

Tallinna Tondi Kooli õppekava alates 01.09.2021

Sisukord

Sisukord.....	1
Õppekava üldosa	14
Kooli väärtused ja eripära	14
Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid.....	15
Õppe- ja kasvatustegevuse rõhuasetused ja taotletavad üldpädevused.....	17
Lihtsustatud õpe.....	17
Toimetulekuõpe	22
Hooldusõpe	29
Õppekorraldus.....	31
Tunnijaotusplaan, läbivate teemade ja lõimingu rakendamine, valikainete ja võõrkeelte valik, riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused.....	31
Lõiming ehk seoste loomine õppekavas.....	34
Läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted	35
Õppe- ja kasvatustöö korraldus.....	36
Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused, sh õppekava rakendamist toetavad tegevused, õppekäigud jmt.....	38
Loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord.....	39
Õpilaste arengu ja õppimise toetamise ja hindamise korraldus	40
Arenguveestluste korraldamine	40
Hindamise alused ja korraldus	41
Hindamise eesmärk	41
Hindamise põhimõtted ja korraldus.....	41
Lihtsustatud õpe.....	42
Toimetulekuõpe	44
Hooldusõpe	45

Tasemetöö hindamine.....	45
Koolieksamite hindamine ja põhikooli lõpetamine.....	46
Hindamine individuaalse õppekava alusel	47
Hoolsuse hindamine.....	48
Käitumise hindamine.....	48
Hindamisest teavitamine ja järelvastamiste kord.....	49
Hinnete ja hinnangute vaidlustamine ja vaidlusküsimuste lahendamine.....	49
HEV õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord	49
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	49
Tugiteenuste süsteem	53
Individuaalne õppekava ja käitumise tugiplaan	56
Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine	58
Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus.....	58
Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted.....	60
Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord	60
Lihtsustatud õppe ainekavad	61
Üldõpetus	61
Õppeaine kirjeldus.....	61
Õpetuse eesmärgid	61
Lõiming	61
Hindamine	61
Üldõpetuse ainekava 1. ja 2. klassile.....	61
Eesti keel	68
Õppeaine kirjeldus.....	68
Õpetuse eesmärgid	69
Lõiming	69
Hindamine	77

Eesti keele ainekava 3. klassile	77
Eesti keele ainekava 4. klassile	86
Eesti keele ainekava 5. klassile	97
Eesti keele ainekava 6. klassile	108
Eesti keele ainekava 7. klassile	118
Eesti keele ainekava 8. klassile	128
Eesti keele ainekava 9. klassile	138
Matemaatika	147
Õppeaine kirjeldus.....	147
Õpetuse eesmärgid	148
Lõiming	149
Hindamine	153
Matemaatika ainekava 3. klassile.....	153
Matemaatika ainekava 4. klassile.....	156
Matemaatika ainekava 5. klassile.....	159
Matemaatika ainekava 6. klassile.....	162
Matemaatika ainekava 7. klassile.....	165
Matemaatika ainekava 8. klassile.....	168
Matemaatika ainekava 9. klassile.....	171
Inglise keel.....	174
Õppeaine kirjeldus.....	174
Õpetuse eesmärgid	175
Lõiming	175
Hindamine	178
Inglise keele ainekava 5. klassile	178
Inglise keele ainekava 6. klassile	181
Inglise keele ainekava 7. klassile	185

Inglise keele ainekava 8. klassile	189
Inglise keele ainekava 9. klassile	192
Loodusõpetus	196
Õppeaine kirjeldus.....	196
Õpetuse eesmärgid	196
Lõiming	197
Loodusõpetuse ainekava 1.–2. klassile	201
Loodusõpetuse ainekava 3. klassile	201
Loodusõpetuse ainekava 4. klassile	203
Loodusõpetuse ainekava 5. klassile	206
Loodusõpetuse ainekava 6. klassile	210
Loodusõpetuse ainekava 7. klassile	214
Loodusõpetuse ainekava 8. klassile	220
Loodusõpetuse ainekava 9. klassile	224
Ajalugu.....	229
Õppeaine kirjeldus.....	229
Õpetuse eesmärgid	230
Lõiming	231
Hindamine	233
Ajaloa ainekava 6. klassile	233
Ajaloa ainekava 7. klassile	235
Ajaloa ainekava 8. klassile	239
Ajaloa ainekava 9. klassile	242
Inimeseõpetus	245
Õppeaine kirjeldus.....	245
Õpetuse eesmärgid	245
Lõiming	246

Hindamine	248
Inimeseõpetuse ainekava 3. klassile	249
Inimeseõpetuse ainekava 4. klassile	252
Inimeseõpetuse ainekava 5. klassile	256
Inimeseõpetuse ainekava 6. klassile	260
Inimeseõpetuse ainekava 7. klassile	264
Inimeseõpetuse ainekava 8. klassile	268
Inimeseõpetuse ainekava 9. klassile	272
Muusikaõpetus.....	275
Õppeaine kirjeldus.....	275
Õpetuse eesmärgid	276
Lõiming	276
Hindamine	276
Muusika ainekava 1. klassile	277
Muusika ainekava 2. klassile	278
Muusika ainekava 3. klassile	279
Muusika ainekava 4. klassile	281
Muusika ainekava 5. klassile	282
Muusika ainekava 6. klassile	283
Muusika ainekava 7. klassile	284
Muusika ainekava 8. klassile	286
Muusika ainekava 9. klassile	287
Kunstiõpetus.....	288
Õppeaine kirjeldus.....	288
Õpetuse eesmärgid	289
Lõiming	289
Hindamine	292

Kunstiõpetuse ainekava 3. klassile	292
Kunstiõpetuse ainekava 4. klassile	294
Kunstiõpetuse ainekava 5. klassile	296
Kunstiõpetuse ainekava 6. klassile	298
Kunstiõpetuse ainekava 7. klassile	299
Kunstiõpetuse ainekava 8. klassile	301
Kunstiõpetuse ainekava 9. klassile	303
Kehaline kasvatus	305
Õppeaine kirjeldus.....	305
Õpetuse eesmärgid	306
Lõiming	306
Hindamine	310
Kehalise kasvatus ainekava 1. klassile	312
Kehalise kasvatus ainekava 2. klassile	315
Kehalise kasvatus ainekava 3. klassile	318
Kehalise kasvatus ainekava 4. klassile	320
Kehalise kasvatus ainekava 5. klassile	323
Kehalise kasvatus ainekava 6. klassile	326
Kehalise kasvatus ainekava 7. klassile	329
Kehalise kasvatus ainekava 8. klassile	331
Kehalise kasvatus ainekava 9. klassile	334
Tööõpetus.....	336
Õppeaine kirjeldus.....	336
Õpetuse eesmärgid	337
Lõiming	337
Hindamine	339
Tööõpetuse ainekava 3. klassile	339

Tööõpetuse ainekava 4. klassile	341
Käsitöö.....	343
Õppeaine kirjeldus.....	343
Õpetuse eesmärgid	344
Lõiming	345
Hindamine	349
Käsitöö ainekava 5. klassile	349
Käsitöö ainekava 6. klassile	351
Käsitöö ainekava 7. klassile	353
Käsitöö ainekava 8. klassile	355
Käsitöö ainekava 9. klassile	357
Puu- ja metallitöö	360
Õppeaine kirjeldus.....	360
Õpetuse eesmärgid	360
Lõiming	360
Hindamine	364
Puu- ja metallitöö ainekava 5. klassile	365
Puu- ja metallitöö ainekava 6. klassile	367
Puu- ja metallitöö ainekava 7. klassile	369
Puu- ja metallitöö ainekava 8. klassile	372
Puu- ja metallitöö ainekava 9. klassile	374
Kodundus.....	377
Õppeaine kirjeldus.....	377
Õpetuse eesmärgid	377
Lõiming	378
Hindamine	380
Kodunduse ainekava 5. klassile	380

Kodunduse ainekava 6. klassile	382
Kodunduse ainekava 7. klassile	384
Kodunduse ainekava 8. klassile	386
Kodunduse ainekava 9. klassile	387
Tantsuõpetus.....	389
Õppeaine kirjeldus.....	389
Lõiming	390
Tantsuõpetuse ainekava 2. klassile	392
Tantsuõpetuse ainekava 3. klassile	393
Tantsuõpetuse ainekava 4. klassile	395
Keskkonnaõpetus	397
Õppeaine kirjeldus.....	397
Õpetuse eesmärgid	398
Lõiming	399
Hindamine	399
Keskkonnaõpetuse ainekava 6. klassile.....	399
Keskkonnaõpetuse ainekava 7. klassile.....	401
Keskkonnaõpetuse ainekava 8. klassile.....	402
Keskkonnaõpetuse ainekava 9. klassile.....	404
Ujumine	406
Õppeaine kirjeldus.....	406
Õpetuse eesmärgid	407
Lõiming	407
Hindamine	407
Ujumise ainekava 3. klassile	408
Ujumise ainekava 4. klassile	409
Ujumise ainekava 5. klassile	410

Digioskuste õpe	411
Õppeaine kirjeldus.....	411
Õpetuse eesmärgid	412
Lõiming	412
Hindamine	417
Digioskuste õppe ainekava 5. klassile	417
Digioskuste õppe ainekava 6. klassile	420
Digioskuste õppe ainekava 7. klassile	422
Digioskuste õppe ainekava 8. klassile	424
Digioskuste õppe ainekava 9. klassile	426
Toimetulekuõppe ainekavad	428
Elu- ja toimetulekuõpe	428
Õppeaine kirjeldus.....	428
Õpetuse eesmärgid	428
Lõiming	429
Hindamine	431
Elu ja toimetulekuõppe ainekava	431
Eesti keel	450
Õppeaine kirjeldus.....	450
Õpetuse eesmärgid	451
Lõiming	452
Hindamine	454
Eesti keele ainekava	454
Matemaatika	467
Õppeaine kirjeldus.....	467
Õpetuse eesmärgid	468
Rõhuasetused	469

Lõiming	470
Hindamine	471
Matemaatika ainekava I–III arengutasemele	471
Muusikaõpetus.....	482
Õppeaine kirjeldus.....	482
Õpetuse eesmärgid	482
Lõiming	483
Hindamine	485
Muusikaõpetuse ainekava.....	485
Kunst ja käeline tegevus.....	489
Õppeaine kirjeldus.....	489
Õpetuse eesmärgid	489
Lõiming	489
Hindamine	490
Kunsti ja käelise tegevuse ainekava	491
Kehaline kasvatus.....	497
Õppeaine kirjeldus.....	497
Õpetuse eesmärgid	498
Rõhuasetused	498
Lõiming	499
Hindamine	500
Kehalise kasvatus ainekava	500
Rütmika	506
Õppeaine kirjeldus.....	506
Õpetuse eesmärgid	506
Lõiming	506
Hindamine	507

Rütmika ainekava	508
Puutöö	510
Õppeaine kirjeldus.....	510
Õpetuse eesmärgid	510
Lõiming	511
Hindamine	512
Puutöö ainekava II arengutasemele.....	513
Puutöö ainekava III arengutasemele.....	515
Käsitöö	518
Õppeaine kirjeldus.....	518
Õpetuse eesmärgid	518
Lõiming	519
Hindamine	519
Käsitöö ainekava.....	520
Aiandus.....	522
Õppeaine kirjeldus.....	522
Õpetuse eesmärgid	523
Lõiming	523
Hindamine	524
Aianduse ainekava III arengutasemele.....	524
Arvutiõpetus.....	526
Õppeaine kirjeldus.....	526
Õpetuse eesmärgid	527
Lõiming	527
Hindamine	528
Arvutiõpetuse ainekava.....	528
Kangakudumine (lisa-aastad)	532

Õppeaine kirjeldus.....	532
Õpetuse eesmärgid	533
Lõiming	533
Hindamine	534
Kangakudumise ainekava	534
Keraamika (lisa-aastad)	536
Õppeaine kirjeldus.....	536
Õpetuse eesmärgid	536
Lõiming	537
Hindamine	538
Keraamika ainekava.....	538
Hooldusõppe tegevusvaldkonnad (ainekavad)	541
Kommunikatsioon	541
Taotletavad õpitulemused	542
Motoorika.....	547
Taotletavad õpitulemused	547
Sotsiaalsed oskused.....	553
Taotletavad õpitulemused	553
Kognitiivsed oskused	560
Taotletavad õpitulemused	560
Kasutatavad õppematerjalid	565
Lisa 1. Läbivate teemade kirjeldused	567
Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine	567
Läbiv teema „Keskond ja jätkusuutlik areng”	568
Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”	569
Läbiv teema „Kultuuriline identiteet”	570
Läbiv teema „Teabekeskond”	572

Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon”	573
Läbiv teema „Tervis ja ohutus”	574
Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus”	576

Õppekava üldosa

Tallinna Tondi Kooli õppekava aluseks on järgmised dokumendid:

- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (09.06.2010);
- Põhikooli riiklik õppekava (Vabariigi Valitsuse määrus nr 1, 06.01.2011);
- Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (Vabariigi Valitsuse määrus nr 182, 16.12.2010);
- Tallinna Tondi Kooli arengukava.

Kooli väärtused ja eripära

Tallinna Tondi Kool on pika ajalooa kool. Kooli asutamise ajaks loetakse 17.01.1923. a, kui Tallinnas avati üks klass vaimupuuetega õpilastele, millest kujunes järk-järgult iseseisev kool. Kooli asutamise mõttekandjaks oli dr Juhan Luiga. Kool hakkas kandma nime Tallinna Linna Abikool. Aastatega on kool muutnud küll asukohta ja nime, kuid jäänud kooliks, kus tänaseni õpetatakse ja kasvatatakse intellektipuudega õpilasi.

Praegune koolihoone valmis 2020. aastal ning alates 2020/2021 õppeaastast kannab kool nime Tallinna Tondi Kool. Koolis õpivad intellektipuudega õpilased põhikooli lihtsustatud õppekava alusel lihtsustatud õppe, toimetulekuõppe ja hooldusõppe tasemel. Õpilased, kellele rakendatakse lihtsustatud õppekava, on intellektipuudega õpilased, kes koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanema nõusolekul õpivad lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõppes. Koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel rakendatakse lihtsustatud õppekava alusel õppivatele õpilastele tõhustatud tuge või erituge.

Tallinna Tondi Kooli põhiväärtused on esitatud ristsõnana.

Meie kool on ...

						K	A	A	S	A	E	G	N	E	
			H	O	O	L	I	V							
				T	O	E	T	A	V						
		P	A	I	N	D	L	I	K						
K	O	O	S	T	Ö	I	N	E							
				T	U	R	V	A	L	I	N	E			
					S	Õ	B	R	A	L	I	K			
						L	Õ	I	M	U	V				
								I	N	I	M	L	I	K	

Kooli õppe- ja kasvatusesmärgid

Lihtsustatud õppe põhiülesanne on suunata kerge intellektipuudega õpilase arengut ja aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja riigi kodanikuna.

Lihtsustatud õppele kohaldatakse põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud õppe- ja kasvatusesmärgid ning pädevusi, arvestades järgmisi rõhuasetusi:

- õpilane peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab majandada ennast ja oma perekonda;
- õpilane armastab kodumaad;
- õpilane teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teiste rahvaste kultuurilisi erinevusi;
- õpilane tunneb ja järgib võimetekohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid;
- õpilane hoidub eetilisel valedest ahvatlustest ja ettepanekutest;
- õpilane tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida;
- õpilane teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes;
- õpilane eesmärgistab, kavandab ja hindab oma igapäevast tegevust;
- õpilane oskab tuttavates situatsioonides valida, nõu küsida, otsustada ja vastutust kanda;
- õpilane on ettevõtlik ja valmis koostööks;
- õpilane osaleb võimetele vastavas täiendusõppes;
- õpilane mõistab lihtsat teavet, oskab teavet hankida (sh Internetist);
- õpilane valdab ja kasutab elementaarseid digioskusi;
- õpilane valdab järgmisi elementaarskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine; lugemine, kirjutamine, arvutamine;
- õpilane mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile, on valmis endale otsima sobivat tööd;
- õpilane omab kujutlust maailmast kui tervikust.

Toimetulekuõppe põhiülesanne on toetada mõõduka intellektipuudega õpilase arengut ning tema kujunemist Eesti kodanikuks, kes tuleb eluga toime tuttavates tingimustes, teeb võimetekohast praktilist tööd ja teab oma kuulumisest oma rahva ja Eesti kodanike hulka.

Toimetulekuõppe üldeesmärk on aidata kujuneda isiksusel, kes vastavalt oma võimetele:

- teadvustab ennast (MINA) ja kaasinimesi (MINA–MEIE–TEISED), on teadlik nende erisuste ja eri kultuuride võimalikkusest, eristab kuuluvust OMA–VÕÕRAS–ÜHINE;
- suhtub positiivselt iseendasse, oma perekonda, kaaslastesse ja kodumaasse, järgib võimetekohaselt õigusnorme, hoidub vägivallast;
- järgib võimetekohaselt oma tervise ja looduse hoidmise põhimõtteid;
- orienteerub keskkonnas ja igapäevastes toimingutes, tegutseb tuttavates situatsioonides, hoidub teada olevatest ohtudest ja küsib vajaduse korral abi;

- valdab järgmisi elementaarskusi: vaatlemine, kuulamine;
- mõistab talle suunatud kohandatud kõnet ja/või alternatiivseid väljendusvahendeid;
- väljendab arusaadavalt oma soove/vajadusi omandatud keeleüksuste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil;
- tuleb toime võimetele vastavate lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisülesannetega;
- õpilane valdab ja kasutab elementaarseid ja võimetekohaseid digioskusi õppetegevuses ja/või mängulises tegevuses;
- mõistab töö vajalikkust, valdab baasoskusi, suudab tööaja jooksul alluda töödistsipliinile;
- teeb jõukohast tööd, on valmis jätkuõppeks.

Hooldusõppe arendustegevuse eesmärkideks on:

- õpetada tajuma oma keha, arendada mina-pilti ja eduelamuste toel parandada õpilase eneseteadlikkust.
- säilitada ja arendada olemasolevaid funktsioone ja oskusi.
- aidata kujuneda isikuks, kes vastavalt oma arengutasemele märkab ja oskab õpitud moel märku anda oma põhivajadustest ja soovidest.
- arendada soovi suhelda ümbritsevaga ning olla ühiskonda võimetekohaselt kaasatud.
- õpetada kasutama verbaalseid, mitteverbaalseid ja/või alternatiivseid kommunikatsioonivahendeid vastavalt õpilase võimetele.
- innustada õpilast kasutama õpituid oskusi erinevates eluolukordades.
- õpetada tundma ja väljendama oma tundeid ning valitsema oma käitumist.
- harjutada õpilast erinevate aistingute, kogemuste ja elamustega.
- tagada harjumuspärasel keskkonnas tema võimetele vastav järjest iseseisvam toimimine.

Tallinna Tondi Koolis on moodustatud klassid ja rühmad:

- **tõhustatud toe klass** lihtsustatud õppel olevatele õpilastele (klassi täituvuse piirnorm 12 õpilast);
- **eritoe klass** lihtsustatud õppel olevatele õpilastele (klassi täituvuse piirnorm 6 õpilast);
- **eritoe klass** toimetulekuõppel olevatele õpilastele (klassi täituvuse piirnorm 6 õpilast);
- **eritoe klass** hooldusõppel olevatele õpilastele (klassi täituvuse piirnorm 4 õpilast);
- **õpiabirühmad** logopeedilise ja psühholoogilise abi osutamiseks ja **tugiõpperühmad** kognitiivsete ja sotsiaalsete oskuste arendamiseks (rühmatäituvuse piirnorm 6 õpilast).

Lihtsustatud õppekavas puuduvad kooliastmed.

Lihtsustatud õppes on fikseeritud õppe ja kasvatuse rõhuasetused ja taotletavad pädevused 1.–2. klassis, 3.–5. klassis, 6.–7. klassis ja 8.–9. klassis.

Toimetulekuõppes on fikseeritud õppe ja kasvatuse rõhuasetused, taotletavad pädevused ja õppesisu kolmel arengutasemel (1.–2. klass, 3.–6. klass, 7.–9. klass). Määratlus „arengutase“ märgib toimetuleku õppekavas iga konkreetse õpilase hetke arengutaset ning lähima arengu valda, mitte läbitud kooliaastaid. Erinevates õppeainetes võib õpilase kogemuste, oskuste ja teadmiste tase olla erinev. IÕK koostamisel lähtutakse õpilase arengutasemest antud õppeaines. Juhul, kui õpilase teadmiste ja oskuste tase mingis valdkonnas ületab või ei ulatu toimetulekuõppe ainekavade õpitulemustes ja õppesisus esitatule, lähtutakse IÕK koostamisel vastava valdkonna lihtsustatud õppe või hooldusõppe ainekavadest.

Hooldusõppes eristatakse I, II ja III arengutaset, õppe ja arengutegevus planeeritakse tegevusvaldkonniti. Kogu õpe võib toimuda üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele või ainult ühe arengutaseme piires.

Toimetuleku tasemel õppivatele õpilastele võib pikendada õppeaega veel kahe õppeaasta võrra 32 nädalatunni ulatuses igal õppeaastal (lisa-aasta 1 ja lisa-aasta 2). Täiendavate õppeaastate kohustuslike ja valikainete kohta koostatakse õpilasele individuaalne õppekava.

Hooldusõppe tasemel õppivatel õpilastele võib pikendada õppeaega kahe õppeaasta võrra kuni 20 nädalatunni ulatuses igal õppeaastal. Täiendavate õppeainete kohustuslike ja valikainete kohta koostatakse õpilasele individuaalne õppekava.

Õppe- ja kasvatustegevuse rõhuasetused ja taotletavad üldpädevused

Lihtsustatud õpe

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 1.–2. klassis

Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mõtlemine on kaemuslik-praktiline, areneb kaemuslik-kujundilise mõtlemise suunas, tegevusega kaasnev kõne on vähene. Õppetöös on eelistatud üldõpetuslik tööviis või üld- ja aineõpetuse kombineeritud variant. Soovitav on õppimine praktilise tegevuse ja didaktilise mängu kaudu. Õppematerjal esitatakse õpilastele jõukohases mahus, õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt pedagoog.

Õpetuse põhitaotluseks on õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil: kuulamine, vaatlemine, matkimine, tegutsemine näidise järgi, võrdlemine, rühmitamine, adekvaatne reageerimine korraldustele, osalemine dialoogis, produktiivse tegevuse tulemusele orienteerumine, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine, oma välimuse ja õppevahendite korrashoid, omandatud praktilise

tegevuse (toimingute) struktuuri ettekujutamine. Õpilased omandavad elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse.

Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel (MINA ise) ning MINA–MEIE suhetel: kontakt ja koostegevus täiskasvanuga (pedagoogiga), koostegevus klassikaaslastega, osalemine õpitud süžee mängudes ja dramatiseeringutes.

Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega.

Väärtuskasvatases kasutatakse ülesandeid, kus on vaja hinnata käitumisakte põhimõttel ÕIGE–VALE, motiivi TAHAN kõrval õpitakse lähtuma ka motiivist ON VAJA.

Õpetaja olulisim ülesanne on toetada õpilase eneseusku ja käitumist õpilase rollis.

Taotletavad üldpädevused 1.–2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
- eristab oma-võõrast-ühist;
- hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust;
- märkab ja hindab ilu;
- kuulab ja vastab küsimustele;
- kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele;
- osaleb klassi ühistegevuses (sh õpitud süžee mängudes);
- käitub tuttavas situatsioonis viisakalt;
- hindab käitumisakte õige/vale-, meeldib/ei meeldi-tasandil;
- oskab looduses käituda õpitu ulatuses ning hinnata oma ja teiste käitumist looduses õige/vale põhimõttel;
- täidab ülesanded koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi;
- selgitab mõisteid ööpäev ja aastaajad;
- leiab paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajaliku teabe (suunamisel);
- vaatleb esemeid, märkab ja nimetab nende erinevusi;
- eristab objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi;
- tajub ruumisuhteid esemete ja kujutiste ning nende osade vahel;
- võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi erinevate tajutavate tunnuste alusel;
- viib kokku eseme või kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduse järgi;
- väljendab ennast 3–4-sõnaliste lihtlausetega;
- kujutab ette ja modelleerib lühitekstis kirjeldatud situatsiooni;

- loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- arvutab 20 piires.

Õppe- ja kasvatus e rõhuasetused 3.–5. klassis

Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, hakkab kujunema sisekõne, areneb elementaarne verbaalne mõtlemine. Sisekõne kujunemine võimaldab arendada õpitegevuse kavandamist-reguleerimist: orienteerumine ülesandes, planeerimine, algoritmide valik ja kasutamine, enesekontroll. Õpioskuste seisukohalt on oluline õppeülesannete teadvustamine, st oma tegevuse refleksioon.

Põhitaotluseks on kujundada õpilase roll ja õpioskused, häälestada õpilast suhtuma õppimisse positiivselt.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond).

Lugemine, kirjutamine, arvutamine, orienteerumine tekstis ja tekstiloome, vaatlus- ning võrdlusoskus jne omandatakse tasemel, mis võimaldab neid hiljem kasutada ainealaste teadmiste ning tööskuste omandamiseks.

Väärtuskasvatuses on esikohal käitumisaktide teadvustamine ja nende hindamine moraalnormidele vastavuse aspektist. Eesmärk on viisakas ja reeglitekohane käitumine tuttavates situatsioonides.

Oluline on kujundada ja toetada õpilase rolli ning valmistada õpilasi ette uute õppeainete (sh tööõpetuse) õppimiseks alates 6. klassist.

Taotletavad üldpädevused 3.–5. klassis

5. klassi lõpuks õpilane:

- osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslast;
- alustab ja jätkab dialoogi;
- käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid;
- arvestab teadaolevaid motiive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi;
- kirjeldab oma käitumist konfliktsituatsioonides;
- hoidub kaaslast kahjustavast käitumisest;
- väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil);
- mõistab omandisuhteid OMA–VÕÕRAS–ÜHINE-tasandil ja käitub vastavalt;
- eristab fantaasiat ja reaalsust;
- hoiab puhtust ja korda kodus ning koolis, hoidub loodust kahjustavast käitumisest;

- täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku instruksiooni) järgi;
- õpib üksi, klassis ning kodus, osaleb ühistöös;
- kasutab tuttavaid abivahendeid õpiülesannete täitmisel (sh lihtsaid skeeme ja sümboloid);
- kirjeldab oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele;
- kasutab õpitud enesekontrollivõtteid (resultaadi kontroll, operatsioonaalne kontroll);
- mõistab ruumi ja aja suhteid, väljendab neid kõnes;
- vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab objekte ja nähtusi, kui rühmitusalus on antud;
- eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki;
- loeb jõukohast õppeteksti ladusalt, tõlgendab õpitud teksti oma sõnadega, kujutab kirjeldatud objekte ja situatsioone ette;
- vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt.

Õppe ja kasvatus rõhuasetused 6.–7. klassis

Laste juhtivaks tunnetusprotsessiks on endiselt mälu. Verbaalse mõtlemise areng võimaldab mõista lihtsamaid teooriaid, süstematiseerida praktilisi ja vaimseid kujutlusi.

Põhitaotlus on elementaarse teoreetilise mõtteviisi ja tööharjumuste kujundamine, rollisuhtlemise teadvustamine.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT – suhted EESTIGA.

Õpilased omandavad ladusa lugemisoskuse ning koostavad kirjalikke lühitekste, mida kasutatakse omandatud teadmiste ja oskuste kinnistamiseks ning süstematiseerimiseks ja õpetaja suunamisel uute teadmiste omandamiseks. Oluliselt tõuseb tööõpetuse osakaal, mis soodustab oma tegevuse struktuuri teadvustamist, praktiliste baasoskuste omandamist ja kestva töö harjumuste kujunemist.

Väärtuskasvatuses on olulisel kohal suhtlusprobleemide lahendamine ning viisakas ja reeglitekohane käitumine erinevates situatsioonides.

Õpetaja olulisim ülesanne on õpilase rolli toetamine lastel ning uute praktilise ja vaimse töö oskuste kujundamine. Tähelepanu vajab teemade ja töövõtete integreerimine eri õppeainetes.

Taotletavad üldpädevused 6.–7. klassis

7. klassi lõpuks õpilane:

- lahendab konflikte rahumeelselt;
- selgitab rahulikult oma seisukohta kaaslastele;

- täidab ühistegevuses erinevaid ülesandeid, käitub vastavalt rollile;
- käitub viisakalt, tunneb kombeid;
- tegutseb vastavalt päevakavale;
- tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja järgib neid;
- hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest;
- kirjeldab oma käitumist, hindab seda ja vajaduse korral korrigeerib;
- mõistab töö vajalikkust;
- kasutab õpioskusi ja tuttavaid abivahendeid;
- oskab märgata oma õpiraskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda;
- täidab õpitud erialal tööülesandeid, kasutab juhendaja abi;
- valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: formuleerib ülesande, kavandab tegevuse, täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust;
- teeb vaatluse põhjal järeldusi;
- kirjeldab oma praktilist ja vaimset tegevust;
- loeb lodusalt, hangib informatsiooni oma teadmistele vastavast tekstist;
- loeb lihtsat plaani, kaarti, tabelit;
- teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast;
- valdab emakeele praktilist grammatikat, st mõistab ja kasutab süntaktilisi konstruktsioone nende tähendust arvestades.

Õppe ja kasvatus e rõhuasetused 8.–9. klassis

Juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

Õpetuse põhitaotlus on õpilase sotsialiseerumine ühiskonnas: valmisolek eluks perekonnas, osalemiseks tööturul, jõukohaseks kutse- ja täiendusõppeks.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI – suhted MAAILMAGA.

Väärtuskasvatuses on esikohal demokraatia põhimõtteid (tolerantsust) toetava kodaniku kasvatamine, kes oskab ja tahab käituda sotsiaalsetele normidele vastavalt, püüab lahendada konfliktsituatsioone kokkulepete teel.

Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas), soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist, mõjutada väärtushinnanguid.

Taotletavad üldpädevused 8.–9. klassis

Põhikooli lõpuks õpilane:

- suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab partneriga;
- esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega;
- järgib ühiselu reegleid kodus, koolis ja väljaspool kooli;
- lahendab lihtsamad otsustamist nõudvad olukorrad, keeldub tervist kahjustavatest tegevustest ning eetiliselt või õiguslikult valedest ettepanekutest;
- tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna;
- hindab õigesti oma võimeid ning kujutab ette oma toimetulekut elus (sh tööturul);
- teab nimetada oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab seista oma õiguste eest, lahendab konflikte seadusi ning moraalinorme arvestades;
- arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest (sh perekonnas), tunneb vastutust oma tegude eest;
- loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel;
- eristab vahendeid tarbekeemias ja füüsikas;
- kasutab jõukohaseid teabevahendeid, teeb märkmeid (konspekterib), koostab tarbekirja;
- täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas;
- teab erinevaid jätkuõppe võimalusi;
- mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid;
- mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid;
- väärtustab praktilist tööd ja on omandanud valmisoleku jätkuõppeks.

Toimetulekuõpe

Õppe ja kasvatusse rühmuasetused 1.–2. klassis

Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mille baasil areneb tegevusaktide äratundmine ning kaemuslik-praktiline mõtlemine. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tahtmatu tähelepanu väline suunamine.

- Tajude arendamine. Objekti tunnuste suunatud märkamine eri meeltega; esemete eristamine taustast; tajuvälja laiendamine; objekti ja graafiliste kujutiste rühmitamine 1–2 tajutava tunnuse alusel; ruumisuhete (all, peal, ees, taga, kõrval) ja ajasuhete (samal ajal, enne, pärast) tajumine.
- Mälu. Varem tajutud objektide ja tegevusaktide äratundmine; toimingute sooritamine vahetult eelnevalt tajutud näidise järgi; seoste tegevus–objekt–tunnus, keeleüksus–alternatiivvahendid kujundamine. Töömälu mahu arendamine (kuni 4 üksust); mälukujutluste aktiveerimine verbaalsete ja mitteverbaalsete signaalide abil. Objektide paigutuse taastamine varem tajutu põhjal.
- Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine: ülesannete täitmine tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades, rühmitamine tajutavate tunnuste alusel, rühmade koostise muutmine.

- Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused, liigutuste sooritamine imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, omandatud liigutusstereotüüpide rakendamine tegevuses eneseteenindamiseks. Silma ja käe liigutuste koordineerimine, objektide jälgimine, liigutuste rütmi ja tempo muutmine. Elementaarset vaimset tegevust reguleeritakse liigutuste abil.

Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike alusoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil:

- kontakt erisuguseid vahendeid kasutades: kontakti astumine, kontaktis osalemine, kontakti kestuse pikendamine;
- adekvaatne reageerimine arusaadavatele korraldustele;
- lülitumine praktilisse tegevusse ning ümberlülitumine ühelt tegevuselt teisele;
- oma välimuse ja õppevahendite korrashoid;
- baaslausungite moodustamine ja/või alternatiivsete suhtlusvahendite situatiivne kasutamine.

Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel. MINA kui osaleja praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga (pedagoogiga).

Õppetöös rakendatakse valdavalt üldõpetuse põhimõtteid, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi, õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.

Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE–VALE, õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Kujundatakse tegevuse TAHAN-motiivi.

Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajaduste rahuldamisel toime tulema ilma lähedase täiskasvanu abita.

Taotletavad pädevused 1.–2. klassis

2. klassi lõpuks õpilane:

- eristab objekte tajutava tunnuse või funktsiooni järgi;
- tajub ja kasutab objektidevahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval);
- sooritab tegevusakte lihtsate lühikeste verbaalsete või alternatiivsete vahenditega esitatud korralduste alusel koostegevuses ja eeskuju järgi, sooritab omandatud tegevusakte iseseisvalt;
- oskab tuttava mänguasja või didaktilise vahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;

- tunneb enamasti ära õpitud märgid või sümbolid objektide, sündmuste ja tegevuste tähistamiseks;
- otsib kontakti täiskasvanute ja kaaslastega;
- väljendab oma põhivajadusi ja soove lihtsate keeleliste või alternatiivsete vahenditega (sõnad, baaslausungid);
- meeldetuletamisel kasutab õpitud käitumismalle tuttavates situatsioonides;
- hindab tuttavaid toiminguid ÕIGE–VALE põhimõttel;
- oskab tuttavates situatsioonides märgata ohtlikke olukordi ja hoidub neist;
- tunneb ära oma asjad;
- säilitab õppeülesannete täitmise ajal suunatult tähelepanu (kuni 3 min);
- reageerib arusaadavatele korraldustele adekvaatselt, vastab arusaadavatele repliikidele keelelisi või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- säilitab töömälu 2–3 objekti järjestuse;
- lahendab abiga tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes;
- rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel, sh rühmitamise aluseid muutes;
- orienteerub ööpäeva osades;
- orienteerub 2–3 objekti vahelistes ruumisuhetes;
- sooritab liigutusi eeskuju järgi, muutes liigutuste rütmi ja tempot; koordineerib silma ja käe koostööd; jälgib liikuvat objekti.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 3.–6. klassis

Juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, suureneb mälu kujutluste osakaal vaimses ja praktilises tegevuses. Areneb kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunud kujundiliste elementidega. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu suunamine eri vahenditega (sh visuaalsed orientiirid), tähelepanu kestuse pikendamine, motoorne aktiveerimine.

- Tajude arendamine. Tunnuste ja osade märkamine, võrdlemine, sama objekti või graafilise kujutise äratundmine eri asendis, taustal, eri meeltega. Oluliste/tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine. Terviku moodustamine osadest. Osatoimingute järjestuse tajumine tegevusaktis. Erisuunaliste ruumisuhete (sh vasakul/paremal) tajumine. Ajasuhete (sündmuste järjestuse) tajumine.
- Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste ja toimingute äratundmine varieeruvates tingimustes. Stereotüüpsete toimingute sooritamine tuttavates situatsioonides. Kujutluste aktiveerimine verbaalse-alternatiivse teabe alusel. Töömälu mahu arendamine (kuni 5 üksust), üksuste/sümbolite järjestuse säilitamine. Kujutluste verbaliseerimine suunatult.
- Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunud kujundiliste elementidega: abivahendite otsimine ja kasutamine, ülesande täitmine variatiivsetes tingimustes.

Terviku moodustamine osadest. Õpiülesannete täitmine praktiliselt ja materialiseeritult. Variatiivne rühmitamine suunatult: varieeritakse objekte, objektide arvu, rühmitamisalust.

- Mootorika. Erisuunalised liigutused. Liigutuste ahela sooritamise mälukujutlustele toetudes kaasneva instruksiooni järgi (vajaduse korral imiteerimine). Eri kehaosade mootorika koordineerimine. Peenliigutuste arendamine. Liigutuste sooritamise verbaliseerimine (pedagoog–õpilane). Sobimatute liigutusstereotüüpide asendamine.

Põhitaotlus on kujundada baasoskuste harjumuslik sooritamise, arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine), oma tegevuse suunatud elementaarne kommenteerimine.

Rõhuasetus on oma MINA teadvustamisel, õppekavaterviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE ja MINA/ÕPILANE.

Kõne. Baassõnavara arendamine, situatiivse dialoogi harjutamine, etiketisuhetlemine. 2–3 lausungi tähenduse seostamine. Kohandatud lühitekstide tähenduse mõistmine (vajaduse korral kaasneb visuaalne näitlikkus). Mõnest lausungist koosneva teksti loomine (abiga).

Õppetöös rakendatakse valdavalt üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Õpilane hakkab oma tegevust elementaarselt kommenteerima, kasutades suunatult verbaalseid või alternatiivseid vahendeid. Õpetamine muutub ainekeskseks.

Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

Elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse kujundamine.

Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE–VALE, MEELDIB–EI MEELDI. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Vähendatakse negatiivsete hoiakute mõju. Kujundatakse TAHAN-motiivi kõrvale positiivse hinnangu abil PEAB-motiivi. Võimaldatakse valikuid.

Oluline on õpetada õpilast tuttavas situatsioonis jõukohaste ülesannetega võimalikult iseseisvalt toime tulema ja abiga ka keerukamates olukordades hakkama saama (varieeruv situatsioon, vahendid). Tehakse algust lihtsa töö oskuste õpetamise ning harjutamisega.

Taotletavad pädevused 3.–6. klassis

6. klassi lõpuks õpilane:

- eristab tuttavaid objekte ja sündmusi, eristab olulisi tüüpilisi tunnuseid juhuslikest tunnustest, tunneb ära sama objekti eri taustal ja eri asendis;
- teadvustab objekti asukohta ruumis teiste objektide suhtes;

- varieeruvates tingimustes sooritab tuttavaid ja jõukohaseid tegevusakte iseseisvalt;
- oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile;
- tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost objekt – pilt – keeleüksus;
- oskab luua kontakti täiskasvanute ja kaaslastega; julgeb väljendada oma soove ja vajadusi
- väljendab arusaadavalt oma põhivajadusi ja soove ning küsib teistelt abi, kasutades keelelisi või alternatiivseid vahendeid;
- teadvustab oma rolli ühistegevuses osalejana;
- valib tuttavates situatsioonides käitumiseks sobivaid õpitud käitumismalle;
- hindab tuttavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE–VALE, MEELDIB–EI MEELDI;
- suudab tuttavates situatsioonides ohtu ette kujutada ning ohule adekvaatselt reageerida;
- valib tegevusakti eesmärgist lähtuvalt sobivaid vahendeid;
- säilitab õppeülesannete täitmise ajal tähelepanu (kuni 5 min);
- täidab lühikesi ja arusaadavaid korraldusi harjumuspäraselt tegutsedes, kommenteerib suunatult tegevust (mida teeb?, mida?, millega?, kus?);
- säilitab töömälu kuni 5 objekti järjestuse;
- lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades;
- orienteerub ööpäeva rütmiga seotud tegevustes, teab nädalapäevade ja aastaegade järjestust;
- sooritab erisuunalisi liigutusi ja liigutuste stereotüüpset ahelat mälu kujutlustele toetudes, suudab koordineerida eri kehaosade motoorikat;
- võrdleb suunatult oma töö resultaati näidisega;
- sooritab eneseteeninduse toimingud vastavalt omandatud kogemusele.

Õppe ja kasvatus e rõhuasetused 7.–9. klassis

Tunnetustegevuses kasvab märgatavalt mälu roll ja kujuneb osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ette kujutada tegevust tuttavas situatsioonis. Tähelepanu hoidmist soodustab harjumustele toetuv tegevus.

- Tajude arendamine. Aja ja ruumi analüütiline tajumine samal ajal eri meeltega, tuttavate objektide ja sündmuste mitmetele tunnustele ja mälule toetuv (simultaanne) tajumine, kogemustele toetuv stseenide ja lihtsate stsenaariumite analüütiline tajumine (jälgitav sündmus, pilt, pildiseeria, tekst).
- Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste valikuline äratundmine ja meenutamine ülesandest lähtuvalt. Kogemuste ja esitatud teabe eristamine. Mälu kujutluste konkretiseerimine ja uute seoste loomine täiendava teabe abil. Stereotüüpsete tegevusaktide variatiivsuse kujundamine, juhuslike/stereotüüpsete assotsiatsioonide pidurdamine. Lühikesi ja arusaadava instruksiooni säilitamine mälus

ja selle arvestamine toimingut sooritades. Kujutluste verbaliseerimine, graafiline kujutamine.

- Mõtlemine. Kaemuslik-praktilisele mõtlemisele lisandub osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ülesannete täitmist kujutlustele toetudes. Vajalike abivahendite valimine või valmistamine. Õppeülesannete täitmine, toetudes isiklikele kogemustele ja eri meeltega tajutavatele vahenditele (sh kõnele). Rühmitamine 2–3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine. Elementaarsete põhjus-tagajärg-seoste teadvustamine praktilises tegevuses.
- Motoorika. Praktiliseks tööks vajalike liigutuste omandamine (spetsiifika sõltuvalt tegevusest). Liigutusstereotüüpide kujundamine sõltuvalt tegevusest, varieerimine sõltuvalt tingimustest. Liigutuste teadlik järjestamine, lähtudes osatoimingute ahelast.

Põhitaotlus on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus ja õpitud tegevustes.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE suhted kodukoha ja tegevusega.

Baas- ja vähe laiendatud lausungi mõistmine ja kasutamine suhtlemisel. Suuliste ja kirjalike kohandatud lühitekstide mõistmine. Oma tegevuse ja tajutud sündmuse sõnastamine lühitekstina, täiendava teabe lisamine küsimustele vastates.

Täiendava teabe vajadusest ja puudulikust mõistmisest teatamine. Õpitud suhtlemisstrateegiate rakendamine. Situatsioonile vastav rollisuhtlemine. Väljendite mõningane varieerimine, ütluse pragmaatilise tähenduse tuletamine situatsioonis.

Õppetöös rakendatakse jätkuvalt üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi, õpilast suunatakse oma tegevust kommenteerima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahenditega.

Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt laste individuaalsetele iseärasustele.

Elementaarse lugemis-, kirjutamis-, arvutamise- ja mõõtmisoskuse kujundamine ja oskuste kasutamine tegevuses.

Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE–VALE, MEELDIB–EI MEELDI. Motiivi ja eesmärgi seose teadvustamine: TAHAN–TEEN; PEAB–ON VAJA–TEEN; TAHAN–EI TOHI–EI TEE. PEAB-motiivi kõrvale VAJA-motiivi kujundamine positiivse hinnangu abil lähtuvalt eesmärgist või tulemuse teadvustamisest.

Oluline on õpetada õpilast võimalikult iseseisvalt toime tulema. Kujundatakse lihtsa töö oskusi:

- omandatud toimingute rakendamine ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes;
- toimingute suunatud planeerimine, teabe otsimine sõltuvalt ülesandest (pilt, plaan, lühitekst);
- töövahendite ja materjali sobivuse hindamine;
- kujutluse loomine tulemustest: osatoimingute ning vahendite valik ja järjestamine;

- suunatud enesekontroll: osatoimingute/operatsioonide järjestus ja tulemused, toimingu tulemus (võrdlemine näidisega).

Taotletavad pädevused 7.–9. klassis

Põhikooli lõpuks õpilane:

- tunneb kirjelduste järgi ära ja kujutab ette tuttavaid objekte ja sündmusi;
- teadvustab objekti asukohta ruumis, arvestab kahte parameetrit (all paremal, taga peal jne);
- sooritab ka varieeruvates tingimustes harjumuslikke tegevusakte iseseisvalt;
- oskab didaktilise vahendi või tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgist lähtudes;
- tunneb ära ja kasutab õpitud märke või sümboleid, sh tähti ja numbreid; suudab luua seost objekt–pilt–skeem–keeleüksus;
- oskab suhelda tuttavas situatsioonis vastavalt rollile nii täiskasvanute kui ka kaaslastega;
- väljendab oma vajadusi ja soove, arvestades etiketisuhetlemist ja tuttavaid käitumisreegleid, tal on kujunenud hoiak ja oskus teatada teabe puudulikkusest mõistmisest ja täiendava teabe vajadusest;
- teadvustab oma rolli tegevuses;
- oskab tuttavates situatsioonides valida sobivat käitumismalli, lähtudes motiividest TAHAN–ON VAJA–PEAB ja reeglitest TOHIB–EI TOHI;
- hindab tajutavaid tegevusakte põhimõttel ÕIGE–VALE, MEELDIB–EI MEELDI;
- suudab ette kujutada ohtlikke situatsioone, neid vältida ja ohule adekvaatselt reageerida;
- suudab tegevusakti eesmärgist lähtuvalt valida, ise teha ja kasutada sobivaid vahendeid variatiivsetes tingimustes;
- suudab jõukohaste õppe- ja tööülesannete täitmise ajal olukorrast sõltuvalt tähelepanu ümber lülitada ja säilitada;
- täidab arusaadavaid korraldusi, seostab mitteverbaalset ja verbaalset teavet, ühendab ja kasutab tegevuses (planeerimine, sooritamine, enesekontroll) verbaalset ja visuaalset teavet, kommenteerib tegevust ja tulemust;
- säilitab töömälu kuni 5 objekti järjestuse;
- rakendab omandatud toiminguid ahelana (sh osaliselt muutuvates tingimustes);
- valib (positiivne/negatiivne valik) või teeb ise vajalikke abivahendeid ning lahendab arusaadavaid praktilisi ülesandeid tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades (sh tuttavates ja ka varieeruvates tingimustes);
- rühmitab objekte ja nende kujutisi tajutavate tunnuste alusel (sh rühmitamise objekte, nende hulka ja aluseid muutes);
- suudab ligikaudu ette kujutada tuttava toimingu sooritamiseks kuluvat aega, orienteerub kellaajas vähemalt pooltunni täpsusega, seostab kalendrikuu ja aastaaja;

- sooritab praktiliseks tööks vajalikke liigutusi ja suudab neid varieerida sõltuvalt tingimustest;
- võrdleb oma töö resultaati näidisega ja annab hinnangu oma tööle.

Hooldusõpe

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

Esimesel arengutasemel orienteerub õpilane ümbritsevas ja iseendas aistingute tasandil. Eesmärk on arendada tunnetust eri meeltega, luua eeldused terviktaju kujunemiseks.

Hooldusõpilastega tegelemisel on esmatähtis saavutada vastastikune kontakt. Alles siis on võimalik keskenduda tulemustandvatele arendavatele tegevustele.

I arengutasemel on rõhuasetuseks õpilase häälelise aktiivsuse ja häälitsemisele ergutamine, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine) ja sümbolina (sõna ja eseme koosesitus). Suhtlemisvahendite kasutamisel arvestatakse õpilaste füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

I arengutaseme põhitaotlus on elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamise abiga, koostgevuses, mõne liigutuse sooritamise imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamise füüsilise abiga ja liigutusstereotüüpide laiendamine.

Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilaste füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

Laste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes. Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, toon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel on õpilaste juhtivaks tunnetustegevuseks kohanemine ümbritsevaga terviktajule toetudes ja oma keha seisundi tajumine.

II arengutasemel on rõhuasetus õpilase kaasamisel lihtsasse koostgevusse, jõukohaste osatoimingute sooritamise abiga, mõnede sooritamise iseseisvalt.

Kommunikatsioonis on rõhuasetuseks lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamisega ning saavutada adekvaatne

reageerimine ühesõnalisele korraldusele,. Alternatiivsete suhtlemisvahendite mõistmine (alustades esemelisest kommunikatsioonist ja võimalusel üleminek PCS sümbolitele). Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest märku andmine (sh soov kontakti astuda), vastamine, objektile või tegevusele osutamine vastavalt oma kommunikatsiooni tasemele. Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut.

Motoorika II arengutaseme põhitaotlus on õpitud lihtsate toimingute sooritamine tuttavas situatsioonis ja paremat füüsilist toimetulemist toetavad abivahendite kasutamine suunatult. Mõne omandatud liigutusliku toimingu sooritamine erinevates praktilistes tegevustes.

Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

Abi osutamist, abivahendeid, tegevusi ja oskuste omandamiseks kuluvat aega muudetakse vastavalt õpilase individuaalsetele võimetele ja iseärasustele.

Oluline on positiivsete emotsioonide toetamine ning hoidmine tegevuste sooritamise ajal ja järel.

Õppe ja kasvatuse rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel hakkab õpilastel vähesel määral kujunema analüütiline tajus, põimudes mälukujutlustega.

III arengutasemel on rõhuasetus omandatud oskuste täiustamisel ja uute, võimetekohaste osaoskuste/oskuste õpetamisel, lapsele tuttavate osatoimingute seostamine toimingute ahelaks eesmärgiga suurendada osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu ja mõne omandatud toimingu iseseisvat sooritamist.

Kommunikatsioonis on põhirõhk elementaarsel suhtlemisel: situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires. Oma tegevuse ja vajaduste väljendamine õpitud suhtlusvahendiga.

Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooni ja sobiva õpikeskkonnaga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

Võimalikult eduka igapäevaelu toimetuleku tagab positiivsete emotsioonide olemasolu, mille arendamisega kõikides õppevaldkondades igapäevaselt tegeletakse. Oluline on anda kohest positiivset tagasisidet oodatud käitumisele. Emotsioonide juhtimise algoskuste omandamiseks ja käitumise reguleerimise kujunemiseks on oluline pakkuda ka negatiivsete emotsioonide maandamise võimalusi (ennetamine). Negatiivsele käitumisele tuleb koheselt ja põhjendatult reageerida (vastav hääletoon, visualiseerimine, tegevusest eemaldamine).

Motoorika põhitaotlus III arengutasemel on omandatud praktiliste toimingute sooritamine erinevates tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas

funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti, stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegevuse, või AAC vahendi abil.

Õppekorraldus

Tunnijaotusplaan, läbivate teemade ja lõimingu rakendamine, valikainete ja võõrkeelte valik, riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused

Lihtsustatud õpe

Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks.

Kohustuslike nädalatundide arv kooli õppekavas on vastavuses põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas sätestatuga, v.a lihtsustatud õppe 2. klassi kehalise kasvatus üs tund on ümber kujundatud tantsutunniks.

Valikõppeained ja valiku põhimõtted:

- 3.–4. klassis on valikaineteks tants ja ujumine (eesmärgiga arendada õpilaste loovust, füüsilist võimekust ja vastupidavust);
- 5. klassis on valikaineks ujumine ja arvutiõpetus (eesmärgiga arendada õpilaste füüsilist võimekust ja teabeteadlikkust);
- 6.–9. klassis on valikaineteks arvutiõpetus ja keskkonnaõpetus (eesmärgiga arendada õpilastes teabeteadlikkust, sotsiaalset aktiivsust ja keskkonnateadlikkust).

Alates 4. klassist korraldatakse võimalusel ja vajadusel kehalise kasvatus tundeid poistele ja tüdrukutele eraldi.

Võõrkeele õpetus algab lihtsustatud õppes 5. klassist. Valitud võõrkeeleks on inglise keel.

Tööõpetuse õppesuunad on:

- puu- ja metallitöö või käsitöö (arvestatakse õpilaste soolist jaotuvust, soovi ja võimekust);
- kodundus.

Tööõpetuse tundide läbiviimiseks komplekteeritakse vajadusel rühmad.

Lihtsustatud õppe tunni jaotusplaan

Õppeaine/Klass	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Eesti keel	3	4	4	4	3	3	3	3	3
Lugemine/kõnearendus	4	5	4	4	4	3	-	-	-

Kirjandus	-	-	-	-	-	-	3	3	3
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	4	5	5
Inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
Ajalugu	-	-	-	-	-	1	2	2	1
Inglise keel	-	-	-	-	2	2	2	2	2
Muusika	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunstiõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kehaline kasvatus	2	2	3	2	2	2	2	2	2
Tööõpetus	2	2	2	2	-	-	-	-	-
Käsitöö/Puutöö	-	-	-	-	2	2	2	3	5
Kodundus	-	-	-	-	2	2	2	2	2
Keskkonnaõpetus	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Digioskuste õpe	-	-	-	-	1	1	1	1	1
Tants	-	1	1	1	-	-	-	-	-
Ujumine	-	-	1	1	1	-	-	-	-
Tundide arv	20	23	25	25	28	30	30	32	32

Lihtsustatud õppe eritoe klassi tunni jaotusplaani tundide miinimumarv.

Õppeaine/Klass	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Eesti keel	3	3	3	2	2	2	2	2	1
Lugemine/kõnearendus	4	4	3	3	3	2	-	-	-
Kirjandus	-	-	-	-	-	-	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	4	4	4	4	4
Inimeseõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Loodusõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Ajalugu	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Inglise keel	-	-	-	-	1	1	1	1	1
Muusika	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunstiõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kehaline kasvatus	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Tööõpetus	2	2	2	2	-	-	-	-	-
Käsitöö/Puutöö	-	-	-	-	1	1	1	1	2
Kodundus	-	-	-	-	1	1	1	1	1
Keskkonnaõpetus	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Digioskuste õpe	-	-	-	-	1	1	1	1	1
Tants	-	1	1	1	-	-	-	-	-
Ujumine	-	-	1	1	1	-	-	-	-
Tundide arv	20	20	20	20	20	20	20	20	20

Toimetulekuõpe

Valikõppeained ja valiku põhimõtted:

- alates 7. klassist on valikaineks arvutiõpetus (elementaarsete digivahendite käsitlemiskõhustate õpetamine).

Alates 4. klassist korraldatakse võimalusel ja vajadusel kehalise kasvatusõ tunnid poisid ja tüdrukud eraldi.

Tööõpetuse õppesuunad on:

- puutöö või käsitöö (arvestatakse õpilaste soolist jaotuvust, soovi ja võimekust);
- kodundus;
- aiandus.

Toimetulekuõppe tunnijaotusplaan

Õppeaine/Klass	1	2	3	4	5	6	7	8	9	LA 1	LA 2
Elu- ja toimetulekuõpe	4	5	5	5	7	7	6	6	6	5	5
Eesti keel	4	5	6	6	6	6	6	6	6	4	4
Matemaatika	2	3	4	4	5	5	4	4	4	3	3
Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2
Muusikaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kodundus						3	3	3	3	3	3
Kokandus											
Käsitöö/puutöö						2	2	2	2	2	2
Aiandus								2	2	2	2
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Arvutiõpetus	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	2
Keraamika										2	2
Kangakudumine										2	2
Kodukorrastus											
Nädalakoormus	20	23	25	25	28	30	30	32	32	32	32

Hooldusõpe

Tööõpetuse õppesuunad on kodumajandus, sh toiduvalmistamine ja puhastusteenindus (tegevused planeeritakse õpilase individuaalses õppekavas, arvestades õpilase võimeid ja võimalusi).

Õpilaste arengu toetamiseks on õppetöösse loimitud tugiteenuste individuaalsed ja rühmategevused.

Tundide arv valdkonniti jaguneb vastavalt õpilase arengu vajadustele. Tundide jaotus kajastub õpilase individuaalses õppekavas.

Hooldusõppe nädalakoormused

Tegevusvaldkond	Nädalakoormus		
	I tasand	II tasand	III tasand
Kommunikatsioon	20	20	20
Kognitiivsed oskused			
Sotsiaalsed oskused			
Motoorika, sh peenmotoorika			

Lõiming ehk seoste loomine õppekavas

Lihtsustatud ja toimetulekuõppes kujundab ja korraldab kool õpikeskkonda ja õpetajate koostööd viisil, mis võimaldab:

- üldõppe rakendamist lihtsustatud õppe 1. ja 2. klassis;
- üldõpetuse põhimõtete järgimine kõikides klassides;
- õppevaldkondade lõimumist;
- õpetuse praktilist ja elulist suunitlust;
- õpilaste võimalikult adekvaatset isikliku ja sotsiaalse identiteedi kujunemist;
- sotsiaalset õppimist ja integratsiooni ühiskonda.

Hooldusõppes jaguneb õpe tegevusvaldkondadeks, mis realiseeritakse praktilise tegevuse kaudu. Hooldusõppe õppekavas ei käsitleta lõimingu põhimõtteid.

Lõiming võib olla väline, sisemine, vertikaalne, horisontaalne ja teemakeskne:

- Väline lõiming on kooli õppekavas kujundatud lõiming õppeainete sees, õppeainete ja ainevaldkondade vahel, erinevate haridustasemetel vahel, kooli ja kogukonna vahel.
- Sisemine lõiming tekib õpilasel ainetunnis õpitu ja väljaspool kooli saadud teadmiste, kogemuste ja igapäevaelu nähtuste sidumisel (õppekäigud, ekskursioonid, õuesõpe, praktilised tööd, õpilase eelteadmiste kogum jne).
- Vertikaalse lõimingu eesmärgiks on terviku moodustamine õppeainesiseselt kogu õpiaja ulatuses. Seega tuleb õpetamisel aine piires teada selle sisu ka eelnevates ja järgnevates klassides.
- Horisontaalne lõiming toimub ainete vahel ja osutab sellele, et tervikuna on tähtsad kõik õppeained omavahelistes seostes.
- Teemakeskne lõiming (uurida teemat teisest vaatenurgast, võimalus õpetada teemasid, mis läbivad õppeaineid või on aineteüleised, näiteks läbivad teemad, ainenädalad ja ülekoolilised projektid jms).

Lõimingu planeerimine ja realiseerimine toimub kooli üldtööplaani ja õpetajate ja kasvatajate tööplaanide alusel, mille toimimise tingimuseks on õpikeskkonna korraldus, mis võimaldab aineülest käsitlemist ja pedagoogide koostööd.

Läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Läbivate teemade kirjeldused on esitatud kooli õppekava **Lisa 1**.

Läbivate teemade käsitlemine lihtsustatud õppes ja toimetulekuõppes:

- õppekeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmäärke;
- aineõppes (valdkonnaõppes) – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlemised, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
- valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;
- korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälisest õppetevusest ja huviringide tegevusest ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

Läbivad teemad on:

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning tegema mõistlikke kutsevalikuid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Teabekeskond – taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetika järgi.

Tehnoloogia ja innovatsioon – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

Väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õppe- ja kasvatustöö korraldus

Õppeaasta kestab 1. septembrist järgmise aasta 31. augustini.

- Õppeaasta koosneb õppeperioodidest ja koolivaheaegadest (õppeperioodid ja koolivaheajad on kooskõlastatud Tallinna Haridusameti ja kooli hoolekoguga ning on kättesaadavad kooli kodulehel). Suvevaheajal võib vajadusel ja õppenõukogu otsuse alusel korraldada täiendavat õppetööd. Õpilasele peab olema tagatud vähemalt kümne järjestikuse nädala pikkune suvepuhkus.
- Õppeaastas on kokku vähemalt 175 õppepäeva. Lihtsustatud õppe lõpuklassi koolieksami toimumise päeval ja vähemalt kahel päeval enne seda õppetunde ei toimu. Koolieksami päev ja sellele eelnevad kaks päeva arvatakse õppepäevade hulka.
- Õppepäev on kalendripäev, mil õpilane on päevakava või individuaalse õppekava alusel kohustatud õppes osalema. Ühes nädalas on kuni viis õppepäeva.
- Õppetund on kooli päevakavas või õpilase individuaalses õppekavas juhendatud õppeks ettenähtud ajavahemik. Juhendatud õpe on kooli määratud viisil toimuv õpe (koolitund, loeng, õppekäik, muuseumiõpe, spordipäev, õuesõpe, distants- või põimõpe jm), mis on suunatud teadmiste ja oskuste omandamisele ning toimub õppekeskkonnas, milles osalevad nii õpilane kui ka õpetaja.

- Distsantsõpe on olukord, kui õpilased on suunatud õppetöö ajaks kodudesse, aga on tagatud õpilaste arenguks sobivad õppemeetodid ja vahendid. Distsantsõpe on juhendatud õpe, mida võib korraldada e-õppena.
- Põimõpe on olukord, kui tavapärase kontaktõppe perioodil on õpilane ja/või õpetaja sunnitud koolist kergemate haigussümptomite või karantiini tõttu puuduma. Põimõppe ajal on õpilasel võimalus osaleda klassi tundides e-õppes: õpetaja lülitab klassis tunni alguses tööle veebikaamera ning õpilane näeb ja kuuleb klassis toimuvat, võimalusel osaleb ise videopildiga.

Lihtsustatud ja toimetulekuõppes õppivatel õpilastel on õppetunni pikkus 40 minutit. Õppetund vaheldub vahetunniga. Õppetunni võib vajadusel jagada mitmeks osaks ja kuni kaks õppetundi võib toimuda järjest ilma vahetunnita. Sel juhul toimuvad vajalikud puhkepausid õpetaja äranägemisel. Paaristundide järgselt on vaheaja pikkus vähemalt 30 minutit. Söögivahetunni pikkus on vähemalt 20 minutit.

Hooldusõppel õppivatel õpilastel toimub õppetöö 9.00–13.00, puhkepausid õppetöös tehakse vastavalt õpilase vajadustele. Õhtupoolisel ajal on planeeritud tegevused lõpuklassi õpilastele, lisa-aasta õpilastele ja pikendatud õppeaasta õpilastele.

Kooli päevakava on kättesaadav kooli kodulehel ja selle on kinnitanud kooli direktor.

Lapsevanema ja kooli direktori kokkuleppel võib kool arvestada õppekava välist õppimist või tegevust koolis õpetatava osana, tingimusel, et see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratud õpitulemusi.

Õpilasi hinnatakse kooli hindamisjuhendi alusel.

Õppetöös täiendavat abi vajavatele õpilastele rakendatakse logopeedilist, psühholoogilist abi ja rakendatakse tugiõpet (kognitiivsete, sotsiaalsete oskuste arendamiseks jm) vastavalt koolis kehtestatud tugiteenuste korrale.

Lihtsustatud õppes viivad põhiainete õpetust läbi klassiõpetajad, oskusaineid õpetavad aineõpetajad, vajadusel/võimalusel on klassis abiõpetaja või õpetaja abi. Toimetulekuõppes viivad põhiainete õpetust läbi klassiõpetajad, oskusaineid õpetavad aineõpetajad, üldjuhul on klassis abiõpetaja või õpetaja abi. Hooldusõppes korraldatakse õppetegevus üldjuhul õpperühmadena, kus arvestatakse õpilase arengutaset ning tagatakse individuaalne lähenemine. Õppetööd rühmas viivad läbi õpetaja ja abiõpetaja või õpetaja abi.

Klassijuhatajad koordineerivad oma klassi õppe- ja kasvatustööd.

Õpetajad planeerivad oma tööd koostöös teiste õpetajatega ja koostavad kooli õppekava alusel tööplaani. Õpetaja tööplaanis planeeritakse tundide ajakava, teemad ja alateemad, lõimingud, kasutatavad õppematerjalid, oodatavad õpitulemused, hindamise aeg ja moodused.

9. klassi lõpus toimuvad lihtsustatud õppes **koolieksamid**: eesti keeles, matemaatikas ja ühes kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaines. Vähemalt ühe eksami vormiks

on praktiline töö, kus eksamikomisjon hindab õpilase poolt tehtud praktilist tööd, kirjalikult koostatud töö kirjeldust ja suulist esitlust.

Hiljemalt jooksva õppeaasta 1. veebruariks teatatakse põhikoolilõpetajale ja tema seaduslikule esindajale eksami õppeaine ja õpilasele määratud eksamitöö juhendaja.

Põhikooli lõpetamine:

- Lihtsustatud õppes väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel põhikooli lõputunnistus õpilasele, kelle viimased aastahinded kõikides õppeainetes on vähemalt „rahuldavad“ ning kes on sooritanud eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami. Erandina võib anda lõputunnistuse lihtsustatud õppe tasemel õppiva õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku avalduse alusel ja õppenõukogu otsusega põhikooli lõputunnistuse õpilasele
  - kellel on üks „nõrk“ või „puudulik“ eksamihinne või aastahinne ühes õppeaines või
  - kellel on üks „nõrk“ või „puudulik“ eksamihinne või aastahinne kahes õppeaines.
- Toimetuleku- ja hooldusõppes väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel põhikooli lõputunnistus õpilasele, kes on läbinud temale koostatud individuaalse õppekava.

Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused, sh õppekava rakendamist toetavad tegevused, õppekäigud jmt

Projekt-, õues- ja muuseumiõppeks, spordipäevadeks ning õppekäikudeks vajalik aeg kavandatakse alljärgnevalt:

- Ainetunde võib läbi viia ka väljaspool kooli ruume. Õue- ja muuseumiõppe toimub kooli õues, linnaruumis või mujal. Õuesõppe ja muuseumiõppe tunnid planeerib õpetaja teemapõhiselt oma tööplaanis.
- Õppeainete õpetamiseks läbi praktiliste tegevuste ja suurema kõlapinna, huvi tekitamiseks viiakse läbi ainenädalaid.
- Õppekäikude maht planeeritakse vastava õppeaine juures kooli õppekavas. Õppekäik on üldjuhul tervet õppepäeva hõlmav õppeprotsess, mis sisaldab ainetevahelist lõimumist, arendab üld- ja ainealaseid pädevusi ja läbivaid teemasid.
- Spordipäevade maht planeeritakse kehalise kasvatus ainekava juures kooli õppekavas. Spordipäev on üldjuhul tervet õppepäeva hõlmav õppeprotsess, mis sisaldab ainetevahelist lõimumist, arendab üld- ja ainealaseid pädevusi ja läbivaid teemasid.
- Projektipäevad planeeritakse kooli üldtööplaanis. Projekt on ühekordne, tähtajaline, piiratud ressursiga ja kindlaks määratud tulemuse saavutamiseks tehtav ühistöö. Projekte võib käivitada õppeaastaringelt.

Projektide kavandamise põhimõtted

Projektitöö on aineteülene õppe ja kasvatustöö, mis eeldab:

- kooli õppekava ainetevahelise lõimumise ja läbivate teemade praktilist rakendamist ühistöös;
- koostööd: motiveerib ja kaasab õpilased, kogu kooli personali ja koostööpartnerid;
- initsiatiivi ning pakub ühisalgatuse võimalusi;
- vastutuse võtmise oskust;
- jõukohastele probleemidele lahenduste leidmist;
- väärtushinnangute kujunemist läbi praktiliste tegevuste;
- võimalust tegutseda oma kultuurikeskkonnas ja kogeda sellega seonduvaid emotsioone;
- positiivsete hoiakute kujundamist erinevate kultuuride ja inimeste suhtes;
- tehnoloogia rakendamise võimaluste mitmekesistamist: fotod, videod, mudelid, maketid jne;
- õpilaste loovtööde eksponeerimise võimalust.

Ekskursioon on ühe- või mitmepäevane klassi ühisüritus, mis ei ole kooli õppekavas täpselt fikseeritud. Üldjuhul toimub õppeaastas üks ekskursioon.

Õppekäikude ja ekskursioonidega kaasnevad kulud ei kuulu rahastamisele kooli eelarvest.

Loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord

Lihtsustatud õppe õpilased koostavad 7. klassis loovtöö (vt loovtöö juhend kooli kodulehel). Loovtöö on kas klassi rühmatöö või individuaalne töö. Loovtööd juhendab üldjuhul klassijuhataja, kes võib seda teha koostöös mõne aineõpetajaga. Loovtööd võib juhendada ka kooliväliline juhendaja. Teemade valikul arvestatakse õpilaste ja lastevanemate soovide ja ettepanekutega (arenguestlustel, klassijuhatajatunnis, lastevanemate koosolekul). Klassijuhataja tutvustab õpilastele loovtöö sooritamise protsessi ja teemasid 7. klassi esimesel õppeperioodil. Loovtöö peab olema sooritatud enne 7. klassi viimase õppeperioodi lõppu. Loovtöö hinne kantakse põhikooli lõputunnistusele. Loovtöö sooritamise juhend on kättesaadav kooli kodulehel.

Loovtöid hindab kooli direktori käskkirjaga moodustatud komisjon. Hindamine toimub vastavalt loovtöö hindamisjuhendile.

Loovtöö loetakse sooritatuks, kui õpilane

- on esitanud loovtöö päeviku (grupitöö puhul iga õpilane eraldi), mis sisaldab loovtöö kavandit, tegevusplaani, tööjaotust (grupitöö puhul), ajakava (elektrooniliselt või paber kandjal);

- on valmistanud/loonud loovtöö;
- on esitlenud oma loovtööd teistele.

Loovtöö hinne kantakse põhikooli lõputunnistusele.

Õpilaste arengu ja õppimise toetamise ja hindamise korraldus

Arenguvestluste korraldamine

Arenguvestluse pidamise alused ja kord

Arenguvestlusi peetakse regulaarselt vähemalt üks kord õppeaastas.

- Isikuandmete töötlemisel arvestatakse andmekaitseseaduses sätestatuga.
- Saavutatud kokkulepete alusel toimuvad vajadusel järeltegevused: täiendav vestlus või ümarlaud, nõustamine, kokkulepete korrigeerimine, saavutatu hindamine (IÕK-ga õpilased; õpilased, kellel on sotsiaalsed probleemid; õpilased, kellele on koostatud käitumise tugiplaani jm).
- Arenguvestlust viib läbi klassijuhataja.
- Lapsevanemale saadetakse arenguvestluseks eKooli teade.
- Klassijuhataja edastab aineõpetajatele hinnangulehed (vorm õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardis) ning aineõpetajad täidavad need kokkulepitud kuupäevaks.
- Arenguvestlus dokumenteeritakse eKoolis ja õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardis.
- Arenguvestlust peetakse privaatses ruumis, mis on mugav ja kus puuduvad võimalikud segajad.

Arenguvestluse osapooled

- õpilane,
- lapsevanemad,
- klassijuhataja.

Klassijuhataja loob hinnanguvaba suhtumise osapooltesse, positiivse õhkkonna ja selgitab osapooltele arenguvestluse vajadust. Vajadusel kaasab klassijuhataja kooli direktori või õppealajuhataja, psühholoogi, logopeedi, terapeudid, aineõpetajad või kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja vm.

Arenguvestluse eesmärgid

- lapsevanematega parema usaldussuhte saavutamine;
- õpilase arengupotentsiaali maksimaalne märkamine ja toetamine;

- arengutakistuste kindlakstegemine, võimalusel uute ennetamine;
- kodu kasvatuspõhimõtete ja väärtushinnangute teadasaamine;
- lisainfo saamine lapse kohta: väljaspool kooli teostatud ja planeeritavad teraapiad, kui palju aidatakse last kodus õppimisel, milliseid tegevusi tehakse kooliväliselt lapse arendamiseks, probleemid seoses kooliga jne;
- lapsevanemate poolt oma lapse arengule esitatavate ootuste ja hinnangu teadasaamine;
- lastevanemate ootused kooli, klassijuhataja, aineõpetajate suhtes;
- tagasiside õpetajale;
- koolipoolsete ootuste väljendamine lastevanematele, ühise tulevikuplaani koostamine;
- rahulolu-uuringute läbiviimine.

Hindamise alused ja korraldus

Hindamise eesmärk

Teadmiste ja oskuste hindamine:

- toetada õpilaste arengut;
- anda tagasisidet õpilase õppe edukuse ja arengu kohta;
- innustada ja suunata õpilasi sihikindlalt õppima;
- suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
- anda õpilasele, õpetajale, kooli juhtkonnale, lapsevanemale (eestkostjale, hooldajale) teavet õpilase arengudünaamikast;
- anda alus õpilase järgmisesse klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

Käitumise ja hoolsuse hindamine:

- lähtuda kooli õppekava kooliastmete üldpädevustest;
- suunata õpilast järgima üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme;
- suunata õpilast järgima kooli kodukorra nõudeid;
- motiveerida õpilast hoolikalt täitma õppeülesandeid.

Hindamise põhimõtted ja korraldus

Kujundav hindamine

Kujundavat hindamist kasutatakse õppimise käigus: õppijale antakse tagasisidet, kuidas tal läheb ja mida tuleks parandada enne kokkuvõtvat hindamist. Kujundava hindamise keskne funktsioon on õppimise toetamine, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist ning antakse tagasisidet õpilase seniste õpitulemuste ning vajakajäämistele kohta. Selle kaudu innustatakse ja suunatakse õpilast õppima ning kavandatakse edasised õppimise eesmärgid ja tegevused.

Kujundav hindamine keskendub õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut.

Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Kujundava hindamise vahenditeks on õpimapid, töövihikud, ainevihikud, kodu-kool vihikud jm, mis sisaldavad nii õppetöid kui ka nende analüüsi ja tagasisidet. Õpilane saab oma tööd tagasiside põhjal parandada ja täiendada ning õppimise käigus tehtud vead ei mõjuta kokkuvõtvat hindamise tulemust.

Teadmiste ja oskuste hindamine, kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõtvat hindamist kasutatakse pärast õppimist: õppijale antakse tagasisidet, kui hästi õpitu on omandatud. Kokkuvõtvat hindamist puhul hinnatakse tagasisivaatavalt, kuidas õppeprotsess on õnnestunud, kui hästi on õpitulemused omandatud. Kokkuvõtvat hindamist tulemusi väljendatakse sõnaliselt või numbrilisel kujul. Kokkuvõtvat hindamist aluseks on õppekava ainekava õpitulemused ja hindajaks on õpetaja. Kokkuvõtvat hindamisega kaasnevad üldjuhul sõnalised kommentaarid, näidates ära, mis on õnnestunud ja mida saab teha veelgi paremini. Kokkuvõtve hindamine võib toimuda erinevatel õpilastel erineval ajal ja selle sünonüümiks ei ole kontrolltöö.

Kokkuvõtvad hinded ja järgmise klassi üleviimine

Kokkuvõtvat hindamisena arvestab kool ka õppekava välist õppimist või tegevust koolis õpetatava osana (RÕK §15 lõige 9).

Lihtsustatud õpe

Lihtsustatud õppe 1.–6. klassis kasutatakse kokkuvõtvat hindamisena II ja V õppeperioodi lõpus toimuvat kirjeldavate sõnaliste kokkuvõtvate hinnangute andmist, millel ei ole numbrilist või sõnalist ekvivalenti. Sõnalised hinnangud annavad teavet õpilase arengu, õppeprotsessis osalemise, õpi- ning käitumisoskuste kujunemise ja õpitulemuste kohta. Kokkuvõtvad sõnalised hinnangud kirjeldavad õpilase arengut, õppetöös osalemist, kooliastme pädevuste ja õpioskuste kujunemist ning teadmiste ja oskuste omandamist. Kokkuvõtvates hinnangutes toob õpetaja esile õpilase edusammud, juhib tähelepanu arendamist vajavatele oskustele ning annab juhiseid edasiseks tegutsemiseks. Sõnaline hinnang toetab lapse eneseusku, väljendab lugupidamist lapse püüdluste vastu ja innustab teda.

6. klassis minnakse järk-järgult üle numbrilisele hindamisele ja seetõttu kasutatakse nii sõnalist kirjeldavat kui ka numbrilist hindamist. Õpilase koolist lahkumisel või hiljemalt 6. klassi lõpul tuleb jooksva õppeaasta kirjeldavad sõnalised hinnangud lihtsustatud õppes teisendada viie palli süsteemi.

7.–9. klassis kasutatakse kaks korda õppeaastas toimuvat kokkuvõtvat numbrilist hindamist. Kokkuvõtva hinde aluseks on üks või mitu hinnet. Kokkuvõtvas hinded kajastub, kuivõrd taotletud õpitulemused on saavutatud.

Lihtsustatud õppe 7.–9. klassi ja lisa-aasta klassi õpilaste hindamisel rakendatakse viie palli süsteemi, õpetajal on õigus hindamisel arvestada õpilase hariduslike erivajadustega ja kasutada diferentseeritud hindamist.

- Hindega „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid.
- Hindega „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele.
- Hindega „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused võimaldavad õpilasel edasi õppida või kooli lõpetada ilma, et tal tekiks olulisi raskusi hakkamasaamisel edasisel õppimisel või edasises elus.
- Hindega „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpilase areng nende õpitulemuste osas on toimunud, aga ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises võimalikult iseseisvas elus. Õpilane suunatakse nõustamisele ja talle koostatakse individuaalne õppekava ning määratakse tugisüsteemid.
- Hindega „1” ehk „nõrk” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused ei võimalda hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises iseseisvas elus toimetulekus ning kui õpilase areng nende õpitulemuste osas puudub. Õpilane suunatakse nõustamiskomisjoni sobiva õppekava soovitamiseks.
- Märge X tähistab, kui hinne või kirjeldav sõnaline hinnang on välja panemata, kuna õpilane ei ole kasutanud võimalust järele vastata. Õppeaasta kokkuvõtvides aastahinnetes ei kasutata enam märget X, vaid pannakse aastahindeks „1” ehk „nõrk”.

Lihtsustatud õppe õpilasele, kelle poolaastahinne on „puudulik” või „nõrk” või on antud samaväärne kirjeldav sõnaline poolaastahinnang või on jäetud hinne või kirjeldav sõnaline hinnang välja panemata (märge X) ja ta ei ole kasutanud võimalust järele vastata, koostatakse selles õppeaines individuaalne õppekava või määratakse mõni muu tugisüsteem (nt logopeedi teenus, tugiõpe, vm), et aidata omandada nõutavad teadmised ja oskused, vajadusel suunatakse õpilane nõustamisele.

Aastahinnete, kirjeldavate sõnaliste aastahinnangute ja sõnaliste aastahinnangute alusel otsustab õppenõukogu, kas viia õpilane järgmisse klassi, jätta täiendavale õppetööle või koostada individuaalne õppekava ja/või planeerida klassikursuse läbimine kahele õppeaastale. Õpilaste järgmisse klassi üleviimise otsus tehakse enne õppeperioodi lõppu.

Lihtsustatud õppes jäetakse õpilane täiendavale õppetööle õppeainetes, milles tulenevalt aastahinnetes või kirjeldavatest sõnalistest hinnangutest tuleks välja panna aastahinne „puudulik” või „nõrk” või samaväärne kirjeldav sõnaline hinnang. Täiendavale õppetööle jätmise otsustab õppenõukogu enne õppeperioodi lõppu. Täiendava õppetöö raames täidab õpilane õpetaja vahetul juhendamisel kindlaid õppeülesandeid, et omandada õppekavaga nõutavad teadmised ja oskused. Täiendav õppetöö viiakse läbi pärast õppeperioodi lõppu. Aastahinne või kirjeldav sõnaline hinnang pannakse välja pärast täiendava õppetöö lõppu, arvestades täiendava õppetöö tulemusi.

Õppenõukogu otsusega ja lapsevanema põhjendatud kirjaliku taotluse alusel võib erandjuhul õpilane läbida klassikursust kahe õppeaastaga.

9. klassi lihtsustatud õppe õpilasele pannakse aastahinded välja enne lõpueksamite toimumist, välja arvatud õppeainetes, milles õpilane jäetakse täiendavale õppetööle.

Lihtsustatud õppes õppival õpilasel, kellele on koostatud individuaalne õppekava, võivad olla erisused järgmisesse klassi üleviimise ajas.

Toimetulekuõpe

Toimetulekuõppe 1.–2. klassis kasutatakse kokkuvõtva hindamisena kaks korda õppeaastas toimuvat kirjeldavate sõnaliste kokkuvõtivate hinnangute andmist, millel ei ole numbrilist või sõnalist ekvivalenti. Õpilase koolist lahkumisel või hiljemalt 2. klassi lõpul tuleb jooksva õppeaasta kirjeldavad sõnalised hinnangud teisendada toimetulekuõppes väljatöötatud sõnalisteks hinnanguteks.

3.–9. klassis ja lisa-aasta klassides kasutatakse kokkuvõtva hindamisena kaks korda õppeaastas toimuvat väljatöötatud sõnaliste hinnangute andmist. Kokkuvõtvas hinnangus kajastub, kui võrd taotletud õpitulemused on saavutatud.

Hinnang antakse iga õpilase tegevusele ja õpitulemustele lähtuvalt individuaalse õppekava nõuetest ning õpilase tööle, arvestades tema võimeid. Vajadusel rakendatakse toimetulekuõppe õpilaste õpetamisel valdkondadepõhist õpet ja hindamissüsteemi.

Toimetulekuõppes hinnatakse 3.–9. klassini ja lisa-aastatel õpilasi väljatöötatud sõnaliste hinnangutega: „tuleb toime”, „tuleb toime abiga” ja „ei tule toime”.

- Hinnangut „tuleb toime” võib täpsustada hinnangutega „tuleb hästi toime”, „tuleb rahuldavalt toime.
- Hinnangut „tuleb toime abiga” täpsustatakse hinnangutega „tuleb toime sõnalise abiga”, „tuleb toime näidise või eeskuju järgi”, „tuleb toime koostegevuses”.

- Hinnang „ei tule toime” viitab vajadusele muuta individuaalset õppekava ning seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel.

Hindamine toimetulekuõppes toimub õpilasele koostatud individuaalse õppekava nõuete alusel.

Vajaduse korral korrigeeritakse individuaalses õppekavas püstitatud ülesandeid õppeaasta jooksul.

Hooldusõpe

Hooldusõppes hinnatakse pädevuste saavutatud taset kahel viisil:

- toimingu sooritamisega kaasnev või sellele vahetult järgnev emotsionaalne hinnang, mille põhieesmärk on motiveerida õpilast osalema tegevuses ja täitma jõukohaseid lihtsaid ülesandeid;
- suuline või kirjalik hinnang õpilasega tegutsevate täiskasvanute jaoks.

Hinnang antakse iga õpilase tegevusele ja õpitulemustele lähtuvalt individuaalse õppekava nõuetest ning õpilase tööle, arvestades tema võimeid.

Õpilase arengut hinnatakse hinnangutega „tuleb toime“, „tuleb toime abiga“ ja „ei tule toime“.

- Hinnangut „tuleb toime“ võib täpsustada hinnangutega „tuleb hästi toime“, „tuleb rahuldavalt toime“ või muul viisil.
- Hinnangut „tuleb toime abiga“ võib täpsustada hinnangutega „tuleb toime sõnalise abiga“, „tuleb toime näidise või eeskuju järgi“, „tuleb toime koostegevuses“, „tuleb toime füüsilise abiga“ või muul viisil.
- Hinnang „ei tule toime“ viitab vajadusele muuta individuaalset õppekava ning seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel.

Vajaduse korral korrigeeritakse individuaalses õppekavas püstitatud ülesandeid õppeaasta jooksul.

Hooldusõppes koondatakse hinnangud aastahinnanguteks.

Tasemetöö hindamine

Lihtsustatud õppe 5. klassis on tasemetöök funktsionaalse lugemisoskuse test. Tasemetöö koostamisel arvestatakse õppeaine eesmarke, rõhuasetusi, õppesisu, õpitulemusi, üldpädevusi ja läbivate teemade taotletavaid pädevusi. Tasemetöoga kontrollitakse põhiteadmiste ja -oskuste omandatust.

Tasemetöö koostab ja hindab kooli direktori käskkirjaga moodustatud komisjon. Hindamine toimub vastavalt tasemetöö hindamisjuhendile.

Tasemetöö toimumise aeg ja hindamise alused teatatakse õpilastele ja lastevanematele hiljemalt jooksva õppeaasta 1. veebruariks. Tasemetöö viiakse läbi IV või V õppeperioodil.

Individuaalse õppekava alusel õppiva õpilase tasemetöö hindamise aluseks on individuaalses õppekavas taotletavad pädevused.

Eritoe klassi õpilastele, logopeedilist abi saavatele õpilastele, koduõppel olevatele õpilastele ning õpilastele, kelle kodune keel ei ole eesti keel ja kes on Eestis alaliselt elanud alla kolme aasta, võib kool rakendada diferentseeritud hindamist (põhjendused tuuakse ära tasemetöö protokollis).

Koolieksamite hindamine ja põhikooli lõpetamine

Lihtsustatud õppes toimuvad 9. klassis koolieksamid eesti keeles, matemaatikas ja ühes kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaines. Koolieksamite sisu, vormi ja hindamise alused ja korra koostab kooli direktori käskkirjaga moodustatud eksamikomisjon.

Hiljemalt jooksva õppeaasta 1. veebruariks teatatakse põhikooli lõpetajale ja tema seaduslikule esindajale kohustuslike õppeainete hulgast valitud eksamiaine ja eksamite toimumise ajad.

Koolieksam kantakse klassipäevikusse vastava õppeaine kokkuvõtvale aastahindele järgnevasse lahtrisse.

Viie palli süsteemis hinnatavate koolieksamite koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja tasemetöö koostajad ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 70–89%, hindegaga „3” 45–69%, hindegaga „2” 20–44% ning hindegaga „1” 0–19%.

Hindamiskomisjonil on õigus 10% ulatuses hinnet tõsta või alandada lihthäälte enamusel põhjendatud vajadusel, selgitus kantakse koolieksami protokollis.

Põhikooli lihtsustatud õppe lõpetab õpilane, kellel õppeainete viimased aastahinded on vähemalt „rahuldavad”, kes on sooritanud vähemalt rahuldava tulemusega eesti keele koolieksami, matemaatika koolieksami ning ühes kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami.

Õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku avalduse alusel ja õppenõukogu otsusega võib põhikooli lõpetanuks pidada ja põhikooli lõputunnistuse anda õpilasele:

- kellel on üks nõrk või puudulik eksamihinne või õppeaine viimane aastahinne;
- kellel on kahes õppeaines kummaski üks nõrk või puudulik eksamihinne või õppeaine viimane aastahinne.

Lihtsustatud õppel õppivale õpilasele, kellel on individuaalse õppekavaga vähendatud või asendatud taotletavaid õpitulemusi (sh eritoe klassi õpilased), on lõpetamise aluseks individuaalses õppekavas määratud õpitulemused.

Õpilasel on õigus põhjendatud vajadusel sooritada põhikooli koolieksamid eritingimustel:

- eksamitöö vormi muutmine;
- eksami sooritamise eraldi ruumis, sh eksami sooritamine kodus;
- tugiisiku juuresolek, tugiisikuks võib olla lapsevanem, hooldaja, sotsiaaltöötaja vms;
- abivahendite kasutamine;
- eksamitöö sooritamiseks lisa-aeg;
- eritoe klassi õpilastele, logopeedilist abi saavatele õpilastele, koduõppel olevatele õpilastele, õpilastele, kelle kodune keel ei ole eesti keel ja kes on Eestis alaliselt elanud alla kolme aasta, võib kool rakendada diferentseeritud hindamist (põhjendused tuuakse ära kooli lõpueksami protokollis).

Hindamine individuaalse õppekava alusel

Lihtsustatud õppes individuaalse õppekava rakendamise otsuse kinnitab kooli direktor käskkirjaga. Hindamise aluseks on individuaalses õppekavas määratud õpitulemuste saavutus, arvestades õpilase võimekust ja õpimotivatsiooni.

Individuaalse õppekava hindamissüsteemis ei kasutata hindeid „nõrk” ja „puudulik”, vaid korrigeeritakse püstitatud ülesandeid.

Hindamine **toimetulekuõppes** ja **hooldusõppes** toimub õpilasele koostatud individuaalse õppekava nõuete alusel, õpilasele koostatud õppekava kinnitab direktor. Õppimise edukus sõltub toimetulekuõppes õppiva õpilase intellektipuude sügavusest ja lokaalsete anatoomiliste kahjustuste esinemisest, reaalse edukus aga tema individuaalseid iseärasusi arvestavast õpikeskkonnast.

- Õpilasel peab olema võimalus saada jõukohases töös võimetekohase osalemise ning töö tulemuse eest positiivne hinnang.
- Õpetaja teeb lapse arengu kohta iga päev märkmeid, hinnates õpilase tulemusi lähtuvalt samalaadsete õpiülesannete keerukusest. Märkmete alusel korrigeeritakse vajaduse korral individuaalset õppekava.

Hooldusõppel oleva õpilase õppimise potentsiaal sõltub intellektipuude sügavusest ja lokaalsete anatoomiliste kahjustuste esinemisest, reaalse edukus on seotud tema individuaalseid iseärasusi arvestava õpikeskkonnaga.

- Õpilasel peab olema võimalus saada kohe positiivne hinnang jõukohases tegevuses osalemise kohta.

- Hinnang antakse õpilase tegevusele ja õpitulemustele lähtuvalt individuaalse õppekava nõuetest ning õpilase tööle, arvestades tema võimeid.
- Õpetaja eesmärgistab iga õpilase potentsiaalsesse arenguvalda kuuluvad ülesanded individuaalses õppekavas ja teeb lapse arengu kohta märkmeid.
- Vajaduse korral korrigeeritakse individuaalses õppekavas püstitatud ülesandeid õppeaasta jooksul.

Hoolsuse hindamine

Hoolsuse hindamise aluseks on õpilase suhtumine õppeülesannetesse: kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus õppeülesannete täitmisel.

Hoolsushindega „eeskujulik” hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse alati kohusetundlikult, õpib kõik õppeained võimetekohaselt, on õppeülesannete täitmisel töökas ja järjekindel, ilmutab omaalgatust ja viib alustatud töö lõpuni.

Hoolsushindega „hea” hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse kohusetundlikult, on töökas ja järjekindel õppeülesannete täitmisel, hoolikas ning õpib võimetekohaselt.

Hoolsushindega „rahuldav” hinnatakse õpilast, kes üldiselt täidab oma õppeülesandeid, kuid ei ole piisavalt töökas ja järjekindel õppeülesannete täitmisel ega õpi oma tegelike võimete kohaselt.

Hoolsushindega „mitterahuldav” hinnatakse õpilast, kes ei õpi võimetekohaselt, suhtub õppeülesannetesse lohakalt ja vastutustundetult.

Hoolsust hindavad aineõpetajad poolaasta ja õppeaasta lõpus. Klassijuhataja paneb tunnistusele kokkuvõtva hoolsuse hinde.

Käitumise hindamine

Õpilase käitumise hindamise aluseks on kooli õppekava kooliastme üldpädevuste omandamine, kooli kodukorra täitmine, ning üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine koolis.

Käitumishindega „eeskujulik” hinnatakse õpilast, kellele üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine on harjumuspärane igas olukorras, kes täidab kooli kodukorra nõudeid eeskujulikult ja järjepidevalt.

Käitumishindega „hea” hinnatakse õpilast, kes järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täidab kooli kodukorra nõudeid.

Käitumishindega „rahuldav” hinnatakse õpilast, kes üldiselt järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täidab kooli kodukorra nõudeid, kuid kellel on esinenud eksimusi.

Käitumishindega „mitterahuldav” hinnatakse õpilast, kes ei täida kooli kodukorrareegleid, ei allu õpetajate nõudmistele ega järgi üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme.

Õpilase käitumise võib hinnata „mitterahuldavaks” ka üksiku õigusvastase teo või ebakõlbelise käitumise eest.

Käitumist hindavad aineõpetajad poolaasta ja õppeaasta lõpus. Klassijuhataja paneb tunnistusele kokkuvõtva käitumise hinde.

Hindamisest teavitamine ja järelevastamiste kord

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust, praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindega „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata õpilase puudumise tõttu või mõnel muul põhjusel (päevikus sissekanne X), antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks. Hindamine on oma olemuselt diferentseeritud, st arvestab õpilase erisusi ja võib ajaliselt erineda. Järeleaitamistunnid ja tugiõppe tunnid on edastatud lastevanematele ning kantud õpilaspäevikutesse. Õpilasel ja tema seaduslikul esindajal on õigus saada teavet hindamise korraldusest koolis ning õpilasele pandud hinnetest ja antud hinnangutest vastavalt õpetajalt ja klassijuhatajalt. Hinnetest teavitamine toimub eKooli, hinnete lehe, õpilaspäeviku, kool-kodu vihiku (vajadusel e-kiri) kaudu. Klassi- ja aineõpetaja tutvustab õpilastele teadmiste ja oskuste hindamise põhimõtteid ja korraldust õppeaasta või õppeperioodi algul. Teadmiste ja oskuste ning käitumise hindamise põhimõtteid ja korda tutvustatakse õpilaste seaduslikele esindajatele klassi lastevanemate koosolekul, vajadusel ka individuaalselt. Käesolev hindamise kord on avalikustatud kooli kodulehel.

Hinnete ja hinnangute vaidlustamine ja vaidlusküsimuste lahendamine

Õpilasel/lapsevanemal on õigus hindeid vaidlustada kümne päeva jooksul pärast hinde teada saamist. Õpilase hindamisega seotud vaidlusküsimusi lahendab direktor õpilase/lapsevanema kirjaliku põhjendatud taotluse alusel. Otsusest teavitatakse õpilast/lapsevanemat kirjalikult viie tööpäeva jooksul pärast otsuse vastuvõtmist.

HEV õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Lihtsustatud õppes lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

1. Lihtsustatud õppes lähtutakse põhimõttest, et igal peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul arvestatakse õpilaste võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi.

2. Lihtsustatud õppes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Tähelepanu pööratakse sallivusele erinevuste suhtes, kaaslaste erivajaduste mõistmisele; oma võimaluste ja piirangute teadvustamisele.

3. Taotletakse iga õpilase arengu toetamist: lapse arengupuute ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Selle aluseks on iga lapse arengutaseme ja -võimaluste hindamine. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele. Sellisel juhul kohaldatakse eeldatavate õpitulemustena õpilasele koostatud individuaalses õppekavas sätestatud õpitulemusi.

4. Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Kooli õppekava koostatakse nii, et õpilased omandaksid igapäevases elus toimetulekuks vajalikud teadmised ja oskused, väärtushinnangud ja toimimisviisid. Lihtsustatud õppe väljundiks on praktilist tööd väärtustav ja kutseõppeks valmis olev ühiskonna liige. Taotletakse õpetamist, kasvatamist ja arengu toetamist valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teooriaid käsitletakse minimaalselt, nende ülesandeks on üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatud. Praktilised oskused konkretiseeritakse õpitulemustes. Praktiliste oskuste omandamisel toetatakse emakeeles (suhtlemine, teabe hankimine), matemaatikas jt ainetes omandatud teadmiste ja oskuste. Seosed eri ainevaldkondade vahel kujunevad üldõppe või laiapõhjalise lõimingu rakendamise abil.

5. Lihtsustatud õppes suunatakse õpilast omandama sotsiaalseid kogemusi: täitma ülesandeid koostöös, eeskuju järgi, näidise põhjal ning sõnalise selgituse alusel. Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Oluline on õpetaja ja õpilaste emotsionaalne kontakt ühistegevuses, õppe jõukohasus, heatahtlik ja toetav miljö. Õpioskuste kujunemist soodustavad õpetaja ja lastevanemate sagedased kontaktid (ühised nõudmised, samalaadne abi).

6. Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse konkreetse kooli ja klassi õpilastega. Tähtis on koostöö eripedagoogiga, aineõpetajatega, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega, vajaduse korral spetsialistidega väljastpoolt kooli ja õpilastega.

Toimetulekuõppes lähtutakse põhimõtetest:

1. Toimetulekuõppes lähtutakse põhimõtetest, mille kohaselt igaühel peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul lähtutakse iga õpilase arengutasemest valdkonniti, arvestatakse õpilaste potentsiaalseid võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi.

2. Toimetulekuõppes ja igapäevastes koolisuhetes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Enam pööratakse tähelepanu oma

võimaluste ja piirangute teadvustamisele, sallivusele erinevuste suhtes ning kaaslaste erivajaduse mõistmisele.

3. Õppekava taotleb iga õpilase arengu toetamist: lapse arengupuute ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Arendamine toimub iga lapse arengutaseme ja arenguvõimaluste hindamise alusel.

Õppetöö kavandamisel arvestatakse nii klassi tervikuna, puude struktuurist tulenevaid õpilasarühmi klassis kui ka iga õpilast individuaalselt. Õppeülesanded valitakse õpilase potentsiaalset arenguvalda arvestades: need nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Arendamist vajavad toimetulekuõppel oleva õpilase psüühika, isiksuseomadused ning tegevusvaldkonnad: tunnetustegevus (tähelepanu, tajus, mälu, mõtlemine); suhtlemisvahendid ja suhtlemine; tunde- ja tahtevald; psühhomotoorika; hinnangud ja hoiakud jne.

Õpetamise tulemusel kujunevad ajus kompensatsioonimehhanismid – muutub ja täiustub kahjustatud (alaarenenud) funktsionaalsüsteemide talitlus, hakkavad arenema mõned puuduvad süsteemid.

Eesmärk on kujundada 2 organismi funktsioonid võimalikult iseseisvaks toimetulekuks sotsiaalses keskkonnas. Üldised arengueesmärgid konkretiseeritakse kooli õppekavas arengu- ja tegevusvaldkondade kaupa, individuaalseid kajastavad individuaalsed õppekavad, mille koostamisel arvestatakse ka isiklike rehabilitatsiooniplaane.

4. Õpetamine ja kasvatamine toimub jõukohase praktilise tegevuse protsessis, millega kaasneb õpilastele mõistetav verbaalne teave. Eesmärk on, et õpilased omandaksid jõukohased praktilised oskused ja selleks vajalikud minimaalsed teadmised igapäevastes korduvates situatsioonides toimetulekuks. Oskused konkretiseeritakse õpitulemustes, mis on kooli õppekavas ainekavade koostamise aluseks. Elus toimetuleku oskuste kujundamisel on olulisemad elu- ja toimetulekuõpe ning tööõpe (kunst ja käeline tegevus). Toimetuleku eelduseks oleva mootorika arendamine toimub peamiselt rütmika ja kehalise kasvatuses tundides, pikapäevarühmas ning klassi- ja koolivälises tegevuses.

Oma ja teiste tegevust, sh käitumisele võimalikult adekvaatse hinnangu andmist, kujundatakse pidevalt, rõhutatakse positiivset ja suunatakse otsima eksimuse parandamise võimalusi.

5. Õppimine toimub võimalikult reaalses keskkonnas. Toimetulekuõpe suunab õpilast täitma korduvates situatsioonides praktilisi ülesandeid koostegevuses ja eeskuju järgi, rakendama omandatud oskusi näidise ja lihtsa suulise korralduse alusel. Õpilased võtavad võimete kohaselt osa oma tegevuse kavandamisest ja tulemuse hindamisest.

Õpilase tähelepanu tuleb lõpptulemuse saavutamiseks suunata iga osatoimingu tähtsusele.

Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Tähtsustatakse õpilase huvi kujundamist võimalikult iseseisvalt tegutsemiseks.

6. Oluline on õpetaja ja õpilase positiivne ühistegevus, õpilase tegevus potentsiaalses arenguvallas, abi täpne reguleerimine. Õpioskuste kujundamist soodustavad kõigi pedagoogide ja lastevanemate ühised nõudmised ja samalaadne abi. Toimingute struktuuri omandamine toimub minimaalsete tegevussammude ja osaoskuste kaupa, omandatud osatoimingud ühendatakse ahelaks.

7. Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse konkreetse kooli ja klassi õpilastega. Tähtis on koostöö eripedagoogide, õpetajate, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega ning vajaduse korral spetsialistidega väljastpoolt kooli.

8. Praktilise tegevuse baasil areneb suhtlemine ja kogemustele (mälu kujutlustele) toetuv vaimne tegevus, kujunevad tunnetustegevuse elementaarsed oskused.

9. Õppe- ja kasvatusprotsessi käigus õpivad õpilased oma võimetele vastavalt:

- kasutama olemasolevaid teadmisi ja oskusi varieeruvates tingimustes;
- küsima ja uusi oskusi omandama;
- tegutsema;
- kasutama oma kaemuslik-kujundilist intellekti, reguleerima emotsioone lähtuvalt oma intellekti arengust;
- konstrueerima eeskuju ja näidise alusel;
- võrdlema oma tegevuse tulemust etaloniga;
- õppima koostegevuses või juhendatult koos teistega, õppima jälgima kaaslaste ja oma tegevust ning hindama resultaati;
- lahendama praktilisi probleeme ja tegema valikuid.

Hooldusõppes lähtutakse põhimõtetest

1. Õppe ja kasvatustegevuse planeerimisel ja läbiviimisel lähtutakse Kooli põhiväärtustest ja tegevuste eesmärkidest

2. Õppekava arendamisel ja rakendamisel arvestatakse meie kooli ja klassi õpilastega. Tähtis on koostöö eripedagoogiga, õpetajatega, lapsevanematega, kooli tugispetsialistidega, spetsialistidega väljaspool kooli ning vajadusel linna või valla esindajatega.

3. Kõige tähtsam on keskenduda eneseteenindamisele, mis võimaldaks võimalikult iseseisvalt toime tulla oma lähiümbruses olemasolevate võimete piires. Oluline on harjutamine tuttavas keskkonnas, pedagoogide ja lastevanemate kooskõlastatud tegevuses.

4. Õppeülesanded sooritatakse vajaliku abiga, valdavalt koostegevuses. Praktilise tegevuse kaudu arendatakse lapse motoorikat, eneseteenindamise oskusi, elementaarset tunnetustegevust ja suhtlemist.

5. Õppetöö toimub kogupäevakooli põhimõttel - päev on üks tervik ja ajakava paindlik, tegevustesse on kaasatud erinevad spetsialistid ja arendustegevus toimub kogu lapse koolis viibitud aja vältel.
6. Oluline on pöörata tähelepanu õpilase oskusele oma käitumist reguleerida, seejuures arvestatakse lapse individuaalsete erisustega ning rakendatakse vajadusel erimetoodikaid (sh visuaalseid strateegiad)
7. Valdavaks õppemeetodiks on tervikõppemeetod. Õppetööd planeerides arvestatakse kõikide tegevusvaldkondadega: motoorika, sotsiaalsed oskused, kommunikatsioon, kognitiivsed oskused. Harjutamine toimub osaoskuste kaupa, omandatud osaoskusi rakendatakse ahelana. Praktilise tegevuse käigus areneb suhtlemine ja kujunevad harjumused. Õppetöö planeeritakse individuaalse õppekava alusel. Individuaalsete õppekavade koostamisel arvestatakse rehabilitatsiooniplaani olemasolul rehabilitatsioonimeeskonna spetsialistide ettepanekutega.
8. Õppe- ja arendusprotsessi käigus õpivad õpilased oma võimete ulatuses:
  - sooritama eneseteenindustegevusi;
  - tunnetama (ära tundma) ümbritsevat keskkonda ja tuttavas olukorras harjumuspäraselt käituma;
  - märku andma oma vajadustest ja väljendama vähesel määral oma tundeid ümbritseva suhtes, eelistama positiivseid emotsioone;
  - omandama lihtsaid oskusi või osaoskuste ahelaid tuttavas situatsioonis ja keskkonnas pideva korduva tegutsemise ja harjutamise tulemusel;
  - sooritama omandatud toiminguid koostevuses täiskasvanuga, positiivselt suhtuma abistaja tegevusse (suunamine, füüsiline abi);
  - tegutsema koos juhendajaga, osalema toimingute sooritamisel vastavalt oma sensomotoorsele arengule;
  - sooritama praktilisi valikuid vähevarieeruvates olukordades.

Tugiteenuste süsteem

Põhimõtted

Tugiteenused on õpilase õppimist toetavad teenused: tugiõpe, õpiabi, psühholoogi nõustamine ja abi, kõneravi, pikapäevarühm, õpilaskodu, huvitegevus jms.

Tugisüsteem on tugiteenuste kogum, mis koosneb õpilasele õppeprotsessis rakendatavatest tugiteenustest. Tugisüsteem toetab iga õpilase individuaalset arengut, lähtudes järgmistest põhimõtetest:

- varajane märkamine ja kohene tugiteenuste rakendamine;
- soodsa arengukeskkonna loomine;

- õpilase ja perekonna kaasamine, sh nõustamine, juhendamine, arenguvestlused jm;
- spetsialistide kaasamine, meeskonna ja võrgustikutöö korraldamine;
- koostöö kooli pidajaga, sh täiendav rahastamine, spetsialistide palkamine jne.

Töökorraldus

Õpetajad jälgivad ja toetavad iga õpilase individuaalset toimetulekut õppesituatsioonis. Klassijuhataja koostöös tugiteenuste spetsialistidega peab ja täidab õpilase individuaalsuse arengu jälgimise kaarti.

Õpilaste toetamise süsteem koolis on kolmeastmeline.

Koostegevus klassis: märkamine, toetamine ja esmane süsteemne õpiabi tugiõppe tundide kaudu:

- õpilase esmane toetamine ainetunnis (õpilaste erinevaid võimeid arvestav diferentseeritud õpetamine ja hindamine);
- konsultatsioonitunnid (aineõpetaja juhendatud konsultatsioon enamasti enne eksamit või enne suuremat kontrolltööd);
- järeleaitamistunnid (aineõpetajate tugi väljaspool tundi nõrgematele või mingil põhjusel lünklike teadmistega õpilastele);
- tugiõppetunnid (regulaarne tunniväline tegevus mingis konkreetse aines või valdkonnas).

Koolispetsialistide tegevus: tugispetsialistide uuringud ja süsteemsed tegelused, õpiabi (kõik erinevad võimalused, mida kool saab rakendada koostöös lastevanematega: õigusaktidest tulenev töökorraldus, koostöö kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajatega, koostöö rehabilitatsiooniasutustega, õppenõukogu otsus, erinevad õppevormid, IÕK, IAK jms) rakendamine. Koolis pakutavad tugiteenused on sõltuvuses kooli rahalistest võimalustest ja on õppeaastati erinevad.

Tugiteenuste spetsialistid koostavad enne arenguvestlust tugiteenuste kokkuvõtte õpilase individuaalsuse arengu jälgimise kaardis. Tugiteenuste kokkuvõttes analüüsitakse õpilase tugevaid ja arendamist vajavaid külgi, ja arengudünaamikat ning planeeritakse edasine tegevus. Lähtuvalt eelnevast kavandatakse: tugiteenuste lõpetamine, tugiteenuste jätkamine samal või tõhusamal viisil, täiendavate uuringute teostamine, tugiteenuste vahetamine või pöördumise soovitamise koolivälisesse nõustamismeeskonda.

Koolivälised uuringud

Kui koolis rakendatud tugiteenused ei osutunud tulemuslikuks, viiakse läbi täiendavad koolivälised uuringud ning nende alusel soovib kooliväline nõustamismeeskond õpilasele sobiva õppekava ja vajaliku toe määra. Lapsevanema nõusolekul rakendab kool meetmed.

Arengukeskkonna kujundamisel arvestatakse nõustamiskomisjoni ja uuringus osalenud spetsialistide soovitusi. Koostöös koolipidajaga kohaldatakse ruume ja õppevahendeid, õppetegevuse sisu ja raskusastet.

Lisaõpe

Lisaõppesse võetakse õpilasi, kes on saanud põhikooli lõputunnistuse samal aastal ja kes ei ole valmis õpinguid jätkama või tööturule suunduma või kes ei pääsenud soovitud õppeasutusse. Lisaõpe kestab ühe õppeaasta. Lisaõppes osalejale võimaldatakse juhendatud õpet 1050 õppetunni ulatuses. Juhendatud õpe koosneb üldhariduslikust õppest, kutsealasest ettevalmistusest ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamisest. Kutsealast ettevalmistust tehakse koostöös tööandja ja võimalusel kutseõppeasutusega.

Huvitegevus on koolis toimuv või kooli korraldatud kooli õppekava läbimist toetav või muu õppekavaväliline tegevus. Huvitegevuses kasutatakse erinevaid õppevorme ja -meetodeid, sealhulgas ringid, stuudiod vm.

Õpilasel on õigus kasutada õppekavavälises tegevuses tasuta oma kooli rajatisi, ruume, raamatukogu, õppe-, spordi-, tehnilisi ja muid vahendeid kooli kodukorras sätestatud korras. Teave koolis tegutsevatest huviringidest on kättesaadav kooli kodulehel.

Raamatukogu põhiülesanne on toetada trükiste, audiovisuaalsete ja muude infokandjate säilitamise ja kättesaadavaks tegemise kaudu lihtsustatud õppekava järgset õpet, arendada õpilaste iseseisva õpitöö ja teabe hankimise oskust ning lugemishuvi.

Pikapäevarühmas korraldatava õppekavavälise tegevusena pakutakse õpilasele järelevalvet ning pedagoogilist juhendamist ja suunamist õppest vaba aja sisustamisel, koduste õpiülesannete täitmisel, huvitegevuses osalemisel ning huvide arendamisel.

Pikapäevarühma töökorralduse ja päevakava kehtestab kooli direktor (määrates seal aja koduste õpiülesannete täitmiseks, puhkuseks vabas õhus ja huvitegevuseks).

Pikapäevarühma töö planeerimisel ja korraldamisel lähtutakse hoolekogu ettepanekutest, kooli õppe- ja kasvatustegevuse üldistest eesmärkidest, pikapäevarühma õpilaste vanuselistest ja individuaalsetest iseärasustest, nende kodustest tingimustest ning vanemate ja õpilaste põhjendatud soovidest, samuti transpordivõimalustest.

Kooli pidaja kehtestab direktori ettepanekul ning hoolekogu nõusoleku pikapäevarühma täitumuse ülemise piirnormi.

Õpilane võetakse pikapäevarühma vastu ja arvatakse sealt välja direktori otsusega ja vanema taotluse alusel.

Vajalik teave on kooli kodulehel.

Õpilaskodus korraldatakse õppekavavälist tegevust, millega tagatakse õpilasele tema vajadustele ja huvidele vastavad õppimis-, elamis- ja kasvatustingimused. Õpilaskodu tegutsemise tingimused ja korra kehtestab haridus- ja teadusminister.

Õpilase elukorraldus õpilaskodus ning õpilaskodusse vastuvõtmise ja õpilaskodust väljaarvamise tingimused ja kord on kehtestatud õpilaskodu kodukorras. Õpilaskodu kodukorra kehtestab kooli direktor ning see esitatakse enne kehtestamist arvamuse andmiseks õppenõukogule ja hoolekogule. Kooli pidaja kehtestab direktori ettepanekul ning hoolekogu nõusolekul õpilaskodu rühma täituvuse ülemise piirnormi.

Riiklikult toetatavale õpilaskodu kohale õpilase vastuvõtmise aluseks on elukohajärgse valla- või linnavalitsuse põhjendatud taotlus, õpilase elukohajärgse ja õpilaskodu asukohajärgse omavalitsuse nõusolek ning õpilase või piiratud teovõimega õpilase vanema nõusolek.

Individuaalne õppekava ja käitumise tugiplaan

Individuaalne õppekava on õppekava, mis loob õpilasele tingimused võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks.

Individuaalne õppekava lihtsustatud õppe tasemel

Kool võib teha õpilast õpetades muudatusi või kohandusi õppeajas, õppesisus, õppeprotsessis ja õppekeskkonnas. Kui muudatuste või kohandustega kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahanemine võrreldes kooli õppekavaga või õppekavas sätestatud õpitulemuste vähendamine või asendamine, tuleb õpilasele koostada individuaalne õppekava.

Kui õpilasele koostatud individuaalse õppekavaga nähakse ette kooli õppekavas sätestatud õpitulemuste vähendamine või asendamine või kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamine, võib individuaalset õppekava rakendada koolivälise nõustamiskomisjoni soovitusel.

Individuaalse õppekava koostamisel kaasatakse õpilane või piiratud teovõimega õpilase puhul vanem ning vajaduse kohaselt õpetajaid ja tugispetsialiste.

Individuaalne õppekava toimetuleku- ja hooldusõppe tasemel

Toimetuleku- või hooldusõppel olevale õpilasele koostatakse igaks õppeaastaks individuaalne õppekava, kus esitatakse:

- üldised andmed õpilase kohta;
- õpilase pedagoogilis-psühholoogiline kirjeldus ja õpilase tervisliku seisundi kirjeldus;
- erisused õppesisus ja õpitulemustes;
- õpilasele rakendatavad meetmed või õppe läbiviimise eritingimused, sh õppevara kohta;
- õpitulemuste ja arengu hindamise kord, sh hindamisviisid ja vahendid, õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid;
- individuaalse õppekava rakendamise aeg;

- individuaalse õppekava koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused.

Õpilase IÕK on kooli õppekava alusel koostatud kirjalik dokument, mis määrab kindlaks iga õpilase arengu toetamiseks parima võimaliku õppe sisu, tööviisi ja meetodid, tugiteenused, õppija ja tugivõrgustiku liikmete kohustused. Samuti õppe individuaalsed eesmärgid, oodatud tulemused ja hindamise eripära.

IÕK koostatakse üldõpetuse kontekstist lähtuvalt arenguvaldkondade kaupa:

- kognitiivsed oskused;
- kommunikatiivsed oskused;
- sotsiaalsed oskused;
- mootorika;
- eneseteenindusoskused;
- tööoskused.

IÕK koostatakse peale õpilase arenguvajaduste mitmekülgset hindamist.

Individuaalõppekava koostamises osalevad õpilasega tegelevad erialaspetsialistid, lapsevanem ja õpilane. Individuaalse õppekava koostamise eest vastutab klassijuhataja (eripedagoog) ja IÕK kinnitab kooli direktor.

Iga arenguvaldkond esitatakse konkreetsest õpilasest lähtuvate õppe-eesmärkidena toimetulekuõppes ainekavade kontekstist lähtuvalt, hooldusõppes arenguvaldkondade ja nende alavaldkondade kontekstis.

IÕK-st juhenduvad nii õpetajad, lapsevanemad kui ka tugivõrgustiku teised spetsialistid.

Individuaalse õppekava rakendamisel on neli etappi:

- õpilase arenguvajaduste ja võimaluste esialgne hindamine;
- lühi- ja pikaajaliste eesmärkide püstitamine, vajalike abiteenuste või meetmete määratlemine, sisuliste tegevus-kokkulepete sõlmimine tugivõrgustiku raames;
- IÕK vormistamine, kinnitamine ja järgimine;
- hinnangu andmine lapse saavutustele ja (sellele vastavalt) IÕK korrigeerimine.

Täiendavate õppeaastate (LA1 ja LA2) kohustuslike ja valikainete kohta koostatakse õpilasele jätkuvalt individuaalne õppekava.

Käitumise tugiplaani

Õpiraskustega kaasnevad sageli käitumisprobleemid, mis tähelepanuta jätmise korral hakkavad omakorda takistama teadmiste-oskuste jõukohast omandamist.

Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine

Õppe- ja kasvatustegevuse käigus õpilased:

- teadvustavad oma huvid, võimed ja oskused;
- kujundavad adekvaatse enesehinnangu;
- arendavad oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi;
- suunatakse mõistlike ja isiksuse eripära arvestavate karjääriplaanide valikute suunas;
- teadvustavad elukestva õppe vajadust.

Karjääriteenuse korraldusega tegelevad koolis:

- klassijuhataja,
- aineõpetajad,
- psühholoog,
- sotsiaalpedagoog.

Karjääriteenuse läbiviimiseks rakendatakse:

- läbivat teemat „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“;
- ainetunde ja ainetevahelist lõimingut ainetundides;
- valdkonnaüleseid ülekoollisi projekte ja ühisüritusi;
- õppekäike, ekskursioone, õuesõppetunde;
- õppemeetodeid: praktilised tegevused, grupitööd, loengud jm.

Alates 6. klassist toimub klassijuhataja ja sotsiaalpedagoogi koostöös õpilaste karjäärinõustamine:

- kutseõppeasutuste ühiskülastused,
- õpilaste individuaalsed kutsenõustamised ja vestlused psühholoogiga,
- lastevanemate nõustamised (arenguestlus ja klassikoosolekud kutsenõustamise suunitlusega),
- koostöö Töötukassaga.

Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus

Kool teavitab õpilasi ja lapsevanemaid:

- koolikorralduse küsimustest;
- õppeveerandite või poolaasta jooksul läbitavatest peamistest teemadest;

- tasemetööde ja koolieksamite korraldamise alustest ja korraldusest edastatakse õpilasele ja tema seaduslikule esindajale jooksva kooliaasta 1. veebruariks;
- vajalikest õppevahenditest;
- hindamise korraldusest;
- planeeritavatest üritustest;
- õpilasele kohaldatavast päevakavast;
- õpilase õigustest ja kohustustest;
- õpilase õpitulemustest (hinnetest, sõnalistest hinnangutest);
- teabe juurdepääsu võimalustest (koduleht, meililistid jms).

Teabe edastamise viisid:

- kooli koduleht,
- lastevanemate listid (ülekoolilised, klasside omad),
- eKool,
- kool-kodu vihikud, õpilaspäevikud,
- vajadusel väljavõtte ÕN protokollidest,
- ümarlaua protokollid,
- hinnetelehed,
- klassitunnistused,
- teadetetahvlid,
- e-mail,
- telefon,
- vajadusel kirja teel.

Kool korraldab:

- kooli lastevanemate üldkoosolekuid; vähemalt üks korda õppeaastas;
- klassikoosolekud vähemalt kaks korda õppeaastas;
- õpilase arenguestlused vähemalt üks kord õppeaastas;
- teemapõhiseid ja juhtumipõhiseid ümarlaudu (vastavalt vajadusele);
- tugispetsialistide nõustamised (vastavalt vajadusele).

Kool avalikustab kooli kodulehel kooli vastuvõtu tingimused ja korra, kooli kodukorra; jm vajaliku teabe.

Kool nõustab lapsevanemaid ja õpilasi:

- õppe- ja kasvatusküsimustes;
- õpilase arengu toetamise küsimustes vastavalt koolis väljatöötatud tugiteenuste süsteemile;
- tugivõrgustiku loomises;
- edasiõppimisvõimalustest ning tagab õpilastele karjääriteenuste (karjääriõpe, -info või -nõustamine) kättesaadavuse.

Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted

Koostöö

Õpetajad planeerivad ühiselt teemanädalaid, üritusi jt õppe- ja kasvatustööga seotud küsimusi koostöö tundide raames, mis toimuvad regulaarselt.

Õpetaja töökava koostamise põhimõtted

Õpetaja töökava on dokument, mille alusel toimub õppetöö klassis. Töökava koostamine ja arendamine kuulub aineõpetaja pädevusse. Töökava koostatakse lähtuvalt kooli õppekavast ja tunnijaotusplaanist kokkulepitud perioodiks kalenderplaanina: lihtsustatud õppes õppeperioodide kaupa, toimetuleku- ja hooldusõppes poolaastate kaupa. Õpetaja töökava on koostatud tööks kindlas klassikollektiivis. Töökava on töö üldise planeerimise aluseks. Õpetajal on lubatud vajadusel kalduda töökavas planeeritust kõrvale, parandused fikseerida töökavas. Õpetaja vastutab töökavas ettenähtud terviku õpetamise eest. Töökava seab raamid, kuid ei tohi piirata õpetaja loovust.

Kohustuslikud andmed õpetaja töökavas on:

- õpetaja nimi,
- klass ja õppeaine,
- periood (õppeveerand, poolaasta, õppeaasta),
- õppemaht ja ajakava,
- oodatavad õpitulemused (õppesisu, meetodid, hindamise viisid jm teenivad eesmärkide/õpitulemuste saavutamist),
- õppesisu (põhi- ja alateemade esitamine),
- kasutatavad meetodid ja töövõtted,
- teadmiste ja oskuste hindamise viis,
- lõiming, sh läbivate teemade käsitlemine,
- õppekirjanduse ja õppevahendite loetelu,
- individuaalse(te) õppekavade rakendamise viisid.

Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Kooli õppekava on pidevas arengus. Koos ühiskonna arengu ja muutumisega muutub ja areneb ka kooli õppekava. Õppekava koostamine ja arendamine eeldab õpilaste, õpetajate, juhtkonna, kooli hoolekogu, lastevanemate, kooli omaniku, teiste õppeasutuste ja organisatsioonide koostööd riikliku õppekava üldosa mõtestamisel ja ainekavade koostamisel. Õppekava arendamisega tegelevad ainekomisjonid ja arendustööst võtavad osa kõik pedagoogid. Õppeaasta alguses otsustab kooli hoolekogu ja õppenõukogu kooli õppekavas planeeritud

muudatused. Õppeaasta jooksul tehtud muudatused hakkavad kehtima uuel õppeaastal. Õppekava koostamise ja arendamise demokraatliku korralduse eest vastutab kooli direktor.

Lihtsustatud õppe ainekavad

Üldõpetus

Õppeaine kirjeldus

Üldõpetus on õppetöö korraldus, mille puhul keskendutakse mitut õppeainet hõlmavatele kompleksteemadele, eristamata tavapäraseid ainetunde. Õppematerjal pole jaotatud üksikute õppeainete kaupa: üldõpetuse alla kuuluvad lõimitult eesti keel, matemaatika, inimeseõpetus, loodusõpetus, kunstiõpetus ja tööõpetus.

Õpetuse eesmärgid

Üldõpetusliku tööviisi eesmärgiks on õpetada õpilast seostama erinevaid teadmisi, oskusi ja väärtusi, et need üksteist vastastikku toetaksid, ning mõistma ja suhtestama juba õpitut või õpitavat nii, et erinevate õppeainete vahel tekiksid seosed ja õpilane oskaks tundides saadud teadmisi ja oskusi teise õppeaine tundi üle kanda.

Lõiming

Üldõpetuse tundides keskendutakse teemadele, mida tavapäraselt õpetatakse erinevates õppeainetes. Õppeained ja nende tööviisid püsivad ka üldõpetuses, kuid need ei esine iseseisvatena, vaid on seotud ühise teemaga, mille ümber lõimitakse kogu õppetegevus.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Üldõpetuse ainekava 1. ja 2. klassile

Maht

1. klassis 630 tundi, 2. klassis 700 tundi

Üldõpetuses jaotuvad õppeained mõtteliselt lähtuvalt kooli tunnijaotusplaanis toodud õppeainete mahust.

Rõhuasetused 1.–2. klassis

Peamised õppeviisid on praktiline harjutamine ja didaktiline mäng. Kujundatakse oskused tegutseda koos õpetajaga, matkides, eeskuju järgi ning orienteeruda oma kehas ja lähimas

aegruumis. Tegevuse verbaalne kommenteerimine, kokkuvõtete tegemine ning lühitekstide interpreteerimine on valdavalt õpetaja pädevuses.

Õpitakse kõnet kuulama, tajutavaid objekte ja nähtusi jälgima, vaatlema ja võrdlema ning erisuguste tunnuste alusel rühmitama; mõistma ja täitma suulisi korraldusi; osalema dialoogis. Oskustest on peamised tuumlausete (baaslausete) ja laiendatud lihtlausete mõistmine, koostamine ja kasutamine, lugemine ja kirjutamine.

Õpitakse opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid suulise arvutamise võtet kasutades. Õpitakse ära tundma ja nimetama lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest. Esmasel tutvumisel tekstülesannetega õpitakse rakendama liitmise ja lahutamise elementaarskusi lihtsamate eluliste probleemide lahendamiseks.

Õpitakse kuulama, jälgima, vaatlema ja kirjeldama loodusnähtusi ja -objekte, olulisel kohal on ühisvaatlused ja õuesõpe. Tähelepanu pööratakse õpilaste väärtushinnangute ja -hoiakute kujundamisele, liikumisele ja käitumisele looduses, väärtustatakse terveid eluviise.

Õpitakse märkama ja teadvustama lähiümbrust (suhtes MINA ja MEIE) ning arendatakse sotsiaalseid oskusi. Suurt tähelepanu pööratakse ühis- ja koostegevuse (laps ↔ õpetaja, laps ↔ laps(ed)) oskuste kujundamisele. Võrdlevate situatsioonide ja illustratsioonide toel õpetatakse märkama ja eristama (puhas/must-, meeldib/ei meeldi- jne tasandil) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilist välimust; õpetatakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult suhtuma ning neid eesmärgipäraselt kasutama (sh kaaslastega jagama). Samuti õpetatakse märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise, harjutatakse viisakat käitumist (tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne).

Õpitakse tundma töövahendeid, -materjale (sh jääkmaterjale) ning kasutama neid ohutult ja säästlikult; omandatakse esmased kunstialased oskused ning töö- ja korraharjumused.

Tajukujutluste kujundamise/laiendamise eesmärgil õpetatakse märkama objekti värvust ja kuju ning oma töödes sobimatut (st reaalsusele mittevastavat) värvust ja kuju vältima. Kujundatakse õiget kehaasendit, pliiaisi jms hoidu ja käesurvet. Omandatakse värvimise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise oskused.

Motivatsiooni kujundamiseks antakse õpilastele nii õpitegevuses osalemise kui ka tulemuste puhul võimalikult sageli konkreetseid positiivseid hinnanguid. Positiivsele hinnangule võiks kaasneda konkreetne soovitus midagi paremini teha. Korraldused antakse osatoimingute kaupa, arvestatakse õpilaste kõnemõistmise taset. Õpilaste ajutegevuse aktiveerimiseks kasutatakse võimalikult sageli sensomotoorseid ülesandeid. Õppeülesannete esitamisel rõhutatakse selle eesmärki.

Õpipädevused 1. klassis

Eesti keel

1. klassi lõpuks õpilane:

- väljendab oma mõtet vähemalt baaslausega ja kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;
- vastab dialoogi repliigile ja oskab väljendada oma soovi;
- määrab sõnade järjekorra 3–4-sõnalises lauses;
- **häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme, määrab häälikujärje sõnas;**
- määrab õpetaja võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsidest sobivaid sümboliteid (noope);
- **laob analüüsitud sõnu tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja;**
- tunneb suuri ja väikseid trükitähti;
- kirjutab väikseid kirjatähti;
- **loeb veerides 1–3-silbilisi sõnu, baaslauseid ja vähe laiendatud lihtlauseid, saab aru analüüsitud lausete tähendusest (oma kogemuste piires).**

Matemaatika

1. klassi lõpuks õpilane:

- oskab võrrelda ja rühmitada esemeid, kujutisi ja nähtusi suurustunnuste alusel;
- oskab järjestada ja rühmitada esemeid, kujutisi ja nähtusi ajatunnuste järgi;
- oskab võrrelda hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt ning tunneb märke $>$; $<$; $=$;
- **oskab teha 10 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu. Määrab arvude 1–10 järjestuse ning tunneb numbrimärke ja oskab neid kirjutada;**
- **oskab nimetada, kirjutada ja võrrelda arve 10 piires;**
- **oskab liita ja lahutada 10 piires abivahenditega ning tunneb märke $+$; $-$; $=$;**
- oskab nimetada 5 ja 10 euroseid rahatähti, 1 ja 2 euroseid münte;
- **oskab nimetada geomeetrilisi kujundeid - ring, ruut, ristkülik, kolmnurk. Oskab neid kujundeid näha ümbritsevatel esemetel;**
- oskab nimetada nädalapäevi ja aastaagu;
- oskab koostada ette antud esemete või piltide abil matemaatilisi jutukesti ja lahendab neid õpetaja abiga.

Loodusõpetus

1. klassi lõpuks õpilane:

- lahendab õpitud ülesandeid koostöös õpetajaga (värvimis-, sobitus-, valikülesandeid jt);
- keskendab õpetaja suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile;
- orienteerub kodus, koolis ja kooliteel (täiskasvanute abil);
- **eristab õpitud taimi, loomi, linde ja loodusnähtusi, õpetaja küsimustele toetudes kirjeldab neid 2–4-sõnalise lausega;**
- nimetab õpitud kodu- ja metslinde, taimi, nende kuuluvusrühma (piltide rühmitamine);
- **nimetab aastaagu ja neile iseloomulikke loodusnähtusi.**

Inimeseõpetus

1. klassi lõpuks õpilane:

- nimetab oma lemmiktegevusi küsimuste toel;
- **vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;**
- räägib endast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukohta, õdede-vendade ja vanemate nimesid;
- kirjeldab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- **teab oma kohustusi klassis ja koolis;**
- **osaleb ühistes (õppe)mängudes ja suudab meeldetuletamisel mängureeglitest kinni pidada;**
- hindab kaaslaste tegevusi meeldib/ei meeldi-tasandil ning õppesituatsioonis õige/vale-tasandil;
- **hoolitseb isikliku välimuse ja hügieeni eest (kammib juukseid, peseb käsi ja hambaid, kasutab tualetti);**
- märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu;
- teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses;
- teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;
- **korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust;**
- teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;
- teab ühissõidukiga liikumise reegleid.

Kunst

1. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb ja nimetab õpitud värvusi;
- kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil;
- **valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha;**
- **täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostgevuses, eeskuju ja näidise järgi;**
- värvides arvestab piirjoontega;
- **tegutseb loovalt ja tunneb rõõmu tehtud tööst.**

Tööõpetus

1. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb ja nimetab õpitud kasutatavat materjali (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);
- joonistab šablooni abil kujundeid;
- rebib paberit eesmärgistatult;
- lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid;
- **oskab kasutada liimipulka ja kääre;**
- voldib õpetaja abiga paberilehe pooleks ja neljaks;
- voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid.

Õpipädevused 2. klassis

Eesti keel

2. klassi lõpuks õpilane:

- kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest (3–4 lausega) ja iseloomustab õpetaja suunamisel objekti tajutavate tunnuste alusel;
- kasutab elementaarseid viisakusväljendeid korduvates situatsioonides;
- alustab ja jätkab dialoogi oma kogemuste piirides;
- mõistab, koostab ja kasutab 4–5 sõnalist laiendatud lihtlauset;
- **määrab häälikujärje sõnas ja häälikurühma tabeli alusel;**
- **muudab ja määrab noopide ning käemärkide abil 1–2 silbilistes sõnades lihthääliku pikkust;**
- **kirjutab analüüsitud 1–2 silbilise sõna häälikkoostist moonutamata väikeste kirjatähtedega;**
- teeb lugema õpitud lause ära kirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa;
- **loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;**
- leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, järjestab sisu järgi; pildiseeria, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil;
- taastab lühiteksti abivahendeid kasutades (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused).

Matemaatika

2. klassi lõpuks õpilane:

- oskab seostada hulgaelemente arvuga (20 piires);
- **oskab järjestada arve 1–20 (nimetab puuduva arvu, nimetab arvu naabrid, nimetab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras);**
- oskab eristada kümnelisi ja ühelisi kahekohalises arvus (20 piires);
- **oskab liita ja lahutada arve 20 piires (järku ületamata);**
- **oskab seostada ajasuhteid eile, täna, homme nädalapäevadega;**
- oskab määrata kellaega täistundides;
- oskab kasutada mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter;
- oskab joonestada ettemärgitud punktide järgi joonlaua abil kolmnurka ja nelinurka;
- oskab koostada ja lahendada ühetehtelisi tekstülesandeid õpetaja abiga;
- oskab nimetada õpitud rahatähti ja kasutab neid poemängus.

Loodusõpetus

2. klassi lõpuks õpilane:

- täidab tuttavaid verbalselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid valdavalt iseseisvalt;
- nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel);
- võrdleb vaadeldavaid objekte 2–3 tajutava tunnuse põhjal (õpetaja suunamisel);
- iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tugisõnadele toetudes);

- keskendab õpetaja suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile; teeb lihtsamaid loodusvaatlusi (õpetaja suunamisel); iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tabeli alusel, tugisõnadele toetudes);
- **loetleb õpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lilled, lehtpuud, okaspuud);**
- **tunneb õpitud loomade/lindude kuuluvusrühma ning nimetab mõningaid fakte nende elu kohta;**
- nimetab koduümbruse puid, taimi ja loomi õpitu ulatuses;
- **kirjeldab 3–4 lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (pildile toetudes);**
- järjestab (abivahenditele toetudes) aastaegadele vastavaid kuid.

Inimeseõpetus

2. klassi lõpuks õpilane:

- **tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab;**
- teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi;
- alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides;
- kutsub õpetaja suunamisel kaaslasti tuttavat (õppe)mängu mängima, valib ja jagab rolle ning mänguasju;
- nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);
- hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale-, meeldib/ei meeldi-tasandil;
- tunneb ära situatsiooni, kus kedagi kiusatakse;
- järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus;
- nimetab illustratsioonidele toetudes vajalikke toidukordi ja tervisele kasulikke toite;
- **käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);**
- teab lähemaid sugulussuhteid;
- teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid;
- **eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;**
- **teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel, oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.**

Kunst

2. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb ja nimetab kasutatavaid töövahendeid ning -materjale;
- võrdleb 2–3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;
- valmistab ette ja korrastab õpetaja suunamisel oma töökoha;
- täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi;
- **oskab leida head ja huvitavat oma kaaslaste ja iseenda töös.**

Tööõpetus

2. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb, nimetab ja kasutab õpitud materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik ja taaskasutatav materjal jms);
- voldib õpetaja abil lehvikut;
- joonistab šabloonil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab;
- kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms) sõltuvalt eesmärgist;
- **teeb kaaslastega koostööd ja arvestab rühmaga.**

Kasutatavad õppematerjalid

- Areng, A., Maila, M. (2020). *Matemaatika 2. klassile, I osa*. Opiq.
- Areng, A., Maila, M. (2020). *Matemaatika 2. klassile, II osa*. Opiq.
- Areng, A., Maila, M. (2020). *Matemaatika 2. klassile, III osa*. Opiq.
- Karlep, K., Kontor, A. & Vihm, E. (2010). *Eesti keele töövihik 1. klassile. I osa*. Tartu: Studium.
- Karlep, K., Kontor, A. & Vihm, E. (2010). *Eesti keele töövihik 1. klassile. II osa*. Tartu: Studium.
- Karlep, K., Kontor, A. & Vihm, E. (2010). *Eesti keele töövihik 1. klassile. III osa*. Tartu: Studium.
- Kontor, A. (2020). *Aabits*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Karlep, K. (2016). *Eesti keele tööraamat 2. klassile. I. osa*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Karlep, K. (2016). *Eesti keele tööraamat 2. klassile. II. osa*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Karlep, K. (2016). *Eesti keele tööraamat 2. klassile. III. osa*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Karlep, K. (2016). *Eesti keele tööraamat 2. klassile. IV. osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K. (2016). *Eesti keele lugemik-tööraamat 2. klassile. I. osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K. (2016). *Eesti keele lugemik-tööraamat 2. klassile. II. osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K. (2016). *Eesti keele lugemik-tööraamat 2. klassile. III. osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K. (2016). *Eesti keele lugemik-tööraamat 2. klassile. IV. osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K., Öövel, H. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 1. klassile. I osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K., Öövel, H. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 1. klassile. II osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K., Öövel, H. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 2. klassile. I osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K., Öövel, H. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 2. klassile. II osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K., Öövel, H. (2020). *Inimeseõpetus 1. klassile*. Opiq.
- Pastarus, K., Öövel, H. (2020). *Inimeseõpetus 2. klassile*. Opiq.
- Värvi, E. (2016). *Matemaatika tööraamat 1. klassile. I osa*. Tartu: Studium.

- Värv, E. (2016). *Matemaatika tööraamat 1. klassile. II osa*. Tartu: Studium.
- Värv, E. (2016). *Matemaatika tööraamat 1. klassile. III osa*. Tartu: Studium.

Eesti keel

Õppeaine kirjeldus

Eesti keele õpetusel on lihtsustatud õppekava vajava lapse arengus keskne osa. Keel on suhtlemisvahend, tunnetustegevuse vahend, oma ning teiste tegevuse kavandamise ja reguleerimise vahend, tal on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Eesti keele õppimine on lihtsustatud õppekava vajava lapse eripärast lähtuvalt korrigeeriva suunitlusega. Eesmärk on arendada kõnefunktsioone ning vähendada kõnearengu mahajäämust eakaaslastest. Eesti keele õpetamisel korrigeeritakse õpilase üldist arengut: keele kaudu teadlikustab õpilane oma õpitoimingud; kõne osalusel arenevad psühhomotoorika, kognitiivsed protsessid, tunde- ja tahtevald ning teised isiksuse omadused. Samas tuleb arvestada, et laps suudab mõista ja sõnastada vaid seda, mis on tema jaoks oluline, mida ta on ise märganud, kogunud ja endale teadvustanud. Õppetöös tuleb lähtuda ümbritseva keskkonna tajumisest ja õppija tegevustest.

Kõnet kasutab õpilane oma igapäevaste tarvete rahuldamiseks, õpitegevuses, mängus. Kõnelema õppimine toimub õppediaaloo kaudu ja muid verbaalseid ülesandeid täites, samuti igapäevase suhtlemise käigus. Lapsi ergutatakse igati kõnelema.

Õppimise oluliseks eesmärgiks on keeleüksuste omandamine, kõne mõistmine ja kõnelemise arendamine, lugema ja kirjutama õppimine. Eesti keele õpetus on ka teadmiste hankimise, õpitegevuse kavandamise ja reguleerimise vahend. Õpilane peab valdama kuulamist (keele valdamise alusoskus), kõne mõistmist, kõnelemist, lugemist ja loetust arusaamist, kirjutamist.

Lugemisel on oluline koht kõnearengu korrigeerimisel: õpilane omandab kirjaliku kõne lauseehituse ja paljud uued lausemallid, areneb verbaalne operatiivmälu, sõnavara ja sõnade seostamise oskus (sh sõnade kasutamine uutes ühendites ja ülekantud tähenduses). Kujuneb ühtlasi ettekujutus tekstide ehitusest ja liikidest.

Lugemistundides tegelevad õpilased mitmesuguste tekstidega, ka ilukirjandusega. Ilukirjandus aitab mõtestada inimkogemusi, mõista inimeste käitumist, õpetab analüüsima käitumisakte ja ette nägema nende tulemusi. kogemusi inimsuhetest. Loetakse piiratud mahuga tekste, esimesel kooliastmel neid adapteeritakse. Siiski on loetavad tekstid üks peamisi teadmiste allikaid, eriti algklassides. Tekstide sisu, mõtte ja keelendite analüüs vajab igakülgselt juhendamist. Lugemise vastu huvi kujundamine on üks eesti keele õpetuse ülesannetest.

Keeleõpetus on praktilise suunitlusega, st et keeleteadmiste osakaal on väike ning piirdub lugemiseks, kirjutamiseks ja lauseõpetuseks vajalike kujutluste ja terminitega. Esikohal on praktiline harjutamine. Uus keeleühik omandatakse etapiti. Mõistmisele eelneb keeleühiku äratundmine, iseseisvale kasutamisele aga moodustamine või koostamine, seejärel rakendamine. Kõik järeldused tehakse praktilise vaatluse ja harjutamise tulemusel.

Õpetuse eesmärgid

Eesti keele õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida;
- osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt;
- loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet;
- kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja;
- on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilisest tähendusest;
- kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus;
- kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisnormidele;
- tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet;
- tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku;
- tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldinimlikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavat tavasõnavara.

Lõiming

Lihtsustatud õppes on eesti keel integreeritud õppeaine, kus lõimuvad nii lugemise kui keeleõpetuse eesmärgid ning mida arvestatakse teiste ainete õpetamisel. Eesti keele ainekava on orientiiriks teiste ainete õpetajatele: vajalik on arvestada laste saavutatud kõnelist taset (omandatud sõnavormid, lauseliigid, teksti tüübid) ning sellele toetudes valida või koostada õppematerjal ning korraldada õpetus teistes ainetes.

Pädevuse arendamisel arendatakse eeskätt keele kasutamisoskust erinevates suhtlusolukordades ja vajadusel antakse sellele toeks teoreetilisi teadmisi. Riiklikus õppekavas väljendatud üldpädevuste arendamise kaudu kujundatakse kõige kesksemaid isiksuseomadusi nagu eetilisuus, sotsiaalne vastutustunne, enesemõtestamine, õppimisvõime, suhtlusoskus, probleemilahendusvõime ja ettevõtlikkus. Lõiminguvõimalused on paljuski seotud õpetaja kompetentsusega, kuid sõltuvad ka tahtest otsida loovaid koostöövõimalusi nii ainekavade kui ka oma kooli tasandil.

Kui lähtuda seisukohast, et eesti keele õpetuse eesmärk on õpilase emakeelepädevuse arendamine kõigi osaoskuste ulatuses, siis võib emakeeleõpetust lõimida edukalt ükskõik millise ainega, sest kõigi teiste ainete sisu omandatakse eesti keele vahendusel ja põhimõtteliselt võiks siis ka eesti keele pädevuste arendamisel kasutada mistahes tekste.

Vertikaalne lõiming toimub ühe õppeaine sees aastate jooksul liikumisel raskemalt keerulisemale, st lõimingut kogu õpiaja ulatuses õppeainesiseselt terviku moodustamise eesmärgil. Lõimimise edukus eeldab aine piires õppeaine sisu tundmist nii eelnevates kui ka järgnevates klassides.

Vertikaalne lõiming võib oma olemuselt olla kas lineaarne või spiraalikujuline.

Eesti keele õpetamine lihtsustatud õppekava järgi on üles ehitatud kontsentriliste ringide põhimõttel- seega siis spiraallõimingu loogikat järgides.

Spiraallõiming on selline viis ainet organiseerida, kus aasta-aastalt muutub õpitava sisu ja maht keerulisemaks, samas aga käsitletakse igal aastal kogu ainet võimalikult laialt. Infoühiskonna tulekuga on emakeeleõpetuse eesmärk tunduvalt teisenenud, sest esmatähtsaks on muutunud toimiva emakeelepädevuse kujundamine. Ühes sellega muutub järjest olulisemaks aine ülesehitusel arvestada spiraallõimingut. Seega on eesti keele aine praegu liikumas teadmistekesksete ainete seast praktiliste ainete hulka. Ühes sellega muutub järjest olulisemaks aine ülesehitusel arvestada spiraallõimingut.

Horisontaalne lõiming tähendab seose loomist erinevate õppeainete vahel, nii et õpilastel kujuneks õpitavatest nähtustest terviklik aine piire ületav ettekujutus. Horisontaalne lõiming võib olla erineva tugevusega, alates lihtsast ainesisude omavahelisest sobitamisest kuni sugulasainete õppe täieliku ühitamiseni. Lõimingu kavandamisel tuleks lähtuda sellest, et ainete sobitamine peaks mõistlike pingutuste korral andma selge ja positiivse tulemuse terviku kujundamisel. Kui me tahame leida võimalusi erinevate õppeainete lõimimiseks, näiteks mõistete või teemade kaudu, tuleb appi võtta klassiti lahti kirjutatud ainekavad. Järgnevalt peaks väga põhjalikult analüüsima erinevate ainete õppesisu klasside lõikes, et leida võimalikke ühisosi. Kogu see töö tuleks ära teha enne töökavade koostamist, sest lõiming peaks kajastuma ka töökavas.

Tähelepanelikult tuleks jälgida eelmise klassi õpitulemusi eesti keele ainekavast (nt ajaloo õpetamisel 6.klassis on vajalik arvestada eesti keeles saavutatud õpitulemusi 5.klassi lõpuks, 6.klassi eesti keele tulemused on aluseks õppele 7.klassis jne). Lugemiseks valitavad tekstid peavad sõnavara ja lauseehituse poolest vastama laste lugemisoskuse tasemele.

Eesti keele oskuste kinnistamiseks on vajalik, et ka teiste ainete õpetajad nõuaksid lastelt nende tööde vormistamist vastavalt klassi ainekava nõuetele, seda nii õigekirja kui grammatiliste vormide kasutamisoskust silmas pidades.

Horisontaalses lõimingu võib eristada mitut lõimimisviisi, mis erinevad omavaheliste sidemete tugevuse ja tiheduse poolest.

Ajalise kooskõla puhul seatakse õpe nii, et kahe sisuliselt lähedase aine õpetus toimub ajaliselt paralleelselt, samal veerandil või õppeaastal. Õpiühikud seatakse nii, et samu mõisteid või nähtusi käsitlevad ainetunnid toimuvad ajaliselt lähedasel ajal. Ajalise kooskõlaeelis on, et õpilaste oskused ja teadmised muutuvad paremaks, kui õpetajad demonstreerivad õppeainete vastastikuseid seoseid elu erinevatest tahkudest. Õpetajate omavahelise suhtlemise suurenemine võimaldab tundma õppida üksteise ainekavasid ja muutuda loovamaks

Tähtpäevade teemad, aastaegade vaheldumine looduses kajastuvad nii eesti keele tundides kui ka kunsti- ja tööõpetuse tundides.

Eesti keele lõimumine matemaatika, loodusõpetuse, laulmise, kunsti- ja tööõpetuse tundides on aluseks sellele, et laps oskab teha seoseid, üldistada, tema keeleoskus tagab arusaamise loodusnähtustest, inimestevahelistest suhetest ja ümbritsevast.

Valdkonnasisene lõiming võimaldab luua ainetevahelisi seoseid.

Valdkonnasisese lõimingu puhul on õppeained eraldatud, kuid nende vahel on olemas ühendavad teemad, põhimõtted või meetodid, mis muudetakse õpilaste jaoks selgelt nähtavaks. Seega eeldab valdkonnasisene lõiming ainete rühmitamist valdkondadeks ja ühisosa esiletõstmist. Et õpilane oskaks, tahaks ja suudaks ühe õppeaine tundides saadud teadmisi ja oskusi teise aine tundi üle kanda, tuleb seosed nähtavaks teha, st neile tähelepanu juhtida. Lõimuvate teemade õpetamiseks ei pea ilmtingimata eeldama ajalist kooskõla.

Emakeel on õppeaine, mis on juba olemuslikult seotud kõigi teiste koolis õpitavate ainetega. Enamus õppetööst toimub emakeeles. Kui laps ei omanda soravat lugemisoskust, tekivad tal varem või hiljem raskused ka teiste ainete õppimisel. Emakeeletundides omandatakse ka õigekirjaoskus ja põhisõnavara, mis aitab mõista ja luua tekste kõigis ainetes.

Seos sotsiaalainetega

Sotsiaalainete, s.o ajaloo, inimese- ja ühiskonnaõpetuse õpet toetab eesti keele õpetus mitmel moel. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetab maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Tekstide valikul ja käsitlemisel peetakse silmas ühiskonnaelus olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus, suhted kodus ja koolis, omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus, kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Just väärtushoiakute ja kõlblusküsimuste tasandil tekib kirjandusel oluline ühisosa. Kasutada saab õpikutes ning lugemik-tööraamatus olevaid tekste, kuid vajadusel tuleb õpetajal otsida lisa, et käsitleda ühiskonnaelus aktuaalseid ning olulisi valdkondi. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetab maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Emakeele õpetuses ja sotsiaalainetes arendatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskusi, arutlusoskust, info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi, samuti õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute ja ajaloosündmuste nimetuste õigekirja. Metoodilisteks ühisevõteteks on kindlasti rollimäng ja sotsiodraama. Ajalugu on lõimitud kirjandusõpetusse muistendite (sh vägilas- ja ajaloolised muistendid) teema kaudu, kus tähtis on minevikulise olustiku, sündmuste ja isikute kujutamine.

Lõiming inimeseõpetusega väljendub lugemistekstides viisaka käitumise, tervitamise, täiskasvanute kõnetamise, lauakommete õpetamisega jms. Ohuõpetus lugemistekstide ja vestluste kaudu, näiteks: tulekahi, hädaabi, looduslikud ohud. Liikluskasvatus käib läbi lugemistekstide ja keeleõpetuses kasutatavate harjutuste.

Seos loodusainetega

Ka loodusainete õpe eeldab head lugemise ja õppetekstiga töötamise oskust. Loodusainete õpitulemuste saavutamiseks on oluline õpetajate omavaheline koostöö: ka lugemistunnis tuleks lugeda ja analüüsida vastava sisuga tekste, loodusõpetuse tekstide valikul aga arvestada emakeelealaseid oskusi ning vajadusel neid kohandada.

Loodusainete õppetekstide ja teabetekstide mõistmine eeldab samuti funktsionaalset lugemisoskust ja tekstitööd. Oluline on, et õpitaks õigesti kirjutama kohanimedid ning loodusnähtuste ja loodusobjektide nimetusi. Loodusalaste tekstide lugemine aitab kaasa looduse tundmaõppimisele ja väärtustamisele.

Fauna ja flora, maade ja paikade tundmine võib omakorda aidata kaasa loodust kirjeldavate kirjandusteoste mõistmisele, aga ka loodusteemalistest luuletustest ja rahvaluuletekstidest arusaamisele. Paljud folkloorised müüdid ja muistendid seletavad maailma, loodusnähtuste, taimede ja loomade teket. Inimlike käitumisjoontega loomtegelastele toetub loomamuinasjutu ja valmi allegooria. Rahvaluule esitab loodust inimese sõbrana või abilisena, meeolude loojana, koduse ja turvalise paigana. Loodusmotiivid on sageli keelelise kujundlikkuse aluseks. Kirjandustunde võib võimaluse korral läbi viia ka looduses (pargis, metsas, botaanikaaias jm).

Seos matemaatikaga

Matemaatika õpitulemuste saavutamisele aitab kaasa, kui matemaatiliste probleemide selgitamisel, tekstülesande sõnastamisel ja analüüsil toetutakse eesti keele tundides omandatud oskustele (tekstides kasutatakse sõnade muutevorme ja lausetüüpe, mille tähendus on lastele mõistetav). Õpikutes, mis on koostatud lihtsustatud õppekava alusel, on nimetatud põhimõtte enamasti rakendust leidnud, kuid sageli lahendatakse ülesandeid ka teistest õpikutest. Sel juhul tuleb arvestada, et raskused ülesande lahendamisel võivad tuleneda teksti mittemõistmisest kui matemaatiliste oskuste omandamatusel.

Matemaatika õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti keele ja kirjanduse tundides arendatav funktsionaalne lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist. Matemaatika ja emakeele lõiming peaks realiseeruma eelkõige korrektses emakeele kasutuses matemaatiliste tekstide esitamisel. Nii nagu emakeeles, nii ka matemaatikas peavad õpilaste poolt kirja pandud laused sisaldama kirjavahemärke, punkti lause lõpus jne.

Seos kunstiainetega

Muusikaõpetus

Lõimumine muusikaõpetusega toimub läbi luuletuste ja liisusalmide õppimise. Eesti keele tundides käsitletavaid luuletusi ja riime õpitakse laulma, teatud salme saab rütmistada. Eesti keele tundides käsitletavaid ringmänge, rahvakombeid saab kinnistada muusikaõpetuse tundides.

Muusikaõpetust on raske ette kujutada ilma emakeele kasutamiseteta. Rahvalaulud edastavad meile kunagi kasutatud keelt, keelevorme ja sõnavara. Kaasaegsete laulude kaudu tutvuvad õpilased nii paljude heliloojate kui ka luuletajate loominguga.. Samuti mõjub laste kõne arengule positiivselt muusikapalade kuulamine, laulutekstide ning luuletuste eelnev analüüs eesti keele tunnis. Eriline väärtus on rahvamuusikal.

Nii muusikaõpetus kui ka kirjandus arendavad õpilase lugemisoskust. Laulu õpetamise juures on väga oluline õpilasele rääkida laulu sõnade autorist, kelleks on sageli juba kirjanduse tunnist tuttavad kirjanikud ja luuletajad, näiteks Leelo Tungal, Ellen Niit jt. Samuti on laulu teksti analüüsimine ja selle mõtestamine vastavalt kooliastmele eelduseks, et õpilased mõistaksid antud laulu kui heliteost ja oskaksid seda vastavalt ka interpreteerida. Folkloorse materjali puhul saab viidata rahvalauludes keele rollile. Rahvaloomingu kaudu soodustatakse õpilasel kujundliku mõtlemise oskuse, keele, kultuuriloolise tausta mõistmise oskuse arengut; väärtustatakse õpilase päritolu, keele- ja kultuuriruumi kuuluvust. Rahvalauludes (ja mitte ainult rahvalauludes) kasutatud kujundlik keel ja alltekst nõuavad õpilaselt tõlgendusoskust, arendab emakeele kasutamisoskust ja laiendab õpilase sõnavara.

Kunstiõpetus

Põhikooli lihtsustatud ainekava kunstiõppes domineerib praktiline tegevus. Erialaste mõistete peamine kasutaja on õpetaja ning õpilased omandavad need heal juhul passiivse sõnavarana. Siiski on oluline, et ka õpilane saaks rääkida ning loomulikes situatsioonides kunsti verbaalset keelt kasutada. Selleks annavad võimalusi üksteise ja kunstnike tööde kirjeldamine ja analüüsimine, oma tööde esitlemine ja valikute selgitamine. Ka kunstiõpetuses on vaja arvestada laste kõnetaju ja –loome oskustega. Tekstide juurde kuuluvate illustratsioonide jõukohase analüüsi käigus kujuneb positiivne suhtumine kunstiteostesse.

Iga ülesande juures tuleks ka praktilise töö eel ja ajal vestelda kitsamalt ja laiemalt vastavast kunstialasest sisust, praktilise töö ainekust (probleemist, teemast), lastes õpilastel jagada oma varasemaid kogemusi ning avaldada mõtteid ja tundeid nendega seoses. Päril palju erinevaid tegevusi võib põimida ümber värvide nimetuste. See ainek pakub hulgaliselt võimalusi arutlusteks, mängudeks, info otsimiseks ja võrdlemiseks.

Õpilaste oma kirjandusliku loomingu illustreerimine või trükise koostamine ja kujundamine on võimalused, mis väga loomulikuna ühendavad kunsti emakeele ja kirjandusega, ning mida võib erineval tasemel õpitulemusi taotledes teha erinevates kooliastmetes. Valida saab tulemuse vormistamise käsitöise kunstiteosena või kaasaegset tehnoloogiat rakendava trükise maketina.

Seos kehalise kasvatusega

Kehalises kasvatuses omandab õpilane spordi- ja tantsualase oskussõnavara, mis toetab tema suutlikkust lugeda ja mõista spordialaseid tekste, väljendada end asjakohaselt nii kõnes kui kirjas. Kehalises kasvatuses on võimalik toetada numbrite loendamise, kehaosade nimetuste, suundade (otse, paremale, tagasi jne) omandamist.

Seos tööõpetusega

Tööõpetus on mõistetavalt kerge intellektipuudega laste jaoks eluliselt üks olulisematest õppeainetest. Tööharjumuste ja -oskuste omandamise kõrval on tööõpetuses oluline roll suhtlemisel, oskusel korraldada ühistegevust, küsida abi, anda nõu. Vajalik on kujundada oskusi töötamiseks nii suuliste kui kirjalike juhiste alusel, kavandada oma tööd, plaani järgi seda sooritada ja kontrollida. Kui tööoskuste esimestel etappidel on verbaalselt aktiivne õpetaja, siis hiljem tõuseb õpilase kavandava-reguleeriva kõne osatähtsus. Ja selle tegevuse arendamisel on samuti vaja lähtuda eesti keele ainekavast – kinnistada seal õpitut ja arvestada nii juhendite andmisel kui selgituste jagamisel õpilaste kõne mõistmise taset. Läbivad teemad on eesti keele tundides seotud kunsti- ja tööõpetuse tundides läbiviidavate töödega. Tähtpäevade teemad, aastaegade vaheldumine looduses kajastuvad nii eesti keele tundides kui ka kunsti- ja tööõpetuse tundides. Ühes aines õpitu kinnistub teises.

Teemakeskne ehk multidistsiplinaarne lõiming

saavutatakse õpetuse lõimimine erinevate õppeainete ja läbivate teemade ühiste temaatiliste rõhuasetuste, õppeülesannete ja -viiside abil. Sellisteks õppeülesanneteks võivad olla näiteks ühe õppeaine või ainevaldkonna piire ületavad õpilasuuringud, loovtööd, projektid jms, mis nõuavad õpilastelt oskust kasutada mitmetest erinevatest õppeainetest pärinevaid teadmisi ja oskusi.

Teemakeskse lähenemise väljundiks sobivad ka projektid, mille käigus rakendavad õpilased olemasolevaid teadmisi ja oskusi, aga saavad juurde ka uusi.

Lõiming koolivälise eluga kus õpetuse eesmärgid ei ole esitatud mitte aine sisemisest loogikast, vaid igapäevase elu nõudmistest lähtuvalt. Eesti riiklikus õppekavas kasutatakse õpetuse lõimimiseks koolivälise eluga läbivaid teemasid.

Lõiming läbivate teemadega pakub suurepärase võimaluse muuta emakeeleõpetus rohkem tegeliku elu vajadustest lähtuvaks. Seega tuleks õppetöö planeerimisel alustada küsimusest: millistes olukordades inimesel keelepädevuse üht või teist osaoskust kasutada tuleb, st millised on need olukorrad, millega inimene ühiskonnas toimides kokku puutub ja millega hakkamasaamiseks tuleks teda ette valmistada. Olukordade valikul on hea lähtuda õppekava läbivatest teemadest.

Üldpädevused

Riiklikus õppekavas väljendatud üldpädevuste arendamise kaudu kujundatakse kõige kesksemaid isiksuseomadusi nagu eetilisus, sotsiaalne vastutustunne, enesemõtestamine, õppimisvõime, suhtlusoskus, probleemilahendusvõime ja ettevõtlikkus. Neid pädevusi ei ole

üldjuhul otstarbekas kujundada otsese instrueerimise kaudu koolitunnis vaid need kujunevad ise aastate jooksul kooli õppe- ja kasvatustegevuse käigus. Häid võimalusi üldpädevusi eesti keele õpetuse kaudu arendada pakuvad lugemistundides kasutatavad tekstid.

Õpipädevus

Tähtsal kohal on lugemistehnika ja kuulamisoskuse pidev arendamine, eri liiki tekstide mõistmine, fakti ja arvamuse eristamine.

Õppima õppimist toetavad üldisi suhtlemisoskusi arendavad meetodid:

- -teksti kavandamine,
- -peamõtte väljatoomine,
- -mõttekaartide, jooniste, piltide või teiste visualiseerivate võtete kasutamine,
- -üksteise kuulamine ja reflekteerimine,
- -kõnevooru vaheldumine ja oma sõnavõtu ootamine,
- -oma arvamuse kujundamine, avaldamine ja põhjendamine.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevuse ja keelega on seotud pea iga olukord, kus tuleb teha koostööd ja tulemusi teistele tutvustada. Õpitakse oma seisukohtade esitamist ja põhjendamist, teiste arvamusega arvestamist.

Oluline on kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine, kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.

Areneb suulise arvamuse avaldamise oskus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine, väite põhjendamine.

Siin on heaks meetodiks erinevad rollimängud, mis aitavad kaasa suhtluse edendamisel.

Emakeelne suhtluspädevus niihästi kõnes kui kirjas on üks kõige põhilisemaid eeldusi nii edukaks õppimiseks, ühiskondlikuks toimimiseks kui ka erialaseks tegutsemiseks ükskõik millisel alal.

Kultuuri ja väärtuspädevus

Eakohased tekstid aitavad arendada oskust hinnata inimsuhteid ja -tegevusi kehtivate moraalinormide seisukohast.

Arendatakse oskust suhelda kohasel viisil sõprade ja perega, käia läbi erineva taustaga inimestega, lahendada konflikte konstruktiivsel viisil, valmistuda osalemiseks ühiskonnaelus.

Olulise tulemusena areneb võime tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimeste ja oma kultuuriruumiga, tunda ja väärtustada erinevate kultuuride ja looduse mitmekesisust. Väärtusi, mida arendada, peaks toetama ka klassi- ja koolikultuur.

Enesemääratluspädevus

Eakohaste tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega. Loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti, arutletakse erinevate tegelaste käitumismotiivide üle.

Rollimängudes ja dramatiseeringutes avaneb võimalus ümberkehastumiseks ja nii tegelase käitumise ja motiivide selgitamiseks. Situatsiooni ja tegelase analüüsitakse erinevatest vaatepunktidest lähtuvalt. Õpitekstid annavad võimalusi eakohaste probleemide üle arutlemiseks ja lahendusvariantide pakkumiseks. Õpilane saab kujundada ja välja öelda oma seisukoha.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Graafiliste võtete kasutamine õppetöös toetab alusoskuste kujunemist: kuulamist, kõnelemist, lugemist ja kirjutamist.

Matemaatiline pädevus toetab kõige paremini ruumilist märgisüsteemi ja sellega seotud kirjaoskust, näiteks arendatakse teabetekstide abil oskust lugeda teabegraafikat (erinevad diagrammid, skeemid jne) ja arvutusoskust.

Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust teabest. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekste luues, korrigeerides, vormistades ning esitades.

Ettevõtluspädevus

Eesti keele tunnid pakuvad erinevaid võimalusi näha probleeme, seada eesmärged, otsida lahendusi.

Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia -ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisel, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisel. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine pikemates projektides ja rühmatöodes, mis eeldavad õpilaste planeerimisoskust, omaalgatust, aktiivsust ning keele-ja kirjandusteadmiste rakendamist.

Digipädevus

Digipädevus tähendab suutlikkust kasutada digivahendeid nii info hankimisel, õppimisel kui ka kodanikuna tegutsedes. Keelt ja kirjandust õppides kasutatakse digivahendeid internetis eri liiki tekstide ning audiovisuaalse meedia otsimiseks, sh märksõnadega. Saadud teavet rakendatakse probleeme lahendades, nende üle arutledes või uut sisu luues, kasutades digikeskkonda sihipäraselt koos teiste teabeallikatega. Õpitakse tekste digitaalselt looma ja vormistama, interneti suheldes

pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele ja igapäevaelu väärtuspõhimõtete

arvestamisele. Digipädevust kujundatakse nii õiguslikest kui ka eetilistest põhimõtetest lähtuvalt. Õpilane suunatakse hindama allikaid kriitiliselt, kasutama erinevaid arvutirakendusi.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse Tallinna Tondi Põhikooli hindamisjuhendit.

Eesti keele ainekava 3. klassile

Maht

280 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 140 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 140 ainetundi

Rõhuasetused

Emakeeleõpetuse peamine eesmärk 3. klassis on soodustada olulisi arengulisi muutusi õpilaste tunnetuslikus-kõnelises tegevuses.

Õpilase ajutegevus on täiustunud. Kasvab analüütiline tajumise võime, mis võimaldab esemete, tegevuste ja sündmuste seni hädasaid mälukujutlusi suurema hulga tunnuste abil täpsemaks muuta. Lisaks kaemuslik-praktilisele mõtlemisele suunatakse last järjest enam kasutama kujundilist mõtlemist.

Õpilase analüütilis-sünteetilise tajumise ja sellest kujunevate kujutluste areng eeldab õpetaja suunamisel toimuvat esemete tunnuste/omaduste, osade ning funktsioonide märkamist ja teadvustamist. Nendele toetudes saab arendada esemete, tegevuste, sündmuste jm rühmitamis- ning üldistamisoskust.

Konkreetsed ja üldistatud kujutlused ning nende vahelised assotsiatiivsed seosed on baas, millele toetudes kujunevad ja arenevad keeleüksuste tähendused (sõna ja selle vormid, sõnaühendid, laused/lausungid, hargnenud ütlus, sidus tekst), laienevad võimalused nimetatud üksusi valida ja kombineerida.

Kasvab oluliselt kõne mõju käitumisele ja tunnetustegevusele (sh tegevuse reguleerimisele). Kõne abil ammutatakse varemomandatud teadmisi mälust sihipäraselt; luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus, mõtlemisoperatsioonide sooritamine); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 3.klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratud, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine. Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega. Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemise piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), sõnastama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esmalt lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsidest saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite

valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda: tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloome) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuulamine ja jälgimine

- Tähelepanu keskendamine ühekordsele selgitusele (korralduste täitmine ilma täiendava selgituseta).
- Lugemise jälgimine, kaasõpilaste vastuste jälgimine ja parandamine, vastustele hinnangu (õige-vale) andmine.
- Kaasõpilaste vastuste jälgimine (suunatult), nõustumine vastusega, teabe lisamine.
- Adekvaatne reageerimine hinnangutele.

Suhtlemine

- Suhtlemine kaasõpilas(t)ega koostegevuses (õpetaja suunamisel).
- Dialoogi vormid: küsimus-vastus, teade-küsimus; kutse koostegevusele, nõustumine-loobumine.
- Koostegevuse vastastikune reguleerimine.
- Oma tegevusest jutustamine (5–6 lauset), jutustamine piltide ja mälukujutluste põhjal küsimuste ja/või plaani abil.
- Analoogiajutukeste koostamine.

Tunnetustegevuse arendamine

Nägemis- ja ruumitaju

- Esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste äratundmine, vaatlemine.
- Terviku jaotamine osadeks ja osade ühendamine tervikuks.
- Ühiste ja individuaalsete tunnuste eristamine, võrdlemine, rühmitamine ning kirjeldamine esitatud vaatlusplaani järgi.
- Omandatud oskuste rakendamine eseme-, olu- ja tegevuspiltide analüüsimisel.
- Tekstis kirjeldatud ruumisuhete skemaatiline kujutamine (modelleerimine).

Lause ja sõnavara

Lihtlause

- 5–6-sõnaliste lihtlausete (väit-, küsi- ja käsklause) mõistmine, kuni 5-sõnaliste lihtlausete koostamine.
- Sihitisosalause mõistmine ja kasutamine.

Sõnavormid

- Käänevormide mõistmine ja kasutamine enamlevinud funktsioonides: kohta, objekti, kuuluvust, osa ja tervikut, kaas- ja ilmaolu väljendavate lausete ja sõnaühendite koostamine, küsimusele vastamine kas sõnaühendi või üksiksõnaga.
- Sõnavormide valimine sõnaühendisse ja lausesse, ainsuse ja mitmuse vormide moodustamine ja kasutamine kaasteksti toel.
- Erineva üldistusastmega (3–4 astet) nimisõnade mõistmine ja nende õige kasutamine (Muki–koer–koduloom–loom), esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine

omadussõnadega, inimeste tunnete, emotsioonide ja käitumisaktide kirjeldamine enamlevinud sõnadega situatsioonist lähtuvalt.

Omadust väljendav sõna

- Omadussõna kasutamine öeldistäite ja täiendina.
- Omadussõna ühildumine nimisõnaga arvus.

Tegevust ja seisundit väljendav sõna

- Tegevust ja seisundit väljendavate sõnade mõistmine ja kasutamine.
- Tajutavaid tegevusi ja seisundeid väljendavate sõnade aktiveerimine.
- Tegusõna oleviku ja lihtmineviku vormide tähenduslik eristamine ja kasutamine, lihtmineviku vormide moodustamine analoogiaalusel, vormide muutmine lauses.

Arvsõnad

- Põhi- ja järgarvsõnade erisuse teadvustamine ja kasutamine (100 piires, nt teine ja neljas – kokku kaks).
- Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.

Liitsõna

- Liitsõna ja sõnaühendi praktiline eristamine. Põhisõna sobitamine mitme laiendiga ja vastupidi.
- Lugemine ja kirjutamine.

Häälikanalüüs

- Hääldamise täpsustamine (vajadusel).
- Häälimisoskuse automatiseerimine: häälimine kirjutamise tempos hääletult ja ilma abivahenditeta, tempo tahtlik muutmine.

Foneemanalüüs

- Häälikurühmade eristamine. Iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine kahe (sulghäälikud) ja/või kolme pikkuse kaupa: üksikhääliku pikkuse muutmine, üksikhääliku pikkuse määramine, tähevalik 1–3-silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja suluta kaashäälikute ühendi analüüsimine ja tähtede valimine.
- Sõnas esinevate veaotlike häälikute nimetamine kirjapildi ja kuulmise järgi, veaotlike häälikute pikkuse muutmine ja määramine sõnas skemaatiliselt esitatud orientiiridele (skeemid, tiivik) toetudes.
- Tiiviku kasutamine: veaotlike häälikute pikkuse muutmine esitatud skeemide järjekorras (ülalt alla, alt üles, horisontaalselt), ühe- ja kahekordse tähe valimine vastavalt skeemile.

- Veaohlike häälikute pikkuse võrdlemine, õigekirja põhjendamine (õpetaja abiga). Veaohlike häälikute skeemi valimine sõna juurde, tähelünkade täitmine.
- Sõnade rühmitamine veaohlike häälikute pikkuse järgi (skeemide alusel).
- Töö raskusastet muudetakse vastavalt õpilaste oskustele: analüüs koostegevuses, materialiseeritult ja peast (lihtsamad variandid); lühemad ja pikemad (valdavalt 3-silbilised) sõnad, erineva struktuuriga silbid sõnades.

Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis

- Juhtiv lugemisviis 3.–5.klassis on sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.

Uue teksti lugemine

- Õpetaja esmase lugemise kuulamine; hiljem lugemise jälgimine raamatust.
- Lugemine kõnetaktide ja lühemate sõnade kaupa. Teksti lugemist kergendavate graafiliste orientiiride kasutamine (vältemärgid, liitsõna liigendamine komponentideks, pika sõna liigendamine kõnetaktideks jne).

Lugemise harjutamine

- Korduv lugemine vahelduvalt kooris ja üksi. Ülesanded ladususe (kohatute pauside vältimine, lugemiskiiruse tõstmine) ja ilmekuse (lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk) arendamiseks.
- Kaasõpilaste lugemise jälgimine, lugemisvea märkamine ja parandamine.
- Õpitud teksti lugemine sõnade kaupa häälega ja/või endamisi sosinal.

Sõnavaratöö

- Taustteadmiste aktiveerimine ning tundmatute sõnade ja väljendite selgitamine enne teksti lugemist (näitvahendite ja/või lühitekstide abil).
- 3–4 sõna aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.

Teksti korduv lugemine ja analüüs

- Lausetähenduse mõistmine (koha-ja ajasuhete ning objektide tunnuste mõistmine).
- Lausete tähenduse seostamine (lokaalse sidususe strateegia).
- Puuduva teabe tuletamine.

Dialoogi analüüs

- Dialoogi repliikide leidmine õpetaja sõnastatud saatelause/küsimuse järgi (õpetaja sõnastab kas eesmärgi või strateegia).

Valiklugemine

- Sõnade, lausete ja lõikude leidmine õpetaja juhendamisel rõhuasetusega lausetähenduse (vabade laiendite) mõistmisele ja lausete seostamisele.
- Õpetaja küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis leiduva sõna, sõnaühendi või lausega.

Teksti jaotamine lõikudeks

- Teksti jaotamine lõikudeks (õpetaja abiga) kokkuvõtliku sõnastuse ja/või pildiseeria alusel. Tekstilõigu piiride leidmine.
- Lõikude sobitamine illustatsioonidega, kokkuvõtlike sõnastustega.
- Illustatsioonide ja tekstis esitatud teabe võrdlemine.
- Puuduva teabe tuletamine.

Küsimuste esitamine kaaslastele

- Teksti kohta käivate küsimuste esitamine üksteisele, küsimustele vastamine.

Tegelaste käitumise analüüs

- Kirjeldatud tegude hindamine ja vastandamine (õige/vale, meeldib/ei meeldi) koos õpetajaga.
- Käitumisaktide analüüsimine (mida tahtis, mis tingimused soodustasid või takistasid, mida tegi, mis oli tulemus) ning seostamine motiivide ja kavatsustega.
- Tegelaste vastandamine käitumise alusel.

Teksti peamõtte

- Teksti juhtlause leidmine, teksti peamõtte ja/või allteksti sõnastamine (koos õpetajaga) 2–3 valikuks antud kirjaliku väite põhjal.

Kirjutamine

Ärakiri

- Kirjutamine sõnahaaval pärast lause lugema õppimist ja eelnevat analüüsi.
- Kirjutatu õigsuse kontrollimine.

Õigekiri

- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 25–30 sõna.
- 1–3-silbiliste sõnade ja neist koostatud lausete kirjutamine pärast ühisanalüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused.
- Kirjutatu õigsuse kontrollimine: kirjapildile vastav lugemine, järelanalüüs, vigade parandamine.
- Poolitamine graafiliste orientiiride ja analoogia alusel.
- Õpitud käände- ja pöördevormide õigekiri (sõnatüve muutused, lõpud).

Kirjatehnika

- Väike- ja suurtähtede harjutamine (geneetilises järjekorras), tähtede õige seostamine sõnades, moonutuste leidmine oma ja teiste kirjas (tahvlilt, vihikust), harjutused kirjutamiskiiruse muutmiseks.
- Vihiku vormistamine, kirjaliku töö vormistamine: pealkiri, kuupäev, taandrida.

Keeleteadmised ja -oskused

- Häälikurühmade ja veaohtlike häälikute/tähtede äratundmine.
- Tegusõna lõppude äratundmine (oleviku ja lihtmineviku vormis).
- Ainsuse ja mitmuse vormide (käände- ja pöördvormid) äratundmine;
- k, p, t sõna alguses ja s-i kõrval.

Teemad 3. klassis

8 tundi nädalas (4 keeleõpetust, 4 lugemist ja kõnearendust)

Kõnearendus ja keeleõpetus

1. poolaasta (60 tundi)

- Lause ja sõnad
- Häälikud ja tähed
- Sõnade ja lausete ärakiri
- Kohta väljendavad (taga)sõnad
- Kohta väljendavad sõnavormid:
- On kus? – ainsuse ja mitmuse seesütlev kääne
- On kus? – ainsuse ja mitmuse alalütlev kääne
- Pani kuhu? – ainsuse ja mitmuse sisseütlev kääne
- Pani kuhu? – ainsuse ja mitmuse alaleütlev kääne
- Täishäälikute kolm pikkust.
- Häälik ja täht A
- Häälik ja täht E
- Häälik ja täht I
- Kohta väljendavad sõnavormid
- Võttis kust? – ainsuse ja mitmuse seestütlev kääne
- Võttis kust? – ainsuse ja mitmuse alaltütlev kääne
- Häälik ja täht O
- Häälik ja täht U
- Kohta väljendavad sõnavormid
- Jookseb mis kohani? – ainsuse rajav kääne
- Liitsõna
- Kelle oma? Mille oma?

- Mitu? Mitmes?
- Teeb millega (mille abil)? – ainsuse ja mitmuse kaasaütlev kääne
- Teeb kellega (koos)? – ainsuse ja mitmuse kaasaütlev kääne
- Teeb (ilma) kellela? milleta? – ainsuse ja mitmuse ilmaütlev kääne
- Häälikud ja tähed Õ, Ä, Ö, Ü
- Kaksiktäishäälikud
- Annab kellele? – ainsuse ja mitmuse alaleütlev kääne

2. poolaasta (80 tundi)

- Suluta kaashäälikute kolm pikkust
- Häälik ja täht L
- Veahtlikud häälikud sõnas
- Häälik ja täht M
- Häälik ja täht N
- Häälik ja täht R
- Häälik ja täht S
- Omadust väljendavad sõnad
- Häälikud ja tähed I, J, V
- Kaashäälikuühendid
- Sõnade poolitamine
- Sulghäälikute kolm pikkust:
- Häälik ja täht P
- Tegevust ja seisundit väljendavad sõnad
- Liitlause
- Häälik ja täht T
- Häälik ja täht K
- Täishäälikuühendile järgnev B või P
- Täishäälikuühendile järgnev D või T
- Täishäälikuühendile järgnev G või K
- K, P, T S-i kõrval
- Kordamine

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset;
- kasutab laiendatud lihtlauses nimi-, omadus- ja tegusõnade õpitud vorme;
- koostab õpitud sõnavormidega mitmeid sõnaühendeid;
- osaleb ühistegevuse ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus);
- võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel;

- muudab ja määrab graafilistele orientiiridele toetudes veaohlike häälikute pikkust üksikhäälikutest koosnevates sõnades;
- kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;
- kirjutab ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu (originaalteksti täiendavalt vaatamata);
- kontrollib ära kirja õigsust;
- loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;
- leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annab hinnangu tegevusaktile);
- annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu.

Kasutatavad õppematerjalid

- Karlep, K., Kontor, A. (2009). *Eesti keele tööraamat 3. klassile 1.–4. osa*. Tartu: Studium.
- Pastarus, K., Varik, M. (2016). *Eesti keele lugemik-tööraamat 3. klassile, 1.–4. osa*. Tartu: Studium.

Toetav õppematerjal 3.–5. klassis

- Karlep, K. (2003). *Kõnearendus*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Kontor, A. (2008). *Häälikuõpetuse tabelid ja jaotusmaterjalid*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 1. vihik: Tekstid kirjutamiseks*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 2. vihik: Mõtlen ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 3. vihik: Kontrollin ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2010). *Kirjutades kirjutama. Vaatan ja kirjutan: Ärakiri*. Tartu: Studium.

Eesti keele ainekava 4. klassile

Maht

280 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 140 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 140 ainetundi

Rõhuasetused

Emakeeleõpetuse peamine eesmärk on soodustada olulisi arengulisi muutusi õpilaste tunnetuslikus-kõnelises tegevuses.

Õpilase ajutegevus on täiustunud. Kasvab analüütilist taju ja kõnetegevust korraldava vasaku poolkera osakaal, mis võimaldab esemete, tegevuste ja sündmuste seni hägusaid mälu kujutlusi suurema hulga tunnuste abil täpsemaks muuta. Lisaks kaemuslik-praktilisele mõtlemisele suunatakse last järjest enam kasutama kujundilist mõtlemist.

Õpilase analüütilis-süntheetilise taju ja sellest kujunevate kujutluste areng eeldab õpetaja suunamisel toimuvat esemete tunnuste/omaduste, osade ning funktsioonide märkamist ja teadvustamist. Nendele toetudes saab arendada esemete, tegevuste, sündmuste jm rühmitamis- ning üldistamisoskust.

Konkreetsed ja üldistatud kujutlused ning nende vahelised assotsiatiivsed seosed on baas, millele toetudes kujunevad ja arenevad keeleüksuste tähendused (sõna ja selle vormid, sõnaühendid, laused/lausungid, hargnenud ütlus, sidus tekst), laienevad võimalused nimetatud üksusi valida ja kombineerida.

Kasvab oluliselt kõne mõju käitumisele ja tunnetustegevusele (sh tegevuse reguleerimisele).

Kõne abil ammutatakse varem omandatud teadmisi mälust sihipäraselt; luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus, mõtlemisoperatsioonide sooritamine); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 4. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratud, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette vanemates. klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsi etappide tulemuste visualiseerimine).

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine.

Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide

sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega.

Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemiseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondadeadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esmaltp lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsides saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Alustatakse teksti kohta küsimuste moodustamise ja kaaslastele esitamise õpetamist.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda: tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloomes) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse kui vahendatud tekstiloomes õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Praktilise grammatika õppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlausete ühendamine ja

sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi lihtlauseid.

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Liitsõnade ja tuletiste tähenduse mõistmiseks on oluline uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamine (loom – rohusööja, inimene – tööline – kaevur).

Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühistele tunnustele osutamist (tuli/päike küpsetab, seisab postina/liikumatu).

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõtte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Õpilane osaleb vahetus eestikeelses suhtlemises. Kasutab oma kõnes pikemaid ja sisukamaid lauseid (kuni 6-sõnalise lihtlause moodustamine). Suudab kirjeldada kuni kolme objekti nende võrdlemise põhjal. Ühistegevuse ajal osaleb dialoogis ning suudab edastada teadet ning suudab koostada jutukest kollektiivse kogemuse põhjal.

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuulamine ja jälgimine

- Tähelepanu keskendamine selgituse andmise või töövõtte sooritamise ajaks.
- Kaasõpilaste tegevuse jälgimine ja nende abistamine.
- 2–3-osalise suulise ja kirjaliku korralduse täitmine õpetaja suunamisel.

Suhtlemine

- Suhtlemine koostegevuses kaasõpilastega: koostegevuse vastastikune reguleerimine (teade-teade dialoog), selle oskuse rakendamine õppesituatsioonides.
- Kokkuvõtte tegemine ühistegevusest (mina ja teised; eesmärk, tingimused, tegevus ja tulemus; mõju teistele ja endale).
- Kollektiivse kogemuse põhjal ühise jutukese koostamine.
- Samateemaliste erineva sisuga jutukeste koostamine (huvitegevus, kodutee jne).
- Jutukese koostamine kogemuste, olu-ning tegevuspiltide, pildiseeria ja skemaatilise kava põhjal (6–7 lauset).

Tunnetustegevuse arendamine

Nägemis- ja ruumitaju

- Kuni kolme objekti kirjeldamine nende võrdlemise põhjal (esmalts esitatud plaani järgi, hiljem üleminekuga iseseisvale kirjeldamisele). Esemerühma kirjeldamine, objektide ühiste omaduste rõhutamine.
- Esemekujundi vastandamine kahele teisele esemele või kujundile (erinevate tunnuste alusel).
- Loodusobjektide ja esemete-nähtuste võrdlemine, rühmitamine erinevate rühmitusaluste järgi, rühmade nimetamine; aja-, põhjus-ning eesmärgisuhete praktiline eristamine.

Ajakujutlused

- Sündmuste ja tegevusaktide samaaegsus ja järjestamine.

Lõimumine teiste ainetega

- Matemaatikas ja tööõpetuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja mõõtmistulemuste sõnastamine.

Kontroll, enesekontroll

- Kontrolli- ja enesekontrollivõtete kasutamine tuttavas tegevuses.

Lause ja sõnavara

Lihtlause

- Kuni 6-sõnalise lihtlause moodustamine baaslausetest (ühendamine, sisestamine), eelnevalt koostatud sõnaihenditest (teigusõna ja nimisõna laiendid).
- Lause laiendamine ja lühendamine.
- Kahe või enama lause moodustamine pikemast lausest.
- Laiendatud lihtlause (4–5 sõna), koondlause ja sihitisosalause kasutamine.

Sõnaliigid

Nimisõna

- Nimisõnade kasutamine sõnaühendis ja lauses. Lauses väljendatavate suhete mõistmine, nende adekvaatne väljendamine nimisõnaga: atributiivsed suhted (tunnused, kuuluvus, osa tervikust), kohasuhted, abinõu-, kaasolu- ja ilmaolusuhed, ajasuhted; lõpetatud ja lõpetamata tegevus, hulk ja mõõt, (millegi) valdaja, seisund.
- Sõnavormide leidmine sõnaühendist ja lausest funktsioonide kaupa.
- Sõnavormi moodustamine kaasteksti toel, skeemi ja tähenduse järgi, sobitamine sõnaühendiks, kasutamine lauses.
- Küsimuste esitamine (valik) sõnavormile.
- Ainsuses ja mitmuses olevate sõnavormide tähenduslik-vormiline analüüs.
- Tagasõnade (koha- ja ajasuhted) ja abimäärsõnade mõistmine ning praktiline kasutamine (muutevorm koos tagasõnaga).
- Nimisõna algvorm ja küsimused (kes?, mis?), algvormi moodustamine sõnaühendi see on abil.
- Murdesõnade ja keelenormile vastavate sõnade (pudru –puder) eristamine.
- Sõna tüvi. Sõnavormi põhi- ja lisatähendus, neid väljendavad sõnaosad (sõnatüvi, - lõpp).
- Ainsuse tüvi, tüvevormi küsimused, tüve moodustamine skeemi kasutades ja täiendi uue abil.
- Tüve leidmine ühe ja sama sõna eri vormidest. Mitmuse tüvi, selle moodustamine skeemi abil, mitmuse tunnused, mitmuse vormide analüüs ja moodustamine.
- Mitmuse vormis olevate sõnade põhi- ja lisatähendused (leksikaalne tähendus, arv, käändevormi grammatiline tähendus).
- Esemete/olendite ja nende osade nimetused; esemete, esemepiltide, nimede ja nimetuste eristamine.
- Sünonüümide ja homonüümide mõistmine kontekstis.
- Suur ja väike algustäht nimedes ja nimetustes.

Omadussõna

- Esemete/olendite tunnused ja omadused ning neid väljendavad sõnad.
- Sünonüümide ja antonüümide mõistmine ja kasutamine kontekstis.
- Omadussõna nimisõna laiendina: sõnaühendi moodustamine omadus- ja nimisõna sobitades, tekkinud sõnaühendi sobitamine tegusõnaga, lihtlausete laiendamine moodustatud sõnaühendite abil.

Tegusõna

- Esemete/olendite tegevused ja seisundid kui tunnused, nende väljendamine sõnadega.
- Tegusõna oleviku ja lihtmineviku pöördvormide mõistmine/kasutamine ja teadlik moodustamine.

- Sarnaste tegevuste/seisundite väljendamine lähedast tähendust kandvate sõnade abil.
- Tegusõna eitavate vormide mõistmine ja kasutamine. Eitava kõne muutmine jaatavaks ja vastupidi.
- Tegusõna laiendamine õpitud käändevormidega. kse- oleviku vormide mõistmine ja kasutamine lauses.
- Abimäärsõnade (alla, üles, vahele, eemale jne) mõistmine koos tegusõnaga.
- Ühendteigusõna kasutamine lauses.

Sõna ja küsimus

- Sõnade rühmitamine küsimuste abil (kes? mis?; mida teeb? mida tegi? jne; missugune?).
- Sõnade semantilise seose mõistmine lauses ja selle eristamine sõnavormi kontekstivälisest tähendusest.
- Süntaksiküsimuse (jooksis põllule – jooksis kuhu?) ja morfoloogiaküsimuse (jooksis – mida tegi?, põllule – millele?) eristamine.

Arvsõnad

- Arvsõna muutevormide mõistmine ja kasutamine kaastekstis (100 piires).
- Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga.

Sõnade seosed lauses

- Tegijat väljendava sõna (alus) ja tegevust väljendava sõna (öeldis) leidmine, nende graafiline tähistamine lauses, küsimuste esitamine aluse ja öeldise kohta.
- Aluse ja öeldise laiendid (täpsustavad sõnad) lauses.
- Põhisõna ja laiendite graafiline tähistamine. Öeldise vormi sõltumine alusest (nimisõnadest ja isikulistest asesõnadest).

Lugemine ja kirjutamine

Häälik-ja foneemanalüüs

- Veaohtlikud häälikud sõnas, veaohtlike lihthäälikute pikkuse muutmine ja määramine; suluta kaashäälikute ühendi ja kaksiktäishääliku praktiline äratundmine. Raskusaste: 1–4-silbilised sõnad; käsitlemine häälikurühmade või veaohtlike häälikute kaupa (veaohtlike häälikute rühm); harjutused analüüsi automatiseerimiseks.

Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis

- Juhtiv lugemisviis 4. klassis on sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.

Uue teksti lugemine

- Õpetaja esmase lugemise jälgimine raamatust.

- Lausete lugeminehäälega valdavalt sõnade kaupa, pikemad sõnad kõnetaktide, lühemad sõnapaaride kaupa (vajadusel toetumine graafilistele orientiiridele).

Lugemise harjutamine

- Teksti korduv lugemine ülesandega (vahelduvalt kooris ja üksi).
- Ladususe ja ilmekuse harjutamine (orientiiridele ja kirjavahemärkidele toetudes; intonatsiooni ja loogilise rõhu valimine ning muutmise sõltuvalt lause tähendusest).
- Varem häälega loetud tekstivaikne (sosinal) ülesandega lugemine.
- Õpitud teksti lugemine sõnade või süntagmade kaupa: lauses leiduva uue teabe rõhutamine, lauselõpu intonatsiooni kasutamine, kirjavahemärkide arvestamine.

Sõnavaratöö

- Taustteadmiste aktiveerimine, sõnade ja sõnaühendite selgitamine enne teksti lugemist.
- Sõnade tähenduse täpsustamine kaastekstist lähtuvalt.
- 3–4 sõna aktiveerimine teksti analüüsides ja taastades.

Teksti korduv lugemine ja analüüs

- Lause tähenduse ja lausetevahelise seose mõistmine.
- Puuduva teabe ja põhjus-tagajärg seoste tuletamine ühisvestluses; küsimustele miks?, milleks? vastamine.

Dialoogi analüüs

- Dialoogis osaleja repliigi eesmärkide ja strateegiate suunatud analüüs.
- Otsekõne ja saatelause leidmine tekstist, otsekõne väljendamine kaudselt sihtisosalause abil (koos isikuliste asesõnade asendamisega).

Valiklugemine

- Tegelasi või sündmusi iseloomustavate sõnade (lausete) leidmine-lugemine.
- Tekstilõikude (sh looduskirjelduste) leidmine tähenduse järgi.
- Küsimustele ja korraldustele originaalteksti lause(te)/ osalause(te)/ sõnaühendi(te)/ sõna(de)ga vastamine.
- Ülesannete sõnastamisel lähtutakse kõikidest mõistmisstrateegiatest (rõhuasetus on puuduva teabe tuletamisel).

Teksti jaotamine lõikudeks

- Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude kokkuvõtlik sõnastamine (pealkirjastamine) jutustava lausega (õpetaja juhendamisel).

Küsimuste esitamine kaaslastele

- Teksti kohta käivate küsimuste esitamine üksteisele (kus?, missugune?, millal?).

Tegelaste käitumise analüüs

- Tegude ja käitumisaktide hindamine ühisvestluses (emotsionaalne ja intellektuaalne hinnang), hinnangu seostamine õpilaste käitumisega.

Teksti peamõte

- Teksti juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte ning allteksti valimine, peamõtte tuletamine ja sõnastamine ühisvestluses.

Teksti taastamine

- Tekstilähedase jutustamise harjutamine: piltide, tugilause, -sõnaühendite ja -sõnade abil.
- Deformeeritud teksti taastamine.
- Tekstilähedase valikjutustamise õppimine (abivahenditeks pildid, tugilause, sh algus- ja lõpulaused, sõnaühendid).
- Teksti jutustamine ahelana.

Kirjutamine

Ärakiri

- Kirjutamine sõnapaaride ja pikemate sõnade kaupa. Kaasõpilaste tekstide lugemine.
- Järeldkontroll.

Õigekiri

- Sõnade ja lausete kirjutamine pärast individuaalset analüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused.
- Kirjutatu õigsuse kontrollimine: lugemine vastavalt kirja- ja skeemidele, skeemide valimine, vigade parandamine.
- Poolitamine: harjutamine skeemide ja analoogia abil.
- Käändelõppude ja mitmuse tunnuste õigekiri (skeemide abil).
- K, p, t s-i ja h kõrval.
- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 35–40 sõna.

Kirjatehnika

- Tähe- ja sõnade äratundmine ja parandamine, tähe- ja sõnaseoste harjutamine, vihikute vormistamine. Kirjakiiruse harjutamine.

Keeleteadmised ja -oskused

- Sõnade praktiline eristamine esemetest (olenditest), piltidest, esemete (olendite) tunnustest, tegevustest ja seisunditest.
- Sõnade praktiline rühmitamine küsimuste abil (kes?, mis?, missugune?, mida teeb?).

- Morfoloogia-ja süntaksiküsimuse praktiline eristamine.
- Morfoloogia-ja süntaksiküsimuse esitamine: valimine, sobitamine, üleminek iseseisvale esitamisele.
- Alus ja öeldis (lihtsamad juhud), sõnade seos alus-ja öeldisrühmas (süntaksiküsimuste esitamine).
- Käändsõna algvorm, käändsõna muutevormid; ainsuse ja mitmuse tüvi, tunnused ja lõpud: sõnavormide äratundmine, muutmine ja moodustamine ning analüüsimine skeemide abil.
- Käänevormi põhi-ja lisatähendus (leksikaalne ja grammatiline tähendus), sõnavormi rakendamine tähendusest sõltuvalt.

Teemad

1. poolaasta (60 tundi)

- Häälikud ja tähed
- Veahtlikud häälikud
- Täishäälik ja suluta kaashäälik vaehtlike häälikutena
- Kaksiktäishäälikud
- Sõnade poolitamine
- Ese, olend ja sõna
- Sõna ja küsimus
- Alus ja öeldis
- Sõna algvorm
- Sõna tüvi
- Tüvevormis sõna kasutamine sõnühendites ja lausetes

2. poolaasta (80 tundi)

- Ainsuse osastava käände vormide mõistmine ja kasutamine
- Mitmuse tüvi
- Ainsuse osastava ja mitmuse nimetava käände vormide mõistmine ja kasutamine
- Mitmuse tunnus (moodustamine, tunnuse valik ja õigekiri skeemi järgi)
- Kohasuhteid väljendavad sõnavormid
- Kus? (milles? millel?)
- Kuhu? (millesse? millele?)
- Kust? (millest? millelt?)
- Kui kaugele? (kelleni? milleni?)
- Kohasuhteid väljendavad tagasõnad
- Ajasuhteid väljendavad sõnavormid, vastavad käanded ja morfoloogiaküsimused
- Millal? (millel?)
- Mis ajani? (milleni?)
- Mis ajast? (millest?)

- Kui kauaks?(milleks?)
- Mis ajaks?(milleks?)
- Ajasuhteid väljendavad tagasõnad
- Sõnavormid, mis väljendavad, kellele või millele midagi tehakse või antakse
- Kuuluvust väljendavad sõnavormid
- Sõnavormid, mis väljendavad, kellelt midagi saadakse
- Sõnavormid, mis väljendavad kellega koos midagi tehakse
- Sõnavormid, mis väljendavad millega tehakse
- Sõnavormid, mis väljendavad kelleta või milleta midagi tehakse
- Sõnavormid, mis väljendavad kelleks keegi sai või saab
- Sõnavormid, mis väljendavad milleks miski muutub
- Sõnavormid, mis väljendavad kellena või millena ollakse või töötatakse
- Arvsõna
- Tegevust ja seisundit väljendavad sõnad
- Otsekõne. Ütluse muutmine kaudseks.
- Kordamine

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- mõistab ja koostab kuni 6-sõnalist lihtlauset;
- laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;
- kasutab laiendatud lihtlauset ja sihitisosalauset;
- osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis;
- võrdleb ja kirjeldab esemeid rühmas (kuni 3 objekti);
- kirjeldab ühistegevust;
- analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil;
- rakendab abiga sõnaühendis ja lauses käändevorme (õpitud funktsioonides);
- kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu;
- sooritab ära kirja sõnahaaval;
- kasutab suunamisel õigekirja kontrollimise võtteid;
- loeb õpitud teksti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke;
- loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval;
- leiab küsimuste-korralduste järgi tekstist sõnu, lauseid ja lõike (sh peamõttele osutavaid lauseid);
- tuletab tekstis sõnastamata teabe oma kogemustele/teadmistele toetudes ja õpetaja juhendamisel;
- vastab küsimustele teksti kohta (põhjuslikud seosed, hinnangud tegevustele, tegudele);
- annab ühisvestlustes hinnanguid tegevusaktidele;
- annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu.

Kasutatavad õppematerjalid

- Karlep, K., Kontor, A. (2017). *Eesti keele tööraamat 4. klassile, 1.–4. osa*. Tallinn: OÜ Puffet Invest.
- Sunts, K. (2014). *Eesti keele lugemik-tööraamat, 1.–4. osa*. Tartu: Studium.

Toetav õppematerjal 3.–5. klassis

- Karlep, K. (2003). *Kõnearendus*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Kontor, A. (2008). *Häälikuõpetuse tabelid ja jaotusmaterjalid*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 1. vihik: Tekstid kirjutamiseks*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 2. vihik: Mõtlen ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 3. vihik: Kontrollin ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2010). *Kirjutades kirjutama. Vaatan ja kirjutan: Ärakiri*. Tartu: Studium.

Eesti keele ainekava 5. klassile

Maht

245 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 130 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 105 ainetundi

Rõhuasetused

Emakeeleõpetuse peamine eesmärk on soodustada olulisi arengulisi muutusi õpilaste tunnetuslikus-kõnelises tegevuses.

Õpilase ajutegevus on täiustunud. Kasvab analüütilist taju ja kõnetegevust korraldava vasaku poolkera osakaal, mis võimaldab esemete, tegevuste ja sündmuste seni hägusaid mälu kujutlusi suurema hulga tunnuste abil täpsemaks muuta. Lisaks kaemuslik-praktilisele mõtlemisele suunatakse last järjest enam kasutama kujundilist mõtlemist.

Õpilase analüütilis-sünteetilise taju ja sellest kujunevate kujutluste areng eeldab õpetaja suunamisel toimuvat esemete tunnuste/omaduste, osade ning funktsioonide märkamist ja teadvustamist. Nendele toetudes saab arendada esemete, tegevuste, sündmuste jm rühmitamis- ning üldistamisoskust.

Konkreetsed ja üldistatud kujutlused ning nende vahelised assotsiatiivsed seosed on baas, millele toetudes kujunevad ja arenevad keeleüksuste tähendused (sõna ja selle vormid,

sõnaühendid, laused/lausungid, hargnenud ütlus, sidus tekst), laienevad võimalused nimetatud üksusi valida ja kombineerida.

Kasvab oluliselt kõne mõju käitumisele ja tunnetustegevusele (sh tegevuse reguleerimisele).

Kõne abil ammutatakse varemomandatud teadmisi mälust sihipäraselt; luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus, mõtlemisoperatsioonide sooritamine); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 5. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratud, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette 6.–7. klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine.

Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega.

Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemiseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esvalt lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsid saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Õpilane oskab esitada teksti kohta küsimusi ja esitada neid kaaslastele.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda: tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloomel) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse kui vahendatud tekstiloomel õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Praktilise grammatika õppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlausete ühendamise ja sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi liitlauseid.

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Liitsõnade ja tuletiste tähenduse mõistmiseks on oluline uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamine (loom – rohusööja, inimene – tööline – kaevur).

Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühistele tunnustele osutamist (tuli/päike küpsetab, seisab postina/liikumatul).

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuulamine ja jälgimine

- Ülesannete täitmine suuliste ja kirjalike hargnenud selgituste/korralduste alusel.
- Suulise kokkuvõtte tegemine oma tegevusest, ühistegevusest.
- Tuttavate sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ning tulemuste mõistmine, nende väljendamine ühisvestluses. Oma tegude analüüs (suunatult).
- Teistes ainetes (matemaatika, tööõpetus, loodusõpetus jm) omandatud toimingute kirjeldamine.

Suhtlemine

- Koostegevuse vastastikune reguleerimine (teade-küsimus-vastus jne dialoog).
- Suhtluseesmärkide mõistmine: käskude-korralduste, palvete, teabe, tingimuste jne praktiline mõistmine ja väljendamine kõnes.
- Otsekõne kaudse väljendamise harjutamine.
- Jutukeste koostamine olu-ja tegevuspiltide järgi, ühiste samateemaliste jutukeste koostamine (abi: plaan, õpetaja suunavad repliigid).

Tunnetustegevuse arendamine

Nägemis- ja ruumitaju

- Esemehühmade vaatlemine ja võrdlemine; ühised tunnused/omadused ning erinevused (analüüsimine plaani järgi), rühmade koostise muutmine sõltuvalt rühmitusalusest.
- Esemehühmade, loodusnähtuste ning piltidel kujutatud kirjeldamine plaani järgi.

Ajakujutlused

- Ajakujutluste seostamine sündmuse põhjuse ja tagajärjega.

Kontroll, enesekontroll

- Tähelepanu keskendamine igale õpitoimingu etapile: orienteerumine/planeerimine (tööjuhise mõistmine ja osatoimingute järjestamine), täitmine (sooritamine algoritmide alusel, kaasneva kontrolli rakendamine), tulemuse kontrollimine.
- Enesekontrolli harjutamine (plaani või algoritmi abil).
- Tegevuse ühine planeerimine õpitud oskuste ulatuses.
- Keeleüksuste võrdlemine ja rühmitamine õpitud oskuste ulatuses.

Lause ja sõnavara

Lihtlause

- Lause laiendamine õpitud käändevormidega, sõnadevahelised seosed.
- Kõikide käändevormide rakendamine sõnaühendis ja lauses erinevates funktsioonides (abiga).
- Lihtlause koostis. Alus ja öeldis, alus- ja öeldisrühm.
- Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist ja laiendist.
- Lihtlause laiendamine (kuni 6-sõnaliseks). Lihtlause lühendamise (2–3-sõnaliseks).
- Sõnade järjekord lauses, deformeeritud lause taastamine.
- Kontekstivälise lause muutmine kontekstisidusaks ja vastupidi (õpetaja suunamisel).
- Samaviiteliste sõnade kasutamine sidusa teksti koostamisel.

Koondlause

- Koondlause äratundmine ja mõistmine. Koondlause koostamine: tuumlauseteh ühendamine küsimuste ja skeemide abil. Korduvad alused ja öeldised.
- Sidesõnade (ja, ning, või) grammatiline tähendus, sidesõnade valimine koondlausesse.
- Koondlause kasutamine.

Liitlause (rind- ja põimlause)

- Liitlause ja sama tähendust väljendavate lihtlausepaaride tähenduse ning struktuuri võrdlemine.
- Liitlause äratundmine, selle tähenduse mõistmine.
- Liitlause konstrueerimine lihtlausetest: osalauseteh sobitamine, lihtlausete ühendamine, liitlause koostamine skeemi ja sidesõnade järgi, lause lõpetamine.

- Sidesõnad rindlauses: ja, ning, aga, kuid, või. Põimlause liigid: sihitlause, ajalause, täiendlause.

Sõnaliigid

- Ülevaade sõnaliikidest: nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna (üldistatud tähendus).
- Sõnade algvormid ja muutevormid. Sõnade rühmitamine.

Nimisõna

- Esemel/olendid ning nende erineva üldistusastmega (3–4) nimetused.
- Kellegi või millegi nimi ja nimetus (kohad, elusolendid).
- Liik ja alaliik, nende nimetused.
- Nimisõna muutevormid, ühe ja sama sõna muutevormide leidmine tekstist.
- Algvormi moodustamine muutevormidest.

Omadussõna

- Kellegi või millegi iseloomustamine omadussõnadega (objektide erinevad ja sarnased tunnused ning omadused). Tähenduse sõltumine põhisõnast.
- Nimi-ja omadussõnade sobitamine (sõnaühendite koostamine).
- Omadussõna leidmine ja kasutamine tekstis (kirjelduses).
- Omadussõnade praktiline tuletamine (liited -lik, -line, -ne), omadussõna muutmine koos nimisõnaga.
- Omadussõnade võrdlusastmed (tähendus ja moodustamine analoogia alusel).
- Omadussõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses (Viis on suurem kui kaks. Viis on kahest suurem).

Tegusõna

- Kellegi või millegi tegevust ja/või seisundit väljendavad sõnad.
- Tegusõna öeldisena, öeldise laiendid.
- Nimi-ja tegusõnade sobitamine, sõnaühendite moodustamine. Kindla kõneviisi oleviku ja lihtmineviku pöörded ning isikulised asesõnad.
- Tegevuse ja kõne ajaline suhe (sama aeg, eri aeg).
- Pöördevormide grammatilise tähenduse praktiline mõistmine (kes kõneleb?, kes kuulab?, kes teeb?).
- Pöördevormide küsimused, pöördelõpud.
- Ma-ja da- tegevusnimed, nende kasutamine ühendis koos teiste tegusõnadega.
- Põhisõnaks olevate tegusõnade mõistmine ja kasutamine sõltuvalt situatsioonist või kaastekstist (peab õppima, võib mängida). Tunnuse (-da/-ta) õigekiri analoogia alusel.
- Jaatav ja eitav kõne. Tähenduse mõistmine, eitavate vormide moodustamine ja kasutamine lauses.

- Tingiv kõneviis. Tegevuseks vajalike tingimuste sõnastamine. Tingiva kõneviisi vormide tähenduse mõistmine kaastekstis.
- Käskiv kõneviis. Käskude-korralduste, keeldude, palvete jms mõistmine ja väljendamine (ainsuse ja mitmuse 2. pööre). Õpitud vormide kasutamine dialoogis.

Arvsõnad

- Põhi-ja järgarvsõnade tähenduserisuse mõistmine.
- Numbrite nimetamine, arvsõnade lugemine, arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi. Arvsõnade ja nende muutevormide kasutamine suulises ja kirjalikus tekstis (lugemine, kirjutamine).
- Arvsõna käsitlemise seostamine matemaatika õppesisuga

Liitsõna

- Liitsõna ja sõnaühendi tähendus, liitsõna ja selle põhi-ning täiendosa tähendus. Liitsõna alaliigi nimetusena. Liitsõnade rühmitamine kohta, funktsiooni, materjali vm märkiva täiendõna järgi. Liitsõnade praktiline moodustamine: omastavaline ja nimetavaline liitumine.
- Liitsõnade rakendamine sõnaühendis ja lauses.

Lugemine ja kirjutamine

Häälik- ja foneemanalüüs

- Veaohtlikud häälikud liitsõnas ja liitsõnas: analüüsi iseseisvuse ja kiiruse harjutamine (tempo muutmine), enesekontroll.
- Kaashäälikuühend sõnas (käsitletakse rühmiti: suluta kaashäälikute ühend, sulghäälikute ühend, kombinatsioonid): äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, materialiseeritud analüüs.
- Oskus valida ja kasutada abivahendeid. Sulghäälik kaashäälikuühendis: sõnade lugemine, sulghäälikuid sisaldava ühendi äratundmine, ühendi rühmitamine nii häälikurühma kui ka pikkuse alusel (skeemidele toetudes).

Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis

- Juhtiv lugemisviis 5. klassis on sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.

Uue teksti lugemine

- Õpetaja/õpilase esmase lugemise jälgimine raamatust.
- Häälega lugemine sõnade ja lihtsamate süntagmade kaupa.

Lugemise harjutamine

- Ladususe ja ilmekuse harjutamine, sh individuaalsed ülesanded.

- Varem häälega loetud teksti vaikne ülesandega lugemine.
- Õpitud teksti lugemine (kõne tempos) kirjavahemärke arvestades, endamisi vaikne ülesandega lugemine.

Sõnavaratöö

- Tundmatute sõnade leidmine lõigust, sõnatähenduse täpsustamine sõltuvalt kaastekstist.
- Sõnade ja väljendite asendamine valikuks antud sõnadega.
- Õpilase väljendite võrdlemine originaaltekstiga. Võrdluste ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine ning selgitamine ühiselt.
- 4–5 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsidest ja taastades.

Teksti korduv lugemine ja analüüs

- Lausetes ja lõikudes sisalduva teabe seostamine, keeleliste väljendusvahendite analüüsimine, objektide ja sündmuste oluliste ja/või iseloomulike tunnuste ning omaduste leidmine. Järelduste tegemine ja puuduva informatsiooni tuletamine ühisvestluses.

Dialoogi analüüs

- Dialoogi ütluse/repliigi eesmärkide ja strateegiate (õpetaja sõnastuses) sobitamine tekstis esineva otsekõnega.
- Puuduva teabe tuletamine nii kuulaja kui ka kõneleja seisukohast lähtuvalt.

Valiklugemine

- Sõnade, lausete ja lõikude leidmine tähenduse või asukoha viite järgi, olulise teabe leidmine lõigust.
- Lause mõtet väljendavate sõnade, samaviiteliste sõnade ja lauseid siduvate sõnade leidmine tekstist.
- Küsimustele ja korraldustele vastamine tekstis sisalduvate lause(te)/osalause(te)/sõnaühendi(te)/sõna(de) abil.
- Ülesannete sõnastamisel lähtutakse kõikidest mõistmisstrateegiatest, rõhuasetus on põhjus-tagajärgseoste tuletamisel ning metakeeleliste ülesannete täitmisel.

Teksti jaotamine lõikudeks

- Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine kokkuvõtliku lausega (õpetaja suunamisel).
- Lõigu peamõtte väljendamine oma sõnadega, peamõtte ühine täpsustamine.

Küsimuste esitamine kaaslastele

- Küsimuste miks?, milleks? sobitamine lause või lõiguga.
- Küsimuste esitamine üksteisele.

Tegelaste käitumise analüüs

- Tingimuste, eesmärkide ja tulemuste mõistmine ning hinnangu andmine tegelaste käitumisele ühisvestluses.
- Hinnangu põhjendamine valiklugemisele toetudes, hinnangu võrdlemine klassikaaslaste käitumisega.

Teksti peamõtte

- Teksti juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte ning allteksti valimine, peamõtte tuletamine ja sõnastamine suunamisel.

Teksti taastamine

- Tekstilähedase valikjutustamise harjutamine (abiks sõnaühendid, tugisõnad, põhilist teavet sisaldavad lühilaused, tugilaused, -sõnaühendid, -sõnad).
- „Sõnaliste piltide“ maalimine.
- Jutustamine illustratsioonide järgi, rõhutades detaile ja kirjeldades miimikat.
- Jutustuse võrdlemine autoritekstiga.
- Oluliste lausete leidmine tekstist ja nende seostamine õpetaja juhendamisel kokkuvõtliku

Kirjutamine

- Kirjutamine sõnarühmade või pikemate sõnade kaupa (eneseetteütlus).
- Eelneva analüüsi ja järelkontrolli harjumuste kujundamine.

Õigekiri

- Veaohlike lihthäälikute märkimine kirjas iseseisvalt, häälikuühendite ja liitsõnade õigekirja harjutamine (abivahenditega). Järelkontrolli harjumuste kujundamine, kaasneva kontrolli harjutamine, eelneva kontrolli õpetamine (võimalike protsessis tekkivate raskuste ja õigekirjavigade ette kujutamine). Vigade leidmine ja parandamine. Vea võimaliku põhjuse teadvustamine (mis osatoiming või operatsioon on sooritamata või valesti sooritatud). Kaashäälikuühendi õigekiri skeemidele toetudes.
- Käände- ja pöördelõppude, tunnuste ja liidete õigekirja harjutamine (vajadusel skeemidele toetudes).
- Poolitamise harjutamine ja rakendamine.
- Kirjavahemärkide kasutamine koond- ja liitlauses (skeemide abil).
- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 40–45 sõna.

Keeleteadmised ja -oskused

- Sõnaliigi nimetuste teadmine, sõnade praktiline rühmitamine kujutlustele toetuva sõnavara piires.

- Morfoloogia-ja süntaksiküsimuste eristamine ja kasutamine: küsimuste valimine ja sobitamine sõnavormiga (üksiksõna, sõnaühend), küsimuste esitamine.
- Aluse ja öeldise ning nende laiendite leidmine, lause laiendamine süntaksiküsimuste abil (kuni 6 sõna).
- Liitsõna ja sõnaühendi eristamine, sõnade liitmine.
- Sõnavormi ja tuletise koostise ja tähenduse analüüsimine, sõnavormi ja tuletise moodustamine skeemide abil. Muutevormi rakendamine sõltuvalt tähendusest.

Teemad 5.klassis

1.poolaasta (60 tundi)

- Häälikud ja tähed
- Veohtlike häälikute õigekiri
- Täishäälik ja suluta kaashäälik
- Täishäälikuühend ja suluta kaashäälik
- Täishäälik ja suluta kaashäälikute ühend
- Täishäälik ja sulghäälik
- Täishäälikuühend ja sulghäälik
- Kaashäälikuühend
- Suluta kaashäälikud ühendis
- Sulghäälik kaashäälikuühendis
- S ja H kaashäälikuühendis
- Veohtlike häälikute õpitud variantide õigekiri algoritmi alusel
- Sõnaliigid
- Nimisõna
- Omadussõna
- Tegusõna
- Arvsõna
- Liitsõna
- Sõna algvorm ja muutevormid. Sõnavormi leksikaalne ja grammatiline tähendus
- Põhi- ja lisa
- Sõnavormi koostis
- Ainsuse ja mitmuse tüvi

2.poolaasta (130 tundi)

- Mitmuse tunnus, valik, õigekiri
- Nimetava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Omastava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Osastava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Ainsuse osastava ja mitmuse nimetava käände vormide eristamine
- Sisseütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses

- Seesütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Seestütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Alaleütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Alalütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Alaltütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Saava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Oleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Rajava käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Kaasütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Ilmaütleva käände vormide mõistmine ja kasutamine sõnaühendis ja lauses
- Tegusõna muutevormid
- Lause
- Lihtlause
- Koondlause
- Liitlause
- Kordamine

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset;
- mõistab õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunatult moodustada;
- rakendab lauses sõnade muutevorme (õpitud funktsioonides);
- kasutab eri tüüpi dialoogireplike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest;
- sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid;
- kirjutab õigesti lihthäälikutest koosnevaid sõnu;
- kirjutab häälikuühenditega sõnu pärast analüüsi õigesti;
- sooritab ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa;
- kasutab kirjutamisel enesekontrollivõtteid;
- kasutab sõnavormide analüüsimisel ja moodustamisel algoritmi;
- täidab valiklugemise ülesandeid, lugedes õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt;
- leiab tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel;
- annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevusakti(de)le ning põhjendab seda;
- annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastab lõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel.

Kasutatavad õppematerjalid

- Karlep, K., Kontor, A. (2018). *Eesti keele tööraamat 5. klassile 1.–4. osa*. Tartu: Studium.
- Sunts, K. (2016). *Eesti keele lugemik-tööraamat 5. klassile I–IV osa*. Tartu: AS Atlex.

Toetav õppematerjal 3.–5. klassis

- Kontor, A. (2008). *Häälikuõpetuse tabelid ja jaotusmaterjalid*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 1. vihik: Tekstid kirjutamiseks*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 2. vihik: Mõtlen ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 3. vihik: Kontrollin ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2010). *Kirjutades kirjutama. Vaatan ja kirjutan: Ärakiri*. Tartu: Studium.
- Plado, K., Sunts, K. *Õpetamine Lugemik-tööraamatu järgi lihtsustatud õppe 5. klassis*. www.hev.edu.ee
- Puik, T. (2003). *Emakeel 3. kl töövihik*.

Eesti keele ainekava 6. klassile

Maht

210 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 105 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 105 ainetundi

Rõhuasetused

6. klassis on keskne eesmärk soodustada juhtiva ajupoolkera (valdavalt vasaku) analüütilise tegevuse (sh kõnepiirkondade) arengut.

Kujundilises tunnetustegevuses kasvab märgatavalt verbaalse teabe osakaal, mis võimaldab tekstidest hangitud teabe põhjal luua uusi kujutlusi, mõista põhjus-tagajärg-seoseid.

Õpilaste verbaalsed mehhanismid ei ole veel iseseisvaks õpitegevuseks piisavad.

Varasemaga võrreldes rohkem kasutatakse hargnenud korraldusi ning variatiivseid skemaatilisi vahendeid, suunatakse õpilasi abivahendeid ja töövõtteid valima, töövõtete eesmärke ja töösamme sõnastama.

Uue oskuse omandamisel nõutakse õpilastelt toiminguga kaasnevat kommenteerimist ja enesekontrolli sooritamiseks harjutamise käigus protsessile järgnevat kirjeldamist. Oluliseks peetakse oskust esitada koostegevuses kaaslastele soovitusi, leida ja parandada eksimusi.

Töövõtete mehaanilist sooritamist aitab vältida sõnastuse varieerimine ja hoidumine reeglitest praktilise tegevuse toeta.

Sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine, uute semantiliste seoste loomine sõnade vahel tõstab keelekasutuse osakaalu tunnetustegevuses. Õpetamisel pööratakse 6. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine, rakendamine laiendina.

Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust konteksti põhjal, märkama ja parandama semantilisi eksimusi sõnaühendites ja lausetes. Sõnaühendite moodustamisel on oluline seostada ühte sõna võimalikult paljude teistega.

Eesmärk on harjutada uue teksti ladusat häälega lugemist. Lugemiskiiruse reguleerimisel lähtutakse iga õpilase suulise kõne tempost. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise (s.o teabe otsimine) õppimist.

Korduval häälega lugemisel püütakse jõuda elementaarse ilmekuseni, mis suures osas sõltub lapse oma kõne ilmekusest ja teksti eelneva analüüsi tulemustest.

6. klassis on tekstikäsitluse eesmärkideks eri mõistmisstrateegiate kasutamine ja ümberjutustuse variantide harjutamine.

Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt teksti mõistmise strateegiast ja jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi oskuse kujunemise etappi.

Harjutatakse ülesannete esitamist kaasõpilastele.

Tekstis kirjeldatud keeruliste ja/või lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Teksti sisu kokkuvõtte ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja parafraaseerimist, st kokkuvõtlikku sõnastamist.

Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemisele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.

Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist. Kirjutatud tekst loob järeltöövõimalused sisu ja sõnastuse puudujääkide leidmiseks ning parandamiseks.

Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega.

Kaheosaliste liitlausete mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nende grammatilisest tähendusest.

Kõnearenduse seisukohalt peetakse oluliseks, et õppija oskaks muuta lause kontekstisidusaks. Suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilaste tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.

Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega, st kasutatakse teistele ainetele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse vastavat sõnavara.

Ärakiirjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. Ärakiirja harjutamise eesmärk on lausete või mitmest sõnast koosnevate lauseosade kaupa kirjutamine.

Jätkub õigekirjaoskuste automatiseerimine, kasutatakse variatiivset harjutusmaterjali. Õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnades enne kirjutamist, sooritama valikulist enesekontrolli, kasutama metakeelelisi operatsioone ortograafiareeglite rakendamiseks. Harjutatakse vöõrsõnade hääldamist ja õigekirja.

Suhtlemisoskuste kujundamisel toetutakse kirjaliku dialoogi repliikide suunatud analüüsile: mida ja milleks öeldakse, kuidas eesmärk realiseeritakse (strateegia), kuidas repliiki hargnenult sõnastaks kõneleja ja kuulaja. Tähelepanu pööratakse otseselt sõnastamata teabe tuletamisele. Kirjaliku dialoogi analüüsimise oskustele toetudes harjutatakse sobivate repliikide valimist olenevalt kirjeldatud situatsioonist

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

- Verbaalsete väljendusvahendite kasutamine dialoogis (koostegevuses) sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja -normidest.
- Teabe küsimine kaaslastelt (õpetaja suunamisel). Teabe esitamine detailselt, valikuliselt ja abiga kokkuvõtlikult.
- Teiste ja oma intonatsiooni ning kehakeele märkamine õpetaja suunamisel.

Tunnetustegevuse arendamine

- Tähelepanu keskendamine iseseisvale tööle tekstiga. Õpiülesannete täitmine esitatud juhendite ja/või plaani järgi.
- Kaaslaste vastuste jälgimine ja täiendamine.
- Tegevusplaani koostamise harjutamine. Õpitud enesekontrollioskuste rakendamine. Teabekirjandusega tutvumine, kasutamine õpetaja juhendamisel: pilt-teatmeteos, tabel, graafiline joonis, sõnastik, Internet jne.

Lause ja sõnavara

Lihthause

- Sõnaühend ja selle koostis: põhisõna ja laiend (täpsustav sõna).
- Sõnade semantiline ja grammatiline seos sõnaühendis.

- Kolmeosaline sõnaühend.
- Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuse esitamine sõnavormile sõnaühendis.
- Alus ja öeldis kui põhisõnad lihtlauses.
- Sõnade seos alus- ja öeldisrühmas.
- Lausete ühendamine, sisestamine ja laiendamine.
- Jutustava lause muutmine küsilauseteks.

Koondlause

- Korduvad alused või öeldised.
- Aluse korduvad laiendid (täiendid) ja öeldise korduvad laiendid (sihitised, määrused).
- Sõnade seosed koondlauses. Sidesõnade (ja, ning, või, ega, ehk) mõistmine ja kasutamine. Lause tähenduse sõltumine sidesõnast.
- Koma koondlauses.
- Koondlausete koostamine tuumlausetest (eelneva arutelu põhjal).

Liitlause

- Liitlause osalausete ja sõnaühendi eristamine, väljendatud suhete mõistmine.
- Liitlause koostis, osalused, sidendid. Lauseosade äratundmine, sobitamine, lausetelõpetamine (sidesõna antud), lausete koostamine skeemide abil.
- Eesmärgi, põhjuse, tingimuste ja atribuutivsete tunnuste väljendamine liitlauses.
- Põhjust ja eesmärki väljendavate osalausete eristamine (täendus, sidendid).
- Teabe erisuse ja samasuse mõistmine erineva struktuuriga lausetes (laiendatud lihtlause, liitlause).
- Nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega (nimisõna pealause lõpus).
- Sidendid kes?, mis? ja nende käändevormid.
- Tekstisidusate lausete moodustamine: sõnajärje muutmine, siduvate ja samaviiteliste sõnadekasutamine.

Sõnaliigid

- Teadmiste süvendamine sõnaliikide kohta: üldistatud tähendus, sõnaliigi nimetused, morfoloogiaküsimused.
- Liitsõna ja sõnaühendi tähenduse eristamine.

Nimisõna

- Nimi ja nimetus.
- Suur algustäht raamatute, ajalehtede, ajakirjade pealkirjades ja kohanimedes.
- Nimisõna algvorm, küsimused.
- Sõnade käändevormi koostis ainsuses (tüvi, lõpp) ja mitmuses (tüvi, tunnus, muutelõpp). Mitmuse tüve moodustamine, mitmuse tunnuse valimine, erandlik mitmuse tunnus kõne ja tütar tüüpi sõnades.

- Nimisõna käändevormid, vormi grammatilised tähendused, nende moodustamine skeemi ja kaasteksti abil.
- Käändevormide eristamine, rühmitamine ja kasutamine kohta, aega vm väljendatavate suhete järgi.
- Sõnavormi põhi-ja lisatähendus.
- Süntaksi-ja morfoloogiaküsimuste esitamine sõnavormidele sõnaühendis ja lauses.
- Nimisõna tuletamine (-ja, -mine, -ik, -nik). Tuletiste äratundmine, eristamine sõnavormist.
- Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine sõnaühendis ja lauses.

Liitnimisõna

- Tähendus, koostis.
- Liitsõna kohta küsimuse esitamine. Liitnimisõnade moodustamine: nimetavaline ja omastavaline liitumine. Liitnimisõnade rühmitamine põhisõna ja täiendsõna tähenduse järgi. Liitnimisõna kasutamine sõnaühendis ja lauses. Veaohtlikud häälikud liitsõnas.

Omadussõna

- Omadussõna sõnaühendis ja lauses, omadussõna algvorm, küsimused.
- Omadussõnade mõistmine ülekantud tähenduses.
- Omadussõna roll allrühmadenimetustes (kõrged/madalad majad).
- Omadussõnade moodustamine: liitmine, tuletamine (-nik; -lik, -ne, -line).
- Moodustatud sõnade tähendus, tuletiste rakendamine sõnaühendis ning lauses.
- nud-, tud-, mata-, v-, tav-vormid täiendina.
- Tuletatud omadussõnade kasutamine kaastekstis (kirjeldus).
- Omadussõnade vormi muutmine koos nimisõnadega. Võrdlusastmed, nende sõnastamine sõltuvalt kaastekstist.
- Võrdluspöördkonstruktsioonid (Vend on noorem kui õde. – Õde on vanem kui vend.).

Arvsõna

- Põhi-ja järgarvud ning neile vastavad arvsõnad (10 000 piires).
- Arvsõnade ja numbrite vastavuse mõistmine, numbrite asendamine arvsõnaga ja vastupidi. Arvsõnade lugemine ja kirjutamine.
- Arvsõnade ja nende muutevormide mõistmine ja kasutamine suulises ning kirjalikus tekstis.
- Rooma numbrid (I–XX) ja vastavad arvsõnad.

Tegusõna

- Tegusõna ja selle laiendid lauses.
- Tegusõna arv ja pöörded.
- Isikuliste asesõnade ja tegusõnavormide seos. Jaatav ja eitav kõne.

- Oleviku-ja lihtmineviku, täis-ja ennemineviku vormide tähendus: kõne aeg, tegevuse aeg, tegevuste aegade võrdlemine, seletamine graafilise ajateljle abil. Tegusõnavormide moodustamine skeemide abil, tegusõnavormide leidmine ja kasutamine lauses.
- Umbisikuline tegumood: vormide tähendus, moodustamine analoogia põhjal.
- Ühendtegasõna: koostis, tähendus, komponentide leidmine lauses. Ühendtegasõna kasutamine sõnaühendis ja lauses.
- Kõneviisid: vormide tähenduse mõistmine lauses, vormide moodustamine (valdavalt skeemide, vajadusel analoogia abil) ja kasutamine lauses.
- Tingimuslausete mõistmine ja koostamine.

Liitsõna

- Tuletusliited liitsõnades, liitsõna tähenduse mõistmine (teiste ainete sõnavara).

Võõrsõnad

- Võõrsõna tunnused.

Lugemine ja orienteerumine tekstis

- Juhtiv lugemisviis on 6. klassis üleminek lugemisele süntagmade kaupa.

Foneemanalüüs

- Veaohalikud häälikud. Analüüsi iseseisvuse harjutamine (abivahendite valikuline kasutamine kirjutamise ettevalmistaval etapil, enesekontrolliks).

Uue teksti lugemine

- Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti sõnahaaval ja/või ladus (süntagmade kaupa) häälega lugemine.
- Mõne lihtsama lõigu lugemine endamisi (kuni 1/3 tekstist).

Lugemise harjutamine

- Ladususe ja ilmekuse harjutamine.
- Õpitud teksti ladus lugemine kõne tempos ja sobiva tooniga.

Sõnavaratöö

- Teksti mõistmiseks oluliste võõraste sõnade ja väljendite selgitamine enne lugemist. Tundmatute sõnade leidmine korduval lugemisel (õpetaja juhendamisel).
- Väljendite tähendusnüansside ja emotsionaalse värvingu selgitamine kaasteksti toel.
- Autoriteksti keeleline analüüs: tegelasi ja tegevusi kirjeldavad sõnad, arhaismid, tegelaste sõnavara, ülekantud tähendusega väljendid ja tuletised.
- Sünonüümide ja samaviiteliste sõnade kasutamine küsimustele vastates.
- Vestluses kasutatud sõnade ja autori sõnavara võrdlemine.

- Võrdluste ja metafooride selgitamine õpetaja juhendamisel.
- 5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsis ja taastades.

Teksti analüüs

- Sisuliste ja keeleliste ülesannete täitmine endamisi lugedes.
- Kõikide mõistmisstrateegiatega valikuline suunatud rakendamine. Rõhuasetus on lausetevaheliste mõtteseoste leidmisel ja puuduva teabe tuletamisel.
- Seletuste põhjendamine valiklugemise teel.

Dialoogi analüüs

- Repliikide või hargnenud ütluse eesmärgi ja strateegia suunatud sõnastamine.
- Ütluste hargnenud sõnastamine kõneleja ja kuulaja seisukohalt.
- Vastusrepliigi seostamine eelneva ütlusega. Emotsioonisõnavara tähenduse täpsustamine. Sõnastuse otstarbekuse ja sobivuse hindamine õpetaja suunamisel (otsustamine õpetaja esitatud variantide põhjal, tähelepanu suunamine tekstis kirjeldatud situatsioonile).

Valiklugemine

- Sõnade, lausete ja lõikude leidmine mõistmisstrateegiast lähtuva või asukohale viitava korralduse järgi.
- Lõigu sisu kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate lausete leidmine lõigust.
- Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga).
- Lause sisu ja mõtte väljendamine oma sõnadega, sõnastuse täiendamine ja parandamine vabade laiendite lisamise ning sünonüümide kasutamisega (õpetaja juhendamisel).
- Teksti jaotamine lõikudeks, lõikude pealkirjastamine. Teksti pealkirjastamine, olemasoleva pealkirja ümbersõnastamine.
- Tekstide seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga, põhjus-tagajärg seoste selgitamine ajas ja ruumis, nende täpsustamine ühiselt. Sündmuste ja käitumisaktide ahela suunatud mõtestamine.
- Kujutluspiltide täpsustamine teksti põhjal: käitumisaktide ja keeruliste stseenide suunatud analüüsimine, objektide ja tegelaste tunnuste ning omaduste teadvustamine.

Küsimuste esitamine kaaslastele

- Küsimuste esitamine kaaslastele tekstis kirjeldatud sündmuste ja tegevuste põhjuse, tagajärje ning eesmärgi kohta (õpetaja suunamisel).

Tegelaste käitumise analüüs

- Tegelaste käitumise võrdlemine, nende omavaheliste suhete selgitamine.
- Hinnangu andmine tegelaste käitumisele, hinnangu põhjendamine motiivi/eesmärgi ja tulemuse vahekorra lähtuvalt.

- Eetilise ja emotsionaalse hinnangu võimaliku erisuse teadvustamine (Käitus õigesti/valesti, meeldib/ei meeldi).
- Soovituste esitamine kaaslastele.

Teksti peamõtte sõnastamine

- Lõigu ja teksti sisukokkuvõtte ja allteksti sõnastamine, seostamine teksti sisuga. Individuaalse sõnastuse täpsustamine ühisvestluses.
- Peamõtte seostamine õpilaste kogemustega ja/või käitumisega.

Teksti taastamine

- Tekstilähedane valikjutustamine, olustikusituatsioonide kirjeldamine („suulise pildi“ maalimine). Abistavad võtted ja vahendid: õpetaja repliigid, kava, tugisõnad (sõnaühendid), avatud lugemik, mõttelünkadega teesid („mälukava“).
- Õpetaja ja õpilase vahelduv tekstilähedane jutustamine.
- Kokkuvõtliku jutustamise õppimine, oluliste lausete valimine, üldistava sisuga lausete moodustamine, kavapunktide täiendamine, lõigu ühine lühendamine, jutustuse plaani esitamine.
- Kaaslaste jutustamise jälgimine ja täiendamine (aluseks võrdlus autoritekstiga).
- Tegelaskuju iseloomustamine plaani järgi.

Kirjaliku teksti koostamine

- Tekstilähedase lühikese kirjaliku ümberjutustuse ühine koostamine kava ja tugisõnade abil, tekstilõikude laiendamine lausetega.
- Osaoskuste harjutamine: erisuguse sõnastusega tekstide sobivuse võrdlemine, lausete ja lõikude
- järjestamine, lausete seostamine, mõttelünkade sisu tuletamine ja sõnastamine, koostatud teksti sisuline ja formaalne parandamine.

Kirjutamine

Ärakiri

- Kirjutamine sõnarühmade, lühikeste lausete ja osalausete kaupa.

Õigekiri

- Veaohtlike häälikute õige märkimine peamiselt iseseisvalt, kaasneva ja eelneva enesekontrolli harjutamine, sh teistes ainetes kasutatud tekstide parandamine.
- Võõrhäälikud ja võõrtähed, sõnade õige hääldamine.
- Võõrsõna tunnused (g, b, d sõna algul, võõrtähed, pikk või ülipikk täishäälik järgsilbis), õigekiri.
- Õpitud lõppude, tunnuste ja liidete õigekiri. Kirjavahemärkide kasutamine lauses.
- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 45–55 sõna.

Keeleteadmised ja –oskused

- Täis- ja kaashäälikute eristamine. Orienteerumine tähestikus, tähestiku kasutamine. Võõrhäälikute ja -tähtede tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnuste järgi.
- Alus- ja öeldisrühma ning osalausete äratundmine.
- Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste kasutamine keelendeid analüüsides ja moodustades.
- Sõnavormi analüüsimine ja rakendamine eri funktsioonides.
- Sõnade tuletamine õpitud liidetega.

Tarbekiri

- Lihtsamate tarbekirjade koostamine: kirjalik teade, õnnitluskaardid. Vormistamine paberil ja arvutis.

Teemad 6. klassis

1. poolaasta (45 tundi)

- Täishäälikud ja kaashäälikud
- Tähestik
- Veaohtlikud häälikud sõnas
- Kaksiktäishäälik ja kaashäälikuühend
- Võõrhäälikud ja –tähed. Võõrsõna tunnused.
- Sõnaühend ja lause
- Sõna algvorm ja ainsuse tüvi
- Mitmuses oleva käändsõna koostis (tüvi, tunnus, muutelõpud)
- Nimisõna
- Sõna käändevormid
- Alaleütlev kääne
- Alalütlev kääne
- Alaltütlev kääne
- Sisseütlev kääne
- Seesütlev kääne
- Seestütlev kääne
- Saav kääne
- Rajav kääne
- Olev kääne
- Ilmaütlev kääne
- Kaasaütlev kääne
- Käändvormide eristamine ja rühmitamine väljendatavate suhete järgi

2. poolaasta (60 tundi)

- Tegusõna
- Tegevust ja seisundit väljendavad sõnad
- Tegusõna arv ja pöörded. Isikulised asesõnad
- Jaatav ja eitav kõne
- Olevik ja minevik
- Umbisikuline tegumood
- Ühendteigusõna
- Tingiv kõneviis
- Tingimuslausete koostamine
- Kaudne kõneviis
- Arvsõna
- Omadussõna
- Liitsõna
- Sõnaühend ja lause
- Lihtlause
- Koondlause
- Liitlause
- Liitlause eristamine liht-ja koondlausel
- Osalused ja nende semantilised seosed
- Tegevus ja selle eesmärgi väljendamine liitlausega
- Põhjuslike suhete väljendamine liitlausega
- Nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
- mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalusetega väljendatud suhteid ja seoseid;
- küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, suunab enda ning teiste tegevust käitumisnorme arvestavalt;
- jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid;
- osaleb õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abivahendeid;
- kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (teigusõna muutevorme õpetaja abiga);
- moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
- kirjutab sõnu õigesti, kasutab vajaduse korral individuaalseid abivahendeid, teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust;
- analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust;

- moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;
- loeb õpitud teksti kõne tempos ladusalt sisule vastava tooniga, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelalisi ülesandeid;
- loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;
- taastab tekstilõikude sisu (valikjutustamine), valib ja kasutab jutustamiseks abivahendeid;
- kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
- annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelaste käitumisele.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kontor, A., Plado, K. (2016). *Eesti keele tööraamat VI klassile, 1.–4. osa*. Tartu: Studium.
- Plado, K.; Sunts, K. (2014). *Eesti keele lugemik-tööraamat VI klassile, 1.–4. osa*. Tartu: Studium.

Toetav õppematerjal 6. ja 7. klassis

- Karlep, K., Kontor, A. (1999). *Emakeele õpik-tööraamat 5. klassile, 2. osa*. Tallinn: Avita.
- Kloren, A., Tungal, L. (1999). *Lugemik 3. klassile 1., 2. osa*. Tallinn: Avita.
- Kontor, A. Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 2. vihik: Mõtlen ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A. Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 3. vihik: Kontrollin ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A. Plado, K. (2008). *Kirjutades kirjutama 1. vihik: Tekstid kirjutamiseks*. Tartu: Studium.
- Puik, T. *Emakeele töövihik 3. klassile*.

Eesti keele ainekava 7. klassile

Maht

210 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 105 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 105 ainetundi

Rõhuasetused

Tekstist hangitud teave põhjal luua uusi kujutlusi, mõista põhjus-tagajärg seoseid.

Varasemaga võrreldes kasutatakse rohkem hargnenud korraldusi ning erinevaid skemaatilisi vahendeid ja suunatakse õpilasi oma töövõtteid ja eesmärke sõnastama.

Oluliseks peetakse esitada koostegevustes kaaslasele soovitusi, leida ja parandada eksimusi.

Toimub sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine. Tähelepanu omadussõnadele: sõnade täpsustamine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust teksti põhjal, märkama semantilisi vigu sõnaühendites ja lausetes. Sõna ühendite moodustamisel on oluline seostada üht sõna võimalikult paljude teistega.

Harjutada uue teksti ladusat häälega lugemist. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise õppimist st teabe otsimist.

Tekstikäsitluse eesmärkideks on ümberjutustuse variantide harjutamine.

Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi kujunemise etappi.

Harjutatakse ülesannete esitamist kaasõpilastele.

Tekstis kirjeldatud ja lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Tekst sisu ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja kokkuvõtlikku sõnastamist.

Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemusele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.

Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist.

Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega. Kaheosalise liitlause mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nende grammatilisest tähendusest. suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilase tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.

Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega kasutades ainele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse sõnavara.

Ärakiirjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnade enne kirjutamist, sooritama valikulist enesekontrolli. Harjutatakse võõrsõnade hääldamist ja õigekirja.

Suhtlemisoskuste kujundamisel toetutakse kirjaliku dialoogi repliikide suunatud analüüsile. Tähelepanu pööratakse otseselt sõnastamata teabe tuletamisele.

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

- Erinevate, sh vastandlike arvamuste mõistmine ja väljendamine ühistegevuses, kokkuleppe otsimine. Reageerimine agressiivsetele väidetele.
- Oma seisukoha selgitamine kaaslasele ja kaaslaste rühmale, oma arvamuse põhjendatud kaitsmine.
- Poiste-tüdrukute suhtlemise kujundamine: kontakti adekvaatne loomine ja jätkamine, häbematuses, valehäbist hoidumine.
- Teabe hankimine ja suuline edastamine sõltuvalt situatsioonist: eri suhtluspartnerid ja/või -paigad; täiendava teabe küsimine arusaamatuste korral, teabe täiendamine või konkretiseerimine.
- Sündmuse kirjeldamine oma ja teiste positsioonilt.
- Teiste ja oma käitumise otstarbekuse hindamine eesmärkidest, tunnetest ja tingimustest sõltuvalt.
- Teistes ainetes omandatud teadmiste sõnastamine ja ainesõnavara kasutamine emakeeletundides.

Tunnetustegevuse arendamine

- Tähelepanu keskendamine teabe valikulisele hankimisele pikemast tekstist või mitmest teabeallikast.
- Sündmuste ajaliste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) ning põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine.
- Põhjuste ahela teadvustamine sündmuste ajalises kirjelduses, põhjuslike ja mittepõhjuslike seoste eristamine kirjeldatud sündmuste ahelas.
- Ühiskondlike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine.
- Õpitud toimingute kontrollimine ja planeerimine.
- Teabekirjutamise kasutamise harjutamine. Tutvumine Interneti ja meedia võimalustega.

Lause ja sõnavara

Lihtlause

- Alus- ja öeldisrühm.
- Lausemallide aktiveerimine, teiste ainetes sõnavara kasutamine lausetes, lausete muutmine ja laiendamine, eri ainetes kasutatavate uute lausemallide õppimine. Mitme küsilause moodustamine ühe väitlause alusel, suletud (kas? ega?) ja avatud (kes? kus? jne) küsimuste rühmad.
- Lihtlause kaastekstis.

Koondlause

- Korduvad alused, öeldised, sihitised, määrused, täiendid, öeldistäited.
- Korduvate lauseliikmete laiendid.
- Sidesõnad ja, ning, ega, ehk, või, kui ka. Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnast. Koondlause kasutamine tekstis, koondlause moodustamine teksti põhjal.

Liitlause

- Liitlausete leidmine tekstist. Liitlausete moodustamine lihtlausetest ja/või skeemide järgi.
- Ajasuhteid väljendavad liitlauseid.
- Tegevuse üheaegsuse ja järgnevuse väljendamine rindlausega: sidesõnad ja, ning. Ajasuhte väljendamine põimlausega: sidendid kui, siis, enne seda kui, pärast seda kui.
- Lausete grammatilise tähenduse mõistmine, lausete koostamine skeemi ja analoogia alusel. Lausete transformeerimine.
- Põhjuslikke suhteid väljendavad liitlauseid. Tegevuste, sündmuste põhjused ja tagajärjed, nende väljendamine lausega.
- Sidendid ja, ning, sellepärast, sest.
- Lausete mõistmine, koostamine.
- Tegevuse eesmärgi väljendamine liitlauseis. Sidendid et, selleks et.
- Põhjuse ja eesmärgi ning vastavate osalausete eristamine.
- Vastandamise-eraldamise väljendamine liitlauseis.
- Sidendid aga, kuid, ent, vaid, või, ja.
- Lausete mõistmine ja koostamine.
- Objektisuhete väljendamine liitlauseis.
- Pealause sihilise tegusõna juurde kuuluv sihitiskõrvallause.
- Sidendid et, kuidas, kes (kelle jne), mis (mille jne).
- Lausete mõistmine ja koostamine.
- Atributiivsuse väljendamine liitlauseis.
- Pealause lõpus oleva nimisõna laiendamine täiendkõrvallausega.
- Sidendid mis (mille jne), kes (kelle jne).
- Lausete mõistmine ja koostamine.
- Pealause laiendamine eri suhteid väljendavate kõrvallausetega: sobitamine, kõrvallausete moodustamine küsimuste ja sidendite abil.
- Otsekõne ütluse muutmine kaudseks.
- Saatelause muutmine pealauseks ja otsekõne muutmine sihitiskõrvallauseks.
- Asesõnade asendamise lihtsamad juhud.

Sõnaliigid

- Kujutluste täpsustamine ja laiendamine sõnaliikide üldisest (kategoriaalsest) tähendusest, grammatilisest tähendusest ning formaalsetest tunnustest.
- Kahe tunnusterühma (semantilised, formaalsed) eristamine.
- Käände- ja pöördevormid.

Nimisõna

- Nimisõna semantilised ja formaalsed tunnused.
- Nimi ja nimetus.

- Nimisõna algvorm ja muutevormid.
- Sama suhet väljendavad käändevormid (koht, aeg jne).
- Nimisõnade moodustamine liidete abil: -ja, -mine, -la., -nik, -kond, -stik.
- Tuletatud nimisõnade tähendus, sama tuletusliitega sõnade rühmatähendus, sõnatähendus.
- Muutevormid, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.

Liitnimisõna

- Eristamine sõnaühendist, liitnimisõna sõnaühendis.
- Allrühmade nimetuste moodustamine.

Omadussõna

- Omadussõna semantilised ja formaalsed tunnused.
- Omadussõna kasutamine koos nimisõnaga, omadussõna tähenduse mõistmine kontekstis, sõnaühendi kasutamine tekstis.
- Kesk sõnade moodustamine analoogia alusel, kesk sõnade kasutamine täiendina. Omadussõnade moodustamine tuletusliidete abil: liited -ne, -lik, -line, -jas, -kas.
- Tuletatud sõnade tähendus (sõnarühm, sõna), muutevormid, kasutamine sõnaühendis ja lauses.
- Kirjelduste koostamine.

Arvsõna

- Tunnused, rühmad (põhi- ja järgarvsõnad). Rooma numbrid (I–XXV).
- Arvsõna muutevormide kasutamine kontekstis. Arvsõnade õigekiri.

Tegusõna

- Tegusõna öeldisena, tegusõna laiendid lauses. Sünonüümid ja lähedase tähendusega tegusõnade rühmad, nende kasutamine sama tegevussituatsiooni sõnastamisel.
- Tegusõna muutevormid: -ma ja -da tegevusnimi: olevik, liht-, täis- ja enneminevik.
- Tingiva ja kaudse kõneviisi vormide suunatud moodustamine (küsimused, analoogia) ja kasutamine lauses.
- Käskiva kõneviisi vormide moodustamine (ainsuse ja mitmuse 2. pööre) ja kasutamine dialoogis.
- Umbisikuline tegumood. Võimaliku tegevuses osaleja või objekti tuletamine kontekstist.
- Ühendteigusõna: tähenduse konkreetsus, sõnaühendite moodustamine, abimäärsõnad ühendteigusõna koostises, nende koht lauses. Ühendteigusõna kasutamine tingimuslauses.

Liitsõna

- Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine (õppeainete sõnavara).

Lugemine ja orienteerumine tekstis

- Juhtiv lugemisviis on 7. klassis süntagmaatiline lugemine.

Uue teksti lugemine

- Uue sisult ja keeleliselt jõukohase teksti häälega lugemine kõne tempos ja endamisi ülesandega lugemine lõikude kaupa (kuni pool tekstist).

Lugemise harjutamine

- Individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks.
- Ladususe ja ilmekuse harjutamine, lugemistempo teadlik muutmine.
- Õpitud teksti ladus ja ilmekas lugemine kõne tempos (selgus, loogiline rõhk, toon).

Sõnavaratöö

- Teksti peamõtte või allteksti mõistmiseks vajalike sõnade selgitamine enne lugemist.
- Tundmatute sõnade leidmine lugemisel ja sõnatähenduse ühine selgitamine, sõnastiku kasutamine.
- Sõna kaastekstis: lause ja/või lõigu tähenduse sõltumine kasutatud sõnadest ja väljenditest (piltlikud väljendid, võrdlused, metafoorid, arhaismid, tegelaste sõnavara).
- Võrdluste ja metafooride mõistmine ja kasutamine õpetaja juhendamisel.
- 5–6 sõna või väljendi aktiveerimine teksti analüüsis ja taastades.

Teksti analüüs

- Eri mõistmisstrateegiate kasutamise suunatud harjutamine.
- Mõtteseoste leidmine lausete ja lõikude vahel. Uute tekstis kirjeldatud teadmiste või arusaamatu teabe märkamine õpetaja suunamisel.
- Seoste leidmine kirjeldatud sündmuste vahel. Sündmuste ajaliste seoste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) mõistmine; samaaegsete sündmuste teadvustamine ja vastandamine.
- Põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine.
- Põhjuste ahela teadvustamine, põhjussuhetes olevate sündmuste, stseenide kirjelduse leidmine sündmuste ahelast.
- Ühiskondlike, isiklike ja looduslike põhjus-tagajärg seoste eristamine. Tahan/vaja erisus. Tahan (miks ütlen) selleks (milleks ütlen) kuidas ütlen.
- Oletuste ja järelduste sõnastamine.

Dialoogi analüüs

- Suhtlusaktide üldiste ja ütluse/repliigi konkreetsete motiivide ning strateegiate eristamine õpetaja suunamisel (miks? –milleks? –kuidas?). Samasugust üldist eesmärki täitvate ütluste ja strateegiakorduste leidmine (temaatiline lugemine).
- Strateegia muutmise märkamine õpetaja juhendamisel (valiklugemine).
- Ütluste hargnenud sõnastamine (teabe tuletamine).

Valik-ja temaatiline lugemine

- Valiklugemine üleminekuga temaatilisele lugemisele: sõnade ja lausete leidmine lõigus, mingit teemat kajastavate lõikude leidmine ühe teksti ulatuses (mitme lause või lõigu leidmine ühe ülesande põhjal).
- Teabe märgistamine tekstis (sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete allajoonimine või markeriga tähistamine).
- Lõigu või teksti mõtte väljendamine oma sõnadega, kokkuvõttele ja/või alltekstile viitavate keeleüksuste leidmine autoritekstist.

Küsimuste esitamine kaaslastele

- Küsimuste esitamine teksti kohta sündmuse põhjuste ja tagajärgede väljaselgitamiseks, järelduste tegemiseks, puuduva teabe tuletamiseks.

Tegelaste käitumise analüüs

- Tegelaste rühmitamine (iseloомуjooned, ajalooline taust).
- Tegelaste käitumise, mõtete ja elamuste võrdlemine.
- Hinnangu andmine tegelaste käitumisele (motiivid, käitumisakt ja selle sõltumine tingimustest, tulemus).
- Hinnangu põhjendamine käitumismotiividest ja tulemustest lähtuvalt (mida sooviti, mis oli tulemus).

Teksti peamõtte sõnastamine

- Peamõttele (sisu kokkuvõte ja alltekst) osutavate lausete (lõikude) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine ning põhjendamine originaalile viidates.
- Peamõtte seostamine õpilase kogemustega.

Teksti kavastamine

- Märkmete tegemine: tegelasi iseloomustavad sõnad, tugisõnad ja -sõnaühendid kava juures. Lihtkava ja jooniskava ühine koostamine, kavade kasutamine.

Teksti taastamine

- Tekstilähedane valik-ja temaatiline jutustamine; abivahendite individuaalne valimine ja kasutamine.

- Kokkuvõtliku jutustamise harjutamine, sh tekstilähedase jutustuse plaani eelnev esitamine. Abistavad võtted: kava, sõnaühendid, tugisõnad.
- Järeltöö õpilaste jutustusega: jutu täiendamine lugemiku tekstile toetudes, jutu täpsustamine, ühendamine, keelendite korrigeerimine.
- Tegelaste iseloomustamine ja võrdlemine plaani järgi.
- Jutustamise õppimine tegelase rollis (lähtutakse tegelase eesmärkidest, mõtetest ja tunnetest).
- Looduskirjelduste koostamine plaani järgi: tekstilähedane kirjeldamine, oma sõnadega kirjeldamine.
- Teksti laiendamine: puuduva teabe tuletamine (järeldamine, oletamine).

Kirjaliku teksti koostamine

- Tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse koostamine ühiselt loodud kava ja esitatud keelevahendite abil (tugisõnad, -sõnaühendid). Kirjandi kirjutamine pildi ja tugisõnade toel; pildi ja kava põhjal. Järeltöö: parandamine ja/või täiendamine.
- Looduskirjelduse koostamine plaani järgi.

Kirjutamine

Õigekiri

- Veaohtlike häälikute analüüsi- ja õigekirjavilumuste, enesekontrollioskuste kujundamine (individuaalsed abivahendid ja ülesanded).
- Erandlik g, b, d s-i kõrval.
- Liitsõnade õigekiri.
- Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade õigekiri.
- h sõna algul.
- i ja j-i õige hääldamine sõnades, õigekiri. Liide –ja.
- Õpitud tuletusliidete õigekiri.
- Ennetava enesekontrolli harjutamine, kaasneva ja järgneva kontrolli teostamine (juhatakse tähelepanu).
- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 55–65 sõna.

Keeleteadmised ja –oskused

- Häälikurühmade tundmine, tähestiku kasutamine. Tähekasutusreeglite kasutamine: lihthäälikute ja häälikuühendite reeglipärane kirjutamine.
- Õpitud ortograafiareeglite kasutamine (tähelepanu juhtimisel): nõrk sulghäälik s-i kõrval, liitsõnade õigekiri, h ja j-i kasutamine, liidete õigekiri (nt käija).
- Lausete koostamine õpitud liitlausemallide ulatuses.
- Sõnade tuletamine õpitud liidetega, liitsõnade moodustamine õpitud mallide ulatuses.
- Kirjavahemärkide kasutamine.

Tarbekiri

- Tarbekirjade koostamine: õnnitluskaart, kiri sõbrale, kiri omastele. Vormistamine paberil ja arvutis.

Teemad 7. klassis

1. poolaasta (45 tundi)

- Häälikuõpetus
- Tähestik, häälikurühmad
- Veaohtlikud häälikud sõnas
- Täishäälikuühend
- Kaashäälikuühend
- Sulghäälik järgsilbis
- k, p, t sja h kõrval
- Erandlik g, b, d s ja h kõrval
- Võõrhäälikud ja tähed. Võõrsõnad
- Liitsõna
- Nimisõna
- Nimi ja nimetus
- Nimisõna alg-ja muutevormid
- Sama suhet väljendavad käändevormid
- Nimisõnade tuletamine: liited -ja, mine-, -la, nik, -kond, -stik. Tuletiste semantilised rühmad
- Omadussõna
- Omadussõna tuletamine: liited -jas, -kas
- Tunnuseid ja omadusi väljendavad tegusõna vormid
- nud-, tud-,v-, tav- mata- vormid

2. poolaasta (60 tundi)

- Arvsõna
- Tegusõna
- Arv, pöörded, aeg
- Jaatav ja eitav kõne
- ma-, da- tegevusnimi
- Kõneviisid
- Umbisikuline tegumood
- Ühendteigusõna
- Lihtlause
- Koondlause
- Liitlause
- Liitlause olemus (semantiks, koostis)
- Ajasuhteid väljendav liitlause

- Põhjus-tagajärgseoseid väljendavad liitlause
- Eesmärgilause
- Vastandav-eraldav liitlause
- Täiendlause
- Otsekõne
- Kordamine

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
- mõistab ja kasutab suunatult eri suhteid väljendavaid kaheosalisi liitlauseid;
- hangib teavet teistelt inimestelt; õpetaja suunamisel tekstist;
- mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti;
- selgitab talle mõistetavate sündmuste ajalisi ning põhjuslikke seoseid;
- tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;
- kasutab sõnade käände- ja pöördvorme, analüüsib sõnavormide koostist;
- tunneb ja rakendab tähekasutusreegleid;
- kasutab õpitud ortograafiareegleid õpetaja suunamisel;
- loeb jõukohast võõrast teksti kõne tempos;
- loeb õpitud teksti lodusalt mõningase ilmekusega;
- täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- rakendab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist;
- iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, rühmitab neid teadaoleva(te) tunnus(te) alusel;
- annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelas(t)e käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile või oma kogemusele;
- taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajaduse korral rakendab teksti analüüsimisel kasutatud abivahendeid;
- koostab pärast ühist ettevalmistust kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes lühikese kirjaliku ümberjutustuse.

Kasutatavad õppematerjalid

- Leesi, L. (2000). *Väikese eurooplase lugemik*. Tallinn: Avita 2000. – valikuliselt
- Männiksaar, K., Lill, R. (2013). *Eesti keele tööraamat 7. klassile, 1.–3. osa*. Tartu: Studium.
- Plado, K., Sunts, K. (2014). *Eesti keele lugemik-tööraamat VII klassile, 1.–4. osa*. Tartu: Studium.

Toetav õppematerjal 7. klassis

- Kontor, A. (2008). *Häälikuõpetuse tabelid ja jaotusmaterjalid*. Tartu: Studium.

- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 1. vihik: Tekstid kirjutamiseks*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 2. vihik: Mõtlen ja kirjutan*. Tartu: Studium.
- Kontor, A., Plado, K. (2007). *Kirjutades kirjutama 3. vihik: Kontrollin ja kirjutan*. Tartu: Studium.

Eesti keele ainekava 8. klassile

Maht

210 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 105 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 105 ainetundi

Rõhuasetused

Peamine eesmärk on soodustada õpilastel omandatud oskusi võimetele vastavalt iseseisvalt rakendada.

Õpilasi ergutatakse võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmärged teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama.

Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel. Tekste analüüsid arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, moraalsed valikud jms.

Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.

Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist ja märkmete tegemist.

Tekstiga tutvumisel ja tekste analüüsid muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkamine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustamise liigist lähtudes.

Lauseõpetuses on rõhuasetus lausetähenduse mõistmisel ning muuteharjutustel. Toetatakse oskusele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost.

Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine, abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmine.

Eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

- Suulise ja kirjaliku teabe hankimise võimaluste teadvustamine, teabe hankimine suhtluspartnerilt.
- Teabe suulise ja kirjaliku edastamise harjutamine sõltuvalt suhtluseesmärgist, strateegia valimine.
- Erinevate ja vastandlike arvamuste eristamine, oma seisukohtade kaitsmine kokkuleppe otsimisel, mõnest oma seisukohast loobumise harjutamine kujuteldavas situatsioonis. Suhtlemissituatsiooni komponentide teadvustamine: suhtluspositsioonid (situatiivsed ja sotsiaalsed rollid, hoiakud ja koostöövalmidus), motiividest tulenevad eesmärgid ja strateegiad, ütluse sisuline ja keeleline sobivus (ütluste valimine).
- Teabe seostamine ja sõnastamine eri suhteid väljendavate liitlausete abil (suunatult).
- Õpitud oskuste kasutamine kaaslaste ütlusi analüüsides.
- Eri põlvkondade suhtlemiseärasuste teadvustamine: lapsed-vanemad-vanavanemad, noorukid-täiskasvanud.
- Poiste-tüdrukute vastastikune suhtlemine, kiindumuse väljendamine.
- Ebaviisakatele repliikidele reageerimine. Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine, individuaalne ja rühmakäitumine.

Tunnetustegevuse arendamine

- Tähelepanu keskendamine kestva samalaadse tegevuse jooksul: teabe otsimine, tekstide koostamine, ühisvestlus-väitlus, tekstide kuulamine jm.
- Tajude arendamine: objekti osade ja tegevusstseenide analüüsimine, tajutud teabe sõnastamine.
- Mõtlemise ja mälu arendamine: üldistamis- ja konkretiseerimisstrateegiate rakendamine, erilaadsete seoste loomine.
- Enesekontrolliharjumuste kujundamine, planeerimise osatähtsuse teadvustamine.
- Teabekirjanduse, Interneti ja meedia kasutamine õpetaja suunamisel.

Lause ja sõnavara

Sõnaühend

- Koondlauset moodustavad ja erilaadseid tunnuseid väljendavad põhisõna rinnastavad laiendid.

Lihtlause

- Äratundmine, peamised formaalsed tunnused. Korduvad lauseliikmed ja osalaused või nende puudumine.
- Põhisõna ja laiendite seosed lauses, seosed osalausete vahel.
- Süntaksiküsimuste esitamine.
- Alus, öeldis ja nende laiendid lauses.

- Väit-, küsi- ja käsklause, nende vastastikune transformeerimine.
- Kaastekstisidused laused: lausete sisuline ja vormiline sõltumine eelnevast lausest.
- Aluseta või öeldiseta laused tekstis, sh repliigid dialoogis.
- Lausete muutmine kaastekstisidusaks.
- Suulise kõne lausungite muutmine normatiivseteks. Suuliselt esitatud teksti sõnastamine kirjalikult.
- Dialoogi lühikese vastusrepliigi asendamine hargnenud lausega või lauserühmaga ja vastupidi.
- Küsimuste esitamine dialoogi repliikide sisu kohta.
- Otsekõne asendamine kirjeldusega.

Koondlause

- Korduvad põhisonad ja laiendid (sihitised, määrused, täiendid).
- Koondlause korduvate lauseliikmete laiendid: seoste leidmine kahel tasandil (põhisõna laiend, laiendi laiend).
- Koondlause tähenduse sõltumine sidesõnadest ja, ning, ehk, ega, või, kui ka.
- Koondlausete moodustamine.
- Kirjavahemärgid koondlauses.

Liitlause

- Osalaused. Alus ja öeldis osalausetes. Liitlausetes väljendatavad suhted: tegevuste seostamine ja vastandamine; koht, aeg (üheaegsus ja järgnevus), põhjus, eesmärk, objekti tunnus, tegevuse tunnus (sihitisosalaused) ja tingimus, võrdlus.
- Liitlausete käsitlemine suhete ja suhet väljendavate lausemallide kaupa.
- Suhteid väljendavad osalaused: vastandavad, eraldavad ja selgitavad, aja-, põhjus-, eesmärgi- ja kohasuhteid väljendavad osalaused.
- Pealause sihilist tegusõna täpsustavad sihitiskõrvallaused.
- Pealause nimisõna täpsustavad täiendkõrvallaused.
- Liitlause tähenduse ja struktuuri analüüs. Osalausetega väljendatud mõtete teadvustamine ja seoste seletamine.
- Lausestruktuuri skemaatiline kujutamine. Küsimuste (küsilause, süntaksiküsimus) esitamine osalausete kohta.
- Sidendite tähenduse mõistmine.
- Lausete koostamine osalausetest skeemide abil ja iseseisvalt; osalausete ja sidendite sobitamine, lausete lõpetamine ja moodustamine sidendist lähtuvalt, sõnade valimine lausesse.
- Lausete kasutamine dialoogis ja tekstis.
- Liitlaused tekstis: eristamine väljendatud tähenduslike seoste alusel. Kaheosalise liitlause äratundmine, tähenduse mõistmine, koostamine ja kasutamine: liitlausena esitatud korralduste täitmine ja küsimustele vastamine, kaheosalise liitlause

äratundmine suulises ja kirjalikus tekstis, lausestruktuuri teadvustamine (osalaused ja nende paigutus, sidendid, sõnajärg) ja küsimuste esitamine osalause kohta.

- Sõnade ja sõnaühendite tähenduse seletamine liitlausega (sobitamine, suunavad küsimused).
- Lühivastuse asendamine dialoogis liitlausega ja vastupidi.
- Lausete koostamine suunatult (analoogia, küsimused/korraldused, skeemid), lausete moodustamine lihtlauseid ühendades ja sisestades, moodustatud lausete kasutamine kontekstis.
- Ühe ja sama seose väljendamine erinevate lausemallidega: erinevad sidendid, osalausete erinev paigutus.
- Teabe sarnasuse/erinevuse mõistmine, lausete suunatud transformeerimine.
- Liht-, koond-ja liitlausete eristamine, terminite kasutamine.
- Eri lauseehitusega samasisuliste tekstide võrdlemine (sama teabe esitusviiside teadvustamine).
- Koond-ja liitlausete moodustamine lihtlausest ja vastupidi (analoogia põhjal).
- Koond-ja liitlausete koostamine, transformeerimine ja rakendamine.

Sõnaliigid

- Teadmiste süvendamine sõnaliikidest (nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna, määrsõna): morfoloogilised tunnused, küsimused, funktsioon lauses, semantilised rühmad ja nende üldistatud tähendus; terminite tundmine.
- Sõnaliikide eristamine.
- Samatüveliste sõnade tuletamine (kiirustama, kiirus, kiire, kiiresti), tähenduslik eristamine, kasutamine sõnaühendis ja lauses.
- Nimi ja nimetus, liigi ja alaliigi nimetus.
- Tuletised ja liitsõnad.
- Nimisõna morfoloogilised tunnused ja süntaktiline funktsioon (alus; põhisõna, laiend).
- Nimisõna sõnaühendis, laiendi leksikaalne ja vormiline sõltumine põhisõnast.
- Morfoloogia-ja süntaksiküsimus.
- Aluse seos öeldisega.
- Nimisõna käänamine.
- Tutvumine käänamistabeliga: käändevormide moodustamine tabeli järgi, vormide äratundmine, vormide sobitamine käände nimetuse ja küsimusega (tabeli abil).
- Sama käändevormi erinevad tähendused. Rakendamine kontekstis.
- Mitmuse tunnuse valimine ja õigekiri.
- Ühe ja sama sõna vormide rakendamine eri funktsioonides (sõnaühendites, lausetes).
- Nimisõnade liitmine ja tuletamine: liitnimisõnade ja tuletatud sõnade semantilised rühmad, sõnaühendi muutmine liitsõnaks, tähenduse muutumine.
- Samatüveliste sõnade tuletamine ja tähenduse eristamine, tuletatud sõnadest käändevormide moodustamine, nende kasutamine sõnaühendis ja lauses.

- Õpitavad liited: -ur, -ar, -nna.
- Moodustatud sõnade tähenduse suunatud võrdlemine üldistusastmest lähtudes (rühmad, allrühmad, rühmitusalused).
- Varemõpitud liidete kasutamise aktiveerimine.

Omadussõna

- Esemete, olendite, nähtuste tunnused ja omadused ning nende väljendamine omadussõnade abil.
- Omadussõna süntaktiline funktsioon (täiend, öeldistäide).
- Mitu omadussõna põhisõna laienditena. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. Võrdlusastmed.
- Omadussõna tuletamine: tuletusliited: -ne, -lik, -line, -tu, -kas.
- Tuletatud sõnade rühmitamine tuletusliidete tähenduse alusel, muutmine ning kasutamine sõnaühendis ja lauses.
- Omadussõnade kasutamine objekti osade kirjeldamisel, tegevusstseenide konkretiseerimisel.

Määrsõna

- Määrsõna tunnused, tähendusrühmad.
- Määrsõna sõnaühendis (tegevuse tunnus) ja lauses. Määrsõnade tuletamine: tuletusliited -ti/di; -sti, -lt.
- Samatüveliste omadus-ja määrsõnade kasutamine sõnaühendis ja lauses (tegevuse või objekti iseloomustamine).

Tegusõna

- Semantilised (tegevuse/seisundi väljendamine) ja formaalsed tunnused.
- Tegusõna lauses, tegusõna laiendid.
- Samasse tähendusrühma kuuluvad tegusõnad, nende valimine väljendatava teabe konkretiseerimiseks ja sõnakorduste ärahoidmiseks.
- Samatüvelised tegusõnad. Laiendite leksikaalne ja vormiline valimine sõltuvalt tegusõna tähendusest (riietab poega esinemiseks, riietub esinemiseks).
- Tegusõnade mitmetähenduslikkus, laiendite valimine ja kasutamine sõltuvalt kaastekstist. Tegusõna grammatilised kategooriad: pöörded (ja isikulised asesõnad), arv, aeg, kõne, tegumood, kõneviis.
- Lause tähenduse sõltumine tegusõna grammatilistest kategooriatest. Muuteoperatsioonid.
- Tegusõna vormide aktiveerimine.
- Ühendteigusõna, selle kasutamine lauses.
- Kesksõnad täiendi funktsioonis: olendi või objekti tunnuste väljendamine.
- Moodustamine analoogia alusel ning rakendamine lauses. Tegusõna asendamine kesksõnaga (käisid – oled/olid käinud), kontekstisidusate lausete moodustamine.

Arvsõna

- Põhi- ja järgarvsõnad, nende muutevormid. Järgarvsõnade tuletamine.
- Rooma numbrid I–XXX.
- Arvsõna muutevormide kasutamine sõnaühendis ja lauses. Arvsõnade õigekiri.

Liitsõna

- Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine.
- Liitsõnade moodustamine: tuletised liitsõna komponendina.

Võõrsõna

- Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade mõistmine.
- Lugemine ja orienteerumine tekstis
- Mõne Eesti kirjaniku ja tema teose teadmine.

Uue teksti lugemine

- Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos, individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Sihipärane endamisi lugemine (kuni 2/3 materjalist).

Lugemise harjutamine

- Ladususe harjutamine.
- Eelnevale analüüsile toetuva ilmeka (kõne tempos) lugemise harjutamine.
- Tooni ja tempo muutmine õpetaja näidise, selgituste ja korralduste alusel.

Sõnavaratöö

- Tundmatute sõnade leidmine esmasel või korduval lugemisel, nende tähenduse selgitamine.
- Tähenduste täpsustamist vajavate sõnade leidmine iseseisval lugemisel.
- Autorite sõnavara võrdlemine samateemalistes tekstides.
- Võrdluste ja metafooride leidmine, selgitamine ja kasutamine suunamisel.
- Inimest iseloomustavate sõnade tähendusetäpsustamine ja aktiveerimine.

Teksti analüüs

- Teksti mõistmisstrateegiate teadvustamine: küsimuse/korralduse eesmärgi (lause tähendus, lausete seostamine, puuduva teabe tuletamine, väljendusvahendid, kokkuvõte) mõistmine.
- Küsimusele vastamiseks/korralduse täitmiseks sobiva toimingute teadvustamine (valiklugemine, temaatiline lugemine, meenutamine).

- Õpetaja koostatud küsimuste/korralduste rühmitamine mõistmisstrateegiatest lähtuvalt, sobimatute ja sobivate küsimuste eristamine. Küsimuste/ülesannete suunatud sõnastamine strateegiate kaupa ja neile vastamine.
- Tekstis esitatud ütluste psühholoogilise struktuuri (hoiakud/motiivid, eesmärk, strateegia) teadvustamine õpetaja suunamisel (miks? milleks? kuidas?).
- Vastusrepliigi seostamine eelnevaga (nõustumine, kummutamine, täiendava teabe taotlemine jne).
- Suhtlemist kirjeldavate sõnade tähenduse mõistmine ütluse suunatud analüüsi kaudu.
- Arutelud kasutatud repliikide sobivuse ja tulemuslikkuse üle.
- Küsimuste esitamine kaaslastele. Küsimuste esitamine endale ja neile vastamine. Kaaslaste küsimuste ja vastuste sobivuse hindamine, abistav täiendamine. Nõustumine enam kui ühe tuletatud seletusega.

Teabe märgistamine tekstis

- Tegelaste ja tegelasrühmade käitumise võrdlemine. Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine (individuaalne ja rühmakäitumine) ühe või mitme samateemalise teksti põhjal, antud hinnangu põhjendamine.
- Käitumist mõjutavate ajalooliste, ühiskondlike ja looduslooliste tingimuste teadvustamine.
- Kirjeldatud ajaloolise tausta võrdlemine tänapäevaga (tingimused, arenguetapid kirjeldatud sündmustest tänapäevani).
- Kirjeldatud tegevuste seostamine looduskirjeldustega.
- Looduskirjelduste analüüs. Objekti või nähtuse oluliste, iseloomulike ja individuaalsete tunnuste/omaduste eristamine. Objekti või sündmuse/stseeni valikuline konkretiseerimine ja üldistamine.

Teksti peamõtte sõnastamine

- Peamõtet väljendava või peamõttele/alltekstile viitava lõigu (lause) leidmine tekstist; lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine ja selle täpsustamine, võrdlemine autoritekstiga, sõnastuse põhjendamine tekstile viidates.
- Peamõtte seostamine õpilaste käitumise ja kogemustega.

Teksti kavastamine

- Liht-, liit- ja jooniskava koostamine ning kasutamine.

Teksti taastamine

- Kasutatavad jutustamise liigid: temaatiline jutustamine (sh tekstilähedane temaatiline jutustamine), kokkuvõtlik jutustamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, jutustamine tegelase või tegelasrühma nimel, teksti laiendamine.
- Looduskirjelduste sõnastamine igapäevasõnavara kasutades. Abivahendid: kava, tugisõnad ja sõnaühendid (valikuliselt), originaaltekst.

- Enda või kaaslaste jutustatud teksti sõnastamine kirjalikult.
- Teksti koostamise (tekstiloome) osaoskuste teadvustamine, ühisarutelu etapiti (etapid on õpilasele esitatud): eesmärk (milleks? kellele? mida?), teemakohase teabe otsimine ja valimine, teabe järjestamine, teabesõnastamine, sisuline ja keeleline järeltöö.
- Erineva sisuga tekstide võrdlemine ja koostamine sama teabe (kogemuse) põhjal.

Kirjaliku teksti koostamine (tekstiloome etappide kaupa)

- Tekstilähedane ja kokkuvõtliku ümberjutustus koos hinnanguga sündmustele, tegelastele jne.
- Kirjeldus loodusloolise või geograafilise materjali põhjal.
- Märkmete tegemine ja nende kasutamine jutustamisel.
- Kirjandi kirjutamine töö, õppekäigu vm teemal. Tööprotsessi või selle osa kirjeldamine.

Konspekterimine

Kirjaliku teksti konspekterimine

- Teabe otsimine ja märgistamine: sõnade, sõnaühendite, lauseosade ja lausete joonimine või tähistamine markeriga.
- Lausete lühendamise.
- Märkmete tegemine teabeteksti põhjal, märkmete kasutamine teabe taastamisel.

Tarbekiri

- Vabas vormis tarbekirja koostamine (kiri, teade, kutse, seletuskiri, avaldus, volitus, CV); blankettide täitmine (teenuste arveldused, ajakirjanduse tellimine).

Õigekiri

- Harjutused õigekirjavilumuste kujundamiseks (aktiveeritav sõnavara, sh võõrsõnad), individuaalsed ülesanded lünkade kõrvaldamiseks.
- k, p, t ja g, b, d helitute häälikute kõrval.
- Järgsilpide sulghäälikute, liitsõnade ja liidete õigekirja harjutamine.
- Liidetega -ki ja -gi sõnade tähendus ja õigekiri.
- Võõrhäälikud, nende hääldamine, võõrtähed.
- Enesekontrolliharjumuste kujundamine.
- Oskuste rakendamine valikuliselt, vajaduse märkamise enne ülesande sooritamist. Oma õigekirjaoskuse teadvustamine.

Keeleteadmised ja -oskused

- Tähestiku rakendamine sõnaraamatute kasutamisel.
- Õpitud ortograafiareeglite kasutamine tähelepanu juhtimisel.
- Sõnaliikide ja nende üldistatud tähenduse tundmine ja vastavate terminite teadmine.

- Käänamistabeli tundmine: käändenimetus, küsimus, sõnavormi äratundmine ja moodustamine. Muutevormide ja grammatiliste tähenduste mõistmine.
- Liht-, koond-ja liitlausete praktiline eristamine.
- Lausete moodustamine ja transformeerimine.
- Liitlausetega väljendatud seoste mõistmine, lausete praktiline kasutamine
- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 65–75 sõna.

Teemad 8. klassis

1. poolaasta (45 tundi)

- Häälikuõpetus
- Veaohtlikud häälikud sõnas
- Võõrhäälikud ja -tähed. Võõrsõnad.
- Liitsõna
- Nimisõna
- Nimisõna semantilised ja vormilised tunnused. Nimi ja nimetus. Suur algustäht.
- Morfoloogia-ja süntaksiküsimus
- Alg-ja muutevorm
- Nimisõna käänamine
- Omadussõna
- Omadussõna semantilised ja vormilised tunnused
- Võrdlusastmed
- Omadussõna käänamine
- Omadussõna tuletamine: liited -ne, -lik, -line, -tu, -jas, -kas

2. poolaasta (60 tundi)

- Tegusõna
- Tegusõna pööramine
- Ajavormid
- Kõneviisid
- Tegusõna mitmetähenduslikkus
- Ühendteigusõna
- Tegusõna laiendid
- v-, tav-, nud-, tud-kesksõna
- Määrsõna
- Arvsõna, semantilised ja vormilised
- Lause
- Lihtlause
- Koondlause
- Liitlause
- Osalaused

- Vastandavad ja möönvad lauseosad
- Eraldavad lauseosad
- Selgitavad lauseosad
- Ajasuhteid väljendavad liitlauseid
- Sihitiskõrvallause
- Täiendkõrvallause
- Põhjuslikke seoseid väljendavad liitlauseid
- Tegevuse eesmärki väljendavad liitlauseid
- Kohasuhete väljendamine liitlauseis
- Tarbekiri
- Kordamine

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis;
- märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust;
- reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;
- analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;
- tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab tuletisi;
- tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käänevorme;
- kasutab tuttavat teabekirjandust juhendamisel;
- loeb jõukohast teksti teabe hankimiseks ladusalt ja endamisi;
- analüüsib jõukohast teksti ja täidab ülesandeid (õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses);
- esitab küsimusi teksti kohta (mõistmisstrateegiatest lähtuvalt);
- taastab õpitud teksti (suuliselt) erineval viisil (õpetaja suunamisel): tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; rakendab analüüsi käigus kasutatud abivahendeid; iseloomustab tegelast ja tegelasrühma plaani järgi;
- kirjeldab tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal (abiga);
- koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse;
- kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes;
- märgistab olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis (suunamisel), teeb märkmeid tekstide põhjal;
- koostab õpitud tarbekirja (näidise järgi).

Kasutatavad õppematerjalid

- Plado, K., Kontor, A. (2016). *Eesti keele tööraamat 8. klassile, 1.–4. osa*. Tartu: Studium.
- Plado, K., Sunts, K. (2017). *Eesti keele lugemik-tööraamat 8. klassile, 1.–2. osa*. Tallinn: OÜ Puffet Invest.

- Plado, K., Sunts, K. (2020). *Eesti keele lugemik-tööraamat 8. ja 9. klassile. Tarbetekstid*. Tallinn: OÜ Puffet Invest.

Eesti keele ainekava 9. klassile

Maht

210 ainetundi

Eesti keel / lugemine ja kõnearendus 105 ainetundi

Eesti keel / keeleõpetus 105 ainetundi

Rõhuasetused

Peamine eesmärk on soodustada õpilastel omandatud oskusi võimetele vastavalt iseseisvalt rakendada.

Õpilasi ergutatakse võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmärgi teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama.

Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel. Tekste analüüsid arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, moraalsed valikud jms.

Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.

Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist ja märkmete tegemist, konspekterimist, sõnaraamatute kasutamist. Kujundatakse tarbekirjade mõistmise, koostamise ja blankettide nõuetekohase täitmise oskust.

Tekstiga tutvumisel ja tekstide analüüsid muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkamine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustamise liigist lähtudes. Analüüsi tulemusena sõnastatakse teksti sisu lühikokkuvõtte ja alltekst. Tekstianalüüsi eesmärk on õppida iseseisvalt kasutama teksti mõistmisstrateegiaid.

Praktilises lauseõpetuses toetatakse oskusele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost.

Sõnavara laiendamisel ja sõnatähenduse seletamisel suunatakse õpilaste tähelepanu objektide rühma tunnustele, objekti osadele.

Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine, abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmine.

Eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

Õppesisu ja -tegevused

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

- Suhtluspartnerilt teabe hankimine. Saadud teabe suuline ja kirjalik edastamine hargnenult ja kokkuvõtlikult, täiendav suuline selgitamine. Tegevuse ühine planeerimine ja korrigeerimine protsessi käigus, korralduste-soovituste esitamine ja nende täitmine.
- Teiste arvamuse kuulamine vaidluses, oma seisukohtade selgitamine.
- Tegude ja eksimuste ning puudulike teadmiste ja oskuste tunnistamine.
- Oma ja kaaslaste verbaalsete ütluste järgnev analüüs (miks? milleks? kuidas? tulemus?), arutelu oma seisukohalt otstarbekamate suhtlemisvõimaluste leidmiseks (Mida, miks, kuidas ütlesin? Kuidas oleks olnud otstarbekam?).
- Tunnete ja emotsioonide mõju teadvustamine konfliktsituatsioonis: partneri emotsioonidest põhjustatud ebasobiva vastuse märkamine (kõrgendatud toon, ebaviisakad väljendid, kiire kõnetempo jne), teadmised kaaslaste suhtlemise/käitumise mõjutamise võimalustest (rahulik vestlus, täiendava teabe küsimine, huumor jne), oma käitumise tulemuste ettekujutamine.
- Hoidumine ebasoovitavast käitumisest, nende võimaluste teadvustamine.
- Suhtlemine perekonnas (põlvkonnad, abikaasad) ja töökollektiivis (tööandja ja -võtja; käitumine tööturul) ning ametiasutustes. Hinnangute, ühiste ja erinevate ning vastandlike seisukohtade teadvustamine: koostegevus ja vastuolud perekonnas, kambas-rühmas, koolis, tööl ja ühiskonnas.
- Reeglipärane käitumine ja ootamatud lahendused konfliktsituatsioonides.
- Neidude ja noorukite vastastikune suhtlemine kollektiivis, suhtlemine kiindumuse korral.
- Nähtud ebatavalise sündmuse kirjeldamine (nt autoavarii).

Tunnetustegevuse arendamine

- Tähelepanu keskendamine kestvale aine esitamisele ja selgitusele, märkmete tegemine.
- Teabe otsimine ja konspekterimine. Tajutava teabe (sh tekstides esitatud teabe) konkretiseerimine ja üldistamine vastavalt püstitatud eesmärgile, ülesande/tegevuse eesmärkide valimine. Tuletatava teabe valdkondade teadvustamine. Tunnete ja omaduste rühmitamine: olulised, iseloomulikud, individuaalsed.
- Põhjus-tagajärg seoste leidmine aeg-ruumi kirjeldustest. Põhjus-tagajärg seoste ahela ning mitme samaaegselt mõjuva põhjuse teadvustamine.
- Tegevuse planeerimine, tegevuse sooritamine algoritmi järgi ja variatiivselt, enesekontroll.

Sõnaühend ja lause

- Täenduslik erinevus, sõnaühendite leidmine lausest, sõnaühendi kasutamine lauses.
- Lause tekstis, teabe jaotumine kahe või enama lause vahel.

Lihtlause

- Tekstiväline lause, lause sõnajärg.
- Laiendatud ja laiendamata lause.
- Lausetäheanduse sõltumine tegusõna ajast, tegumoest, kõneviisist, laiendist.
- Lause tekstis: sõnajärg, lauseid siduvad sõnad, samaviitelised sõnad, tegusõna ajavormid.
- Väit-, küsi- ja käsklause: intonatsioon, lõpumärgid, transformeerimine.

Liitlause

- Liht-, koond- ja liitlause (põim- ja rindlause): semantiline ja struktuuriline erinevus, sidendite tähendus ja funktsioonid.
- Samasisuliste, kuid erineva struktuuriga lausete leidmine.
- Sama suhet väljendavate, kuid erineva sisuga lausete leidmine, lausete rühmitamine suhete järgi.
- Lause moodustamine tegusõnafraasist sõltuvalt. Sama teabe variatiivne sõnastamine, sidendite varieeritud kasutamine.
- Lausete transformeerimine.
- Lauseehituse muutmine: kirjalikus sidusas tekstis keerulisemaks, suulises tekstis lihtsamaks.
- Rakendamine: liitlause tugilauseks, eelnevalt moodustatud lausete kasutamine kontekstis, dialoogi repliikide valimine ja moodustamine kujuteldavas situatsioonis, tekstis esitatud teabeüksuste tõepärasuse argumenteerimine.
- Järeltöö tekstidega.
- Hõlmava struktuuriga liitlausete tähenduse mõistmine (sõnadevahelised seosed).
- Mitmeosaliste liitlausete mõistmine kirjalikus tekstis.

Sõnaliigid

- Omandatud teadmiste kinnistamine sõnaliikidest.
- Õpitud sõnaliikide kohta käivate teadmiste ja oskuste süvendamine (äratundmine, küsimuste esitamine), sõnade semantilised rühmad, kasutamine lauses.
- Erinevatesse sõnaliikidesse kuuluvate sõnade tuletamine samast tuletusalusest.
- Tuletatud sõnade rühmitamine kas sõna tüvest, liitest või sõnaliigist lähtuvalt. Sõnarühmade rakendamine sõnaühendites ja lausetes.
- Käänamistabel, selle kasutamine.
- Muutevormide moodustamise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine.
- Nimisõna tuletamine: õpitud liidete aktiveerimine.
- Õpitavad liited: -kas, -ik, -us.

- Tuletatud sõnade tähendus, kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.

Omadussõna

- Muutevormide moodustamine koos nimisõnaga. Võrdlusastmed.
- Omadussõna tuletamine: liited -tu, -jas, -kas. Tuletatud sõnade tähendus, kasutamine. Lõppude, tunnuste, liidete õigekiri.

Määrsõna

- Määrsõnade semantilised rühmad (koha-, aja-, viisimäärsõnad).
- Määrsõnade tuletamine: õpitud liidete aktiveerimine, õpitav liide: -kesi.
- Lause laiendamine määrsõnaga.

Tegusõna

- Tegusõna vormid: isik, arv, aeg, kõne, kõneviis, tegumood. Vormide tähendus.
- Pööramise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine.
- Tegusõna lauses öeldisena, tegusõna laiendid (öeldisrühm).
- Lause tähenduse sõltumine tegusõna vormist.

Ühendteigusõna

- Keesõnade ja tegusõna käändeliste vormide mõistmine sõnaühendis ja lauses.
- Tegusõna tuletamine.
- Õpitud liidete aktiveerimine.
- Õpitavad liited: -ta (õppima–õpetama), -u (riietama–riietuma), -ata (seisma–seisatama), -ne (vähenema). Tuletatud tegusõnade tähendus ja kasutamine lauses.
- Tegusõna tunnuste ja lõppude õigekiri.

Asesõna

- Isikulised, näitavad, siduvad, umbisikulised asesõnad, nende tähendus ja kasutamine. Asesõnade käänamine analoogia alusel ja tabeli järgi, muutevormide kasutamine tekstis (samaviitelised sõnad).

Arvsõna

- Põhi- ja järgarvsõnad, murdarvsõnad. Järgarvsõnade märkimine araabia ja Rooma numbriga (I–XXX).
- Järg-ja murdarvsõnade mõistmine, kasutamine ja tuletamine: liide -ndik.
- Arvsõna käändevormide moodustamine tabeli, analoogia ja põhisõna vormi alusel.
- Arvsõnade lugemine (numbrid tekstis), kasutamine suulises kõnes.

Liitsõna

- Sõnade liitumismudelid (tüvevariandid): nimetaviline, omastaviline liitumine. Paarissõnad (õed-vennad).
- Lühenenud tüvega liitumine, tüvede äratundmine.
- Liitsõnade semantilised rühmad täiendsõnast sõltuvalt (liiki, otstarvet, sugulust vm väljendav täiendsõna).
- Liitsõnade koostis, õigekiri. Sõnaühendi ja liitsõna tähenduslik erinevus ja õigekiri.
- Tuletusliited liitsõnades, sõnatähenduse mõistmine, liitsõna moodustamine.

Võõrsõnad

- Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade mõistmine.

Lugemine ja orienteerumine tekstis

- Mõne Eesti klassiku ja kaasaegse kirjaniku teadmised ning nende teoste tundmine. Põhiliste ilukirjandusliikide praktiline äratundmine ning terminite mõistmine. Mõne üle-eestilise ja kohaliku ajalehe ning ajakirja teadmised. Oskus kasutada tuttavaid teabeteoseid.

Uue teksti lugemine

- Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos kuulamiseks piisava selguse ja elementaarse ilmekusega (toon, lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk).
- Individuaalsed ülesanded lugemistehnika parandamiseks.
- Sihipärane endamisi lugemine.

Lugemise harjutamine

- Ladususe ja ilmekuse harjutamine.

Sõnavaratöö

- Sõnatähenduse täpsustamine kaastekstis: tundmatute sõnade leidmine, individuaalne selgitamine või tähenduse otsimine.
- Autori sõnade võrdlemine tavasõnadega, enamlevinud võrdluste ja metafooride aktiveerimine.

Teksti analüüs

- Mõtteseoste ja probleemsituatsioonide kirjelduste leidmine tekstist, osalemine arutelus.
- Suuliste ja kirjalike küsimuste/korralduste sõnastamine mõistmisstrateegiate kaupa nii teiste kui enda jaoks.
- Enda poolt koostatud küsimuste/korralduste põhjendamise valik- ja temaatilist lugemist kasutades.
- Tekstist viidete leidmine teabe tuletamist eeldavatele ülesannetele vastates.

- Arutelu oma ja teiste koostatud küsimuste/ülesannete põhjal.
- Tekstis esitatud ütluste analüüsimine (eesmärk, strateegia, interpretatsioon) pärast tekstilõigu sisulist analüüsi (õpetaja esitatud viitesõnu kasutades).
- Tundmatu teabe märkamine ja leidmine, lisateabe otsimine.
- Kirjeldatud sündmuste ajaline kõrvutamine, ühe või mitmepõhjuse ja tagajärje teadvustamine. Viidete leidmine tekstist: põhjus-tagajärg seoste ahel, mitu samaaegselt mõjuvat põhjust.
- Tegelaste ning tegelasrühmade tegude ja käitumise seletamine.
- Hinnangu andmine (tingimused, eesmärgid, tulemused).

Teksti peamõtte sõnastamine

- Peamõtte kokkuvõttev sõnastamine ja autori kavatsuste (allteksti) teadvustamine, seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga. Sisu kokkuvõtte ja allteksti erisuse teadvustamine.

Teksti kavastamine

- Õpitud kavastamisviiside rakendamine (õpilase valikul), arutelu valiku (sõnastus, sisu) otstarbekuse üle.

Teksti taastamine

- Eri jutustamisviiside kasutamine teksti taastamisel: kokkuvõtlik jutustamine, teksti laiendamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, kirjelduste koostamine jne. Erinevate jutustamisviiside (sh õpilase valitu) kasutamine ühe ja sama tekstiga töötamisel.

Kirjaliku teksti koostamine (tekstiloome etappide kaupa)

- Ümberjutustus (tekstilähedane, kokkuvõtlik, laiendatud).
- Kirjand kogemuse põhjal, sh tööprotsessi kirjeldus.
- Teksti koostamine etapiti: kavatsuse sõnastamine, materjali valimine, tugisõnade (märksõnade) ja -lausete märkimine, materjali järjestamine (märksõnade rühmitamine või plaani koostamine), sõnastamine, sisuline järeltöö, sõnastuse korrigeerimine.

Konspekterimine

Kirjaliku teksti konspekterimine

- Harjutused kirjalikul teabetekstil põhineva konspekti koostamiseks: oluliste mõtete ja faktide leidmine tekstist, teksti lühendamine; lausete lühendamine ja transformeerimine; lühendite kasutamine.
- Erisuguse hargnevusega lõigud konspektis sõltuvalt materjali uudsusest või olulisusest. Sama teabe erisugune konspekterimine sõltuvalt eesmärgist.
- Konspekti täiendamine.

Suuliselt esitatud teabe konspekteerimine

- Harjutused suulise kõne konspekteerimiseks: sõnade ja sõnaühendite kirjutamine kuulmise järgi.
- Teemaatiline valiketteütlus: sõnad, sõnaühendid, lihtlaused.
- Lausete lühendamine.
- Liitlausete asendamine lihtlausetega.
- Vaba etteütlus lausete kaupa: lausete lühendamine, lühendite kasutamine. Konspekteerimine lühikeste lõikude kaupa: kirjutamine pärast arutelu, iseseisvalt.
- Teksti ja konspekti kõrvutamine: teabehulk, teabe olulisus, sõnastus.
- Teksti taastamine oma konspekti, kaaslaste konspekti järgi.

Tarbekiri

- Vabas vormis tarbekirja kirjutamine, blankettide täitmine: harjutatakse õpitud tarbekirja liike (soovitav on koostada näidiste vihik). Kuulutus. Kaastundeavaldus. Elulookirjeldus: teksti vormis ja CV. Vormistamine paberil.

Õigekiri

- Individuaalsed ülesanded õigekirjaoskuse süvendamiseks.
- Enda koostatud teksti õigekiri.
- Ortograafiareeglite kasutamisoskuse süvendamine: g, b, d helitute häälikute kõrval;
- Keerulisemate tähekasutusreeglite kasutamise harjutamine vastavalt vajadusele (sulghäälikud järgsilpides, kaashäälikuühend), enesekontroll.

Võõrsõnade õigekiri.

- Suur algustäht nimedes (olendid, geograafilised objektid, asutused/organisatsioonid, riigid, ajalehed/ajakirjad).
- Kodukoha asutuste ja ettevõtete nimed.

Keeleteadmised ja -oskused

- Tähekasutusreeglite ja õpitud ortograafiareeglite kasutamine ning õigekirja protsessi kommenteerimine.
- Õigekirjavigade leidmine ja parandamine.
- Sõnaliikide nimetuste ja tunnuste (vorm ja tähendus) teadmine.
- Sõnade käänamine ja pööramine tabeli järgi.
- Õpitud sõnamoodustusmallide teadmine; tuletiste ja moodustatud sõnade kasutamine sõnaühendis ning lauses.
- Samasisuliste, kuid erineva struktuuriga lausete äratundmine, oskus lauseid transformeerida.
- Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 75–85 sõna.

Teemad 9. klassis

1. poolaasta (45 tundi)

- Häälikuõpetus ja ortograafia
- Veaohtlike häälikute õigekiri
- Sulghäälik järgsilbis
- g, b, d helitute häälikute kõrval
- Võõrsõnad
- Liitsõna
- Nimisõna
- Omadussõna

2. poolaasta (60 tundi)

- Tegusõna
- Asesõna
- Määrsõna
- Arvsõna
- Lihtlause
- Koondlause
- Liitlause
- Tarbekiri
- Konspekteerimine
- Kirjaliku teksti konspekteerimine
- Suulise kõne konspekteerimine
- Kordamine

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- tunneb lausete eri tüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid teabe hankimisel ja sõnastamisel;
- teab adekvaatse suhtlemise põhimõtteid tavaolukorras käitumiseks (peres, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne);
- mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust; selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erinevustele;
- hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt;
- loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega, mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga;
- kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks;
- teeb märkmeid ja konspekteerib elementaarselt;

- taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt);
- kirjeldab tegevusi ja sündmusi teistele arusaadavalt;
- iseloomustab tegelasi ja tegelasrühmi; seletab ja hindab nende käitumist;
- valdab elementaarseid teadmisi grammatikast: sõnaliigid, käänamine ja pööramine, liht-, koond- ja liitlaused, sõnamoodustus;
- järgib kirjutamisel tähekasutusreegleid ja peamisi ortograafiareegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu.

Kasutatavad õppematerjalid:

- Plado, K., Sunts, K. (2017). *Eesti keele lugemik-tööraamat 9. klassile. 1.–2. osa.* Tallinn: OÜ Puffet Invest.
- Plado, K., Sunts, K. (2020). *Eesti keele lugemik-tööraamat 8. ja 9. klassile. Tarbetekstid.* Tallinn: OÜ Puffet Invest.
- Rästas, Ü. (2014). *Eesti keele tööraamat IX klassile, 1.–3. osa.* Tartu: Studium.

Kokkuvõtlik tabel 1.–9. klass: juhtiv lugemisviis ja kirjalike tööde kogumaht

Klass	Kõnearendus ja lugemine	Keeleõpetus
1.	Juhtiv lugemisviis on häälega veerimine.	Sõnaskeemi koostamine, sõna ladumine tähtedega pärast analüüsi skeemi järgi, sõnade ja lühikeste lausete (2–3 sõna) kirjutamine pärast analüüsi.
2.	Juhtiv lugemisviis on häälega veerimine ja üleminek sõnahaaval lugemisele (1–2 silpi).	Kirjalike tööde kogumaht õppetunnis on 15–20 sõna.
3.	Juhtiv lugemisviis 3. klassis on sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 25–30 sõna.
4.	Juhtiv lugemisviis 4. klassis on sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 35–40 sõna.
5.	Juhtiv lugemisviis 3.–5. klassis on sõnaosade ja/või sõnahaaval lugemine ja üleminek lugemisele sõnapaaride kaupa.	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 40–45 sõna.

6.	Juhtiv lugemisviis on 6. klassis üleminek lugemisele süntagmade kaupa.	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 45–55 sõna.
7.	Juhtiv lugemisviis on 7. klassis süntagmaatiline lugemine.	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 55–65 sõna.
8.	Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos, individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Sihipärane endamisi lugemine (kuni 2/3 materjalist).	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 65–75 sõna.
9.	Sisult ja keeleliselt jõukohase teksti ladus häälega lugemine kõne tempos kuulamiseks piisava selguse ja elementaarse ilmekusega (toon, lauselõpu intonatsioon, loogiline rõhk). Individuaalsed ülesanded lugemistehnika parandamiseks. Sihipärane endamisi lugemine.	Kirjalike tööde kogumaht ühes õppetunnis on 75–85 sõna.

Matemaatika

Õppeaine kirjeldus

Matemaatika õpetamisel lihtsustatud õppekava järgi õppivatele õpilastele on kõige olulisem keskenduda nendele matemaatikaalastele teadmistele, mida valdamata on raske toime tulla ja osaleda ühiskonna elus. Seetõttu peab matemaatika õpe keskenduma praktilistele ja rakenduslikele oskustele, mis aitavad kaasa igapäevaelus ettetulevate probleemide lahendamisele. Lisaks peab matemaatika andma oskusi ja teadmisi, mis aitavad kaasa elukutse omandamisele.

Matemaatika õppimise aluseks on laste suutlikkus koolitee alguseks omandada rida käelisi sõnalisi tegevusi ehk mõtlemisoperatsioone (järjestamine, rühmitamine, loendamine, mõõtmine jt). Lihtsustatud õppekava järgi õppivatel õpilastel kujuneb nende omandamine mitmete arenguhälvete tõttu aeglasemalt. Matemaatika õppimist pidurdavad sageli ka lüngad psüühika- ja isiksuseomadustes (tähelepanu, tajus, mälu mõtlemine), aga ka kõne arengus. Seega on

matemaatika ainekava kujundamise üheks mõjuriks õpilane kui õppija ja tema toimetulek koolis ning koolijärgsel ajal.

Õpetuse eesmärgid

Põhihariduse lihtsustatud õppekava lihtsustatud õppe matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses;
- õpib tundma ja hindama oma võimeid ning huvisid;
- oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet (sh Internetist);
- omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima – järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma;

ning omandab:

- naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdude praktilise tähenduse;
- kujutluse põhilistest suurustest, suuruse mõõtmise ühikutest ja nendevahelistest tähtsamatest seostest;
- meetermõõdustiku ja ajaühikute süsteemi tähenduse ja oskuse neid praktiliselt kasutada;
- lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell);
- oskuse sooritada (abivahendiga) kõiki nelja aritmeetilist tehet õpitud mitmekohaliste naturaalarvudega;
- oskuse lahendada liht- ja liittekstülesandeid;
- kujutluse geomeetrisest kujunditest ja kehast, nende tunnustest ja omadustest;
- oskuse moodustada/joonestada geomeetrisi kujundeid joonestusvahendite abil.

Matemaatika ainealased taotlused on:

- õpetatav aine olgu võimalikult praktilise ja rakendusliku suunitlusega ning seotud õpilaste endi tegevuste ja vahetu ümbrusega;
- eriliselt tuleb tähtsustada õpingute algust (matemaatika eelkursust), kus kujundatakse matemaatika õppimiseks vajalikud tegevused ja toimingud;
- vähem pöörata tähelepanu harilike murdude õppimisele, sest nende kasutamine koolijärgsel on piiratud;
- rohkem tähelepanu suunata korraliku mõõtmisoskuse kujundamisele ja praktikas enamkasutatud mõõtühikute tundmisele, sest enam seda vajavad lihtsustatud õppekava lõpetajad hilisemas tööelus.

Lõiming

Matemaatika eesmärgiks on luua õpilastel terviklik ja süsteemne pilt aine olulisematest mõistetest, seostest, protseduuridest, meetoditest ja ideedest, samuti aine seotusest teiste ainete ja rakendustega igapäevaelus.

Matemaatika võib ainetevahelises integratsioonis osaleda mitmel viisil:

- Tunnis omandatud teadmisi ja oskusi kasutatakse teistes ainetes, aidates nii avardada, süvendada ja tõlgendada vastavas valdkonnas õpitut.
- Kasutada ise teiste õppevaldkondade (tööõpetus, käsitöö, loodusõpetus, geograafia, emakeel, suhtlemine, liiklemine, ajalugu, kodundus, sport jt) ainekku tekstülesannete koostamise, silmaringi avardamise, emotsioonidel põhineva huvi äratamise jm eesmärkidel.
- Aidata last väljaspool kooli (televisioonist, raadiost, ajakirjandusest, internetist, suhtlemisel eakaaslaste ja vanematega, ostude tegemisel jne) saadud informatsiooni tõlgendamiseks.

Vertikaalne lõiming matemaatikas realiseerub sageli aine sisu kontsentrilises ülesehituses. Samu mõisteid käsitletakse erinevas kontsentrilises ja erinevates klassides. Iga uue käsitluse korral lisandub juba teadaolevale midagi uut. Selliselt arenevad õpilasel näiteks arvu, avaldise, kolmnurga, nelinurga, võrrandi jt mõisted.

Horisontaalne lõiming toob esile erinevate ainete vahelised seosed. Seesmise horisontaalse lõimingu loomine matemaatika erinevate teemade vahel on tähtis ühelt poolt seetõttu, et see loob ühtse tervikpildi matemaatikast, teisalt võimaldab see õpilasel ainet paremini aru saada ja seeläbi seda paremini omandada.

Matemaatika ja emakeele lõiming peaks matemaatika õpetuses realiseeruma eelkõige korrektse emakeele kasutuses matemaatiliste tekstide esitamisel. Põhikoolis on nendeks tekstideks tavaliselt (tekst)ülesannete lahendused. Nii nagu emakeeles, nii ka matemaatikas peavad õpilaste poolt kirja pandud laused sisaldama kirjavahemärke, punkti lause lõpus jne.

Lisaks sellele tuleb matemaatikatundides:

- pöörata tähelepanu arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamisele,
- selgitada, milliste arvude järele ja millal lisatakse punkt,
- selgitada, kuidas paigutada harilik murd kirjareale,
- õpetada matemaatiliste avaldiste poolitamist,
- selgitada õpilastele mõistete number ja arv erisust jne.

Matemaatika ja kunstiainete lõiming pakub häid võimalusi geomeetria. Geomeetria saab kasutada väga paljudes kunsti valdkondades, näiteks arhitektuuris, ruumikujunduses, ornamentikas, disainimisel jne. Geomeetriaalased mõisted võivad olla ka aluseks kunstiõpetuses vaadeldavate objektide analüüsimisel.

Käsitöö ja kodunduse lõimimisel matemaatikaga saab kasutada näiteks ülesandeid, kus õpilastel tuleb koostada menüü laua katmiseks teatud arvule külalistele. Matemaatika on lõimitud ka retseptide lugemisel ning sobivate koguste mõõtmisel või koguste suurendamisel-vähendamisel soovitud arv kordi (näiteks arvuta kahekordne kogus toiduaineid).

Käsitöö ainekavas sisalduvat tikkimise teemat saab seostada geomeetriaga. Pärast erinevate geomeetriliste kujundite ja sümmeetria õppimist võib õpilastele matemaatikas anda näiteks kodutööks või ühisprojektiks õpitud kujundeid ja sümmeetria sisaldava mustriga koostamise.

Ka teiste ainete õpetajad kasutavad õigesti matemaatilist terminoloogiat.

Matemaatika lõiming õppekava pädevustega

Pädevused kirjeldavad õpilase kognitiivset, sotsiaalset ja isiklikku arengut, ning suhtlemis- ja õpioskuste kujunemist valdkonniti.

Matemaatikapädevus (erialane pädevus). See eeldab matemaatikamõistete ja seoste tundmist, õpitud sümbolite (märkide) ja terminite kasutamist nii matemaatikaülesannete lahendamisel, kuid ka teistes valdkondades ja õppeainetes. Erialapädevus eeldab vaba orienteerumist ajas ja ruumis, oskust arvutada täisarvudega, teostada lihtsamaid mõõtmisi, sooritada igapäevaelus vajalikke rahalisi toiminguid. Ta hõlmab ka huvi matemaatika vastu. Õpitu sotsiaalse tähenduse mõistmist, suutlikkust küsida ja otsida vajalikku teavet, osaleda ühistegevuses ning mõista ja hinnata oma ainealaseid võimeid.

Üldpädevuste lõiming:

Väärtuspädevus

Õpilasi suunatakse märkama geomeetriliste kujundite seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine eeldab järjepidevust, selle kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus ja täpsus. Kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.

Sotsiaalne pädevus

Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse sellesisuliste tekstülesannete lahendamise kaudu. Rühmatöös on võimalik arendada koostööoskusi. Erinevate statistiliste näitajate ja ülesannete põhjal tehakse adekvaatseid, objektiivseid ning tolerantsust arendavaid järeldusi (ühiskonna majanduslik areng, tööandja ja töövõtja suhtes jne).

Enesemääratluspädevus

Matemaatika õppides on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilasel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Õpipädevus

Matemaatikat õppides on väga oluline osata õpitavat organiseerida ning seda mõista. Oluline on, et õpilane oskaks planeerida oma tegevust ning kasutada vajadusel erinevaid abivahendeid nagu skeemid, näidised, joonised, tabelid. Tähtis on üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivasse konteksti.

Suhtluspädevus.

Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalikku infot. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek erinevatel viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud info mõistmiseks, seostamiseks ja edastamiseks. Arendatakse suutlikkust esitada matemaatiliste sümbolite ja valemite sisu tavakeeles.

Matemaatikapädevus

Lihtsamate mõõtmiste sooritamine; mudelite, skeemide ja graafikute koostamine ning lugemine; igapäevaelus vajalike rahaliste toimingute teostamine, eelarve kavandamine ja argitoiminguteks vajaliku materjalikulu arvestamine.

Ettevõtlikkuspädevus.

Selle pädevuse arendamine peaks matemaatikas olema kesksel kohal. Uute matemaatiliste teadmisteneni jõutakse sageli vaadeldavate objektide omaduste analüüsimise kaudu. Ettevõtlikkuspädevust arendatakse erinevate eluliste andmetega (tekst)ülesannete lahendamise kaudu. Ühele ülesandele erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.

Digipädevus

Matemaatikat õppides kasutatakse digivahendeid teabe leidmiseks ning saadud teabega probleemülesannete lahendamiseks, samuti (tekst)ülesannetega saadava teabe kontrollimiseks ning seoste loomiseks ümbritsevaga. Isikuandmeid sisaldavaid ülesandeid koostades ja lahendades pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele ning igapäevaelu väärtuspõhimõtete järgimisele. Digivahendeid saab tutvustada ja kasutada õpitava kinnistamiseks, näiteks erinevate õppemängude kaudu (nii õppemängude mängimine kui ise loomine, nt programmi Kahoot abil).

Digivahendeid saab kasutada peastarvutamisoskuse treenimiseks erinevates keskkondades (nt <http://www.miksike.ee>, <https://eduten.ee/>, <https://99math.com/>, <http://nutisport.eu>, <https://www.10monkeys.com/ee/>). Oma konto loomine erinevatesse matemaatikaoskust arendavatesse keskkondadesse, oma konto haldamine, turvaline liikumine, oma kontoandmete turvaline hoidmine.

Geomeetriliste kujundite tundma õppimine ning kinnistamine erinevate tabelitöötlusprogrammidega (nt MS Excel, Libre Office Calc, MS Word). Mõisted: rida, tulp, veerg, lahter, järgarvud.

Andmete kogumine ning andmetöötlusprogrammide abil diagrammide koostamine. Diagrammide leidmine internetist ning nende lugemisoskuse kujundamine.

Matemaatika lõiming läbivate teemadega

Läbivad teemad realiseeritakse eelkõige õppetöö sihipärase korraldamise ja vastava aineosa käsitlemisel sobivate viidete tegemise kaudu.

Lisaks tuleb matemaatikatundides tegeleda ka läbivate teemadega, mis realiseerub tegelikult kogu kooli tegevuses – aineõppes, klassi- ja koolivälises tegevuses, ühistes üritustes. Läbivate teemade pädevuste kujunemiseks on tähtis nii õpetaja, koolipersonali kui ka kaasõpilaste eeskujuga ning võimalus eesmärgiks seatud käitumis- ja toimimisviise praktiliselt harjutada. Läbivate teemade arendamiseks kasutatakse õppe- ja kasvatustöös aktiivõppemeetodeid, korraldatakse õppekäike, ekskursioone.

Õppekava üldosas on esitatud kaheksa läbivat teemat: Elukestev õpe ja karjääri planeerimine, Keskkond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon, tervis ja ohutus ning väärtus ja kõlblus— kõiki nimetatud läbivaid teemasid saab siduda ka matemaatikaõpetusega. „Elukesteva õppe ja karjääriplaneerimise“ tarvis on oluline oskus hinnata oma võimeid ja matemaatikatunnis saab sellele tähelepanu juhtida. Samuti saab matemaatikaõpetus toetada läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ elluviimist ja seda just oma ülesannete sisu kaudu. Läbivat teemat „Kultuuriline identiteet“ käsitledes saab kasutada matemaatika ajaloo elemente, samuti kasutada ülesannetes erinevate rahvuste, usundite ja sotsiaalse positsiooni temaatikat. Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ kontekstis toob matemaatika ainekava esile vajaduse kujundada õpilastel ettekujutus tehnoloogiliste protsesside kirjeldamiseks ning modelleerimiseks kasutatavatest meetoditest. Siin mängib matemaatika väga suurt rolli. Selles läbivas teemas on aga ka teine, mitte vähemtähtis aspekt, nimelt innovatsioon. Matemaatika aitab kujundada innovaatilist inimest, õpilasele tuleks pakkuda võimalust ise avastada, luua jne. Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisel on ainekavas esitatud väga oluline aspekt – kriitiline teabeanalüüs, mille eesmärgiks on õpilast suunata kriitiliselt suhtuma meedias pakutavasse infosse. Läbiva teemat „Tervis ja ohutus“ saab õpetada taas läbi tekstülesannete ning nende sisu oskusliku valimise kaudu. Matemaatika seesmine loogika, meetod ja süsteemne ülesehitus on juba iseenesest olulised vaimselt tervet inimest kujundavad faktorid. Ka emotsionaalse tervise tagamisel on matemaatikaõpetusel kanda oluline roll. Ahhaa-efektil saadud probleemide lahendused, samuti geomeetrilised konstruktsioonid jms võivad pakkuda õpilastele meeldivaid emotsionaalseid kogemusi. Matemaatika õpetamisel kujundame õpilases korralikkust, hoolsust, süstemaatilisust ja ausust, järjekindlust, eesmärgipärasust, püsivust jne. Õpetaja saab need taotlused realiseerida olles positiivseks eeskujuks.

Kuid mitte ainult oskusi ja teadmisi ei tule matemaatikatundides arendada. Matemaatika õppimine ka distsiplineerib õpilasi, soodustab mitmesuguste positiivsete iseloomujoonte – korralikkuse, visaduse ja tahtekindluse kujunemist. Matemaatika õppimine kujundab tööharjumusi, soovi ning tahet töötada, oskust vormistada oma töötulemust ning hoiakut viia alustatud töö lõpuni. Praktiliste ülesannete (voolimine, joonistamine, värvimine, lõikamine, kleepimine, modelleerimine) täitmine matemaatikatunnis annab võimaluse arendada lapse mootorikat. Kogu matemaatikaõpe on eelduseks ja toeks ka mitmete teiste ainete omandamisel. Nimelt kujundab matemaatika pädevusi, mis on teiste ainete omandamise eeldusteks ja rakendab ning kinnistab teistes ainetes õpitavaid teadmisi ja oskusi. Matemaatikatundides omandatud oskusi ja vilumusi vajatakse näiteks tööõpetuse tundides (jooniste lugemine, mõõtmised) ja ajaloo (kaartide lugemine). Võrdlemis- ja järjestamisoskust vajatakse enamikes õppeainetes. Samas eeldab matemaatika ainekava sisu omandamine teadmisi ja oskusi, mida kujundatakse teiste ainete tundides. Emakeeletundides omandatud sõnavara ja lausemallid on aluseks probleemülesannete lahendamisele. Tööõpetuse ja kunstiõpetuse tundides arendatakse ruumilist ettekujutust ning silmamõõtu, kujundatakse ettekujutust geomeetriliste kujundite ja esemete suurusest.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Matemaatika ainekava 3. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

Eesmärgiks on tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 100 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 100 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnendsüsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Süveneb arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja lihtsituatsioone (ühe- ja kahe tehelised tekstülesanded õpitavate

seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1–100).
- Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv.
- Arvude jaotamine ja koostamine kümnelite ja ühelite järgi.
- Arvude võrdlemine 100 piires.
- Võrratuste kirjutamine, lugemine ja lahendamine märgid $>$, $<$, $=$.
- Arvude moodustamine saja piires.
- Arvude saamine loendamise teel. Arvud 21–100.
- Arvude 21–100 lugemine ja kirjutamine.
- Täiskümnete numeratsioon.
- Arvu koha ja naabrite määramine arvureas;
- Järgarvud 11.–20..
- Numbri asukoha tähtsus arvu märkimisel.
- Paaris- ja paaritud arvud.
- Liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehtega).
- Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades): täiskümnete liitmine ja lahutamine.
- Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades).
- Kahetehteliste võrduste lahendamine, sealhulgas liitmine täiskümneni ($37 + 3 = 40$) ja täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine ($40 - 3 = 37$).
- Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine.
- Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine.
- Kahekohalisele arvule kahekohalise arvu liitmine.
- Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine.
- Pikkusühikud: meeter (m), lugemine ja kasutamine;
- Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
- Rahauhikud: 50 senti, 20 eurot, 50 eurot, 100 eurot. Seos 1 euro = 100 senti.
- Massiühikud: kilogramm (kg); kujutlus kilogrammist kui raskusmõõdust, kasutamine.
- Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse määramiseks. Kaalukaussidega kaal, kaaluvihid, -pommid.
- Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
- Nimega arvude lugemine ja kirjutamine.
- Kellaeg: kellaaja määramine täis- ja pooletunnise täpsusega. Seos 1 ööpäev = 24 tundi.
- Ajaühikud: tund, minut; seosed: 1 tund on 60 minutit ($1 \text{ h} = 60 \text{ min}$), pool tundi on 30 minutit.

- Ajaühikud: kuu, päevade arv kuus; aasta, seos: 1 aasta = 12 kuud.
- Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades.
- Ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine ($12\text{ m} + 15\text{ m}$; $37\text{ kg} - 22\text{ kg}$), vajadusel tulemuse teisendamisega naaberühikuteks ($24\text{ min} + 36\text{ min} = 60\text{ min} = 1\text{ h}$; $75\text{ cm} + 25\text{ cm} = 100\text{ cm} = 1\text{ m}$).
- Mõõtmine meetrites ja sentimeetrites (joonlauda ja mõõdulinti kasutades). Seos: $1\text{ m} = 100\text{ cm}$. Sobiva mõõtühiku valimine.
- Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv: 5 cm pikkune lõik).
- Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine.
- Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (ruudulisele paberile).
- Lihtülesanded antud arvu suurendamiseks või vähendamiseks teatud arvu võrra.
- Üleminek lihtülesannetelt kahetehtelistele tekstülesannetele (sealhulgas ülesanded, mille teine ülesanne on esimese ülesande järg). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine.
- Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe – arvu suurendamine/vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe – summa leidmine). Üleminek tekstülesande sisu esemelis-skemaatilisel kujutamisel andmete skemaatilisele esitamisele. Ülesande lahenduse otsimine ja skeemi täiendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).
- Ostetava kauba maksumus ja selle vastavus olemasolevale rahasummale.

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 100 piires;
- nimetab arvu kümnelised ja ühelised ning kirjutab arvu etteantud kümneliste ja üheliste järgi;
- teab, mitu ühelist ja kümnelist on sajalises;
- võrdleb arve (suuliselt ja kirjalikult);
- jaotab arve paaris- ja paarituteks arvudeks;
- kontrollib liitmist lahutamise ja lahutamist liitmise abil;
- liidab ja lahutab peast 100 piires üleminekuta ühest kümnest teise, kasutab vajadusel abivahendit (näiteks arvurida);
- tunneb mõõtühikuid sentimeeter, meeter, kilogramm, liiter, minut, tund, ööpäev, kuu, aasta, euro ja sent ning teab seoseid $1\text{ ööpäev} = 24\text{ tundi}$, $1\text{ aasta} = 12\text{ kuud}$, $1\text{ m} = 100\text{ cm}$ ja $1\text{ euro} = 100\text{ senti}$;
- tunneb 50-sendist münti, kasutab mängusituatsioonis rahatähtede ja müntide aplikatsioone ostmisel ja müümisel;
- määrab aega täis- ja pooltundides;
- leiab kalendrilehelt nimetatud kuu- ja nädalapäeva;
- mõõdab klassijoonlauaga pikkust meetrites ja oma mõõtejoonlauaga pikkust sentimeetrites;
- joonestab mõõtejoonlaua abil etteantud pikkusega sirglõigu;

- joonestab ruudulisele paberile mõõtejoonlaua abil etteantud mõõtudega nelinurga;
- analüüsib ja lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid (õpetaja abiga).

Kasutatavad õppematerjalid

- Kütimets, K. (2008). *Matemaatikamängud lasteaias ja esimeses kooliastmes*. Tartu: Atlex.
- Maila, M., Männiksaar, K., Värvi, E., Areng, A. (2013). *Matemaatika tööraamat 3. klassile, I–IV osa*. Tartu: Atlex.
- Maila, M., Rüütel, K., Kontor, A. (2010). *Lahendades lahendama. Tekstülesandeid õpiabiks 1.–3. klassile*. Tartu: Studium.
- Sikka, H. (1999). *Matemaatika jaotvara 2. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.edu.fi/etusivu>
- <http://www.mathplayground.com/games.html>
- <http://www.miksike.ee/>
- <https://www.10monkeys.com/ee/>

Matemaatika ainekava 4. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

4. klassis on ülesandeks tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 100 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 100 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnendsüsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Süveneb arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja lihtsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja

lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvud 1–100, lugemine, kirjutamine, arvu asukoha määramine arvude reas.
- Üheliste, kümneliste, sajalise eristamine arvus.
- Arvude võrdlemine, märkide $<$, $>$, $=$ kasutamine arvude võrdlemise tulemuse ülesmärkimisel.
- Järgarvud 21.–100..
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (suulise arvutamise võtet kasutades).
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega.
- Vahetuvusseaduse kasutamine.
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (kirjaliku arvutamise võttega).
- Liitmis- ja lahutamistehte kontrollimine pöördtehtega.
- Korrutamise ja jagamise olemuse selgitamine. Praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega: esemeliste hulkade võtmine teatud arv korda.
- Korrutamine kui võrdsete liidetavate summa leidmine.
- Võrdsete liidetavate liitmise asendamine korrutamisega.
- Korrutamise vahetuvusseadus.
- Korrutustabelile tuginev korrutamine ja jagamine.
- Korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamise õppimisel ja kontrollimisel.
- Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($20 * 2 = 40$; $60 : 3 = 20$).
- Tehtekomponentide nimetused liitmisel ja lahutamisel. Tehtekomponentide nimetused korrutamisel ja jagamisel.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel.
- Tehete järjekord.
- Ümarsulgude kasutamine kahetehtelistes võrdustes.
- Mõiste osa tervikust, mõiste olemuse selgitamine.
- Hariliku murru märkimine.
- Poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku leidmine tervikust (tegevuslikult).
- Pikkusühik: millimeeter (mm); mõõtmine, lugemine, kasutamine. Seos $1 \text{ cm} = 10 \text{ mm}$.
- Rahaühikud: kõikide õpitud rahaühikute kasutamine probleemülesannete lahendamisel.
- Termomeeter, termomeetrite liigid ja kasutamine, näidu lugemine skaalalt kraadides.
- Ajaühikud: sekund (s). Seos: $1 \text{ min} = 60 \text{ sek}$.
- Kellaaja määramine minutilise täpsusega, veerandtunnise täpsusega; kaheksaühe määramine (toetudes ööpäeva osadele).
- Mitmenimelised arvud.

- Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta: $5\text{ m } 30\text{ cm} + 20\text{ cm}$; $5\text{ m } 30\text{ cm} - 2\text{ m}$.
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades).
- Nimega arvude liitmine (teisendamisega): $5\text{ m } 60\text{ cm} + 40\text{ cm} = 5\text{ m } 100\text{ cm} = 6\text{ m}$.
- Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades (vastavad seeriapildid ja tekstülesanded).
- Murdjoon.
- Kõverjoon.
- Sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ja joonestamine joonlaua abil etteantud mõõtude järgi.
- Sirglõigu pikendamine ja lühendamine (võrra).
- Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) nimetamine ja eristamine.
- Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) joonestamine joonlaua abil.
- Lihtülesanded: arvude suurendamine või vähendamine mingi arv korda.
- Ostu-müügi ülesanded. Sõltuvus: maksumus = hind * hulk.
- Kahetehtelise tekstülesande andmed tuuakse välja ühistööna (õpetaja küsimustele toetudes).
- Tekstülesanded seoste korda/võrra ja rohkem/vähem eristamiseks.
- Liitülesanded: kahetehteliste tekstülesannete lahendamine antud arvu suurendamiseks/vähendamiseks teatud arv korda (I tehe), summa leidmiseks (II tehe).
- Kahetehtelised tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks (seosed korda/võrra, rohkem/vähem on mõlemas tehes).

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- esitab arve 100 piires kümnelite ja üheliste summana;
- liidab ja lahutab arve 100 piires abivahendiga (lihtsamaid tehteid peast);
- liidab ja lahutab kirjalikult kümnelisi ületamata;
- tunneb tehete komponentide nimetusi;
- selgitab korrutamist võrdsete liidetavate liitmisena ja jagamist arvu jaotamisena võrdseteks osadeks;
- kontrollib korrutamist jagamise ja jagamist korrutamise abil;
- kasutab arvutamisel liitmise ja korrutamise tabeleid;
- leiab tehete puuduva komponendi proovimise teel;
- määrab tehete järjekorra kahe- ja kolmetehtelistes ülesannetes;
- tunneb ja kasutab mõõtühikuid millimeeter ja teab, et $1\text{ min} = 60\text{ sek}$ ning $1\text{ cm} = 10\text{ mm}$;
- määrab aega veerandtunnise täpsusega;

- teisendab kahenimelisi suurusi ühenimelisteks ja vastupidi (nt $13\text{mm} = 1\text{cm } 3\text{mm}$, 1 aasta 3 kuud = 15 kuud);
- liidab ja lahutab peast ja kirjalikult (õpetaja abiga) ühe- ja kahenimelisi suurusi (teisendab viimased vajadusel ühenimelisteks);
- tunneb murdjoont;
- joonestab sirglõike etteantud mõõdu järgi;
- eristab täis-, nüri- ja teravnurka ning joonestab neid joonlaua abil;
- lahendab koostöös õpetajaga kuni kahetehtelisi tekstülesandeid;
- kasutab seost $\text{maksumus} = \text{ühiku hind} * \text{esemete arv}$.

Kasutatavad õppematerjalid

- Männiksaar, K., Helmet, L. *Matemaatika IV klassile. Lihtsustatud õppekava I–III osa*. Digiõpik.
- Kolde, R., Noor, E., Sikka, H. (2003). *Matemaatika II klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Kubri, K., Palu, A., Vares, M. (2011). *Matemaatika töövihik 3. Klassile, I osa*. Tallinn: Koolibri.
- <http://game-4-trans.com/et/tags/matemaatika/1>
- <http://www.aplusmath.com/games/index.html>
- <http://www.miksike.ee/>
- <http://www.carrotsticks.com/digitiger>
- http://www.mathplayground.com/balloon_invaders.html
- <http://www.purposegames.com/game/matemaatika-2-klassile-quiz>

Matemaatika ainekava 5. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

5. klassi ülesanne on tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 1000 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 1000 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnendsüsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus

mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega. Praktiliselt tutvustakse harilike murdarvude olemust, nende skemaatilist märkimist, lugemist ja kirjutamist.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Süveneb arusaam, et elus eettulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja lihtsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvud 1000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine.
- Arvu naabrid, nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100 kaupa.
- Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra.
- Järgarvud 1000-ni.
- Järgühikute määramine arvus (tuhandeline) alustades kas kõrgemast või madalamast järgust.
- Iga järgu suurim ja väikseim arv.
- Arvu esitamine järkarvude summana ($567 = 500 + 60 + 7$).
- Järkarvude summa järgi arvu esitamine ($500 + 60 + 7 = 567$).
- Arvude võrdlemine.
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).
- Liitmine ja lahutamine 1000 piires järgühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järgühiku (üheliste järgu / kümneliste järgu) ületamisega
- Liitmine 1000-ni, lahutamine 1000-st.
- Kahekohaliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($14 * 2$; $48 : 4$; $56 : 4$) suulise arvutamise võtet kasutades.
- Kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritm (järku ületamata).
- Korrutamise- ja jagamistehte õigsuse kontrollimine pöördtehtega.
- Kahekohalise arvu kirjalik korrutamine ühekohalise arvuga 1000 piires.
- Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ($90 * 7$; $360 : 4$).
- Täissadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ($400 * 2$; $800 : 4$).
- Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ($121 * 4$; $624 : 2$).
- Ühenimeliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
- Liitmise ja lahutamise kontrollimine pöördtehte abil.

- Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmise ja lahutamistehetes.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamise ja jagamistehetes.
- Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes, ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.
- Jäägiga jagamine (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).
- Rooma numbrid I–X.
- Mõisted murru lugeja ja nimetaja, murrujoone tähendus.
- Murdude $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/7$, $1/8$, $1/9$, $1/10$ leidmine skemaatiliselt, lugemine ja kirjutamine.
- Kolmekohalise arvu kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires ($3 * 127$, $2 * 154$, $3 * 175$)
- Ajaühikud: aasta – 365 (366) päeva.
- Rahaühikud: euro, sent.
- Pikkusühikud: kilomeeter (km); kasutamine. Seos $1 \text{ km} = 1000 \text{ m}$, kasutamine.
- Mahuühikud: pool liitrit ($1/2$ liitrit), kasutamine.
- Massiühikud: gramm (g), tonn (t); kasutamine. Seos $1 \text{ kg} = 1000 \text{ g}$; $1 \text{ t} = 1000 \text{ kg}$.
- Õpitud mõõtühikute teisendamine: suurema mõõtühiku teisendamine väiksemaks ($4 \text{ m } 75 \text{ cm} = 475 \text{ cm}$); väiksema mõõtühiku teisendamine suuremaks naaberühikuks ($650 \text{ cm} = 6 \text{ m } 50 \text{ cm}$).
- Mitmenimeliste arvude liitmine ja lahutamine tulemuse teisendamisega abiga.
- Ringjoon, ruut ja ristkülik.
- Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamine šablooni abil.
- Lihtülesanded: sõltuvused: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.
- Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks.
- Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks.
- Andmete iseseisev leidmine ja skemaatiline esitamine, ülesande kirjalik lahendamine ja lahenduskäigu selgitamine suuliselt.
- Erinevate probleemsituatsioonide modelleerimisoskuse kujundamine (kahetehtelise tekstülesande struktuurile toetudes).

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- loeb, võrdleb ja kirjutab arve 1000 piires;
- nimetab arvu ja järguühikud (ka sajaline ja tuhandeline);
- liidab ja lahutab kirjalikult kuni neljakohalisi arve (ka üleminekuga järgust), kasutab vajadusel abivahendit (nt arvurida);
- korrutab ja jagab antud arvu ühekohalise arvuga järguühikut ületamata, kasutab vajadusel abivahendit (nt korrutustabelit);

- kontrollib korrutamist jagamise ja jagamist korrutamise abil;
- määrab tehete järjekorra kolmetehtelises avaldises;
- leiab võrduse puuduva komponendi;
- loeb, kirjutab ja kasutab rooma numbreid I–X;
- jaotab tervikut kaheks, kolmeks ja neljaks võrdseks osaks ning tunneb harilikke murdude $1/2$, $1/3$ ja $1/4$ tähendust;
- jagamise abil leiab poole, kolmandiku ja veerandi arvust;
- tunneb ja kasutab mõõtühikuid gramm, tonn ja kilomeeter ning seoseid 1 aasta = 365 päeva, 1 km = 1000 m ja 1 kg = 1000 g;
- liidab ja lahutab nimega arve, kasutab vajadusel abivahendit (nt arvurida);
- eristab ringjoont ringist;
- kirjeldab ja võrdleb ruutu ja ristkülikut;
- lahendab juhendamisel (ka kirjalikult) kuni kahetehtelisi tekstülesandeid, kasutab neis seoseid võrra rohkem, võrra vähem, korda rohkem ja korda vähem ning ostmise ja müümise temaatikat.

Kasutatavad õppematerjalid

- Areng, A., Pastarus, K. (2013). *Matemaatika tööraamat 5. klassile, I–IV osa*. Tartu: Studium.
- Kubri, K., Palu, A., Vares, M. (2015). *Matemaatika töövihik 3. klassile, II osa*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.aplusmath.com/games/index.html>
- <http://www.miksike.ee/>

Matemaatika ainekava 6. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

Kolmanda kooliastme ülesanne on luua üldise arvutamisoskuse kujunemise eeldused, õpetada rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

Täiendatakse kujutlusi arvudest 10 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

Omandatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama

geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite ümbermõõtu jne).

Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

Rõhutatatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine). Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi sarnaste seostega eluliste probleemide lahendamisel.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
- Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv.
- Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
- Arvude ehitus kümnendsüsteemis.
- Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste ja sajaliste arvu määramine antud arvus.
- Järgarvud 10 000-ni.
- Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ning kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa.
- Arvude võrdlemine.
- Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja.
- Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuga.
- Suuline korrutamine ja jagamine 10 000 piires.
- Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamise jäägita ja jäägiga).
- Ühe- ja kahekohalise arvu korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga
- Neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamise jäägita ja jäägiga).
- Liitmis- ja lahutamistehete, korrutamise ja jagamistehete kontrollimine pöördtehtega.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
- Tehete järjekord. Ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.
- Rooma numbrid XI–XX.
- Lihtmurd: määratlemine, lugemine, kirjutamine.
- Liigmurd, segaarv: lugemine, kirjutamine, eristamine lihtmurrust.
- Murru põhiomadus.
- Ühenimelised murrud: võrdlemine.
- Ühenimelised murrud: liitmine ja lahutamine.
- Ühe ja mitme osa leidmine arvust (kahe tehte abil).
- Kümnendmurru moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil.

- Kümnenmurdude võrdlemine.
- Kümnenmurdude liitmine ja lahutamine.
- Pikkusühik: detsimeeter (dm): nimetamine, märkimine, kasutamine.
- seosed $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$; $1 \text{ m} = 10 \text{ dm}$.
- Ajavahemiku arvutamine: vanuse, sünniaasta; ajavahemiku; sündmuse kestvuse ja toimumise aja arvutamine.
- Õpitud ajaühikute teisendamine.
- Mahuühikud: detsiliiter (dl), milliliiter (ml): nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine.
- Ajaühikud: sajand (saj); seos $1 \text{ saj} = 100 \text{ a}$ (toetudes ajaloolisele materjalile).
- Erinimeliste arvude liitmine ja lahutamine: $6 \text{ m} + 50 \text{ cm}$; $8 \text{ cm} - 5 \text{ mm}$.
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades):
 $4 \text{ m } 75 \text{ cm} + 96 \text{ cm} = 4 \text{ m } 171 \text{ cm} = 5 \text{ m } 71 \text{ cm}$
 $4 \text{ m } 75 \text{ cm} - 92 \text{ cm} = 3 \text{ m } 175 \text{ cm} - 92 \text{ cm} = 3 \text{ m } 83 \text{ cm}$
 $44 \text{ km} - 16 \text{ km } 235 \text{ m} = 43 \text{ km } 1000 \text{ m} - 16 \text{ km } 235 \text{ m} = 27 \text{ km } 765 \text{ m}$
- Eelnevalt teisendatud mitmenimelise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga:
 $2 \text{ m } 15 \text{ cm} * 3 = 6 \text{ m } 45 \text{ cm}$
 $215 \text{ cm} * 3 = 645 \text{ cm} = 6 \text{ m } 45 \text{ cm}$
 $5 \text{ m } 48 \text{ cm} : 2 = 2 \text{ m } 74 \text{ cm}$
 $548 \text{ cm} : 2 = 274 \text{ cm} = 2 \text{ m } 74 \text{ cm}$
- Kolmnurkade liigid nurkade järgi.
- Mõõtkava tutvustamine.
- Lõikude liitmine ja lahutamine.
- Kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõt (P).
- Lihtülesanded: ühetehteliste tekstülesannete lahendamine.
- Liitülesanded: kahetehtelised ülesanded ühe ja mitme osa leidmiseks.
- Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine ja vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ning lahendamine ühistööna (toetudes õpetaja suunavatele küsimustele).
- Erinevate probleemsituatsioonide lahendamine.
- Kalkulaatori kasutamise õpetus

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- loeb, võrdleb ja kirjutab arve 10 000 piires;
- kirjutab arvu järguühikute summana ja järguühikute summa järgi arvu;
- liidab ja lahutab kirjalikult 10 000 piires, kasutab vajadusel abivahendit (nt arvurida);
- korrutab ja jagab kirjalikult kahe-, kolme- ja neljakohalist arvu ühekohalise arvuga, kasutab vajadusel abivahendit (nt korrutustabelit);

- määrab tehete järjekorra avaldises;
- tunneb mõõtühikuid detsimeeter, detsiliiter ja sajand, kasutab seoseid $1\text{ m} = 10\text{ dm} = 100\text{ cm} = 1000\text{ mm}$, $1\text{ sajand} = 100\text{ aastat}$, kasutab vajadusel abivahendit (nt tabelit);
- loeb, kirjutab ja kasutab rooma numbraid XI–XX;
- esitleb jagamis- ja mõõtmistulemusi kümnendmurruna;
- esitab mitmenimelisi pikkus- ja raskusmõõte kümnendmurruna;
- eristab esemete hinnas eurot (täisosa) ja sente (murdosa);
- liidab ja lahutab kümnendmurde, kasutades vajadusel abivahendit (nt arvurida);
- kasutab kalkulaatorit ostude maksumuse arvutamisel;
- jaotab kolmnurki nürinurkseteks, täisnurkseteks ja teravnurkseteks;
- mõõdab mõõtejoonlauaga kolmnurga, ruudu ja ristküliku külgi ja arvutab nende kujundite übermõõdu, kasutab arvutamisel vajadusel abivahendit (nt arvurida, tabelit, kalkulaatorit);
- lahendab igapäevaelutegevusi kirjeldavaid kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid (vajadusel koostab tegevusplaani õpetaja abiga).

Kasutatavad õppematerjalid

- Kaasik, K. (2016). *Matemaatika õpik 4. klassile*. Tallinna: Avita.
- Nurk, E., Telgmaa, A. (2012). *Matemaatika 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Veelmaa, R., Värvi, E., Madison, I., Maila, M. (2016). *Matemaatika tööraamat 6. klassile, I–II osa*. Tartu: Studium.
- <http://www.miksike.ee/>

Matemaatika ainekava 7. klassile

Maht

140 tundi

Rõhuasetused

Kolmanda kooliastme ülesanne on luua üldise arvutamisoskuse kujunemise eeldused, õpetada rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

Omandatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama

geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite ümbermõõtu jne).

Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

Rõhutatatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine) Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
- Arvude suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
- Arvude lugemine ja kirjutamine.
- Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (10, 100, 1000 ja 10 000 kaupa).
- Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja, järguühikute arvu määramine.
- Arvude võrdlemine.
- Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv.
- Arvude esitamine järguühikute summana.
- Arvude ümardamine tuhandeliteni.
- Rooma numbrid XX–XXX, seostamine ajaloo ja kaasajaga. Kuupäevade märkimine Rooma numbritega.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 000 piires (kõik variandid) järgu ületamiseta ja ületamisega, vajadusel abivahendi kasutamine (nt arvurida, kalkulaator).
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes, vajadusel abivahendi kasutamine (nt tabelid, arvurida, kalkulaator).
- Suuline korrutamine ja jagamine üleminekuta ($1122 * 4$; $8642 : 2$).
- Kolme- ja neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine kirjalikult ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga, vajadusel abivahendi kasutamine (nt korrutustabel, kalkulaator).
- Korrutamine ja jagamine täiskümnete ja täissadadega.
- Kahekohalise arvu jagamine kahekohalisega 100 piires jäägita ja jäägiga ($36 : 12$; $49 : 22$).
- Korrutamine kahekohalise arvuga (järgu ületamiseta ja ületamisega), vajadusel abivahendi kasutamine (nt korrutustabel, kalkulaator).
- Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet), vajadusel abivahendina tabeli kasutamine.
- Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega.

- Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega.
- Tehete järjekord (kommutatiivsuse seadust kasutades), ümarsulud (kolme- ja neljatehtelistes avaldistes).
- Liigmurru teisendamine segaarvuks ja segaarvu teisendamine liigmurruks.
- Murdude taandamine.
- Murru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
- Terviku leidmine osa järgi.
- Kümnnendmurdude kirjalik liitmine ja lahutamine.
- Kümnnendmurru korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga.
- Kümnnendmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ja täiskümnetega.
- Pikkusühikud kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (cm), millimeeter (mm); raskusühikud tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg), gramm (g).
- Mahuühikud liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml).
- Ajaühikud sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
- Rahaühikud euro, sent.
- Hulknurk. Hulknurga külgede pikkuste mõõtmine.
- Hulknurga (kolm-, neli-, viis-, kuusnurk) ümbermõõt (P).
- Sümmeetria; sümmeetria telg, telgsümmeetrilised kujundid.
- Liitülesanded (kahe- ja kolmetehtelised): aritmeetilise keskmise arvutamine.
- Lihtülesanded: kümnnendmurruna väljendatud osa leidmine arvust; sündmuste alguse, lõpu ja kestuse määramine.
- Terviku leidmine tema osa järgi.
- Ühesuunalise sirgjoonelise liikumise leidmine.
- Kahetehteliste tekstülesannete kirjalik vormistamine toetudes lahendusplaanile, selgituse kirjutamine avaldise väärtuse juurde (küsimust ei kirjutata): $364 \text{ km} + 428 \text{ km} = 792 \text{ km}$ läbiti kahe päevaga.
- Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamise kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine, vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ja lahendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- loeb, võrdleb ja kirjutab arve 100 000 piires;
- nimetab arvu järguühikud;
- esitab arvu järkarvude summana ja vastupidi;
- liidab ja lahutab kirjalikult õpitud arvuvalla piires, kasutab vajadusel abivahendit (nt arvurida, kalkulaator);
- korrutab ja jagab kirjalikult mitmekohalist arvu ühekohalise arvuga, kasutab vajadusel abivahendit (nt korrutustabel, arvurida, kalkulaator);
- arvutab aritmeetilist keskmist;

- leiab võrduse puuduva komponendi;
- määrab tehete järjekorda mitmetehtelises avaldises;
- korrutab ja jagab kümnendmurde ühekohalise arvuga, kasutab vajadusel abivahendit (nt korrutustabel, arvurida, kalkulaator);
- vajadusel kasutab arvutamiseks kalkulaatorit;
- kirjutab, loeb ja kasutab rooma numbraid I–XXX;
- omandab esmased teadmised harilikest murdudest (muru kirjutamine, lugemine, osa leidmine tervikust ja terviku leidmine osa järgi);
- teisendab abiga hariliku murru kümnendmurruks ja kümnendmuru harilikuks murruks;
- arvutab hulknurga übermõõdu külgede pikkuste järgi, kasutab vajadusel abivahendit (skeemid, tabel);
- teab tekstülesande kirjaliku vormistamise nõudeid;
- lahendab kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid (vajadusel õpetaja abiga).

Kasutatavad õppematerjalid

- Kaasik, K. (2016). *Matemaatika õpik 4. klassile*. Tallinn: Avita.
- Nurk, E., Telgmaa, A. (2012). *Matemaatika 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Veelmaa, R., Värvi, E., Madison, I., Maila, M. (2015). *Matemaatika tööraamat 7. klassile, I–II osa*. Tartu: Studium.
- <http://www.miksike.ee/>

Matemaatika ainekava 8. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

Neljanda kooliastme ülesanne on laiendada ja süvendada teadmisi ning oskusi arvude (1 000 000 piires) järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest, kinnistada mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala- ja ruumalühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

Laiendatakse põhiliste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja

koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme.

Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
- Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras.
- Arvu naabrid.
- Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja.
- Arvu esitamine järguühikute summana.
- Arvu koostamine antud järguühikutest.
- Järgu väikseima ja suurima arvu nimetamine.
- Arvude võrdlemine, suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
- Arvude ümardamine antud järguni.
- Rooma numbrid I–XXXV.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires (üleminekuta ja üleminekuga).
- Liitmis- ja lahutamistehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega.
- Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulud.
- Kirjalik korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga.
- Kirjalik korrutamine ja jagamine täiskümnete ja -sadadega.
- Kirjaliku korrutamise- ja jagamistehete kontrollimine pöördtehetega.
- Tundmatu tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
- Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine.
- Segaarvude liitmine ja lahutamine. Tutvustamine ja valikuliselt ülesannete lahendamine.
- Ühenimeliste murdude korrutamine ja jagamine naturaalarvuga.
- Terviku leidmine osa järgi.
- Kümnnendmurdude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes.
- Kümnnendmurdude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga.
- Aritmeetiline keskmine.
- Pikkusühikud: kilomeeter, meeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter.
- Raskusühikud: tonn, kilogramm, gramm.
- Mahuühikud: liiter, detsiliiter (dl), milliliiter (ml).
- Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
- Rahaühikud: euro, sent.
- Mitmenimelise arvu väljendamine kümnnendmurruna ja vastupidi ($4\text{ m }55\text{ cm} = 4,55\text{ m}$; $7,352\text{ kg} = 7\text{ kg }352\text{ g}$).

- Nimega arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga kõigis raskusastmetes.
- Pindalaühikud ruutmillimeeter (mm^2), ruutsentimeeter (cm^2), ruutdetsimeeter (dm^2), ruutmeeter (m^2), ruutkilomeeter (km^2), aar (a), hektar (ha); nimetamine, märkimine, teisendamine. tutvustamine.
- Geomeetriliste kehade kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera nimetamine, leidmine ümbritsevast keskkonnast, eristamine, osade nimetamine.
- Kuubi ja risttahuka pinnalaotuste vaatlemine ja võrdlemine.
- Ruudu ja ristküliku külgede mõõtmine ja pindala arvutamine ($S = a \cdot a$; $S = a \cdot b$).
- Telgsümmeetria.
- Lihtülesanded: tegevuse kestvuse, lõppemise või algusaja arvutamine.
- Kujundite pindala leidmine.
- Sõltuvused: aeg = teepikkus : kiirus; kiirus = teepikkus : aeg; teepikkus = kiirus * aeg.
- Terviku leidmine ühe ja mitme osa järgi.
- Kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine lahendusplaani alusel; tekstülesande koostamine antud skeemi järgi.

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- loeb, võrdleb ja kirjutab arve 1 000 000 piires;
- nimetab arvu järguühikud;
- esitab arvu järkarvude summana ja vastupidi;
- liidab ja lahutab õpitud arvuvalla piires kirjalikult, kasutab vajadusel abivahendit (arvurida, kalkulaator);
- korrutab ja jagab mitmekohalist arvu ühe- ja kahekohalise arvuga, kasutab vajadusel abivahendit (korrutustabelit, arvurida, kalkulaatorit);
- liidab ja lahutab kirjalikult kümnendmurde, kasutab vajadusel abivahendit (arvurida, kalkulaator);
- korrutab ja jagab kümnendmurde ühe- ja kahekohalise täisarvuga, kasutab vajadusel abivahendit (nt korrutustabelit, arvurida, kalkulaatorit);
- leiab tervikust osa (nt ühe eseme hinna järgi mitme sama eseme maksumuse);
- sooritab kalkulaatoril 3–4 järjestikust arvutust;
- tunneb pindalaühikuid ruutmillimeeter, ruutsetimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter ja hektar ja nende ühikute vahelisi seoseid, kasutab vajadusel abivahendit (skeeme, tabelit);
- arvutab nimega arvudega, kasutab vajadusel abivahendeid (nimega arvude teisendamise tabelleid, kalkulaatorit);
- eristab ristkülikut ja ruutu ning kuupi, risttahukat, silindrit, püramiidi ja kera;
- valemite $S = a \cdot a$ ja $S = a \cdot b$ abil arvutab ruudu ja ristküliku pindala;
- lahendab selgitava skeemi järgi kirjalikult kolmetehtelist tekstülesannet.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kaasik, K. (2013). *Matemaatika õpik 6. klassile*. Tallinn: Avita.
- Kaasik, K. (2015). *Matemaatika õpik 4. klassile*. Tallinn: Avita.
- Maila, M. (2014). *Matemaatika tööraamat 8. klassile, I–II osa*. Tartu: Studium.
- Nurk, E., Telgmaa, A. (2012). *Matemaatika 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Saks, M. (). *Matemaatika töövihik 6. klassile, I–II osa*. Tallinn: Avita.
- Telgmaa, A, Nurk, E. (2002). *Matemaatika VI klassile, I osa*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.miksike.ee/>

Matemaatika ainekava 9. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

Neljanda kooliastme ülesanne on laiendada ja süvendada teadmisi ning oskusi arvude (1 000 000 piires) järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest, kinnistada mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala- ja ruumalühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

Laiendatakse põhiliste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme.

Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

Õppesisu ja tegevused

- Arvude lugemine ja kirjutamine.
- Arvude naabrid.
- Arvude kasvav ja kahanev järjekord.
- Rooma numbrid I–XXXV.

- Arvu esitamine järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana.
- Arvu koostamine järguühikutest.
- Arvude võrdlemine.
- Ümardamine antud järguni.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine üleminekuga.
- Kirjalik korrutamine kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga.
- Kirjalik korrutamine ja jagamine nulliga lõppeva kolmekohalise arvuga ($3217 * 350$; $884250 : 270$).
- Aritmeetilise keskmise leidmine.
- Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine.
- Tehete järjekord (nelja- ja viietehtelistes ülesannetes sh ümarsulud).
- Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine kalkulaatori abil.
- Protsendi kasutamine praktilistes ülesannetes.
- Sajandikosade märkimise kolm moodust: kümnendmurruna, hariliku murruna, protsendina.
- Protsentide võrdlemine.
- Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks ja vastupidi.
- Lõplik ja lõpmatu kümnendmurd.
- Kümnendmurru korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga.
- Pikkusühikud: kilomeeter, meeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter.
- Pindalaühikud: ruutmillimeeter, ruutsentimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter, aar, hektar.
- Raskusühikud: tonn, tsentner, kilogramm, gramm.
- Mahuühikud: liiter, detsiliiter, milliliiter;
- Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
- Rahaühikud: euro, sent.
- Ruumalaühikud kuupsentimeeter (cm^3), kuupdetsimeeter (dm^3), kuupmeeter (m^3).
- Ruumalaühikute teisendamine naaberühikuteks.
- Protsendi väljendamine kümnendmurruna ning kümnendmurdude väljendamine protsendina.
- Protsendi leidmine arvust.
- Arvu leidmine protsendi järgi.
- Nimega arvude liitmine, lahutamine.
- Nimega arvude korrutamine ja jagamine nii ühe- kui kahekohalise arvuga.
- Ruumala arvutamise valem ($V = a * a * a$, $V = a * b * c$).
- Kuubi ja risttahuka ruumala arvutamine (ruumala arvutamine elulise materjali varal).
- Ring, sektor.
- Ring-, tulp- ja joondiagrammide tundmine, eristamine ja lugemine.
- Lihtülesanded: ühetehtelised tekstülesanded ruumala, pindala, übermõõdu, aritmeetilise keskmise ja protsendi leidmiseks.
- Liitülesanded: kolme- ja neljatehteliste tekstülesannete koostamine ja lahendamine.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- loeb, kirjutab ja võrdleb arve 1 000 000 piires;
- nimetab arvu järguühikud ja esitab arvu järguühikute kordsete summana;
- liidab ja lahutab peast ühekohalist arvu;
- liidab ja lahutab kirjalikult miljoni piires, kasutab vajadusel abivahendit (nt arvurida, kalkulaator);
- korrutab ühekohalisi arve peast või abivahendiga (nt korrutustabel);
- korrutab ja jagab kirjalikult;
- leiab võrduse puuduva komponendi;
- määrab tehete järjekorra mitmetehtelises ülesandes;
- kasutab kalkulaatorit mitme järjestikuse tehte sooritamisel;
- teisendab hariliku murru kümnendmurruks ja vastupidi;
- liidab ja lahutab kümnendmurde;
- korrutab ja jagab kümnendmurdu;
- teab protsendi tähendust, leiab arvust etteantud protsendi ja protsendi järgi arvu;
- liidab ja lahutab, korrutab ja jagab nimega arve;
- arvutab ruudu ja ristküliku ümbermõõtu ja pindala;
- tunneb ruumalaühikuid kuupmillimeeter, kuupsentimeeter, kuupdetsimeeter ja kuupmeeter;
- tunneb kuubi ja risttahuka ruumala arvutamise valemeid $V = a \cdot a \cdot a$ ja $V = a \cdot b \cdot c$ ning arvutab ette antud või enda mõõdetud kuubi/risttahuka ruumala;
- teab ring-, tulp- ja joondiagrammi ning oskab ajakirjandusest leitud diagramme selgitada;
- lahendab kuni kolmetehtelisi tekstülesandeid.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kuusk, R., Männiksaar, K. (2016). *Matemaatika tööraamat 9. klassile, I–II osa*. Tartu: Studium.
- Kaasik, K. (2015). *Matemaatika õpik 4. klassile*. Tallinn: Avita.
- Nurk, E., Telgmaa, A. (2012). *Matemaatika 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Telgmaa, A., Nurk, E. (2002). *Matemaatika VI klassile, I osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kaasik, K. (2013). *Matemaatika õpik 6. klassile*. Tallinn: Avita.
- Saks, M. (). *Matemaatika töövihik 6. klassile, I–II osa*. Tallinn: Avita.
- <http://www.miksike.ee/>

Inglise keel

Õppeaine kirjeldus

Võõrkeelte osatähtsus Eesti kultuuri- ja majanduselus üha kasvab. Vajalik on motiveerida õpilasi õppima võõrkeeli, arvestades õppija ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning andma õpilastele objektiivset tagasisidet saavutatu kohta. Selleks, et ümbritseva eluga toime tulla, vajab ka lihtsustatud õppel olev laps elementaarseid teadmisi ja oskusi võõrkeeltest. Erivajadusega laste kõne alaarengu ning psüühiliste protsesside iseärasuste tõttu on võõrkeele omandamine neile eriliselt raske. Seetõttu keskendutaksegi võõrkeele õpetamisel kõige tavalisematele kommunikatiivsetele ülesannetele, lähtutakse elulistest situatsioonidest, kus õpilane peab suutma keele abil hakkama saada. Kommunikatiivsusfunktsioonist lähtudes tuleb õpetamise planeerimisel määratleda ainevaldkonnad (milliseid mõisteid, mõtteid ja olukordi õpilane peaks mõistma ja oskama väljendada), keelekasutusolukorrad (millistes oludes õpilane peaks oskama keelt kasutada), sõnavara maht ja ulatus (kui palju ja milliseid sõnu ning ütlusi õpilane peaks mõistma ja oskama kasutada) ning keelekasutusoskused (millist keeleainest õpilane peaks mõistma ja millist ise oskama suuliselt ja kirjalikult väljendada).

Keelelise suhtluse osaoskuste omandamisel on suurem tähtsus kuulamisel ja kõnelemisel. Kuulamisel on oluline, et õpilane hakkaks tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni, rõhku; oskaks eristada sõnu lauses, ära tunda sõnade tähendusi ja lõpuks saada aru sõnumist. Kõnelemise õpetamisel ei saa lihtsustatud õppel olevatele õpilastele püstitada kõrgeid eesmärke. Elulistes situatsioonides vajaliku keelepraktika saavutamiseks peab õpilastele andma ea- ja jõukohaseid kõnesituatsioone, lausemudeleid ning stimuleerima kõnesoovi. Suulisel keelekasutusel on oluline hea hääldus. Erivajadusega õpilastel võib olla väga erinevaid kõnehäireid ja seepärast vajavad nad tavalisest enam harjutamist. Võõrkeeles lisanduvad häälikud, mida eesti keeles ei ole või mille hääldamine erineb eesti keele sama hääliku hääldamisest.

Kuigi võõrkeele õpetamisel on põhirõhk suulisel keelekasutusel, tuleb õpilastel tutvuda ka kirjapildiga. Lugemisoskus ja arusaamine loetust on olulisem kui kirjutamisoskus.

Õpetuse planeerimisel ja eesmärkide püstitamisel tuleb arvestada lihtsustatud õppel olevate õpilaste mahajäämuse astet ja puudest tulenevaid iseärasusi. Erilist tähelepanu nõuab diferentseeritud õpetamise korraldamine ja vajadusel individuaalõppekava alusel õpetamine. Piisavalt peab jääma aega kordamisele ja kinnistamisele. Õpetamisel lähtutakse nn. spiraali põhimõttest: samad sõnad, väljendid ja keeleteadmised tulevad kasutusele võimalikult paljudes erinevates olukordades, laiendades õpitu kasutusala ja kinnistades keeleainest.

Võõrkeeleõpetus on seotud teiste õppeainetega, eelkõige emakeeleõpetusega. Emakeeles omandatud keeleteadmised aitavad kujundada ka võõrkeele süsteemi, grammatika kasutamise oskust, keeleüksuste võrdlemist ja rühmitamist õpitud tunnuste alusel. Keeleõpetajate koostöö kooli logopeediga on eriti tähtis. Lihtsustatud õppel olev õpilane vajab võõrkeelte õppimiseks

spetsiifilist õppematerjali, erimetoodilist abi, mitmekesist töökorraldust, erinevaid õppimise võimalusi.

Õpetuse eesmärgid

Võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet;
- omandab võõrkeele häälduse, intonatsiooni ja rütmi;
- omandab sõnavara, mis on vajalik elus toimetulekuks;
- realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
- täidab lihtsamaid tarbekirja blankette, individuaalset ankeeti;
- kasutab vajaduse korral Google translate keskkonda, sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;
- omandab elementaarsed keeleüksused ja kasutab neid kõnes;
- kasutab digipädevusi.

Lõiming

Võõrkeelte temaatiline lõiming õppeainete sees

Lõiming õppeainete sees õppeainete ja ainevaldkondade vahel, erinevate haridustasemetel vahel, kooli ja kogukonna vahel (seostatakse õppekava erinevaid õppeaineid ja valdkondi, näiteks üldpädevuste, valdkonnapädevuste või ülekantavate oskuste kaudu, õpetuse ja kasvatusel allutamise mõnele aineülelele õppekava läbivale ideele või eesmärgile, näiteks õppekava alusväärtused ning õppe- ja kasvatusesmärgid, õppeainete seostamine eesmärgiga vähendada õppesisu dubleerimist, õppeainete kombineerimine ja ajaline kooskõla).

Vertikaalne lõiming

1. Metateema “Mina ja teised”

Enesetutvustus, teiste tutvustamine, välimus, vanus, rahvus, sugu, tegevused, viisakusväljendid, enesetunne, tervis, huvid, harjumused, suhted sõpradega.

Seos inimeseõpetuse, kunsti, kodunduse, eesti keele, ajaloo, ühiskonnaõpetuse, matemaatika, käsitöö ja tööõpetusega, arvutiõpetuse, kehalise kasvatusel ning loodusõpetusega.

2. Metateema “Kodu ja lähiümbrus”

Pereliikmed, sugulased, pereliikmete tegevusalad, elukoht, kodukoha tutvustamine, igapäevased kodused tööd ja tegevused, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.

Seos eesti keele, inimeseõpetuse, matemaatika, kunsti ja tööõpetuse, loodusõpetuse, ühiskonnaõpetuse, kodunduse ning arvutiõpetusega.

3. Metateema “Kodukoht Eesti”

Riiginimi, pealinn, rahvused, asukoht, sümboolika, linn, maa, aastaajad, ilm, loodus, tähtpäevad, vaatamisväärsused.

Seos eesti keele, ajaloo, kunsti, loodusõpetuse, ühiskonnaõpetuse, arvutiõpetuse ning muusikaga.

4. Metateema “Vaba aeg”

Pere, sõbrad, sport, muusika, raamatud, meedia, kunst, kino, teater, reisimine.

Seos eesti keele, muusika, inimeseõpetuse, loodusõpetuse, kunsti ning kehalise kasvatusesega.

5. Metateema “Maa ja tema kultuur”

Maa, pealinn, rahvus, teised riigid, rahvad, keeled, tähtpäevad, kombed, sümboolika.

Seos eesti keele, ajaloo, loodusõpetuse, ühiskonnaõpetuse, muusika, kodunduse ning arvutiõpetusega.

6. Metateema “Igapäeva elu, õppimine ja töö”

Tegevused kodus ja koolis, suhtlemine teeninduses, arsti juures, kool, klass, õppeained, õppevahendid, koolitee, liiklusvahendid, päevaplaan, kellaajad, ametid, söögikorrad, hügieen, toitumine, tervislik eluviis.

Seos inimeseõpetuse, eesti keele, kunsti, ajaloo, tööõpetuse, arvutiõpetusega, ühiskonnaõpetuse, kehalise kasvatuses, matemaatika ning kodundusega.

Lõiming kogu õpiaja ulatuses õppeainesiseselt

Lõiming kogu õpiaja ulatuses õppeainesiseselt toimub terviku moodustamise eesmärgil, tuleb teada õpetamisel aine piires õppeaine sisu ka eelnevates ja järgnevates klassides (liikumine mööda spiraali).

Lõiming ainetunnis õpitu ja väljaspool kooli saadud teadmiste, kogemuste ja igapäevanähtuste sidumise vahel

Lõiming ainetunnis õpitu ja väljaspool kooli saadud teadmiste, kogemuste ja igapäevanähtuste sidumise vahel toimub õppekäikude, ekskursioonide, õuesõppe, praktiliste tööde, grupitööde, õpilase eelteadmiste kogumi jm viisil.

Teemakeskne lõiming

Teemakeskne lõiming annab võimaluse uurida teemat teisest vaatenurgast, õpetada teemasid, mis läbivad õppeaineid või on aineteüleised, näiteks läbivad teemad, ainenädalad ja ülekoolilised projektid jms.

Lõiming ja läbivad teemad

Läbivate teemade käsitlemisega on võimalik kujundada eelkõige väärtushinnangulisi pädevusi ning rakendada erinevate õppeainete taotlusi nende ajalises kooskõlas, konkreetsemalt ühe õppeaasta piires ja üldisemalt kogu õppetsükli ulatuses. Praktilise väljundi leiab nende rakendus ka võõrkeeleõppe tundides. Arvestades õpilaste individuaalsust ja korrigeeriva tegevuse spetsiifikat, on erilise tähendusega järgmised teemad: „Keskkond ja jätkusuutlik areng“, „Kultuuriline identiteet“, „Elukestev õpe“, „Tervis ja ohutus“, „Väärtused ja kõlblus“.

Üldpädevuste lõiming

1. Väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuurisündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt.

2. Sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

3. Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme.

4. Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja –strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust.

5. Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.

6. Matemaatikapädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.

7. Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärged ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ja võtta arukaid riske.

Digipädevused

Digipädevus on üks üldpädevustest. Võõrkeelt õppides kasutatakse digivahendeid internetis teabe otsimiseks ning saadud teabe rakendamiseks, arutledes erinevate kultuuri- ja

igapäevaeluteemade üle. Rakendatakse veebisõnastikke, tõlkeprogramme ja muid asjakohaseid digitaalseid rakendusi, luuakse sisu ning säilitatakse loodud digitaalsel kujul. Digikeskkonnas võõrkeeles suheldes jälgitakse teabe ohutut kasutamist ja jagamist. Eraelu kajastavaid, sh isikuandmeid sisaldavaid, tekste koostades ning jagades pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele.

Vajalikud on viis osaoskust:

- 1. Info haldamine** – digitaalse teabe eesmärgipärane otsimine, sirvimine, hindamine, salvestamine ja taasesitamine.
- 2. Suhtlemine digikeskkondades** – teadlik suhtlemine veebipõhistes keskkondades, teabe ja sisu jagamine, osalemine ühiskonnaelus ning koostöö digivahendite toel.
- 3. Sisuloomine** – digitaalse sisu loomine, olemasoleva digitaalse materjali muutmine ja lõimimine, loominguline eneseväljendus ja programmeerimine ning intellektuaalse omandi õiguste ja litsentside järgimine.
- 4. Turvalisus** – identiteedi, tervise ning keskkonna kaitsmine; info- ja kommunikatsioonitehnoloogia turvaline ning kestlik kasutamine.
- 5. Probleemilahendus** – vajaduste väljaselgitamine ja lahenduste leidmine sobivate digivahenditega, tehnoloogia loov kasutamine ning digipädevuste arendamine.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Arvestatakse õpilaste hariduslike erivajadustega, individuaalsete eripärade ja võimetega, pearõhk kõnekeele arendamisel.

Inglise keele ainekava 5. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Võõrkeeleeõpetus 5. klassis on eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni.

Keeleõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Seepärast on õpetaja ülesandeks luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi.

5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise oskuse arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu, väljendeid, lauseid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järele kordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

Keeleõppes kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: keeleüksused, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õige hääldamisoskuse arendamine.

Tundides toimub inglise keelega tutvumine ka laulude kaudu.

Õppesisu ja -tegevused

Inglise keele tundides käsitletavat teemasid:

- Introduction (Sissejuhatus).
  - Keeleõppe vajalikkuse selgitamine, esmane tutvus võõrkeelega.
- My family (Minu perekond).
  - Perekonnaliikmete ja sugulaste nimetused.
- My body (Minu keha).
  - Kehaosade nimetused.
- My neighbours (Minu naabrid).
  - Naabrite, tuttavate ja lemmikloomade nimetused.
- My home (Minu kodu).
  - Tubade ning majaosade nimetused.
- Household and furniture (Majapidamine ja mööbel).
  - Kodus esinevad mööbliesemed ning majapidamistarbed.
- Dishes and kitchen tools (Nõud ja köögitarbed).
  - Kodus kasutatavad nõud ning köögitarbed.
- Food (Toit).
  - Toitude ja toiduainete nimetused.
- Clothes and footwear (Riided ja jalanõud).
  - Erinevate riietusesemete ja jalanõude nimetused.
- Games and school (Mängud ja kool).
  - Mänguasjade, spordivahendite, lauamängude ja koolitarvete nimetused.
- Different places and people (Erinevad kohad ja inimesed).
  - Erinevate rahvuste ning ehitiste nimetused.
- Vegetable garden (Juurviljaaed).

- Aias kasvavad taimed, aiasaadused, aiatarbed.
- Orchard (Puuviljaaed).
  - Aias kasvavate puude, puuviljade ning põõsaste nimetused.
- Birthday (Sünnipäev).
  - Sünnipäevaga seotud sõnade nimetused.
- Morning activities (Hommikused tegevused).
  - Hommikul toimuvad tegevused, vajalikud tarbed, väljendid.
- Daily activities (Päevased tegevused).
  - Päeval toimuvate tegevuste, kasutatavate esemete nimetused.
- Leisure time and hobbies (Vaba aeg ja hobbid).
  - Vabal ajal toimuvate tegevuste ja kasutatavate asjade nimetused.
- Revision (Kordamine).
  - Õppeaasta jooksul õpitud materjali kordamine.

Tunnis toimuvad tegevused:

- eelmisel õppetunnil õpitud sõnade kordamine;
- uute sõnade lugemine õige hääldusega;
- uute sõnade kirjutamine, tihti ristsõna kujul;
- laulude laulmine kas CD või DVD saatel;
- elus vajalike väljendite ja lausete õppimine;
- lihtsatele küsimustele vastamine;
- kahekõne/vestlus;
- inglise keele häälduse kuulamine CD-lt;
- erinevate töölehtede täitmine;
- kordamine.

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid suulises kõnes ja kirjalikes lühikestes tekstides, saab aru nende tähendusest;
- oskab esitada väga lühikesi lihtsaid küsimusi, vastab lühikestele väga lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses;
- tunneb tähestikku, tunneb ära õpitud sõnade kirja pildi;
- on tutvunud lihtsamate elus vajaminevate väljendite ja lausetega;
- on õppinud laulma lihtsaid ingliskeelseid laule;
- suhtub positiivselt võõrkeele õppimisse.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kurm, Ü. (2019). *I love English. Suuline eelkursus*. Tartu: Studium.
- Mürsepp M. (2001). *My home, family and friends. Picture dictionary*. Tallinn: TEA.

- Mürsepp, M. (2001). *My home, family and friends. Activity book*. Tallinn: TEA.
- Palusoo, K., Kasuk, P. (2007). *Õpime inglise keelt*. CD. Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus, Pere ja Kodu raamat.
- *YEP. Inglise keele eelkursus*. Õpik-värvimisraamat. Tallinn: TEA, 2007.
- Numbers and counting. Picture cards. A Penguin Company. Great Britain, 2005.
- *English with music*. CD. Kirjastus Koolibri. 2007.
- *Early bird. Songs 1*. CD. LOGICO. Finken.
- *Favourite action songs and rhymes*. DVD. A Poquito Production. 2005.
- *Top songs 1*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Top songs 2*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- Erinevad ingliskeelsed lastelaulud.
- Lauamäng „Euroopa“ – erinevad Euroopa riigid, riigilipud, pealinnad.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline maailma kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa Liidu riikide võrdlev tabel koos riigilippudega.

Inglise keele ainekava 6. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keele teadmiste piires. Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja pildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

Kõnelemisoskuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üleküsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Jätkuvalt kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

Inglise keele tundides käsitletavat teemat:

- Round-up (Kordamine).
  - Eelmise õppeaasta materjali kordamine.

- Greeting (Tervitamine).
  - Hello. Hi.
  - I'm from ...
  - This is .../That is ...
  - I am
  - He/she is
- My family and friends (Minu perekond ja sõbrad).
  - My friend
  - My family
  - Mary's
- Plural. Numbers 1–5 (Mitmus. Numbrid 1–5).
  - A cat
  - Cat-cats
  - Am/is/are
  - Phone numbers
  - Numbers 1–5.
  - My sister is four.
- Genitive. Numbers 6–10 (Omastav kääne. Numbrid 6–10).
  - My/your
  - What's your name?
  - My name is ...
  - Numbers 6–10.
  - What's your phone number?
  - I like ...
- Round-up (Kordamine).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- Using of the verb “be”. Numbers 11–12 (Tegusõna “olema” kasutamine. Numbrid 11–12).
  - A/the
  - Is/is not
  - Am/am not
  - Are you...?
  - How are you?
  - Numbers 11–12.
- Clothes. Colours. Numbers 13–20 (Riideesemete ja värvide nimetused. Numbrid 13–20).
  - My/your
  - Numbers 13–20.
  - Clothes.
  - Colours.
  - What's the time?
- Dark/light. Let's buy ... Numbers 21–49 (Tume/hele. Ostame ... Numbrid 21–49).

- We are
- Dark/light
- Too big.
- Numbers 21–49.
- What colour is ... ?
- Let's ...
- Relatives. Who?/What? His/her. Numbers 50–79 (Sugulaste nimetused. Küsisõnad - kes?/mis? Tema oma. Numbrid 50–79).
  - Who/what
  - His/her
  - Numbers 50–79
  - Aunt/uncle/granny/grandad
  - Age
  - What's his/her name?
- Round-up (Kordamine).
  - A/an
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- Welcome to my room. Numbers 80–120 (Tere tulemast minu tuppa. Numbrid 80–120).
  - On/in
  - Street, house, home.
  - Numbers 80–120.
  - Mr/Mrs
  - What's your favourite ...?
  - It's three fifty-five.
- At home. What are you doing? (Kodus. Mida sa praegu teed?).
  - He is playing.
  - They are playing.
  - Home.
  - They are still sleeping.
- What are you doing now? Where are you going?(Mida sa hetkel teed? Kuhu sa lähed?).
  - I am playing.
  - Is Jane ...?
  - This is 652434.
  - Jane speaking.
  - What are you doing?
  - Where are you going?
- Can you speak English? The English alphabet (Kas sa oskad rääkida inglise keelt? Inglise tähestik).
  - I can ...
  - Can you ...?
  - We are coming from ....
  - We are going to ...

- ABC
- Spell your name.
- Round-up (Kordamine).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- Revision (Kordamine).
  - Õppeaasta jooksul õpitud materjali kordamine.

Tunnis toimuvad tegevused:

- eelmisel õppetunnil õpitu kordamine;
- uute sõnade hääldamine;
- uute sõnade kirjutamine;
- teksti kuulamine lindilt/CD-lt;
- teksti lugemine õige hääldusega, tõlkimine;
- küsimustele vastamine;
- kahekõne/vestlus;
- laulmine kas CD või DVD saatel;
- töölehe täitmine;
- väike kirjalik test;
- inglise keeleõppe filmi vaatamine;
- suuliste vastuste arutamine;
- kordamine.

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- saab aru õpitud sõnadest ja lühikestest lausetest;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- mõistab lihtsaid sagedamini esinevaid väljendeid ja sõnu sisaldavaid tekste;
- kasutab õpitud sõnu ja väljendeid oma (küsimuste esitamine, küsimustele vastamine) vajaduste väljendamiseks;
- suudab koostada lühikesi lauseid ja fraase enda ja oma lähiümbruse kohta.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kurm, Ü. (1998). *I love English 1*. Kassett. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü. (2000). *I love English. Student's book 1*. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü. (2003). *I love English. Workbook 1*. Tartu: Studium.
- Kurm, Ü. (2009). *I love English. Student's book 1*. Tartu: Studium.
- Palusoo, K., Kasuk, P. (2007). *Õpime inglise keelt*. CD. Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus. Pere ja Kodu raamat.

- *YEP. Inglise keele eelkursus. Õpik-värvimisraamat.* Tallinn: TEA, 2007.
- *Numbers and counting. Picture cards.* A Penguin Company. Great Britain, 2005.
- *Real time.* Interactive DVD. Elementary. Pearson Education Ltd 2010.
- *English with music.* CD. Tallinn: Koolibri. 2007.
- *Early bird. Songs 1.* CD. LOGICO. Finken.
- *Favourite action songs and rhymes.* DVD. A Poquito Production. 2005.
- *Top songs 1.* DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Top songs 2.* DVD. Oxford University Press. 2005.
- *SnowWhite and the seven dwarfs.* DVD. Walt Disney Studios.
- *Fairy tales.* Kassett. Penguin young readers. Pearson Education Ltd. Penguin Books Ltd 2000.
- Erinevad inglise keelsed lastelaulud.
- Lauamäng „Euroopa“ – erinevad Euroopa riigid, riigilipud, pealinnad.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline maailma kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa Liidu riikide võrdlev tabel koos riigilippudega.

Inglise keele ainekava 7. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keele teadmiste piires. Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja- ja kirjapildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

Kõnelemisoscuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üleküsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Jätakuvalt kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

Inglise keele tundides käsitletavat teemad:

- Round-up (Kordamine).

- Eelmisel õppeaasta materjali kordamine.
- School and classroom (Kool ja klassiruum).
  - To be
  - I'm, you're
  - School
  - Classroom
  - Colours
  - This is ...
- How are you? Nice to meet you (Kuidas sul läheb? Rõõm sinuga kohtuda).
  - He is sitting.
  - Are you reading?
  - He has got ...
  - A/an
  - Becky's day
  - Mother's/Father's Day
  - How are you?
  - Nice to meet you.
- I have got a new pet. (Mul on uus lemmikloom).
  - Have got / has got
  - Have you got ...?
  - Has he/she got ...?
  - Pets
  - School things
  - Excuse me, Can I ...?
- I can. I like. Would you like? Fruits (Ma suudan. Mulle meeldib/maitseb. Kas sa sooviksid? Puuviljade nimetused).
  - I can ... / Can you ...?
  - I like ... / I do not like ...
  - Bus/buses; baby/babies; child/children
  - Garden(work)
  - Fruits
  - Would you like ...?
- I'd like ...
- Round-up (Kokkuvõte).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- What's the matter? My body (Mis viga? Kehaosade nimetused).
  - Why ...?/Because ...
  - Nobody/everybody
  - I'm sick
- My body
- Sunday comes after Saturday. (Pühapäev on pärast laupäeva).
  - After/before

- Come/comes
- Always/never/sometimes
- Days of the week
- Meals
- Daily activities
- I'm afraid I ...
- Thank you for your letter (Täna sa kirja eest!).
  - Usually
  - Do you ...?
  - Letter/postcard
  - Thank you for ...
  - Clothes
- I think it suits me (Ma arvan, et see sobib mulle).
  - Does he ...?
  - I don't ...
  - Photo of ...
- Clothes
- Round-up (Kordamine).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- Do you get up before seven? (Kas sa tõused enne kella seitset?).
  - Do ...?/Does ...?
  - Washes/studies
  - My day
  - Food
- Revision (Kordamine).
  - Õppeaasta jooksul õpitud materjali kordamine.

Tunnis toimuvad tegevused:

- eelmisel õppetunnil õpitu kordamine;
- uute sõnade hääldamine;
- uute sõnade kirjutamine;
- teksti kuulamine lindilt/CD-lt;
- teksti lugemine õige hääldusega, tõlkimine;
- küsimustele vastamine;
- kahekõne/vestlus;
- laulmine kas CD või DVD saatel;
- töölehe täitmine;
- väike kirjalik test;
- inglise keeleõppe filmi vaatamine;
- suuliste vastuste arutamine;
- kordamine.

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, mis on seotud igapäevaelu ja vajadustega;
- oskab suuliselt lühidalt tutvustada ennast ja oma lähiümbrust;
- suudab alustada ja lõpetada lühivestlust õpitud teemade piires; osaleda lühikestes dialoogides õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- kirjutab lihtsaid lühiteateid igapäevaeluga seotud tegevustes (postkaart, kutse);
- oskab näidise järgi lühikesi tekste koostada.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kurm, Ü. (1998). *I love English 2*. Kassett. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü. (2001). *I love English. Student's book 2*. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü. (2004). *I love English. Workbook 2*. Tartu: Studium.
- Kurm, Ü. (2009). *I love English. Student's book 2*. Tartu: Studium.
- Liiv, S. (2006). *Inglise keele grammatika*. Tallinn: Ilo.
- Perrett, J., Covill, C. (2010). *Fly high 2. Pupil's book*. CD. Pearson Education Ltd.
- Numbers and counting. Picture cards. A Penguin Company. Great Britain, 2005.
- *English with music*. CD. Kirjastus Koolibri. 2007.
- *Early bird. Songs 1*. CD. LOGICO. Finken.
- *Favourite action songs and rhymes*. DVD. A Poquito Production. 2005.
- *Top songs 1*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Top songs 2*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Fairy tales*. Kassett Penguin young readers. Pearson Education Ltd. Penguin Books Ltd 2000.
- *Real time*. Interactive DVD Elementary. Pearson Education Ltd 2010.
- *Real time*. Interactive DVD Pre-intermediate. Pearson Education Ltd 2010.
- Erinevad ingliskeelsed laulud.
- Lauamäng „Euroopa“ – erinevad Euroopa riigid, riigilipud, pealinnad.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline maailma kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa Liidu riikide võrdlev tabel koos riigilippudega.

Inglise keele ainekava 8. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas elus.

Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

Inglise keele tundides käsitletavat teemasid:

- Round-up (Kordamine).
  - Eelmisel õppeaastal õpitud materjali kordamine.
- What do you do after classes? (Mida sa teed pärast tunde?).
  - What/When/Where
  - Who/How/Why
  - What do ...? / What does ...?
  - Hobbies
  - Letter
  - Let's ...
- First, second, third (esimene, teine, kolmas).
  - First/second/third
  - Do .../Does ...?
  - I live ... / I don't live ...
  - Nature
  - How do you spell it?
- 4. What date is it today? (Mis kuupäev täna on?).
  - Fourth, fifth, ... hundredth
  - Seasons
  - Months
  - Dates
- 5. Round-up (Kordamine).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.

- 6. Is there a shop near here? (Kas siin lähedal on kauplus?).
  - There is ... / there are ...
  - Next to / between/in/near
  - Town/places
  - How can I get to ...?
  - Sports
- 7. My home. My address (Minu kodu. Minu aadress).
  - Opposite /behind / in the middle of / in front of
  - Home
  - Furniture
- 8. I am taller than my brother (Ma olen pikem kui mu vend).
  - Small/maller
  - Wolf/wolves
  - Animals
- 9. Spring is here (Kevad on siin).
  - Often
  - More beautiful
  - Summer activities
- 10. Round-up (Kokkuvõte).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- 11. Christmas is coming (Jõulud tulevad)..
  - I would give ...
  - Christmas cards
- 12. Merry Christmas (Rõõmsaid jõule).
  - Christmas
  - What's your favourite ...?
  - On Christmas Day ...
- 13. Valentine's Day (Sõbrapäev).
  - Friends
  - We both ...
  - Family
- 14. Revision (Kordamine).
  - Õppeaasta jooksul õpitud materjali kordamine.

Tunnis toimuvad tegevused:

- eelmisel õppetunnil õpitu kordamine;
- uute sõnade hääldamine;
- uute sõnade kirjutamine;
- teksti kuulamine lindilt/CD-lt;
- teksti lugemine õige hääldusega, tõlkimine;
- küsimustele vastamine;
- kahekõne/vestlus;

- laulmine kas CD või DVD saatel;
- töölehe täitmine;
- väike kirjalik test;
- inglise keeleõppe filmi vaatamine;
- suuliste vastuste hindamine;
- kordamine.

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- saab õpitud temaatika piires aru lühikestest dialoogidest ja tekstidest;
- saab aru lühikestest lihtsatest tekstidest (postkaardid, teeviidad, teated, sõnumid) ja leiab neist vajaliku teabe;
- saab aru lihtsatest kirjalikest tööjuhustest;
- osaleb lihtsates lühikestes igapäevastes suhtlussituatsioonides;
- saab aru olulisest teabest olmetekstides (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud);
- kirjeldab suuliselt oma tegevusi igapäevastes situatsioonides.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kurm, Ü. (1998). *I love English 2* Kassett. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü. (2004). *love English. Workbook 2*. Tartu: Studium.
- Kurm, Ü. (2001). *I love English. Student's book 2*. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü. (2009). *I love English. Student's book 2*. Tartu: Studium.
- Liiv, S. (2006). *Inglise keele grammatika*. Tallinn: Ilo.
- Numbers and counting. Picture cards. A Penguin Company. Great Britain, 2005.
- *English with music*. CD. Kirjastus Koolibri. 2007.
- *Early bird. Songs 1*. CD. LOGICO. Finken.
- *Favourite action songs and rhymes*. DVD. A Poquito Production. 2005.
- *Top songs 1*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Top songs 2*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Fairy tales*. Kassett. Penguin young readers. Pearson Education Ltd. Penguin Books Ltd 2000.
- Frisby, A. W. (1968). *Longman's first English dictionary*. Longmans, Green and Co Ltd.
- *Real time*. Interactive DVD. Elementary. Pearson Education Ltd 2010.
- *Real time*. Interactive DVD. Pre-intermediate. Pearson Education Ltd 2010.
- *London*. DVD. Pilot Film and TV Productions Ltd 2004.
- *Tallinn*. DVD. Tallinn: TEA.
- Erinevad inglise keelsed laulud.
- Lauamäng „Euroopa“ – erinevad Euroopa riigid, riigilipud, pealinnad.

- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline maailma kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa Liidu riikide võrdlev tabel koos riigilippudega.

Inglise keele ainekava 9. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas elus.

Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

Inglise keele tundides käsitletavat teemad:

- Round-up (Kordamine).
  - Eelmisel õppeaastal õpitud materjali kordamine.
- 2 . What's the Estonian for "remember"? (Kuidas on eesti keeles sõna „remember“?).
  - Be (am, is, are)
  - Have got / has got
  - Do you ...?
  - My English book
  - New school-year
- They speak English (Nad räägivad inglise keelt).
  - I'm / I'm not
  - And/because/but
  - There is/are
  - Is/are there ...?
  - The United Kingdom
  - England, Scotland, Wales, Ireland
  - Capitals, symbols

- North of ...
- Everything is big in America (Ameerikas on kõik suur).
  - Big – bigger
  - Colourful – more colourful
  - Let's ...
- They also speak English (Nad räägivad ka inglise keelt).
  - Too many / few
  - Very many / few
  - Next to / around
  - In front of / behind
  - Between / above
  - I like / she likes
  - I don't / she doesn't like
  - Canada
  - Australia
  - New Zealand
  - Estonia
- Round-up (Kokkuvõtte).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- Who is the strongest? (Kes on tugevam?).
  - The biggest
  - The most colourful
  - My Day
  - Why don't we/you ...
  - Languages
  - It's ...past/to ...
- What's your sister like? (Milline su õde välja näeb?).
  - My father is a ...
  - He has got ...
  - Father's car
  - What's she like?
  - She is ...
  - She likes ...
- Were you at home yesterday? (Kas sa olid eile kodus?).
  - I was / you were
  - Were you ...?
  - Yes, I was / No, I was not.
  - Yesterday
  - Last year/month/week
  - I was born in 1984
  - I was absent / on duty / late
- Simple Past tense (Lihtminevik).

- I played
- I went
- Could you ... when you were?
- Round-up (Kokkuvõte).
  - Eelnevalt õpitud materjali kordamine.
- Using the verb “have” (Tegusõna “omama” kasutamine).
  - Once/twice
  - And/because/but/so
  - Have you got ...? / Do you have ...?
  - Have breakfast / a swim
  - This year / last year
  - Could you ...?
- Vegetables, fruits and berries (Juurviljade, puuviljade ja marjade nimetused).
  - He didn't ...
  - Telling the way
  - Vegetables, fruits, berries.
  - Garden
- Revision (Kordamine).
  - Õppeaasta jooksul õpitud materjali kordamine.

Tunnis toimuvad tegevused:

- eelmisel õppetunnil õpitu kordamine;
- uute sõnade hääldamine;
- uute sõnade kirjutamine;
- teksti kuulamine lindilt/CD-lt;
- teksti lugemine õige hääldusega, tõlkimine;
- küsimustele vastamine;
- kahekõne/vestlus;
- laulmine kas CD või DVD saatel;
- töölehe täitmine;
- väike kirjalik test;
- inglise keeleõppe filmi vaatamine;
- suuliste vastuste hindamine;
- kordamine.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- on omandanud esmased teadmised õpitava keele - maa kultuurist;
- saab aru lihtsatest dialoogidest, väga lühikestest juttudest, teadetest ja sõnumitest tuttavatel teemadel, mis on seotud igapäevaeluga;

- loeb sageli kasutatava sõnavaraga lühikesi tekste ja faktilist infot sisaldavaid tekste (kuulutused, isiklikud kirjad), leiab tekstis sisalduvat infot;
- tutvustab suuliselt ennast, oma huvisid ja oma pereliikmeid, kirjeldab lähiümbrust ja tegevusi õpitud sõnavara lausemallide piires;
- on tutvunud tegusõnade mineviku moodustamisega, sh ebareeglipärased sõnad.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kurm, Ü. (2003). *I love English 3*. Kassett. Tartu: Studium.
- Kurm, Ü, Jõul, M. (2001). *I love English. Student's book 3*. Tallinn: Koolibri.
- Kurm, Ü, Jõul, M. (2007). *I love English. Workbook 3*. Tartu: Studium.
- Kurm, Ü, Jõul, M. (2009). *I love English. Student's book 3*. Tartu: Studium.
- Liiv, S. (2006). *Inglise keele grammatika*. Tallinn: Ilo.
- Numbers and counting. Picture cards. A Penguin Company. Great Britain, 2005.
- *English with music*. CD. Kirjastus Koolibri. 2007.
- *Early bird. Songs 1*. CD. LOGICO. Finken.
- *Favourite action songs and rhymes*. DVD. A Poquito Production. 2005.
- *Top songs 1*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Top songs 2*. DVD. Oxford University Press. 2005.
- *Fairy tales*. Kassett. Penguin young readers. Pearson Education Ltd. Penguin Books Ltd 2000.
- Frisby, A. W. (1968). *Longman's first English dictionary*. Longmans, Green and Co Ltd.
- *Real time*. Interactive DVD. Elementary. Pearson Education Ltd 2010.
- *Real time*. Interactive DVD. Pre-intermediate. Pearson Education Ltd 2010.
- *London*. DVD. Pilot Film and TV Productions Ltd 2004.
- *Tallinn*. DVD. Tallinn: TEA.
- Skopinskaja, L. (1996). *Let's keep talking*. Inglise kõnekeele õpik. Tallinn: TEA.
- Berlitz vestmik. Inglise keel. CD. TEA Kirjastus. Tallinn, 2006.
- Wightwick, J. (2006). *15 minutit inglise keelt*. Tallinn: Koolibri.
- Jako, G. (1966). *Eesti-soome-vene vestlussõnastik*. Tallinn: Valgus.
- Tooman, H., Veldi, E. (2006). *Inglise-eesti ja eesti-inglise turismisõnastik*. Tartu: Studium.
- Erinevad inglise keelsed laulud.
- Lauamäng „Euroopa“ – erinevad Euroopa riigid, riigilipud, pealinnad.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline maailma kaart.
- Inglisekeelne suureformaadiline Euroopa Liidu riikide võrdlev tabel koos riigilippudega.

Loodusõpetus

Õppeaine kirjeldus

Loodusõpetuse ainekogu moodustab kõik see, mis last igapäevaelus ja lähikonnas ümbritseb. Klassist klassi materjal avardub, võimaldades õpilastel mõista kohaliku seotust globaalsega. Oluline osa on elukeskkonda säästvate väärtushinnangute ja hoiakute kujundamisel. Teemaaliselt võib ainekogu jagada loodus-geograafia- ja sotsiaalteemadeks. Loodusteemadel on mõnevõrra suurem osakaal. Loodusõpetuse vahendusel kujundatavad kujutlused lähemast ümbrusest on kõige otsemalt seotud teiste samal ajal õpetatavate ainetega. Neid kujutlusi vajavad õpilased lugemispalade sisu mõistmiseks, õigekirjaharjutusi tehes ja matemaatika tekstülesandeid lahendades. Selline koduloolisuse põhimõtete rakendamine võimaldab jõukohastada lastele õppimist tervikuna. Käsitletakse ka loodusgeograafiat, inim-, poliitilist ja majandusgeograafiat, kus on oluline osa õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemisel. Loodusõpetuse õppimise tulemusena peaks õpilastel kujunema võimalikult ülevaatlik pilt maakeral toimuvatest loodus-, majandus-, poliitilistest ja rahvastikuprotsessidest. Peale klassiruumis toimuvate õppetundide korraldatakse tunde vastavalt õppeülesandele ja võimalustele ka vabas looduses, muuseumis. Õpetamisel on võimalik kasutada mitmesuguseid meetodilisi võtteid, sealhulgas loodusvaatlusi, õppekäike ja ekskursioone, praktilist uurimist ja tegevust looduses. Füüsikaliste ja keemiliste nähtuste tutvustamisel on oluline nende nähtuste tähenduse selgitamine nii looduses kui ka praktilises elus.

Lihtsustatud õppe tasemel õppivaid lapsi iseloomustab tunnetustegevuse ja kõne piiratud areng, seetõttu peab loodusõpetuse õppe-metoodiline korraldus lähtuma esemelise õpetuse põhimõttest. Õpetus peab võimaldama ümbritseva tundmaõppimisel ühendada erinevad tunnetusmeeled. Kui õpitavat pole võimalik tutvustada objekti (nähtuse) loomulikus keskkonnas, tuleb õpetus materialiseerida ja näitlikustada. Oluline osa on katsetel ja lihtsatel praktilistel töödel. Loodusõpetus ei saa olla tegelikkuse ümberjutustamine, vaid tegelikkuse mitmekülgne, laste sensoorseid protsesse kaasav tunnetamine, mis muudab õppimise last tervikuna arendavaks.

Loodusõpetus on propedeutiline aine mitmetele edaspidi õpitavatele õppeainetele.

Õpetuse eesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- tunneb ära kodukoha ja Eesti loodusobjekte;
- oskab looduses käituda, huvitub looduse tundmisest;
- mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi ning säästvat tarbimist; teab looduskaitse põhimõtteid;
- teab ohutusreegleid ja käitub ennast ja teisi säästvalt vastavalt keskkonna tingimustele;
- teab ja järgib prügi vähendamise ja sortimise põhimõtteid;
- oskab hoolitseda lemmikloomade eest.

Lõiming

Oskused ja mõisted korduvad järgnevates klassides või kooliastmetel, iga järgnev kogemus toetub eelnevale. Klassist klassi materjal avardub.

3.–5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele, õpitakse tundma kodukoha loodust. Seoses õpilaste vaatlus- ja lugemisoskuste arenemisega, hakkab järk-järgult suurenema õppe- ja teabeallikate tekstide, jooniste, kaartide jms materjali kasutamise osakaal. Endiselt jäävad õppetegevuses olulisele kohale näitvahendid, katsed ja praktilised tööd.

6.–7. klassis luuakse kujutus Eesti loodusest. Tõuseb ka uurimuslike oskuste kujundamise osakaal.

8.–9. klassis luuakse kujutus Euroopa ja maailma loodusest. Omandatakse teadmisi universumist ja planeet Maa mitmepalgelisusest. Võrdluses maailma ja Euroopa riikidega süvendatakse teadmisi Eestist ning kujundatakse arusaam Eesti seostest Euroopa ja maailmaga. Terviklik kujutus maailmast sisaldab ka teadmisi inimese anatoomiast, erinevatest rassidest ja rahvustest ning igapäevaelus esinevatest füüsikalistest ja keemilistest nähtustest/protsessidest.

Loodusvaldkonna moodustavad õppeained, mis baseeruvad loodust uurivatel teadustel: loodusõpetus, geograafia, keemia, füüsika. Valdkonnasiseselt seob loodusaineid kõige üldisem taotlus: õpilaste loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujundamine.

Loodusteaduslike teadmiste lõimiseks lahendatakse lõimivaid ülesandeid, tehakse uurimuslikke töid, projektteid jm. Õpilane oskab õpetaja abiga sõnastada küsimusi või -hüpoteese, mida on võimalik katse teel kontrollida; kavandada katseid andmete kogumiseks; läbi viia praktilisi töid kasutades mõõteriistu ja katseseadmeid ohutult; analüüsida andmeid; teha järeldusi tulemuste ja teaduslike arusaamade põhjal; sõnastada üldistusi ning esitada tulemusi.

Tähtis on, et uurimuslikud tööd on kavandatud erinevaid õppeaineid siduvana ja tööde juhendid on erinevates õppeainetes koostatud sama skeemi kohaselt:

- lugu, millest saavad õpilased ideid uurimisküsimuse püstitamiseks või uurimisküsimuse mõistmiseks;
- oletus, ennustus või hüpotees;
- eksperimentaalse uurimuse korral katse kavandamine (katse skeem, muudetav karakteristik, muutuv karakteristik, olulised karakteristikud, mille jäävus on vajalik tagada);
- katse ja mõõtmine;
- tulemuste tabuleerimine ja tulemuste töötlemine, mis saadakse ühisarutelu tulemusena, graafiline esitus;
- katsetulemuste põhjal järelduse tegemine õpetaja abiga.

Lõiming valdkonnaväliste õppeainetega arendab õpilaste võimet ühes õppeaines saadud teadmisi ja oskusi üle kanda teiste õppeainete konteksti. Lõiming valdkonnaväliste õppeainetega toimub ainetevaheliste seoste, üldpädevuste ja läbivate teemade kaudu.

I–V klassini on otstarbekas õpetamisel lähtuda üldõpetuse põhimõtetest. Õpitulemused saavutatakse tulemuslikumalt, kui loodusalaseid teemasid käsitletakse lõimitult erinevates ainetundides. VI–IX klassis on võimalik teha mitmeid õppeaineid lõimivaid projekte.

Matemaatikaalaste teadmiste abil õpetatakse loodusnähtusi ja -objekte võrdlema, sobitama ja rühmitama. Loodusõpetuse praktilistes töodes tuleb suunata õpilasi loendama, mõõtma, vaatlustulemusi tabelisse kandma, lihtsaid graafikuid koostama. Plaani õppimine loodusõpetuses seostub tasandiliste kujundite õppimisega.

Emakeelealastele teadmiste toetudes õpitakse loodusnähtusi ja -objekte kirjeldama. Kujundatakse suuliselt esitatud korralduste mõistmise ja täitmise oskus. Häid võimalusi ühiste õpitulemuste saavutamiseks leiab õppekäikudest ja teistest praktilistest tegevustest.

Inimeseõpetuses on põhirõhk hoiakute kujundamisel ja loodusõpetus pakub elulisi situatsioone, mis võimaldab elulähedast ainekäsitlemist, nagu arutelusid, juhtumi analüüsi jm hoiakuid kujundavaid õpitegevusi.

Loodusõpetuses kirjeldab õpilane vaadeldavaid objekte. Vaatlustulemused vormistatakse sageli joonistamise kaudu. Kunstiõpetus võimaldab õpetada vaatlust hoopiski sügavamalt kui loodusõpetus.

Muusikas saab õpitavaid muusikapalu valida loodusnähtustega kooskõlas; õppides puud, saab laulda vastavate puude ja nendega seotud elustiku laule.

Loodusteaduste omandamist ja kinnistamist saadab käeline tegevus loodus- või tööõpetuse tunnis: vaatlusaluse objekti voolimise, joonistamine (šablooni järgi), värvimine, lõikamine, rebimine ja kleepimine, seoseid ja suhteid kajastava pildiseeria järjestamine sisu järgi.

Loodusõpetuse üks põhilisi eesmärke on loodust hoidva käitumise kujunemiseks sobiva õpikeskkonna loomine ja uurimuslikud tegevused nii ruumisõppes kui ka õuesõppes loovad sellise õpikeskkonna.

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“. Elukestev õpe loodusõpetuse kontekstis tähendab, et õppimises keskendutakse oluliste oskuste omandamisele, hoitakse vajalikul tasemel eustressi (hoidutakse õppimises liigsest stressist). Õppimises kui individuaalses protsessis näidatakse õpilastele tema saavutusi positiivses võtmes. Tähelepanu all on positiivne hoiak loodusõpetuse õppimise suhtes. Loodusega seotud elukutsete soosimine toimub looduse vastu huvi tundmise kaudu. Samuti on tähtis, et loodusega seotud elukutsetega inimesed, kellega õpilased kohtuvad, on oma elukutsest vaimustunud. Õppekäigul tutvutakse lähiümbruse töömaailmaga.

„Keskkond ja jätkusuutlik areng“. Loodusõpetus tervikuna on suunatud antud läbiva teema käsitlemisele. Õppimises tuginetakse õpilase kogemustele, igapäevaelu nähtustele ning looduse vahetule kogemisele. Õppe ja kasvatus kaudu taotletakse õpilase keskkonnataju kujunemist, pööratakse tähelepanu keskkonnaküsimustele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“. Kodanikualgatus võiks olla seotud probleemide lahendamisega. Õppekäikudel märkavad õpilased, või juhib õpetaja neid märkama, kitsaskohti ja suunab õpilasi arutlema nende kitsaskohtade likvideerimise vajalikkuse üle. Parima tulemuse saab, kui arutlus on seotud õpilaste eluoluga. Ettevõtlikkuse võiks siduda inimeste vabatahtliku tegevusega.

„Kultuuriline identiteet“. Teemad „Planeet Maa“ ja „Elu mitmekesisus Maal“ ja praktiline töö „Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele“ võimaldavad näidata, et maakera eri paikades elavatel inimestel on erinevad elutingimused, millest lähtuvad ka kultuurilised erinevused.

„Teabekeskond“. Loovate tööde kavandamisel ja ainealaste projektide käigus areneb teabe leidmise oskus, ka suhtlemisoskus. Info kogumiseks õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud informatsiooni usaldusväärsust.

„Tehnoloogia ja innovatsioon“. Antud läbiva teema raames tutvutakse ainete omadustega, õpitakse mõõtma pikkust, massi, temperatuuri, kiirust. Tehnoloogiaga on seotud elekter ja magnetism, toiduainete töötlemine (koostöös kodundusega). Infotehnoloogia vallas toimub õuesõppe ja uurimuslike tööde käigus kogutud teabe töötlemine.

„Tervis ja ohutus“. Loodusõpetuse teema „Inimene“ on otseselt seotud antud läbiva teemaga. Tähtis on arutada tervisliku toitumise üle, tehes seda koos inimeseõpetuse ja kodundusega. Kõikides õuesõppe tundides pööratakse tähelepanu võimalikele ohtudele, arutatakse ohuolukordi ja tehakse eakohaseid otsuseid ohtude vältimiseks ja tegutsemiseks ohtu sattumise korral. Teema „Elekter ja magnetism“ raames käsitletakse elektriohutust. Teemas „Liikumine“ käsitletakse ohuolukordade vältimist liikluses ja tegutsemist ohtu sattumise korral. Praktilistes töödes pööratakse tähelepanu ohuallikatele ja ohutule käitumisele. Klassis peaksid olema asjakohased postrid, mida võivad ka õpilased valmistada.

„Väärtused ja kõlblus“. Peamiseks väärtuseks, mida loodusõpetuses kujundatakse, on loodus, selle säästmine ja looduse tundmaõppimine. Tähtis on kujundada hoolimist elusolenditest ja nende vajadustest. Oluline väärtus on ka looduse mitmekesisus ja ilu. Õppekäikudel jälgitakse turvalist liikumist looduses, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast. Väärtuste kujundamine toimub arutelude kaudu. Inimeste loodust kahjustavale mõjule järgnegu hinnang. Õppeprotsessis peetakse silmas ka inimlike väärtusi, nagu õiglust, ausust, hoolivust, sallivust, inimväärikust, lugupidamist enda ja teiste vastu, lubaduste pidamist ning demokraatlikku osalemist ja rahvuslikkust.

Seosed õppekava üldpädevustega

Loodusõpetuse teemade õppimine arendab kõiki üldpädevusi.

Õpipädevust arendatakse loodusobjektide kirjeldamise ning uurimise kaudu. Õpilased omandavad koostöös õpetajaga oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme, planeerida ja teha katseid või vaatlusi ning teha kokkuvõtteid.

Suhtluspädevust arendab keelekasutus, arusaamine suulistest ja kirjalikest korraldustest, erinevate tekstide mõistmine ja kasutamine. Suhtluspädevuse arendamine toimub ka loodusnähtuste- ja objektide kirjeldamise kaudu. Olulisel kohal on vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtte suuline ja kirjalik esitus.

Ettevõtlikkuspädevust arendab uurimuslike tööde tegemine, kus püstitatakse uusi probleeme, mis seejärel põhjendatakse või ümber lükatakse. Ettevõtlikkuspädevust arendab ka õpilaste aktiivne osalemine loodusõpetuse teemadega seotud projektõppepäevadel (nt õunapäev), kus õpilased ise loodustooteid toodavad (õunamahl, õunamoos) või pakendavad (õunakrõpsud, nurmenukutee).

Kultuuri- ja väärtuspädevust arendavad õpilaste ühine tegevus, rühmatööd ja praktilised tegevused. Kujundatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, arendatakse huvi loodusteaduste vastu.

Sotsiaalne pädevus kujuneb, kui ühiselt õpitakse järgima käitumisreegleid, teistega arvestama ja oma arvamust kaitsma. Õpilastes kujundatakse vastutustunnet ja koostööoskusi. Oluline on kooli- ja klassi reeglitest ning muudest kokkulepetest kinnipidamine.

Matemaatikapädevuse kujunemist toetatakse uurimusliku õppe kaudu, kus kasutatakse mõõtmist ja võrdlemist info kogumisel. Oluline on loodusnähtuste ja -objektide võrdlemine, sobitamine ja rühmitamine. Praktilistes tegevustes õpivad õpilased loendama, mõõtma, vaatlustulemusi tabelisse kandma ja lihtsamaid graafikuid ning diagramme koostama ning esemeid kaaluma.

Digipädevust kujundab esitluste, referaatide ja interaktiivsete mängude ning viktoriinide tegemine. Loodusõpetuses kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, säilitamiseks ja esitamiseks. Loodusõpetuse tundides on näitlikkustamise eesmärgil soovitatav järgmiste keskkondade kasutamine: <http://www.looduskalender.ee/n/>, <http://bio.edu.ee/>, <http://mudelid.5dvision.ee>, <http://www.loodusheli.ee/>, <https://www.eenet.ee/EENet/kaamerad>.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Loodusõpetuse ainekava 1.–2. klassile

1. ja 2. klassis on loodusõpetus üldõpetuse osa ja käsitletavat teemasid ning õpitulemusi on kirjeldatud üldõpetuse ainekavas.

Loodusõpetuse ainekava 3. klassile

Maht

70 tundi, sh 1 õppekäik Harku metsa (RMK)

Rõhuasetused

3. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel.

Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonikatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

3. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Õppesisu ja -tegevused

Sügis (24 ainetundi)

- Sügisene pööripäev. Õhu jahenemine ja selle põhjused. Riietus ja tegevused. Loodus hilissügisel.
- Välis- ja toatemomeeter. Õhutemperatuuri mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine. Ilmavaatlustabeli koostamine.

- Tuul: nõrk tuul, tugev tuul, torm. Pilved ja sademed.
- Rändlinnud. Kogunemine parvedesse ja äralend, äralennu põhjused, ohud teekonnal. Metsloomade valmistumine talveks (karu, siil, mäger). Liblikate, putukate elu sügisel.
- Sügisene mets: sammal, rohhtaimed, seened, metsamarjad, põõsad, puud (lehtpuud ja okaspuud).
- Rukis - leivavili: rukkitaime, rukkiterad, rukkijahu; rukki külvamine; rukkioras.
- Köögiviljad. Köögiviljataimede äratundmine, kirjeldamine, võrdlemine, kasvatamise selgitamine. Taime osad: juur, vars, lehed, viljad.
- Kodu. Kodupaik - osake Eestist. Koduümbruse loodus. Eesti suuremad linnad. Tallinn – Eesti pealinn.
- Aeg . Ajajaotus: aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut. Aastas on 12 kuud. Kalender. Kellaaja sõnastamine ja märkimine.

Talv (20 ainetundi)

- Talve alguas, talvekuud. Talvine riietus ja tegevused.
- Õhutemperatuur: külmakraadide lugemine termomeetrilt, märkimine ilmavaatlustabelisse. Erinevad talveilmad: tuisk, sula, lumeta talv.
- Vesi talvel. Lume teke, lume tähtsus looduses. Vee jäätumine; jää tekkimine veekogudele. Ohutusnõuded jääle minekul.
- Talvine koduümbrus.
- Loomad ja linnud talvel. Metsloomad: välisehitus, elupaik, eluviis, toit. Eestis talvituvad linnud: välisehitus, elupaik, toit. Lindude toitmine talvel. Loomade ja lindude jäljed lumel.
- Metsatööd talvel: metsaraie; ehituspuidu varumine; küttepuidu varumine; puidu töötlemine.

Kevad (22 ainetundi)

- Kevadine pööripäev. Õhutemperatuur öösel ja päeval, temperatuuride võrdlemine.
- Kevad loomariigis. Karvavahetus, poegade sünn ja areng. Rändlindude saabumine, pesitsemine, haudumine, hoolitsemine poegade eest.
- Kalad, konnad, putukad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit.
- Kevadlilled looduses ja koduaias: ehitus, tundmine, mõned kasvuseärasused. Sibullilled. Näsiniin - mürgine taim.
- Taime areng seemnest.
- Köögiviljataimed- seemnete vaatlus, kirjeldamine, võrdlemine, äratundmine. Seemnete külv, tärkamine.

Suvi (4 ainetundi)

- Suvine pööripäev. Suvekuud.
- Suvised tegevused ja ohud.

Soovitusi õppetegevuseks

- õuesõppetunnid kooliõues (aastaajaliste erinevuste vaatlemine, ilmavaatlused, taimede ehitus, putukad);
- õppekäik talvisesse metsa (RMK);
- vee külmumise ja jää sulamise vaatlemine, sulava lume temperatuuri mõõtmine;
- loodusvaatlused: taimede välisehitus, loomade välisehitus;
- loomade ja lindude jala- ning tegutsemisjälgede vaatlemine, kirjeldamine;
- seemnete külv, tõusmete eest hoolitsemine;
- paberjäätmete sorteerimine ja taaskasutamine.

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- kirjeldab vaadeldavaid objekte 3–5 lausega;
- võrdleb vaadeldavaid objekte võrdlusplaani alusel (õpetaja suunamisel);
- eristab ja nimetab tundmaõpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma;
- kirjeldab õpitud loomade ja lindude välimust ja nende elutegevuse seost aastaajaga (kuni 5-sõnaliste lihtlausetega);
- mõistab termomeetri näitu;
- toob välja õpitud põhjuslikke seoseid looduses;
- loetleb kuude nimetusi ja teab nende järgnevust;
- nimetab aastaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis; ilmastikus;
- loetleb taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias;
- nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi;
- teab prügi vähendamise ja sortimise põhimõtteid;
- väärtustab toitu ja ei raiska seda.

Kasutatavad õppematerjalid

- Viilma, E., Nerman, M. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat III klassile, 1.–2.osa*. Tartu: Studium.

Loodusõpetuse ainekava 4. klassile

Maht

70 tundi, sh 1 õppekäik loomaaeda

Rõhuasetused

4. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel.

Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonkatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

4. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Õppesisu ja -tegevused

Kodu (4 ainetundi)

- Linna ja maakodu. Talu: hooned, maad (aed, põld, heinamaa, karjamaa, mets). Koduloomad ja nende kasulikkus. Maatööd (põlluharimine, loomapidamine jms). Lemmikloom ja tema eest hoolitsemine.

Eluta loodus (26 ainetundi)

- Õhk. Hapnik ja süsihappegaas õhu koostises. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhu soojenemine ja jahtumine. Puhas ja saastunud õhk, puhta õhu tähtsus, puhas õhk ruumis.
- Vesi. Vesi looduses, vee kasutamine igapäevaelus, tähtsus elusolenditele. Joogivee omadused, võrdlus sademete ja veekogu veega. Vee olekud ja nende muutumine. Vee keemine ja keemistemperatuur. Vee aurumine. Vee külmumine ja jää sulamine. Veekogud erinevatel aastaegadel. Vee ringkäik looduses. Vee reostumine. Vee säästlik kasutamine kodus ja koolis.

Soovitusi õppetegevuseks

- õhu- ja veetemperatuuri mõõtmine;
- joogivee võrdlemine sademetest saadud vee või veekogu veega;
- katsed: vee olekute muutumine.

Valgus ja soojus (8 ainetundi)

- Valgus- ja soojusallikad. Valguse ja soojuse tähtsus elusolenditele. Maa: esmane tutvus gloobusega. Päeva ja öö vaheldumine. Päikese teekond taevavõlvil erinevatel aastaegadel: soojustingimuste muutumine, öö ja päev.

Soovitusi õppetegevuseks

- gloobuse ja selle pöörlemise vaatamine;
- gloobuse ja taskulambiga öö ja päeva vaheldumise demonstreerimine.

Elusloodus (40 ainetundi)

- Maismaataimed: välisehitus (puu, põõsas, puhmas, rohhtaim) mitmekesisus, eluks vajalikud tingimused; Taime areng seemnest, arenguks vajalikud tingimused, seemnete levik. Mulla tähtsus taimedele.
- Kultuurtaimed: ilu-, köögivilja- ja viljapuuaed, põllul-tundmine, nimetamine, kasvamise iseärasused; Üheaastased ja mitmeaastased taimed.
- Veetaimed: välisehitus, mitmekesisus, eluks vajalikud tingimused.
- Maismaaloomad (imetajad, linnud, roomajad, selgrootud loomad) – välisehitus, liikumine, areng, toitumine, mitmekesisus, elupaigad.
- Veeloomad (kalad, kahepaiksed, selgrootud loomad) – välisehitus, liikumine, areng, toitumine, mitmekesisus, elupaigad.
- Vee- ja maismaaloomade erinevused.
- Eluviisid. Erinevate loomade eluviisid (üksikult, karjadena, parvedena).

Soovitusi õppetegevuseks

- uurimus taime kasvu sõltumine soojusest, valgusest ja mulla niiskusest; taimede kasvatamine aknalaual;
- õppekäik loomaaeda;
- loomade välimuse ja eluviisi uurimine (pildid, teatmeteosed, internet vm);
- plakatite koostamine erinevatest loomarühmadest;
- seeriapiltide järjestamine loomade arengust (tugisõnade abil);
- loomaaia looduskooli töölehed paaristööna;
- laste loomaaia külastamine.

Seened. Kübaraga seened: välisehitus (kübar, jalg, seeneniidistik) Söögiseened ja mürgised seened. (3)

- Organismide kooselu. Toiduahelad.

Soovitusi õppetegevuseks

- toiduahelate koostamine;
- seenenäituse külastamine.

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- viib iseseisvalt läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ja täidab vastavat tabelit (juhendamisel);
- võrdleb loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaani alusel;
- kirjeldab võrdlemise põhjal lihtlausetega kuni kolme objekti;
- jälgib õpetaja suunamisel demonstratsioonkatsetes ja laboratoorses töödes toimuvat ja kirjeldab seda;
- rühmitab õpitud taimi ja loomi erinevate tunnuste alusel;
- teab looduse jagunemist elus ja eluta looduseks, nende omavahelist seost;
- eristab kultuurtaimi ja toob näiteid;
- nimetab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede nimetusi ja nende kasvamise iseärasusi;
- loetleb taimede eluks vajalikke tingimusi;
- nimetab ja toob näiteid õhu, vee ja mulla peamistest omadustest;
- nimetab vee ja õhu saastumise olulisi põhjusi ja saastumise vältimise/vähendamise võimalusi;
- otsustab termomeetri näitude järgi, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega;
- selgitab aastaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt;
- hindab õpetaja abiga kohaliku keskkonna seisundit.
- oskab ennast riietada vastavalt ilmastikule.

Kasutatavad õppevahendid

- Elvisto, T., Kuurme, M., Laug, V. (2007). *Loodusõpetuse töölehed 2. klassile*. Tallinn: Avita.
- Nerman, M. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat IV klassile*, 1.–2. osa. Tartu: Studium.
- Sirel, K. (2013). *Loodusõpetus 3. klassile, 1. osa*. Tallinn: Koolibri.

Loodusõpetuse ainekava 5. klassile

Maht

70 ainetundi, sh. 1 õppekäik Pääsküla rabasse

Rõhuasetused

5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

Vaadeldakse organismide seost elukeskkonnaga. Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel. Koduümbruse keskkonnaprobleemide kõrval käsitletakse 5. klassis ka Eesti keskkonnaprobleeme.

Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonkatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

5. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, süvendatakse arusaamist Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Õppesisu ja -tegevused

Mõõtmine ja võrdlemine (3 ainetundi)

- Tahked kehad ja vedelikud. Kehade kaalumine. Vedelike koguste ja temperatuuri mõõtmine. Mõõtmistulemuste võrdlemine.

Soovitusi õppetegevuseks

- kehade kaalumine;
- vedelike koguste mõõtmine;
- vedelike temperatuuri mõõtmine.

Elus ja eluta (3 ainetundi)

- Elus- ja eluta looduse objektide tunnused. Õpitud taime- ja loomarühmad.

Soovitusi õppetegevuseks

- looduslike objektide rühmitamine piltide ja sõnasedelite abil;
- taimede vaatlused kooli õuealal.

Gloobus. Plaan ja kaart (6 ainetundi)

- Maakera mudel – gloobus. Leppemärgid sh leppevärvid gloobusel ja kaartidel. Eesti looduskaart. Ilmakaared, suundade määramine Eesti kaardil. Põhiilmakaarte määramine kompassi abil ning päikese järgi.
- Plaan. Pildi ja plaani/kaardi erinevus. Klassi plaan ja kooliümbruse plaan. Enda asukoha määramine plaanil, objektide äratundmine ja nende asukoha (teiste objektide suhtes) kirjeldamine plaanil.

Soovitusi õppetegevuseks

- põhi-ilmakaarte määramine õues kompassi abil ning päikese järgi (õpetaja abiga);
- Eesti kaardiga tutvumine lauamängude või pusle abil;
- kooliümbruse tundmin ja nende kaardistamine plaanil kokkulepitud värvide abil; värvidega märgistatud plaani võrdlemine kaaslase omaga, oma arvamuse põhjendamine (õpetaja küsimuste toel).

innavormid kodukohas (2 ainetundi)

- Pinnavormid kooliümbruses (tasane maapind, kungas, nõgu, org): vaatlus ja mudeldamine. Pinnavormide kujutamine Eesti kaardil värvide järgi.

Soovitusi õppetegevuseks

- kooliümbruse pinnavormide mudeldamine.

Organismide rühmad ja kooselu (27 ainetundi)

- Mets. Metsa tähistamine kaardil. Mets puuliikide järgi (okaspuu-, lehtpuu- ja segamets), elustik vastavat liiki metsas, toiduahelad. Koosluste võrdlus: mets-park, mets-põld.
- Veekogu. Veekogud kodukohas. Veekogude tähistamine kaardil. Vee-elustik kodukoha veekogus ja selle kaldal, toiduahelad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaataimedest - ja loomadest. Soo. Soo tähistamine Eesti kaardil. Soo-elustik (taimed, selgroogsed loomad), toiduahelad. Turvas, selle kasutamine.

Soovitusi õppetegevuseks

- toiduahelate koostamine;
- ülevaate koostamine ühe taime või looma kohta kava alusel;
- õppevideod [https://soo.elfond.ee /filmid/](https://soo.elfond.ee/filmid/).

Maavarad (4 ainetundi)

- Maavarad (liiv, kruus, savi, paekivi ehk lubjakivi, turvas, põlevkivi), nende kasutamine.

Elekter (6 ainetundi)

- Elektri tootmine Eestis. Elektri jõudmine elektrijaamast kasutajani. Elektri kasutamine koolis ja kodus, elektriohutus. Vooluring: vooluallikas (patareid), elektripirn, juhtmed, lüliti.

Soovitusi õppetegevuseks

- lihtsa vooluringi koostamine (abiga) ja toa elektrivõrguga võrdlemine;
- elektritarbimise jälgimine koolis ja kodus.

Kodukoht Eesti (9 ainetundi)

- Eesti naaberriigid.
- Asulad: linn, alev, küla. Eesti suuremad linnad, pealinn. Eesti riiklik ja rahvuslik sümbolika.
- Kodukoht: asula määramine; asukoht pealinna ja suuremate linnade suhtes. Kodukoha sümbolika (lipp, vapp).
- Inimeste tegevus koduasulas: kultuuri- ja teenindusasutused, arstiabi ja päästeteenistus, suuremad ettevõtted ja nende toodang.

Soovitusi õppetegevuseks

- kodukoha näitamine Eesti kaardil;
- suuremate linnade näitamine Eesti kaardil;
- Eesti naaberriikide näitamine kaardil.

Maailmaruum ja planeet maa (10 ainetundi)

- Tähistaevas, taevakehad: täht (sh Päike), komeet. Maailmaruumi uurimine: pikksilm, binokkel, teleskoop, kosmoselaev; astronaut, astronoom. Päike ja planeedid. Maa kaaslane Kuu. Päikesesüsteemi väikekehad: asteroidid, meteoriidid. Meteor. Võimalikud katastroofid.
- Maa pöörlemine – öö ja päeva vaheldumine. Maa tiirlemine – aastaegade vaheldumine.
- Maakera siseehitus. Looduskatastroofid (vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused), ohud inimese elule ja tegevusele.

Soovitusi õppetegevuseks

- näitkatse: planeetide ning nende kaaslaste liikumise (tiirlemise ja pöörlemise) mudeldamine;
- öö ja päeva vaheldumise mudeldamine;
- näitkatse: aastaegade vaheldumise mudeldamine.

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;
- tunneb ära Eesti Vabariigi sümbolika;
- tunneb ära iseloomulike tunnuste järgi ja oskab nimetada kodukoha veekogusid, pinnavorme, asulaid;
- orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajaduse korral võõrale teed;
- leiab kaardilt Eesti ja näitab kodukoha asukohta Eesti kaardil;
- nimetab ja näitab kaardil põhiilmakaari;
- tunneb ära ja nimetab kodukoha metsa, sood, veekogu, maavarasid;
- nimetab ja näitab kaardil Eesti suuremaid linnu;
- nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike.

Kasutatavad õppematerjalid

- Käärik, R., Riives, K. *Loodusõpetus 5. klassile*. Digiõpik.

Loodusõpetuse ainekava 6. klassile

Maht

140 tundi, sh 1 õppekäik botaanikaaeda

Rõhuasetused

6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.

Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, liha- ja rohusööjad loomad).

Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).

Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, võimaluse korral kasutatakse õppefilme.

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Uus teema esitatakse klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

Õppesisu ja -tegevused

Mõõtmine ja võrdlemine (4 ainetundi)

- Elus- ja eluta looduse objektid, loodus- ja tehisoobjektid kooli lähiümbruses. Objektide suuruste, objektide vaheliste kauguste mõõtmine ja võrdlemine koolihoovis.

Soovitusi õppetegevuseks

- õuesõppetunnid kooli lähiümbruses: loodus- ja tehisoobjektide eristamine, kirjeldamine, rühmitamine;
- objektide suuruste, vahemaade mõõtmine ja tulemuste võrdlemine.

Plaan ja kaart (10 ainetundi)

- Eesti looduskaart: leppemärgid. Ilmakaarte määramine kaardil-plaanil, õues kompassiga ja päikese järgi.
- Eesti halduskaart: maakonnad ja maakonna keskused.
- Kooliümbruse ja koduasula plaan: leppevärvid ja -märgid, lihtsate (mõõtkavata) plaanide täiendamine.

Soovitusi õppetegevuseks

- ilmakaarte määramine õues kompassiga ja päikese järgi;
- lihtsa plaani ja pildi võrdlemine: enda asukoha määramine plaanil, plaanil olevate objektide äratundmine, plaani täiendamine pildi järgi;
- liikumine kooliümbruse plaani järgi; klassi/kooliümbruse plaani täiendamine (abiga);
- Eesti loodus- ja halduskaart: maakondade, suuremate linnade ja koduasula leidmine ning näitamine kaardil (õpetaja juhendamisel). Maakondade ja suuremate linnade märkimine kontuurkaardile (abiga).

Pinnavormid kodukohas (5 ainetundi)

- Pinnavormid (küngas, org, nõgu, mägi, tasandik, kõrgustik;).
- Pinnavormide kujutamine kaardil. Inimese kujundatud pinnavormid kodukohas.

Soovitusi õppetegevuseks

- künka mudeli koostamine. Pinnavormi osade (nõlv, jalam) näitamine mudelil;
- pinnavormide mudeldamine liivakastis ja voolimismaterjalist.

Muld elukeskkonnana (12 ainetundi)

- Mulla kirjeldamine. Mulla koostis. Mulla elustik. Mulla tekkimine. Mulla tähtsus taimedele (temperatuur, niiskus, viljakus) ja loomadele. Vee liikumine mullas. Inimtegevuse mõju mullale (mulla harimine, väetamine, maaparandustööd).

Soovitusi õppetegevuseks

- mullaproovide võtmine, mulla kirjeldamine ja mullaproovide võrdlemine;
- kompostmulla valmistamine;
- mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlakstegemine;
- mulla temperatuuri mõõtmine.

Vesi kui aine (20 ainetundi)

- Vesi looduses; veekogud. Puhta vee omadused.
- Mageda vee tähtsus elule Maal.
- Vesi kui lahusti; looduslik vesi, mineraalvesi kui looduslik lahus.
- Vee olekud ja nende muutumine.
- Veetemperatuur ja selle muutumine (keemis-, külmumis-, jää sulamistemperatuur).
- Vee kasutamine. Joogivesi. Põhjavesi.
- Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.

Soovitusi õppetegevuseks

- erinevate omadustega vee võrdlemine;
- veetemperatuuri mõõtmine;
- igapäevaelus kasutatavate lahuste valmistamine (soolalahus, suhkrulahus, äädikalahus).

Vesi elukeskkonnana (30 ainetundi)

- Meri. Läänemeri: rannajoon, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere vee omadused. Mere, ranniku ja saarte elustik: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.
- Jõgi. Jõgi ja selle osad; jõestik ja selle osad. Vee voolamine jões; kärestik, juga. Veetaseme kõikumine jões. Eesti suuremad jõed. Jõgi elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.
- Järv. Järvevee omadused. Veevahetus järvedes. Eesti suuremad järved. Järv elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.

Soovitusi õppetegevuseks

- suuremate lahtede, väinade, saarte, poolsaarte, jõgede ja järvede näitamine Eesti kaardil; nende kandmine kontuurkaardile (abiga);
- veeorganismide uurimine ja välisehituse kirjeldamine (kava toel);
- tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale;
- tutvumine siseveekogude selgroogsetega ja taimedega, kasutades veebimaterjale aadressidel <http://bio.edu.ee/loomad>;

- vee puhastamine erinevatel viisidel;
- vee kasutamise (sh joogi- ja reovee teekonna) uurimine kodus või koolis;
- vee säästliku kasutamise võimaluste uurimine kodus või kooli;
- vaatlusülesandena, mis võib reostada põhjavett kooliteel, kodu ümbruse.

Õhk kui aine (10 ainetundi)

- Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes.
- Õhu liikumine - tuul. Tuule kasutamine inimtegevuses.
- Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Ilmastikunähtused. Veeringe. Inimtegevuse mõju õhule ja veele.

Soovitusi õppetegevuseks

- õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal, õhu kokkusurutatavus, õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine;
- õhutemperatuuri mõõtmine;
- ilmavaatlused;
- kodukoha ilmaennustuste jälgimine, võrdlemine tegeliku ilmaga.

Õhk elukeskkonnana (8 ainetundi)

- Õhu kui elukeskkonna tähtsamad omadused.

Organismide rühmad ja kooselu (31 ainetundi)

- Taimed. Õistaimede, okaspuude, sõnajalg- ja sammaltaimede eristamine: taimeosade nimetamine ja kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine. Mürgised taimed/taimeosad. Taimede eluks vajalikud tingimused. Taimede tähtsus looduses ja inimeste elus.
- Loomad. Selgroogsete ja selgrootute loomade eristamine: välisehituse kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine (välisehitus, liikumisviis, elupaik, toitumine, järglaste saamisviis ja nende eest hoolitsemine). Organismide vaheliste suhete iseloomustamine lihtsamate toiduvõrgustike abil.

Soovitusi õppetegevuseks

- uurimusliku ülevaate koostamine: ühe taime-, looma- või linnuliigi põhjalikum tundmine.

KODUKOHT elukeskkonnana (10 ainetundi)

- Loodus- ja tehiskeskkond koduasulas. Taimed ja loomad koduasulas. Koduasula keskkonnaprobleemid.

Soovitusi õppetegevuseks

- Tallinnat tutvustava plakati koostamine.

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid;
- mõistab taaskasutuse vajalikkust ja selle seost jäätmete sorteerimisega;
- mõistab inimtegevuse mõju loodusele ja teab tegevusi, mis aitavad looduskeskkonda hoida;
- jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;
- loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga);
- tunneb ära pinnavormide kujutised füüsilisel kaardil, teab pinnavormide olulisi tunnuseid; eristab jõge, järve, merd, saart, poolsaart;
- iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);
- eristab eluta ja elusa looduse objekte;
- täidab ja kirjeldab abiga õppejooniseid ja skeeme, mis võimaldavad mõista õppeinfos sisalduvaid seoseid (nt õppejoonis: vee ringkäik looduses);
- teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel);
- kirjeldab vett erinevas olekus ja toob välja vee oleku muutumise tingimused ning mõistab vee tähtsust inimese elus;
- teab õhu tähtsamaid omadusi; loeb, märgib ja mõõdab vee ning õhu temperatuuri.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anijärv, H., Säre, M. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat VI klassile, 3. osa*. Tartu: Studium.
- Anijärv, H., Nooremäe, M., Suitso, A., Säre, M. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat VI klassile. Lisad*. Tartu: Studium.
- Suitso, A. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat VI klassile, 1. osa*. Tartu: Studium.
- Säre, M., Nooremäe, M. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat VI klassile, 2. ja 4. osa*. Tartu: Studium.

Loodusõpetuse ainekava 7. klassile

Maht

140 tundi, 1 õppekäik Männiku karjääri.

Rõhuasetused

7. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutus Eesti geograafiast ja loodusest, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast.

Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.

Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, omnivoorid, lihatoidulised ja herbivoorid).

Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne).

Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).

Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, vaadatakse õppefilme (AHHAA ja Kolm Pörsakest).

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Uus teema esitatakse peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

Õppesisu ja -tegevused

Eesti riik (4 ainetundi)

- Eesti asend Euroopas; Eesti suurus, piirid, naaberriigid.
- Rahvaarv ja rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine.
- Linnad ja maa-asulad.
- Riigi haldusjaotus.

Soovitusi õppetegevuseks

- Eesti piiri, naaberriikide, maakonnakeskuste ja suuremate linnade näitamine kaardil. Eesti maakonnakeskuste ja suuremate linnade kandmine kontuurkaardile;
- Eesti haldusjaotuse kontuurkaardi täitmine õpetaja abiga;
- riigi üldandmete otsimine teatmeteostest (õpetaja suunamisel).

Eesti ilmastik (10 ainetundi)

- Ilm, ilmastik, kliima. Eesti asendi mõju kliimale.
- Ilmaelemendid: õhutemperatuur, tuul, pilvisus, sademed. Ilmavaatlused.
- Ilma mõju inimtegevusele; äärmuslikud ilmaolud Eestis.

Soovitusi õppetegevuseks

- ilmavaatluste läbiviimine: andmete märkimine tabelisse, graafikute koostamine (õpetaja juhendamisel);
- erinevate ilmaportaalidega tutvumine (ilmaennustused, ilmahoiatused jm); Eesti erinevate piirkondade ilma võrdlemine ilmakaartide järgi (näiteks <http://www.emhi.ee>).

Eesti pinnamood (8 ainetundi)

- Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood.
- Suuremad kõrgustikud, tasandikud ja madalikud, Põhja-Eesti paekallas.
- Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.

Soovitusi õppetegevuseks

- Eesti kaardil suuremate madalike, kõrgustike ja nende kõrgemate tippude näitamine; pinnavormide tähistamine kontuurkaardil.

Eesti loodusvarad (10 ainetundi)

- Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.
- Energiaallikatena kasutatavad loodusvarad.
- Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine.
- Kaevanduste ja karjääride kasutamise seotud keskkonnaprobleemid.

Soovitusi õppetegevuseks

- Eesti kaardil maavarade tähtsamate leiukohtade näitamine, maavarade kandmine kontuurkaardile leppemärkidega;
- tuntumate kivimite kirjeldamine ja võrdlemine (tunnused, leiukohad, kasutamine).

Selgroogsed loomad Eestis (15 ainetundi)

- Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks.
- Selgroogsete loomade rühmad.
- Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas; juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist.
- Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.

- Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees, kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, naha kaudu hingamine.
- Püsi- ja kõigussoojaste loomade kehatemperatuuri muutused.
- Paljunemine, looteline areng, sünnitus ja lootejärgne areng järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel.

Soovitusi õppetegevuseks

- selgroogsete loomade elutegevuse jälgede otsimine, nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses;
- toiduahelate koostamine.

Elukeskkonnad Eestis (73 ainetundi)

Läänemeri (12 ainetundi)

- Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere rannik. Läänemere mõju ilmastikule. Keskkonnatingimused Läänemeres. Läänemeri kui elukooslus; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.

Soovitusi õppetegevuseks

- Läänemerele iseloomulike toiduahelate ja -võrgustike koostamine;
- ülevaate koostamine: õlireostuse mõju Läänemere elustikule.

Jões ja järved (10 ainetundi)

- Eesti suuremad jõed ja järved. Jõgi ja järv kui elukooslused; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.

Soovitusi õppetegevuseks

- Eesti suuremate jõgede ja järvede näitamine kaardil ja kandmine kontuurkaardile;
- kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi;
- siseveekogude selgroogsetega ja taimedega tutvumine ühistegevuses, kasutades veebimaterjale aadressidel <http://bio.edu.ee/loomad/> ja <http://bio.edu.ee/taimed/>.

Aed (10 ainetundi)

- Aed kui kooslus: köögiviljaaed, puuvilja- ja marjaaed, iluaed. Aiamuld. Kompost. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Bioloogiline ja keemiline tõrje aias. Toataimed.

Põld (10 ainetundi)

- Põld kui kooslus. Peamised Eestis kasvatatavad põllukultuurid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Väetamine ja keemiline tõrje põllul (vajalikkus, ohud). Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.

Soovitusi õppetegevuseks

- erinevate muldade võrdlemine;
- komposti valmistamine;
- aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs;
- klassis olevate toataimede paljundamine, hooldamine.

Niit (10 ainetundi)

- Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Looduslikud ja inimtekkelised niidud. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus.

Soovitusi õppetegevuseks

- koostöös keskkonnaõpetusega ühe taimeliigi põhjalikum tundmaõppimine.

Mets (12 ainetundi)

- Eesti metsad. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Mets kui elukooslus. Eesti metsade peamised puuliigid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Metsade tähtsus ja kasutamine. Metsade kaitse.

Soovitusi õppetegevuseks

- Eesti metsade peamiste puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.

Soo (9 ainetundi)

- Soode paiknemine ja teke. Madalsoo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Soode tähtsus. Turba kasutamine.

Soovitusi õppetegevuseks

- aia-/põllumulla ja turba võrdlemine;
- turbasambla omaduste uurimine;

- soo selgroogsete ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale <http://bio.edu.ee/loomad/> , <http://bio.edu.ee/taimed/>;
- sookooslust iseloomustavate toiduahelate koostamine.

Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis (8 ainetundi)

- Inimese mõju keskkonnale.
- Looduskaitse Eestis: rahvuspargid ja kaitsealad.
- Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel.
- Jäätmekäitlus. Säστεv tarbimine (sh individuaalne loodussäätlik käitumine).

Soovitusi õppetegevuseks

- rahvusparkide näitamine kaardil;
- erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe rahvuspargi kohta;
- ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist (probleemi olemus, võimalikud tekkepõhjused ja lahendused (ehk keskkonnahoidliku mudeli koostamine) vms.

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- kasutab õppetekste teabe kinnistamiseks, täpsustamiseks ja ülesannete täitmiseks;
- kasutab teabe leidmiseks õpetaja abiga Eesti eri kaarte (füüsiline, administratiivne, loomastik/taimestik, kliima jne);
- nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;
- teab, millest sõltuvad Eesti ilmastikutingimused;
- põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust;
- nimetab Eesti peamisi põllumajandus- ja tööstusharusid ning valmistatavat toodangut;
- kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine);
- põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anijärv, H. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 7. klassile, I ja II osa*. Tartu: Atlex.
- Anijärv, H., Seedre, P. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 7. klassile. Lisad*. Tartu: Atlex.
- Seedre, P. (2014). *Loodusõpetuse tööraamat 7. klassile, III ja IV osa*. Tartu: Atlex.

Loodusõpetuse ainekava 8. klassile

Maht

140 tundi

Rõhuasetused

8. klassis luuakse kujutlus Euroopa loodusest võrreldes Eestiga. Vastavalt süvendatakse teadmisi ka Eesti loodusest: kuuluvus soojusvöötmesse ja loodusvööndisse, sarnased ja erinevad pinnavormid, taime- ja loomaliigid, inimrassid, kliima sarnasus ja erinevus Euroopas. Oluline on orienteerumine kaardil ja gloobuse kui Maa mudeli teadvustamine. Omandatakse teadmised Eesti seostest Euroopaga (inimtegevus, transport, kaubavahetus) ja globaalprobleemidest (loodushoid Eestis, Euroopas, riikide erinev suhtumine).

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite ja interaktiivsete õppevahendite abil.

Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppe- ja teabekirjandusest, Internetist.

Kogu õppetegevus on suunatud tervikliku kujutluse loomisele maailma loodusest. Terviklik kujutlus sisaldab ühtlasi teadmisi füüsikast ja keemiast.

Õppesisu ja -tegevused

Mõõtmine ja hindamine (2 ainetundi)

- Koolihoovis olevate objektide mõõtmine.
- Mõõtmine eri viisidel (käega seotud mõõtühikute, sammude jms ja mõõteriistade abil).
- Mõõtühikute teisendamine.

Soovitusi õppetegevuseks

- vahemaade hindamine ja tulemuse võrdlemine mõõtmistulemusega;
- risttahukakujulise keha pikkuse, laiuse ja kõrguse (paksuse) mõõtmine.

Liikumine ja jõud (8 ainetundi)

- Mehaaniline liikumine. Ühtlane ja mitteühtlane liikumine. Trajektoor. Taevakehade liikumine: pöörlemine, tiirlemine.
- Teepikkuse ja aja mõõtmine; mõõtühikute teisendamine. Kiiruse mõõtmine ja arvutamine.
- Jõud ja kehade liikumine. Jõu mõõtmine. Liikumine ja jõud looduses ja tehnikas.

Soovitusi õppetegevuseks

- oma kõndimise kiiruse määramine.

Kehade vastastikmõju (5 ainetundi)

- Keha mass, massi mõõtmine, mõõtühikute teisendamine.
- Jõud. Raskus, raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus; deformeerimine, elastsusjõud.
- Vastastikmõju esinemine looduses: Päikesesüsteem, gravitatsioon.

Soovitusi õppetegevuseks

- keha massi hindamine ja mõõtmine, hindamistulemuse ja mõõtmistulemuse võrdlemine;
- raskusjõu ja hõõrdejõu mõõtmine dünamomeetriga.

Mehaaniline töö ja energia (5 ainetundi)

- Töö. Võimsus.
- Energia, energia muunduvus ja jäävus, energia levimine lainena.
- Lihtmehhanism, lihtmehhanismide kasutamine.

Soovitusi õppetegevuseks

- lihtmehhanismide kasutamine olmeseadmetes.

Valgus ja selle sirgjooneline levimine (7 ainetundi)

- Valgusallikas. Päike, tähed kui valgusallikad; galaktikad.
- Astronoomia; maailmaruumi uurimise võimalused.
- Valgus kui liitvalgus; spekter. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas.
- Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus.
- Vari. Varjutused.

Soovitusi õppetegevuseks

- tähistaeva vaatlemine Energia avastuskeskuses;
- olmevalgustite valgusallikate (tavaline hõõgpirn, halogeenpirn, luminofoorlamp ehk säästupirn, LED) võrdlemine;
- varju uurimine.

Organismide rühmad (39 ainetundi)

- Taimed. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Õistaimede organid ja nende ülesanded. Fotosüntees. Õistaimede paljunemine ja levimisviisid.

- Seened. Seente mitmekesisus (kübar-, hallitus- ja pärmseened); nende välisehituse põhijooned. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Seente osa looduses ja inimtegevuses.
- Samblikud. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike osa looduses ning inimtegevuses.

Euroopa loodusvööndid (40 ainetundi)

- Jäävöönd.
- Tundra.
- Parasvöötme mets.
- Parasvöötme rohtla.
- Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes.
- Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.).

Soovitusi õppetegevuseks

- piltide abil loodusvöönditele iseloomulike taimede ja loomade tundmaõppimine ja interaktiivsete õppevahendite abi;
- teabeallikatest loodusvööndite kohta info otsimine õpetaja juhendamisel;
- loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine koostevuses.

Maavarad (3 ainetundi)

- Kivimid ja nende teke.
- Maavarad Eestis ja Euroopas.

Soovitusi õppetegevuseks

- Eesti tähtsamate maardlate näitamine kaardil;
- maavarade vaatlemine ja kirjeldamine;
- õppekäik kaevandusmuuseumisse.

Tuntumad metallid (7 ainetundi)

- Metallimaakidest metallide sulatamine. Metallid igapäevaelus, metallide iseloomulikud omadused. Metallide sulamid igapäevaelus. Metallid ja mittemetallid. Metallide korrosioon (raua näitel).

Soovitusi õppetegevuseks

- metallide füüsikaliste omaduste uurimine ja võrdlemine (soojus- ja elektrijuhtivus, kõvadus, magnetilised omadused vms);
- internetist andmete otsimine metallide ja sulamite omaduste ning nende rakendusvõimaluste kohta;
- metalli/sulami kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses;
- raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes (<http://mudelid.5dvision.ee/>).

Euroopa ja Eesti (30 ainetundi)

- Rahvastik ja asustus. Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine.
- Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnastumise põhjused, Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.
- Majandus. Euroopa ja Eesti majandusressursid, tööstusharud. Eesti energiamajandus, põlevkivi kasutamine (elektri tootmine ja transportimine kasutajateni) ja keskkonnaprobleemid. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Energiaallikad (sh alternatiivenergia), nende kasutamise eelised ja puud.
- Põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.
- Teenindus. Teenindus ja selle jaotumine. Turism ja selle liigid. Eesti turismimajandus; peamised vaatamisväärsused kodulinnas või -maakonnas. Euroopa peamised vaatamisväärsused. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid.
- Transport. Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Eesti transport. Euroopa peamised transpordikoridorid.

Soovitusi õppetegevuseks

- diagrammide ja graafikute lugemisoskuse harjutamine (abistava kava põhjal);
- Eesti rahvastiku iseloomustamine/võrdlemine kaardi abil ja teabeallikate andmete põhjal;
- uurimusliku ülevaate koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil) peamiste vaatamisväärsuste kohta kodulinnas või -maakonnas. Teabe esitamine kaaslastele;
- ülesannete/võrdlustabelite täitmine ühistranspordiga liikumisvõimaluste kohta (väljumis- ja saabumisaeg, kestvus, pileti hind jne; isiklikud eelistused ja nende põhjendamine jms).

Reisisiht Euroopa (16 tundi)

- Ühe valitud riigi iseloomustamine: üldandmed, sümbolika, geograafiline asend, loodus, rahvastiku paiknemine, maavarad, majandus ja tööstus, rahvaste kultuur ja traditsioonid. Transpordivõimalused sellesse riiki. Tervise- ja turvalisuse riskid jms.

Soovitusi õppetegevusek

- tutvumine Eesti Välisministeeriumi kodulehel alajaotusega „Reisi targalt“.

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- leiab loodusloolist teavet atlastest ja internetist;
- näitab ja nimetab kaardil Euroopa riike (õpitu ulatuses);
- nimetab Euroopa loodusvööndeid ja toob näiteid enamlevinud taimede ja loomade rühmade esindajatest Euroopa loodusvööndites;
- nimetab Eesti ja Euroopa tähtsamaid maavarasid ning metalle ja mittemetalle õpitu ulatuses;
- eristab tahkeid aineid vedelikest nende peamiste omaduste alusel: ruumala säilimine, kuju/vorm;
- toob näiteid keemiliste reaktsioonide kohta;
- nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja järjestab need energiasäästu järgi;
- mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine;
- kirjeldab ja toob näiteid igapäevaelust kehade vastastikusest mõjust ning jõudude rakendumisest (elastsus, hõõrdejõud, üleslükkejõud, raskusjõud);
- kirjeldab heli ja müra tunnuseid;
- põhjendab turvavöö kinnitamise vajadust.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anijärv, H., Seedre, P. *Loodusõpetus 8. klassile, I–III osa*. Digiõpik.

Loodusõpetuse ainekava 9. klassile

Maht

140 tundi, osalemine RMK programmis: loodushoid või õppekäik Energiamuuseumi

Rõhuasetused

9. klassis luuakse kujutlus maailma loodusest võrreldes Eestiga. Vastavalt süvendatakse teadmisi ka Eesti loodusest: kuuluvus soojusvöötmesse ja loodusvööndisse, sarnased ja erinevad pinnavormid, taime- ja loomaliigid, inimrassid, kliima sarnasus ja erinevus maailmas. Oluline on orienteerumine kaardil ja gloobuse kui Maa mudeli teadvustamine. Omandatakse teadmised Eesti seostest maailmaga (inimtegevus, transport, kaubavahetus) ja globaalprobleemidest (loodushoid Eestis ja maailmas, riikide erinev suhtumine).

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppe- ja teabekirjandusest, Internetist.

Kogu õppetegevus on suunatud tervikliku kujutluse loomisele maailma loodusest. Terviklik kujutlus sisaldab ühtlasi teadmisi füüsikast ja keemiast.

Õppesisu ja -tegevused

Inimese organism (46 ainetundi)

- Rakud, koed, elundid. Rakud: üherakulised ja hulkraksed elusolendid.
- Inimese rakud, koed ja elundid. Elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded. Hügieeninõuded naha hooldamisel.
- Luud ja lihased. Luustiku osad, luustiku ja lihaste talitluse põhiülesanded. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Esmaabi luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral.
- Vereringe. Südame ehitus ja talitus. Veri, vere liikumine organismis. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaksineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.
- Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Inimese sagedasemad südame- ja veresoonkonna haigused, nende tekkepõhjused. Esmaabi verejooksude korral. Doonorlus, veregrupid.
- Seedimine ja eritamine. Inimese seede-elundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesüsteemid.
- Hingamine. Inimese hingamiselundkonna ehitus ja talitus. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine. Esmaabi: kunstlik hingamine.
- Paljunemine ja areng. Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talituslikud muutused sünnist surmani.
- Närvisüsteem. Talitluste regulatsioon. Närvisüsteemi ehitus ning ülesanded, tervishoid. Refleksikaare ehitus ja talitus (arvutimudeli abil). Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel.
- Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.
- Infovahetus väliskeskkonnaga. Silma ehitus ja talitus. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine.

- Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine.
- Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.

Soovitusi õppetegevuseks

- loomsete kudede (luu-, rasv- ja lihaskude) ehituse võrdlemine mikroskoobiga.
- esmaabivõtete harjutamine;
- katsed füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule;
- esmaabivõtete harjutamine;
- inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga (<http://mudelid.5dvision.ee/>);
- isikliku toitumisharjumuse analüüs (etteantud kava toel);
- tervishoiumuuseumi õppematerjalid;
- praktiline töö kopsumahu mõõtmiseks;
- refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga;
- katsed meeleelundite tundlikkuse määramiseks;
- nägemise kontroll koostöös kooli med. õega.

Valguse peegeldumine ja murdumine (8 ainetundi)

- Valguse peegeldumise nähtus; peegeldumine peegel- ja mattpinnalt. Esemete nägemine. Kuu faaside teke. Tasapeeglite, kumer- ja nõguspeeglite kasutamine.
- Valguse murdumise nähtus. Prisma, kumer ja nõgus lääts; nende kasutamine optilistes seadmetes (luup, binokkel, fotoaparaat, mikroskoop jms). Kaug- ja lühinägelikkus, prillid. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.

Soovitusi õppetegevuseks

- valguse peegeldumise katsete korraldamine ja vaatlemine;
- kuu faaside vaatlemine ja katsete korraldamine kuu faaside mudeldamiseks;
- valguse murdumise katsete korraldamine ja vaatlemine;
- kaug- ja lühinägija prillide võrdlemine ja katsete korraldamine kumer- ja nõgusläätsel;
- valgusfiltri läbilaskeriba kindlakstegemine.

Võnkumine ja laine (6 tundi)

- Võnkumine; võnkumise amplituud, periood, sagedus. Võnkumise levimine - laine. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat; abiteenused (hambaravi, logopeed). Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldamine looduses ja rakendamine tehnikas.

Soovitusi õppetegevuseks

- laine tekkimise, heli tekkimise jälgimine/kuulamine;

- lainete tekitamine veepinnal ja laine levimise kiiruse määramine;
- heli (müra) summutavate materjalide võrdlemine;
- kuuldepiirkonna määramine.

Rõhumisjõud (5 tundi)

- Rõhk, õhurõhk; manomeeter, baromeeter.
- Üleslükkejõud. Kehade ujumine.
- Rõhu avaldumine looduses ja arvestamine tehnikas.

Soovitusi õppetegevuseks

- õhurõhu mõõtmine baromeetriga;
- üleslükkejõu väärtuse määramine.

Elektriõpetus (5 ainetundi)

- Kodune vooluvõrk: vooluallikad, vooluring. Lühis, kaitsmed. Kaitsemaandus. Elektrivoolu töö ja võimsus; elektrienergia arvesti. Elektritarvitid koduses majapidamises, elektriohutus, säästlikkus.

Soovitusi õppetegevuseks

- lihtsa vooluringi koostamine ja selle võrdlemine klassi vooluvõrguga;
- lühis: 1,5 voldise elemendi soojenemine lühise korral;
- kodu/kooli ööpäevase elektrienergia tarbe määramine.

Magnetnähtused (4 ainetundi)

- Püsimagnet. Magnetväli. Magnetnähtused looduses ja tehnikas. Elektromagnet. Elektromagnetkiirgus: kiirgusallikad meie igapäevaelus, kiirguse mõju inimese tervisele.

Soovitusi õppetegevuseks

- katsed püsimagnetitega;
- püsimagneti ja elektromagneti katseline võrdlemine.

Keemia igapäevaelus (8 ainetundi)

- Toiduainete koostis. Eluks vajalikud süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis.
- Kütused. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.

Maa gloobusel ja kaartidel (16 ainetundi)

- Maa kujutamine gloobusel ja kaardil: poolkerad, ekvaator, poolused kaardivõrk. Kaartide mitmekesisus (sh interaktiivsed kaardid). Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil.
- Maailmameri ja selle osad. Mandrid; suuremad riigid. Ajavööndid.

Soovitusi õppetegevuseks

- objektide leidmine-näitamine kaardil; asukoha kirjeldamine kava abil (asend ekvaatori suhtes, asend mandril või maailmajaos, asend ookeanide/merede suhtes, riik või selle osa jne). Objektide kandmine kontuurkaardile;
- vahemaade mõõtmine looduses. Vahemaade mõõtmine kaardil mõõtkava abil;
- kellaaja erinevuste määramine ajavööndite kaardi põhjal;
- kaardil mandrite, maailmajagude, suuremate riikide ja nende pealinnade näitamine, nende kandmine kontuurkaardile.

Maakera loodusvööndid (40 ainetundi)

- Järvvöönd.
- Tundra.
- Parasvöötme okas- ja lehtmets.
- Parasvöötme rohtla.
- Vahemereline põõsastik ja mets.
- Kõrb.
- Savann.
- Ekvatoriaalne vihmamets.
- Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes.
- Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloostamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.).

Soovitusi õppetegevuseks

- piltide abil loodusvöönditele iseloomulike taimede ja loomade tundmaõppimine;
- teabeallikatest loodusvööndite kohta info otsimine õpetaja juhendamisel;
- loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja

- kirjeldab Päikesesüsteemi (Päike, planeedid: Maa tüüpi planeedid, hiidplaneedid, nende orbiidi kuju, kaaslased, planeetide paiknemise järjekord);

- leiab loodusloolist teavet ja mõistab seda õpitu ulatuses (teatmeteosed, atlased, kaardid jm);
- nimetab ja näitab kaardil mandreid, maailmajaguseid ja ookeane;
- toob näiteid ilma muutumise põhjustest Eestis;
- rühmitab loomi ja taimi erinevatel alustel, nimetab enamlevinud rühmi ning mõnda nende esindajatest loodusvööndites;
- toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses;
- eristab füüsilisi nähtusi keemilistest nähtustest, mõistab nende ilmumise tingimusi ja/või kasutamise võimalusi praktilises elus;
- kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitleb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu, teab eesliidete kilo-, detsi-, senti- ja milli- tähendust ning teisendab pikkuse, pindala ja ruumala mõõtühikuid;
- kirjeldab elamu elektrilbis paiknevaid seadmeid ja nende otstarvet, oskab võtta vooluarvesti näitu, järgib elektriseadmete kasutamise ohutusnõudeid;
- on teadlik kiirgusallikate ohtlikkusest, tunneb ära kiirguse ohu märgi; teab, kuidas end kaitsta kiirguse eest;
- tunneb säästliku eluviisi ja looduskaitse põhimõtteid, keskkonna- ja energiasäästu vajalikkust.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anijärv, H., Seedre, P. *Loodusõpetus 9. klassile, I–III osa*. Digiõpik.

Ajalugu

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ja ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama minevikus toimunud sündmusi ja protsesse ning nende omavahelisi seoseid.

Lihtsustatud õppe ajalooõpetus on kontsentriiline. Lihtsustatud õppes on peaaegu asetatud Eesti ajaloole vanimast ajast kuni tänapäevani. Paralleelselt Eesti ajaloo teemadega õpitakse Euroopa ja maailma ajalugu sedavõrd, kuivõrd üldine ajalookäik on avaldanud mõju Eesti ajaloole ja kultuuri arengule. Läänemere regiooni ja Euroopa Liidu riikide ajalugu õpitakse ülevaateemaadena.

Ajaloo õpetamise teeb raskeks asjaolu, et ajaloo objekti – inimühiskonna arengut – ei ole võimalik vahetult tajuda. Ajaloosündmusi saame tutvustada üksnes kaudselt – elava sõna, trükitud teksti või näitlike vahendite abil. Vaimse arengu iseärasustest tingituna on lihtsustatud õppe õpilase mõtlemine konkreetne, kujutluspilt ebatäpne, fantaasia väga vaene. Kõne on vähe arenenud ja sõnavara puudulik, ebatäpne ja pinnapealne. Õpilaste varasemad elukogemused on

napid. Õpilastes huvi äratamiseks on tarvis seostada õppematerjal eluga, selgitada pidevalt mõisteid, põhjus-tagajärgi, sarnasusi ja erinevusi jne.

Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloo, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos. Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloo. Õpilaste maailmapilt rikastab ainetevaheline integratsioon ja lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt tuginedes ajaloolisele ajale kui protsessile, mille käigus arenevad õpioskused, ajalooline mõtlemine ja kujutlusvõime. Tähtis on silla loomine mineviku ja kaasaja vahel. Töös tekstiga otsitakse kõigepealt vastuseid küsimustele kes, mis, millal, kuidas ja seejärel jõutakse järk-järgult küsimusteni miks ning mispärast. Õpilased saavad kogemuse, kui raske on otsustada ühe või teise sündmuse põhjuste üle. Vaimse arengu iseärasustest tingituna omandab õpilane teadmisi aeglaselt, ei suuda iseseisvalt kujutluspilti luua jne. Väga oluline on selgitada mõisteid, põhjus-tagajärgi, sarnasusi-erinevusi jne. Otstarbekas on omavahel ajaloo sündmusi võrrelda.

Õpetuse eesmärgid

Õppekava põhieesmärk on õpilase arendamine – huvi äratamine aine vastu, võimetekohase loogilise mõtlemise kujundamine ajaloolise materjali kaudu. Ajalooprobleemide käsitlemise tulemusena avardub õpilase isiklik maailmapilt, rahvuslik ja kultuuriline identiteet, väärtushinnangud jm. Väga oluline on kodumaa-armastuse kasvatamine.

Ajalooõpetuse kaudu toetatakse õpilase suutlikkust teha valikuid ja mõista oma vastutust ühiskonna ees. Ajaloõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tajub aja kulgu ja oma elu lugu läbi põlvkondliku järjepidevuse;
- teadvustab sotsiaalse ja looduskeskkonna muutumist ajas;
- teab oluliste ajalooliste sündmuste põhifakte (mis?, kus?, millal?);
- mõistab sündmustevahelisi ajalisi ja põhjus-tagajärg-seoseid;
- teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
- teab lugusid oma tuttavate täiskasvanute elust;
- omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja tänapäeva arengusuundadest;
- teab ja väärtustab kombeid ja traditsioone oma kultuuris;
- aktsepteerib teisi rahvusi ja kultuure ning on avatud nende tundmaõppimisele;
- leiab infot erinevatest teabeallikatest ja oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust;
- tajub ja tunneb üldinimlikke väärtusi ja moraalinorme;
- tunneb ja järgib jõukohaselt üldisi õigusnorme ning demokraatia põhimõtteid;
- väärtustab Eestimaad oma kodumaana ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

Lõiming

Ajaloo ainekava on võimalik seostada ainevaldkonna siseselt ja ka teiste ainetega nii teemade, mõistete kui ka meetodite kaudu. Ajaloo õppeaines toimub lõiming teemade ja mõistete kaudu rohkem ainevaldkonna siseselt, valdkonnaväliselt on rohkem võimalusi siduda erinevaid aineid läbi meetodite. Sisemisel lõimingul on oluline roll erinevate faktide seostamisel. Seda on arvestatud aine struktureerimisel ja teemakäsitluste ning meetodite sobilikus kombineerimises. Käsitluse põhimõtteks on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost. Õppeaine spetsiifilisi mõisteid tuleb perioodiliselt süvendada ja uusi teadmisi seostada varem omandatud mõistetega. Uute mõistetega tutvumisel peaks käsitletav olema tajutavana ettekujutatav. Nii on see õpitavale konkreetseks aluseks. Sisemise lõimingu tulemusena peaks paranema õpilaste ajatelje tajumine.

Ajalooõpetus on ainekava kohaselt kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine ajalugu algab algõpetusega ja jätkub muinas-, vana-, kesk- ja uusaja ning lähiajaloo õppimisega. 6. klassi ajaloo algõpetuses liigutakse käsitluses lähemalt kaugemale. Õppimist alustatakse kodukoha ajaloost, kus on oluline käsitletava teema ja paikadega isikliku seose loomine. Alates 7.klassist on ajalooõpetuse temaatiline ülesehitus kronoloogiline. Tähtis on võimaldada õpilasele vastavalt tema arengutasemele õpitava seostamist varasemate eelteadmiste ning kogemustega.

Ajaloo õppeaine kuulub sotsiaalainete valdkonda (ajalugu, inimeseõpetus, keskkonnaõpetus jne). Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ja tänapäeval. Valdkonnal on ühised üldeesmärgid kujundada terviklikku isiksust, väärtusi (vabadus, inimväärikus, võrdõiguslikkus, ausus, hoolivus, õiglus, isamaalisus, lugupidamine enese ja teiste ja keskkonna vastu), arusaama kultuurilisest mitmekesisusest ja demokraatia tähtsusest. Nende üldeesmärkide lõimumine toimub ka õppekava läbivate teemade raames.

Lõiming teiste ainevaldkondade õppeainetega võimaldab muuta õppetööd efektiivsemaks, mitmekülgsemaks ja loovamaks. Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu. Nii eeldab ajaloo õppeaine lugemise ja teksti mõistmise oskust ning oskust informatsiooni hankida. Ajaloo õppimisel on oluline tugineda matemaatika kaudu kujundatavatele oskustele, näiteks ajaarvamine, aja ja raha planeerimine, matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitamine ja tõlgendamine. Ajalooõpetuse seisukohalt on oluline teada, et loodusainete ainevaldkonna lähenemisviisi aluseks on uurimisoskuse kujundamine. Puutepunktiks ajaloo ja loodusainete vahel on ka looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengus.

Õppekava läbivate teemade lõimumine ajaloo ainekavaga toimub sageli samadel alustel nagu üldpädevuste puhul. Tervise ja kehakultuuri pädevuse puhul tähtsustub suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastutel. Ajalootundides käsitletakse inimeste eluolu ja olmekeskkonna temaatikat (nt linnaolme, tööstusühiskonna probleemid, tervishoiuteenuste mõju ühiskonna elulaadile ja olmele jne). Ajaloo ainekava kattuvate teemade käsitlemine lõimingus valdkonnaväliste õppeainetega rikastab õpilase maailmapilti ja aitab mõista maailma kui tervikut. Lõiminguks teiste valdkondadega sobivad hästi õppemeetodid, näiteks õppekäigud, projektipõhised või ülekoollised üritused.

Ajalooõpetusel on lõimingu kaudu kokkupuutepunkte nii kõikide õppeainete kui ka õppekava üldpädevustega. Lõiming õppekava erinevate tasemetega ja ka lihtsustatud õppe erinevate õppekavade vahel avaldub ülekoolliste või projektipõhiste ürituste kaudu erinevaid meetodeid kasutades (kodanikupäeva, Tartu rahu ja Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine).

Nii teemade valik, rõhuasetused kui ka meetodid ning erinevad lõimingud kajastuvad õpetaja tööplaanis.

Üldpädevused

Õpilastes kujundatavad üldpädevused on:

1) kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;

2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvaste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;

3) enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;

4) õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;

5) suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;

6) matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha

tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

7) ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärke, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske;

8) digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Ajaloo ainekava 6. klassile

Maht

35 tundi aastas (sh üks õppekäik)

Rõhuasetused

Õpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse lapse isiklike kogemuste ja eelnevate teadmiste ning ettekujutustele. Keskkel kohal on isiklike kogemuste ja eelnevate teadmiste süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo“ (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Oluline on leida vastused kõigile õpilaste poolt esitatud ajalooalastele küsimustele.

6. klassi I poolaastal omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta, II poolaastal kujundatakse arusaamine ajaloo erinevate perioodide kohta üldises plaanis.

Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajaloo seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Õppesisu ja -tegevused

Sissejuhatus (5 tundi)

- Mis on ajalugu?
- Mida me minevikust mäletame?
- Suguvõsa ajalugu
- Minu suguvõsa

Kuidas me ajaloost teada saame? Suulised ajalooallikad (6 tundi)

- Vanemate (ema, isa) lapsepõlve aegne elu linnas ja maal
- Vanavanemate elu linnas ja maal nende noorusajal
- Kool läbi aegade
- Toit inimeste elus eri aegadel
- Eri ajastute inimeste rõivad

Kirjalikud ja muud esemelised ajalooallikad (10 tundi)

- Vanad asjad jutustavad minevikust
- Muuseum. Muuseumitund
- Kirjalikud ajalooallikad. Arhiiv
- Vanad ehitised jutustavad minevikust
- Rehetare. Õppekäik vabaõhumuuseumisse
- Ajaloo jäljed maastikul ja maapõues
- Õppekäik/Ekskursioon
- Raamatud ja filmid räägivad ajaloost

Ajaarvamisest (14 tundi)

- Ajaarvamisest
- Ajaloolised perioodid
- Ürginimese kujunemine
- Karjakasvatuse ja põlluharimise algus
- Metallide kasutuselevõtt
- Looduslike tingimuste osa inimkonna arenemisel
- Esimesed jäljed inimestest kodukohas
- Kodukoht muinasajal
- Keskaja jäljed kodukohas
- Kodukoht 100 a tagasi
- Eluolu kodukohas uusajal

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb huvi oma perekonnaga seotud minevikusündmuste vastu;
- teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
- omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest;
- tajub mineviku ja oleviku seoseid;
- mõistab „põlvkonna“ olemust;
- teab ajalooliste perioodide kõige üldisemat jaotust (ürg-, vana-, kesk-, uusaeg ja uusim aeg);
- mõistab perioodide ajalist järgnevust ajateljel;
- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg, muinasaeg, vana-aeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr;
- omab kujutlust muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg);
- Eesti ja naabermaad muinasajal;
- oskab koostada digitaalset ajatelge.

Kasutatavad õppematerjalid

Õpik

- Kriiska, A. ja Tvauri, A. (2002). *Eesti muinasaeg*. Tallinn: Avita.
- Kõiv, M. (2010). *Ajalooõpik 6.klassile. Vanaaeg I*. Tallinn: Avita.
- Palamets, H. (1993). *Minevik jutustab: ajalugu abikooli VII klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Piir, M. M. (2008, 2009). *Ajaloo õpik 5. klassile. Inimesed ajas. I ja II osa*. Tallinn: Avita.
- Toomet, T. (1993). *Me elame ajaloos: Eesti ajaloo õpik 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Toomet, T. (2001). *Vana aja koolilood*. Tallinn: Varrak.

Digitaalne materjal

- Kriiska, A. ja Selart, A. (2006). *Eesti esiajalugu*. Elektrooniline teavik CD plaat: interaktiivne õppematerjal põhikoolile. Tartu: Regio.
- *Ajaloo pildid – lisamaterjalid põhiõppevarale*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus www.hev.edu.ee
- Digikeskkond myhistro.com ajatelje koostamiseks

Ajaloo ainekava 7. klassile

Maht

70 tundi aastas (sh 1 õppekäik)

Rõhuasetused

7. klassi ajalugu hõlmab peatükke vanaaja kultuuride ajaloost ja Eesti ajaloost vanimast ajast kuni keskaja lõpuni. Tutvustatakse valikuliselt kultuurisaavutusi, tehnika arengut, huvitavaid

sündmusi ja ajaloo suurkujusid. Õpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloos osalejast. Keskse kohal on vestlus ja mänguline tegevus.

Läbi õppetegevuse tutvuvad õpilased ajaloo põhimõistetega ja omandavaid mitmesuguseid oskusi: küsimuste esitamine, suuline eneseväljendus, pildi järgi jutustamine, joonistamine, ekskursioonidel ja muuseumides nähtu jutustamine, õpilased õpivad ise nägema ja järeldusi tegema, arendavad koostööoskust ja kujutlusvõimet.

7. klassis I poolaastal keskendutakse vanaaja kultuuride õppimisele. II poolaastast keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele – muinasajast kuni varauusaja alguseni.

Olulise osa moodustab muuseumide, ajalooa seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Õppesisu ja -tegevused

Vanaaeg (15 tundi)

- Vanaaja sisu ja üldiseloostus
- Vanaaja kõrgkultuuride olulisus kas Vana-Ida, Vana-Rooma või Vana-Kreeka näidetel

Muinsaaeg Eestis (10 tundi)

- Jäaaeg. Eesti ala asustamine inimestega. Vanimad inimasulad Eestis
- Muistsete eestlaste elu-olu, usund
- Karjakasvatuse ja põlluharimise algus Eestis
- Eesti ala asustus I ja II aastatuhande vahetusel
- Eestlased muinsaaaja lõpus
- Eestlaste naabrid
- Eestlaste naabruses tekkivad riigid. Suhted naabritega (1.saj)

Keskajast ja feodaalkorrast (9 tundi)

- Keskaja üldiseloostus
- Põlluharimise areng keskajal
- Talupoegade elu-olu
- Feodaalide elu-olu
- Keskaegsed linnad
- Ristiusu kirik
- Feodaalsed riigid. Ristisõjad

Eestlaste muistne vabadusvõitlus (9 tundi)

- Tung itta
- Liivlaste ja lätlaste alistamine

- Muistse vabadusvõitluse algus. Ümera lahing
- Lembitu. Madisepäeva lahing
- Taanlased Põhja-Eestis
- Muistse vabadusvõitluse lõpp
- Miks eestlased lüüa said?

Eestlased võõra võimu all (6 tundi)

- Eesti ala pärast vallutust
- Jüriöö ülestõus
- Keskaegsed linnad Eestis
- Keskaegne Tallinn
- Reformatsioon. Reformatsiooni mõju kultuuri arengule

Eestlaste naabrid XIII–XV sajandil (4 tundi)

- Liivlased, lätlased, leedulased
- Soomlased, rootslased
- Venelased

Eesti ala sõdade keerises (6 tundi)

- Liivi sõda
- Eesti Rootsi riigi koosseisus
- Eestikeelse koolihariduse algus
- Tartu Ülikool
- Suur nälg

Suured leiutused ja avastused (11 tundi)

- Teaduse ja tehnoloogia areng keskaja lõpul
- Trükikunsti leiutamine
- Esimesed eestikeelsed raamatud
- Tulirelvade kasutuselevõtmine
- Linnade kaitsehitiste muutumine
- Meresõidu arenemine
- Ameerika avastamine
- Esimene teekond ümber maailma
- Asumaade vallutamine. Orjakaubandus

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- omab kujutlust vanaaja tähtsatest kõrgkultuuridest (teadusalased teadmised);

- oskab näidata kaardil vanaaja kõrgkultuuride asukohti (Egiptus, Mesopotaamia, Itaalia, Kreeka, India, Hiina);
- oskab abivahendeid kasutades jutustada ja võrrelda vanaaja kõrgkultuure;
- nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul;
- teab Eesti ristiustamisest ja meie esivanemate võitlusest vabaduse ja iseseisvuse eest;
- kirjeldab kõige üldisemalt keskaja olemust;
- nimetab keskaja tähtsamaid leiutisi ja saavutusi;
- selgitab üldisi fakte Eestist ja naabermaadest keskajal;
- oskab õpitud ajaloosündmusi ajaliselt järjestada;
- otsib infot digikeskkonnast vanaaja isikute ja sündmuste kohta.

Kasutatavad õppematerjalid

Töövihik

- Ostrat, A. (2001). *Ajaloo töövihik 7. klassile*. Tartu: Studium.
- Pukk, L., Ostrat, A. (2013). *Kaugete aegade lood. Ajaloo töövihik VII klassile*. Tartu: Studium.

Õpik

- Kõiv, M., Raudkivi, P. (2004) *Ajaloo õpik 7. klassile. Keskaeg. I ja II osa*. Tallinn: Avita.
- Kõiv, M., Piir, M. (2010). *Ajalooõpik 6. klassile. Vanaaeg. I ja II osa*. Tallinn: Avita.
- Laar, M., Tilk, M., Hergauk, E. (2007). *Ajalugu 5.klassile*. Tallinn: Avita.
- Mägi, M., koostaja (2003). *Eesti aastal 1200*. Tallinn: Argo.
- Palamets, H. (1993) *Minevik jutustab: ajalugu abikooli VII klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Pukk, L. (2012). *Kaugete aegade lood. Ajalooõpik VII klassile*. Tartu: Studium.
- Toomet, T. (1993). *Me elame ajaloos: Eesti ajaloo õpik 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.

Digitaalne materjal

- *Ajaloo pildid – lisamaterjalid põhiõppevarale*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus www.hev.edu.ee
- Maripuu, E., Maripuu, I. (2001). *Maailma ja Eesti ajalugu. Esiaeg. Vanaaeg. Keskaeg*. CD. Tallinn: Avita.
- Digitaalne õppematerjal Vana-Kreeka kohta <http://oppevara.hitsa.ee/vanaaeg/>

Kaardid

- Kriiska, A., Tvauri, A., Selart, A., Kibal, B., Andresen, A., Pajur, A. (2006). *Eesti ajaloo atlas*. Tallinn: Avita.
- Sarapuu, J. (1996). *Ajaloo kontuurkaardid 6. klassile*. Viljandi: J. Sarapuu.

- Sarapuu, J. (1997). *Ajaloo kontuurkaardid 7. klassile*. Viljandi: J. Sarapuu.

Lisamaterjal

- Grant, L. (2006). *Antiiktsivilisatsioon. Rooma*. Tallinn: Koolibri,
- Hahn K.-R. (2001). *Tallinna vanalinn ehk kõnelused kummitustega*. Tallinn: Tallinna Kultuuriväärtuste Amet ja Muinsuskaitseinspeksioon.
- Piir, M. Kõiv, M. (2010). *Töövihik Vanaaeg I ja II osa*. Tallinn: BIT.

Ajaloo ainekava 8. klassile

Maht

70 tundi aastas (sh 1 õppekäik)

Rõhuasetused

8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrisuse põhimõttest. Seoste esile toomine varemõpituaga võimaldab äratundmistunde tekkimist.

8. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooga.

Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub vajadus pöörata tähelepanu otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele.

Võimaluse korral korraldatakse õuesõppe raames külastusi muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Õppesisu ja -tegevused

Maailm uusajal (10 tundi)

- Mis on uusaeg? Euroopa uusaja algul
- Inglise revolutsioon
- Ameerika iseseisvussõda ja USA sünd
- Suur Prantsuse revolutsioon
- Napoleoni sõjad. Euroopa pärast Napoleoni sõdu
- Tööstusrevolutsioon
- Filmitund

Eesti Tsaari-Venemaa võimu all (10 tundi)

- Põhjasõda. Peeter I
- Eesti pärast ühendamist Venemaaga. Muudatused majanduses. Talupoegade koormiste suurendamine
- Pärisorjus. Pärisorjuse kaotamine ja asendamine teoorjusega
- Mõisnike elu-olu
- Teorendilt raharendile. Talude päriksostmine.
- Talurahvarahutused. Mahtra sõda
- Muuseumitund/filmitund

Eesti talurahva elu (10 tundi)

- Talupere. Talu hooned
- Talupere aastaringsed tööd
- Talurahva söök ja söögikombed
- Rahvakalender ja rahvakombed
- Talurahvakoolid
- Muuseumitund/filmitund

Rahvuslik ärkamisaeg (10 tundi)

- Ärkamisaja eellugu. Kr. J. Peterson
- Fr. R. Kreutzwald. „Kalevipoeg“
- J. V. Jannsen ja „Pärnu Postimees“
- Vanemuise Selts. I üldlaulupidu
- L. Koidula. Eesti teatri algus
- J. Hurt
- C. R. Jakobson
- Muuseumitund/filmitund

Tööstuse areng. Venestamisaeg (8 tundi)

- Esimesed vabrikud ja raudteed Eestis
- Tööliste elu
- Venestamisaeg. Rahvuslik liikumine venestamisajal.
- EÜS ja Eesti rahvusvärvide algus
- J. Tõnisson ja „Postimees“. Karskus- ja spordiseltsid.
- G. Lurich
- Muuseumitund/filmitund

Eesti XX sajandi alguses (8 tundi)

- Eesti majandus XX sajandi algul
- 1905.-1907. aasta revolutsioon
- Revolutsioonisündmused Eestis. Mõisate põletamine. Karistussalgad

- Eesti enne I maailmasõda. Väljarändamine
- Eesti kultuur XX sajandi algul
- Muuseumitund/filmitund

Maailm I maailmasõja eel (8 tundi)

- Suured leiutused ja avastused
- Suurriikide ajastu (Briti impeerium, Ameerika Ühendriigid, Tsaari-Venemaa, Saksamaa, Prantsusmaa)
- I maailmasõja põhjused ja algus
- 1917. aasta Veebruarirevolutsioon Venemaal. Nõukogude võimu kehtestamine
- I maailmasõja lõpp
- Muuseumitund/filmitund

Eestist saab iseseisev riik (6 tundi)

- Eestlased I maailmasõjas
- Eesti 1917
- Eesti 1918
- K. Päts. Eesti Vabariigi väljakuulutamise
- Muuseumitund/filmitund

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;
- nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
- iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- teab Eesti talurahva vaimuelu ja kultuuri, rahvuslikku ärkamisaega;
- teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
- kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
- teab teatud ulatuses tuntumaid ajaloolisi isikuid, nende saavutusi;
- teab, et inimeste teadmised on arenenud suhtlemises teiste rahvastega;
- mõistab sõdade erisust seoses ajaperioodiga;
- kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
- tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid;
- loob digikeskkonnas kontrolltesti õppesisus käsitletud teemal.

Kasutatavad õppematerjalid

Töövihik

- Ostrat, A. (2001). *Ajaloo töövihik 8. klassile*. Tartu: Studium.
- Ostrat, A. (2015). *Ajaloo töövihik VIII klassile*. Tartu: Studium.

Õpik

- Laar, M., Tilk, M., Hergauk, E. (2007). *Ajalugu 5.klassile*. Tallinn: Avita.
- Palamets, H., Randmäe, H. (1994). *Minevik jutustab: ajalugu abikooli VIII klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Tannberg, T., Laur, M., Klaassen, O.-M., Espenberg, A., Jullinen, T., Abiline, S. (2003). *Uusaeg: õpik 8. klassile. II osa*. Tallinn: Avita.
- Toomet, T. (1993). *Me elame ajaloos: Eesti ajaloo õpik 5. klassile*. Tallinn: Koolibri.

Digitaalne materjal

- *Ajaloo pildid – lisamaterjalid põhiõppevarale*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus www.hev.edu.ee
- Digikeskkond Kahoot.it

Kaardid

- Kriiska, A., Tvauri, A., Selart, A., Kibal, B., Andresen, A., Pajur, A. (2006). *Eesti ajaloo atlas*. Tallinn: Avita.

Ajaloo ainekava 9. klassile

Maht

35 tundi aastas (sh 1 õppekäik)

Rõhuasetused

9. klassis üldistatakse seni Eesti ja Euroopa ajaloo kohta õpitut, paigutades selle maailma ajaloo konteksti. Ajateljele kantakse kogu maailmas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Oluline on korraldada ekskursioone muuseumidesse ja arhiividesse. Need soodustavad õpilaste kodu-uurimusliku huvi äratamist ja kaasaja sündmustest arusaamist.

Tähelepanu pööratakse õpilaste oskusele teatmeteostest iseseisvalt vastuseid leida, lühidalt teatud sündmuste sarnasusi ja erinevusi kirjeldada, etteantud teemal lühireferaati koostada, probleeme näha ja neile hinnangut anda.

Õppesisu ja -tegevused

Eesti Vabadussõda (5 tundi)

- Vabadussõja algus. Kaitse korraldamine. Välismaine abi
- Eesti vabastamine
- Sõda baltisakslastega. Võnnu lahing
- Vabadussõja lõpp. Tartu rahu
- Muuseumitund

Eesti Vabariik 1918–1940 (5 tundi)

- Eesti Vabariigi sise- ja välispoliitika
- Asutav Kogu ja maareform
- Põllumajandus, tööstus, kultuur ja haridus Eesti Vabariigis

Maailm kahe maailmasõja vahel (4 tundi)

- Saksamaa pärast I maailmasõda
- Kommunistlik Nõukogude Liit
- Asumaad ja rahvuslik vabadusliikumine

Eesti kaotab iseseisvuse. 1939–1940 (4 tundi)

- Molotovi-Ribbentropi pakt
- Baaside leping. Talvesõda
- Eesti okupeerimine ja liitmine NSV Liiduga

Teine maailmasõda 1939–1945 (4 tundi)

- II maailmasõja käik
- II maailmasõda ja Eesti
- Sõjasündmused Eestis 1944

Eesti ja muu maailm pärast II maailmasõda (5 tundi)

- Maailm pärast II maailmasõda. Suurriigid. Külüm sõda
- Nõukogude Eesti
- Kommunistliku süsteemi kokkuvarisemine
- Eesti taasiseseisvumine
- Muuseumitund

Ühiskonnaõpetus (8 tundi)

- Põhiseadus. Eesti riigi sümbolid
- Valimised
- Riigikogu
- Riigipea. Valitsus
- Korrakaitse
- Riigikaitse

- Kohus
- Ekskursioon

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
- teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;
- omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;
- teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
- nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
- kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist;
- otsib infot digikeskkonnast ja tutvustab seda teistele.

Kasutatavad õppematerjal

Töövihik

- Ostrat, A. (2001). *Ajaloo töövihik 8. klassile*. Tartu: Studium.
- Ostrat, A. (2015). *Ajaloo töövihik VIII klassile*. Tartu: Studium.

Õpik

- Laar, M., Tilk, M., Hergauk, E. (2007). *Ajalugu 5.klassile*. Tallinn: Avita.
- Ostrat, A. „Ajaloõpik IX klassile“ Tartu 2008.
- Palamets, H., Randmäe, H. (1994). *Minevik jutustab: ajalugu abikooli VIII klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Vära, E., Tannberg, T., Pajur, A. (2008, 2009). *Ajaloo õpik 9. klassile. Lähiajalugu. I ja II osa*. Tallinn: Avita.

Digitaalne materjal

- *Ajaloo pildid – lisamaterjalid põhiõppevarale*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus www.hev.edu.ee
- Palamets, H. (2007). *Eesti Vabadussõja lugu I-VI*. DVD. Tartu: Elmatar.
- *Dokumentaaltriloogia: Võitlus sini-must-valge eest*. DVD. Tallinn : Videomeedia, 2005.
- Digikeskkond <http://www.virtuaalmuuseum.ee/>.

Kaardid

- Kriiska, A., Tvauri, A., Selart, A., Kibal, B., Andresen, A., Pajur, A. (2006). *Eesti ajaloo atlas*. Tallinn: Avita.

Lisamaterjal

- Laar, M., Tilk, M., Hergauk, E. (2007.). *Ajalugu. Töövihik 5.klassile*. Tallinn: Avita.

Inimeseõpetus

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetus keskendub inimese sotsiaalsele arengule. Sotsiaalse arengu käsitlemisel on kaks funktsiooni – sotsialiseerumine ja individualiseerumine. Sotsialiseerumine on protsess, mille abil inimesed õpivad looma ja säilitama suhteid teistega, saades selle läbi aktsepteeritud ühiskonnaliikmeteks. Individualiseerumine on protsess, mille käigus õpitakse ennast tundma kui ainuomast ja teistest erinevat inimest. (Craig, 2000) Inimeseõpetuse aines on olulised mõlemad, osakaalult suurem rõhk on individualiseerumisel.

Inimeseõpetuse ainetsükli ülesehituse tähtsam sisuline lähtekoht on õpilase arengu terviklik käsitlus. Pööratakse tähelepanu inimese arengu kõigile arenguvaldkondadele: füüsilisele, vaimsele, sotsiaalsele, emotsionaalsele ja moraalsele.

Õpitulemustes lähtutakse eesmärgist, et õpitulemustes oleksid läbivalt kaetud inimeseõpetuse neli valdkonda: sotsiaalsed toimetulekuoskused, terviseõpetus, igapäevane elukorraldus ja ühiskonnaõpetus.

Inimeseõpetuse teemade käsitlemisel kasutatakse valdavalt õppija aktiivsust suurendavaid õppemeetodeid. Teadmiste-oskuste kinnistamiseks loodavates tegevus- ja suhtlus-situatsioonides (sh rollimängudes) kujundatakse järjepidevalt oskust mõista, valida ja kasutada variatiivseid repliike, mitteverbaalseid väljendusi (miimika, žestid), harjutatakse etiketikäitumist (nt tervitamine, võõra poole pöördumine jne), kujundatakse turvalise ja loodussäästliku käitumise teadmisi-oskusi. Vanemates klassides jätkub aktiivõppemeetodite rakendamine - arutelud, rollimängud, rühmatööd, paaritööd, juhtumianalüüsid, ajurünnakud, praktilised vaatlused ja intervjuud.

Õpetuse eesmärgid

Õpetuse eesmärk on toetada õpilase kujunemist isiksuseks, kes on võimeline kohanema ümbritsevas keskkonnas ning toime tulema iseseisvas praktilises elus.

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise/arenemisega seotud muutusi ja vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne);

- hoolitseb iseenda ja kaaslaste tervise eest (isiklik ja pere hügieen, tervislikud eluviisid, esmaabi); väldib ennast ja teisi kahjustavat käitumist;
- märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla;
- järgib olmesuhtlemiseks vajalikke sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti;
- hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks;
- otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid;
- tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu;
- tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi.

Lõiming

Ainesisene lõiming

Vertikaalse lõiminguga taotletakse, et üks teema kasvab teisest välja ja täiendab eelmist, tuginedes aine sisemisele loogikale. Lähtutakse kahest õppimise printsiibist:

- 1) lihtsast keerulisema õppimise poole – ainekava sisu on läbivalt organiseeritud järjestikku nii, et lihtsad komponendid muutuvad keerulisemaks nende omavahelistes seostes;
- 2) eelteadmistest lähtuvalt – teatud liiki teadmised eeldavad teatud teist laadi teadmiste olemasolu, lähtudes õpilase tunnetusprotsesside (taju, tähelepanu, mälu, mõtlemine) arengu iseärasustest erinevas vanuseastmes.

Ainetevaheline lõiming

Horisontaalse lõimingu lähtekohaks teiste õppeainetega on õppija aktiivsuse rõhutamine ja õpitava seostamine elulise kontekstiga, millest tulenevad lõimingu eesmärgid inimeseõpetuses – püüde teadmiste terviklikkusele ning teadmiste ja kogemuste ühendamisele.

Inimeseõpetus on lõimitud eesti keelega (suhtlemine, suuline eneseväljendusoskus, teabe otsimine, konspekteerimine), matemaatikaga (aeg, aja planeerimine, tegevuse kavandamine, kulutuste planeerimine), loodusõpetusega (ümbrus, kodukoht, Eesti tundmine, inimese organismi ehitus, talitus ja tervishoid), ühiskonnaõpetusega (inimeste õigused ja kohustused, turvaline käitumine), kodundusega (tervislik toitumine, majandamine ja kulutuste planeerimine, säästlikkus), keskkonnaõpetusega (rahvakalendri tähtpäevad, kooli traditsioonid ja üritused, suhtlemise õpetus), kehalise kasvatuses (tervis ja selle eest hoolitsemine, kehaline aktiivsus ja selle vormid, tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted). Inimeseõpetuse tundides õpitut rakendatakse kõikide teiste ainete tundides, huvitegevuses ja vabal ajal (sh õpilaskodus).

Läbivate teemade rakendamine inimeseõpetuses

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“: inimeste erinevad tööd ja töökohad, koostöö ja tööjaotus, endasse uskumine, eneseanalüüs, enesekontroll, oma väärtuste selgitamine, enda ja teiste positiivsete joonte ja omaduste märkamine ja väärtustamine.

„Keskkond ja jätkusuutlik areng“: asjade väärtus ja hind, asjade väärtus teiste väärtuste seas, vastutus enda ja teiste asjade hoidmise ees, oma kulutuste planeerimine, tervislik elukeskkond, tervis heaolu tagajana.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“: vaba aja veetmine, Eesti rahvusliku ja riikliku sümboolika tundmine, lapse õigused ja kohustused, Eestimaa meie kodumaa, Eesti haldusüksused, meeskonnatöö ja tööjaotus, tõhusad sotsiaalsed oskused, otsustamine ja probleemide lahendamine, tagajärgede arvestamine, vastutus otsustamisel.

„Kultuuriline identiteet“: kodu traditsioonid, Eesti rahvusliku ja riikliku sümboolika tundmine, eesti rahvakommete tundmine, kodumaa väärtustamine, erinevate rahvaste tavad ja kombed, erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.

„Teabekeskond“: teave ja teabeallikad, nende kasutamine, reklaamide mõju, vahendatud suhtlemine ja IKT.

„Tervis ja ohutus“: tervis ja tervise eest hoolitsemine, tervislik eluviis, tervisenäitajad, tervist mõjutavad tegurid, esmaabi, abi kutsumine ohuolukordade puhul, ohud tervisele, haigused, ennastkahjustavast käitumisest hoidumine, liiklusreeglid, turvalisus ja riskikäitumine.

„Väärtused ja kõlblus“: iga inimese väärtus, viisakas käitumine, kodu ja perekond, abivalmidus ja kohusetunne, ausus, õiglus, kodumaa, erinevused, sallivus, toetavad inimsuhted ja vägivallatus, vastutustunne ja südametunnistus, käitumisreeglid ja nende vajalikkus, endasse uskumine, enesehinnang, eneseanalüüs, enesekontroll, oma väärtuste selgitamine, sallivus, hoolivus, usaldus, empaatia, erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine, vastutus otsustamisel, positiivne mõtlemine.

Seosed õppekava üldpädevustega

Inimeseõpetuse aines kujundatakse õpilastes kõiki õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Kultuuri- ja väärtuspädevus – õpetuses taotletakse, et õpilane määratleb end oma pere, klassi, kooli, riigi liikmena ning järgib ühiseid reegleid.

Enesemääratluspädevus – õpetuses kasutatakse kujundavat hindamist, mille käigus õpilased õpivad hindama oma oskuseid ja teadmisi, tugevusi ja nõrkusi ning märkavad parendamist vajavat. Õpitakse märkama ja lahendama/lahendamiseks abi otsima iseendaga tekkivaid probleeme, mis seonduvad oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega ja inimsuhetes.

Õpipädevus – õpetuses keskendutakse eelkõige funktsionaalse lugemisoskuse arendamisele. Olulisimaks peetakse oskust leida teavet teatmeteostest ja Internetist.

Sotsiaalne pädevus – õpetuses kujundatakse õpilastes vastutustunnet ja koostööoskusi. Vastutustunne kujuneb eelkõige kooli kodukorra tundmise ja kokkulepete täitmise teel. Koostööoskuseid kujundatakse paaris- ja rühmatöodes meeskonnas töötades.

Suhtluspädevus – õpetus kujundab suhtlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades ja erinevate suhtluspartneritega. Õpitakse lugema ning mõistma teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust. Suurt tähelepanu pööratakse õpilase esinemisoskuse kujundamisele ja sellele kaaslaste poolt konstruktiivse tagasiside andmise oskuse kujunemisele.

Matemaatikapädevus – õpetus toetab oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt ja sümboloid. Näiteks õpitakse otsima ja analüüsima teavet diagrammidest, ning tegema saadud info alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus – õpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd paaris- ja grupidöös; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega. Tundides kasutatakse reaalse olukordadega sarnaseid olukordi, kus õpilased saavad õpitut rakendada.

Digipädevus – inimeseõpetuses kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, säilitamiseks ja esitamiseks. Saadud teabe asjakohasust ja usaldusväärsust hinnatakse ja rakendatakse ühiskonna probleemide üle arutledes ja arvamust avaldades. Digitaalset sisu luuakse või koostatakse kooskõlas autoriõigustega ning osatakse kasutada digivahendeid individuaalses ja ühisloomes. Arendatakse teadlikkust kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskkondades ning oskust kasutada e-teenuseid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite kasutamisega kaasneva võivatest ohtudest (osates kaitsta oma privaatsust ja isikuandmeid) ja terviseriskidest. Õpetatakse digikeskkonnas järgima samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Hindamine

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi. Inimeseõpetuses ei hinnata hoiakuid ega väärtusi. Nende kohta antakse õpilasele tagasisidet suuliselt.

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi kooli hindamisjuhend.

Inimeseõpetuse ainekava 1.–2. klassile

1. ja 2. klassis on inimeseõpetus üldõpetuse osa ja käsitletavat teemasid ning õpitulemusi on kirjeldatud üldõpetuse ainekavas.

Inimeseõpetuse ainekava 3. klassile

Maht

1 tund nädalas ehk 35 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvestada ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Nimetatud vanusest peale kujuneb õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks mälu, vähehaaval areneb ka elementaarne verbaalne mõtlemine. Kujunev sisekõne soodustab õpitegevuse kavandamist-reguleerimist, mistõttu saab lihtsamatel juhtudel teadvustada orienteerumist ülesandes ning õpetada planeerima enda tööd. Selles vanuses toetavad õpilaste tegevust mitmesugused algoritmid, oluliseks muutub enesekontrollioskuste kujundamine. Õpioskuste omandamise seisukohalt on oluline ka tegevuse refleksioon, mille kvaliteet sõltub samuti sellest, kuidas suudavad õpilased end verbaalselt väljendada.

3. klassis toimub õppimine koostegemise ja matkimise tasandil, kus õpetaja osalus on väga suur. Teemade käsitlemisel kasutatakse enamasti aktiivõppemeetodeid, millest suurem osatähtsus on praktilisel tegevusel ja õppekäikudel. Kasutatakse palju mängulisi elemente ja õppemänge. Soovituslik on lugeda eetilise sõnumiga lühipalasisid ja neid analüüsida. Teadmiste-oskuste kinnistamiseks loodavates tegevus- ja suhtlussituatsioonides (sh rollimängudes) kujundatakse järjepidevalt oskust mõista, valida ja kasutada variatiivseid repliike, mitteverbaalseid väljendusi (miimika, žestid); harjutatakse etiketikäitumist ning õpetatakse hoolivat ja teisi arvestavat käitumist; kujundatakse turvalise ja loodussäästliku käitumise teadmisi-oskusi.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond). 3. klassis kujundatakse jätkuvalt õpilaste oskust märgata ja eristada oma lähiümbrust (kõik, mis on seotud endaga: välimus, käitumine, kodused toimetused, liiklemine, õppimine). Tutvustatakse ja õpetatakse väärtustama rahvuskombeid ja –traditsioone (rõhuasetus pere traditsioonidel). Oluline koht on terviseiga seonduvatel teemadel, pööratakse tähelepanu tervise hoidmise viisidele (hügieen, toitumine, käitumine haiguse korral).

Õppesisu ja -tegevused

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE (11 tundi)

- Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Uhkustamine. Valetamine (valetamise tagajärjed, vale ülestunnistamine, tõe rääkimine).
- Käitumine koduümbruses (trepikojas, õues, tänaval), naabritega arvestamine.
- Sünnipäeva tähistamine, peo planeerimine (tegevuste/mängude valik ja peo ettevalmistamine), sobilikud kingitused. Külla kutsumine, küllaminek, käitumine külas.
- Telefonivestlus sõbraga (kutse koostegevusele, dialoog).

- Käitumine söögilauas (igapäevane laua katmine ja koristamine, hügieeninõuded).
- Käitumine raamatukogus (kooli raamatukogus lugejaks registreerimine, raamatu laenutamine), raamatu hoidmine.
- Suhtlemisel suhtluspartnerite näoilmete ja hääletooni lugemine ning sobivate tundesõnade kasutamine (rõõm, kurbus, viha, hirm, vastikus, üllatus).

INIMENE JA TERVIS (5 tundi)

- Õpilase välimus (keha ja riiete puhtus-korrashoid), selle mõju enesetundele ja suhetele kaaslastega.
- Terve ja haige inimene, haiguse tunnused (nohu, köha, palavik, valu, lööbed), teavitamine halvast enesetundest; nakkuse levikut vältiv käitumine, ravimite võtmine ja selle ohutus.
- Tervise hoidmise viisid - mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.
- Haiguste ennetamine (riietus, ruumide õhutamine, karastamine). Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.

INIMENE JA PEREKOND (4 tundi)

- Enda perekonna kirjeldamine: pere suurus, pereliikmete nimed, vanus, tegevus. Erinevate perekondade sarnasused ja erinevused.
- Abivalmidus pereliikmete vahel, kohuse- ja vastutustunne (lapse kohustused peres), üksteisega arvestamine.

INIMENE JA KODUMAA (5 tundi)

- Eestimaa minu kodumaa. Eesti Vabariigi sümbolid: lipp, vapp, hümn. Eesti rahvussümbolid: suitsupääsuke, rukkilill. Pühad ja kombed (vastlapäev, kadripäev, mardipäev, advent, jõulud) ning nende tähistamine kodus.

INIMENE JA AEG (5 tundi)

- Aastaajad ja inimeste tegevused erinevatel aastaegadel, ohuolukorrad sõltuvalt aastaajast. Kalender, selle vajalikkus (aasta, kuud, nädalad; tähtpäevad).
- Kellaaeg õpilase päevakavas (täis- ja pooltund, tegevuste ajaline järjekord). Vaba aja mitmekülgse sisustamise võimalused.

INIMENE JA TURVALISUS (5 tundi)

- Koolitee ja selle ümbrus, kooli tuleku aeg ja viis. Käitumine tundmatute ainetega. Abi küsimine ohu olukorras ja õnnetusjuhtumi korral - päästeteenistus (kiirabi, politsei, tuletõrje). Helistamine häirekeksuse numbril 112.

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja mille poolest erineb teistest;
- väärtusab iseennast ja teisi;
- alustab ja jätkab dialoogi (küsimus–vastus, teade–küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);
- hindab ning vastandab õpituatsioonis oma ja kaaslaste igapäevaseid käitumisakte õige/vale, meeldib/ei meeldi-tasandil;
- kirjeldab viisakat käitumist koolis, külas ja koduümbruses;
- tunneb ära ja nimetab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni;
- kirjeldab kava abil sünnipäevapeo kulgu;
- nimetab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise võimalusi, vahendeid ja vajalikkust;
- teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimeid annavad ainult täiskasvanud;
- teadvustab oma enesetunnet ja teavitab sellest täiskasvanut;
- kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- kirjeldab õpetaja suunamisel oma perekonda: pere suurus, andmed pereliikmete kohta (nimed, vanused, tegevus);
- väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- nimetab oma kohustusi pereliikmena;
- tunneb Eestimaa sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);
- väärtustab Eestit – oma kodumaad;
- jutustab oma ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel (5–6 lauset);
- tunneb kella täis- ja pooltundides;
- kirjeldab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
- kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi (sh helistab häirekeskuse numbril).

Kasutatavad õppematerjalid

- Musting, K., Lanno, G. *Inimeseõpetus 3. klassile*. SA Innove, HARNO. Digitaalne õppevara Opiq platvormil.
- Plado, K. *Metoodilised juhised õppevara kasutamiseks*. SA Innove, HARNO.

Lisamaterjalid:

- Alunurm, A. (2013). *Minu Eestimaa raamat*. Tallinn: Avita.
- Kippak, R., Kloren, A., Kulderknup, E., Peetris, K. (2011). *IN 2*. Tallinn: Koolibri.
- Kippak, R., Kloren, A., Kulderknup, E., Olenko, K. (2009). *Mina ja maailm 2*. Tallinn: Koolibri.
- Kulasalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I–III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.

- Kull, M., Saat, H. (2002). *Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 1.–3. klassile*. Tallinn: Marek & Partnerid.
- Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. (2015). *Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile*. Tallinn: Atlex.
- Luhtala, N., Kärnä, U. ja Liinoja, V. (2020). *Seksuaalkasvatus lihtsas keeles*. Tallinn: Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi.
- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I–III kooliaste. Õpetajaraamat*. TAI. Tallinn: Atlex.
- Põiklik, E., Saat, H. (2007). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat I kooliastmele (1.–5.klassi lihtsustatud õppekava järgi)*. Tallinn: Puffet Invest.
- Õppematerjali kohandajad: Part, K., Kull, M. (2018). *Koolieelses eas laste seksuaalkasvatus: keha, tunded ja turvalisus. Metoodiline materjal lapse seksuaalse arengu toetamiseks*. Tallinn: TAI.

Inimeseõpetuse ainekava 4. klassile

Maht

2 tundi nädalas ehk 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvestada ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Nimetatud vanuses hakkab õpilastel juhtivaks tunnetusprotsessiks kujunema mälu, vähehaaval areneb elementaarne verbaalne mõtlemine. Kujunev sisekõne soodustab õpitegevuse kavandamist-reguleerimist, mistõttu saab lihtsamatel juhtudel ülesandes orienteerumist teadvustada ning last oma tegevust planeerima õpetada. Selles vanuses toetavad õpilaste tegevust mitmesugused algoritmid, oluliseks muutub enesekontrollioskuste kujundamine. Õpioskuste omandamise seisukohalt on oluline ka tegevuse refleksioon, mille kvaliteet sõltub ka sellest, kuidas õpilane suudab end verbaalselt väljendada.

4. klassi õpilasi on vaja sarnaselt nooremate klasside õpilastega juhendada, nii et peamiseks õppeviisideks on näitlikustatud praktiline tegevus (dramatiseering, tegutsemine eseme- ja tegevuspiltidega), õppevestlus ning praktiline harjutamine (sh õppekäik, didaktiline mäng). Praktilist tegevust tuleb toetada laste aktiivse kõnega, mille suunamiseks kasutatakse repliike ning küsimusi (Mida tegid? Mida hakkad tegema?), harjutatakse iseene ja kaaslaste tegevuse kommenteerimist, toimingu verbaliseerimist pärast selle sooritamist ja elementaarset planeerimist. Laste verbaalset aktiivsust tõstetakse pidevalt, nõrgemad lapsed võivad piirduda õpetaja lause/väite kordamisega.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond). 4. klassis tutvustatakse läbivalt elukutseid ja nende esindajate põhitegevusi (nt kaupluse teema juures müüja tegevus jne). Pööratakse tähelepanu pereliikmete tegevusaladele. Käsitletakse

raha kulutamise seonduvaid teemasid lapse taskuraha seisukohast. Järjepidevalt kujundatakse õpilaste sotsiaalset teadlikkust ning verbaalset aktiivsust. Õpetatakse kirjeldama ja hindama kaaslaste ning iseenda tegevus- ning käitumisakte, samuti toimetulekut konfliktsituatsioonidega. Harjutatakse suhtlemist ja koostevuse reguleerimist dialoogis. Tutvustatakse erinevaid vaba aja veetmise viise ja innustatakse lapsi tegelema hobidega ning osa võtma huviringidest.

Õppesisu ja -tegevused

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE (18 tundi)

- Mina. Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus, sooline kuuluvus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused. Sõbrad ja tuttavad: sõprade valimine ja hoidmine, ühistevigus.
- Klassiõhtu: sisukate peotegevuste valik ja planeerimine.
- Eakaaslaste ja täiskasvanute kõnetamine. Abivalmidus klassis (abi vajamine ja küsimine, abi vastuvõtmine, abivajaja märkamine ja abi pakkumine).
- Vägivaldne käitumine (tõukamine, ehmatamine, narrimine jt. võimalikud konfliktid). Teatamine ja kaebamine.

INIMENE JA TERVIS (14 tundi)

- Õppimise tervishoid (rüht, õige istumine, silmade tervishoid, puhkus, sport). Kahjulikud harjumused (liigne telerivaatamine, liigne arvutikasutamine jms; suitsetamine ja alkoholi tarvitamine), nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele.
- Isiklikud toitumisharjumused, mõju enesetundele.
- Esmased kodused ravivõtted külmetushaiguste korral.
- Esmaabi lihtsamate vigastuste puhul (lõikehaav, ninaverejooks jne).

PEREKOND JA KODUKOHT (12 tundi)

- Minu lähisugulased. Muutused peres - uus pereliige, pereliikme lahkumine ja lein.
- Kodutus, lastekodu ja asenduskodu kui üks peretüüp.
- Maa- ja linnakodu (hooned; eluruumide sisustus, puhtus, korrashoid).
- Transpordivahendid kodukohas tänapäeval ja minevikus.
- Sõidupilet ühissõidukis (ostmine jm toimingud).
- Muuseumid kodukohas, käitumine muuseumis.
- Pühad ja kombed (uusaasta, EV aastapäev, volbripäev, jaanipäev jne).
- Kodukoha sümbolid: lipp, vapp. Kodukoha rikkused.

INIMENE JA AEG (6 tundi)

- Kellaaja määramine veerandtunnise täpsusega. Kellaajast kinnipidamine: täpsus; hilinemine, selle tagajärjed. Õpilase päevakava koostamine, õppimine, puhkus, vaba aja tegevused.

INIMENE JA TEAVE (5 tundi)

- Koolistend, ajakiri lastele, kuulutus ajalehes/stendil (teabeallikate kasutamine).

INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD (5 tundi)

- Töö, selle eesmärk ja tulemus (produkt, tasu); pereliikmete tööd (tööde jaotus, koostöö) koduses majapidamises, õpilase töö koolis, kohuse- ja vastutustunne töö tegemisel, tööarmastus.
- Lapse taskuraha, selle otstarbekas kulutamine (lihtsamate ostude sooritamine), raha kogumine. Ostud toidupoes: ostja ja müüja suhtlemine, raha kasutamine lihtsamates tehingutes.
- Kirja (sh e-kirja) saatmine.

INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (10 tundi)

- Olmejäätmete tekkimine klassis ja koduses majapidamises (tegevused, nende tagajärjel tekkiv prügi); jäätmete individuaalne käitlemine.
- Liiklusmärgid kodu ümbruses ja kooliteel (ülesanne, vajalikkus). Jalgrattaga (rulaga, rulluiskudega) sõitmine, ohud.
- Tuleohutuseeskirjade järgimine lapse igapäevastes tegevustes; käitumine tulekahju korral; käitumine tulekahjuhäire korral.
- Käitumine veekogude juures, basseinis, veekeskuses.
- Käitumine metsas, loodusmatkal (loodussäästlik käitumine, käitumine eksimise korral).

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;
- väärtustab iseennast ja teisi ning oma soolist kuuluvust;
- analüüsib ühisvestluses situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumisaktide ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi;
- osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade);
- jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid;
- tunneb õpituatsioonil konfliktsituatsiooni ning mõistab, millistel juhtudel on vajalik sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
- jutustab piltide-õpetaja suunavate küsimuste toel, kuidas leida ja hoida sõpru;
- kirjeldab õpilase tervist tugevdavate ja nõrgestavate tegurite ja harjumuste mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele;

- eristab, millised toidud on tervisele kasulikud;
- kirjeldab esmaseid ravivõtteid külmetuse korral;
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabi lihtsamate vigastuste puhul;
- nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus;
- väärtustab oma kodukohta, nimetab kodukohta rikkusi ja tunneb ära sümbolid;
- hoiab koolis ning kodus puhtust ja korda;
- nimetab pühade tähistamise kombeid oma perekonnas;
- määrab aega veerandtunnise täpsusega ning seostab seda tegevustega õpilase päevakavas;
- väärtustab täpsust ja ajalistest kokkulepetest kinnipidamist;
- hangib koostgevuses teavet koolistendilt;
- kirjutab ja postitab oma lähedasele kirja või postkaardi;
- mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;
- planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;
- sorteerib klassis tekkivaid olmejätmeid;
- kirjeldab igapäevaseid turvalise käitumise viise (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas).
- demonstreerib õpituatsioonis käitumist ohuolukorras ja abi kutsumist.

Kasutatavad õppematerjalid

- Nukka, M., Jõgi, S. *Inimeseõpetus 4.klassile*. Lihtsustatud õppekava. SA Innove, HARNO. Digitaalne õppevara Opiq platvormil.
- Plado, K. *Metoodilised juhised õppevara kasutamiseks*. SA Innove, HARNO.

Lisamaterjalid:

- Alunurm, A. (2013). *Minu Eestimaa raamat*. Tallinn: Avita.
- Kippak, R., Kloren, A., Kulderknup, E. Olenko., K (2002) *Mina ja maailm 3 (Inimeseõpetuse õpik ja tööraamat)*. Tallinn: Koolibri.
- Kulasalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I–III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.
- Kull, M., Saat, H. (2002). *Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 1.–3. klassile*.
- Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. (2015). *Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile*. Tartu: Atlex.
- Luhtala, N., Kärnä, U. ja Liinoja, V. (2020). *Seksuaalkasvatuse lihtsas keeles*. Tallinn: Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi.
- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I–III kooliaste. Õpetajaraamat*. Tallinn: TAI.
- Põiklik, E., Saat, H. (2007). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat I kooliastmele (1. – 5.klassi lihtsustatud õppekava järgi)*.

- Õppematerjali kohandajad: Part, K., Kull, M. (2018). *Koolieelses eas laste seksuaalkasvatus: keha, tunded ja turvalisus. Metoodiline materjal lapse seksuaalse arengu toetamiseks*. Tallinn: TAI.
- Ettevõtlikkus ja rahatarkus: Eesti algklasside programm 7 sammu. (küside Silvia Paluverilt infot)

Inimeseõpetuse ainekava 5. klassile

Maht

2 tundi nädalas ehk 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvestada ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Nimetatud vanuses hakkab õpilastel juhtivaks tunnetusprotsessiks kujunema mälu, vähehaaval hakkab arenema elementaarne verbaalne mõtlemine. Kujunev sisekõne soodustab õpitegevuse kavandamist-reguleerimist, mistõttu saab lihtsamatel juhtudel teadvustada orienteerumist ülesandes ning planeerida oma tegevust. Selles vanuses toetavad õpilaste tegevust mitmesugused algoritmid, oluliseks muutub enesekontrollioskuste kujundamine. Õpioskuste omandamise seisukohalt on oluline ka tegevuse refleksioon, mille kvaliteet sõltub samuti ka sellest, kuidas õpilane suudab end verbaalselt väljendada.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond). Tegevus- ja suhtlussituatsioonides tegeldakse isiksuseomaduste ja ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisnormide kujundamisega. Õpetatakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaseid situatioone (sh ohuolukordi), verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise ning tundeid. Täiendatakse ühis- ja koostevõime oskusi (sh. hoolivat käitumist, vastutus- ja kohusetunnet). Pere ja koduga seotud teemade juures selgitatakse õpilastele laste ning vanemate vastastikuseid õigusi-kohustusi. Õpetatakse mõistma ja hindama käitumisaktide eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi. Õpetatakse planeerima (sh parandama) edasist tegevust/käitumist. Alustatakse inimese organismi üldehituse ja elutähtsate organite tutvustamist. Tähelepanu pööratakse teadlikule uimastiennetusele – antakse teadmisi alkoholi ja tubaka kahjulikust mõjust organismile ja käitumisele. Õpetatakse märkama erinevaid mõjutusvahendeid ja arendama enesekehtestamisoskust ja käitumist keerulistes olukordades (tubaka, alkoholi pakkumine). Teemade käsitlemisel kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on suurem osatähtsus praktilistel tegevustel ja õppekäikudel, eetilise sõnumiga lühipalade lugemisel ja analüüsimisel.

Õppesisu ja -tegevused

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE (14 tundi)

- Mina – olulisemad isikuandmed, meeldivad ja ebameeldivad tegevused. Minu sarnasused ja erinevused võrreldes eakaaslastega. Enesetutvustamine dialoogis, arvestades vestluspartneri vanust (eakaaslane, täiskasvanu). Suhtlemine võõrastega, milliseid isikuandmeid võib kellele avaldada.
- Igapäevased suhtlussituatsioonid kodus ja koolis (positiivsed-negatiivsed ettepanekud, konfliktid jne): hindamine (tingimused, põhjus, tagajärg); suhtlemiseesmärkide mõistmine (käsk, korraldus, palve, keeld, teave jne).
- Vägivaldse (füüsiline, vaimne) käitumise äratundmine, käitumine ohvri ja pealtnägijana.
- Abivalmidus (eakad inimesed, nooremad kaaslased, erivajadustega inimesed). Abivajaja märkamine ja abi pakkumine, abistamine. Abi vajaduse ja enda võimaluste hindamine abi pakkumisel.

INIMENE JA TERVIS (12 tundi)

- Meeleelundite (nägemis-, kuulmis-, haistmis-, maitsmis-, kompimis- ja lõuend) ülesanded, tervishoid. Erivajadustega inimesed (meeleelundite kahjustuste tagajärjel), alternatiivsed suhtlemisvahendid.
- Haiguste ennetamine (tervislikud eluviisid). Tervisesport ja liikumine, sportimisvõimalused kodukohas, Eesti tuntumad sportlased. Piisava une ja puhkuse vajalikkus. Valikud toitumisel. Hügieen. Enesetunde kirjeldus dialoogis arstiga (levinumad külmetus- ja nakkushaiguste tunnused), ravirežiimi järgimine.
- Esmaabi põletuse, külmumise, minestuse korral.
- Uimastid: tubakas, alkohol, narkootikumid (kanep); alkoholi ja tubaka mõju õppimisvõimele ja käitumisele. “Ei“ ütlemine uimastitega seotud situatsioonides.

PEREKOND JA KODUKOHT (8 tundi)

- Elu maal ja linnas, kodukoha eluolu (levinumad tegevusvaldkonnad, ametid jms).
- Kodukoha rahvariided, rahvariide kandmine tänapäeval ja minevikus. Kodukoha tähtsamad traditsioonid (laulu- ja tantsupidu jms).
- Peretraditsioonid (pereliikmete ühised tegevused, peretraditsioonide määratlemine ühisvestluses, sarnasused-erinevused kaaslastega). Pühad ja kombed (ülestõusmispühad, karjalaskepäev, jüripäev, hingedepäev).

INIMENE JA AEG (8 tundi)

- Aja määramine minutilise täpsusega, kellaaja kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele).
- Päeva ja nädala ajakava, vaba aja tegevuste mitmekesisus (positiivsed ja negatiivsed harjumused päevakavas: ajakulu, valikute tegemine).

INIMENE JA TEAVE (8 tundi)

- TV-kava ja eestikeelsed lastele suunatud saadete-filmide portaalid internetis (sisu, ea- ja huvikohased saated, valikute tegemine).
- Pilt-teatmeteosed.
- Internet: otsingumootori kasutamine, kooli kodulehekülg, e-post (konto tegemine, kirjade lugemine ja saatmine, kirjale vastamine), e-kool, liitumine videotunniga.
- Reklaamide sisu ja eesmärk.

INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD (10 tundi)

- Palgatöö, selle tulemus ja eesmärk, ametis püsimise üldised tingimused (võrdlus õpilase käitumisega koolis).
- Kulutused peres lapse heaolu eest hoolitsemisel (lapse põhivajadused ja soovid, pere majanduslike võimalustega arvestamine jms), asjade väärtus sõltuvalt nende vajalikkusest. Raha hoidmise viisid: hoiukarp, pank. Raha kogumine.

INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (10 tundi)

- Vee ja elektri säästlik tarbimine koolis ja kodus.
- Olmejäätmete (tava-, taaskasutatavad, ohtlikud jäätmed) käitlemine koduses majapidamises (prügi sorteerimine ja ärapaigutamine, kogumispunktid, jäätmete kompostimine).
- Liiklusõnnetuste peamised põhjused, liiklusõnnetusest teatamine ja abi kutsumine.
- Pürotehnika (ost-müük alaealistele, kasutamine).
- Pommiähvarduse tegemisega kaasnevad ohud ja tagajärjed, käitumine pommiähvarduse korral.

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;
- osaleb koostegevuses erinevat tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);
- kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;
- kirjeldab ja võrdleb õpetaja suunamise oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumisakte (soovid, tingimused, põhjus, tagajärg);
- väärtustab suhetes abivalmidust, märkab abivajajat ja pakub võimalusel oma abi;
- kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi ning teab hoolitsematuse tagajärgi;
- selgitab meeleeelundite ülesandeid ja tervishoidu;
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põletuse, külmumise ja minestuse korral;
- teab uimastite (alkoholi ja tubaka) kahjulikku mõju õppimisvõimele ja käitumisele;
- kirjeldab plaani toel/ühisvestluses oma kodukanti;
- teab erinevaid rahvakombeid ja räägib pühade ja rahvakommete tähistamisest oma perekonnas;

- tunneb ära oma kodukandi rahvariided;
- kirjeldab kodukohta traditsioonilisi üritusi;
- määrab aega minutilise täpsusega ning koostab õpetaja abiga endale otstarbeka ajakulutusega päevakava;
- nimetab mitmekesiseid positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
- teab, kuidas suhelda sotsiaalmeedias;
- otsib koostegevuses teavet pilt-teatmeteosest;
- oskab e-kooli siseneda, sealt infot leida;
- oskab liituda videotunniga (Meet vms);
- oskab kasutada veebipõhist kirjavahetust (elektronkirja lugemine, kirjutamine, vastamine saabunud kirjale, kirja kustutamine);
- teadvustab õpetaja abiga reklaamide eesmärke;
- teadvustab oma nõudmiste/soovide sõltuvust vajadustest ja pere sissetulekust;
- kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;
- nimetab olmejäätmete käitlemise viise koduses majapidamises;
- oskab käituda koolis evakuatsooni situatsioonis;
- kirjeldab ja teadvustab pürotehnika väärkasutuse ning pommiähvarduse tegemisega kaasnevat tagajärki.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kivikas, M., Kütt, S. *Inimeseõpetus 5. klassile*. Lihtsustatud õppekava. SA Innove, HARNO. Digitaalne õppevara Opiq platvormil.
- Plado, K. *Metoodilised juhised õppevara kasutamiseks*. SA Innove, HARNO.

Lisamaterjalid:

- Alunurm, A. (2013). *Minu Eestimaa raamat*. Tallinn: Avita.
- Elvisto, T., Läänelaid, A., Stamm, T. (2014). *Loodusõpetuse õpik ja tööraamat 4. klassile (2.osa)*. Tallinn: Avita.
- Kull, M., Saat, H. (2002). *Uimastikasutuse ennetamine koolis. Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat 1.–3. klassile*. Tallinn: Ilo.
- Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. (2015). *Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile*. Tartu: Atlex.
- Kulasalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I-III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.
- Lepik, K. (2007). *Tervist, tervis!* Tallinn: Koolibri.
- Luhtala, N., Kärnä, U. ja Liinoja, V. (2020). *Seksuaalkasvatuse lihtsas keeles*. Tallinn: Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi.
- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I-III kooliaste. Õpetajaraamat*. Tallinn: TAI.
- Põiklik, E., Saat, H. (2007). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat I kooliastmele (1.–5.klassi lihtsustatud õppekava järgi)*.

- Varava, L., Pitsi, T., Oja, L. (2010). *Tervis ja terviseteadlikkus*. TAI. https://intra.tai.ee/images/prints/documents/130451413412_Tervis_ja_terviseteadlikkus_labi_toitumis_ja_liikumismangude_est.pdf
- Tuttelberg, R. (2017). *Tom õpib rahamängu*. Edu Ruut OÜ.
- Õppematerjali kohandajad: Part, K., Kull, M. (2018). *Koolieelses eas laste seksuaalkasvatuse: keha, tunded ja turvalisus. Metoodiline materjal lapse seksuaalse arengu toetamiseks*. Tallinn: TAI.

Inimeseõpetuse ainekava 6. klassile

Maht

2 tundi nädalas ehk 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvestada ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Laste juhtivaks tunnetusprotsessiks on endiselt mälu. Verbaalse mõtlemise areng võimaldab mõista lihtsamaid teooriaid, süstematiseerida praktilisi ja vaimseid kujutlusi.

6. klassi õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT - suhted EESTIGA. 6. klassis täiendatakse õppetöö käigus jätkuvalt õpilaste sotsiaalseid suhtlemis- ja käitumisoskusi. Õpetaja poolt organiseeritud suhtlussituatsioonides harjutatakse teabe esitamist ja küsimist, väljendusvahendite mõistmist ja kasutamist sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja – normidest. Oma ja kaaslaste tegevuse kohta tagasiside andmisel suurendatakse õpilaste verbaalset aktiivsust, kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ja kaaslaste tegevus-, käitumis- ja suhtlusakte. Terviseteemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu tüdrukute ja poiste arengulistele muutustele organismis ja käitumises (suhtlemine ja käitumine vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides). Teavitatakse õpilasi nõustamis- ja abivõimalustest Tallinnas. Jätkatakse inimese organismi üldehituse ja elutähtsate organite tutvustamist. Kujundatakse teadlikku ja säästlikku tarbimiskäitumist, võrreldakse teenuseid-kaupu (otstarve, hind, vajalikkus in), õpitakse eristama oma soove ja võimalusi.

Õppesisu ja -tegevused

SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA (16 tundi)

- Suhtlemisstrateegiate eristamine (õpetaja abiga): selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtluspartnerite motiivid ja kavatsused. Suhtlemine sõprade ja “sõpradega”: “kambavaim”, jäljendamine; isiklik arvamus, vastutus; keeldumine mittesoovitud tegevustest.
- Suhtlemine vastassugupoolega (tähelepanu köitmine, tunnete verbaalne ja mitteverbaalne väljendamine, reageerimine (eba)meeldivatele ettepanekutele jms). Suhtlemine internetiportaalides, enda kohta edastatava infoga seotud turvalisus ja ohud.
- Suhtlemine koduste ja eakaaslastega: rääkimine, ärakuulamine; pinged-konfliktid, arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine. Suhtlemisprobleemid kodus: muutunud suhted ja rollid, iseseisvumine: laste ja vanemate vastutus. Valetamine, vaikimine, hädavale. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine.

MINA ISE (6 tundi)

- Mina-pilt - oskused ja võimed, huvid, tugevused ja nõrkused; sarnasused ja erinevused kaaslastega, sallivus. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga õpilaste käitumine sarnastes situatsioonides).

INIMESE TERVIS (12 tundi)

- Sissejuhatus inimese anatoomiasse lähtuvalt elundite funktsioonidest (nahk, meeleeelundid, aju, kopsud, magu, neerud, maks, suguelundid).
- Toidu- ja toitained. Toiduainete pakendiinfo (eri toitainete sisaldumine; parim enne jms). Kiirtoit – populaarsuse põhjused, mõju inimese organismile. Üle- ja alatoitumine (sh dieetid ja näljutamine), selle mõju tervisele. Tervislike toitumisharjumuste kujunemine.
- Esmabi (toidu- jms) mürgituse, looma- ja putukahammustuse korral.
- Uimastite (sh alkoholi ja tubaka) mõju organismile (ülevaatlikult) ja käitumisele.

INIMESE ARENG (10 tundi)

- Murdeiga, muutused tüdrukute ja poiste organismis. Erinev arengutempo ja muutuste aktsepteerimine. Poiste ja tüdrukute hügieen, ravikosmeetika vajadus ja kasutamine. Muutused tüdrukute ja poiste käitumises, sh suhtlemises; sobivad ja ebasobivad käitumismallid.

INIMESE VÄLIMUS (6 tundi)

- Riietumine (olukorrale ja kehaehitusele sobiva riietuse, jalanõude valik, noortemood – riietusesemete otstarbekus).
- Riiete ja jalanõude puhtus-korrashoid: pesemis- ja hooldusvahendite kasutamine; keemiline puhastus, kingsepp (oma soovide väljendamine suhtlemisel).
- Juuste igapäevane hooldamine: hooldusvahendid, juuksevärvid (pakendiinfo, kasutamine). Suhtlemine juuksuriga (oma soovide väljendamine, soovitude küsimine jms).

- Küünte hooldamine, maniküür, pediküür. Olukorrale ja eale sobiv dekoratiivkosmeetika.

INIMENE JA KODU (8 tundi)

- Kodu ja koduümbrus (kirjeldus, soovid muudatuste osas; igapäevane korrashoid). Suurpuhastus kodus (tööde järjekord, jagamine pereliikmetega, vahendid).
- Külaskäik ja külaliste vastuvõtmine (suulise ja kirjaliku kutse saamine, ettevalmistused sõltuvalt küllakutsest, külas viibimine).
- Kodukoha (ja Eesti riigi) tuntud inimesed, nende tegevusalad, elukutsed (seos päevakohaste sündmustega). Kodukoha ettevõtted ja nende toodang, töötajate ametid.

INIMENE JA TEAVE (6 tundi)

- Olulisemad päevauudised, nende edastamine kaaslastele.
- Lastele ja noortele suunatud teatmeteosed. Internet (kodukoha tuntumate paikade ja inimeste kohta lühiinfo hankimine ja edastamine koostegevuses; e-posti kasutamine - lisatud failidega e-kirjade saatmine ja vastu võtmine).
- Transport kodukohas, kodukoha ümbruses (orienteerumine sõiduplaanides, teabe hankimine; sõidusoodustused).
- Telefoni otstarbekas kasutamine.

INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (6 tundi)

- Kodukeemia kasutamine (WC, vanni, pliidi ja akna puhastamine), piktogrammide pakendil, kodukeemia väärkasutuse võimalikud tagajärjed.
- Tulekahju tekkimise ohud kodus majapidamises: ohuolukorra hindamine, tulekahju kustutamine (esmasste tulekustutusvahendite kasutamine, hädaabi).
- Ohutusnõuded ujumisel ja veesõidukite kasutamisel, päästevahendite kasutamine.

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast käitumist/suhtlemist kohast käitumisest/suhtlemisest;
- võrdleb ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (eesmärk, tingimused, põhjus–tagajärg);
- kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist sõltuvaid variatiivseid väljendusviise;
- mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;
- kirjeldab ning hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);
- väärtustab inimestevahelisi erinevusi, on salliv erinevuste suhtes

- teab inimese organismi üldisest ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;
- nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;
- teadvustab murdeeaga seotud muutusi oma organismis ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;
- nimetab kohti, kust leida abi ja teavet murdeeaga seotud probleemidele;
- hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;
- kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;
- koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);
- hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);
- oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;
- mõistab telefoni ja sotsiaalmeedia otstarbeka kasutamise vajalikkust;
- teab kodukeemia ja ravimite väärkasutuse tagajärgi ja selle ennetamise võimalusi;
- kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral.

Kasutatavad õppematerjalid

- Lill, M., Ojaperv, E., Pern (Kütt), K. Saadoja, K. (2013). *Inimeseõpetuse tööraamat VI klassile (1.–4. osa)*. Tartu: Studium.
- Lill, M., Plado, K. (2013). *Inimeseõpetuse tööraamatute kasutamine lihtsustatud õppe 6. ja 7. klassis*. Tartu: Studium.

Lisamaterjalid:

- Alunurm, A. (2013). *Minu Eestimaa raamat*. Tallinn: Avita.
- Kulasalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I-III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.
- Kull, M Saat, H., Kiive, E. (2001). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus / uimastikasutus koolis, õpetajaraamat 4.–6. klassile*. Tallinn: Ilo
- Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. (2015). *Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile*. Atlex AS.
- Kull, M., Part, K. (2005). *Seksuaalkasvatus II ja III kooliaste*.
- Luhtala, N., Kärnä, U. ja Liinoja, V. (2020). *Seksuaalkasvatus lihtsas keeles*. Tallinn: Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi.
- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I-III kooliaste. Õpetajaraamat*. Tallinn: TAI.
- Varava, L., Pitsi, T., Oja, L. (2010). *Tervis ja terviseteadlikkus*. Tallinn: TAI.
- Internetiportaal Narko <https://www.narko.ee/>
- Vaimse tervise infoportaal Peaasi <https://peaasi.ee/>

- Ettevõtlikkus ja rahatarkus: Eesti algklasside programm 7 sammu. (küside Silvia Paluverilt infot).

Inimeseõpetuse ainekava 7. klassile

Maht

2 tundi nädalas ehk 70 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvestada ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Laste juhtivaks tunnetusprotsessiks on endiselt mälu. Verbaalse mõtlemise areng võimaldab mõista lihtsamaid teooriaid, süstematiseerida praktilisi ja vaimseid kujutlusi.

7. klassi õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT - suhted EESTIGA. 7. klassis jätkatakse õppetegevuse käigus õpilaste suhtlemis- ja käitumisoskuste täiendamisega. Õpetatakse mõistma suhtluspartnerite soovide ja kavatsuste erinevaid väljendusviise. Rohkem pööratakse tähelepanu erinevate seisukohtade (sh vastandlike) mõistmisele ja väljendamisele. Harjutatakse oma arvamuse selgitamist ja kaitsmist. Kujundatakse avaliku esinemise esmaseid oskusi: toimub individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemine. Kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ja kaaslaste tegevus-, käitumis- ja suhtlusakte. Üksikute aktide hindamiselt jõutakse tervikuni; õpilasi juhatakse leidma seoseid, tegema järeldusi. Situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate strateegiatele, motiividele ja kavatsustele, olukordade tingimustele, tulemustele ja tagajärgedele. Õpetatakse leidma situatsioonidele alternatiivseid lahendeid ning esitama soovitusi kaaslastele. Tervisekasvatuses on rõhuasetus vaimsel ja sotsiaalsel tervisekasvatusel (eneseanalüüs ja positiivne mõtlemine, nõustamisvõimalused) ning hoiakute kujundamisel (turvaline seksuaalkäitumine, uimastiennetus). Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, õpitakse planeerima oma tegevusi ja kulutusi.

Õppesisu ja -tegevused

SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA (22 tundi)

- Suhtlussituatsioonide kirjeldamine oma ja teise positsioonilt; suhtluspartneri soovide, kavatsuste variatiivsed väljendusviisid; hinnang suhtluspartnerite käitumisele (motiivid, tingimused, tulemused); eriarvamused (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine kaaslaste arvamusega); konfliktide lahendamise võimalused.

- Suhtlussituatsioonid ja –strateegiad: agressiivne, ennastkehtestav ja alistuv käitumine; süüdistamine, kriitika. Arusaamatused ja konfliktid kodus, sõprade vahel. Arusaamatuste lahendamine.
- Iseloomujooned ja käitumine, mida sõprades, sh vastassugupooles hinnatakse. Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine (kaaslane kinos, teatris, peol: kutsumine, nõustumine/keeldumine, alternatiivsete ettepanekute esitamine, kaaslasega arvestamine jne). Sõprus, armumine, armastus, käimine. Oma tunnete väljendamine, tunnetest rääkimine, lähedus, aja koosveetmine, ühised tegevused. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus. Nõustamisteenused noortele oma keha ja seksuaalsuse arengu toetamiseks.

MINA ISE (4 tundi)

- Mina-pilt – positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused, sarnasused-erinevused kaaslastega; negatiivsete omaduste parendamisvõimalused. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga inimeste käitumine, minu ja kaaslaste reageeringud kiitusele, laituisele, õnnestumisele, ebaõnnestumistele jms.; hinnangud reageeringutele, käitumisele; võimalikud lahendused).

MINU TERVIS (14 tundi)

- Minu toiduvalik ja seda mõjutavad tegurid, mitmekesise toidu tähtsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana (kehalise aktiivsuse vormid, võimalused koolis, kodukohas).
- Arsti (häirekeskus, perearst, hambaarst) poole pöördumine (registratuur, vestlus vastuvõtul, konsultatsioon telefoni teel).
- Tuntumad ravimtaimed (korjamine, säilitamine, apteegist ostmine; kasutamine).
- Enamlevinud nakkushaigused, levimise viisid, (COVID-19, gripp, HIV).
- Esmaabi mao- ja puugi hammustuse korral.
- Uimastite tarbimise enamlevinud põhjused noorte hulgas. Käitumine uimastitega seotud olukordades, abi kutsumine.

KODU JA KODUKOHT (10 tundi)

- Eestimaal elavad teised rahvused; kultuurilise mitmekesisuse rikastav roll, sallivus teiste rahvuste ja kultuuride suhtes.
- Oma tuba: toa plaan, toa sisustamine ja korrashoid. Kodu kaunistamine tähtpäevadeks (seos peretraditsioonidega).
- Vaba aja ja tegevuste planeerimine (võimalused ja pakkumised kodukohas ja lähiümbruses jne), tegevuste mitmekesisus.
- Matk, ekskursioon kodukohas, koduümbruses (planeerimine koostegevuses: info otsimine vaatamisväärsuste kohta, valikute tegemine, ettevalmistuste planeerimine (sh reisikoti pakkimine); kirjalik meespea kaaslastele; plaani tutvustamine ja põhjendamine jms).

- Noorteüritused, -peod (kodused peod; kooli-, linna- jm peod: käitumine, riskid). Peo praktiline planeerimine sünnipäeva ja klassiõhtu näitel.

INIMENE, AEG JA TEAVE (8 tundi)

- Isikut tõendav dokument (ID-kaart, pass), selle taotlemine ja kasutamine. Isikuandmete turvaline hoidmine. Enda ja teiste kohta info edastamine internetis ja telefonis, sellega kaasnedavad võivad ohud ja ohtude vältimine.
- Kirjavahetus (kirja saatmine Eesti piires ja välismaale; tähtis kiri; e-mail; kirjavahetus tänapäeval ja minevikus).
- Telefon (infotelefon; sidepidamine tänapäeval ja minevikus).
- Reklaampakkumised (telefoni ja sotsiaalmeedia teel pakutavad kaubad-teenused; reklaamlehed postkastis jms), nõustumine-keeldumine.

INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA RAHA (6 tundi)

- Töö lapse ja täiskasvanu elus (tööde liigid, töö tulemus, eesmärk, tingimused; kohusetunne ja vastutus tulemuste eest).
- Minu pere sissetulekud (palk, tootmine, toetused). Minu pere väljaminekud (eluase, toit, riided, transport, meelelahutus).

INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (6 tundi)

- Jäätmekäitlus maal ja linnas (era- ja kortermajad; prügilad). Prügi käitlemist reguleerivad piktogrammide pakenditel.
- Reisimine, erinevad transpordivahendid, hääletamine (eelised võrreldes ühistranspordiga, riskid).
- Hädaabi kutsumine erinevate õnnetusjuhtumite korral.
- Juhtumid, kus tuleb pöörduda häirekeskusesse.

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele;
- teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;
- kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele);
- mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust;
- väärtustab lähisuhetes hoolivust, abistamist ja lugupidamist;
- oskab teha kaaslastele (sh vastassugupoolele ettepanekuid ning vastata positiivsetele/negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisetiketti arvestades;

- nimetab noortele mõeldud nõustamisteenuseid (kooli medõde, noorte nõustamiskabinetid, internetileheküljed <https://seksuaaltervis.ee/>, www.peaasi.ee, perearst);
- kirjeldab uimastite tarvitamise enamlevinud põhjusi noortel
- oskab endale ja teistele ohtlikes situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda;
- kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, rahvameditsiin, arstiabi);
- koostab oma tegevuste kohta nädalaplani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);
- küsib juhiste järgi teavet teistelt inimestelt ning leiab infot internetist; edastab juhiste järgi kaaslastele teavet;
- nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt nüüdisaegseid sideteenuseid (e-kirjavahetus, telefon, internet, sotsiaalmeedia); oskab kirjutada e-kirja ja sellele vastata;
- teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda ja teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
- mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);
- oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
- teab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise; oskab koduseid jäätmehäireid sorteerida;
- oskab endale ohtlikes situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda;
- demonstreerib õpitu olulisuses häirekeskuse numbrile helistades olulise teabe andmist.

Kasutatavad õppematerjalid

- Lill, M., Ojaperv, E., Pern, K. Saadoja, K. (2013). *Inimeseõpetuse tööraamat VII klassile (1.–2. osa)*. Tartu: Studium.
- Lill, M., Plado, K. (2013). *Inimeseõpetuse tööraamatute kasutamine lihtsustatud õppe 6. ja 7. klassis*. Tartu: Studium.

Lisamaterjalid:

- Alunurm, A. (2013). *Minu Eestimaa raamat*. Tallinn: Avita.
- Kagadze, M., Kullasepp, K. (2005). *Suhtlemine on lahe*. Tallinn: Koolibri.
- Kulasalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I–III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.
- Kull, M., Saat, H., Kiive, E. (2001). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus / uimastikasutus koolis, õpetajaraamat 4.–6. klassile*. Tallinn: Ilo
- Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. (2015). *Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile*. Tartu: Atlex.
- Kull, M., Part, K. (2005). *Seksuaalkasvatus II ja III kooliaste*.
- Luhtala, N., Kärnä, U. ja Liinoja, V. (2020). *Seksuaalkasvatus lihtsas keeles*. Tallinn: Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi.

- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I–III kooliaste. Õpetajaraamat*. Tallinn: TAI.
- Varava, L., Pitsi, T., Oja, L. (2010). *Tervis ja terviseteadlikkus*. Tallinn: TAI.
- Internetiportaal Narko <https://www.narko.ee/>
- Vaimse tervise infoportaal Peaasi <https://peaasi.ee/>
- Ettevõtlikkus ja rahatarkus: Eesti algklasside programm 7 sammu. (küside Silvia Paluverilt infot).

Inimeseõpetuse ainekava 8. klassile

Maht

2 tundi nädalas ehk 70 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvesse võtta ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

8. klassis on aktiivõppemeetoditest eelistatud praktilised tegevused (rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. Lisaõppematerjalina kasutatakse elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (teabe- ja tarbetsktid, erinevate teemade portaalid internetis, ajakirjandus) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ja selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekterimist).

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI – suhted MAAILMAGA. Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas). Õppetegevuses rakendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisetiketialaseid teadmisi ning oskusi. Harjutatakse vastandlike arvamuste kuulamist ning kokkulepete saavutamist vaidlustes (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine, loobumine, eksimuste ja väärkäitumise tunnistamine. Õpilastele tutvustatakse ja õpetatakse kasutama nõustamis- ja kriisiabivõimalusi, kujundades seeläbi harjumusi ning oskusi otsida, küsida ning kasutada elus vajaminevat teavet ja abi. Oluline rõhuasetus on 8.klassi inimeseõpetuses karjääriplaneerimisel (jätkuõppevõimalused, oma võimete ja huvide hindamine, valikute tegemine jne).

Õppesisu ja -tegevused

KÄITUMINE RÜHMAS (12 tundi)

- Rühmakäitumine- erinevad rühmad ja rollid. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

LÄHISUHTED JA PEREKOND (16 tundi)

- Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine. Ajutised ja püsivad suhted, suhte loomine ja hoidmine, vastastikune usaldus, suhet kahjustavad faktorid, lahkuminek. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus, seksuaalvähemused. Seksuaalkäitumine ja vastutus: sobiv ja lubamatu seksuaalkäitumine, soovimatu raseduse vältimine; sugulisel teel levivad haigused (levimine, mõju tervisele, ravi, ennetamine); nõustamisteenused.
- Peremudelid (perekond, üksikpered, kasu- ja hoolduspered): pereliikmete roll perekonnas (vrld minevikuga), kohustused ja vastutus. Nooremate õdede-vendade eest hoolitsemine, nendega tegelemine, sh mängimine. Praktilises tegevuses nooremate õpilaste abistamine, neile tegevuste ja mängude planeerimine ning läbiviimine.

TERVISE HOIDMINE (18 tundi)

- Tervise füüsiline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt. Tervisenäitajad. Tervisliku eluviisi komponendid, endale sobiliku tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse leidmine. Südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvajate põhjused ning ennetamine tervisliku eluviisiga. Tervist hoidvate valikute tegemine.
- Inimese elukaar ja selle perioodid, põhivajadused eluperioodidel (põhivajaduste rahulda(ma)tus, mõju inimese käitumisele, suhtlemisele, tundemaailmale).
- Arstiabi kodukohas (lähinaabruses): meditsiinasutused ja nende otstarve; perearst ja eriarstid, kojukutse telefoni teel; tervisekindlustus; tervise- ja puhkekeskused. Tervishoiu ja sotsiaalsüsteem Eestis.
- Koduapteek (sisu, kasutamine, ravimipakendi teabeleht).
- Esmaabi lämbumise, pörutuse korral. Väsimus, stress, depressioon (tundemärgid, nõustamis- ja kriisiabi).
- Tervisealased infoallikad, nende kasutamine ja usaldusväärsus.
- Kaitsesüstimine haiguste ennetamise eesmärgil (lastehaigused, gripp, puugihammustustega kaasnevad haigused); kaitsesüstimine enne välisreise. Allergia: peamised allergiaallikad, allergilised reaktsioonid, meditsiiniline abi.

RISIKIKÄITUMISE ENNETUS (10 tundi)

- Toimetulek vägivallaga (vägivalla vormid, vägivallast hoidumine, vägivallaga toimetulek, hinnang individuaalsele ja rühmakäitumisele; nõustamis- ja kriisiabi kodukohas). Kuriteo ohvriks langemine, pöördumine õiguskaitseorganite poole. Seksuaalvägivald, valehäbi, ohvriabi.

- Uimastid ja kuritegevus; uimastitega seotud seaduste põhipunktid. Uimastite tarvitamisega seotud tervise-, sotsiaalsed ja juriidilised riskid; sõltuvuse kujunemine. Käitumine uimastitega seotud situatsioonides, esmaabi.
- Mängurlus: loterii, hasartmängud (mänguautomaadid, kasiino jne) - riskid, sõltuvus, abi saamise võimalused.

INIMENE JA VÄLIMUS (2 tundi)

- Eakohane igapäevane ja pidulik riietus, aksessuaarid (nt kooli lõpupidu); suhtumine vanemate, eakaaslaste, moeajakirjade soovitusesse. Rõivaste ja jalatsite hooldus: hooldusmärgid.

INIMENE JA TEAVE (2 tundi)

- Avalik infopunkt. Kohalik ajaleht. Eestis ilmuvad ajalehed ja ajakirjad, ajakirjanduse tellimine. Uudisteportaalid internetis, internetis leiduva informatsiooni varieeruv kvaliteet.

INIMENE, ASJAD JA RAHA (6 tundi)

- Arve avamine pangas; hoiuse igapäevane kasutamine (sularahaautomaat jne). Maksete liigid koduses majapidamises, maksete tasumise võimalused, täpsus.
- Igapäevased sisseostud: ostukoha valik (kauplus, turg jms); kulude planeerimine päevaks ja nädalaks; ostutoimingud.
- Ühiskondliku toitlustamise asutused (menüü, arve, käitumisetikett (sh kaaslaste kutsumine); toidu kojutellimine).
- Internetikaubandus (tellimine, riskid, kauba tagastamine).
- Postipaki saamine ja saatmine.
- Küla-/linnaraamatukogus lugejaks registreerumine, teabe hankimine otsitava kirjanduse kohta.

KARJÄÄRI PLANEERIMINE (4 tundi)

- Eneseanalüüs (töölased huvid, võimed, oskused, isiksuseomadused). Jätkuõppevõimalused (erialad, õppeasutused).

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega, saavutab õpisisituatsioonis õpetaja juhendamisel kokkuleppeid lahkavamuste korral;
- annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis;
- pakub õpisisituatsioonis lahendusi pingeolukordadele ja reageerib kohaselt sobimatule käitumisele;
- nimetab oma emotsioone ja teab erinevaid võimalusi emotsioonide reguleerimiseks;

- teab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid. Oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervisega;
- kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamiseks arsti poole (perearsti vastuvõtt, kojukutse, häirekeskus);
- teab, mida tähendab ravikindlustus ning oskab nimetada tervishoiuteenuseid;
- nimetab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas;
- väärtustab lähisuhteid, oskab kontakti luua ning teab, kuidas suhteid hoida;
- tunneb ära lähisuhtevägivalla;
- teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid (sh rasedusest hoidumine) ja mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust; eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;
- teab ja leiab olulisi infoallikaid tervisetabe, nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses; kirjeldab, kuidas ja millal pöörduda õiguskaitseorganite poole;
- mõistab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid liikluses, vees, nutivahendite kasutamisel, toitumisel, uimastite omamisel ja tarbimisel;
- hoolitseb oma riiete eest ja valib olukorrale sobiliku riietuse;
- teab erinevaid pangateenuseid;
- teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevusi/nõrkusi;
- teab sobiva elukutse omandamise võimalusi.

Kasutatavad õppematerjalid

- Lill, M., Kütt, K., Ojaperv, E., Saadoja, K. *Inimeseõpetus 8. klassile*. Lihtsustatud õppekava. SA Innove, HARNO. Digitaalne õppevara Opiq platvormil.

Lisamaterjalid:

- Annuk, T. (1999) *Perekonnaõpetus 11. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Kulasalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I–III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.
- Kull, M., Part, K. (2005). *Seksuaalkasvatus II ja III kooliaste*.
- Kullasepp, K., Kagadze (2005). *Suhtlemine on lahe! 6. klassi suhtlemisõpetuse õpik*. Tallinn: Koolibri.
- Kõiv, K., Kull, M., Saat, H. (2004). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus 7–9. klass*. Tallinn: Ilo.
- Luhtala, N., Kärnä, U. ja Liinoja, V. (2020). *Seksuaalkasvatus lihtsas keeles*. Tallinn: Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi.
- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I–III kooliaste. Õpetajaraamat*. Tallinn: TAI.
- Saksakulm, K. (2004). *Teel töömaailma tööraamat VIII ja IX klassile*. Ellervo.
- Varava, L., Pitsi, T., Oja, L. (2010). *Tervis ja terviseteadlikkus*. Tallinn: TAI.

- Ettevõtlikkus ja rahatarkus: Eesti algklasside programm 7 sammu. (küside Silvia Paluverilt infot).
- Internetiportaal Narko <https://www.narko.ee/>
- Vaimse tervise infoportaal Peaasi <https://peaasi.ee/>

Inimeseõpetuse ainekava 9. klassile

Maht

1 tund nädalas ehk 35 tundi aastas

Rõhuasetused

Õppetegevustes tuleb lähtuda õpilase individuaalsest arengust ning arvestada suulise ja kirjaliku kõne arenguga. Oluline on arvesse võtta ka õpilaste kognitiivset arengutaset. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

9. klassis on aktiivõppemeetoditest eelistatud praktilised tegevused (rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. Lisaõppematerjalina kasutatakse elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (teabe- ja tarbetsktid, erinevate teemade portaalid internetis, ajakirjandus) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ja selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekterimist).

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI – suhted MAAILMAGA. Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas). 9. klassis täiendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisoskusi. Tähelepanu pööratakse seejuures soolise küpsemise ja iseseisva elu alustamisega seotud rollikäitumisele. Tutvustatakse eri eluvaldkondadega seotud õigusakte, ühiskonnaliikmete õigusi ja kohustusi ning kujundatakse oskusi teha otstarbekaid ja vastutustundlikke valikuid/otsuseid. Oluline osa on terviseõpetusel ja perekonnaõpetusel. Kujundatakse elementaarsed teadmised inimese organismi ja selle talitluse kohta, antakse teadmised ja praktilised oskused esmaabi ja imikuhoolduse vallas. Tugev rõhuasetus on 9.klassi inimeseõpetuses karjääriplaneerimisel (jätkuõppevõimalused, oma võimete ja huvide hindamine, valikute tegemine jne).

Õppesisu ja -tegevused

LÄHISUHTED JA PEREKOND (15 tundi)

- Lähisuhted, suhete alustamine ja hoidmine, vastutus ja austus.
- Kooselu, abiellumine ja pere loomine. Lapsevanemaks saamine: füüsiline ja sotsiaalne küpsus. Raseduse planeerimine; loote areng; loote ja ema tervist hoidev käitumine.

Lapse sündimine: ettevalmistused imiku hooldamiseks; sünnijärgsed kohustused (nimepanek, tervisekindlustus, meditsiiniline kontroll jms); kohaliku omavalitsuse ja riiklikud toetused. Lapse saamisega seotud (lisa)kulutused (peamised kuluartiklid lapseas), lapse hooldamisele kuluv aeg. Puudega laps. Imiku- ja lapseiga (peamised arengutingimused, suhtlemine lapsega, lapse õigused (alus)haridusele). Lapse arendamine-õpetamine (eakohased mänguasjad, raamatud jms); mängude õpetamine noorematele õpilastele.

- Peretülid ja –vägivald (tagajärjed, lahendused, valehäbi, nõustamis- ja kriisiabi). Lahutus, lahuselava vanema kohustused lapse kasvatamisel. Uimastite tarbija perekonnas: mõju majanduslikule olukorrale, suhetele.

EELARVE PLANEERIMINE (8 tundi)

- Pere sissetulekud (palk, toetused). Igapäevaste kulutuste planeerimine (eluase, toit, riietus, transport, vaba aeg); kulutuste kasv perekonna suurenemisel (sh lemmikloomade võtmisel, lapse sündimisel).
- Suurte väljaminekute planeerimine (soovid, võimalused, riskid: raha säästmine ja hoiustamine, järeilmaks, krediit, laen, liising).
- Kaupade (sh e-kaupade)-teenuste garantii (müüjalt teabe hankimine, garantii võimaluste-tingimuste kohta).

ELUASE (6 tundi)

- Eluaseme liigid, eluaseme otsimine, arvestades pere vajadusi ja võimalusi (müügikuulutused, kinnisvarafirmad). Üürileping, selle tingimused (üürniku õigused ja kohustused, „halva” lepingu ohud). Eluaseme sisustuse planeerimine: hädavajalik sisustus, sisustuse hankimise (ostude) järjekord, ratsionaalne paigutus, kujundusdetailid. Eluaseme, olmetehnika soetamine, hooldus ja remont: teabe hankimine võimaluste, tingimuste ja abiteenuste kohta (müüja, kasutusjuhend).

KARJÄÄRI PLANEERIMINE (6 tundi)

- Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine. Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenused töötajale, töötus. Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes.
- Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutuses, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- valib suhtlemisviisi vastavalt olukorrale ja kasutab asjakohaseid suhtlemise osaoskusi (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi);
- hindab oma ja kaaslaste käitumise vastavust ühiskonnas kokkulepitud normidele ja reeglitele;
- teab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas;
- teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- mõistab lapse saamisega seotud vastutust, kirjeldab lapse arengut ja vanemate rolli muutust lapse kasvamisel;
- kirjeldab imiku ja väikelapse arendamise tingimusi ning hooldamise võtteid;
- teab peamisi pere- ja laste elu reguleerivad seadusi ja sotsiaaltoetusi;
- eristab ja nimetab illustratsioonidele toetudes elundeid/elundkondi, nende põhifunktsioone ning kirjeldab nende tervishoiu põhitõdesid;
- teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega;
- demonstreerib õpitu olukorras peamisi esmaabivõtteid;
- mõistab inimtegevuse peamiste ressursside (aeg, teadmised/oskused, töö, raha) tähtsust oma elus; oskab planeerida ressursside täiendamise/kulutamisega seotud tegevusi;
- oskab küsida teavet eakaaslastelt, tuttavatelt ja võõrastelt täiskasvanutelt silmast-silma suhtluses ja sotsiaalmeedias, kasutada teabetekste ja teatmikke;
- oskab planeerida raha teenimise/kulutamisega seotud tegevusi;
- kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;
- hindab nõustaja suunamisel oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppevõimalusi ja -tingimusi ning teeb enda jaoks sobiva karjäärivaliku;
- teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;
- mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi;
- tunneb tööotsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid;
- teab riigi toimimise üldisi põhimõtteid (tervishoiusüsteem, maksud).

Kasutatavad õppematerjalid

- Lill, M., Kütt, K., Ojaperv, E., Saadoja, K. *Inimeseõpetus 9. klassile*. Lihtsustatud õppekava. SA Innove, HARNO. Digitaalne õppevara Opiq platvormil.

Lisamaterjalid:

- Annuk, T. (1999). *Perekonnaõpetus 11. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Kagadze, M., Kraav, I., Kullasepp, K. (2007). *Perekonnaõpetus*. Tallinn: Koolibri.
- Kulusalu, E., Pärn, M. (2016). *Esmase abi õpetamine I–III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele*. Tallinn: TAI.
- Kull, M., Part, K. (2005). *Seksuaalkasvatus II ja III kooliaste*.

- Kõiv, K., Kull, M., Saat, H. (2004). *Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus 7–9. klass*. Tallinn: Ilo.
- Martin, M., Toom, M., Kokassaare, U. (2002). *Bioloogia põhikoolile*. Tallinn: Bit.
- Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. (2016). *Toitumine ja liikumine I–III kooliaste. Õpetajaraamat*. Tallinn: TAI.
- Saksakulm, K. (2004). *Teel töömaailma tööraamat VIII ja IX klassile*. Ellervo.
- Inimkeha atlas, skelett
- Seksuaalkasvatus II ja III kooliaste.
- Vaimse tervise infoportaal Peaasi <https://peaasi.ee/>

Muusikaõpetus

Õppeaine kirjeldus

Muusikaõpetusega tuuakse õpilane muusikamaailma, kus rikastub tema tundemaailm ja kujuneb muusikamaitse. Muusikaõpetusel on lihtsustatud õppes eriline ülesanne: laste tunnetustegevuse puudujääkide, samuti nende emotsionaal- tahtelise sfääri korrigeerimiseks.

Kuna õpilased lihtsustatud õppes on sageli kinnised, mitteseltsivad ja väheste kollektiivse tegevuse harjumustega, on muusikaõpetuse tundide ühistes tegevustes võimalik õpilasi liita.

Muusikaõpetus on praktilise suunitlusega: laulmine, liikumine, tants, rütmiline tegevus jne. Teadmiste ja oskuste omandamine pole eesmärk omaette: tutvutakse olulisemate mõistete, terminite, noodiõpetusega.

Muusikaõpetuse koostisosad on laulmine, muusika kuulamine, rütmiline liikumine, mäng lihtsamatel lastepillidel, muusikateadmised ja -oskused. Õpetuse aluseks on praktilises musitseerimises saadud kogemused.

Õpilaste muusikalisi võimeid arendava ning üldist arengut korrigeeriva vahendina on kesksel kohal laulmine. Kuna laste sõnavara võib olla piiratud, on ka laulutekstid lihtsad ning kergesti meelde jäävad. Juhul kui õpilasel on raske laulda tervet laulu, piirduakse üksikute osade laulmisega (salm, refrään). Lihtsamaid laule õpitakse saatma väikekandlel. Oluline koht on laulu- ja ringmängudel.

Tähtis on töö diktsiooniga ning küllaldase sõnavara puudumise tõttu teksti mõistmise ja omandamisega.

Muusikaalased teadmised ja oskused kujundatakse seoses praktilise musitseerimisega ning töös rütmiga: olulisemaks jääb muusika emotsionaalne külge. Taktimõõtu käsitletakse seoses õpitavate laulude ning muusika kuulamisega: rõhuline ja rõhuta heli (rütmilise ja matkimisliigutused laulude saateks).

Muusika kuulamisele eelneb kuulamisülesande esitamine, millele järgneb teose kuulamine, seejärel vestlus kuuldust.

Muusika kuulamisel on abiks digitaalsed vahendid. Youtube`st nähtu visualiseerib esitust ning aitab kujundada muusikalist maitset. Õpilane leiab otsingumootoriga vajalikke teabeallikaid, sirvib neid ning valib leitu hulgast sobivaid digitaalseid materjale, rakendades juhendaja abi.

Õpetuse eesmärgid

Muusikaõpetuse peaesmärgiks on aktiivse musitseerimise kaudu huvi äratamine muusika vastu. Prioriteetsel kohal on laulmine, järgnevad pillimäng, muusika kuulamine ja muusikaline liikumine.

Muusikaõpetuse olulisteks eesmärkideks on, et õpilane:

- tunneb rõõmu musitseerimisest;
- omandab muusika kuulamise kogemuse;
- laulab ja esineb pingevabalt;
- rikastab oma tundeelu muusikaelamuse kaudu;
- kujundab muusikalist maitset.

Lõiming

Läbivatest teemadest olulisel kohal on rahvuslik identiteet seoses rahvakalendri tähtpäevade tutvustamise, eesti rahvalaulu ja regilaulu õpetamise kaudu ning kultuuriline identiteet läbi tähtpäevade, perekondlike ja kooli traditsioonide tutvustamise.

Vertikaalne lõiming taotleb terviku moodustamist õppeainesiseselt kogu kursuse ulatuses. Vertikaalse lõimingu saame sidususe ja järgnevuse abil: mõisted ja teemad korduvad printsiibil kergemalt raskemale, toetudes valdavalt varem õpitule.

Horisontaalne lõiming on mõistete ja teemade käsitlemine eri külgedest ja eri õppeainetes, et kindlustada õpitule võimalikult avarad seosed. Horisontaalne lõiming muusikaõpetuses on tihedam teiste humanitaarainetega: emakeel: tähelepanu kõne ja tegevuse jälgimisel, laulutekstid, luuletused, millised on viisistatud; draama: diktsioon, eneseväljendusoskus, julgus esineda; inglise keel: mõisted, laulutekstid, inimeseõpetus: mina, pere, kodu ja kodumaa; kodanikuõpetus: rahvakalendri tähtpäevad, kodu ja kooli traditsioonid, ühistegevus; loodusõpetus: matkimine, hääled looduses, linnulaul; tants: liikumine, rütm, rivi, sõõr; žanrid marss, polka, valss; kehaline kasvatus: marss, kehahoid, rivi, sõõr.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel arvestades alljärgnevaid erisusi:

- muusikaõpetuses annab sõnaline hinnang tagasisidet õpilase võimekuse ja tema individuaalse arengu kohta;
- on lähtekohaks järgneva õppe kujundamisele, stimuleerib ning motiveerib õpilast parematele tulemustele ja enesearendusele;
- hinnatakse peamisi muusikalisi tegevusi: laulmist, pillimängu ja loovtegevusi,

- arvestades ainekavas taotletavaid õpitulemusi;
- hindamine sisaldab ka õpilase aktiivsust tunnist, hinnangut enese ja kaasõpilaste osalemisele ning saavutustele õppes;
  - hindamine sisaldab ka õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel, mida arvestatakse õppetegevuse osana kokkuvõtval hindamisel;
  - 1.–5. klassis kokkuvõttev hinnang „k“ pannakse välja kaks korda õppeaastas: poolaasta ja õppeaasta lõpus. 6. klassis I poolaasta „k“, II poolaasta „k“ või numbriline koos kirjeldava hinnanguga;
  - 7.–9. klassis on numbriline hinne.

Muusika ainekava 1. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba ja emotsionaalne eneseväljendus, rõõm muusikast. Pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga; helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega. Meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutustega.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd. Laulumängudel selle vanusastmes on oluline koht.

Õppesisu ja -tegevused

Muusikaõpetuses pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutuste või joonistega tahvil.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd. Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme;

Õpitulemused

1. klassi lõpuks õpilane:

- laulab loomuliku hääletooni ja kehahoiakuga;
- teeb vahet kõrgel ja madalal heli;
- teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
- eristab erinevaid hääli ja müra muusikast;
- tunneb rütmivorme TA, TI-TI;
- mängib õpitud rütme nii keha- kui rütmipillidel kaasa;
- liigub lihtsa muusika rütmis, oskab kasutada liisusalme;
- tunneb ära Eesti hümnid, käitub hümnid laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;
- oskab peast mõnda õpitud lastelaulu;
- osaleb õpitud laulumängudes, hoiab rivi ja sõõri.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldma, M., Selke, T. (2009). *Muusikamaa I klassile*. Muusikaõpik + CD. Tallinn: Koolibri.
- Liiva, A. (2014). *Pisikene ime. Lastelaulud ja laulumängud*. Tartu: Laulupesa OÜ.
- Liiva, A. *Lastelaulud ja laulumängud*.
- Repertuaar erinevatest väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 2. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba ja emotsionaalne eneseväljendus, rõõm muusikast. Ppööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga; helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega. Meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutustega.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd. Laulumängudel selle vanusastmes on oluline koht.

Õppesisu ja -tegevused

Laulmine aitab kaasa sotsiaal-emotsionaalse õpikeskkonna loomisele. Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme. Laulusõnade mõistmiseks tehakse koostööd eesti keele õpetajaga.

Ühislaulmine, sh esivanemate lauluvara tundmine, tugevdab põlvkondade vahelist sidet, kujundab koostöövalmidust ja väärtustab üksteise toetamist.

Rütmipillide tegemiseks kasutatakse käepäraseid looduslikke materjale, nende valmistamisel kaasatakse vanemate klasside õpilasi.

Õpitulemused

2. klassi lõpuks õpilane:

- teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
- eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõnalisest;
- väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu;
- tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS, TA-A;
- mängib õpitud rütme tuttavate laulude saateks kaasa;
- oob lihtsamaid kaasmänge keha- ja rütmipillidel;
- laulab lihtsamate regilaulude kooriosa kaasa;
- laulab peast 3-4 lastelaulu;
- mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes ja liisutustes;
- tunneb ära Eesti hümnid, käitub hümnid laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;
- osaleb õpitud laulumängudes.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldma, M. (2010). *Muusikamaa II klassile*. Muusikaõpik + CD. Tallinn: Koolibri.
- Liiva, A. (2014). *Pisikene ime. Lastelaulud ja laulumängud*. Tartu: Laulupesa OÜ.
- Liiva, A. *Lastelaulud ja laulumängud*.
- Repertuaar erinevetast väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 3. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme. Ppööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

Alustatakse väikekandle esmaste mänguvõtete omandamist.

Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hingamis-, häälde- ning diktsiooniharjutused.
- Intonatsioonipuhtus.
- Muusikalised teadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2, 3, 4; uus rütmivorm TA-A.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsete astmete SO, MI, RA kinnistamine, JO tundmaõppimine.
- Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad.
- Muusikažanrid marss, polka, valss.

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- teab peast 3–4 lastelaulu;
- laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooni ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti;
- tunneb tuttavat laulus rütmivältust TA-A, reageerib sellele keha liikumisega;
- tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu;
- tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus; aeglane, kiire);
- tunneb hümnid, laulab vähemalt esimest salmi kaasa;
- teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadrilaulud);
- mängib paarides laulumänge („Me lähme rukist löikama”, „Kaks sammu” vms).

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldma, M. (2010). *Muusikamaa III klassile*. Muusikaõpik + CD. Tallinn: Koolibri.
- Liiva, A. (2016). *Lastelaulud Iga ilmaga*. Tartu: Laulupesa OÜ.
- Repertuaar erinevatest väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 4. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldusprobleem. Pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

Alustatakse väikekandle esmaste mänguvõtete omandamist.

Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hingamis-, hääldus- ning diktsiooniharjutused.
- Intonatsioonipuhtus. Muusikalised teadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2, 3, 4; uus rütmivorm TI-RI-TI-RI.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: kõik relatiivsed noodiastmed JO, LE, MI, NA, SO, RA, DI, JO ♯.
- Laulmine käemärkide järgi ja meloodia liikumise suuna kujutamine (kätega, joonega tahvlil jne).
- Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad.
- Mõisted orkester, orkestrijuh, dirigent.
- Muusikažanrid marss, polka, valss.

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- teab peast 3–4 lastelaulu;
- laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooni ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti;
- tunneb tuttavas laulus rütmivältust TA-A, reageerib sellele keha liikumisega;
- tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu;
- tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus; aeglane, kiire);
- tunneb Eesti hümnit ja koolilaulu „Tondilt Riguldisse”, laulab kaasa;
- teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadrilaulud);
- mängib paarides laulumänge
- on omandanud 7-keelse väikekandle esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides;

- väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldmaa, M. (2014). *Muusikamaa lood IV*. Tallinn: Koolibri.
- Liiva, A. (2016). *Lastelaulud Iga ilmaga*. Tartu: Laulupesa OÜ.
- Pullerits, M., Urbel, L. (2008). *Muusikaõpik. 4. klassile*. + CD. Tallinn: Avita.
- Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõpetaja käsiraamat. Resonaari 2011.
- Repertuaar erinevetast väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 5. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine.

Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi. Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hingamis-, hääldus- ning diktsiooniharjutused.
- Intonatsioonipuhtus. Muusikalised teadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; uus rütmivorm TAI-RI.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsed noodiastmed JO-JO ♩.
- Laulmine käemärkide ja rütmiseeritud astmenimede järgi;
- Meloodia liikumise suundade kujutamine (kätega, joonega tahvlil jne).
- Algteadmised noodikirjast.
- Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad.
- Mõisted orkester, orkestrijuh, dirigent.
- Muusikažanrid marss, polka, valss.

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümmi;
- laulab vaba ning kõlava tooni ja selge diktsiooniga;
- saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes;
- teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
- iseloomustab kuulatud muusikat;
- on tutvunud eesti rahvapillide ja rahvamuusikaga;
- on omandanud väikekandle/plokkflöödi esmaste mänguvõtetega ja kasutab neid musitseerides;
- on tutvunud noodijoonestiku, viiulivõtme ja täht-/silpnimetustega ja akordi mõistega;
- tunneb ja eristab kõlaliselt duur- ning moll-helilaadi.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldmaa, M. (2016). *Muusikamaa lood V*. Tallinn: Koolibri.
- Liiva, A. (2016). *Lastelaulud Iga ilmaga*. Tartu: Laulupesa OÜ.
- Roos, H. (2010). *Muusikaõpik 5. klassile*. + CD. Tallinn: Avita.
- *Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõpetaja käsiraamat*. Resonaari 2011.
- Repertuaar erinevetast väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 6. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine.

Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi. Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hääle kõlavuse, ilmekuse ning hääle individuaalsete omaduste (tämb, diapason) arendamine.

- Eesti rahvalaulud, rahvaste laulud.
- Muusikateadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; rütmivormid, eeltakt.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsed noodiastmed JO-JO ☐
- Duur ja moll-helilaad.
- Muusika kuulamine: eesti rahvalaulud, -tantsud, -pillid .
- Muusika esitajad, hääleliigid, kooriliigid.
- Eesti tuntumad lauljad, dirigendid.

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- laulab vaba ning kõlava tooni ja selge diktsiooniga;
- tunneb õpitud rütmistruktuure lauludes, muusikas;
- tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
- laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
- tunneb eesti olulisemaid rahvapille (nii välimuse kui ka kõla järgi), teab nende nimetusi;
- teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;
- On tutvunud erinevate kooriliikidega;
- eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält;
- teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldmaa, M. (2018). *Muusikamaa lood VI*. Tallinn: Koolibri.
- Roos, H. (2010). *Muusikaõpik 5. klassile*. + CD. Tallinn: Avita.
- *Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõpetaja käsiraamat*. Resonaari 2011.
- Repertuaar erinevatest väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 7. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi.

Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

Õpetaja suunamisel tutvutakse klassikalise muusika kullafondi ja pop-muusika ajalooa.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Laulmine ja hääle arendamine. Häälehoid häälemurde perioodil.
- Hääle kõlavuse, ilmekuse ning hääle individuaalsete omaduste (tämbel, diapasoon) arendamine.
- Eesti rahvalaulud, rahvaste laulud, kaanonid.
- Ühehäälsed, paigutise kahehäälsusega laulud.
- Muusikateadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; rütmivormid, eeltakt.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsed noodiastmed
- JO- ja RA-lõpuline astmerida.
- Duur- ja moll-helilaad, kolmkõlad.
- Muusika kuulamine: eesti rahvalaulud (regilaul, uuem rahvalaul), -tantsud, -pillid, -laulikud.
- Muusika esitajad, hääleliigid, kooriliigid.
- Eesti tuntumad lauljad, koorid, koorijuhid.

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- laulab pingevabalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- on tutvunud sümfooniaorkestri erinevate pillirühmadega;
- on tutvunud pop-muusika ajaloo ja nüüdismuusikaga;
- tunneb keel-, puhk- ja löökpille;
- oskab kuuldeliselt eristada erinevaid instrumente;
- teab ja tunneb täht-/silpnimetusid, nende asetust noodijoonestikul;
- eristab kuuldeliselt duur- ja moll-helilaadi;
- tunneb helivältsusi ja rütme TA, TI-TI, TIRI-TIRI, TAI-RI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldmaa, M. (2018). *Muusikamaa lood VI*. Tallinn: Koolibri.
- Sepp, A., Skuin, K., (2009). *Muusikaõpik 7. klass*. Tallinn: Avita.
- Repertuaar erinevetast väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 8. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

Arendatakse edasi õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris).

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi. Õpetaja suunamisel tutvutakse klassikalise muusika kullafondi ja pop-muusika ajalooga.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine. Häälehoid häälemurde perioodil.
- Ühehäälsed, paigutise kahehäälsusega laulud.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4, C.
- Taktimõõtude 3/8, 6/8 tutvustamine seoses lauludega.
- Rütmivormid. Rütmiimprovisatsioonid, kaasmängud.
- Meloodia: viiulivõti; helikõrguste absoluutväärtused ja nende seostamine relatiivsete astmetega.
- Bassivõtme tutvustamine.
- Muusika kuulamine: pillid, orkestriliigid. žanrid ooper, operett, muusikal, ballett, kontsert, sümfoonia; jazz- ja rockmuusika; eesti levimuusika (R. Valgre, U. Naissoo, A. Oit jt).
- Lühiülevaated heliloojate elust ja loomingust.

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- laulab pingevalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- tunneb taktimõõte 2, 3, 4. tunneb ja suudab kaasa mängida levinumaid rütmstruktuure;
- oskab lahendada lihtsamaid rütmiülesandeid;
- on tutvunud pop-muusika ajaloo ja nüüdismuusikaga.

Kasutatavad õppematerjalid

- Anier, K., Muldmaa, M. (2018). *Muusikamaa lood VI*. Tallinn: Koolibri.
- Sepp, A., Skuin, K., (2009). *Muusikaõpik 7. klass*. + CD. Tallinn: Avita.
- *Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõpetaja käsiraamat*. Resonaari 2011.
- Repertuaar erinevetast väljaannetest.
- www.youtube.com

Muusika ainekava 9. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

Arendatakse edasi õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris).

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi. Õpetaja suunamisel tutvutakse klassikalise muusika kullafondi ja pop-muusika ajalooaga.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine. Häälehoid häälemurde perioodil.
- Ühehäälsed, paigutise kahehäälsusega laulud.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2, 3, 4, C.
- Taktimõõtude 3/8, 6/8 tutvustamine seoses lauludega.

- Rütmivormid. Rütmiimprovisatsioonid, kaasmängud.
- Meloodia: viiulivõti; helikõrguste absoluutväärtused ja nende seostamine relatiivsete astmetega.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- laulab pingevalt, laulab õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- tunneb järgmisi muusikazhanre: ooper, operett, muusikal, ballett, sümfooniat;
- on omandanud klassikalise muusika kuulamise oskuse;
- tunneb populaarsemaid klassikalise muusika näiteid;
- väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille;
- on mängujuhiks noorematele õpilastele mängudepäeval, suudab liikumismänge juhtida.

Kasutatavad õppematerjalid

- Sepp, A., Skuin, K. (2009). *Muusikaõpik 7. klass.* + CD. Tallinn: Avita.
- Skuin, K., Sepp, J., Ojakäär, A. (2007). *Muusikaõpik 8. klass.* + CD. Tallinn: Avita.
- *Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõpetaja käsiraamat.* Resonaari 2011.
- Repertuaar erinevatest väljaannetest.
- www.youtube.com

Kunstiõpetus

Õppeaine kirjeldus

Kunstiõpetuses on õpilasel lihtsaid kunstimaterjale kasutades võimalik väljendada oma tundeid turvalisel viisil. See on ainulaadne tee suhtlemiseks ja mõistmise saavutamiseks. Kunstiõpetuses aset leidev loomise protsess viib meid lähedale oma kujutlusi loovale osale ning süvendab intuitsiooni. Tööprotsess toob igas õpilases peituvat sisemist tarkust teadlikule tasandile. See kasvatab sõltumatust, sisemist teadlikkust ning isiksuse tervist ja terviklikkust.

Kunstiõpetuse loomisprotsessi kasutatakse ka teraapilistel eesmärkidel. Kunstiliikidega tegeletakse eraldi, üksteise järel, samaaegselt või sujuvalt ühelt teiselt kunstivormile üle minnes - seda kõike lähtudes õpilase eelistustest. Õppetundides maalitakse, joonistatakse, kleebitakse, meisterdatakse, voolitakse ja tegeldakse paljude teiste kunstilise eneseväljenduse vormidega sel määral kui õpilase loovus võimaldab.

Kunstiõpetuses ei ole vajalikud kunsti tegemise tehnilised oskused või varasemad kogemused. Oluline on loomise protsess ise – selle kaudu toimub õpilase arengu stimuleerimine ning emotsioonide väljendamine.

Kunstiõpetus

- on loov;
- võimaldab tunnete turvalist väljendamist;
- ei eelda varasemat kunstikogemust või kunstiannet;
- on õpilaste eneseväljenduse loomulik vorm;
- aitab õpilastel iseennast paremini tundma õppida;
- pakub rahulolu ja tööõõmu.

Õpetuse eesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- kasutab töövahendeid ja -materjale eesmärgipäraselt, ohutult ja säästvalt;
- vaatlleb ning võrdleb oma ja kaaslaste loomingut, iseloomustab kunstiteoseid, kasutades õpitud teadmisi ja erialast sõnavara; väljendab oma eelistusi ja selgitab seisukohti;
- tunneb rõõmu oma kunstilisest tegevusest ja selle lõpptulemusest;
- tunneb huvi kunstiteoste ja eesti kultuuripärandi vastu, väärtustab enda ja kaasinimeste loomingut;
- kasutab õpetaja juhendamisel digitehnoloogiat loomingulisel eesmärgil.

Lõiming

Kunst ei ole üksnes pilt galeriis. Oma erinevates avaldustes ümbritseb kunst meid kõikjal – kodus, koolis, tööl, tänaval, internetis jne. Sellega puutuvad kokku kõik inimesed, olgu neil selle vastu spetsiifilisem huvi või mitte. Kunst ei räägi üksnes kunstist, pigem kõneleb kunstikeeles kõigest ning ammutab ainekku igast eluvaldkonnast.

Kunstiõppe eesmärkide püstitamisel ja tegevuste kavandamisel tuleb pidada silmas kõiki õpilasi, sõltumata nende eeldustest ja annetest või juba ilmnunud huvidest ja kalduvustest. Omavahel põimuvad kaks külge – kunstialased taotlused (teadmised, oskused, hoiakud, kunstimaailmas orienteerumine) ja kunst üldarengut toetava vahendina. Mõlemat poolt toetab märkimisväärselt õppeprotsessi seostamine teistes õppeainetes õpitavaga.

Sisemine lõiming on seoste ja ühenduste tekkimine õppija peas. Õpetaja saab paratamatult tegeleda vaid välise lõimimisega, sidudes ainekku ja tegevusi, osutades samasustele, eripäradele ja seostele, aidates õpilasel erinevate nähtuste vahel sillad luua. Kunstiilmingutega tutvumiseks saab edukalt rakendada elulist olustikku ja probleemiasetusi, mis seob kunsti märkamatu ja loomulikult elu erinevate valdkondadega.

Ainesisene lõiming

Vertikaalne lõiming on seoste loomine ajalises järgnevuses, eelnevalt õpitu arvestamine ja sellele toetumine. Igas kooliastmes käsitletakse kunsti õppesisu alalõikude vastavale vanusele ea- ja jõukohaseid küsimusi, liikudes lähemalt kaugemale, lihtsamalt keerulisemale. Igas astmes tegeletakse sisu edastamise viiside ja võtetega, igas astmes teadvustatakse midagi uut

kompositsiooni elementide ja komponeerimise printsiipide kohta jne. Peaks domineerima kõikide õpitavate nähtuste käsitlemine sobivas vanuses ning loomingulises tegevuses õpilase jaoks tähenduslikus kontekstis.

Horisontaalne lõiming ühendab eri liiki teadmisi ja kogemusi ning võimaldab õppijal luua terviklikku pilti õpitavast ja selle kohast oma järjest täienevas maailmapildis.

Kunst on iseenesest üks tugevalt integreeritud õppeaine, mis ühendab võimalust mööda endas paljud visuaalkunsti alad, mis on kunsti huvi- ja kõrgkoolides reeglina omaette õppeained, nt joonistamine, maal, graafika, skulptuur (vormiõpetus), kunstiajalugu, kompositsioon, disain, värviõpetus, keraamika; uuemate distsipliinidena ka tegevuskunst, foto- ja videokunst, arvutikunst jm. Kunst haarab visuaalkunsti väga laialt: erinevad kunstiliigid ja -tehnikad, loomise protsess ja selle väljundid; mineviku ja kaasaja kunst; klassikaline kõrgkultuur, rahvakunst ja populaarkultuur; veel üldisemalt on haaratud igasugune visuaalne informatsioon ja visuaalne keskkond.

Kunsti ainekavaga määratud õppesisu ei ole kindlas järjestuses teemade jada, mida lineaarselt läbida. Kõiki alapunkte käsitletakse omavahel põimunult.

Läbivate teemade rakendamine kunstis

Kunstis on sobiv kasutada läbivaid teemasid loominguliste tööde ainekuna. Loomulik on nende kaasamise juures arendada ulatuslikumaid vestlusi, otsida uut infot, et õpilastel kujuneks probleemidest laiem teadlikkus ning tööd ei oleks lihtsalt illustratiivsed.

Kuigi kunstis on võimalusi kõikide läbivate teemade kaasamiseks, on mõnega seotus tugevam.

„Väärtused ja kõlblus“ on kunstikultuuri käsitlemise lahutamatu osa, mis tulevad mängu olgu siis kunstipärandit või nüüdiskunsti analüüsid või teadvustades kunstiteostena oma kaaslaste töid ja vajadust neisse aupaklikult suhtuda. Kunstitunnis edastab õpetaja teatud väärtushoiakuid ka lihtsalt tööd juhendades ja tulemusi analüüsid. Oluline on õppijate eripärade märkamine, nende tugevuste toetamine, avatuse kasvatamine üksteise ja erinevate kultuuriilmingute suhtes. Väärtushoiakuid edastab ka ülesannete püstitus ja temaatika valik ning nende avamise stiil.

Igasuguse kunstiteose loomise ja esitamisega seondub tehnoloogiline pool („Tehnoloogia ja innovatsioon“). Kunstiõppe loomulik osa on erinevate tehnikate ja võtete õppimine ning nende kasutamine nii traditsiooniliselt kui ka uusi võimalusi leiutades. Uuenduslikkus, originaalsus ideedes ja teostuses on kunstile olemuslik. Tänapäeval kaasab kunst nii loomise kui esitlemise vahenditena julgelt uusi tehnoloogiaid. Kunsti tehnilise poolega on vahetult seotud läbiv teema „Tervis ja ohutus“, millest peab lähtuma töö korraldus klassis ja ka töövahendite valik.

Mitmete läbivate teemade puhul lisab kunst just aine eripärast tuleneva vaatenurga:

„Teabekeskkond“ – verbaalsele infole lisaks visuaalne info ning selle kandjad ja allikad;

„Keskkond ja jätkusuutlik areng“ – visuaalne keskkond, sh visuaalne müra;

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ – võimed, huvid ja harrastused, kunstiteraapia, kunstiga seotud elukutsed.

Seosed õppekava üldpädevustega

Kunsti õppimisel on oluline kunstikultuuri üle arutlemine ja õpitava pidev praktiline rakendamine (loomine, interpreteerimine, esitamine ja esitlemine), mille kaudu toetatakse tugevalt väärtus-, enesemääratlus-, ettevõtlikkus-, suhtlemis- ja sotsiaalse pädevuse kujunemist. Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetavad ühiskonna probleeme käsitlevate kunstiteoste avamine ja loomine, reklaami ja disainiga seotud ülesanded, aga ka rühmatööde rakendamine. Teoste kirjeldamine ja analüüsimine ning oma tööde kontseptsioonide esitlemine aitavad kaasa ka keelepädevuse arenemisele, kunstispetsiifilise verbaalse keele ja mõistete õppimine avardab õpilase sõnavara.

Kunstiteose loomise erinevad etapid – alates probleemi püstitamisest ja ülesandele keskendumisest, läbi kavandamisprotsessi, strateegiate ja vahendite valimise kuni teose adekvaatse lõpetatuseni viimiseni – aitavad kaasa nii õpi- kui tehnoloogilise pädevuse kujunemisele.

Kunstiaineid õppides kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, kogumiseks, töötlemiseks ja esitamiseks. Kogutud teavet rakendatakse loovtöodes eesmärgipäraselt. Õpitakse loominguga tegelemiseks valida ainespetsiifiliselt vajalikke digivahendeid. Õppides ning digitaalset sisu luues ja säilitades kasutatakse erinevaid audiovisuaalseid ning muid multimeediumi vahendeid ja rakendusi. Ollakse teadlik autoriõiguste järgimise kohustusest digikeskkonnas. Suurendatakse teadlikkust digivahendite rakendamisega kaasneva võivatest terviseriskidest ja internetis loominguga jagamise turvalisusest.

Lõimimine teiste ainetega

Kunstiõpetuse tundides kasutatakse ja kinnistatakse teistes ainetes (eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, tööõpetus) omandatud sõnavara: tajutavaid tunnuseid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused) ja ruumisuhteid väljendavad sõnad, rühmanimetused (koduloomad, mööbel jne). Õppetegevuse jõukohastamise eesmärgil jälgitakse märgitud õppeainetes omandatavaid teadmisi ja oskusi (nt geomeetriliste kehade tundmist ja nimetamist õpilastelt ei nõuta, voolimisel kasutatakse eakohast sõnavara: vooli pall jne). Kunstiaine-alasest sõnavarast omandatakse sel etapi kasutatavate töövahendite ja materjalide nimetused ning tegusõnad (joonistan, rebin jne).

Kunstiõpetus on tihedas koostöös järgmiste õppeainetega:

- 1) emakeel ja kirjandus – arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust;
- 2) matemaatika – arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid);

- 3) inimeseõpetus – vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega;
- 4) loodusõpetus – teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi;
- 5) käsitöö ja tööõpetus – arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist (loomise protsess, tehnoloogiad ja tehnikad);
- 6) kehaline kasvatus – arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni;
- 7) vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid kunstis, teatri- ja filmikunstis.

Kunsti ja teiste õppeainete seostamise tsentriks võivad olla mõisted, väärtushinnangud, teemad, meetodid. Ainespetsiifiliste küsimuste käsitlemisel saab mitmetes ainetes kasutada kontekstina sarnast teemade ringi (kunsti loominguliste ülesannete ainekava, kirjandusteoste ja kirjandite teemad, vestlusteemad võõrkeeles ja inimeseõpetuses jne). Sarnane on ka temaatika valimine põhimõttel lähemalt kaugemale, alustades nooremate õpilaste puhul neist endist ja neid ümbritsevatest inimestest, asjadest, keskkondadest ning liikudes vähehaaval laiemate ja üldistavamate sotsiaalsete temadeni.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendist.

Hindamisel on oluline tunnustada lahenduste erinevusi ja väärtustada õpilaste isikupära. Hinnates arvestatakse õpilase loovust ülesannet lahendades, töö kulgu ja saavutatud õpitulemusi. Hindamisel võetakse arvesse õpilase arengut, püüdlikkust, töökultuuri ja abivalmidust teiste õpilaste vastu.

Kunstiõpetuse ainekava 3. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm).

Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi.

Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk. Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Õppesisu ja -tegevused

- Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust ja tehismaterjalist, voltimine).
- Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine).
- Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga).
- Rütm ja liikumine (rütmide mõiste, rütmid meis ja meie ümber).
- Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).
- Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine).
- Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo).
- Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).
- Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunstielementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).
- Looming ja autorlus (MINU-SINU-MEIE) - looming ja selle tähtsustamine.
- Skulptuur (tutvumine naturaalsete ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid).
- Maal (kattevärvide kasutamine ning õige pintslivalik).

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- kasutab ohutult töövahendeid ja -materjale;
- kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis;
- märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist;
- järgib mustri rütmi;
- võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumis;
- korrastab oma töökohta;
- täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.

Kasutatavad õppematerjalid

- Gabral, H., Pöldemaa, T. (2000). *Kunst 1.–3. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Kalle, M., Veskimägi-Ilste, L. (2006). *Viltimine*. Türi: Saara Kirjastus.
- Leppoja, L., Ivanova, K. (2002). *Hakkame joonistama*. Tallinn: Ilo.
- Raudsepp, I. (2001). *Kunstiõpetuse tööraamat 5. klassile*. Tallinn: Avita.
- Saarso, G. (1999). *Meistrimehed oleme, I osa: Paberi- ja papitööd*. Tallinn: Avita.
- Saarso, G. (2000). *Meistrimehed oleme, II osa: Paberi- ja papitööd*. Tallinn: Avita.
- Saarso, G. (2001). *Meistrimehed oleme, III osa: Paberi- ja papitööd*. Tallinn: Avita.
- Tiitsmaa, R. (2008). *Voolitud fantaasiad*. Türi: Saara Kirjastus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- Värvimisraamatud jmt.
- <http://www.isetegija.net/>
- <http://www.chou.ee.kunst>

Kunstiõpetuse ainekava 4. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm).

Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.

Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi.

Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk (kattevärvide kõrval võetakse kasutusele akvarellid). Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine).
- Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust ja tehismaterjalist, voltimine).
- Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse).
- Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga).
- Rütm ja liikumine (rütmide mõiste, rütmid meis ja meie ümber).
- Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).
- Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees ja taga, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil).
- Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine).
- Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo).
- Kirjakunst (nimetähtede kujundamine).
- Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).
- Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst).
- Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunstilelementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).
- Looming ja autorlus (MINU-SINU-MEIE) – looming ja selle tähtsustamine.
- Skulptuur (tutvumine naturaalse ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid).
- Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik).

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- kujutab inimest paigal asendis;
- jälgib pinna katmisel kujutise kontuuri;
- segab põhivärvide II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);
- kujutab esemeid kahel horisontaalsel abijoonel (ees, taga);
- voldib paberit eeskujul järgi.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kalle, M., Veskimägi-Iliste, L. (2006). *Voltimine*. Türi: Saara Kirjastus.
- Leppoja, L., Ivanova, K. (2002). *Hakkame joonistama*. Tallinn: ILO.
- Raudsepp, I. (2001). *Kunstiõpetuse tööraamat 5. klassile*. Tallinn: Avita.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest: 4.–9.klassile*. Tallinn: Ilo.
- Saarso, G. (1999). *Meistrimehed oleme, I osa: Paberi- ja papitööd*. Tallinn: Avita.
- Saarso, G. (2000). *Meistrimehed oleme, II osa: Paberi- ja papitööd*. Tallinn: Avita.

- Saarso, G. (2001). *Meistrimehed oleme, III osa: Paberi- ja papitööd*. Tallinn: Avita.
- Tiitsmaa, R. (2008). *Voolitud fantaasiad*. Türi: Saara Kirjastus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- Värvimisraamatud jmt.
- <http://www.isetegija.net/>
- <http://www.chou.ee.kunst>

Kunstiõpetuse ainekava 5. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

5. klassis hakatakse ühistegevuses ise plaani koostama ning selle täitmist jälgima. Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuride eri asendeid.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.

Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi. Võimaluse korral külastatakse kunstinäitusi (sh õpilastööde näitusi väljaspool kooli).

Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine).
- Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompromissmeee arendamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust ja tehismaterjalist, voltimine).
- Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine).

- Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga).
- Rütm ja liikumine (rütmide mõiste, rütmid meis ja meie ümber).
- Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).
- Perspektiiviõpetus (elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil).
- Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine).
- Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo).
- Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).
- Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst).
- Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunstilelementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).
- Looming ja autorlus (MINU-SINU-MEIE) – looming ja selle tähtsustamine.
- Skulptuur (tutvumine naturaalsete ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid).
- Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik).
- Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrükk, monotüüpia).

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks;
- kujutab inimest liikumises;
- tõstab oma töödes tegelasi ja objekte esile suuruse, asukoha ja värvi valiku abil;
- väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel;
- võrdleb oma ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi);
- osaleb vestlustes rahvuskultuuri ja -kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne).

Kasutatavad õppematerjalid

- Cerver, F. (2007). *Pastellmaal algajatele*. Tallinn: Koolibri.
- Einon, D. (2003). *Loov laps*. Tallinn: Varrak.
- Kalle, M., Veskimägi-Ilviste, L. (2006). *Viltimine*. Türi: Saara Kirjastus.
- Leppoja, L., Ivanova, K. (2002). *Hakkame joonistama*. Tallinn: ILO.
- Raudsepp, I. (2001). *Kunstiõpetuse tööraamat 5. klassile*. Tallinn: Avita.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest: 4.–9.klassile*. Tallinn: Ilo.
- Robal, M. (1997). *Jääkmaterjali kasutamise võimalusi meisterdamisel*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Tiitsmaa, R. (2008). *Voolitud fantaasiad*. Türi: Saara Kirjastus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.

- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.isetegija.net/>
- <http://www.chou.ee.kunst>

Kunstiõpetuse ainekava 6. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Alustatakse tutvumist visuaalse kunsti liikide ja väljendusvahenditega.

Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne).

Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.

Õpilastel kujuneb analüütilis-sünteetiline tajumise võime, mis võimaldab teadlikumalt vaadelda ja võrrelda objektide visuaalseid karakteristikuid (vormi, suurussuhteid, paiknemist ruumis, varju, värvinüansse jne). Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine).
- Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurussuhted).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika).
- Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse).
- Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid).
- Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit).
- Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria).
- Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus).
- Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine).

- Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika).

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt;
- arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapiikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel;
- kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta;
- loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta;
- väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;
- kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum);
- tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika).

Kasutatavad õppematerjalid

- Cerver, F. (2007). *Pastellmaal algajatele*. Tallinn: Koolibri.
- Einon, D. (2003). *Loov laps*. Tallinn: Varrak.
- Kalle, M., Veskimägi-Iliste, L. (2006). *Viltimine*. Türi: Saara Kirjastus.
- Laanemäe, K., Levtsenkova, J., Lüsi, A., Purre, A. (2008). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 2. osa*. Tallinn: Atlex.
- Leppoja, L., Ivanova, K. (2002). *Hakkame joonistama*. Tallinn: ILO.
- Purre, A. (2005). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 1.osa*. Tallinn: Atlex.
- Raudsepp, I. (2001). *Kunstiõpetuse tööraamat 5. klassile*. Tallinn: Avita.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest: 4.–9.klassile*. Tallinn: Ilo.
- Robal, M. (1997). *Jääkmaterjali kasutamise võimalusi meisterdamisel*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.isetegija.net/>
- <http://www.chou.ee.kunst>

Kunstiõpetuse ainekava 7. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne). Õpitakse märkama kunstiilminguid lähiümbruses ning käituma niisugusel viisil, et see ei kahjustaks loometööd ja kultuuriväärtusi.

Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsükklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.

Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal. Modelleeritakse eri materjalidest skulptuure, rõhuasetus on detailidel ja kujunduselementidel. Joonistustes on põhirõhk inimese kujutamisel võimalikult õigetes proportsioonides.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine).
- Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurussuhted).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika).
- Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse).
- Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid).
- Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit).
- Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria).
- Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus).
- Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs).
- Praktiline disain (pakendi kujundus).
- Erinevad kunstiliigid ja nende seosed.
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine).
- Looming ja autorlus (originaal, reproduktsioon, koopia).
- Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika).

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese ameti olulisi tunnuseid (keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töödes;
- segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone;

- loob eri vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid;
- teeb kollaaži;
- tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika);
- mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust;
- märkab kujunduselemente keskkonnas.

Kasutatavad õppematerjalid

- Cerver, F. (2007). *Pastellmaal algajatele*. Tallinn: Koolibri.
- Einon, D. (2003). *Loov laps*. Tallinn: Varrak.
- Laanemäe, K., Levtsenkova, J., Lüsi, A., Purre, A. (2008). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 2. osa*. Tallinn: Atlex.
- Nagel, G., Pink, A. (2007). *Klaasitööd*. Türi: Saara Kirjastus.
- Purre, A. (2005). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 1.osa*. Tallinn: Atlex.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest: 4.–9.klassile*. Tallinn: Ilo.
- Robal, M. (1997). *Jääkmaterjali kasutamise võimalusi meisterdamisel*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.isetegija.net>
- <http://www.chou.ee.kunst>
- <http://www.vitraaz.ee/>

Kunstiõpetuse ainekava 8. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu).

Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist.

Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja –materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine).
- Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vms materjalist).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil).
- Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö).
- Sümmetria ja asümmetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil).
- Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, op-kunst).
- Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna).
- Kunstnik ja kujunduskunst.
- Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid).
- Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain).
- Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana).
- Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal).
- Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile).
- Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed).
- Skulptuur (skulptuur linnaruumis ja looduskeskkonnas).
- Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel).

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
- eristab õpetaja suunamisel pildi koloriiti, oskab seda kirjeldada;
- kujundab ornamenti (sh rahvuslikku), nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi;
- eristab etenduses esinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine);
- eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti).

Kasutatavad õppematerjalid

- Cerver, F. (2007). *Pastellmaal algajatele*. Tallinn: Koolibri.
- Einon, D. (2003). *Loov laps*. Tallinn: Varrak.
- Laanemäe, K., Levtsenkova, J., Lüsi, A., Purre, A. (2008). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 2. osa*. Tallinn: Atlex.
- Nagel, G., Pink, A. (2007). *Klaasitööd*. Türi: Saara Kirjastus.

- Purre, A. (2005). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 1.osa*. Tallinn: Atlex.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest: 4.–9.klassile*. Tallinn: Ilo.
- Robal, M. (1997). *Jääkmaterjali kasutamise võimalusi meisterdamisel*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.isetegija.net>
- <http://www.chou.ee.kunst>
- <http://www.vitraaz.ee/>

Kunstiõpetuse ainekava 9. klassile

Maht

35 tundi

Rõhuasetused

Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Näidete varal õpitakse eristama kunstiliike ja eri ajastute -stiile. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu). Harjutatakse visuaalse teabe otsimist (pilt-teatmeteostest, Internetist) ning selle kasutamist loomingulise töö eeskuju või lähtepunktina.

Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal.

Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja miimikat ning seda kujutama.

Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja -materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine).
- Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vms materjalist).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil).
- Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö).
- Sümmetria ja asümmetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil).

- Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, op-kunst).
- Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna).
- Kunstnik ja kujunduskunst.
- Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid).
- Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain).
- Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana).
- Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal).
- Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile).
- Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed).
- Skulptuur (skulptuur linnaruumis ja looduskeskkonnas).
- Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel).

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja -vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise;
- kujutab inimest eri vanuses, meeleolus, asendis ja tegevuses;
- märkab suuremaid kompositsiooni- ja proportsioonivigu;
- kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi;
- väärtustab kunstiloomingut (oma ja kaaslaste tööd).

Kasutatavad õppematerjalid

- Cerver, F. (2007). *Pastellmaal algajatele*. Tallinn: Koolibri.
- Einon, D. (2003). *Loov laps*. Tallinn: Varrak.
- Laanemäe, K., Levtsenkova, J., Lüsi, A., Purre, A. (2008). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 2. osa*. Tallinn: Atlex.
- Nagel, G., Pink, A. (2007). *Klaasitööd*. Türi: Saara Kirjastus.
- Purre, A. (2005). *Kunstiõpik 7.–9.klassile, 1.osa*. Tallinn: Atlex.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest: 4.–9.klassile*. Tallinn: Ilo.
- Robal, M. (1997). *Jääkmaterjali kasutamise võimalusi meisterdamisel*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F., Milbourne, A., Dickens, R. (2007). *Suur joonistamise raamat*. Tallinn: Koolibri.
- <http://www.isetegija.net>
- <http://www.chou.ee.kunst>
- <http://www.vitraaz.ee/>

Kehaline kasvatus

Õppeaine kirjeldus

Kehaline kasvatus on lapse individuaalseid võimeid ja tervislikku seisundit arvestav kehaline arendamine, tervete eluviiside ja liikumisharjumuste kujundamine. Kehalise kasvatuses omandatud teadmised, oskused ja kogemused soodustavad õpilase mitmekülgset arengut ning võimaldavad tal leida endale jõukohase, turvalise ja tervisliku liikumisharrastuse.

Kuna lihtsustatud õppel olevatel õpilastel on füüsilise ja psüühilise arengu kahjustusi, on kehalisel kasvatusel täita olulisi korrektsiooniülesandeid. Seetõttu jaotuvad harjutused õppekavas tinglikult kahte rühma: üldkehaline treening ja korrigeerivad harjutused.

Üldkehalisi harjutusi sooritades õpivad lapsed tunnetama oma keha, suunama oma liigutusi; areneb jõud, vastupidavus, osavus, koordineerimine. Õpilase igakülgne kehaline ettevalmistus on oluline õpilaste proportsionaalselt kehalisel arendamisel. Rühi kujundamine ja koordineerimise arendamine on pidev üldarendavate harjutuste kaudu toimuv protsess.

Korrigeerivad harjutused parandavad kehalist arengut ja motoorikat, arendavad mälu, treenivad oma liikumise kooskõlastamist teistega, oskust sooritada liikumist sõnalise korralduse järgi, liigutuste kvaliteedi analüüsimise oskust, isikliku initsiatiivi arenemist jne.

Halva orienteerumise tõttu ruumis tekitavad rivi- ja rühmharjutused lihtsustatud õppel olevatele lastele suuri raskusi. On vaja süsteemselt näidata õpilastele nende kohta rivi- ja rühma, õpetada erinevaid rivi- ja rühma liikumisi esmalt orientiiride abil, hiljem toetudes sõnalistele korraldustele.

Õpilaste juhendamisel tuleb arvestada, millal suudab ta tegutseda eeskujuga või näidise järgi, millal suulise korralduse alusel ja millal suudab ise osaleda tegevuse planeerimises.

Kehaliste harjutuste õpetamine tuleb siduda kõne arendamisega: õpilased kommenteerivad oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka selle järel.

Õpilasi tuleb sobivaid meetodeid kasutades innustada oma kehalisi võimeid arendama ning meelisharrastustega tegelema.

Kuna lihtsustatud õppel olevate laste füüsiline areng on väga ebaühtlane, saab kehaline kasvatus edukalt täita tema ees seisvaid ülesandeid vaid sel juhul, kui õpetus arvestab maksimaalselt õpilaste individuaalseid iseärasusi.

Keskkonda hoidev, kaaslasid austav, koostööd ning ausa mängu põhimõtteid väärtustav liikumine ja sportimine toetavad õpilase sotsiaalset ning kõlbelist arengut.

Põhialadena kuuluvad põhikooli kehalise kasvatuses ainekavva võimlemine, kergejõustik (I kooliastme õpitulemustes ja õppesisus esitatud põhiliikumiseviisidena jooks, hüpped ja visked), liikumis- ja sportmängud, tantsuline liikumine, talialad.

Õpetuse eesmärgid

Kehalise kasvatusena taotletakse, et õpilane:

- soovib olla terve ja rühikas;
- mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust;
- õpib arendama kehalisi võimeid, eeskätt kiirust, painduvust, üldist vastupidavust ja osavust (tasakaalu- ja rütmitunne, kehataju, ruumis orienteerumise oskust, kohanemisvõime, liigutus-koordinatsiooni);
- tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisosi õppima ja liikumist iseseisvalt harrastama;
- omandab põhikooli ainekavasse kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika;
- täidab liikudes/sportides ohutus- ja hügieeninõudeid;
- jälgib oma kehalist vormisolekut; teab, kuidas parandada töövõimet regulaarse treeninguga;
- õpib kaaslastega koostööd tegema, kokkulepitud reegleid/võistlusmäärusi järgima ja ausa mängu olemust mõistma;
- tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja liikumisürituste vastu.

Lõiming

Lõiming teiste valdkondadega üldpädevuste kaudu

Kehalises kasvatuses toetatakse väärtuspädevuse kujunemist tervist ning jätkusuutlikku eluviisi tähtsustava õppega. Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Kehalisel kasvatusel on tugev roll õpilaste tervist väärtustava eluviisi kujunemisel.

Kehalise kasvatuses omandatud oskused, teadmised ning kogemused on aluseks õpilaste iseseisvale liikumisharrastusele väljaspool kooli nende vabal ajal. Koolis kogetud liikumisrõõm soodustab huvi spordi-, aga ka tantsusündmuste vastu, innustades õpilasi neid jälgima ning neis osalema. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine oma kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete tähtsustamine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.

Kehalise kasvatuses õppekorraldus, mis kindlustab õpilase kehalise, kõlbelise, sotsiaalse ja esteetilise arengu, toetab tema kujunemist terviklikuks isiksuseks.

Väärtuspädevuse kujunemist toetatakse kehalises kasvatuses tervist ja jätkusuutlikku (tervislik, turvaline ja keskkonda hoidev) eluviisi tähtsustava õppega. Arusaam, et enda tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ja inimeste poolt loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustavad ümbritsevat keskkonda säästvat sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine oma kaaslastesse, ausa mängu põhimõtete tähtsustamine ning oskus seista vastu reeglite rikkumisele sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.

Sotsiaalse pädevuse arengut soodustavad kehalises kasvatuses omandatud teadmised nii rahvuslikust kui ka rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist. Tervist väärtustava eluviisi omaksvõtmine ja teadlikkus spordi ning sportimist reglementeerivatest õigusaktidest, ülemaailmsetest (tervise-)spordi liikumistest („Sport kõigile“) jms soodustavad õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kodanikuks.

Enesemääratluspädevuse kujunemist toetatakse kehalises kasvatuses ennekõike oma liigutusoskuste ning kehalise võimekuse taseme analüüsi ning hindamise kaudu. Kogemused kehalises kasvatuses toetavad õpilaste adekvaatse kehalise minapildi kujunemist.

Õpipädevuse arengut soodustavad õpilase oskus kavandada meetmeid (seada eesmärged ja valida õpitud spordialade ning harjutuste seast sobivaimad seatud eesmärkide saavutamiseks jms) liigutusoskuste ja kehalise töövõime täiustamiseks. Koolis tekkinud huvi liikumise ning sportimise vastu toetab valmisolekut õppida uusi liikumisviise ja suunab õpilast aktiivselt tegutsema ka vabal ajal väljaspool kooli.

Suhtluspädevuse kujunemist toetatakse kehalises kasvatuses õpilase suutlikkusega jälgida ja kontrollida oma käitumist: olla kaaslaste suhtes viisakas, tähelepanelik, abivalmis jne. Emotsionaalsetes (võistlus-) situatsioonides õpib õpilane oma võidurõõmu või kaotusekibedust sobival viisil väljendama. Koostöö kaaslastega spordialade ja tantsude õppimisel õpetab õpilast inimestevahelisi erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, aga ka ennast kehtestama.

Matemaatikapädevuse kujunemist toetatakse kehalise kasvatuses tundides sellega, et matemaatikale omast keelt, sümboleid ja meetodeid kasutatakse näiteks sporttehniliste oskuste analüüsil, sporditulemuste dünaamika ning kehalise töövõime näitajate kirjeldamisel ja selgitamisel.

Ettevõtlikkuspädevuse arengut soodustavad õpilase oskus näha ettetulnud probleemides peituvaid võimalusi, püstitada eesmärged, luua ideid ja neid sobivaid vahendeid ning meetodeid kasutades teostama. Kehalises kasvatuses õpib õpilane kriitiliselt hindama oma kehalise töövõime ja liigutusoskuste taset, kavandama tegevusi ja tegutsema sihipäraselt tervise tugevdamise ja töövõime parandamise nimel. Sportlikus tegevuses (oma meeskonna edu huvides) aset leidev koostöö õpetab õpilast võtma arukaid riske ja tulema toime ebakindlusega.

Digipädevus on suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnast nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukonnades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. Kehalises kasvatuses rakendatakse digivahendeid internetis spordi-, tervise- ja muu sportimiseks vajaliku teabe otsimiseks ning saadud teabe

kasutamiseks eluliste probleemide üle arutledes ja hoiakuid kujundades. Rakendatakse tervislikke eluviise ning sportimist toetavaid digivahendeid ja rakendusi. Kujundatakse oskust määrata digivahenditega oma GPSi asukohta kaardi järgi ning salvestada liikumisteed. Õpitakse hoidma oma digivahendeid turvaliselt. Digikeskkonnas suheldes kujundatakse koostööoskusi, väärtushoiakuid ja turvalist tegutsemist.

Kehalise kasvatuselõimingu läbivate teemadega

Tervis ja ohutus – puhul on kehalisel kasvatusel kanda oluline osa. Tervislikuks ja turvaliseks eluviisiks vajalike teadmiste, oskuste ja kogemuste omandamist toetatakse nii aineõppes kui tunnivälises tegevuses, aga ka füüsilise ja sotsiaalse õpikeskkonna loomise kaudu. Kehalise kasvatuselõimingu tundides on võimalik käsitleda ohutust ja turvalisust vastavalt viljeldavatele spordialadele. Näiteks ujumise tundides tuleb käsitleda ohutust seoses ujumisega ja veekogude kasutamisega üldiselt. Selgitada, kuidas käituda võimalikus ohusituatsioonis ja vajadusel abi kutsuda.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – toetatakse kehalises kasvatuses erinevaid elukutseid (nt kehalise kasvatuselõimingu õpetaja, treener, päästja jne) tutvustades, kelle tööülesanded nõuavad head füüsilist ettevalmistust ja põhjalikke teadmisi inimese arengust, spordist ja tervisest. Kehalise kasvatuselõimingu tunnid on heaks võimaluseks selgitada kehalise vormisoleku mõju tööturul kandideerimisel ja igapäevaste tööülesannete sooritamisel.

Keskkond ja jätkusuutlik areng – aitab kehalises kasvatuses eelkõige kanda vaba aja ja loodusliikumise seotud teemade käsitlemine. Kehalise kasvatuselõimingu tundide raames väljas (looduses) harrastatavate spordialade õppekorraldus, mis väärtustab ümbritsevat keskkonda, soodustab õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks liikumisharrastajaks. Seetõttu on vajalik aeg-ajalt viia kehalise kasvatuselõimingu tunde läbi erinevates kohtades – metsas, linnapargis, veekogu ääres.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – realiseerimist toetatakse kehalises kasvatuses, rõhutades koostöö harjutamist ning panustamist ühiste eesmärkide nimel meeskonnatöös. Õpilastel võimaldatakse meeskonnatöös osaledes kogeda nii liidri kui ka meeskonnaliikme rolli. Kehalises kasvatuses omandatud erinevate spordialade teadmised võimaldavad õpetajatel anda õpilastele suurema vastustuse tunniväliste spordivõistluste organiseerimisel, toetades seeläbi õpilaste ettevõtlikkuse arengut.

Kultuuriline identiteet – kajastub kehalise kasvatuselõimingu tundides õpitavates tantsudes ja spordialades, mis tutvustavad õpilast rahvusliku ja rahvusvahelise liikumiskultuuriga ning aitavad tal kujuneda kultuuriteadlikuks (omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustavaks) ühiskonnaliikmeks. Õpilaste teadmiste ja oskuste tõstmine massispordiüritustel osalemiseks nii osaleja kui ka pealtvaatajana toetab õpilaste kujunemist kultuurseks sporditarbijaks.

Väärtused ja kõlblus – seostub ennekõike spordi ülimala aate, ausa mängu, põhimõtete järgimisega kehalises kasvatuses ja tunnivälises sportlikus tegevuses, olles salakavaluse, egoismi ja omakasupüüdlikkuse ennetusvahend. Mängureegleid ja juhiseid käsitletakse enesevalitsemise, julguse, otsustavuse ja teiste tahtemaduste kujundamise vahendina. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite vajalikkuse mõistmine ning tahe ja oskus vastu seista reeglite rikkumisele toetavad õpilase kujunemist kõlbeliseks isiksuseks.

Tehnoloogia ja innovatsioon – rakendused kehalises kasvatuses seostuvad ettenähtud töö (nt oma kehalist töövõimet puudutava materjali kogumine, analüüs ja esitlemine) jaoks sobiva ning originaalse lahenduse ja tehnoloogilise vahendi leidmisega õpilase poolt. Seda tehes tuleb õpilasi suunata kriitiliselt analüüsima tehnoloogia mõju inimese kehalisele arengule.

Teabekeskkond – realiseerimist toetatakse õpilaste suunamisega leidma ja kriitiliselt analüüsima oma tervise tugevdamiseks, isikliku liikumisharrastuse kujundamiseks, teadlikuks treenimiseks jms vajalikku infot.

Kehalise kasvatuselõiming teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalne pädevus: kehalises kasvatuses omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilase silmaringi. Tervist väärtustava eluviisi omaksvõtmine ja teadlikkus soodustavad õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kodanikuks.

Tehnoloogiline pädevus võimaldab rakendada teaduse ja tehnika saavutusi erinevates spordialades/liikumisviisides (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid) ning järgida tervisliku toitumise põhitõdesid.

Eesti keel ja kirjandus: kehalises kasvatuses omandab õpilane spordialase oskussõnavara, mis toetab tema suutlikkust lugeda ja mõista spordialaseid tekste, väljendada end asjakohaselt nii kõnes kui kirjas spordi ja sportimisega seotud situatsioonides.

Kirjandus pakub lisaks võimalusi mitmete edukate sportlaste lugude lugemist. Nende lugemisel saab empaatiaga kaasa elada sportlaste üleelamistele ning samas endale ka eeskujusid leida.

Võõrkeel: võõrkeelse tekstiga muusika kasutamine mängude ja võimlemise puhul. Kehalises kasvatuses on võimalik toetada numbrite loendamise, kehaosade nimetuste, suundade (otse, paremale, tagasi jne) võõrkeelset omandamist. Vanemates klassides saab eelpool loetelu kinnistada ja täiendada, minnes näiteks kehaosade võõrkeelsel nimetamisel juba täpsemaks (ranne, küünarvars jne). Vajaliku informatsiooni leidmine erinevatest võõrkeelsetest allikatest.

Inimeseõpetus: kehaline kasvatus seostub inimeseõpetuse, füsioloogia tundmisega ning hügieeniharjumuste kujundamisega: kuidas treenida nii, et vältida vigastusi, kuidas toituda õigesti, kuidas taastuda pärast treeningut, kuidas arendada painduvust ja kiirust jne.

Matemaatika: sporditulemuste dünaamika selgitamine kehalise kasvatuses tundides võimaldavad õpilastel kinnistada matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jms kasutamise oskust. Matemaatika algõpetuses aitavad füüsiline tegevus ja liikumine kaasa põhimõistete omandamisele. Liikumiseks kuluva aja ja vahemaa suhte selgitamine praktilise tegevuse kaudu. Kordade loendamine, mõõdud, raskus- ja pikkusühikud.

Loodusained – loodusõpetus, geograafia, füüsika, bioloogia: õpilase loodusteadusliku pädevuse kujunemist saab kehalises kasvatuses toetada nii ümbritsevat keskkonda väärtustava sportimisega kui ka õpilase arusaama kujunemisega spordi ja ümbritseva keskkonna vahelistest seostest (nt inimeste spordiharrastus ja võimalikud keskkonnaprobleemid). Kehalises kasvatuses kinnistuvad õpilase bioloogias omandatud teadmised inimorganismi ehitusest ja talitlusest. Õpitavate spordialade tehnilise soorituse analüüsimine, kehaliste võimete nagu kiiruse ja jõu liikumisele toimimise mõistmine toetub füüsikas omandatud teadmistele.

Ajalugu: antiikolümpiamängud, kaasaegsed olümpiamängud, paraolümpiamängud.

Arvutiõpetus: otsida ja leida spordialast teavet, ülevaate koostamine spordisündmustest.

Muusikaõpetus: kehalise kasvatuses lahutamatu osa on liikumine, tantsimine muusika ja laulu saatel (s.o laulumängud, ringmängud). Laulumängudes on põimunud liikumine, laul ja muusika. Muusika abil väljendatakse oma loovust, meeolude tajumist ja edasiandmist. Tantsulist liikumist tavaliikumisest aitab eristada meloodia kuulamine ja matkimine, selle väljendamine liigutuste ja kehaasenditega. Muusika kaasamine kehalisse kasvatusesse aitab edukalt arendada õpilaste rütmitunnet.

Kunstiõpetus: kunstipädevuse kujunemist toetab spordialade/liikumisviiside isikupärane ja loominguline käsitlus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskus märgata ümbritsevas ilu.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel.

Hindamise erisused:

Kehalises kasvatuses hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi, aktiivsust ja kaasatõotamist tunnis, tegevuse/harjutuse omandamiseks tehtud pingutust ning püüdlikkust kirjalike ja/või praktiliste tööde ning tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava eesmärkidele ning õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega (1.–6. klassis toimub hinnanguline hindamine, hiljem numbriline hindamine).

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, hindamisel ei arvestata õigekirjavigu, kuid parandatakse need.

Tervisest tingitud erivajadustega õpilasi hinnates arvestatakse nende osavõttu kehalise kasvatuses tundidest. Hinnatakse õpilase teadmisi spordist, liikumisest ja kehaliste harjutuste

sooritamisest. Praktilisi oskusi hinnates lähtutakse õpilase terviseseisundist: õpilane sooritab hindeharjutustena kontrollharjutuste lihtsustatud variante või oma raviarsti määratud harjutusi. Juhul kui õpilase terviseseisund ei võimalda kehalise kasvatusaainekava täita, koostatakse talle individuaalne õppekava, milles fikseeritakse kehalise kasvatusaainepäeva õppe-eesmärk, õppesisu, õpitulemused ning nende hindamise vormid.

Kehalises kasvatuses hinnatakse:

- Püüdlikkust ja aktiivsust tunnis, tahtet ennast arendada (aktiivsust võib õpetaja hinnata hindegala „nõrk“, kui õpilane on veerandis puudunud põhjuseta vähemalt kolm tundi).
- Põhiliigutustevõimete ja spordialade tehnikaelementide omandamine.
- Õpitud mängude reeglite täitmine.
- Kehaliste võimete arengu tase lähtuvalt individuaalsest edasiminekest.
- Õpetaja poolt koostatud hinde nõuete täitmine.
- Kehalise kasvatusaainekodukorra, ohutusnõuete ja hügieenireeglite järgimine.
- Üldine sportlik aktiivsus.
- Teoreetilised teadmised.
- Tervisekäitumine.

Tegutsemisvalmidus ja kaasalöömine tunnis, tahtet ennast arendada

- Õpilane saabub tunni korrektses sportlikus riietuses ja spordijalanõudes. Võtab aktiivselt tunnist osa, osaleb kõikides tegevustes innuga, aitab oma tegevusega tunni sujuvale kulgemisele kaasa, aitab vajadusel õpetajat tunni organiseerimisel. Õpilane osaleb tunnis tahtega arendada oma oskusi ja füüsilisi võimeid.

Põhiliigutustevõimete ja spordialade tehnikaelementide omandamine

- Õpilane on omandanud õpitud spordialade põhiliikumistevõimused, tehnikaelemendid, oskused ja teadmised ning oskab neid praktikas rakendada.

Õpitud mängude reeglite täitmine

- Õpilane teab õpitud liikumis- ja sportmängude reegleid ja täidab neid.

Kehaliste võimete arengu tase lähtuvalt individuaalsest edasiminekest

- Õpetaja on testinud õpilase kehalisi võimeid. Õpilase arengus on toimunud edasiminekest võrreldes eelmise testimisega. Õpilane on teinud kõik endast oleneva oma füüsilise tubliduse tõstmiseks.

Õpetaja poolt koostatud ülesannete hinde nõuete täitmine

- Õpilane suudab vähemalt rahuldavalt täita tundides läbivõetud materjali põhjal õpetaja poolt koostatud hindeliste ülesannete nõudeid.

Kehalise kasvatuse kodukorra, ohutusnõuete ja hügieenireeglite järgimine

- Õpilane täidab tunnis viibides kehalise kasvatuse kodukorra nõudeid. Ta pole oma tegutsemisega tunnis ohtlik endale ega kaasõpilastele ja täidab regulaarselt isikliku- ja spordihügieeni nõudeid.

Üldine sportlik aktiivsus

- Lisaks kehalise kasvatuse tunnile osaleb õpilane kooliväliselt treeningutel, tegeleb iseseisvalt oma lemmikspordialaga, esindab kooli erinevatel spordivõistlustel.

Teoreetilised teadmised

- Õpilane teab spordialade võistlusmäärusi, harjutamise põhimõtteid ja esmaabivõtteid teab vastavalt oma vanusastmele olümpiamängudest ja Eesti sportlasi ning nende saavutusi.

Tervisekäitumine

- Õpilane ei suitseta, ei tarbi alkoholi ja narkootilisi aineid. Ta riietub vastavalt välistemperatuurile (ei külmata ennast), oskab õigesti käituda erinevates situatsioonides ja oma käitumisega ei põhjusta kaaslastele ega endale ohtlike olukordi.

Kehalise kasvatuse ainekava 1. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Kehalise kasvatuse kaudu õpetatakse ühistegevuses kontakteerumist, korralduste täitmist ja abi küsimist. Laps suunatakse vastama küsimustele, mis puudutavad füüsilise pingutusega seotud enesetunnet. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma keha tunnetama. Arendatakse orienteerumist keskkonnas. Kehaline kasvatus lõimitakse eesti keele ja matemaatika õpetamisega (ruumisuhete tajumine, objektide ja nende kujutiste eristamine, kasutatavate spordivahendite ja nende nimetuse kokkuviiimine, kirjelduse järgi äratundmine jne).

Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi.

Õppesisu ja -tegevused

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, liikumismängud, talialad.

Eesmärk: algteadmised võimlemisest, kergejõustikust, liikumismängude õpetamine.

Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele.

Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslast arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeledes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.

Hügieenireeglid. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.

Eesmärgiks on õpetada last oma keha tunnetama, arendada orienteerumist keskkonnas. Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi.

Üldarendavad harjutused ja mängud on iseloomult dünaamilised, soodustades liikumisaparaadi arenemist, avaldades mõju kõikidele lihasgruppidele.

Võimlemine

Põhiasendid ja liikumised

- Algseis, sulgseis, harkseis, kükk, iste, toengiste, selili-ja kõhulilamang. Käte asendid: all, ees, ülal, kõrval, puusal; jalgade asendid: ees, kõrval, taga. Liikumised võimlemises: painutus, kallutus, pöörded. Vabaharjutused vahenditega kõikidele lihasrühmadele.

Rivi-ja korraharjutused

- Tervitamine ravis. Rivistumine ühte viirgu, kolonni, harvenemine, koondumine, tervitamine. Rivistumine ringselt, käed pihkseongus.

Kõnd, jook, hüplemine

- Kõnd kindla rütmi järgi. Kõnd erinevas tempos ja sammupikkusega. Päkk-kõnd, kõnd kandadel. Kägarkõnd. Matkivad kõnniharjutused. Kõnd erinevate käteasenditega ja-liigutustega. Mõiste kõrgel, madalal. Sulghüplemine, harkhüplemine, kükkishüplemine. Hüplemine kahel jalal, ühel jalal, paigal ja liikumisel.
- Hüplemine ümber ja üle vahendite ning nende vahel. Matkivad hüplemisharjutused. Põlvetooste hüplemine.

Rakendusvõimlemine

- Ronimine, roomamine, ripped, toengud, hüppe-ja tasakaaluharjutused.

Akrobaatika

- Veered kääras ja sirutatult. Juurdeviivad harjutused turiseisu ja tireli õppimiseks.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest. Jooks vahelduvalt kõnniga kolonnis, paarides, looklevalt, sik-sakina, mööda joont.
- Püstistart koos stardikäsklustega. Jooksu kiire alustamine ja lõpetamine (jooksu pidurdamise vältimine). Pendelteatejooks. Võidujooks kuni 20 m.

Hüpped

- Hüppeharjutused mänguvormis. Üleshüpped hoojooksul ühe jala tõukega (rippuva eseme puudutamine käega). Ülehüpped takistustest.
- Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult.

Visked

- Palli tunnetamine: palli hoie ja veeretamine. Viskeliigutus. Pallide ja teiste viskevahendite viskamine vasaku ja parema käega vastu seinat. Üle nööri, võrgu, takistuste. Pallivise ülalt täpsusele ja kaugusele.

Liikumismängud

- Alklassides luuakse eeldused sportmängude mängimiseks liikumismängude, teatejooksude, ettevalmistavate mängude ja harjutuste abil. Nooremates klassides kasutatakse kergemaid ja väiksemaid palle.
- Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega.
- Liikumismängud väljas/maastikul.
- Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga.
- Pallikäsitsemise harjutused: palli vedamine, viskamine, püüdmine.
- Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Juurdeviivad mängud rahvastepalliks.

Talialad

Kelgutamine

- Ohutusnõuded nõlval. Laskumine nõlvakust, jalgadega juhtimine. Kelgul istuva kaaslaste/kaaslaste vedamine siledal pinnal. Kelgul istuva kaaslaste vedamine kahekesi siledal pinnal. Kelgul istuva kaaslaste tõukamine õlgadest või kelgust. Suurte lumepallide vedamine. Kauglaskumisvõistlused istudes ja lamades. Lumepallide märkiviskamine laskumisel. Teatevõistlused õpitu kasutamisega.

Õpitulemused

1. klassi lõpetaja teab:

- mõisteid ülal, all, ees, taga, kõrgel, madalal;

oskab:

- käituda kehalise kasvatus tunnis, järgib õpetaja seatud reegleid ja ohutusnõudeid;
- jälgida õpetajat, kuulata ja täita lihtsamaid tuttavaid käsklusi;
- sooritada eeskuju järgi õpitud võimlemisharjutusi, matkida õpetaja tegevust peegelpildis;
- matkimise teel sooritada jooksu- ja kõnniharjutusi kindla rütmi järgi;
- sooritada pöördeid ja liikumisi etteantud orientiiri järgi;
- ronida varbseinal, redelil, kaldpinnal, üle võimlemispingi; roomata takistuste alt läbi;
- veeretada ja kanda palli;
- laskuda ohutult kelguga nõlvakust, vedada ja tõugata kelgul istuvat kaaslast;
- kontrollida kehahoidu seina abil, peegli ees;
- riietuda, täita hügieenireegleid.

Kehalise kasvatus ainekava 2. klassile**Maht**

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Kehalise kasvatus kaudu õpetatakse ühistegevuses kontakteerumist, korralduste täitmist ja abi küsimist. Laps suunatakse vastama küsimustele, mis puudutavad füüsilise pingutusega seotud enesetunnet. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma keha tunnetama. Kehaline kasvatus lõimitakse eesti keele ja matemaatika õpetamisega (ruumisuhete tajumine, objektide ja nende kujutiste eristamine, kasutatavate spordivahendite ja nende nimetuse kokkuviiimine, kirjelduse järgi äratundmine jne).

Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi.

Õppesisu ja -tegevused

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, liikumismängud, talialad.

Eesmärk: algteadmised võimlemisest, kergejõustikust, liikumismängude õpetamine.

Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele.

Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatus tunnis; ohutu ja kaaslast arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.

Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.

Elementaarsed teadmised spordialadest ning Eesti sportlastest.

Õpilased omandavad algteadmised oma rühi ja liigutuste kontrollimiseks.

Võimlemine

Rivi- ja korraharjutused

- Rivikäskluste täitmine, loendamine, harvenemine ja koondumine, pöörded paigal, kujundliikumised.

Kõnni-, jooksu-, hüplemisharjutused.

- Liikumine juurdevõtusammuga kõrvale, ristsamm. Kõnd käte erinevate asenditega. Kõnd (jooks) üle takistuste ja takistuste vahel. Kõnni (jooksu) harjutused signaali järgi.
- Harki- ja käärihüplemine, sulghüplemine pööretega ja poolpööretega mõlemale poole. Hüplemisharjutuste kombinatsioonid erinevatest hüpistest. Hüplemine üle hoonööri.

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused

- Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahenditega saatelugemise saatel.

Rakendusvõimlemine

- Ronimine, roomamine, ripped, toengud. Rippseis, rippkükk. Ronimine varbseinal, kaldpingil ja horisontaalredelil.

Akrobaatika

- Veered, tirel ette, kaldpinnalt tirel taha, veere taha turiseisu, kaarsild (abistamisega), toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.

Tasakaaluharjutused

- Liikumine joonel, võimlemispingil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, päkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud.

Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks

- Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolauvalt.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Jooks kitsas koridoris. Jooks suuna muutmisega erinevatele signaalidele reageerimisega. Jooks “kraavide” ja takistuste ületamisega. Kiirendusjooks. Võidujooks 30m. Jooks rahulikus tempos kuni 3 min (mänguvormis).

Hüpped

- Hüppeharjutused (mänguvormis). Üleshüpped hoojooksult ühe jala tõukega (rippuvate esemete puudutamise). Ülehüpped takistustest. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus.

Visked

- Tennisballivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Liikuva märgi tabamine. Mängulised viskeharjutused. Pallivise paigalt sammasendist.

Liikumismängud

- Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul.

Pallikäsitsemise harjutused

- Kombineeritud, mängulised pallikäsitsemis harjutused. Palli põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine.
- Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud palliga. Rahvastepalliks ettevalmistavad harjutused, mäng lihtsustatud reeglitega

Talialad

Suusatamine

- Ohutusnõuded suusatamisel. Suuskade transport. Suusarivi. Libisamm. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes. Tasakaaluharjutused suuskadel.

Kelgutamine

- Ohutu laskumine nõlvakust, kelgu juhtimine jalgadega nõlvakust laskumisel, kelgul istudes pidurdamine täieliku peatumiseni, toetudes kandadega lumme, laskumine põlvituses, juhtimine kätega. Mängulised harjutused laskumisel, teatevõistlused.

Õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- teab mõisteid parem (paremale), vasak (vasakule);
- oskab määrata enda asendit etteantud orientiiri suhtes;

- oskab sooritada õpitud pöördeid ja liikumisi ruumisuhteid väljendavate käskluste järgi;
- teab mõisteid suur, väike, keskmine;
- jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega;
- jookseb rahulikus tempos 1-2 minutit;
- sooritab õige teatevahetuse teatevõistluses ja pendelteatejooksus;
- sooritab palliviske paigalt;
- sooritab kaugushüppe hoojooksult;
- oskab mängida mõnd õpitud liikumismänge;
- oskab riietuda vastavalt ilmastikutingimustele;
- järgib hügieenireeglid.

Kehalise kasvatuse ainekava 3. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jooks, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamise teenistuses. Alustatakse kehaliste harjutuste tehnika õppimise ning ujumise algõppega.

Õppesisu ja -tegevused

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, liikumismängud, talialad.

Eesmärk: algteadmised võimlemisest, kergejõustikust, erinevate liikumismängude õpetamine.

Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele.

Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslast arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.

Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.

Elementaarsed teadmised spordialadest ning Eesti sportlastest.

Võimlemine

Rivi ja korraharjutused

- Loendamine. Pöörded paigal, liikumisel. Ümberrivistumine ringjoonele, kolonni. Kujundliikumised.

Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused

- Hüplemisharjutused hoonööriga, koordinatsiooniharjutused koordinatsiooniredelil.

Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused

- Üldarendavad võimlemisharjutused vahenditeta ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel.

Rakendusvõimlemine

- Ronimine varbseinal, kaldpingil, kandmine, ripped, toengud. Riplemine kangil.

Akrobaatika

- Aheltirel ette, tarel taha, poolspagaat, turiseis, kaarsild, juurdeviivad harjutused ratas kõrvale õppimiseks.

Tasakaaluharjutused

- Liikumine joonel, võimlemispingil kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega.

Tasakaalumängud, osavusharjutused võimlemispingil

- Juurdeviivad harjutused toenghüppeks. Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Mitmesugused jooksuharjutused. Jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvaajajooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Kiirendusjooksud kuni 40m. Jooks rahulikus tempos 3 minutit (mänguvormis).

Hüpped

- Kõrgushüpe otsehoolt (üle nööri). Hüpped üle madalate taksituste sammasendis õige maandumisasendiga. Kaugushüpe hoojooks. Kaugushüpe hoojooksult.

Visked ja viskeharjutused

- Märkvisked. Pallivise sammudelt. Viskemängud. "Pallikool".

Sport-ja liikumismängud

- Jooksu- ja hüppemängud.
- Pallikäsitsemise harjutused (juurdeviivad kombineeritud harjutused, harjutused erinevateks sportmängudeks – korvpall: palli põrgatamine paigal, liikumisel, söötmine püüdmise; jalgpall: palli vedamine, peatamine, söötmine, löögid väravale.
- Pallikool. Rahvastepall.

Talialad

Suusatamine

- Ohutusnõuded suusatades. Suusavarustuse transport. Tasakaaluharjutused suuskadel. Libisamm, paaristõukeline, kahesammuline klassikaline sõiduviis, paaristõukeline sammuta klassikaline sõiduviis.

Kelgutamine

- Mängulised harjutused, teatevõistlused kelkudel.

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsioone lugemise saatel;
- sooritab tireli ette, turiseisu;
- jookseb 3 minutit rahulikus tempos;
- sooritab määrustepärase palliviske paigalt;
- sooritab määrustepärase kaugushüppe hoojooksult paku tabamiseta;
- oskab mängida reeglitepärast õpitud liikumismängu;
- sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates, püüdes ning mängib nendega liikumismänge;
- suusatab paaristõukelise sammuta klassikalise sõiduviisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise klassikalise sõiduviisiga.

Kehalise kasvatuse ainekava 4. klassile

Maht

2 tundi nädalas (1 tund kehaline kasvatus, 1 tund ujumine)

70 tundi õppeaastas (35 tundi kehalist kasvatust, 35 tundi ujumist)

Rõhuasetused

Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jook, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamise teenistuses. Alustatakse kehaliste harjutuste tehnika õppimise ning ujumise algõppega.

Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevuste ning harjutustega. Kehalise ja motoorse arengu seisukohast on väga tähtis motiveerida õpilasi süsteemseks kehaliseks aktiivsuseks – treeninguks. Uute liigutuste õppimisel ei arene üksnes luu- ja lihaskond, vaid sellest protsessist võtab osa ka kesknärvisüsteem. Oluline on õpilaste mootorika arendamisega koos pöörata tähelepanu ka kognitiivsele ja sotsiaalsele-emotsionaalsele arengule.

Õppesisu ja -tegevused

Teema: võimlemine, kergejõustik, sportmängud, talialad, ujumine.

Eesmärk: anda uusi teadmisi kehalises kasvatuses, õpilaste igakülgne füüsiline arendamine.

Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele, kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi läbi erinevate kõnni-, hüppe-, viske- ja jooksuharjutuste ning roomamis- ja ronimisharjutuste.

Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Anda teadmisi iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi Tutvustada erinevaid spordialasid, suurvõistlusi ja tuntumaid sportlasi Eestis.

Võimlemine

Rivi-ja korraharjutused

- Ümberrivistumine viirus ja kolonnis.

Kõnni-, jooksu-, hüplemisharjutused

- Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonõoriga.

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused

- Rühiharjutused. Põhiasendid ja liikumised
- Vabaharjutused kõikidele lihasrühmadele. Üldarendavad võimlemisharjutused saatelugemise saatel. Harjutused vahenditeta, vahenditega: käte ja jalgade hood, lõdvestumised, vetrumised.

Rakendusvõimlemine

- Ronimine, roomamine, kandmine, ripped, käte erinevad haarded ja hoided. Hooglemine rippes.

Akrobaatika

- Erinevad tirelid (aheltirel ette, trel taha, trel harkistest, kaarsild ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused, ratas kõrvale, kätelseis abistamisega).

Tasakaaluharjutused

- Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused võimlemispingil, pöörded ja mahahüpped.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Jooksuasendi ja liigutuste korrigeerimine. Põlve-, sääretõstejooks. Jooks erinevatest lähteasenditest (ka paarides) reageerimiskiiruse arendamiseks.
- Kiirendusjooksud 50-60m. Pendelteatejooks. Kestvusjooks maastikul (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega, lumes). Püstilähe ühe käe toetusel. Madallähte tutvustamine.

Hüpped

- Kõrgushüpe-üleastumishüpe. Kaugushüpe täishoolt. Ridahüpped (hüpped jalalt-jalale).

Visked

- Märkivisked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki. Teatevõistlused ja mängud topispallidega
- Pallivise hoojooksult.

Sportmängud

Korvpall

- Palli hoie söötes, püüdes. Palli põrgatamine, söötmine – kombineeritud harjutused elementide õppimiseks, kinnistamiseks.

Saalihoki

- Mängu tutvustamine, ohutusnõuded. Algharjutused - saalihokikepi hoidmine, palli kontrollimine.

Jalgpall

- Palli söötmine, peatamine, vedamine. Kombineeritud harjutused. Löögitehnika.

Rahvastepall

- Rahvastepall – erinevate reeglitega (erinevad võimalused mänguks).
- Erinevate sportmängude tutvustamine: frisbee, sulgpall.

Talialad

Suusatamine

- Vahelduvtõukeline kahesammuline klassikaline sõiduviis. Mäesõiduelemendid - trepptõus, käärtõus, põhilaskumisasend.

Kelgutamine

- Teatevõistlused, osavusharjutused, - mängud nõlval.

Ujumine

- Veega kohanemise harjutused, vees olemine ja edasiliikumine, ujumise põhifunktsioonide (sukeldumine, hõljumine, libisemine) omandamine.

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- sooritab lihtsama harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;
- sooritab lihtsama põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni lugemise saatel;
- oskab täita riviharjutusi;
- teab õpitud oskussõnu;
- jookseb määrustepäraselt kiirjooksu stardikäsklustega;
- jookseb individuaalses tempos 800m;
- oskab põrgatada palli;
- suusatab jõukohases tempos 1 km
- suhtub positiivselt ujumisse;
- on omandanud oma elu päästmiseks vajaliku ujumisoskuse;
- julgeb hüpata sügavasse vette, ujuda 100m rinnuli, sukelduda basseini põhja ujukpulkade järele, ujuda 100 m selili.

Kehalise kasvatuse ainekava 5. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Kehalise ja motoorse arengu seisukohast on väga tähtis motiveerida õpilasi süsteemseks kehaliseks aktiivsuseks – treeninguks. Uute liigutuste õppimisel ei arene üksnes luu- ja lihaskond, vaid sellest protsessist võtab osa ka kesknärvisüsteem. Oluline on õpilaste motoorika arendamisega koos pöörata tähelepanu ka kognitiivsele ja sotsiaalsele-emotsionaalsele arengule.

Õppesisu ja -tegevused

Teema: võimlemine, kergejõustik, sportmängud, talialad.

Eesmärk: anda uusi teadmisi kehalises kasvatuses, õpilaste igakülgne füüsiline arendamine.

Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele, kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent.

Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades.

Anda teadmisi iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi. Eesmärgiks on motiveerida õpilasi tegelema süstemaatiliselt kehaliste harjutustega. Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevustega ja harjutustega.

Tutvustada erinevaid spordialasid, suurvõistlusi ja tuntumaid sportlasi Eestis.

Võimlemine

Rivi- ja korraharjutused

- Kujundliikumised erinevate liikumisviiside kasutamisega.

Kõnni-, jooksu-, hüplemisharjutused

- Erinevad kõnni-, jooksu-, ja hüplemisharjutuste seosed. Kombineeritud hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga.

Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused

- Rühiharjutused – kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused.
- Vabaharjutused vahenditega, jõu ja venitusharjutused, lõdvestusharjutused.

Rakendus- ja riistvõimlemine

- Upp-, tiri-, kinnerripe. Tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (abistamisega).

Akrobaatika

- Painduvust arendavad harjutused. Erinevad tirelid, seisud. Tiritamm – juurdeviivad harjutused. Kätelseis abistamisega. Akrobaatikakava esitamine.

Tasakaaluharjutused

- Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused võimlemispingil vahenditega.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Madallähe, jooksu alustamine madallähtest, stardikäsklused.
- Kestvusjooks maastikul (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega).
- Tõkkejooksu tutvustavad harjutused.

Hüpped

- Kaugushüpe – sammumärk. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamisega.
- Kõrgushüpe (üleastumishüpe)- juurdeviivad harjutused.

Visked

- Määrustepärane pallivise hoojooksult.

Sportmängud

- Erinevate sportmängude tutvustamine: frisbee, sulgpall.

Korvpall

- Palli hoie visates. Vise korvile. Kombineeritud põrgatamise, söötmise ja viske harjutused.

Jalgpall

- Löögitehnika õppimine, arendamine, täiustamine. Palli löömine õhust, liikuva palli omaksvõtmine, söötmine.

Saalihoki

- Palli vedamine. Palli söötmine. Kombineeritud sööduharjutused. Visked väravale.

Talisport

Suusatamine

- Erinevate tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Kukkumine ja tõusmine nõlval. Sahkpidurdus. Pidurdamine laskumisel ennetava kukkumisega. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis.

Õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- sooritab lihtsama harjutuskombinatsiooni võimlemispingil;
- oskab sooritada rivi- ja korraharjutusi;
- oskab õpetaja juhendamisel arendada oma kehalisi võimeid (teostab akrobaatilisi harjutusi vastavalt võimetele);
- sooritab kaugushüppe paku tabamisega;
- oskab alustada kiirjooksu madallähtest, teab stardikäsklusi ja jõuab joosta vastavalt võimetele 60 m;
- suudab joosta jõukohases ühtlases tempos 1 km;
- suusatada individuaalses tempos 1,5 km vahelduval maastikul.

Kasutatavad õppematerjalid nooremas kooliastmes:

- Aule, R., koost. (1993). *Kergejõustikualade õpetamine*. Tartu: TÜ.
- Haljaste, K., Jagomägi, G. (2005). *Õpeta mind ujuma*. Tartu: Ilmamaa.
- Hein, V. (1995). *Harjutusvara võimlemise elementide õpetamiseks*. Tartu: TÜ.
- Jalak, R., Neissaar, I. (1995). *Jõu ja venitusharjutusi igaihele, kes soovib olla tugev ja terve*. Tartu: TÜ.
- Kivisalu, K. (2007). *Mängime!*. Pere ja Kodu Raamat. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.
- Liik, E. (2005). *Pallikool, võrkpallimängud*. Tartu: Atlex.
- Neeme, A., Roosma, S. (1980). *Tasakaalu arendamisest algklassidele*. Tallinn: TPÜ.
- Paavilainen, A. (2008). *Saalihoki. Treenerite tasemekoolitus*. EOK.
- Piisang, M., Raudsepp, I (2003). *Kehaline kasvatus – abiks õpetajale*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Sahva, U. (1991). *Üldarendavad harjutused mattidel ja võimlemisriistadel*. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus
- Zilmer, K. (1994). *Juku suusakool*. Tallinn: Eesti Suusaliit.
- Truupõld, A. (1993). *Akrobaatika harjutuste tehnika ja õpetamise meetoodika*. Tallinn: TPÜ.
- Tälli, H., Miil, M. (1986). *Kehaline kasvatus tervisehäiretega õpilastele*. Tallinn: Eesti NSV Haridusministeerium.
- *Mängima Tallinn 2005*
- *Laste kehalise kasvatus harjutusvara*. Kartoteek. Eesti Spordiselts “Kalev”.
- *Sulgpall kõigile – õpetaja käsiraamat*. Tallinn: Eesti Sulgpalliliit, 2011.
- Kehalise kasvatus liidu materjalid www.ekkl.edu.ee
- EOK treenerite koolituse õppekavade ja õppematerjalide register ww.eok.ee/treenerid
- “Liikuma kutsuv kool” materjalid www.liikumakutsuvkool.ee

Kehalise kasvatus ainekava 6. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

6. klassis arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid ning kujundatakse liigutusvilumused, arvestades murdeast lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb (ülesannete täitmine esitatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaani koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahtemoadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime).

Õppesisu ja -tegevused

Teema: võimlemine, kergejõustik, sportmängud, talialad.

Eesmärk: oluline roll on õpilaste kehaliste võimete arendamisel ja täiustamisel ning liigutusvilumuste kujundamisel, arvestades murdeest lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi.

Teadvustatakse õpilasi tervislike eluviiside põhitõdedest ja nende järgimisest, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes.

Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades.

Anda teadmisi iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi.

Tutvustada erinevaid spordialasid, suurvõistlusi ja tuntumaid sportlasi Eestis.

Võimlemine

Rivi- ja korraharjutused

- Loendamine, pöörded paigal, ümberpöörded, käskluse „paigal“ täitmine, kujundliikumised erinevate liikumisviiside kasutamisega.

Kõnni-, jooksu-, hüplemisharjutused

- Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsaja hoonööriga.
- Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused saatelugemise või muusika saatel. Rühiharjutused.
- Jõu ja venitusharjutused, lõdvestusharjutused, koordineerimisharjutused. Lühikesed harjutuste kombinatsioonid kõikidele lihasgruppidele.

Akrobaatika

- Erinevad tirelid, tiritamm. Painduvust arendavad harjutused, kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega. Harjutuste kombinatsioonid. Akrobaatika kava õppimine, esitamine.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Kepikõnd - kõnni tehnika, ohutusnõuded.
- Kiirendusjooksud 30 m, 60 m, ringteatejooks ja teatevahetus ringteatejooksus. Tõkkejooks. Kestvusjooks maastikul (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega).

Hüpped

- Erialane soojendus. Kordushüpped. Kombineeritud hüpped mäkke.

Visked/tõuked

- Kuulitõuget tutvustavad harjutused topispalliga, kuulijännid. Ohutusnõuded.
- Õpitud alade võistlusmäärustikud.

Sportmängud

- Erinevate sportmängude tutvustamine: sulgpall, bocce, frisbee.

Korvpall

- Sammudelt vise korvile. Kombineeritud harjutused õpitud tehnikaelementide täiustamiseks. Kaitseasend. Pealevisked liikumiselt. 1:1 harjutused.

Võrkpall

- Ettevalmistavad harjutused võrkpalliks. Pallikooli harjutused. "Pioneeripall".

Jalgpall

- Pallikäsitsusharjutused. Reeglid. Õppemäng lihtsustatud reeglitega.

Saalihoki

- Eestkäesööt ja söödu vastuvõtmine. Tagantkäesööt ja söödu vastuvõtmine. Ühe puutega sööt.

Suusatamine

- Laskumine nõlvast ületades ebatasasusi. Laskumine lisäülesannetega. Uisusammsõiduviis ilma suusakeppideta.
- Sõit murdmaal individuaalses tempos.

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- oskab õpetaja juhendamisel sooritada üldarendavaid jõu- ja venitusharjutusi;
- teab soojendusharjutuste tähtsust;
- oskab sooritada põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni saatelugemise või muusika saatel;
- oskab sooritada õpitud toenghüpet (hark-või kägarhüpet);
- sooritab madallähte stardikäsklustega ja oskab joosta määrustepäraselt lühimaadistantse (60m, 100m, 200m);
- suudab joosta vastavalt võimetele T-400m ja P – 800m;
- suudab joosta individuaalses tempos T - 1 km ja P – 1,5km

- oskab sooritada sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga;
- oskab mängida reeglite järgi rahvastepalli ja järgida kohtuniku otsuseid;
- suudab täita ühe sportmängu kontrollharjutuse;
- suusatada vahelduval maastikul järjest 2 km.

Kehalise kasvatuse ainekava 7. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb (ülesannete täitmine esitatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaani koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahtemadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime).

Positiivse enesehinnangu kujunemisel on individuaalne lähenemine väga oluline. Tunnis omandatud oskuste ja teadmiste toel suunatakse õpilasi iseseisvalt harjutama ja sportima.

Tutvustatakse spordieetika nõudeid (aus võistlus, võistlusmäärustest kinnipidamine, vastase austamine).

Õppesisu ja -tegevused

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, sportmängud, suusatamine.

Eesmärk: innustada õpilasi oma kehalisi võimeid arendama ja liigutusoskusi täiustama. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist. Suund on õpilaste iseseisvuse järk-järgulisel tõusul erinevate harjutuste sooritamisel.

Teadvustada kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkusest

Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Anda teadmisi esmaabivõtetest ning kuidas tegutseda. (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral.

Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.

Anda teadmisi iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).

Võimlemine

Rivi- ja korraharjutused

- Loendamine, pöörded paigal, liikumisel, ümberpööre sammuliikumisel, kujundliikumised: jagunemine ja liitumine.

Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused

- Üldarendavad harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks.
- Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks, jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Koordinatsiooniharjutused.

Iluvõimlemine (T)

- Harjutused võimlemisrõngaga.

Akrobaatika

- Akrobaatika kava õppimine ja tervikliku kava esitamine. Kätelseis , kaks ratast kõrvale.

Tasakaaluharjutused poomil (võimlemispingil) (T)

- Erinevad sammukombinatsioonid, sammuga ette pööre 180 kraadi, jala hooga taha pööre 180 kraadi.

Kergejõustik

Jooks ja jooksharjutused

- Sprindi soojendusharjutused. Kiirendusjooksud 30 m, 50 m, 60 m.
- Kestvusjooks maastikul (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega).

Hüpped

- Eelsoojendusharjutused kaugushüppes, täpsushüpped, kõrgushüpe (flopi tutvustamine, juurdeviivad harjutused).

Visked/tõuked

- Erialased soojendusharjutused viseteks/tõugeteks Kuulijännid, kuulitõuge paigalt. Ohutusnõuded kuulitõukesektoris. Õpitud alade võistlusmäärustikud.

Sportmängud

- Erinevate sportmängude tutvustamine: sulgpall, bocce, frisbee.

Korvpall

- Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Kombineeritud harjutused. Tehnikaelementide täiustamine erinevate harjutuste kombinatsioonidega.

Jalgpall

- Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega.

Võrkpall

- Ülalt-, altsööt pea kohale, vastu seinat, paarides. Kolme viskega võrkpall.

Saalihoki

- Eestkäe tõstesööt ja söödu vastuvõtmine. Kaitseasend. Kaitsemäng. Individuaalne palliga ründemäng.

Suusatamine

- Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Laskumine madalalendis. Sahkpööre, uisusamppööre, paralleelpööre. Paaristõukeline kahesammuline uisusammsõiduviis (lauskmaa variant).

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- sooritab etteantud tervikliku harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;
- oskab arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele õpitu järgi;
- mängida üht sportmängu lihtsustatud reeglite järgi;
- teavad ohutusnõudeid kuulitõukesektoris;
- joosta jõukohases ühtlases tempos T- 1,5 km ja P-2 km;
- suusatada ühtlases tempos T-2 km ja P- 3 km.

Kehalise kasvatuse ainekava 8. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Süsteemiseeritakse ja teadlikustatakse praktilisi sportlikke oskusi, kinnistatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks kehakultuuriharrastuseks.

Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid. Tutvustatakse erinevaid spordialasid, Eesti olümpiavõitjaid, tuntumaid sportlasi.

Õppesisu ja -tegevused

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, sportmängud, suusatamine.

Eesmärk: innustada õpilasi oma kehalisi võimeid arendama ja liigutusoskusi täiustama.

Teadvustada kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkusest.

Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Anda teadmisi esmaabivõtetest ning kuidas tegutseda. (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral.

Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.

Anda teadmisi iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).

Võimlemine

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.

- Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, esitamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks.
- Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.

Iluvõimlemine (T)

- Harjutuskombinatsioon vahendiga (rõngas, hüpits).

Akrobaatika

- Kava koostamine õpitud elementidest (8 elementi) ja esitamine.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Sprindidistsid, keskmaadistsid. Kordusjooksud, täpsusjooksud, intervalljooksud.
- Murdmaajooks (maastikujooks erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega).

Hüpped

- Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (flopp)

Kuulitõuge

- Erialased soojendusharjutused kuulitõukeks. Kuulitõuge paigalt ja hooga (juurdevõtusammudega).

Sportmängud

Korvpall

- Korvpalli võistlusmäärused, korvpalli elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. "osava korvpalluri harjutusvara".

Võrkpall

- Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Alt-est palling.

Saalihoki

- Võistlusmäärused. Tehnikaelementide täiustamine, kinnistamine läbi kombineeritud harjutuste.

Jalgpall

- Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega.
- Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine.
- Jalgpall lihtsustatud reeglite järgi.

Suusatamine

- Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele sõiduviisile. Õpitud sõiduviiside tehnika täiustamine ja kinnistamine. Teatesuusatamine.

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- oskab arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele õpitu järgi;
- oskab sooritada erinevaid soojendusharjutusi;
- oskab mängida üht sportmängu lihtsustatud reeglite järgi;
- oskab mängida üht sportmängu võistlusmäärustiku kohaselt;
- oskab abistada kaaslasi;
- suudab joosta individuaalses tempos 2 km (T); 3 km (P);
- suudab suusatada individuaalses tempos 2km (T); 3 km (P);
- teab vastupidavuse, jõu- ja painduvuse arendamise üldisi harjutusi;
- regulaarse harjutamise tähtsust;
- enesekontrollivõtteid.

Kehalise kasvatuse ainekava 9. klassile

Maht

2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Rõhuasetused

Süsteemiseeritakse ja teadlikustatakse praktilisi sportlikke oskusi, kinnistatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks kehakultuuriharrastuseks.

Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid.

Tutvustatakse erinevaid spordialasid, Eesti olümpiavõitjaid, tuntumaid sportlasi.

Õppesisu ja -tegevused

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, sportmängud, suusatamine.

Eesmärk: kinnistatakse teadmisi sportlikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks spordiharrastuseks.

Teadvustada kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkusest.

Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Anda teadmisi esmaabivõtetest ning kuidas tegutseda. (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral.

Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid. Anda teadmisi iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).

Võimlemine

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused

- Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena.
- Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks.
- jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.

Akrobaatika

- Iseseisev akrobaatika kava koostamine ja esitamine.

Kergejõustik

Jooks ja jooksuharjutused

- Erialased soojendusharjutused sprindiks ja pikamaajooksuks. Intervalljooksud.
- Murdmaajooks (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega) fartlek.

Hüpped

- Määrustepärane kaugushüpe, määrustepärane kõrgushüpe (flopp), kõrgushüppe sammumärk.
- Kolmikhüpet tutvustavad harjutused.

Kuulitõuge

- Kuulitõuge hooga. Kuulitõuke võistlusmäärustik.

Sportmängud

Korvpall, saalihoki, jalgpall

- Sportmängude tehnikaelementide täiustamine läbi kombineeritud harjutuste. Mäng lihtsustatud reeglitega.

Suusatamine

- Erinevad murdmaasuusatamise distantsid.
- Õpitud murdmaasõidu ja mäesõidu tehnikaelementide täiustamine ja kinnistamine.

Õpitulemused

põhikooli lõpetaja teab:

- vastupidavuse, jõu- ja painduvuse arendamise üldisi harjutusi;
- regulaarse harjutamise tähtsust;
- enesekontrollivõtteid;

oskab:

- arendada juhendamise teel oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele õpitu järgi;
- sooritada rühi- ja koordinatsiooni harjutusi muusika saatel;
- joosta määruste paraselt sprindi distantse 60m, 100m, 200m 400m;
- mängida üht sportmängu lihtsustatud reeglite järgi;
- mängida üht sportmängu võistlusmäärustiku kohaselt;

suudab:

- joosta jõukohases ühtlases tempos T- 2,5km ja P-3,5km;
- osaleda pendelteatejooksus ja ringteatejooksus;
- vastavalt võimetele sooritada määrustepäraselt hooga kaugushüpet ja kõrgushüpet;
- suusatada tasasel maastikul (tasakaal) sobivat sõidutehnikat valides;
- suusatada ühtlases tempos T-3 km ja P- 5 km.

Kasutatavad õppematerjalid

- Aule, R., koost. (1993). *Kergejõustikualade õpetamine*. Tartu: TÜ.
- Hein, V. (1995). *Harjutusvara võimlemise elementide õpetamiseks*. Tartu: TÜ.
- Jalak, R., Neissaar, I. (1995). *Jõu ja venitusharjutusi igaiühele, kes soovib olla tugev ja terve*. Tartu: TÜ.
- Liik, E. (2005). *Pallikool, võrkpallimängud*. Tartu: Atlex.
- Paavilainen, A. (2008). *Saalihoki. Treenerite tasemekoolitus*. EOK.
- Piisang, M., Raudsepp, I (2003). *Kehaline kasvatus – abiks õpetajale*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Sahva, U. (1991). *Üldarendavad harjutused mattidel ja võimlemisriistadel*. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus
- Zilmer, K. (1994). *Juku suusakool*. Tallinn: Eesti Suusaliit.
- Truupõld, A. (1993). *Akrobaatika harjutuste tehnika ja õpetamise meetoodika*. Tallinn: TPÜ.
- Truupõld, A. (1996). *Abistamine, julgustamine ja esmaabi sportimisel*. Tallinn: Haridusministeerium.
- *Laste kehalise kasvatuses harjutusvara*. Kartoteek. Eesti Spordiselts "Kalev".
- Kehalise kasvatuses liidu materjalid www.ekkl.edu.ee
- EOK treenerite koolituse õppekavade ja õppematerjalide register ww.eok.ee/treenerid

Tööõpetus

Õppeaine kirjeldus

Tööõpetuse tundides kujundatakse tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse esteetilist maitset, kujundatakse säästvat suhtumist materjalisse. Tööõpetus on õppeaine, kus teadmiste ja oskuste omandamine ning isiksuseomaduste kujunemine toimub eelkõige praktilises tegevuses. Tööoskuste kujundamise kõrval on oluline roll suhtlemisel, oskusel korraldada ühistegevust, küsida abi ja anda nõu. Nimetatud eesmärkide täitmise eelduseks on oskuste omandamine etapiti. Esmalt täidetakse ülesandeid imiteerimise teel, tegevust kommenteeritakse koos pedagoogiga. Järgneb omandatud oskuste rakendamine korralduse põhjal, millega kaasneb pidev pedagoogi hinnang. Kolmandat etappi iseloomustab omandatud oskuste rakendamine koos kommenteerimisega, hiljem ka oskus oma tööst ise sõnaline kokkuvõtte teha:

- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale;
- õpib töötama suulise instruksiooni järgi;
- õpib töötama teksti toel.

Praktiliste tööoskuste õpetamine toimub alljärgnevas järjestuses:

- 1) koostegevus õpetajaga: osa tööoperatsioone võib sooritada õpetaja , osa tehakse koos;
- 2) töötamine matkides: iga operatsioon eraldi, 2–3 operatsiooni kaupa, kogu ülesanne;
- 3) töötamine näidise järgi: detailide kaupa, valmis töö;
- 4) töötamine suulise instruksiooni järgi: instruksioonid operatsioonide kaupa, instruksioonid kogu töö sooritamiseks.

Praktilise töö raskusaste sõltub materjalist, töövahenditest, sooritatavatest operatsioonidest ja näidistöö keerukusest.

Õpetuse eesmärgid

Tööõpetusel on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistamisel täita oluline roll. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli sooritama. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd.

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused võimetele vastavaks tööks ja harrastuseks;
- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- arendab loovust ja esteetilist maitset;
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- oskab ja tahab teha võimetele vastavat tööd;
- on valmis koostööks.

Lõiming

Tööõpetus on õppeaine, mis lõimib teoreetilised teadmised igapäevaelus vajalike praktiliste oskustega. Oluline osa on säilitada ja arendada rahvuslikke kultuuritraditsioone. Õppeaine lõimib teadmisi, mis on omandatud teistes õppeainetes. Tööõpetuse ainekava koostamisel arvestab õpetaja ka teistes ainetes õpitavaga.

Tööõpetuse lõiming teiste ainevaldkondadega üldpädevuste kaudu

Suhtluspädevus. Teabeallikate abil töötamine arendab funktsionaalset lugemisoskust ning rikastab õpilaste sõnavara. Oma töö esitlemine annab esinemiskogemusi ning arendab väljendusoskust.

Matemaatikapädevus. Õpilane kasutab tööprotsessis loogilist mõtlemist ja matemaatilisi teadmisi. Iseseisvalt tehtud töö on alati ka praktiline tagajärg, võimalus on oma vigu kohe märgata, analüüsida ning paremaid lahendusi leida.

Sotsiaalne pädevus. Tehnika ja tehnoloogia arengu tundmine, selle põhjuste teadvustamine ja edasiste arengusuundade mõistmine aitab kaasa inimühiskonna arengu tunnetamisele. Ühiselt töötades õpitakse järgima käitumisreegleid, teistega arvestama ja oma arvamusi kaitsma. Tutvumine eri maade kultuuritraditsioonide ning nende kujunemise põhjustega aitab mõistvalt suhtuda teistesse rahvustesse.

Väärtuspädevus. Tööõpetus on suuresti oma olemuselt väärtuspädevuste edasikandja. Lõimingut teiste ainetega toetavad aineüleised temaatilised üritused, nt kooli jõululaat, vastlad, mardipäev vabariigiaastapäev, emadepäev jne.

Tööõpetuse lõiming teiste ainetega teemade ja mõistete kaudu

Tööõpetus annab teadmised ja oskused igapäevaeluga toimetulekuks.

Tööõpetus on õppeaine, mis lõimib teoreetilised teadmised igapäevaelus vajalike praktiliste oskustega. Tutvutakse erinevate materjalide ja nende omadustega ning proovitakse nende kasutamise mitmesuguseid tehnikaid. Oluline osa on säilitada ja arendada rahvuslikke kultuuritraditsioone. Õppeaine lõimib teadmisi, mis on omandatud teistes õppeainetes.

Mida enam õpilase teadmised täienevad, seda rohkem avaneb võimalusi neid kasutada praktilistes tegevustes. Eri valdkonna ainetes käsitletakse sarnaseid ja haakuvaid teemasid, mis oleks võimalik ja otstarbekas ajastada sobivalt. See eeldab aineõpetajatelt tutvumist teiste ainetega ainekavadega ja koostööd.

Näitena mõned ainetevahelised kattuvad teemad:

matemaatika: arvutamine, loogika;

kunst: kompositsioon, värvusõpetus, kavandamine, disainimine.

Tööõpetuse lõiming teiste ainetega läbivate teemade kaudu

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine-tööharjumuste kujundamine, iseseisvalt tegutsemine, loovalt mõtlemine ja vastutamine oma töötulemuste eest on omase tehnoloogiavaldkonna ainetele. Samast aspektist läheneb ka kunsti- ja muusikaõpetus. Loova mõtlemise ja tegutsemise roll on elus toimetuleku alus.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – Algatusvõime, ettevõtlikus ja koostöö on omavahel tihedalt seotud Oma ideede realiseerimise ja tööprotsessi organiseerimise oskus on üks põhilisi

valdkonna õppeainete eesmärged. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult läbiviidud koolis läbiviidavad üritused, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovida.

Kultuuriline identiteet – Tutvumine esemelise kultuuri ja kommetega annab võimaluse näha kultuuride erinevusi ja teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Sellest vaatenurgast toetavad seda läbivat teemat ka lugemine, loodusõpetus, inimeseõpetus ja kunstiõpetus.

Teabekeskond – Oma töö kavandamisel õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud informatsiooni usaldusväärsust. Interneti kasutamine näitlikustamiseks õpetaja abiga annab võimaluse olla kursis tehnoloogia uuendustega ning tutvuda disainerite ja käsitöö tegijate loominguga üle maailma.

Tervis ja ohutus – Erinevate tööliikide juures on oluline tööohutusega tutvumine ning ohutusnõuete arvestamine töötamisel. Mitmesuguste looduslike ja sünteetiliste materjalide ning nende omadustega tutvumine aitab teha tervisest lähtuvaid valikuid esemelises keskkonnas. Sama teemat käsitletakse nii loodusõpetuses kui ka inimeseõpetuses.

Väärtused ja kõlblus – Tööõpetuse tundides kujundatakse hindavat suhtumist töösse ja töö tegijasse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteisega arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel. Arvestatakse alljärgnevat erisusi:

- Tööõpetuses on oluline õpetaja hinnang tehtud tööle.
- Õpetajapoolne suunamine aitab õpilast ise oma tegevusele ning töö tulemusele hinnangut anda.
- Hinnates arvestatakse õpilase loovust ülesannet lahendades, töö kulgu ja saavutatud õpitulemusi.
- Lisaks võetakse hindamisel arvesse õpilase arengut, püüdlikkust, töökultuuri ja abivalmidust teiste õpilaste vastu.

Tööõpetuse ainekava 3. klassile

Maht

70 tundi

Rõhuasetused

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju järgi. Ülesandeid täidetakse valdavalt koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi.

Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

Õpilased hakkavad oma tegevust kirjeldama nii töö käigus kui ka hiljem, kirjeldades töö teostamise etappe ja võtteid. Kujundatakse üldisi õpioskusi: oskust vaadelda, võrrelda, kuulata, küsimustele vastata, täita suulisi lühikorraldusi.; oskust eristada objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi, tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid

Õpilasele õpetatakse töövahendite õiget ja ohutut kasutamist, kujundatakse korraharjumusi, oskust oma tööd lõpule viia.

Oluline on arvestada tundide korrektsioonilise suunaga. Kõikides tundides arendatakse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju, mootorikat, kõne mõistmist ja suulist väljendusoskust käelise tegevuse kaudu.

Õppesisu ja -tegevused

Töövahendid: ümara- ja teravaotsalised käärid, liim (pulgaliim, kummiliim, PVA, kliister), liimilapp, voolimisalus, joonlaud, šabloon, jäme nõel, naaskel. Töövahendite ohutu kasutamine.

Töösused: Rebimine: kontuuri järgi paberist lihtsamate kujundite rebimine (apelsin, lumememm).

Mõõtmine: paberil ja kartongil vajalike pikkuste mõõtmine täissentimeetrites.

Šablooni kasutamine: õhukese puuvillase riide lõikamine šablooni järgi.

Koolutamine: ruumilised paberitööd ja kompositsioonid erineva laiuse, pikkuse ja värvusega paberiribadest.

Soonimine: paksema paberi ja õhema kartongi soonimine jämeda nõelaga voltimise hõlbustamiseks (mapp, karp).

Lõikamine: paberist, õhemast kartongist, riidest ja nahast mitmesuguste kujundite lõikamine kääridega; paberisse teravaotsaliste kääridega erikujuliste aukude (aknakaunistus, lukuauk, võrk) lõikamine.

Liimimine: paberi, kartongi, lõnga, riide, naha ja loodusliku materjali liimimine tasapinnale (maastik, kollaaž, karbist buss) ja osaline liimimine ruumilise efekti saavutamiseks (puuvõra, habe, karbiloomad ja esemed).

Voltimine: ruudu-, ristküliku- ja ringikujulise paberi voltimine keskkoha leidmiseks. Lihtsate esemete ja figuuride voltimine (paat, kala, konn).

Voolimine: õpitud võtete valimine ja kasutamine (inim- ja loomakujundid, metsaalune metsaelanikega).

Detailide õige liitmine ja tööde viimistlemine.

Meisterdamine: erinevate materjalide ja töövõtete kombineerimine (näpunukud, nukumööbel, majapidamisjääkidest loomad ja esemed); traadi painutamine (liigendfiguuride detailide ühendamine, lihtsamad kujundid); naha rullimine ja põimimine (hundinuiad, ehted, järjehoidja); paberskulptuur (oreliviled, kõrghooned).

Modelleerimine: looduslikust materjalist ja makulatuurist vormitööd (sambla- ja õlepallid, lehepärg, lihtsamad linnu-, looma- ja inimfiguurid ning lihtsamad seaded).

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja oskab:

- nimetada erinevate materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev(suunamisel);
- valida töövõtteid, lähtudes materjalist (paberi rebimine, lõikamine, voltimine; savi voolimine erinevate võtetega);
- tikib eelpistet;
- kasutada materjali ökonoomselt;
- voldida lihtsamaid kujundeid;
- mõõta paberil vajalikke pikkusi täissentimeetrites;
- lõigata kääridega paberist, õhemast kartongist ja riidest mitmesuguseid kujundeid;
- paneb niiti nõelasilmast läbi;
- teha lihtsamaid meisterdamistöid majapidamisjääkidest ja looduslikust materjalist;
- õmbleb riidele kahe auguga nõöpi;
- hoida korras oma töökohta;
- valmistada tähtpäevalisi ruumikaunistusi.

Kasutatavad õppematerjalid

- Hiiop, J. (2010). *Voolimine ja lõikamine. Uudsed võtted käsitöötundi*. Tallinn: AS TEA.
- Jõe, L. (2010). *Nobedad näpud. Erinevaid meisterdamisvõtteid*. Tallinn: AS TEA.
- Larsson, M., Jeppsson, A. (2011). *Meisterdamist läbi aasta*. Tallinn: Sinisukk.
- <http://www.isetegija.net/index.php?pid=86>
- <http://www.miksike.ee/documents/main/lisakogud7kylli/eessona,html/>

Tööõpetuse ainekava 4. klassile

Maht

70 tundi

Rõhuasetused

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Sellel etapil õpib laps olema töö juures piisavalt püsiv ja täpne. Ta hakkab oma valmistööd hindama, näidisega võrdlema, kujuneb enesekontrollioskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

Õppesisu ja -tegevused

Materjalid: paber, kartong, majapidamisjäädid, nahk, karusnahk, riie, lõng, puit, vineer, õhuke plekk, vask- ja alumiiniumtraat, looduslik materjal (hundinuialehed), taimematerjal. Materjali valik ja kasutamise võimalused.

Töövahendid: nõel, heegelnõel, naaskel, nuga, haamer, käärid, naelad. Töövahendite ohutu kasutamine.

Töösuskused: Õmblemine: nõela niidistamine, sõlme tegemine; eelpiste (kontuuri järgi traageldamine); ühekordne õmblus, käsitsi palistamine (nukutekk); kannaga nõöbi õmblemine (soki- ja kindaloomad).

Heegeldamine: alg- ja ahelsilmused (kett, kaardikaunistused).

Naela löömine: kujundite, mustrite ja mosaiikide moodustamine puit- või vineeralusele kontuuri järgi; naela kasutamine pleki augustamiseks.

Meisterdamine: erinevate materjalide, töövahendite ja -võtete valik ning kombineerimine töö eesmärgist lähtudes (raamatu- ja vihikuümbris; maja, erinevate karpide konstrueerimine etteantud pinnalaotuse järgi; lihtsad mänguasjad, kujundid ja konstruktsioonid (raudteejaam, kuukulgur); naelte löömise tulemusel saadud kujundite täitmine niidi ja lõngaga; nahast lihtsate esemete valmistamine (võtmehoidja, järjehoidja, dekoratiivpudel, ehetekarp); konstruktorite kasutamine (lego).

Modelleerimine: vormitööd erinevast materjalist (kolmeharuline palmik, nukk, loomad, maketid, tähtpäevalised taimeseaded).

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja oskab:

- teha lihtsamaid punumistöid (palmik, järjehoidja);
- teeb meisterdamistöid erinevatest materjalidest;
- lõigata kartongist ja riidest šablooni abil mitmesuguseid kujundeid;

- paneb niidi nõelasilmast läbi ja teeb sõlme;
- teeb üleloomispistet;
- teha käsitsi lihtõmblust;
- õmmelda kannaga nõöpi;
- käsitseda õigesti heegelnõela;
- heegeldada alg- ja ahelsilmust;
- käsitseda naasklit, haamrit ja naelu;
- kasutada materjali ökonoomselt;
- kasutada ohutult töövahendeid ja hoida neid korras;
- hoida korras oma töökohta ja -ruumi;
- kaunistada tähtpäevadeks ruumi.
- hindab oma tööd esteetilisest ja praktilisest küljest.

Kasutatavad õppematerjalid

- Hiiop, J. (2010) *Voolimine ja lõikamine. Uudsed võtted käsitöötundi*. Tallinn: AS TEA.
- Jõe, L. (2010) *Nobedad näpud. Erinevaid meisterdamisvõtteid*. Tallinn: AS TEA.
- Larsson, M., Jeppsson, A. (2011). *Meisterdamist läbi aasta*. Tallinn: Sinisukk.
- Pink, A. (2002). *Kudumine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2003). *Õmblemine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2004). *Heegeldamine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A., Teder, K. (2005). *Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- <http://www.isetegija.net/index.php?pid=86>
- <http://www.miksike.ee/documents/main/lisakogud7kylli/eessona.httul/>

Käsitöö

Õppeaine kirjeldus

Käsitööd iseloomustab loov käeline aktiivsus, mis on oluline õpilase füsioloogilises ja vaimses arengus. Tööülesannete valikul lähtutakse eesmärgist arendada laste vaimseid ja füüsilisi võimeid: mootorikat, tähelepanu, silmamõõtu, ruumitaju, kujutlusvõimet jne. Õpilased töötavad erinevate materjalidega, võrdlevad nende omadusi ja töötlemise viise. Omandatakse oskus käsitseda lihtsamaid tööriistu ning kasutada õigeid esmaseid töövõtteid. Oluline on arendada oma töö kavandamise oskust, kasvatada iseseisvust otsustusi tehes ning kujundada leidurivaistu.

Õpetaja kavandab tööülesanded selliselt, et lubatud ja oodatud oleksid mitmesugused lahendused ning õpilastel jääks võimalus rakendada oma fantaasiat. Pööratakse tähelepanu tööle ning tulemuse esteetilisusele. Arutletakse leitud põnevate ideede üle ja innustatakse loovast tegevusest rõõmu tundma. Igal õppeaastal tehakse ühistöid või korraldatakse aineprojekte. Nende käigus õpitakse koos teistega töötama, üksteist abistama, teiste arvamusi arvestama ning oma arvamusi põhjendama. Kuna käsitööõpetuse tundide põhisisu on loominguline praktiline tegevus, on sel ainel täita emotsionaalselt tasakaalustav ülesanne õppes.

Käsitöötundides tutvub õpilane ühtlasi kutseõppe võimalustega, kujundab valmisoleku elada ja töötada tänases ja tuleviku kiirelt muutuvast tehnoloogiamailmas.

Käsitöö tundides kujundatakse tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse esteetilist maitset, kujundatakse säästvat suhtumist materjalisse. Tööoskuste kujundamise kõrval on oluline roll suhtlemisel, oskus osaleda grupi- ja ühistegevustes, küsida abi ja anda nõu.

Praktiliste tööoskuste õpetamine toimub alljärgnevas järjestuses:

1. koostegevus õpetajaga: osa tööoperatsioone võib sooritada õpetaja, osa tehakse koos;
2. töötamine matkides: iga operatsioon eraldi, 2-3 operatsiooni kaupa, kogu ülesanne;
3. töötamine näidise järgi: detailide kaupa, valmis töö;
4. töötamine suulise instruksiooni järgi: instruksioonid operatsioonide kaupa, instruksioonid kogu töö sooritamiseks.

Praktilise töö raskusaste sõltub materjalist, töövahenditest, sooritatavatest operatsioonidest ja näidistöö keerukusest.

Õpetuse eesmärgid

Käsitööl on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistamisel täita oluline roll. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli sooritama. Käsitöö aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd.

Käsitööga taotletakse, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused võimetele vastavaks tööks ja harrastuseks;
- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale;
- õpib töötama suulise instruksiooni järgi;
- õpib töötama teksti toel;
- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- arendab loovust ja esteetilist maitset;

- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- oskab ja tahab teha võimetele vastavat tööd;
- on valmis koostööks.

Lõiming

Käsitöö on õppeaine, mis annab võimaluse teoreetiliste teadmiste lõimimiseks igapäevases elus vajalike praktiliste oskustega. Oluline osa on säilitada ja arendada rahvuslikke kultuuritraditsioone. Õppeaine lõimib teadmisi, mis on omandatud teistes õppeainetes. Käsitöö ainekava koostamisel arvestab õpetaja ka teistes ainetes õpitavaga Aine nimetusest lähtuvalt ei ole tegemist ainult käsitsi tehtava tööga vaid pigem töötegemise õpetusega, siin saadakse ülevaade käsitöö arengust seoses tehnoloogia arenguga. Õpilastele luuakse tingimused mõistmaks esemelist keskkonda, kultuuritraditsioonide ja tehnoloogilise maailma arengut, õpitakse kasutama tehnoloogia rakendusvõimalusi ning analüüsima tehnoloogilisi lahendusi, õpitakse märkama erinevate maade käsitöötraditsioone ning nende seost ajaloo, kliima, usu ja kultuuritavadega. Loomingulistel ja praktilistel tegevustel on ka lõõgastav funktsioon nii õppetöös kui tulevases elus. Käsitöö seos tarbekunstiga loob eeldused loominguliseks eneseteostuseks.

Käsitöö tundides on õpetus enamjaolt praktilise suunitlusega. Praktiliste esemete tarvis ideede genereerimisel võivad inspiratsiooni pakkuda mistahes aines omandatud teadmised (nt ajaloo, bioloogiast, geograafiast, kunstist, matemaatikast). Siin ongi õpetajal hea võimalus läbi arutelude luua seoseid teistes ainetes õpitud mõistete, protsesside ja teemadega, samas toimub ka väärtuste ja hoiakute kujundamine.

Sisemise lõimingu kaudu oskab õpilane tunnetada oma võimeid ja oskab seostada neid eluks vajalike ning loominguliste tegevustega. Õpilase sisemist lõimingut toetab väline s.o õppekava lõiming.

Ainesisene horisontaalne lõiming

Siduvateks komponentideks aineosiste vahel on loovus, idee kavandamine, tööprotsessi organiseerimine ja praktiline lahendus (ise valmistatud ese,). Esemelise disainimisel on võimalus kombineerida erinevaid tehnikaid ja tööliike, saavutamaks originaalseid lahendusi. Oluline on julgustada õpilasi fantaseerima ja leiutama.

Ainesisene vertikaalne lõiming

Vertikaalne lõiming saavutatakse põhiliselt õpitulemuste kaudu. Õigete töövõtete kujundamine, loomingulisuse innustamine, materjalisäästlik tarbimine ja ohutult töökeskkonnas tegutsemine on käsitööõpetuse õpitulemus. Sellele tuginedes toimub ainesisene vertikaalne lõiming põhimõttel lihtsamast keerukamaks: teemadering laieneb; joonistamise ja kleepimise asemel kasutatakse kavandamisel tehnilist kirjaoskust ning arvuteid; töövõtted mitmekesisemad; tehnoloogia muutub keerukamaks, lisanduvad eriotstarbelised masinad, elektrilised tööriistad; praktilised esemed/tooted on töömahukamad, kvaliteetsemad ja esteetilisemad. Tundes

erinevate ametite olemust tekib side koolis õpitud ja tegeliku tööeluga, toimub sujuv üleminek mänguliselt reaalsusse, kus kõik edasine oleneb õpilase huvidest, võimetest, enesehinnangust ja tahtest.

Ainevaldkondlik lõiming

Kavandamine ja tööprotsessi organiseerimine läbib kõiki teemasid. Kõikide teemade käsitlemisel seostatakse käelise tegevuse võimalusi igapäevaeluga, kujundatakse õppekava üldpädevusi, teadvustatakse kultuuride mitmekesisust ja õpitakse hindama meie rahvuslikku kultuuripärandit. Praktilise tegevuse kaudu toimub oskuste, teadmiste ja väärtushoiakute omandamine, töö kui inimesele eriomase tegevuse teadvustamine ja tähtsustamine.

Käsitöö lõiming teiste ainevaldkondadega üldpädevuste kaudu

1) Väärtuspädevus – Tehnoloogiaainetes kujuneb väärtustav suhtumine töösse ning töö tegijasse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteise arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel.

Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toimumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas.

Õpitakse märkama ja kasutama rahvuslikke elemente esemete disainimisel.

Läbi praktiliste ülesannete kinnistub terviseteadlik käitumine, ergonoomika põhimõtete arvestamine ning tervisliku toitumise ja sportliku eluviisi koostoimimise väärtustamine.

2) Sotsiaalne pädevus – Ühiselt töötades õpitakse teisi arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma. Tutvumine eri maade kultuuritraditsioonide ja nende kujunemise põhjustega aitab mõistvalt suhtuda teistesse rahvustesse.

3) Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata praktilise töö valmimist, oskab oma nõrku ja tugevaid külgi analüüsida töö planeerimisel ja teostamisel. Suudab järgida töö teostamisel terveid eluviise ja lahendada rühmatöodes kaasõpilastega tekkivaid probleeme.

4) Õpipädevus – Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma töövõimeid. Lugeda ning mõista tehnoloogiaga seostuvaid teabe- ja tarbetekste. Tehnoloogiatundides on hea kasutada teistes ainetes õpitut, sh õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades.

5) Suhtluspädevus – Teavet kogudes areneb õpilase funktsionaalne lugemis- ja kirjaoskus ning täieneb tema tehnoloogiasõnavara. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saadakse esinemiskogemusi ning areneb väljendusoskus. Tööülesannete ning projektide tarvis materjali ja teabe otsimine ning uurimine aitab kaasa võõrkeelte omandamisele.

6) Matemaatikapädevus – Tehnoloogiaainetes kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Õpilase arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg. Analüüs ning paremate lahenduste leidmine on tunni lahutamatu osa.

7) Ettevõtlikkuspädevus – Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Oma ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult elluviidud projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovida.

Erinevate esemete disainimine ning valmistamine pakub õpilastele loomingulise eneseväljenduse võimalusi. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama esemete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritaustaga.

8) Digipädevus – Tutvustatakse intellektuaalomandi kaitset. Arvuti kasutamise võimalus oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskkonnas esitlema (blogid, videod).

Õppematerjali otsingud internetist (nt. www.pinterest.com; www.ilutegija.com).

Erinevate programmide kasutamine (joonestamine, koomiksite valmistamine, mustrite joonistamine).

Tikkimismasina kasutamine koos arvuti kasutamisevõimalusega (mustrite loomine ja esemete kujundamine).

Uueks võimaluseks on 3D printeri ja arvuti kasutamine tööde teostamisel.

Käsitöö lõiming teiste ainetega teemade ja mõistete kaudu

Mida enam õpilase teadmised täienevad, seda rohkem avaneb võimalusi neid kasutada praktilistes tegevustes. Nii nagu laieneb kooliastmeti käsitöö aines teemade ring, tuleb teistes ainevaldkondades juurde ka uusi õppeaineid ja teadmisi. Eri valdkonna ainetes käsitletakse sarnaseid ja haakuvaid teemasid, mis oleks võimalik ja otstarbekas ajastada sobivalt. See eeldab aineõpetajatelt tutvumist teiste ainetega ainekavadega ja koostööd.

Kunst: kompositsioon, värvusõpetus, kavandamine, disainimine.

Käsitöö: tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus, disain, toote kavandamine, toote viimistlemine, materjalide liigid ja nende omadused, tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemisprotsessis, ohutud töövõtted.

Käsitöö lõiming teiste ainetega läbivate teemade kaudu

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ – Tööharjumuste kujundamine, iseseisvalt tegutsemine, loovalt mõtlemine ja vastutamine oma töötulemuste eest on omane tehnoloogiavaldkonna ainetele. Samast aspektist läheneb ka kunsti- ja muusikaõpetus. Loova mõtlemise ja tegutsemise roll on elus toimetuleku alus. Oma huvide ja annete teadvustamine loob eeldused edasisteks valikuteks õppimises või muudes tegevustes.

„Keskkond ja jätkusuutlik areng“ – käsitöös ja kunstiõpetuses pööratakse suurt tähelepanu materjalide säästlikule tarbimisele ja taaskasutusele.

Eri valdkonna ainetes käsitletakse sarnaseid ja haakuvaid teemasid, mis oleks võimalik ja otstarbekas ajastada sobivalt. See eeldab aineõpetajatelt tutvumist teiste ainete ainekavadega ja koostööd.

Kunst: kompositsioon, värvusõpetus, kavandamine, disainimine.

Tööõpetus: tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus, disain, toote kavandamine, toote viimistlemine, materjalide liigid ja nende omadused, tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemisprotsessis, ohutud töövõtted.

Energia ja ressursside kokkuhoid käsitöö tundides aitab loodusõpetuses ja keskkonnaõpetuses saadud ökoloogiaalaseid teadmisi kinnistada.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ – Oma ideede realiseerimise ja tööprotsessi organiseerimise oskus on üks põhilisi valdkonna õppeainete eesmärke.

„Kultuuriline identiteet“ – Tutvumine esemelise kultuuri, kommetega annab võimaluse näha kultuuride erinevusi ja teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Sellest vaatenurgast toetavad seda läbivat teemat ka kirjandus, ajalugu ja kunst.

„Teabekeskkond“ – Oma töö kavandamisel info kogumiseks õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud informatsiooni usaldusväärsust. Interneti kasutamine annab võimaluse olla kursis tehnoloogia uuendustega ning tutvuda disainerite ja käsitöö tegijate loominguga üle maailma. Siin on oluline võõrkeelte, enamasti inglise keele oskus.

„Tehnoloogia ja innovatsioon“ – Arutletakse intellektuaalomandi kaitse ning arvuti kasutamise võimaluste üle oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskkonnas esitlema. Tutvumine täisautomaatsete arvuti abil juhitavate seadmetega ning võimalusel ka nendega töötamine aitab tunnetada tänapäevaseid tehnoloogia võimalusi. Siin lõimuvad arvutiõpetus, kunst, käsitöö ja matemaatika.

„Tervis ja ohutus“ – Erinevate tööliikide juures on oluline tööohutusega tutvumine ning ohutusnõuete arvestamine töötamisel. Mitmesuguste looduslike ja sünteetiliste materjalide ning nende omadustega tutvumine aitab teha tervisest lähtuvaid valikuid esemelises keskkonnas. Sama teemat käsitletakse nii loodusõpetuses kui ka inimeseõpetuses.

„Väärtused ja kõlblus“ – käsitöös kujundatakse hindavat suhtumist töösse ja töö tegijasse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteisega arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel.

Käsitöö tuginedes teistes ainetes omandatud teadmistele, vajab teemade käsitlemisel ajalist kooskõlastamist. Arvestades, et teemad aines ei ole klassiti omavahel otseselt seotud ja ajaliselt järjestatud, on võimalik kohandada teemade käsitlemine ajaliselt teiste lõimuvate ainete teemadega.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel.

Arvestatakse alljärgnevat erisusi:

- Käsitöös on oluline õpetaja hinnang tehtud tööle.
- Õpetajapoolne suunamine aitab õpilast ise oma tegevusele ning töö tulemusele hinnangut anda.
- Hinnates arvestatakse õpilase loovust ülesannet lahendades, töö kulgu ja saavutatud õpitulemusi.
- Lisaks võetakse hindamisel arvesse õpilase arengut, püüdlikkust, töökultuuri ja abivalmidust teiste õpilaste vastu.

Teadmiste ja oskuste kokkuvõtvaks hindamiseks põhikooli lõpul teevad õpilased lõputöö.

Lõputöö teostamisel hinnatakse:

- planeerimist ja disaini (originaalsust, iseseisvust, idee või kavandi rakendamise võimalust, materjali ja töövahendite valiku otstarbekust, toote valmistamise viisi, tööjoonise tehnilist korrektsust jms);
- valikute (idee, töötlusviisi, materjali jms) tegemise ja põhjendamise ning seoste kirjeldamise oskust;
- valmistamise kulgu (koostööoskust, iseseisvust tööd tehes, materjalide ja töövahendite ning kirjalike ja infotehnoloogiliste vahendite kasutamise oskust, teoreetilisi teadmisi ja nende rakendamise oskust, tööohutuse järgimist jms);
- õpilase arengut (edasipüüdlikkust, vaimset ja füüsilist arengut);
- töö tulemust (idee teostust, toote viimistlust, esteetilist väärtust, töö õigeaegset valmimist, toote kvaliteeti jm), sh üksikute ülesannete sooritamist ja toote esitlemise oskust.

Õpilast hinnates võetakse arvesse kultuurse käitumise reegleid ja õpilase hoiakuid (püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, õpperuumide kodukorra täitmist, töökust, järjekindlust, tähelepanelikkust jm). Õpilaste teadmisi, tehnilist nutikust ja loovust.

Käsitöö ainekava 5. klassile

Maht

70 tundi

Rõhuasetused

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise, ühendamise, viimistlemise oskused.

Õppesisu ja -tegevused

Materjaliõpetus: jämedakoelise riidematerjali (juteriie) kasutamine, tikkimisniitide (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng) äratundmine ja kasutamine; villa, korrutatud villase lõnga, puuvillase, villase ja siidriide äratundmine.

Töövahendid: jäme suure silmaga nõel, jäme heegelnõel, jämedad metallvardad, õmblusnõelad, nõöpnõelad, õmblusniit, joonlaud, seep, käärid, käsiõmblusmasin.

Tööoskused:

Tikkimine: riide lõngade loendamine, niidi kinnitamine töö algul, keskel ja lõpus; eel-, tikk-, vars- ja ahelpiste. Praktiline töö :linik või nõelapadi.

Heegeldamine: heegelnõela ja materjali omavaheline sobitamine, heegelnõela käsitsemine, põhisilmuste (alg-, ahel- ja kinnissilmuste) heegeldamine, tingmärgid. Praktiline töö: sall või pajalapid.

Silmuskudumine: varraste ja lõnga omavaheline sobitamine, silmuste loomine, parempidine silmus, tingmärk, ripspinnakudumine, silmuselise ja sõlmelise ääre kudumine, silmuste mahakudumine, kootud eseme viimistlemine. Praktiline töö: sall või pajalapid.

Õmblemine: puuvillase kanga parema ja pahema poole eristamine; käsiõmblusmasinaga õmblemine, ohutusnõuded õmblusmasinaga töötamisel, sirge õmbluse õmblemine paberil ja riidel (ilma niidita ja niidiga), õmblemise eeltööd: lõigete ääristamine, väljalõikamine, traageldamine, triikimine; õpitavad õmbluste liigid: lihtõmblus, ühekordne palistus, kahekordne palistus; kannaga ja kannata nõöbi õmblemine. Praktiline töö: kott, kummiga seelik jt.

Viltimine- märgviltimine: lill, pall. Praktiline töö: rinnaehte ja võtmehoidja valmistamine.

Õpitulemused

5. klassi lõpetaja oskab:

- tikkida üherealisi pisteid (eel-, tikk-, vars- ja ahelpistet);
- heegeldada alg-, ahel- ja kinnissilmuseid, heegeldada edasi-tagasi ridadena; tunneb heegeldamise ja kudumise õpitud tingmärke;
- määrata varraste ja lõnga omavahelist sobivust;
- kududa parem- ja pahempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena;
- traageldada väljalõigatud detaile;

- õmmelda lihtõmblust, ühekordset palistust ja kahekordset palistust;
- õmmelda riidele kannaga ja kannata nõöpi;
- oskab viltida lille ja palli;
- viimistleda valminud töid.

Kasutatavad õppematerjalid

- Aarne, L., Merilaid, T. (1979). *Tööõpetus IV-VIII klassile: tekstiilmaterjalid, õmblusmasina käsitsemine*. Tallinn: Valgus.
- Pink, A. (2002). *Kudumine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2003). *Õmblemine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2004). *Heegeldamine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A., Teder, K. (2005). *Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Ajakirjad "Minu käsitööd". UAB Petro ofsetas, 2010.
- *Õmblusmasina käsitsemine*. Tallinn: Valgus.
- <http://www.isetegija.net>
- <http://www.miksike.ee/documents/main/lisakogud7kylli>
- <http://blog.iidadesign.eu>
- <http://blog.helmehaldjas.ee>
- <http://www.hobikeskus.ee>
- <http://www.riolis.ru>
- <http://dropsdesignmustrid.wordpress.com/>

Käsitöö ainekava 6. klassile

Maht

70 tundi

Rõhuasetused

Sel etapil muutub tööõpetus ainekesksemaks. Taotletakse, et õpilane hakkab mõistma töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi, küsida raskuste puhul abi ja seda kasutada. Üha rohkem hakatakse kasutama töö planeerimisel verbaalseid tööjuhendeid.

Oluline on, et õpilane omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidisega võrdlemise teel.

Õpetaja olulisim ülesanne on õpilase rolli toetamine lastel ning uute praktilise ja vaimse töö oskuste kujundamine. Tähelepanu vajab teemade ja töövõtete integreerimine eri õppeainetes.

Õppesisu ja -tegevused

Materjaliõpetus: jämedakoelised riidematerjalid, tikkimisniidid (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng), puuvillane jäme heegelniit, vill, korrutatud villane lõng, puuvillane riie- äratundmine, nimetamine, valimine kasutamiseks.

Töövahendid: suure silmaga nõel, heegelnõel (nr 2; 2,5), sukavardad (nr 7), õmblusnõelad, nõõpnõelad, sõrmkübar, õmblusniit (nr 50), mõõduriba, õmbluskriit, käärid, käsiõmblusmasina praktiline kasutamine.

Töösused: Tikkimine: alusmaterjali valik, aed-, rist- ja sämpviste tikkimine. Praktiline töö: nõelapadi või pilt.

Heegeldamine: põhisilmuste (alg-, ahel-, kinnissilmuste ja sammaste) heegeldamine, heegeldamine lihtsate skeemide järgi. Praktiline töö: linik või mänguasjad.

Silmuskudumine: villase lõnga värvikindluse määramine, värvide sobitamine, parem- ja pahempidiste silmuste kudumine (tingmärgid), soki kudumine- soki osade nimetuste teadmine, soonikkoe kudumine, ringselt kudumine, kanna kudumine, silmuste kahandamine, viimistlemine. Praktiline töö: sokid.

Õmblemine: käsiõmblusmasina käsitsemine; ohutusnõuete teadmine ja täitmine õmblusmasinaga õmblemisel, õpitavad õmbluste liigid: kahekordne palistus, kahekordne õmblus, pealeõmmeldud tasku. Praktiline töö: padjapüür, taskutega kott jt.

Viltimine- märgviltimine. Praktiline töö: pilt.

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja oskab:

- kavandada ja valmistada lihtsaid esemeid;
- valida tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;
- tikkida kaherealisi pisteid (aed- rist- ja sämpvistet);
- heegeldada ringselt;
- kududa ringselt;
- kududa sokki;
- käsitseda õmblusmasinat ja õmmelda sellega;
- õmmelda kahekordset palistust;
- õmmelda kahekordset õmblust;
- õmmelda pealeõmmeldud taskut;
- viltida lihtsat pilti;
- viimistleda erinevates tehnikates töid.

Kasutatavad õppematerjalid

- Aarne, L., Merilaid, T. (1979). *Tööõpetus IV-VIII klassile: tekstiilmaterjalid, õmblusmasina käsitsemine*. Tallinn: Valgus.
- Pink, A. (2002). *Kudumine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2003). *Õmblemine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2004). *Heegeldamine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A., Teder, K. (2005). *Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Ajakirjad "Minu käsitööd". UAB Petro ofsetas, 2010.
- *Õmblusmasina käsitsemine*. Tallinn: Valgus.
- <http://blog.iidadesign.eu>
- <http://blog.helmehaldjas.ee>
- <http://www.hobikeskus.ee>
- <http://www.riolis.ru>
- <http://dropsdesignmustrid.wordpress.com/>

Käsitöö ainekava 7. klassile

Maht

70 tundi

Rõhuasetused

Käsitöö kaudu valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida.

Rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid.

Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Tutvustatakse käsitööoskustele toetuvaid elukutseid.

Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

Taotletakse, et õpilane:

- mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi;
- küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda;
- õpib töö planeerimisel kasutama verbaalseid tööjuhendeid;
- omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidisega võrdlemise teel.

Õpilane peab etapi lõpus valdama omandatud õpitoimingute struktuuri-orienteeruma ülesandes, kavandama oma tegevust, seda teostama, kontrollima, tulemust hindama (näidisega võrdlemise teel). Oluliselt tõuseb tööõpetuse osakaal, mis soodustab oma tegevuse struktuuri teadvustamist, praktiliste baasoskuste omandamist ja kestva töö harjumuste kujunemist.

Õppesisu ja -tegevused

Materjaliõpetus: villane riie, jämedakoeline linane või puuvillane riie, korrutatud peenvillane lõng, jäme puuvillane niit iirislõng, vill, korrutatud villane lõng (2 eri värvi), puuvillane- või villane riie- äratundmine, nimetamine, valimine kasutamiseks.

Töövahendid: erineva pikkuse ja jämedusega tikkimisnõelte valimine tööks, tikkimisraam, märkimisvahendite (õmbluskriidid, seebiviilud, kopeerpaberid) kasutamine, heegelnõelte (nr 1, 5, 7) valimine, sukavardad (nr7), mõõdulint, lõikelehed, triikraud, viltimisnõel, õmblusmasin – praktiline kasutamine.

Tikkimine: pinnakattepistete (mähkpiste) tikkimine, pilutamiseks sobivate materjalide tundmine, eeltööd ja lihtpilu tegemine. Praktiline töö: linik või pilt.

Heegeldamine: materjalide omavaheline sobitamine, heegelskeemide lugemine, äärepiitside ja nurkade heegeldamine. Praktiline töö: käterätiku äärepiits.

Silmuskudumine: rahvuslikud kirikindad (äratundmine), kindakirjade lugemine, kinda kudumine, kindaosade tundmine, ringselt kudumine, pöidla-ava kudumine, silmuste kahandamine, pöidla kudumine, kinnaste viimistlemine. Praktiline töö: labakindad.

Õmblemine: õmblusmasina käsitlemine, sissevõtete õmblemine, tõmblukk-kinnise õmblemine, lõigete paigutamine riidele, õmblusvarude märkimine, värvli õmblemine, allääre töötlemine, nõõpaukude, truckide, haakide õmblemine. Praktiline töö: seelik, püksseelik jt.

Viltimine- kuivviltimine. Viltimisnõela käsitlemine (ohutustehnika). Praktiline töö: kuivvilditud lill sallile.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja oskab:

- kavandada ja valmistada lihtsaid esemeid;
- tikib pinnakattepisteid: mähk-, rist-, narmaspiste tikandid;
- tikkida lihtpilu;
- lugeda lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju;
- heegeldada ääre- ja vahepiitse;
- koob kahe eri värvi lõngaga;
- kududa ja viimistleda kinnast ja õmbleb sellega;
- õmmelda tõmblukk-kinnist, sissevõtteid, töödelda alläärt, õmmelda nõõpauke, trucke, haake;

- viltida lihtsat pilti;
- viimistleb ja hooldab valminud töid.

Kasutatavad õppematerjalid

- Aarne, L., Merilaid, T. (1979). *Tööõpetus IV-VIII klassile: tekstiilmaterjalid, õmblusmasina käsitsemine*. Tallinn: Valgus.
- Aljasmets, E. (1992). *Heegeldatud äärepitsid*. Tallinn. Koolibri.
- Pink, A. (2002). *Kudumine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2003). *Õmblemine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2004). *Heegeldamine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A., Teder, K. (2005). *Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Ajakirjad "Minu käsitööd". UAB Petro ofsetas, 2010.
- *Õmblusmasina käsitsemine*. Tallinn: Valgus.
- <http://blog.iidadesign.eu>
- <http://blog.helmehaldjas.ee>
- <http://www.hobikeskus.ee>
- <http://www.riolis.ru>
- <http://dropsdesignmustrid.wordpress.com>

Käsitöö ainekava 8. klassile

Maht

105 tundi

Rõhuasetused

Juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

Selle etapi ülesandeks on ette valmistada õpilasi iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

Õpilane peab etapi lõpus valdama omandatud õpitoimingute struktuuri-orienteeruma ülesandes, kavandama oma tegevust, seda teostama, kontrollima, tulemust hindama (näidisega võrdlemise teel).

Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest ja kujundatakse oskus neid oma töös kasutada. Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida. Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

Õppesisu ja -tegevused

Materjaliõpetus: kangad: õhemad villased, linased ja puuvillased kangad –äratundmine ja kasutamine. Tikkimismaterjal: peenvillane lõng, mulinee, iiris- või siidniit, segakiust tikkimismaterjalid. Kudumismaterjalid: sünteislõng, villane või puuvillane lõng. Materjalid vitraažiks: värvilised klaasikillud, vuugisegu, liim.

Heegeldamismaterjal: pärlilõng, iiris või puuvillane lõng. Materjalide tundmine, eristamine ja valimine sõltuvalt tehtavast tööst.

Töövahendid: peenike suure silmaga nõel, heegelnõel (nr 1; 1, 25), ringvardad, elektriõmblusmasin, aurutriikraud, lõikelehed, kalka.

Tööoskused: elektrilise õmblusmasina praktiline kasutamine. Elektriõmblusmasina hooldamine: puhastamine, õlitamine.

Tikkimine: rahvarõivaste tikandid- võrdlemine, kirjeldamine. Tikandi jäljendamine riidele.

Pinnakattepisted: mähkpiste ja madalpiste tikkimine. Tööde viimistlemine. Praktiline töö: tikand.

Silmuskudumine: tegumoe, koekirja, materjali ja töövahendite sobitamine.

Silmuste ülesloomise viiside tundmine. Tingmärkide teadmine. Koekirjade kudumine.

Lõngast nõöbi valmistamine.

Heegeldamine: pitsiliste heegelkirjade heegeldamine. Efektlõngade kasutamine töös. Skeemi järgi ringselt heegeldamine. Silmuste kasvatamine ja kahandamine. Heegeldatud esemete hooldamine: pesemine, tärgeldamine, kuivatamine, aurutamine, triikimine. Praktiline töö: linik või rõivaste kaunistusdetailid.

Õmblemine: puuvillaste, linaste, villaste ja siidriiete omaduste teadmine, nimetamine, hooldamine. Kanga parema poole määramine. Voldiliigid: ühepoolne volt, vastandvolt, lehvikvolt, nende töötlemine. Passede liigid: sirge ja ümar passe, nende töötlemine: mõõduvõtmine, õige suurusnumbri leidmine. Lõigete kopeerimine lõikelehel. Praktiline töö: öösärk, plus jt.

Vitraaž- valemvitraaž. Klaasi ja segu omadused. Klaasitükkide paigutamine vastavalt kavandile ja seguga vuukide täitmine. Praktiline töö: aknakaunistus.

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- oskab kavandada käsitööeset, valida selle valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid;
- oskab teha pilutamise eeltöid ja tikkida pilutikandit;

- teab puuvillaste, linaste, villaste ja siidriete omadusi ja oskab neid arvestada tööde teostamisel;
- teab voltide ja passede liike;
- oskab valida tööks vajalikke materjale ja töövahendeid;
- oskab jäljendada mustreid ja kannab need riidele;
- oskab teha põhipisteid ja tikkida pinnakattepisteid;
- oskab kududa tingmärkide järgi erinevaid koekirju (palmikut, soonikut, poolpatenti);
- oskab valmistada lõngast nõöpi;
- oskab heegeldada skeemi järgi ringselt;
- oskab käsitseda elektriõmblusmasinat;
- oskab õmmelda lihtsamaid volte, sirget passet, kraed;
- oskab leida ja kopeerida lõikeid lõikelehelte;
- oskab valmistada aknakaunistust valemtraažtehnika;
- oskab viimistleda erinevates tehnikates töid;
- oskab parandada riideid.

Kasutatavad õppematerjalid

- Aarne, L., Merilaid, T. (1979). *Tööõpetus IV-VIII klassile: tekstiilmaterjalid, õmblusmasina käsitlemine*. Tallinn: Valgus.
- Meresmaa, L. (2009). *Näputööd*. Tallinn: Koolibri.
- Pink, A. (2002). *Kudumine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2003). *Õmblemine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2004). *Heegeldamine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A., Teder, K. (2005). *Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Ajakirjad "Minu käsitööd". UAB Petro ofsetas, 2010.
- *Õmblusmasina käsitlemine*. Tallinn: Valgus.
- <http://blog.iidadesign.eu>
- <http://blog.helmehaldjas.ee>
- <http://liann.ee>
- <http://www.hobikeskus.ee>
- <http://www.riolis.ru>
- <http://dropsdesignmustrid.wordpress.com>

Käsitöö ainekava 9. klassile

Maht

175 tundi

Rõhuasetused

Tööõpetuse kaudu valmistatakse noorukeid ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida.

Rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid.

Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Tutvustatakse käsitöökustele toetuvaid elukutseid.

Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas), soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist, mõjutada väärtushinnanguid.

Õppesisu ja -tegevused

Materjaliõpetus: tikkimismaterjal: lavsaankiuga linane riie – äratundmine, kirjeldamine ja valimine tööks. Jämedama eri värvi niidi või lõnga sobitamine alusmaterjaliga. Kudumis – ja heegeldamismaterjal: korrutatud või korrutamata villane lõng. Materjali valimine sõltuvalt tööst. Materjalid vitraažiks: värvilised klaasikillud, vuugisegu, liim. Sünteetiliste ja tehiskiudainete omaduste nimetamine ja arvestamine tööde teostamisel, nende töötlemisiseärasuste tutvumine.

Töövahendid: nõelad põimimiseks. Jämedad, pikad vardad ja/või ringvardad (valimine sõltuvalt tööst). Elektriõmblusmasin – osade nimetused, reguleerimine.

Tikkimine: pilutamine (keerdpilu, põimpilu). Lõngade loendamine.

Silmuskudumine: meie rahvakunsti pitsiliste koekirjade kasutamisega tutvumine. Kudumise tingmärkide tundmine ja nende järgi kudumine. Villasest lõngast esemete viimistlemine: pesemine, kuivatamine, triikimine, hoidmine. Praktiline töö: sall või kott, müts ja papud.

Heegeldamine: heegeldamine kaht või enamal värvi lõngaga. Efektlõngade kasutamine töös. Praktiline töö: suvemütsid, õlarätik, jt.

Õmblemine: Kaunistusvõtted: rüüšid, volangid, krooked, nõörvoldid, tikandid, nende kasutamine. Lõikejoonte nimetused: kontuur-, telg-, keskjoon – nende teadmine. Lõigete kopeerimine, paigutamine riidele, õmblusvarude arvestamine, väljalõikamine. Praktiline töö: pluus, seelik jt.

Vitraaž- valemvitraaž. Klaasi ja segu omadused. Klaasitükkide paigutamine vastavalt kavandile ja seguga vuukide täitmine. Praktiline töö: aknakaunistus.

Õpitulemused

põhikooli lõpetaja oskab:

- valida tikkimiseks, kudumiseks, heegeldamiseks ja õmblemiseks vajaliku materjali, lisandid,
- valida töövahendid ning õige tehnoloogia;
- jäljendada mustreid ja kanda neid riidele;
- heegeldada skeemi järgi;
- kududa kindaid ja sokke;
- kududa kirjalist pinda ja lihtsamaid pitsilisi koekirju tingmärkide järgi;
- määrata oma riiete suurusnumbri;
- õmmelda volange;
- võtta lõikelehelts lõike, paigutada lõikeid riidele ja lisada õmblusvaru;
- õmmelda lihtsamaid esemeid iseseisvalt (sirge seelik, lihtsalõikeline kleit);
- kasutada ainealast teabekirjandust;
- lugeda ja mõista valmisriiete etikette, arvestada sellel esitatavat teavet;
- hooldada erinevast materjalist rõivaid;
- valmistada aknakaunistust valevitraažtehnikas;
- hooldada õmblusmasinat.

Kasutatavad õppematerjalid

- Aarne, L., Merilaid, T. (1979). *Tööõpetus IV-VIII klassile: tekstiilmaterjalid, õmblusmasina käsitlemine*. Tallinn: Valgus.
- Meresmaa, L. (2009). *Näputööd*. Tallinn: Koolibri.
- Pink, A. (2002). *Kudumine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2003). *Õmblemine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A. (2004). *Heegeldamine IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Pink, A., Teder, K. (2005). *Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus IV–IX klass*. Türi: Saara Kirjastus.
- Ajakirjad "Minu käsitööd". UAB Petro ofsetas, 2010.
- *Õmblusmasina käsitlemine*. Tallinn: Valgus.
- <http://blog.iidadesign.eu>
- <http://blog.helmehaldjas.ee>
- <http://liann.ee>
- <http://www.hobikeskus.ee>
- <http://www.riolis.ru>
- <http://dropsdesignmustrid.wordpress.com>

Puu- ja metallitöö

Õppeaine kirjeldus

Tööõpetusel on põhihariduse lihtsustatud õppekava alusel õpetatava lapse arengus ja eluks ettevalmistusel täita oluline roll. Tööõpetuse kaudu omandab laps ainekavas fikseeritud baasoskused, lapsel kujuneb hoiak ja harjumus tööd teha ning teadvustub tööprotsess. Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste osas ka enesekontrolli sooritama. Tööõpetus aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd.

Õpetus arendab töö- ja koostööoskusi, kriitilist mõtlemist ning analüüsi- ja hindamisoskusi.

Erinevate rakenduslikku laadi tegevuste analüüsimine aitab õpilastel teha otsuseid kutsevalikul ning leida endale meeldivaid ja pingeid maandavaid hobisid.

Õpetuse eesmärgid

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja harrastusteks;
- teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana;
- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- õpib töötama suulise ja kirjaliku instruksiooni järgi;
- õpib töötama teksti ja elementaarsete tööjooniste toel;
- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks, arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõuetega;
- õpib oma tööd kavandama, plaani järgi sooritama, kontrollima ning hindama;
- arendab loovust ja esteetilist maitset;
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
- on võimeline omandama kutseharidust.

Lõiming

Ainesisene lõiming

Algtasand e käsitöö tasand (5.–6. klass)

Käsitleb käsitöö, kodunduse ja töö ja tehnoloogiaõpetuse algtodesid. Õpet viiakse läbi koos kunstiõpetusega, samuti integreerides võimalusel teisi õppeaineid, kohaldades üldõpetuse põhimõtteid. Õpilased tutvuvad erinevate materjalide, nende omaduste ja kasutusalaadega ning lihtsamate tööriistadega, kasutavad esmaseid õiged töövõtteid materjalide töötlemisel. Arendatakse õpilaste fantaasiat, loovust, planeerimis- ja mõtlemisoskust ning manuaalset

tegevust. Tööülesannete valikul seatakse eesmärk arendada laste vaimseid ja füüsilisi võimeid: mootorikat, tähelepanu, silmamõõtu, ruumitaju, kujutlusvõimet jne. Oluline ülesanne on õpilaste iseseisvuse kasvatamine. Kujundatakse oma töö kavandamise oskust nii üksi kui ka rühmas töötades. Tööd planeerides arvestab õpetaja võimalusega kasutada koos erinevaid tehnikaid ning materjale. Õpetuse organiseerimisel pööratakse tähelepanu tööohutusele – kaasõpilastele potentsiaalselt ohtlike töövõtete (nt vestmine, saagimine) õpetamisel jaotatakse õpperühm.

Kesktaasand e tehnika taasand (7.–8. klass)

Lõiming toimub nii käsitöö, kodunduse ja töö- ja tehnoloogiaõpetuses ning vähemalt mingis osas õpetatakse kõiki neid aineid kõigile õpilastele. Töö organiseerimisel on oluline õpetajatevaheline koostöö koolis. Õpilane omandab põhilised oskused ja teadmised materjalide ja töövahendite käsitlemisel. Olulist rõhku pannakse õpilaste ideede kujustamisoskusele ja tehnilise leidlikkuse arendamisele ning toote loomisele. Töövahenditena lisanduvad masinad ja seadised.

Tehnoloogia taasand (9. klass, lisaõpe)

Rõhuasetus on projektipõhiste (sh ainetevahelised ja ettevõtetega koostöös) õppetöövormide läbiviimisel – õpetajate juhendamisel teevad õpilased koostööd ühise tulemuse – toote/eseme/ürituse – nimel. Töö organiseerimisel on oluline õpetajatevaheline koostöö koolis.

Üheksanda klassi õppetöö läbiviimise põhimeetodiks on soovitatavalt projektõpe, mis viiakse läbi kas individuaalse või rühmaprojektina. Õpilased planeerivad ise oma töö, jagavad rühmas ülesanded, otsivad vajalikku teavet, kalkuleerivad materjali kulu, valivad töövahendid ning sobiva tehnoloogia töö teostamiseks. Projekti töö tulemusena valmib (valmivad) praktiline/rakenduslik toode/ese ning sellega koos töö käigu kirjeldus. Töö tulemuse hindamisel arvestatakse ka toote/eseme/ürituse suulise või kirjaliku esitlemise oskust.

Projektitöö teemad võivad haarata üht õppeainet, mitut tööõpetuse õppeainet või ka teisi õppeaineid, läbivaid teemasid ning kooli õppekavas oluliseks peetavat. Õpilane omandab oskuse analüüsida ja näha seoseid erinevate ainevaldkondade vahel. Õppetöö toimub peamiselt sotsiaalse suhtlemise kaudu tööprotsessis. Õpilane osaleb aktiivselt tehnoloogia loomisel: praktiliste ja rakenduslike toodete väljatöötamisel. Õppeainetes rõhutatakse leiutajameelse kasvatuse olulisust.

Valdkonnasisene lõiming

Tehnoloogia ainevaldkond toetub teistes õppeainetes omandatud teadmistele, pakkudes võimalusi jõuda praktilistes tegevustes äratundmiseni, et teadmised on omavahel seotud ning rakendatavad praktilises elus. Abstraktsele analüüsile lisanduvad nägemise, kompimise ja katsetamise võimalused ning silmaga nähtav tulemus. Aineprojektid lubavad siduda aine eri valdkondi, luua ainevaldkonnasiseseid seoseid ning seoseid teiste õppeainetega.

Projektitöös on rõhuasetus koostööl ühise tulemuse nimel, milleks on siis mingi tööde või üritus. Traditsiooniliselt on selleks mänguvahendite (nukumajad koos tekstiili ja mööbliga) valmistamine õpilaskodu, pikapäevarühma või lasteaedade tarbeks; õpilaskohviku korraldamine (toitlustamine, lauatarvete valmistamine ja mööbli remont); kooliõue haljastus (lillekastide meisterdamine, hooldamine ja taimekasvatus); koolimeenete valmistamine.

Tehnoloogiaõpetus soodustab erinevates õppeainetes ja elusfäärides omandatu rakendamist praktikas. Siin õpitakse mõistma ülesande lahendamisel või toote loomisel tekkivaid valikuid, leidma ning kombineerima erinevaid teostusviise.

Suhtluspädevus (sh võõrkeeltepädevus). Teavet kogudes areneb õpilase funktsionaalne kirjaoskus ning täieneb tema tehnoloogiasõnavara. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saadakse esinemiskogemusi ning areneb väljendusoskus. Tööülesannete ning projektide tarvis materjali ja teabe otsimine ning uurimine aitab kaasa keele ja kõne arengule.

Matemaatikapädevus. Tehnoloogiaainetes kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Õpilase arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg, vigu (ja nende tagajärgi) märgatakse kohe, analüüs ning paremate lahenduste leidmine on paratamatus.

Loodusteaduslik pädevus. Töötamine erinevate looduslike ja tehismaterjalidega eeldab tutvumist nende materjalide omadustega. Tehnoloogiaõpetuses, käsitöös ja kodunduses puutub õpilane otseselt kokku mitmete keemiliste ja füüsiliste protsessidega.

Sotsiaalne pädevus. Ühiselt töötades õpitakse teisi arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma. Tutvumine eri maade kultuuritraditsioonide ja nende kujunemise põhjustega aitab mõistvalt suhtuda teistesse rahvustesse.

Kunstipädevus. Erinevate esemete disainimine ning valmistamine pakub õpilastele loomingulise eneseväljenduse võimalusi. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama esemete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritaustaga.

Tervise ja kehakultuuri pädevus. Praktilistes ülesannetes kinnistub terviseteadlik käitumine, ergonoomika põhimõtete arvestamine ning tervisliku toitumise ja sportliku eluviisi väärtustamine.

Lõiming läbivate teemadega

Tehnoloogia ainevaldkond seostub kõigi läbivate teemadega.

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ . Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma töövõimeid.

„Keskkond ja jätkusuutlik areng“. Tähtis on toodet valmistades kasutada säästlikult nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Tähelepanu pööratakse keskkonnasäästlike

tarbimisharjumuste kujundamisele ja kujunemisele. Jäätmete sorteerimine ning energia ja ressursside kokkuhoid tundides aitavad kinnistada ökoloogiateadmisi.

„Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“. Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Oma ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult elluviidud projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovida.

„Kultuuriline identiteet“. Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Õpitakse märkama ja kasutama rahvuslikke elemente esemete disainimisel.

„Teabekeskond“. Oma tööd kavandades ja ainealaste projektide tarvis infot kogudes õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud info usaldusväärsust. Interneti kasutamine võimaldab kursis olla tehnoloogia uuendustega ning tutvuda disainerite ja käsitöötajate loominguga terves maailmas.

„Tehnoloogia ja innovatsioon“. Arutletakse intellektuaalomandi kaitse ning arvuti kasutamise võimaluste üle oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskonnas esitlema. Tutvumine arvuti abil juhitavate täisautomaatsete seadmetega ning võimaluse korral ka nende töötamine aitavad tunnetada tänapäevaseid tehnoloogilisi võimalusi.

„Tervis ja ohutus“. Erinevate tööliikide puhul on vaja tutvuda tööohutusega ning arvestada ohutusnõudeid. Tutvumine erinevate looduslike ja sünteetiliste materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid.

Lõiming üldpädevustega

1) Väärtuspädevus – Tehnoloogiaainetes kujuneb väärtustav suhtumine töösse ning töö tegijasse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteise arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel.

Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas.

Õpitakse märkama ja kasutama rahvuslikke elemente esemete disainimisel.

Läbi praktiliste ülesannete kinnistub terviseteadlik käitumine, ergonoomika põhimõtete arvestamine ning tervisliku toitumise ja sportliku eluviisi koostoimimise väärtustamine.

2) Sotsiaalne pädevus – Ühiselt töötades õpitakse teisi arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma. Tutvumine eri maade kultuuritraditsioonide ja nende kujunemise põhjustega aitab mõistvalt suhtuda teistesse rahvustesse.

3) Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata praktilise töö valmimist, oskab oma nõrku ja tugevaid külgi analüüsida töö planeerimisel ja teostamisel. Suudab järgida töö teostamisel terveid eluviise ja lahendada rühmatöodes kaasõpilastega tekkivaid probleeme.

4) Õpipädevus – Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma töövõimeid. Lugeda ning mõista tehnoloogiaga seostuvaid teabe- ja tarbetekste. Tehnoloogiatundides on hea kasutada teistes ainetes õpitut, sh õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades.

5) Suhtluspädevus – Teavet kogudes areneb õpilase funktsionaalne lugemis- ja kirjaoskus ning täieneb tema tehnoloogiasõnavara. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saadakse esinemiskogemusi ning areneb väljendusoskus. Tööülesannete ning projektide tarvis materjali ja teabe otsimine ning uurimine aitab kaasa võõrkeelte omandamisele.

6) Matemaatikapädevus – Tehnoloogiaainetes kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Õpilase arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg. Analüüs ning paremate lahenduste leidmine on tunni lahutamatu osa.

7) Ettevõtlikkuspädevus – Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Oma ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult ellu viidud projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovida.

Erinevate esemete disainimine ning valmistamine pakub õpilastele loomingulise eneseväljenduse võimalusi. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama esemete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritaustaga.

8) Digipädevus – Tutvustatakse intellektuaalomandi kaitset.

Arvuti kasutamise võimalus oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskonnas esitlema (blogid, videod, näitused).

Õppematerjali otsingud internetist (nt. www.pinterest.com, üldine info ja ideede otsing, materjaliõpetus, töö teostamise õpetused jne).

Erinevate programmide kasutamine (joonestamine, mustrite joonistamine).

Uueks võimaluseks on 3D printeri ja arvuti kasutamine tööde teostamisel.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendist.

Õpilast hinnates on oluline nii õpetaja sõnaline hinnang, numbriline hinne kui ka õpilase enesehinnang:

- Tööõpetuses on oluline õpetaja hinnang tehtud tööle.
- Õpetajapoolne suunamine aitab õpilast ise oma tegevusele ning töö tulemusele hinnangut anda.
- Hinnates arvestatakse õpilase loovust ülesannet lahendades, töö kulgu ja saavutatud õpitulemusi.
- Lisaks võetakse hindamisel arvesse õpilase arengut, püüdlikkust, töökultuuri ja abivalmidust teiste õpilaste vastu.

Teadmiste ja oskuste kokkuvõtvaks hindamiseks põhikooli lõpul teevad õpilased lõputöö.

Lõputöö teostamisel hinnatakse:

- planeerimist ja disaini (originaalsust, iseseisvust, idee või kavandi rakendamise võimalust, materjali ja töövahendite valiku otstarbekust, toote valmistamise viisi, tööjoonise tehnilist korrektsust jms);
- valikute (idee, töötlusviisi, materjali jms) tegemise ja põhjendamise ning seoste kirjeldamise oskust;
- valmistamise kulgu (koostööoskust, iseseisvust tööd tehes, materjalide ja töövahendite ning kirjalike ja infotehnoloogiliste vahendite kasutamise oskust, teoreetilisi teadmisi ja nende rakendamise oskust, tööohutuse järgimist jms);
- õpilase arengut (edasipüüdlikkust, vaimset ja füüsilist arengut);
- töö tulemust (idee teostust, toote viimistlust, esteetilist väärtust, töö õigeaegset valmimist, toote kvaliteeti jm), sh üksikute ülesannete sooritamist ja toote esitlemise oskust.

Õpilast hinnates võetakse arvesse kultuurse käitumise reegleid ja õpilase hoiakuid (püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, õpperuumide kodukorra täitmist, töökust, järjekindlust, tähelepanelikkust jm). Õpilaste teadmisi, tehnilist nutikust ja loovust.

Puu- ja metallitöö ainekava 5. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskujuga järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, lõikamise (tükeldamise), viimistlemise oskused.

Õppesisu ja -tegevused

Materjaliõpetus: puu ja puit. Leht- ja okaspuit, kõva ja pehme puit. Prussid, latid, kolmekihiline vineer – ära tundmine, nimetamine, kirjeldamine.

Töövahendid: mõõtmis- ja märkimisvahendid: joonlaud, nurgik, sirkel, elektriline võnksaag, ristisaagimise saag, jõhvsaag, peitel, puitvasar, lihthöövel, vestmisnuga, haamer, hõövelpink (ehitus ja kasutamine), lihvpaber, saagimisrenn – tundmine, nimetamine ja kasutamine korralduse järgi.

Töösused: Mõõtmine: pikkuse, laiuse, paksuse, läbimõõdu mõõtmine joonlauaga. Märkimine: piki- ja ristjoonte tõmbamine pliiatsiga, kujundi märkimine šablooni järgi, pooltapi märkimine. Saagimine: prussi ristkiudu saagimine, vineerist kujundite väljasaagimine jõhvsaega, võnksaega. Naelutamine. Detailide omavaheline ühendamine naeltega. Peiteldamine: mitteläbiva ava peiteldamine. Tappimine. Pooltapi valmistamine. Vestmine: sälkamine, liistu või prussi kaunistamine sisselõigetega.

Praktilised tööd: kassakarp, lillealus, lindude söögilaud, mänguauto jms.

Õpitulemused

5.klassi lõpuks töö- ja tehnoloogiaõpetuses õpilane puutöös:

- teab õppetöökoja sisustust ja korrapidaja ülesandeid;
- tunneb puidu liike (leht-ja okaspuit, kõva ja pehme puit); hõövelpingi ehitust ja oskab seda praktiliselt kasutada;
- kasutab joonlauda esemete mõõtmisel;
- märgib toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, ringjooni ja kaari;
- järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile;
- saab jõhvsaega, võnksaega ja elektrilise tikksaega kõverjoonelisi kujundeid;
- viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga;
- ühendab puitdetaile liim-, kruvi- ja naelliite abil.

5. klassi lõpuks töö- ja tehnoloogiaõpetuses õpilane metallitöös:

- eristab enamlevinud traadiliike ja teab nende omadusi ning kasutusalasid;
- märgib traadile painutus- või lõikekohta, plekile ringjooni ja täisnurki;
- tükeldab traati, lõikab plekki;
- painutab traati (plekki);
- valmistab traadist aasasid, vedrusid, rõngaid;
- ühendab traati vähemalt kahel moel;
- viimistleb materjali lihvpaberiga;
- teeb iseseisvalt pehmest traadist või plekist tasapinnalist kujundit.

Kasutatavad õppematerjalid

- Gurvits, A. (1965). *Laudsepatööd*. Tallinn: Valgus.
- Hirte, W. (1977). *Teeme ise tuhat asja*. Tallinn: Valgus.
- Isok, H., Kõrbe, A., Meior, E., Rihvk, E. (1990). *Poiste tööõpetuse jaotusmaterjal V–VI klassile*. Tallinn: Valgus.
- Kõrbe, A. (1987).. *Tööõpetus IV–VI kl. Puidutööd*. Tallinn: Valgus.
- Lahi, R., Niklus, J., Uibo, I. (1961). *Tööõpetus poistele V–VIII klass*. Tallinn: Eesti Riiklik Rirjastus.
- Meior, E. (1986). *Tööõpetus IV–VI klassile. Metallitööd*. Tallinn: Valgus.

Puu- ja metallitöö ainekava 6. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Taotletakse, et õpilane mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda. Õpib töö planeerimisel kasutama verbaalseid tööjuhendeid. Oluline on, et õpilane omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidisega võrdlemise teel.

Õpetaja olulisim ülesanne on õpilase rolli toetamine lastel ning uute praktilise ja vaimse töö oskuste kujundamine. Tähelepanu vajab teemade ja töövõtete integreerimine eri õppeainetes.

Õppesisu ja -tegevused

PUIDUTÖÖ

Materjaliõpetus: puit (makro- ja mikroskoopiline ehitus, puidu kuivatamine). Okaspuust saematerjalide (laud, pruss, prussik, liist) äratundmine, eristamine, nimetamine, saematerjali virnastamine. Puidurikked: oksad, mädanik, tõugurike, kaldkiulisus – nimetamine, kirjeldamine. Materjali ratsionaalne jätkamine.

Töövahendid: rööbits, suruvahendid (pitskruvi, klamber), käsipuur, puurpink, PVA liim-nimetamine, kasutamine.

Töösused: Märkimine: keeltapi, risttapi märkimine rööbitsaga. Puurimine: kruvidele ja naeltele ettepuurimine, süvitamine käsitsi ja puurpingis. Puuride ehituse tundmine ja ohutustehnikanõuete täitmine. Liidete valmistamine: nael-, kruvi- ja liimliited. Naelte ja kruvide valik. PVA liimi ja suruvahendite kasutamine liimliidetes. Hõoveldamine: hõovli seadistamine. Kitsaspinna hõoveldamine, silindri (koonuse) hõoveldamine. Teritamine: peitli ja hõovliraua teritamine. Tappimine: risttapp ja keeltapp- nimetamine, eritamine, valmistamine.

Praktilised tööd: kaardikepp, kuusejalg, kandik, pink, riidepuu, vasaravars jt.

METALLITÖÖ

Materjaliõpetus: plekk, pleki liigid: alumiiniumplekk, vaskplekk, terasplekk, tinutatud plekk, tsinkplekk- äratundmine, nimetamine, kasutamine; metallivärvid: nitrovärv, emailvärv- äratundmine, värvimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine.

Töövahendid: mõõte- ja märkimisvahendid: rööbits, tseentrinurgik, tsentrikärn- äratundmine, kasutamine korralduse järgi. Meislid: lukksepameisel- nimetamine, iseseisev kasutamine; valtsmeisel- nimetamine, iseseisev kasutamine vastavalt korraldusele. Viilid: lapik-, ruut-, kolmkantviilid- nimetamine, iseseisev kasutamine; romb-, peen- ja sametviil-tundmine, kasutamine vastavalt korraldusele. Lukksepavasari- nimetamine, iseseisev kasutamine. Tornid: lihttorn, survetorn. Kärn, needi algpea tugi, needi lõpp-pea vorm- äratundmine ja kasutamine korralduse järgi. Pintsliid- nimetamine ja iseseisev valimine. Käsikruustangid- äratundmine, kasutamine vastavalt korraldusele. Spiraalpuurid, käsitrell, puurpink- üldise ehituse ja tööpõhimõtete tundmine. Elektrikäi-- üldise ehituse ja tööpõhimõtete tundmine.

Tööoskused: Märkimine: paralleeljoonte, avade, tseentrite märkimine. Palistamine: pleki lihtvaltsimine. Traatimine: pleki serva tugevdamine. Teiseldamine: metalli tükeldamine, liigse töötlusvaru eemaldamine meisliga. Lõikamine: mitmesuguste profiilmaterjalide lõikamine rauasaaga, sisselõiked. Ühendamine: pleki ühendamine neetamise, valtsimise, jootmise teel. Viilimine: tasapinna, nurkade töötlemine viiliga. Puurimine: avade puurimine, süvitamine käsitsi ja mehhaaniliselt. Viimistlemine: peenviilimine, käsitsi lihvimine, värvimine: sissekastmisega, pintsliga. Teritamine: kärni teritamine.

Praktilised tööd: piparkoogivormid, karbid, kühvel, köögiriiv, obadus, nurgik, täring, puurihoidja jt.

Õpitulemused

6. klassi lõpuks töö- ja tehnoloogiaõpetuses õpilane puutöös:

- tunneb ära, eristab ja nimetab okaspuust saematerjale (laud, pruss, prussik, liist);
- virnastab saematerjali;
- jätkab ratsionaalselt materjali;
- kasutab ja nimetab töövahendeid: suruvahendid (pitskruvi, klamber), käsipuur, puurpink, PVA liim;
- puurib ette kruvidele ja naeltele, süvistab käsitsi ja puurpingis;
- tunneb puuride ehitust ja täidab ohutustehnikanõudeid;
- hõõveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust;
- märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi;
- puurib avasid akutrelliga ja puurpingil;
- ühendab puitdetalle liim-, kruvi- ja tappliitega;
- viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib.

6. klassi lõpuks töö- ja tehnoloogiaõpetuses õpilane metallitöös:

- tunneb ära ja nimetab ja kasutab: plekk, pleki liigid: alumiiniumplekk, vaskplekk, terasplekk, tinutatud plekk, tsinkplekk;
- tunneb ära ja nimetab: mõõte- ja märkimisvahendid: rööbits, sirkel, joonlaud, märknõel, lukkseparavasar, tornid (lihttorn, survetorn), kärn, needi algpetugi, needi lõpp-pea vorm, pintsliid ja kasutamine korralduse järgi.
- tunneb spiraalpuuri, käsitrelli, puurpingi üldist ehitust ja tööpõhimõtteid;
- märgib paralleeljoont, avasid, tsentrit;
- traadib ja tugevdab pleki serva;
- puurib avasid, süvistab käsitsi ja mehhaaniliselt;
- viimistleb: peenviilimine, käsitsi lihvimine, värvimine: sissekastmisega, pintsliga.

Kasutatavad õppematerjalid

- Gurvits, A. (1965). *Laudsepatööd*. Tallinn: Valgus.
- Hirte, W. (1977). *Teeme ise tuhat asja*. Tallinn: Valgus.
- Isok, H., Kõrbe, A., Meior, E., Rihvk, E. (1990). *Poiste tööõpetuse jaotusmaterjal V–VI klassile*. Tallinn: Valgus.
- Kõrbe, A. (1987). *Tööõpetus IV–VI kl. Puidutööd*. Tallinn: Valgus.
- Lahi, R., Niklus, J., Uibo, I. (1961). *Tööõpetus poistele V–VIII klass*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Meior, E. (1986). *Tööõpetus IV–VI klassile. Metallitööd*. Tallinn: Valgus.

Puu- ja metallitöö ainekava 7. klassile

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Taotletakse, et õpilane mõistab töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi, küsib raskuste puhul abi ja kasutab seda. Õpib töö planeerimisel kasutama verbaalseid tööjuhendeid. Oluline on, et omandab õpitoimingute struktuuri – orienteerub ülesandes, kavandab oma tegevust, teostab selle, kontrollib ja hindab tulemust näidisega võrdlemise teel.

Õpilased omandavad ladusa lugemisoskuse ning koostavad kirjalikke lühitekste, mida kasutatakse omandatud teadmiste ja oskuste kinnistamiseks ning süstematiseerimiseks ja õpetaja suunamisel uute teadmiste omandamiseks. Oluliselt tõuseb tööõpetuse osakaal, mis soodustab oma tegevuse struktuuri teadvustamist, praktiliste baasoskuste omandamist ja kestva töö harjumuste kujunemist.

Õppesisu ja -tegevused

Puidutöö

Materjaliõpetus: puidu füüsilised ja mehhaanilised omadused: värvus, tekstuur, tihedus, kõvadus, tugevus, elastsus – nimetamine, kirjeldamine. Puit: rõngassooneline, hajusooneline, maltspuiduline, lülipuiduline – äratundmine.

Töövahendid: nurgasaag, viilid, mall, miu- ja tiidusnurgik, taster ja nihik, treipeitlid – äratundmine, nimetamine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Treipink – kasutamine.

Töösused. Mõõtmine: nurga mõõtmine malliga, detaili paksuse ja ava sügavuse mõõtmine nihikuga, läbimõõdu mõõtmine tasteri ja nihikuga. Märkimine: nurga märkimine malliga, miuga, tiidusega; rööptapi ja kaldtapi märkimine šablooniga. Puurimine: läbiva ava puurimine.

Saagimine: liistude saagimine kaldnurga all nurgasaega. Peiteldamine: puidurikete kõrvaldamine panustüki abil. Kõverpindade töötlemine: kõverjoonelise kujuga detailide väljalõikamine puurimise abil, servade töötlemine peitli ja viiliga. Tappimine: kastliidete, kaldtapi ja rööptapi valmistamine. Treimine: silindri ja lihtsa profiili treimine (ohutustehnika treimisel). Geomeetiline puulõige: geomeetrilise mustrilõikamine tasapinnale.

Praktilised tööd: sae käepide, pildiraam, karp, sahtel jms.

Metallitöö

Materjaliõpetus: metallid ja sulamid: malm, teras ja valge vask- omadused, kasutamine; Korrosioon- tekke põhjused, vähendamise võimalused; liimid metallpindade ühendamiseks: EPO, EPD. Liimimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine.

Töövahendid: mõõte- ja märkimisvahendid: sirkel, mall, miu, nihik- nimetamine; sirkli iseseisev kasutamine, teiste äratundmine ja kasutamine juhendi järgi; viilid: poolümar- ja ümarviil- nimetamine ja iseseisev valik kasutamiseks; ristmeislid, lihvkettad, värvipüstol, treiterad (välisterad, otsaterad)- äratundmine ja kasutamine juhendi järgi; treipink (üldine ehitus, tööpõhimõtted) – nimetamine ja valimine iseseisvaks kasutamiseks. Ohutustehnika treipingiga töötamisel.

Töösused: Mõõtmine: nurkade, kõrguse, laiuse, sügavuse mõõtmine. Märkimine: sirgjoonte, kaarte, nurkade märkimine. Meiseldamine: avade, soonte meiseldamine. Ühendamine: paksema lehtmaterjali neetimine, metallide liimimine. Viilimine: avade ja kõrguspindade viilimine. Saagimine: erineva kuju ja paksusega materjali saagimine. Puurimine: poolavade, suure läbimõõduga avade, õhukese materjali puurimine. Teritamine: meisli teritamine. Treimine: treitera kinnitamine, tooriku kinnitamine (lühike detail), välispinna ja otsapinna treimine, astme treimine.

Praktilised tööd: aknanurgad, vasar, suveniirvõti, labidas-reha, küünlajalg jms.

Õpitulemused

Töö- ja tehnoloogiaõpetuses 7. klassi lõpetav õpilane puidutöös:

- teab puidu füüsikalisi ja mehhaanilisi omadusi: värvus, tekstuur, tihedus, kõvadus, tugevus, elastsus – nimetamine, kirjeldamine;
- tunneb töövahendeid: nurgasaag, viilid, mall, treipeitlid – äratundmine, nimetamine ja kasutamine vastavalt korraldusele, treipink – kasutamine;
- järkab puittoorikust detaile 45° nurga all;
- märgib puittoorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile;
- mõõdab detaili läbimõõtu nihikuga;
- märgib ja töötleb rööptappe;
- puurib avasid silinder- ja reguleeritava puuriga;
- saab kõverjoonelisi kontuure tikksaega;
- kinnitab puittooriku treimiseks treipingi tsentrite vahele;
- treib puidust silindrilisi ja astmelisi detaile.

Töö- ja tehnoloogiaõpetuses 7. klassi lõpetav õpilane metallitöös:

- tunneb järgmisi metalle ja sulameid: malm, teras ja valge vask- omadused, kasutamine;
- teab korrosiooni- tekke põhjuseid, vähendamise võimalusi;
- tunneb liime metallpindade ühendamiseks: EPO, EPD. Teab liimimise töövõtteid ja, ohutusnõudeid;
- tunneb mõõte- ja märkimisvahendid: sirkel, mall, nihik- nimetamine; kasutab iseseisvalt sirklit, teiste äratundmine ja kasutamine juhendi järgi; tunneb ära lihvkettad, ja kasutab juhendi järgi;
- mõõdab nurki, kõrgust, laiust ja , sügavust;
- märgib sirgjoonte, kaarte, nurk;
- needib paksema lehtmetsa ja liimib;
- ühendab pleki neetamise, valtsimise, jootmise teel;
- viilib tasapinda ja töötleb nurki viiliga;
- saab erineva kuju ja paksusega materjali;
- puurib poolavasid, suure läbimõõduga avasid, õhukest materjali.

Kasutatavad õppematerjalid

- Gurvits, A. (1965). *Laudsepatööd*. Tallinn: Valgus.
- Hirte, W. (1977). *Teeme ise tuhat asja*. Tallinn: Valgus.
- Kõrbe, A. (1987).. *Tööõpetus IV–VI kl. Puidutööd*. Tallinn: Valgus.
- Lahi, R., Niklus, J., Uibo, I. (1961). *Tööõpetus poistele V–VIII klass*. Tallinn: Eesti Riiklik Rirjastus.
- Meior, E. (1986). *Tööõpetus IV–VI klassile. Metallitööd*. Tallinn: Valgus.
- Nagel, G., Rihvk, E. (2001). *Oma kätega – poiste käsitööraamat*. Tallinn: Ilo.

- Rihvk, E. (2005). *Puidutööd*. Tallinn: Koolibri.
- Rihvk, E., Soobik, M. (2007). *Metallitööd*. Tallinn: Koolibri.

Puu- ja metallitöö ainekava 8. klassile

Maht

3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Juhtivaks tunnetusprotsessiks on mälu, kuid verbaalse mõtlemise osakaal tõuseb. Uute teadmiste omandamisel suureneb funktsionaalse lugemise osatähtsus, õpilased omandavad oskuse teha märkmeid ja neid kasutada, täita ülesandeid suuliste ja kirjalike juhendite järgi.

Tööõpetuse kaudu valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid. Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida. Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

Õppesisu ja -tegevused

PUIDUTÖÖ

Materjaliõpetus: mööblitööstuses kasutatavad puitmaterjalid. Puit-, laast-, puitkiud-, saepuruplaat, vineer, mööblikilp- äratundmine, eristamine, kirjeldamine. Mööbli liigitus kasutusala järgi: elutoa-, köögi-, kontori- jne. Mööbel. Erinevatele mööbliliikidele esitatavate nõuete teadmine. Puidu lõiketeeoriaste aluste teadmine.

Töövahendid: siluhöövel, kaabits- nimetamine, iseseisev valimine kasutamiseks. Puidutöötlemispingid: höövel-, frees-, puur-, sae- ja lihvimispingid- nimetamine, otstarbe kirjeldamine, kasutamine vastavalt korraldusele.

Töösused: Saagimine: pikisaagimine ja järkamine saepinkidel, õuete täitmine. Hõoveldamine: hõoveldamine rihthõovelpingil, paksushõovelpingil. Teritamine: käsisae teritamine viiliga. Treimine: kumer- ja nõguspindade treimine. Tappimine: mitteläbiva (poolpeit-) tapi valmistamine. Mööblikilbi valmistamine: serviti kokku liimitud laudadest mööblikilbi ja ribiklibi valmistamine. Vineerimine: esemete välispinna katmine spooniga. Viimistlemine: läbipaistva ja läbipaistmatu katteviimistluse kasutamine (ettevalmistusohutustehnika tundmine, lakkimine, värvimine). Mööbli koostamine: kokkupandava mööbli koostamine juhendamise järgi.

Praktilised tööd: dekoratiivtaldrik, pliiatsitoos, taburet, lillepostament, sahtel jt.

METALLITÖÖ

Materjaliõpetus: teras, teraste liigitus: süsinikterased, legeeritud terased- teadmised omadustest ja kasutamisest. Metallmaterjali sortiment: traadid, plekid, ümarteras, nurkteras, nelikanteras, raudteerööpad, talad- äratundmine, teadmised kasutamisest.

Töövahendid: Rismus- äratundmine ja kasutamine juhendi järgi. Kermepuurid, keermelõikurid – nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks. Treiterad: mahalõiketerad, sooneterad, sisetreiterad, kujuterad. Puurrid: tsentripuurid, süvipuurid; täpitsad. Freesid: silinderfreesid,otsafreesid, ketasfreesid; kinnitusrakised- äratundmine ja juhendi järgi kasutamine. Freespink (üldine ehitus, töö põhimõte) – nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks.

Tööoskused: Märkimine: rööpjoonte märkimine. Keermetamine: sise- ja väliskeerme märkimine. Puurimine: avade puurimine treipingil. Lõikamine: materjali mahalõikamine tereipingil, freesil. Treimine. Pika detaili, välissoonte, koonuste, avade treimine. Viimistlemine: metallpinna faktuurimine täpitsatega. Teritamine: treitera teritamine. Freesimine: freeside kinnitamine, toorikute kinnitamine, tooriku õige asendi kontrollimine, tasapinnaline freesimine astmete ja soonte freesimine.

Praktiline töö: kärn, neetimistorn, mitmesugused surukruvid, tuulelipp, lipuvarras jt.

Õpitulemused

Töö- ja tehnoloogiaõpetuses 8. klassi lõpetav õpilane puutöös:

- tunneb mööblitööstuses kasutatavad puitmaterjale; puit-, laast-, puitkiud-, saepuruplaat, vineer, mööblikilp- äratundmine, eristamine, kirjeldamine;
- tunneb töövahendeid: siluhöövel, kaabits- nimetamine, iseseisev valimine kasutamiseks; puidutöötlemispingid: höövel-, frees-, puur-, sae- ja lihvimispingid- nimetamine, otstarbe kirjeldamine, kasutamine vastavalt korraldusele;
- loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid;
- saeb ja hõveldab detaile puidutöötuspinkidel;
- valmistab keeltappi, puurib (freesib) tapipesasid;
- valmistab ja kasutab puiduseotisi;
- lõikab ümarpulki lõikepeaga;
- treib keeruka kujuga detaile tsentrite vahel ja ketastoorikuid kinnituskettal.

Töö- ja tehnoloogiaõpetuses 8. klassi lõpetav õpilane metallitöös:

- tunneb järgmisi materjale: teras, teraste liigitus: süsinikterased, legeeritud terased- teadmised omadustest ja kasutamisest; metallmaterjali sortiment: traadid, plekid, ümarteras, nurkteras, nelikanteras, raudteerööpad, talad- äratundmine, teadmised kasutamisest;
- tunneb töövahendeid: keermepuurid, keermelõikurid – nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks; viilid: poolümar- ja ümarviil- nimetamine ja iseseisev valik

kasutamiseks; puurid: tsentripuurid, süvipuurid; täpitsad. kinnitusrakised- äratundmine ja juhendi järgi kasutamine;

- märgib: rööpjooni;
- nimetab ja kasutab iseseisvalt viile: lapik-, ruut-, kolmnurkiid- romb-, peen- ja sametviil-tundmine, kasutamine vastavalt korraldusele;
- meiseldab avasid, sooni;
- keermestab : sise- ja väliskeerme märkimine;
- puurib avasid puurpingil;
- faktuurib metallpinna täpitsatega;
- lõikab mitmesuguseid profiilmaterjale rauasaega, ketaslõikuriga, sisselõiked.

Kasutatavad õppematerjalid

- Gurvits, A. (1965). *Laudsepatööd*. Tallinn: Valgus.
- Hirte, W. (1977). *Teeme ise tuhat asja*. Tallinn: Valgus.
- Isok, H., Kõrbe, A., Meior, E., Rihvk, E. (1990). *Poiste tööõpetuse jaotusmaterjal V–VI klassile*. Tallinn: Valgus.
- Lahi, R., Niklus, J., Uibo, I. (1961). *Tööõpetus poistele V–VIII klass*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Meior, E. (1986). *Tööõpetus IV–VI klassile. Metallitööd*. Tallinn: Valgus.
- Nagel, G., Rihvk, E. (2001). *Oma kätega – poiste käsitööraamat*. Tallinn: Ilo.
- Rihvk, E. (2005). *Puidutööd*. Tallinn: Koolibri.
- Rihvk, E., Soobik, M. (2007). *Metallitööd*. Tallinn: Koolibri.

Puu- ja metallitöö ainekava 9. klassile

Maht

5 tundi nädalas, 175 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

Tööõpetuse kaudu valmistatakse noorukeid ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada pikema perioodi vältel, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid.

Süvendatakse oskust ise oma tööd kavandada ja kontrollida. Rakendatakse eelmistel aastatel omandatud oskusi, suunatakse õpilast õpitu ulatuses valima ja kasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid. Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest, kujundatakse valmisolek nende jätkamiseks. Tutvustatakse käsitööoskustele toetuvaid elukutseid. Õpetatakse kasutama kirjalikke juhendeid, skeeme, jooniseid, käsiraamatuid.

Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas), soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist, mõjutada väärtushinnanguid.

Õppesisu ja -tegevused

Puidutöö

Materjaliõpetus: liimitud ja painutatud detailide - äratundmine, nimetamine, kirjeldamine.

Töövahendid: lekaal, elektrilised väikevahendid: trell, taldlihvija, tikksaag, ülafrees – nimetamine, kasutamine vastavalt korraldustele. Ohutustehnikanõuete tundmine ja järgimine tööpinkidel iseseisvalt töötades.

Tööoskused: Saagimine: kõverjooneliste detailide väljasaagimine tikksaaga, lintsaaga. Šabloonide valmistamine: detaili kuju planeerimine ning kartongile kandmine ruudustiku ja lokaali abil. Teritamine: kaabitsa teritamine, saeketta ja hõövelpingi lõiketera teritamine. Seadistamine: saeketta vahetamine saepingil, terade vahetamine hõövelpingil. Mööbli remont: toolidel, laudadel, kappidel jne tekkivate vigastuste tundmine ja nende parandamine.

Praktilised tööd: diivanilaud, tool, postament, riiul, koolimööbli remont jt.

Metallitöö

Materjaliõpetus: plastid, plastide liigid: polüetüleen; polüsterool; polüvinüülkloriid, orgaaniline klaas, tekstoliit, vahtplast, poroloon – omaduste tundmine, eristamine, kasutamise teadmine. Liim, liimid plastide ühendamiseks: Moment, Supertsement – liimimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine. Nitrolakk, lahustid, lahused – oskus õpetaja juhendamisel kasutada, ohutusnõuete teadmine.

Töövahendid: giljotiinkäärid; muhvelahi; gaasipõleti, nitrolakk; lahused; lahustid; sünteetilised liimid; kohrusvasarad; spiraalpuurid (teritusnurk 70r) – äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Elektrilised väikevahendid: elektritrell, ketaslõikur, elektrilihvmasin, elektriplekikäärid – nimetamine, trelli iseseisev valimine kasutamiseks, teiste äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Elektrikäsitööriistad: isoleeritud käepidemega universaaltangid, pingemõõtur, külglõiketangid, isoleerpael – nimetamine.

Isoleerpaela iseseisev kasutamine, teiste tundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele.

Sepatööriistad: alasi, sepavasarad, sepapihid, pirnid, venitusraud, sepameislid ja -tornid, alusraud – nimetamine, alasi iseseisev valimine kasutamiseks; sepavasara, meisli, torni jt äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele.

Tööoskused: Lõikamine: plastide lõikamine giljotiinkääridega, kuumutatud traadiga, metallide lõikamine ketaslõikuriga. Saagimine: plastide saagimine, pleki saagimine elektriplekikääridega. Puurimine: plastide jahutusega puurimine, avade puurimine, avade puurimine elektritrelliga. Treimine: plastmaterjali treimine. Ühendamine: plastide liimimine. Freesimine: plastmaterjali freesimine. Teraste termiline töötlemine: lõõmutamine,

normaliseerimine, karastamine, koolutamine. Kohrutamine: seinaplaatide valmistamine kohrutusvasaratega. Viimistlemine: oksüdeerimine, söövitamine. Lihvimine elektrilihvimismasinaga. Elektriinstallatsioonitööd: valgustite, pistikupesade, lülitite, juhtmete paigaldamine, kaitsmete vahetamine. Sepistamine: jämendamine, venitamine, avardamine, augulöömine, raiumine, painutamine.

Praktilised tööd: viilpead, kuusejalg, rööbits, lillealus jms.

Õpitulemused

Töö- ja tehnoloogiaõpetuses põhikooli lõpetaja puutöös:

- planeerib puidu töötlemisel oma tegevust ja kontrollib selle tulemusi;
- loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses;
- mõõdab joonlauda, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed ja vajadusel tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles;
- valmistab puidust või plastist detaile etteantud mõõtmeid arvesse võttes ja sobivaid puidutöövahendeid kasutades;
- viimistleb puitsemeid toonimise, värvimise või lakkimisega;
- ühendab puitdetaile liim-, nael-, kruvi-, polt-, pulk- või tappliitega;
- remondib, restaureerib või renoveerib lihtsaid mööbliesemeid ja ehituslaudsepa tooteid;
- materjaliõpetus: liimitud ja painutatud detailide - äratundmine, nimetamine, kirjeldamine;
- töövahendid: lekaal, elektrilised väikevahendid: trell, taldlihvija, tikksaag, – nimetamine, kasutamine vastavalt korraldustele; ohutustehnikanõuete tundmine ja järgimine tööpinkidel iseseisvalt töötades.

Töö- ja tehnoloogiaõpetuses põhikooli lõpetaja metallitöös:

- tunneb ja kasutab vastavalt korraldusele töövahendeid: muhvelahi, nitrolakk; lahused; lahustid; sünteetilised liimid; kohrutusvasarad; spiraalpuurid; elektrilised väikevahendid: elektritrell, ketaslõikur, elektrilihvmasin – nimetamine, trelli iseseisev valimine kasutamiseks, teiste äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele;
- lõikab metallide ketaslõikuriga;
- puurib avasid elektritrelliga;
- teab teraste termilisest töötlemisest: lõõmutamine, normaliseerimine, karastamine, koolutamine;
- valmistab seinaplaate kohrutusvasaratega;
- oksüdeerib ja söövitab; lihvimine elektrilihvimismasinaga.

Kasutatavad õppematerjalid

- Gurvits, A. (1965). *Laudsepatööd*. Tallinn: Valgus.
- Hirte, W. (1977). *Teeme ise tuhat asja*. Tallinn: Valgus.
- Isok, H., Kõrbe, A., Meiorg, E., Rihvk, E. (1990). *Poiste tööõpetuse jaotusmaterjal V–VI klassile*. Tallinn: Valgus.

- Lahi, R., Niklus, J., Uibo, I. (1961). *Tööõpetus poistele V–VIII klass. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.*
- Meior, E. (1986). *Tööõpetus IV–VI klassile. Metallitööd. Tallinn: Valgus.*
- Nagel, G., Rihvk, E. (2001). *Oma kätega – poiste käsitööraamat. Tallinn: Ilo.*
- Rihvk, E. (2005). *Puidutööd. Tallinn: Koolibri.*
- Rihvk, E., Soobik, M. (2007). *Metallitööd. Tallinn: Koolibri.*

Kodundus

Õppeaine kirjeldus

Kodundus on õppeaine, mis annab õpilasele elementaarsed oskused toimetulekuks koduste puhastus- ja korrastustöödega, ettekujutuse tervislikust toitumisest, lihtsamate toitade valmistamise oskuse, ettekujutuse pere majandamisest, toiduainete ostmisest jms. Kodunduse tundides õpitakse, tasakaalustatud menüü koostamist ning analüüsitakse inimeste tarbijakäitumist, väärtustatakse keskkonناسäästlikku, oma õigusi ning kohustusi teadvat tarbijat. Kõike seda õpitakse valdavalt läbi praktilise tegevuse.

Kodumasinade ja korrastusvahendite õpetamisel lähtutakse kaasaegsest tehnoloogiast. Õppekõrgis töötades järgitakse üldkehtivaid hügieeni-, töö- ja tuleohutusnõudeid. Kodundusõpe aitab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd ning on keskkonناسäästlik tarbija.

Kodundustunnis toimub õpe meeskonnatöona. See loob sobivad võimalused arendada sotsiaalseid oskusi: heatahtlikku ja arvestavat suhtumist kaaslastesse.

Õpetuse eesmärgid

Kodundusõppega taotletakse, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja igapäevaeluks;
- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama tooraineid, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- õpib töötama suulise ja kirjaliku instruksiooni järgi;
- omandab õiged töövõtted toiduainete töötlemiseks ja arvestab töötamisel töötervishoiu ning ohutustehnika nõuetega;
- arendab loovust ja esteetilist maitset;
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
- töötab meeskonnas ja tajub oma võimeid ühistöös;
- lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest;

- omandab teadmisi kodusest majapidamisest ja saab ettekujutuse pere eelarve vajadusest;
- püüab olla teadlik tarbija;
- väärtustab rahvuskultuuri ning omandab teadmisi erinevate rahvaste toidukultuurist.

Lõiming

Kodundusõpe annab teadmised ja oskused igapäevaeluga toimetulekuks. Praktilise toiduvalmistamise kõrval õpitakse tervisliku toitumise põhitõdesid ning tasakaalustatud menüü koostamist. Arendatakse majandamisoskust ning keskkonnasäästlikku ja oma õigusi ning kohustusi teadvat tarbijat. Analüüsitakse inimeste tarbijakäitumist ning püütakse leida seoseid ja vastuolusid inimeste terviseteadlikkuse ning tegeliku käitumise vahel. Aines õpitakse tegema koduseid majapidamistöid ja nägema iga pereliikme osalemise vajalikkust nendes kaasa lüüa. Kodundusõpe loob head võimalused teoreetilistes õppeainetes omandatu (nt inimeseõpetus, loodusõpetus, matemaatika, keskkonnaõpetus, ühiskonnaõpetus) lõimimiseks praktikaga.

Kodundus on õppeaine, mis lõimib teoreetilised teadmised igapäevaelus vajalike praktiliste oskustega. Oluline osa on säilitada ja arendada rahvuslikke kultuuritraditsioone. Õppeaine lõimib teadmisi, mis on omandatud teistes õppeainetes.

Mida enam õpilase teadmised täienevad, seda rohkem avaneb võimalusi neid kasutada praktilistes tegevustes. Eri valdkonna ainetes käsitletakse sarnaseid ja haakuvaid teemasid, mis oleks võimalik ja otstarbekas ajastada sobivalt. See eeldab aineõpetajatelt tutvumist teiste ainete ainekavadega ja koostööd.

Näitena mõned ainetevahelised kattuvad teemad:

Käsitöö: paberitööd(lauasildid), salvrätikute voltimine, dekoreerimine jm.

Inimeseõpetus: menüü koostamine või analüüsimine lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest, tervislik toitumine.

Loodusõpetus: elekter, temperatuur, söödavad aia- ja metsaviljad, bakterite mõju toiduainetele – hapendamine ja roiskumine, taigna kerkimine pärmi mõjul, toitained, tarbekeemia, hallitusseente kasulik ja kahjulik toime.

Ajalugu: eluolu ja kultuuri muutumine läbi aegade, esemete ja tehnoloogia areng, eri maade kultuuriline mitmekesisus, toiduainete päritolu.

Matemaatika: arvutused, mõõtmised, mõõtühikute teisendamine, mahu- ja massiühikud.

Kunst: kompositsioon, värvusõpetus, kavandamine, disainimine.

Tehnoloogiaõpetus: tehnoloogiline kirjaoskus, toote viimistlemine, mõõtühikud, materjalide liigid ja nende omadused, ohutud töövõtted.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine- Tööharjumuste kujundamine, iseseisvalt tegutsemine, loovalt mõtlemine ja vastutamine oma töötulemuste eest on omane tehnoloogiavaldkonna ainetele. Loova mõtlemise ja tegutsemise roll on elus toimetuleku alus.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus- Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Projektid, mis annavad võimalused erinevate ainete vahelisteks lõiminguks.

Kultuuriline identiteet- Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega ning näha kultuuride erinevusi ja teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Sellest vaatenurgast toetavad seda läbivat teemat ka kirjandus, ajalugu ja kunstiõpetus.

Teabekeskond - Vajaliku info leidmiseks õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama informatsiooni usaldusväärsust. Siin on oluline võõrkeelte, enamasti inglise keele oskus.

Tehnoloogia ja innovatsioon - Õpitakse oma tööd virtuaalkeskonnas esitlema.

Tervis ja ohutus - Erinevate tööliikide juures on oluline tööohutusega tutvumine ning ohutusnõuete arvestamine töötamisel. Tervisliku toitumise põhitõdede omandamine ning tervislike toitumise praktiline valmistamine aitab luua aluse terviseteadlikule käitumisele. Sama teemat käsitletakse loodusõpetuses kui ka inimeseõpetuses.

Väärtused ja kõlblus - Kodunduses kujundatakse hindavat suhtumist töösse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteisega arvestamisel, organiseerimisoskuse arendamisel ning võimalike konfliktide lahendamisel.

ÜLDPÄDEVUSED

1) **Väärtuspädevus** – Tehnoloogiaainetes kujuneb väärtustav suhtumine töösse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi üksteisega arvestamiseks, organiseerimisoskuse arendamiseks ning võimalike konfliktide lahendamiseks. Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Läbi praktiliste ülesannete kinnistub terviseteadlik käitumine ning tervisliku toitumise ja sportliku eluviisi koostoimimise väärtustamine.

2) **Sotsiaalne pädevus** – Ühiselt töötades õpitakse teistega arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamust avaldama. Tutvumine eri maade kultuuritraditsioonidega avardab teadmisi teistest rahvuskultuuridest.

3) **Enesemääratluspädevus** – valmistada praktilist tööd, analüüsida oma nõrku ja tugevaid külgi töö planeerimisel ja teostamisel. Õpib lahendama rühmatöodes kaasõpilastega tekkivaid probleeme.

4) **Õpipädevus** – Töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma töövõimet. Lugeda ning mõista tehnoloogiaga seostuvaid teabe- ja tarbetekste.

Tehnoloogia tundides on hea kasutada teistes ainetes õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades.

5) Suhtluspädevus – Teavet kogudes areneb õpilase funktsionaalne lugemis- ja kirjaoskus ning laieneb tema tehnoloogiline sõnavara. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saadakse esinemiskogemusi ning areneb väljendusoskus. Tööülesannete ning projektide tarvis materjali ja teabe otsimine ning uurimine aitab kaasa võõrkeelte omandamisele.

6) Matemaatikapädevus – Tehnoloogiaainetes kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Arvutamist ja mõõtmist kasutatakse praktilises tegevuses. Analüüsimine ning parimate lahenduste leidmine on tunni lahutamatu osa.

7) Ettevõtlikkuspädevus – Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Oma ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete põhilisi eesmärke. Erinevate retseptide koostamine ning toitude valmistamine pakub õpilastele loomingulise eneseväljenduse võimalusi. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama toote funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritaustaga.

8) Digipädevus – Tutvustatakse intellektuaalomandi kaitset. Arvuti kasutamise võimalus oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskkonnas esitlema (blogid, videod). Õppematerjali otsingud internetist (nt. Tervislik toitumine, retseptid, menüüde koostamine, üldine info toidust). Erinevate programmide kasutamine (menüüde koostamine, koomiksiste valmistamine, retseptide koostamine). Võimalik on 3D printeri ja arvuti kasutamine tööde teostamisel.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel.

Hindamise erisused:

- Kodunduses on oluline õpetaja hinnang tehtud tööle.
- Õpetajapoolne suunamine aitab õpilast ise oma tegevusele ning töö tulemusele hinnangut anda.
- Hinnates arvestatakse õpilase loovust ülesannet lahendades, töö kulgu ja saavutatud õpitulemusi.
- Lisaks võetakse hindamisel arvesse õpilase arengut, püüdlikkust, töökultuuri ja abivalmidust teiste õpilaste vastu.

Kodunduse ainekava 5. klassile

Maht

Tõhustatud toe klassis 70h

Eritoe klassis 35h (vaata paksus kirjas õppesisu ja -tegevusi)

Rõhuasetused

Õppesisu ja -tegevused

1. KORRASTUSTÖÖD

- **Prügi ja sorteerimine.**
- **Koristustarbed ja nende kasutamine** (lapid, puhastusvahendid, harjad jms).
- **Klassiruumi korrastamine.** Ruumi tuulutamine. Tolmu pühkimine.
- **Nõude pesemine ja kuivatamine käsitsi.** Nõudepesumasina kasutamine.
- **Köögi korrastamine.**

2. HÜGIEEN

- **Käte pesemine.**
- **Riietus ja töövahendid köögis töötamiseks.**
- **Riiete hooldamine.**

3. TOITUMINE

- **Põhiliste toiduainete tutvustus.** Taimsed ja loomsed toiduained.
- **Toiduainete liigitamine päritolu järgi.** (Teraviljatooted jt)
- **Taldrikureegel.**

4. TOIDUVALMISTAMINE

- **Toiduainete külmtöötlemine.**
- Erinevad võileivad.
- Toor- ja segasalatid.
- Külmad kastmed.
- Kuumtöötlemata magustoidud (kamavaht, puuviljasalat, kohupiim marjadega).
- **Toidu kuumtöötlemine:** praadimine, keetmine ja küpsetamine.
- Lihtsamad magustoidud: pannkoogid, piparkoogid, ning muud valmistaignatest (nt.mure-, leht-, piparkoogitainast) küpsetised.
- Muna keetmine ja praadimine.
- Kartuli ja pastatoodete keetmine.
- Köögivilja- ja piimasupid.
- Külmad ja kuumad joogid (jäätisekokteil, marjasmuutid, glögi, taimeteed).

5. ETIKETT

- **Laua katmine vastavalt menüüle.**
- **Käitumine söögilauas.**

6. KAUNISTAMINE TÄHTPÄEVADEKS.

(Jõulud. Kevadpühad. Sõbrapäev.)

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- koristab ruume ja valib sobivad koristusvahendid;
- jälgib hügieenireegleid;
- valmistab lihtsamaid toite;
- katab laua vastavalt menüüle;
- täidab elementaarseid lauakombeid.

Kodunduse ainekava 6. klassile

Maht

Tõhustatud toe klassis 70h

Eritoe klassis 35h (vaata paksus kirjas õppesisu ja -tegevusi)

Rõhuasetused

Õppesisu ja -tegevused

1. RUUMIDE KORRASTUSTÖÖD.

- Prügi ja selle sorteerimine
- Koristustarbed ja nende kasutamine (lapid, puhastusvahendid, harjad jms).
- Nõude pesemine ja kuivatamine käsitsi. Nõudepesumasina kasutamine. Köögi korrastamine.
- Põranda puhastamine ja pühkimine. Tolmuimeja kasutamine. Suurpuhastus.
- **Ruumide korrashoiu planeerimine ja tööde teostamine.**

2. HÜGIEEN.

- Isikliku hügieeni nõuded.
- **Toiduohutus.**
- Nõude pesemine käsitsi ja masinaga.

3. RÕIVAD JA PESU.

- Rõivaste liigitus (nt.töö-, kodu- ja pidulik rõivastus).
- **Riiete puhtus ja korrashoid.**
- **Hooldusmärgid** (pesu sorteerimine värvi järgi, pesu ja triikimise märgid).
- Rõivaste pesemine käsitsi.

4. TOITUMINE.

- **Toiduained ja toitained** (valgud, rasvad, süsivesikud, vitamiinid).
- **Tervisliku toitumise põhitõed.**
- **Toidupüramiid.**
- **Toiduainete peamised rühmad:** piima-, liha- ja kalatooted, teraviljatooted, aedviljad.
- Hommiku-, lõuna- ja õhtusöögiks sobivad toidud.
- Toiduainete valik tervislikkuse põhjal.

5. TOIDUVALMISTAMINE.

- **Mõõtenõude ja kaalu kasutamine.**
- **Lihtsa retsepti lugemine.**
- **Toiduainete eeltöötlemine ja tükeldamine vastavalt toidule.**
- Tükeldatud toiduainetest salatid.
- Aedviljatoidud (supid, pajaroad).
- **Vormiroad.**
- **Muretaigen** (sellest valmistatud tooted: küpsised, koogid, korvikesed).

6. ETIKETT

- Viisakas käitumine (telefoni kasutamine, enda tutvustamine, tervitamine).
- Laua katmine vastavalt menüüle.
- **Toidu serveerimine.**
- Käitumine söögilauas.

7. TARBIJAKASVATUS

- **Ostunimekirja koostamine.**
- Kilekottide tarbimise vähendamine.
- Riidest kottide kasulikkus.
- Ülepakendamise vältimine.

8. KAUNISTAMINE TÄHTPÄEVADEKS

(Jõulud. Kevadpühad. Sõbrapäev.)

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- planeerib ja teostab korrastustöid;
- korrastab ja hooldab oma rõivaid;
- valib retseptile vastavaid toiduaineid ja valmistab lihtsamaid toite;
- oskab kasutada mõõtenõusid ja kaalu;
- teab tervisliku toitumise põhimõtteid;
- käitub toitu serveerides ja söögilauas olles viisakalt.

Kodunduse ainekava 7. klassile

Maht

Tõhustatud toe klassis 70h

Eritoe klassis 35h (vaata paksus kirjas õppesisu ja -tegevusi)

Rõhuasetused

Õppesisu ja -tegevused

1. RUUMIDE KORRASHOID

- Koristustööd erinevates ruumides. Koristustööde järjekord.
- Kodu iganädalane koristus. Suurpuhastus.
- Köögi korrashoid.

2. PESUPESEMINE

- Musta pesu hoidmine, sorteerimine.
- **Rõivaste hooldusmärgid:** masinpesu, kuivatamine, triikimine jt.
- Triikraua temperatuuri valimine vastavalt materjalile ja hooldus- märkidele.
- Villaste esemete hooldus.
- Pesupulbrite ja plekieemaldusvahendite kasutamine. Loodussõbralikud plekieemaldusvahendid.
- Jalatsite hooldamine, hooldusvahendid.

3. HÜGIEEN

- Isikliku hügieeni nõuded.
- Näo ja käte hooldamine.
- **Bakterid ja ristsaastumine.**

4. TOITUMINE

- Tervislik toitumine.
- **Mikro- ja makrotoitained.** Vitamiinide leidumine toidus ja mõju organismile. Vitamiinide kadu külm- ja kuumtöötlemisel.
- **Maitsetaimede kasutamine toiduvalmistamisel** (kummel, piparmünt, meliss, saialill, vaarikavarred).

5. TOIDUVALMISTAMINE

- **Maitseained ja maitsetaimed.**
- **Mahud ja kaalud.**
- **Köögitehnika kasutamine** (blender, röster, mikrolaineahi jt).
- Püreesupid.
- Kartulitoidud.
- Teraviljatoidud (pasta, pudrud).
- Salatikastmed.
- Kuumtöödeldud magustoidud (mannavaht, leivakreem, ahjuõunad, saiavorm, creme brulee jms.).
- **Kergitusained** (küpsetised).
- **Biskviittaigna** tehnoloogia ja tooted.

6. ETIKETT

- **Külaskäik** (kingituse ostmine. Kingituse pakkimine. Kingituse andmine ja vastuvõtmine. Sobiva riietuse valik).
- Lauakombed.

7. TARBIJAKASVATUS

- **Väljendite „parim enne...“ ja „kõlblik kuni...“ tähendus.**
- **Pakendiinfos orienteerumine.**
- **Säästlikud põhimõtted kodus** (vesi, elektrilised seadmed. Majapidamises tekkinud jääkide loodussõbralik kasutamine nt, õunakoortest tee jms).

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- vastavalt hooldusmärkidele hooldab rõivaid;
- tunneb mikro- ja makrotoitaineid;
- leiab pakenditelt infot;
- kasutab mõõtenõusid ja kaalu vastavalt retseptile;
- kasutab ohutult lihtsamat köögitehnikat õpetaja juhendamisel (nt röster, mikrolaineahi, köögikombain, elektripliit jm.);

- valmistab iseseisvalt lihtsamaid tervislikke toite;
- teab väljendite „kõlblik kuni ...” ja „parim enne ...” tähendust;
- kasutab toidus erinevaid maitseaineid ja –taimi.

Kodunduse ainekava 8. klassile

Maht

Tõhustatud toe klassis 70h

Eritoe klassis 35h (vaata paksus kirjas õppesisu ja -tegevusi)

Rõhuasetused

Õppesisu ja -tegevused

1. RUUMIDE KORRASHOID

- Akende pesemine.
- Ruumides olevate tekstiilide hooldamine. (Kardinate, vaipade puhastamine).
- Kodutehnika hooldamine, puhastamine.
- Puhastusvahendid (pH, nende omadused ja ohutus).

2. RÕIVAD JA PESU

- Rõivaste hooldamise tingmärgid.

3. HÜGIEEN

- **Mikroorganismid toidus.**
- Toiduainete riknemise põhjused.
- **Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral.**

4. TOITUMINE

- Toiduainete säilitamine.
- Organismile vajalikud toit- ja mineraalained. Tervislik toitumine.
- **Päevamenüü koostamine ja kalkuleerimine.**
- **Toitumishäired** (anoreksia, buliimia).
- Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile.

5. TOIDUVALMISTAMINE

- **Aiasaaduste säilitamine** (kuivatamine, konserveerimine, soolamine, marineerimine, säilitamine suhkruga jm.)

- Eestlaste toit läbi aegade.

6. ETIKETT

- **Kohvilaud. Selvelaud. Rootsi laud. Furšettlaud.** Einestamine väljaspool kodu. Laua kujundamine, kaunistamine.

7. TARBIJAKASVATUS

- Tarbija õigused ja kohustused.
- **Toidumärgistused** (Pääsukesemärk, Eesti Toit jne).
- **Perekonna eelarve arvestamine.**

8. MAJANDUS

- **Kulude planeerimine.** (Säästud. Kulutamine ja kokkuhoid).

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- pöörab tähelepanu toidumärgistele;
- valib ja kasutab erinevaid puhastusaineid;
- tunneb hooldusmärke;
- valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;
- valib aiasaaduste säilitamiseks sobiva viisi;
- käitub sobivalt erinevatel üritustel;
- planeerib rahakasutust.

Kodunduse ainekava 9. klassile

Maht

Tõhustatud toe klassis 70h

Eritoe klassis 35h (vaata paksus kirjas õppesisu ja -tegevusi)

Rõhuasetused

Õppesisu ja -tegevused

1. RUUMIDE KORRASHOID

- Koristustarbed ja puhastusvahendid erinevatele pindadele (keraamiliste ja roostevabade pindade hooldamine nt. pliidi, wc poti, valamute jt).
- Kasutab ohutult lihtsamat köögitehnikat (nt röster, mikrolaineahi, köögikombain, elektripliit jm.).

2. TOITUMINE

- Lisaained toiduainetes.
- **Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.**
- **Toiduallergia ja toidutalumatus.**
- Kehamassiindeks.

3. TOIDUVALMISTAMINE

- **Liha jaotustükid ja lihatoidud.**
- **Kalaroad.**
- Kergitusained ja taigenatooted. **Keedutaigen.**
- Vormiroad ja vokitoidud.
- **Rahvustoidud.** Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid.

4. ETIKETT

- **Ürituste korraldamine.** Eelarve, kutse kujundamine jm.

5. TARBIJAKASVATUS

- **Reklaami mõju,** ostuotsustuste mõjutamine.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- korrastab tuba/korterit;
- kasutab ja hooldab köögitehnikat;
- valmistab toitu, järgides seejuures hügieeninõudeid;
- leiab pakenditelt ja riietelt vajalikku informatsiooni;
- planeerib rahakasutust;
- oskab rakendada säästlikkuse põhimõtteid;
- ürituste korraldamisel lähtub eelarvest;
- leiab vajadusel infot tarbija õiguste ja kohustuste kohta;
- käitub ja riietub sobivalt erinevatel üritustelt.

Kasutatavad õppematerjalid

- Pink, A. (2008). *Kodundus IV–VI klass*. Türi: Saara kirjastus.

- Pink, A., Paas, K. (2011). *Kodundus VII- IX klass*. Türi: Saara kirjastus.
- erinevad internetikeskkonnad
- erinevad kokaraamatud
- muu erialane kirjandus õpetaja valikul

Tantsuõpetus

Õppeaine kirjeldus

Tantsutundides õpitakse ja harjutatakse tunnetuse ja liigutuste kaudu, milles ühitatakse nii kunstiline eneseväljendus, kõne, muusika, rütm ja mäng ning nende iga liiki kombinatsioonid. Tantsutundides luuakse tingimused isiksuse sotsiaalseks ja emotsionaalseks arenguks. Tantsides arendatakse õpilase isikupära, oskusi tegutseda üksi ja koos teistega, suhtlemis- ja koostöövõimet, ühtekuuluvustunnet ning sallivust.

Tantsuõpetuses on esmane eakohalisuse põhimõte, mille all mõistame ennekõike inimkeha füüsilise ja vaimse arengu seaduspärasuste järgimist. Tantsuõpetus toetab harmoonilise isiksuse kujunemist tantsulise eneseväljenduse kaudu, avab ning avardab võimalusi tantsuga tegeleda ja loovast tegevusest rõõmu tunda. Tantsuõpetuse vahendusel tekib huvi loomingulise tegevuse vastu, kujuneb õige kehahoiak ning elukestev tervislik liikumisharjumus.

Tantsuõpetus on aine, mille koostisosad on üksteisega mitmetähenduslikus ja tihedas seoses, seetõttu on neid keeruline eraldada. Tantsu vaatlemisoskuste kujundamine on tähtis komponent tantsuõpetuses. Oluline on tantsuelu korraldamine oma koolis, et õpilastel tekiks esinemise ja selle vaatamise/jälgimise harjumus ning üritustel osalemise, mõnikord ka korraldamise kogemus.

Õpetuse eesmärgid

Tantsuõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb rõõmu tantsust ja huvitub tantsulisest liikumisest ;
- väärtustab tantsu isiksuse, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana; teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone;
- tunnetab, teadvustab ja arendab tantsulise liikumise kaudu oma enesekontrolli ja eneseväljendamise võimeid;
- arendab läbi ühistegevuste sotsiaalseid võimeid, sealhulgas suhtlemisoskust;
- omandab teadmisi ja praktilisi kogemusi keha arengu seaduspärasustest ja liikumisviiside mitmekesisusest;
- väärtustab tantsu vaimse ja füüsilise tervise ning emotsionaalse intelligentsuse arendajana;

- mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt tantsuga seotud tegevuste kaudu;
- väärtustab eetilist käitumist ja esteetilist väljendusviisi;
- tajub tantsu kui elukestva liikumisharrastuse tähendust.

Lõiming

Tänapäeval on õpilastel aina keerulisem toime tulla kasvavas infotulvas. On vaja oskusi olulise eristamiseks vähem olulisest, õpitava seostamiseks varasemate teadmistega või igapäevases elus kogetavaga – nende oskuste omandamist toetab nii vertikaalne kui ka horisontaalne lõiming erinevates ainetundides. Seoste loomise ja leidmise oskus on vajalik mistahes õppeaine omandamisel ja maailmast tervikpildi tekkimisel. Seoste olemasolu soodustab mõistmist, mäletamist, motivatsiooni ja ideede tekkimist ning nende puudumine raskendab teadmiste kasutamist.

Ühiste temaatiliste rõhuasetuste, õppeülesannete ja -viiside abil toetab tantsuõpetus kõigi teiste õppeainete omandamist. Tantsuõpetuse lõimimine kooli teiste õppeainetega eeldab kokkulepitud õppekorralduse ja hindamispõhimõtete järgimist, õpetajatevahelist koostööd pädevuste täpsustamisel õpetuse eesmärkide püstitamisel, õppesituatsioonide loomisel ja eri ainetele ühiste probleemide määratlemisel.

Kui õpilane asub õppima tantsu, on tal olemas juba teatud pagas kõikvõimalikke teadmisi ja oskusi, tal on suurem või väiksem õpimotivatsioon. Õpilaste huvide ja kogemuste hulk ning kvaliteet võib erineda väga suures ulatuses, seda nii õpilaste sugu, kodust sotsiaalset keskkonda kui ka individuaalseid arengutegureid arvestades. Sellises olukorras on väga tähtis, et õpetaja oskaks lõimida võimalikult avaralt igapäevaelus kogetu ja varem omandatu vastavas aines juurdeõpitavaga.

Vertikaalne lõiming taotleb terviku moodustamist õppeainesiseselt kogu kursuse ulatuses. Vertikaalse lõimingu saame sidususe ja järgnevuse abil: mõisted ja teemad korduvad kooliastmeti ja samas minnakse lihtsamalt seletuselt sügavamale ja laiemale, kusjuures uued teadmised tuginevad valdavalt varem õpitule. Sama kehtib omandatud oskuste osas, mis tantsuõpetuses on eriti olulised, sh oskus koos tegutseda.

Horisontaalne lõiming on mõistete ja teemade käsitlemine eri külgedest ja eri õppeainetes, et kindlustada õpitule võimalikult avarad seosed. Horisontaalne lõiming on tihedam valdkonnasiseselt – loodusainete lõimingu tsentriteks on ühised teemad, kattuvad mõisted, lõiming valdkonnaväliste ainetega on märksa väiksema ulatusega. Horisontaalse lõimingu rakendamine õppeprotsessis vajab erilist kooskõlastust kolleegidega. Õpilasele on eriliselt oluline mõista integratsiooni erinevate õppeainete vahel ühe kooliaasta piires, mis lubab neil seostada erinevates õppeainetes õpitut tähendust omavaks tervikuks ning leiab väljenduse üld- ja ainepädevustes.

Konkreetsemad tegevusvaldkonnad lõimingus teiste õppeainetega on järgmised:

Eesti keel: tähelepanu kõne ja tegevuse jälgimisel, peenmootorika (kirjatehnika) arendamine.

Muusika: oskus kuulata, liikuda vastavalt helile ja rütmile; oskus heli tekitada (laulmine, keha- ja rütmipill).

Inimeseõpetus: mina ja minu keha; pere ja kodu; „meie“ tunne ; uudishimu ja liikumise tähtsus.

Loodusõpetus: matkimine; rütmid elus ja looduses.

Kunsti- ja tööõpetus: loov eneseväljendus; erinevate ametite kujutamine; rekvisiidid, lavakujundus ja kostüüm.

Matemaatika: paaris ja paaritu, liikumine kujundites, korduvtegevused 2, 4 või 8 korda, numbrite õppimine.

Kehaline kasvatus: kehahoid ja -asendid; koordinatsioon.

Võõrkeel: mõisted, tantsuterminid.

Lõiming ja läbivad teemad

Läbivate teemade käsitlemisega on võimalik kujundada eelkõige väärtushinnangulisi pädevusi ning rakendada erinevate õppeainete taotlusi nende ajalises kooskõlas, konkreetsemalt ühe õppeaasta piires ja üldisemalt kogu õppetsükli ulatuses. Praktilise väljundi leiab nende rakendus projektitöödes, milles tantsuõpetus annab oma panuse rahvakalendritähtpäevadele pühendatud ürituste korraldamisel (nt kadri- ja mardipäev), aga ka suuremate ürituste nagu jõulupeo, EV aastapäeva, kooli sünnipäeva ja emadepäeva kontsertide korraldamisel. Arvestades õpilaste individuaalsust ja korrigeeriva tegevuse spetsiifikat, on erilise tähendusega järgmised teemad : “Keskkond ja jätkusuutlik areng“, „Kultuuriline identiteet“, „Elukestev õpe“ ja „Teabekeskond“.

Hindamine

Õpitudemusi hinnates lähtutakse lihtsustatud riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlusest.

Tantsuõpetuses annab hindamine tagasisidet õpilase võimekuse ja tema individuaalse arengu kohta, on lähtekohaks järgneva õppe kujundamisele, stimuleerib ning motiveerib õpilast parematele tulemustele ja enesearendusele.

Hinnatakse õpilase teadmiste ja oskuste rakendamist tantsulistest tegevustes, arvestades ainekavas taotletavaid õpitudemusi. Hindamisel arvestatakse kõiki tantsuõpetuse komponente: tantsimist, tantsu loomist. Lisaks võetakse arvesse õpilase isiksuseomadusi ja osavõttu erinevatest tegevustest.

Õpitudemusi hinnatakse suuliste, sõnaliste ning numbriliste hinnetega. Tantsuõppes on soovituslik kasutada pigem protsessipõhist suulist ja kirjalikku sõnalist hindamist või tagasisidet. Õpitudemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitudemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

I kooliastmes hinnatakse peamiselt osavõttu loovmängulistest liikumistegevustest. II ja III kooliastmes on hindamisel suurem kaal erinevate tantsutehnikate tundmisel, õige tervisliku kehakasutuse praktikasse rakendamisel ja looval isikupärasel väljendusoskusel. III astmes hinnatakse ka teadmistel põhinevat arutlusoskust.

Tantsuõpetuse ainekava 2. klassile

Maht

1 tund nädalas

Rõhuasetused

Arendatakse õpilaste kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi, omandatakse lihtsaid tantsulisi kompositsioone. Õpilased õpetatakse tunnetama oma keha ja kehaosade liikumisvõimalusi, arendama ruumitaju, liigutuste iseloomu eristamist. Tantsulisi liigutusi õpitakse matkides, eeskuju järgi.

Toetatakse korrektsioonitööga õpilaste edasist individuaalset arengut, arendatakse kompensatsioonimehhanisme või olemasolevaid funktsioone ja oskusi rütmilise liikumise ja helide kaudu; äratatakse huvi tantsulise liikumise vastu. Tutvustatakse ja kinnistatakse sotsiaalseid käitumisnorme ja hoolivat suhtumist kaaslastesse, kaasõpilastega arvestamist.

Õppesisu ja -tegevused

Tunnitegevus toimub struktuuri: *soojendus - teema arendus - lõpetus* järgi, arvestades õpilaste individuaalseid võimeid ja vajadusi.

Soojendus

Rütmiharjutused ja põhiharjutused peegli ees või ringjoonel.

Teema arendus

Liikumisharjutused. Lihtsad liikumiskombinatsioonid. Suunamuutused.

Orienteerumine ruumis: liikumine ringjoonel, viirus, kolonnis. Hargnemine, oma koha hoidmine. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused (laulu- ja liikumismängud) Väljendusoskust arendavad lihtsad improvisatsioonilised liikumised vahendiga või ilma.

Kehatunnetuses ja seda toetavates põhiharjutustes arendatakse õpilase sensoorseid ja motoorseid võimeid, harjutatakse vaatlemis- ja matkimisoskust . Laps õpib tundma oma keha ja kehaosade liikumisvõimalusi näit. sirutust, painutust), arendab koordinatsiooni ja tasakaalu. Tantsulistes kompositsioonides arendatakse mälu ja eneseväljendusoskust Arendatakse tantsuelementide tundmaõppimist, rühi-, tasakaalu- ja ruumitaju (näiteks suunad, tasandid; liigutuse koordinatsioon). Tantsulisi kompositsioone õpitakse matkides. Igale lapsele võimaldatakse tantsimise (sh esinemise) ning enda ja teiste liikumise jälgimise kogemus (harjutused paaris ja rühmas). Metoodiliselt on soovitatavad Bartnieffi arengumustrid. Sotsiaalsetes ja emotsionaalset arengut toetavates harjutustes luuakse tingimused lapse tantsulise loovuse ja sotsiaalse sidususe arenguks. Metoodiliselt soovitatavad on folkloorsed tantsu- ja laulumängud ning liikumismängud, improvisatsioonilised ja eneseväljenduslikud lihtsad liikumised, vajadusel vahenditega (rütmipillid, võimlemisvahendid jms).

Lõpetus

Lõdvestusharjutused (sensorete võimete ja eneseregulatsiooni arendamine läbi kuulamis-, hingamis- ja lõdvestustehnikate), keskendumisharjutused, kuulamisharjutused.

Õpitulemused

2. klassi lõpuks õpilane:

- oskab täita elementaarseid hügieeninõudeid;
- tundi alustada ja lõpetada;
- jälgida, kuulata ja täita lihtsamaid korraldusi matkimise teel;
- liikuda ruumis üksinda ja rühmaga
- suudab matkimise teel sooritada kõnni-, jooksu- ja hüppeharjutusi võimete kohaselt erineva rütmi järgi;
- sooritada lihtsamaid tasakaalu- ja koordineerimisharjutusi;
- esineda abistaja toel tantsuliste liikumistega klassi või kooli üritustel;
- kuulata rahustavat muusikapala, püsides oma kohal (võimlemismatil).

Kasutatud kirjandus

- Külmallik, E., koostaja (2010). *Mere- ja murumängud lasteaedadele*. Tallinn: Tallinna Keskkonnaamet.
- Raadik, S. (2001, 2003). *Sulle, õpetaja, I ja II osa*. Tallinn: Avita.
- Sööt, A. (2016). *Loovtants. Tantsu baaselemendid*. Tallinn: Eesti Tantsuhariduse Liit.
- Joyce, M. (2013). *Loovtants*. Tallinn: Koolibri.
- Koch, S., Sobanski, E., Sieber, M. (2014). *Fixing the mirrors: A feasibility study of the effects of dance movement therapy on young adults with autism spectrum disorder*. PubMed journal.
- Snyder, J. (2018). *Dancing with Down Syndrome: A Look at the Effects and Benefits of Dance Movement of Dance Movement Therapy on the Emotional Well-Being and Overall Quality of Life for Individuals with Down Syndrome*. Honors Theses. 41.
- Porter, K. A. (2012). *DMT and Autism: A Case Study*. Creative Arts Therapies Theses. Paper 33.

Tantsuõpetuse ainekava 3. klassile

Maht

1 tund nädalas

Rõhuasetused

Arendatakse liigutuste täpsust ja tahet, tähelepanu ja mälu, eneseväljendust ning praktilisi sotsialiseerumisoskusi läbi tansuliste kompositsioonide. Tantsulisi liigutusi õpitakse matkides või signaalsõnade järgi. Toetatakse korrektsioonitööga õpilaste edasist individuaalset arengut, jätkatakse kompensatsioonimehhanismide arendamist või olemasolevate funktsioonide ja oskuste edasiarendamist rütmilise liikumise ja helide kaudu; äratatakse huvi tantsulise liikumise vastu. Toetatakse korrektsioonitööga õpilaste edasist individuaalset arengut, jätkatakse kompensatsioonimehhanismide arendamist või olemasolevate funktsioonide ja oskuste edasiarendamist rütmilise liikumise ja helide kaudu; äratatakse huvi tantsulise liikumise vastu. Toetatakse korrektsioonitööga õpilaste edasist individuaalset arengut, jätkatakse kompensatsioonimehhanismide arendamist või olemasolevate funktsioonide ja oskuste edasiarendamist rütmilise liikumise ja helide kaudu; äratatakse huvi tantsulise liikumise vastu. Õpitegevustega kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi, hoolivat suhtumist tervisesse, kogema erinevaid emotsioone, austama kaaslast ja looma sõbralikke suhteid.

Õppesisu ja -tegevused

Tunnitegevus toimub struktuuri: *soojendus - teema arendus - lõpetus* järgi, arvestades õpilaste individuaalseid võimeid ja vajadusi.

Soojendus

Rütmiharjutused ja põhiharjutused peegli ees. Kehatunnetusharjutused: koordineerimine, tasakaal. Kehatunnetus- ja põhiharjutustes arendatakse õpilase sensoorseid ja motoorseid võimeid, harjutatakse vaatlemisoskust ja kinnistatakse matkimisoskuse arengut. Metoodiliselt soovitatavad Bartnieffi arengumustrid, Labani liikumisanalüüs.

Teema arendus

Liikumisharjutused. Liikumiskombinatsioonid ja -jadad. Erineva iseloomuga liikumised. Orienteerumine ruumis: ringjoone, viiru, kolonni hoidmine. Diagonaalid, erinevate tasandite kasutamine ruumis, vasak-parem pool. Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused (laulu- ja liikumismängud).

Väljendusoskust arendavad improvisatsioonilised liikumised vahendiga või ilma. Tantsulistes kompositsioonides arendatakse rühi-, tasakaalu- ja ruumitaju, näiteks suunad, tasandid; liigutuse koordineerimise ja vastupidavust, tantsuelementide (aeg, ruum) õppimist; üldmõistete (paar, rühm, käteplaks), asendite (rinnati/seljati, kodarjoneel kõrvuti/rinnati, sõõr, viirg, kolonn ehk rongi), tantsuvõtete (käed puusal, pihkseong, galopivõte, käevang) tundmaõppimist ja praktilist kogemust tantsulises liikumises (rütmiline kõnd, jooks, hüpaksamm, käärihüpe, galoppsamm) paaris ja rühmas. Metoodiliselt on soovitatavad tantsu ja laulumängud, liikumismängud ja lihtsad improvisatsioonilised liikumised etteantud teemadel.

Lõpetus

Lõdvestusharjutused (sensoorsete võimete ja eneseregulatsiooni arendamine läbi kuulamis-, hingamis- ja lõdvestustehnikate), keskendumisharjutused, kuulamisharjutused.

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- oskab täita hügieeni- ja ohutusnõudeid;
- tundi alustada ja lõpetada;
- jälgida, kuulata ja täita liitkorraldusi matkimise või signaalsõnade järgi;
- matkida õpetajat peegelpildis;
- loendada harjutuste kordi;
- sooritada võimetekohaselt tasakaalu- ja koordinatsiooniharjutusi;
- seostada liikumist rütmi ja helidega, tunneb ära õpitud tantsu, suudab seda kaasa tantsida;
- esitada õpitud tantsu või liikumist signaalsõnade järgi;
- olla sõbralik, lahke ja hea partner oma kaaslasele;
- täita lihtsaid reegleid liikumis- ja laulumängudes;
- kuulata rahulikult muusikapala või helisid, püüdes oma kohal (võimlemismatil).

Kasutatud kirjandus

- Külmallik, E., koostaja (2010). *Mere- ja murumängud lasteaedadele*. Tallinn: Tallinna Keskkonnaamet.
- Raadik, S. (2001, 2003). *Sulle, õpetaja, I ja II osa*. Tallinn: Avita.
- Sööt, A. (2016). *Loovtants. Tantsu baaselemendid*. Tallinn: Eesti Tantsuhariduse Liit.
- Joyce, M. (2013). *Loovtants*. Tallinn: Koolibri.
- Koch, S., Sobanski, E., Sieber, M. (2014). *Fixing the mirrors: A feasibility study of the effects of dance movement therapy on young adults with autism spectrum disorder*. PubMed journal.
- Snyder, J. (2018). *Dancing with Down Syndrome: A Look at the Effects and Benefits of Dance Movement of Dance Movement Therapy on the Emotional Well-Being and Overall Quality of Life for Individuals with Down Syndrome*. Honors Theses. 41.
- Porter, K. A. (2012). *DMT and Autism: A Case Study*. Creative Arts Therapies Theses. Paper 33.

Tantsuõpetuse ainekava 4. klassile

Maht

1 tund nädalas

Rõhuasetused

Õpetatakse õpilasi jälgima oma tantsuliste oskuste ja õpitulemuste kasvamist-arenemist. Toetatakse tingimuste loomist õpilaste tantsulise mõtlemise ja loovuse arenguks. Õpitakse märkama liikumiste erinevusi ja liikujate eripära. Toetatakse korrektsioonitööga õpilaste arengut, jätkatakse kompensatsioonimehhanismide arendamist või olemasolevate funktsioonide ja oskuste säilitamist. Innustatakse õpilasi oma kehalisi võimeid arendama ja liigutusoskusi täiustama loovliikumise kaudu. Arendatakse õpilaste tahtemadusi (sihikindlus, keskendumisvõime, visadus, püsivus jne) ja sotsiaalsete normide täitmist. Tugevdatakse tahet liikuda ja õppida, kogeda erinevaid tantse, mille kaudu saadakse uusi praktilisi sotsialiseerumise oskusi ja kogemusi. Saadud kogemuste väljendamiseks kasutatakse erinevaid vorme (koolisisesed esinemised tähtpäeval, improvisatsioonilised etteasted klassikaaslaste ees jms).

Õppesisu ja -tegevused

Tunnitegevus toimub struktuuri: *soojendus - teema arendus - lõpetus* järgi, arvestades õpilaste individuaalseid võimeid ja vajadusi.

Soojendus

Rütmiharjutused ja põhiharjutused peegli ees. Kehatunnetusharjutused: koordinatsioon, tasakaal. Kehatunnetus- ja põhiharjutustes arendatakse õpilase sensoorseid ja motoorseid võimeid, koordinatsiooni, harjutatakse vaatlemisoskust. Metoodiliselt soovitavad Bartnieffi arengumustrid, Labani liikumisanalüüs.

Teema arendus

Liikumisharjutused. Vahetussamm, lihtsad rahvatantsu põhisammud. Liikumiskombinatsioonid ja -jadad. Erineva iseloomuga liikumised. Orienteerumine ruumis: ruumimõistete omandamine, kasutamine. Ruumi erinevate tasandite ja plaanide (sagitaal- , vertikaal- ja horisontaalplaan) kasutamine.

Väljendusoskust arendavad improvisatsioonilised liikumised vahendiga või ilma. Tantsulistes kompositsioonides arendatakse rühi-, tasakaalu- ja ruumitaju, näiteks suunad, tasandid; liigutuse koordinatsiooni ja vastupidavust, tantsuelementide (aeg, ruum) õppimist; üldmõistete (paar, segapaar, rühm, käteplaks, põimimine), asendite (rinnati/seljati, kodarjoonel kõrvuti/rinnati, sõõr, viirg, kolonn), tantsuvõtete (käed puusal, pihkseong, galopivõte, käevang) tundmaõppimist ja praktilist kogemust tantsulises liikumises (rütmiline kõnd, jooks, hüpaksamm, käärihüpe, galopisamm) paaris ja rühmas.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavates harjutustes arendatakse eneseväljendusoskust ja sotsiaalset sidusust ja kinnistatakse suhtlemisoskuse arengut. Metoodiliselt on soovitatavad tantsu ja laulumängud, folkloorsed rahvatantsud, improvisatsioonilised loovliikumised.

Lõpetus

Lõdvestusharjutused (sensoorsete võimete ja eneseregulatsiooni arendamine läbi kuulamis-, hingamis- ja lõdvestustehnikate), keskendumisharjutused, kuulamisharjutused.

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- oskab täita hügieeni- ja ohutusnõudeid;
- tundi alustada ja lõpetada;
- jälgida, kuulata ja täita liitkorraldusi signaalsõnade järgi;
- suudab võtta aktiivselt tunnist osa ega sega kedagi;
- seostada liikumist rütmi ja helidega, tunneb ära õpitud tantsu, suudab seda kaasa tantsida;
- esitada õpitud tantsu või liikumist iseseisvalt mälu kujutlustele toetudes;
- mõista tantsutunnis kasutatavaid väljendeid ja termineid;
- esitada lihtsaid eneseväljenduslikke loovliikumisi/liikumiskompositsioone.

Kasutatud kirjandus

- Külmallik, E., koostaja (2010). *Mere- ja murumängud lasteaedadele*. Tallinn: Tallinna Keskkonnaamet.
- Raadik, S. (2001, 2003). *Sulle, õpetaja, I ja II osa*. Tallinn: Avita.
- Sööt, A. (2016). *Loovtants. Tantsu baaselemendid*. Tallinn: Eesti Tantsuhariduse Liit.
- Joyce, M. (2013). *Loovtants*. Tallinn: Koolibri.
- Koch, S., Sobanski, E., Sieber, M. (2014). *Fixing the mirrors: A feasibility study of the effects of dance movement therapy on young adults with autism spectrum disorder*. PubMed journal.
- Snyder, J. (2018). *Dancing with Down Syndrome: A Look at the Effects and Benefits of Dance Movement of Dance Movement Therapy on the Emotional Well-Being and Overall Quality of Life for Individuals with Down Syndrome*. Honors Theses. 41.
- Porter, K. A. (2012). *DMT and Autism: A Case Study*. Creative Arts Therapies Theses. Paper 33.

Keskkonnaõpetus

Õppeaine kirjeldus

Keskkonnaõpetuse keskmeks on väärtuskasvatus, mille käigus saavad õpilased teadmised keskkonna olemusest. Eesmärk on kujundada õpilases arusaama loodusest kui terviksüsteemist, looduskeskkonna haprusest ning inimese sõltuvusest loodusvaradest ja -ressurssidest. Õppetegevusena kujundatakse õppurites pädevusi elada pidevalt muutuv keskkonnas nii, et

ka järgmistel põlvkondadel säilib võimalus kasutada ressursse. Õpilasest kasvatatakse keskkonnahoidlikku tarbijat ning õpetusega taotletakse õpilase kujunemist kultuuri teadlikuks inimeseks, kel on lõimitud teadmised looduse, kultuuri ja ühiskonna omavahelistest seostest. Samuti sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustab jätkusuutlikkust, olles valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Õppe ja kasvatus kaudu taotletakse õpilase keskkonnataju kujunemist, pööratakse tähelepanu kodu- ja kooli ümbruse keskkonna ning aiandusküsimustele ning praktilistele tegutsemisviisidele, mille abil on võimalik hoida ja korrastada õueala.

Õppesisu koosneb peamiselt kahest valdkonnast: looduskeskkond ja tehiskeskkond.

Keskkonnaõpetuse teemade käsitlemisel kasutatakse valdavalt erinevaid aktiivõppemeetodeid, juhtumiuuringuid, arutelusid, paaristöid ja praktilist tegevust välikeskkonnas. Rõhku pannakse õppekäikudele linna haljasaladele, parkidesse, botaanikaaeda, loomaaeda, muuseumitesse ja keskkonnaga seotud ettevõtetesse; oluline roll keskkonnaõpetuses on koostööl loodushariduskeskustega, teiste haridus- ja kultuuriasutustega ning koolisiseste ja vabariiklike projektidega, Rohelise Kooli programmiga.

Palju rakendatakse õuesõpet, mis võimaldab viia kokku teoreetilise, kontseptuaalse ning praktilise teadmiste omandamise ja on integreeritud loomuliku osana õppetegevuses.

Õpetuse eesmärgid

Keskkonnaõpetusega taotletakse, et õpilane

- omandab teadmisi loodusest kui terviklikust süsteemist ja inimtegevuse (tehiskeskkonna), kultuuri ning sotsiaalse keskkonna vastastikustest seostest, nende sõltuvusest looduslikest eeldustest ja kohalikest tingimustest;
- teadvustab inimese sõltuvust loodusvaradest ja -ressurssidest;
- mõistab ja hindab keskkonda säästvat eluviisi;
- mõistab inimestevaheliste suhete osatähtsust sotsiaalse keskkonna kujundamisel;
- tunneb ja väärtustab oma kodukoha loodust ja ehitisi;
- väärtustab bioloogilist (sh maastikulist) ja kultuurilist mitmekesisust ning ökoloogilist jätkusuutlikkust;
- arutleb keskkonnaprobleemide üle nii kodukoha, ühiskonna kui ka üleilmsel tasandil, kujundab isiklikke keskkonnaalaseid seisukohti ning pakub lahendusi keskkonnaprobleemidele;
- võtab vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutab loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindab ning vajaduse korral muudab oma tarbimisvalikuid ja eluviisi;
- omandab esmased aianduslikud praktilised töövõtted taimede ning õueala hooldamiseks;
- tunneb tuntumaid puid, põõsaid ilu- ja maitsetaimi.

Lõiming

Keskkonnaõpetuses on õpilasel vahetu kogemus ja võimalus kokku puutuda tegelikkusega, kasutades eelnevatel aastatel õpitud teadmisi (nt. loodusõpetus, inimeseõpetus, arvutiõpetus, matemaatika, kodundus).

Saadud teadmisi seostatakse igapäevaeluga ning õpitakse maailma tundma osade ja tervikuna, määratledes oma osa ning osalust keskkonnas. Aktiivõppemeetoditest on eelistatud praktilised tegevused, ühised arutelud ja õppekäigud (linna erinevad haljasalad, pargid, muuseumid, looduskaitsealad, näitused, erinevad asutused, töökeskkonnad, tehased).

Kevadel ja sügisel toimuvad keskkonnaõpetuse tunnid nt. koolihoovis, kus on võimalik teha mitmesuguseid aiatöid. Õuesõpe muutub välipraktikas tähtsaks metodoloogiliseks vahendiks, mis aitab teostada õppekavas sõnastatud eesmärkidel.

Lisa õppematerjalidena kasutatakse elektroonilisi teabeallikaid (arvuti, videofilmid, interneti materjalid).

Hindamine

Hindamine toimub vastavalt Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendile. Domineerib kujundav hindamine.

Keskkonnaõpetuse ainekava 6. klassile

Maht

1 tund nädalas ehk 35 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Tundide ülesehituse aluseks on tegevuskeskne perspektiiv õppida ja uurida, kuidas on maad kui ressursi kasutatud enne ja nüüd, elurikkust ning energiakasutuse mõju keskkonnale. Peamisteks õppeviisideks on aktiivõpe, praktiline tegevus, õuesõpe, töövõtete harjutamine, õppekäik ning arutelu.

Antakse elementaarsed teadmised meid ümbritsevatest keskkondadest (looduskeskkond ja tehiskeskkond). Õpitakse tundma lähiümbruse loodus- ja tehiskeskkonda, selgitatakse inimtegevuse mõju loodusele ning looduskaitse ja säästliku tarbimise võimalusi. Tutvustatakse tuntumaid puid, põõsaid, ilu- ja maitsetaimi. Samuti esivanemate looduskäsitlust ja looduse mõistmist orgaanilise tervikuna meie välikeskkonnas, kus oluline roll oli aastaegade vaheldumisest tingitud muutustel looduses. Kujundades õpilaste suhtlemis- ja käitumisoskusi, õpetatakse märkama, tõlgendama ning analüüsima inimtegevuse mõju urbaniseerunud

ühiskonnas. Lastele tutvustatakse esmaseid praktilisi aianduslikke töövõtteid taimede ja õueala hooldamisel.

Õppesisu ja -tegevused

Keskkonna mõiste. Looduskeskkond ja looduse märkamine, vaatlemine, säästvalt tegutsemine ja hoolimine. Tuntumad loomad, linnud ja kalad eesti looduses. Tehiskeskkond kui inimese loodud keskkond.

Ringmudel ehk loodusest võetud ressursside tõhusam kasutamine kogu olelusringi vältel, alates ammutamisest, tootmisest ja tarbimisest kuni jäätmekäitluse ja taaskasutuseni, luues olemasolevatest ressurssidest rohkem väärtust ning tekitades vähem jäätmeid. Teoreetiliste teadmiste seostamine igapäevaelu ja lähiümbrusega ning õuealaga.

Klassi koristamine, kaunistamine tähtpäevadeks klassis olevate toalilled eest hoolitsemine, prügi sorteerimine klassis.

Tuntumate puude, põõsaste, ilutaimede ja maitsetaimede tundmaõppimine eritunnuste (lehtede, õite, viljade) järgi. Õpitegevuses kasutatakse, eristamist, võrdlemist, liigitamist, kirjeldamist ning herbariseerimist. Kooli õuealal oma piirkonna, istutusala ja taimede hooldamine ning sügisene lehtede riisumine. Tööd kasvuhooes (ettevalmistustööd, hooldustööd ja kasvuhooe koristamine sügisel).

Aiatööde kaudu valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks, omandades oskus töötada pikema perioodi vältel ja täites jõukohaseid ülesandeid, sh kooli õuealale suvelilled ja maitsetaimede ettekasvatamine. Õppetegevuses arendatakse õpilastes ilumeelt aia planeerimises, kujundamisel ja hooldamisel. Koostööoskuste kujundamine toimub läbi: praktilise tegevuse, tööde jaotamise ja üksteise abistamise kaud

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

- tunneb ja eristab lähiümbruse loodus- ja tehiskeskkonda;
- tunneb huvi looduskeskkonna vastu, oskab looduses liikuda ja säästvalt käituda;
- märkab ümbritsevat keskkonda esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust, ilu ja korrashoidu;
- oskab hoolitseda oma lähiümbruse eest (klassi korrastamine ja kaunistamine);
- teab säästliku tarbimise ja materjalide korduvkasutamise võimalusi;
- sorteerib klassis tekkiva prügi hulgast paberi;
- suudab teha lihtsamaid aiahooldustöid ning hoolitseda toataimede eest;
- teab tuntumaid puid, põõsaid, ilu- ja maitsetaimi;

- teab tuntumaid loomi, linde, kalu eestis;
- osaleb õppekäigul Tallinna Botaanikaaeda ja Loomaaeda.

Keskkonnaõpetuse ainekava 7. klassile

Maht

1 tund nädalas ehk 35 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Tundide ülesehituse aluseks on peamiselt koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide temaatika. Õpilastes arendatakse tahet osaleda keskkonna probleemide ärahoidmises ja lahendamises ning kujundatakse keskkonnaalast otsustamise oskust, elukeskkonna väärtustamist ning säästvat suhtumist ümbritsevasse.

Õpitakse tuntumaid puid, põõsaid, ilu- ja maitsetaimi ning nende hooldust. Aktiivõppe meetoditest domineerivad praktilised tegevused (õppekäigud, rühmatööd, arutelud). Harjutatakse oma arvamuse selgitamist ja kaitsmist ning kujundatakse meeskonnatöö oskusi. Lisanduvad õuesõppe tunnid, mis annavad võimaluse harjutada koostööd kaasõpilastega, osaleda erinevates praktilistes aiatöödes, arendada loovust ja analüüsi oskust koos teiste lõimitud teadmistega. Jätkatakse keskkonnateadliku tarbija kujundamist, tutvustatakse säästliku tarbimise ja materjalide korduvkasutuse võimalusi. Tutvustatakse Tallinna keskkonnaprobleeme ja nende lahendamise võimalusi.

Õppesisu ja -tegevused

Inimtegevuse mõju loodusele. Looduse kaitsmise võimalused. Maastikukaitsealad linnakeskkonnas (Nõmme mets, Paljassaare, Viimsi poolsaar, Pääsküla raba).

Linn kui elukeskkond ja eluruum inimestele, taimedele, loomadele. Linn kui inimeste loodud haljasalad, mänguväljakud ja terviserajad, erinevate linnaosade eripärade tutvustamine. Keskkonna-probleemid ja arengud linnaruumis Tallinna näitel.

Säästev tarbimine – jäätmete sorteerimine ning olmejäätmete käitlemise viisid kodus majapidamises.

Tuntumate puude, põõsaste, ilutaimede ja maitsetaimede tundmaõppimine eritunnuste (lehtede, õite, viljade) järgi. Õpitegevuses kasutatakse, eristamist, võrdlemist, liigitamist, kirjeldamist ning herbariseerimist.

Kooli õuealal oma piirkonna, istutusala ja taimede hooldamine ning sügisene lehtede riisumine, komposteerimine. Tööd kasvuhoones (ettevalmistustööd, hooldustööd ja kasvuhoone koristamine sügisel). Aiatööde kaudu valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks, omandades oskus töötada pikema perioodi vältel ja täites jõukohaseid ülesandeid, sh kooli õuealale suvelillede ja maitsetaimede ettekasvatamine. Õppetegevuses arendatakse õpilastes ilumeelt aia planeerimises, kujundamisel ja hooldamisel.

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

- oskab näha inimtegevuse mõju loodusele, teab looduskaitse võimalusi;
- teab säästliku tarbimise, materjalide korduvkasutuse võimalusi (riiete korduvkasutus, pakendite kasutamine käsitöös, jäätmete sorteerimine, orgaaniliste jäätmete kompostimine jne);
- nimetab olmejäätmete käsitlemise viise koduses majapidamises;
- tunneb kodulinna (Tallinna) keskkonna probleeme, püüab toimida keskkonda hoidvalt ja vältida enda ja teiste tervise kahjustamist;
- suudab teha lihtsamaid aiahooldustöid;
- teab tuntumaid puid, põõsaid, ilu- ja maitsetaimi;
- osaleb õppekäigul erinevates linnaosades (Nõmme, Paljassaare, Pääsküla, kesklinn);
- osaleb õppekäigul Kadrioru ja Lövenruh parki ning Keskkonnaametisse.

Keskkonnaõpetuse ainekava 8. klassile

Maht

1 tund nädalas ehk 35 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Tundide ülesehituse aluseks on põhimõtted, mis toetuvad tarbijahariduse püstitatud eesmärkidele, milleks on oskus analüüsida isiklike soove ja vajadusi, olla otsuste langetamisel ja probleemide lahendamisel loominguine ning planeerida oma tarbimist vastavuses ressursidega. Õppemeetoditena lisanduvad probleemsituatsioonide analüüsid ja erinevate lahendusvariantide otsingud. Välikeskkonnas kogetud vaated, nähtused ja protsessid toimivad õppija mõttestruktuuris ülimate tunnetussildadena, läbi mille õpetatakse leidma seoseid ja tegema järeldusi. Kirjaliku kultuuripärandi õpiharjutuste temaatilised tegevused ning õpilaste oskused võimaldavad 8.klassis keskkonna teemade käsitlemisel rohkem kasutada IKT-vahendeid (info otsimine internetist, esitluste koostamine). Õpilastele tutvustatakse loodusvarade ja energia säästva kasutamise vajadust ja võimalusi. Suuremat tähelepanu pööratakse Eesti prioriteetsetele keskkonnaprobleemidele (õhu saastumine, põlevkivi

kaevandamine, põhjavee reostus, soode kuivendamine, jäätmereostus, kaitsealade ohustatus jne.) ja nende põhjustele, tagajärgedele ning ennetamisele.

Õppesisu ja -tegevused

Eesti loodusvarad. Vee ja energia tarbimine, Vee ja energia säästliku tarbimise võimalused koolis ja kodus majapidamises. Vee ja elektri kasutamine kodus säästvalt, tarbimise jälgimine ja näitude märkimine. Eesti keskkonnaprobleemid (õhu saastumine, põlevkivi kaevandamine, põhjavee reostus, soode kuivendamine). Looduskaitse Eestis. Eesti kaitsealad (rahvuspargid, looduskaitsealad, maastikukaitsealad).

Tuntumate puude, põõsaste, ilutaimede ja maitsetaimede tundmaõppimine eritunnuste (lehtede, õite, viljade) järgi. Õpitegevuses kasutatakse, eristamist, võrdlemist, liigitamist, kirjeldamist ning herbariseerimist. Referaadi, uurimistöö või esitluse koostamine ning ettekandmine.

Kooli õuealal oma piirkonna, istutusala ja taimede hooldamine ning sügisene lehtede riisumine, komposteerimine. Tööd kasvuhoones (ettevalmistustööd, hooldustööd ja kasvuhoone koristamine sügisel). Aiatööde kaudu valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks, omandades oskus töötada pikema perioodi vältel ja täites jõukohaseid ülesandeid, sh kooli õuealale suvelilled ja maitsetaimede ettekasvatamine. Õppetegevuses arendatakse õpilastes ilumeelt aia planeerimises, kujundamisel ja hooldamisel.

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

- teab loodusvarade ja energia säästva kasutamise vajadust ja võimalusi;
- kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ja koolis, parandab meeldetuletamisel oma käitumis- ja tarbimisharjumusi keskkonnahoidlikel eesmärkidel (kustutab tule, keerab kraani kinni jne);
- tunneb Eesti keskkonnaprobleeme, teab keskkonnast tingitud tervisehäireid ja nende ennetamise võimalusi;
- oskab hinnata enda ja teiste keskkonda mõjutavat tegevust ja käitumist, oskab põhjendada mõningaid keskkonda puudutavaid seisukohti;
- väärtustab korrastatud ja puhast ümbrust ning säästvat tarbimisviisi;
- suudab teha lihtsamaid aiahooldustöid;
- teab tuntumaid puid, põõsaid, ilu- ja maitsetaimi;
- osaleb õppekäigul RMK metsa, Lahemaa Rahvusparki, Palmse mõisa, Puhta Vee Keskusesse.

Keskkonnaõpetuse ainekava 9. klassile

Maht

1 tund nädalas ehk 35 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Õppetegevuses rakendatakse ja süvendatakse eelnevatel aastatel omandatud keskkonna-alaseid teadmisi ning praktilisi aianduslikke oskusi kooli õuealal. Õpitavad teadmised, oskused ja hoiakud loovad eeldused vastutustundliku ning säästva suhtumise kujunemiseks oma elukeskkonda ning eetiliste, moraalsete ja esteetiliste aspektide arvestamiseks igapäevaelu probleemide lahendamisel.

Aktiivõppemeetoditest on eelistatud õuesõpe, praktilised tegevused, ühised arutelud ja õppekäigud. Õuesõppe keskseid sihte on arendada õpilastes hoolimist meie loodus - ja kultuuri keskkonnast ning vastutustunnet kõige elava ees. Väliõpetusega toetatakse vahetut kogemust ja kokkupuudet, õpikeskkonnas milleks on suures ulatuses ümbritsev tegelikkus (kooliaed) ja kokkupuude asjadega, see on teadmiste omandamise lisaviis, mis esindab loomulikke inimvajadusi ning on tähtis täiendus teoreetilisele ning kirjalikule teadmisele. Suuremat tähelepanu pööratakse aianduslike töövõtete harjutamisel ja iseseisva töö oskuse omandamisel.

Lisa õppematerjalidena kasutatakse elektroonilisi teabeallikaid. Õpetaja abil analüüsitakse mõningaid globaalseid keskkonnaprobleeme (rahvastiku juurdekasv, toidupuudused, veekriis, kliimamuutused, osooniaugud, loodusliku mitmekesisuse vähenemine, metsade hävimine, kõrbestumine jms). Tutvustatakse loodus- ja keskkonnakaitse aluseid.

Õppesisu ja -tegevused

Globaalsed keskkonnaprobleemid (rahvastiku juurdekasv, toidupuudus, veekriis, kliimamuutused, osooniaugud, loodusliku mitmekesisuse vähenemine, kõrbestumine).

Loodus- ja keskkonnakaitse maailmas. Uurimus Tallinna erinevate linnaosade rahvastiku arvu juurdekasvust ja vähenemisest. Toidupanga tegevus ja statistika. Esitluse või uurimistöö koostamine rühmatööna. Ülesannete jaotamine, teiste ettekannete kuulamine ja hindamine.

Tuntumate puude, põõsaste, ilutaimede ja maitsetaimede tundmaõppimine eritunnuste (lehtede, õite, viljade) järgi. Õppetegevuses kasutatakse, eristamist, võrdlemist, liigitamist, kirjeldamist ning herbariseerimist.

Kooli õuealal oma piirkonna, istutusala ja taimede hooldamine ning sügisene lehtede riisumine, komposteerimine. Tööd kasvuhoones (ettevalmistustööd, hooldustööd ja kasvuhoone koristamine sügisel). Aiatööde kaudu valmistatakse õpilasi ette iseseisvaks võimetekohaseks tööks, omandades oskus töötada pikema perioodi vältel ja täites jõukohaseid ülesandeid, sh kooli õuealale suvelillede ja maitsetaimede ettekasvatamine. Õppetegevuses arendatakse

õpilastes ilumeelt aia planeerimises, kujundamisel ja hooldamisel ning iseseisva töö tegemise oskust.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- väärtustab looduslikku mitmekesisust ja oskab hinnata keskkonna esteetilist väärtust;
- mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid;
- omab teadmisi olulisematest kohalikest ja mõningatest globaalsetest keskkonnaprobleemidest;
- teab, kuidas tegutseda keskkonda säästvalt, oskab vältida ja vähendada keskkonda kahjustavat tegevust väärtustab korrastatud ja puhast ümbrust ning säästvat tarbimisviisi;
- suudab teha lihtsamaid aiahooldustöid iseseisvalt;
- teab tuntumaid puid, põõsaid, ilu- ja maitsetaimi;
- osaleb õppekäigul Tallinna Vesi, Kohtla-Nõmme Kaevandusmuuseum, Vao karjäär, Aegviidu RMK.

Kasutatavad õppematerjalid

- Elvist, T., Laug, V., Hallik, M. (2015, 2020). *Loodus- ja inimeseõpetuse tööraamat 2. klassile, 1. ja 2. osa*. Tallinn: Avita.
- Elvist, T., Laug, V., Hallik, M. (2014, 2018). *Loodus- ja inimeseõpetuse töövihik 2. klassile, 1. ja 2. osa*. Tallinn: Avita.
- Haav, S. (2003). *Mina ja keskkond. Keskkonnaõpetuse töövihik 3.–6. klassile*. Paide: Kuma.
- Haav, S. (2003). *Mina ja keskkond. Keskkonnaõpetuse töövihik 3.–6. klassile. Abimaterjal õpetajale*. Paide: Kuma.
- Täht, M.-E. (2003–2005). *Laps ja keskkond: Maaraamat, Prügiraamat, Tuleraamat, Veeraamat, Õhuraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Jänes-Kapp, K. (2005). *Lõbus lasteaiaraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Energiasäästu mäng MTÜ Ökokratt ja Eesti Energia <http://www.okokratt.ee/?link=7>
- GLOBE Eesti koduleht, ülemaailmse õpilaste keskkonnaprogrammi õppematerjalid
- <http://ael.physic.ut.ee/globe/>
- GLOBE programmi veebipõhiseid tööjuhendeid interaktiivseks õppimiseks
- <http://www.fk.ut.ee/elsee/>
- *Keskkonnamängude kogumik. 2001*. Koostajad: Tuusti, A., Lotman, K. Eesti Metsakaitsealade Võrgustik.
- *Keskkonnamängude kogumik II. 2002*. Koostajad: Tuusti, A., Lotman, K., Loide, M. Eesti Loodushariduse Selts, Tartu.

- Loodusvaatluste projekti töölehed:
http://www.elfond.ee/alaleht.php?id_kategooria=582&keel=eesti
- Juhendid ja küsimustikud: Jõevaatluste küsimustik; Järvevaatluste küsimustik; Rannikuvaatluste küsimustik; Metsavaatluste küsimustik; Pargivaatlused; Minu puu.
- *Meie ökorühma töövihik*. 2002. Koostajad: Janikson, S., Kerde, M, Kivinukk, A. jt. SA REC Estonia, Tallinn.
- *Metsamapp*. 2003. Õppematerjal. RMK Sagadi Looduskool. VR Kirjastus.
- NATURA 2000 <http://www.envir.ee/natura2000/>
- REC Estonia koduleht Kesk-ja Ida-Euroopa regionaalse Keskkonnakeskus <http://www.recestonia.ee/>
- Riigimetsamajandamise Keskuse (RMK) koduleht <http://www.rm.k.ee/pages.php3/010316>
- RMK Looduskeskused <http://www.rm.k.ee/pages.php3/01031612>
- Sagadi metsakeskuse Sagadi looduskool <http://www.rm.k.ee/pages.php3/012902,1568>
- <http://www.rm.k.ee/pages.php3/010302>
- Tiigrihüpe õppematerjalid koolidele http://www.tiigrihype.ee/projekt/valmis_opi.php
- Säästva Eesti Instituudi (SEIT) koduleht <http://www.seit.ee/>
- SEIT väljaanded <http://www.seit.ee/?cid=5>
- Tarbijakaitseameti koduleht: www.tka.riik.ee
- Tartu Keskkonnahariduse Keskus <http://www.teec.ee/>
- TÜ MRI Loodusteaduste didaktika lektoraadis valminud veebipõhised õpikeskkonnad <http://bio.edu.ee/>
- TÜ geoloogiamuuseum <http://www.ut.ee/BGGM/enaitus.html>
- <http://www.looduskalender.ee/>
- <http://tere.kevad.edu.ee/>
- http://www.teec.ee/ET/oppematerjalid_programmid/oppematerjalid/
- <http://prygihunt-tallinn-ee.sn18.zone.eu/>
- <http://bio.edu.ee/taimed/>
- <http://www.hev.edu.ee/?id=8>
- <http://arhiiv.koolielu.ee/pages.php/0326>
- Roheline Kool, Tartu loodusmaja õppematerjalid

Ujumine

Õppeaine kirjeldus

Kooli ujumiskursus on kooli õppekavas õpilaste arengu ja rehabilitatsiooni teenistuses, kuid valmistab neid ka ette turvaliseks iseseisvaks eluks tulevikus.

Õpetuse eesmärgid

Ujumisõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunnetab ujumisoskuse vajalikkust,
- on ületanud veekartuse ja suhtub ujumisse positiivselt,,
- omandab vees liikumisel mängulised ja aktiivsed liigutused,
- omandab oma elu päästmiseks vajaliku ujumisoskuse,
- teab ja järgib basseinis ohutus- ja hügieeninõudeid,
- väärtustab ujumist tervisliku eluviisi osana.

Lõiming

Ainekava rakendust toetab lõiming teiste õppeainetega järgmistes valdkondades:

Matemaatika: õpilane teab basseini pikkust ja sügavust; oskab hinnata oma suutlikkust ja tingimusi ujumiseks.

Eesti keel: õpilane teab ujumisviiside õigeid nimetusi ja tähendusi tegevuste sooritamiseks.

Inimeseõpetus: õpilane järgib ohutus- ja hügieeninõudeid, suhtub sallivalt kaaslastesse, oskab hoida oma kohta vees, oskab sooritada harjutusi õiges järjekorras vastavalt õpetaja korraldustele, oskab oodata oma järjekorda harjutuste sooritamisel.

Hindamine

Hindamisel arvestatakse õpilaste individuaalset eripära ja suutlikkust.

Kooli ujumise programm näeb ette arvestuslikku individuaalset hindamist märkega „arvestatud“ arengutasemete järgi (I, II, III arengutase), kus on kirjeldatud fikseeritud õppeeesmärk, õppesisu ja õpitulemused eeldades, et õpilane osaleb võimaluse korral kõikides õppetundides.

Kooli ujumise programm näeb ette arvestuslikku hindamist märkega „vabastatud“ kui õpilane on puudunud kuni poole kursusest arstitõendi esitamisel (konkreetsetel tervislikel põhjustel).

Ujumise ainekava 3. klassile

Maht

1 tund nädalas õppeaasta jooksul (35 tundi)

Rõhuasetused

Ujumistundide eesmärgiks on, et õpilane suhtub ujumisse positiivselt ja on ületanud veekartuse. Toetatakse õpilase valmisolekut ujumise osaoskuste omandamiseks. Tutvutakse veega seotud ohtudega ja õpitakse elu päästmiseks vajalik esmane ujumisoskus. Harjutatakse hügieeninõuete järgimist vähesel suunamisel. Arendatakse oskust sooritada harjutusi vastavalt õpetaja korraldustele.

Õppesisu ja -tegevused

- veega kohanemine;
- vees olemine ja edasi liikumine;
- ujumise põhifunktsioonide edasine täiustamine: libisemine veepinna all, hüpped äärelt sügavasse vette, sügavas vees vertikaalasendis püsimine; selili ja rinnuli asendis krooli tehnika õppimine.

Kasutatavad õppevormid ja meetodid: praktilised tunnid vees, vahehindamised ja lõpparvestus.

Õpitulemused

3. klassi lõpuks õpilane:

- püüab iseseisvalt liikuda basseinivette mööda treppi/kaldpinda, püüab hoida oma kohta ravis;
- oskab kuulata õpetaja korraldusi ja täita neid suunamisel;
- oskab liikuda harjutustega ringselt, risti ja piki basseini;
- oskab puhuda veepiiril väikest pallikest ja lükata lauda laubaga;
- julgeb sukelduda basseini põhja, et tuua uppuvaid pulki/rõngaid;
- oskab juhendamisel võtta palli, meretähe ja nooleasendit;
- püüab seinast ära tõugata mõlema jalaga rinnuli ja selili asendis libisema veepinna all jalalöökidega ja ilma piki basseini;
- püüab ujuda „pimekrooli“ stiili, oskab pöörata selili puhkamiseks;
- püüab ujuda „koera“ stiili koos rütmilise hingamisega;
- püüab omandada vahendiga krooli jalgade tööd rinnuli ja selili asendis;
- püüab ujuda ülekandegaga krooli koos hingamisega;

- püüab õppida seliliujumise käte tööd;
- püüab sooritada kombineeritud harjutust: * julgeb hüpata sügavasse vette, liikuda edasi 12,5 m „koera,, või „pimekrooli,, stiilis, sukelduda basseini põhja uppuva eseme väljatoomiseks ja edasi pöörata selili asendisse ning liikuda 12,5 m krooli jalgade tööga basseini lõpuni.

Vajalikud vahendid: veepallid, uppuvad pulgad ja rõngad, ujumislauad, ujumisnuudlid, ujumiskorgid jne.

Ujumise ainekava 4. klassile

Maht

1 tund nädalas õppeaasta jooksul (35 tundi)

Rõhuasetused

Ujumistundide eesmärgiks on, et õpilane tunnetab ujumisoskuse vajalikkust ja on ületanud veekartuse. Omandatakse oma elu päästmiseks piisav ujumisoskus.

Õppesisu ja -tegevused

- veega kohanemine;
- vees olemine ja edasi liikumine;
- ujumise põhifunktsioonide (sukeldumine, hõljumine, libisemine) omandamine iseseisvaks tegutsemiseks;
- krooli ja seliliujumise tehnika täiustamine;
- rinnuli ujumise tehnikaga tutvumine.

Kasutatavad õppevormid ja meetodid: praktilised tunnid vees, vahehindamised ja lõpparvestus.

Õpitulemused

4. klassi lõpuks õpilane:

- oskab iseseisvalt liikuda basseinivette mööda treppi/kaldpinda , oskab hoida oma kohta rivis;
- saab aru õpetaja korraldustest ja täidab neid iseseisvalt;

- oskab ja naudib mullide tegemist veepiiril, oskab lükata lauda ilma seda puudutamata või laubaga lükates;
- julgeb panna näo vette;
- oskab tuua basseini põhjast uppuvaid pulki või rõngaid sukeldudes basseini äärelt;
- julgeb sukelduda läbi rõnga;
- oskab laskuda istuvasse asendisse ja puhuda suuri mulle, püüab teha vees kätelseisu;
- oskab iseseisvalt võtta palli, meretähe ,noole asendit ja seista selles;
- oskab ennast ära lükata seinast libisema rinnuli asendis ,edasi liikuda „pimekrooli“ stiilis;
- julgeb hüpata sügavasse vette, oskab ujuda koera ujumist koos hingamisega (12,5 m), suudab rinnuli asendist pöörata selili ja edasi liikuda selili jalalöökidega (12,5 m);
- oskab libiseda rinnuli asendis seinast ära tõugates käed noole asendis krooli jalgade tööga (12,5 m), rinnuli asendist pöörata selili ja edasi liikumine krooli jalgadega käed noole asendis (12,5 m);
- püüab õppida krooli ja seliliujumise tehnikat (krooliujumise jalgade töö lauaga koos rütmilise hingamisega , ülekandega krooliujumine koos rütmilise hingamisega, seliliujumise jalalöögid lauaga, seliliujumise käe töö);
- püüab õppida rinnuliujumise käte tööd;
- püüab õppida starte ja pöördeid;
- lõppeesmärgiks: julgeb hüpata sügavasse vette, oskab ujuda „koera“ (12,5 m) , suudab rinnuli asendist pöörata selili ja oskab edasi ujuda selili jalalöökidega (12,5 m), puhuda istudes suuri mulle ; oskab ära tõugata seinast libisema rinnuli asendis käed noole asendis“ krooli jalgade tööga (12,5 m), rinnuli asendist pööramine selili ja edasi liikumine krooli jalgadega käed noole asendis või selili rütmilise käte tööga (12,5 m) ja tagasi 25 m krooli ujumine Sõudlemine rinnuli ja selili asendis (25 m).

Vajalikud vahendid: veepallid, uppuvad pulgad ja rõngad, ujumislauad, ujumisnuudlid, ujumiskorgid, lestad jne.

Ujumise ainekava 5. klassile

Maht

1 tund nädalas õppeaasta jooksul (35 tundi)

Rõhuasetused

Ujumistundide eesmärgiks on, et õpilane tunnetab ujumisoskuse vajalikkust ja on ületanud veekartuse. Omandatakse oma elu päästmiseks piisav ujumisoskus.

Õppesisu ja -tegevused

- veega kohanemine;
- vees kartuseta viibimine ja suutlikkus ja edasi liikuda;
- ujumise põhifunktsioonide (sukeldumine, hõljumine, libisemine) omandamise täiustamine;
- krooli ja seliliujumise tehnika täiustamine;
- rinnuliujumise tehnika tutvustamine.

Kasutatavad õppevormid ja meetodid: praktilised tunnid vees, vahehindamised ja lõpparvestus.

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

- oskab iseseisvalt liikuda basseinivette, oskab hoida oma kohta rivis;
- oskab liikuda basseinis õpetaja korralduste järgi;
- püüab seinast ära tõugata mõlema jalaga rinnuli ja selili asendis libisema veepinna all;
- püüab omandada vahendiga jalgade tööd rinnuli ja selili asendis;
- oskab ujuda „pimekrooli“ ja väsimisel pöörata selili;
- püüab õppida krooliujumist üle 3 hingamisega;
- püüab õppida seliliujumise käte tööd (paariskätega kui ka rütmidelt kätetöoga);
- püüab õppida rinnuliujumise hingamist;
- oskab teha selili „vee balletti“.

Vajalikud vahendid: veepallid, upuvad pulgad ja rõngad, ujumislauad, ujumisnuudlid, ujumiskorgid, lestad jne

Digioskuste õpe

Õppeaine kirjeldus

Digioskuste õpetamise üldeesmärk lihtsustatud õppes on tagada tõhustatud tuge vajavatele õppijatele digiseadmete ja arvuti käsitlemise baasoskused, lähtudes igapäevastest arvuti ja interneti kasutamise vajadustest nii koolis kui ka pärastises iseseisvas elus, äratada huvi programmeerimise, robotika ja uute tehnoloogiate (3D-printerid jne) vastu.

Oluline rõhk on tuge vajavate õppijate digipädevuste arendamisel. Õpitulemuste saavutamisel on oluline õpetaja abi ja juhendamine. Õppeteemade sisu on eri kooliastmetele koostatud

kontsentrisuse põhimõttest lähtudes: igal järgmisel kooliastmel korratakse vastava õppeteema käsitlemisel eelmises kooliastmes omandatud uuesti, aga pisut süvendatumalt.

Õppeaine „Digioskuste õpe“ lihtsustatud õppes õppeteemad keskenduvad õpilaste digipädevuse mudelis kirjeldatud osaoskuste arendamisele ning on kombineeritud põhikooli informaatika ainekava uute (digiohutus, digimeedia ja animatsioon, programmeerimine ja robotika) ja valikkursuse „Arvuti töövahendina” teemadega.

Õpetuse eesmärgid

Põhikooli lihtsustatud õppe digioskuste õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- valdab igapäevaelus arvuti ja nutiseadme kasutamisel vajaminevaid baasoskusi;
- kaitseb ja haldab oma digitaalset identiteeti;
- teadvustab ja väldib arvuti ja nutiseadme kasutamisel tekkida võivaid ohte oma tervisele;
- järgib digikeskkondades samu moraalinõudeid nagu igapäevaelus;
- lõiming teiste õppeainetega.

Lõiming

Digioskuste õpe ühendab mitmeid ainevaldkondi ja on kergesti lõimitav kõigi teiste õppeainetega, kuna info- ja kommunikatsioonitehnoloogia moodustab loomuliku osa tänapäevasest õpikeskkonnast. See lõiming toimub mõlemal suunal: ühelt poolt kasutatakse informaatika õppeülesandeid koostades teiste õppeainete teemasid, et luua mõtestatud õppimine, ning teiselt poolt kujundatakse IKT pädevusi teistes õppeainetes referaate ja esitlusi tehes, andmeid kogudes ning analüüsides.

Vertikaalne lõiming

Digioskuste õppes toimub vertikaalne lõiming õpiaja jooksul klasse ja kooliastmeid läbivalt, taotledes tervikliku pildi loomist õppeainest ja toimudes selle sees: üks teema kasvab teisest välja või täiendab eelmist, tuginedes vastavalt aine sisemisele loogikale. Ainesisesel lõimingul on oluline roll erinevate faktide seostamisel, õppe sisus tuuakse esile seosed ja rakenduslikud väljundid õppeainete ning eluvaldkondade, osade ja terviku vahel.

Vertikaalne lõiming digioskuste õppes tähendab ka aine sisu ülesehitamist kontsentrisuse põhimõttel, kus aasta-aastalt suurenevad aine sisu maht ja raskusaste (nt. teksti kujundamine – 5. klassis lihtsamad võtted, kuuendas kordamine ja keerulisemad võtted, 7-9 klassis samade töövõtete kasutamine erinevates programmides).

Horisontaalne lõiming

Hästi läbimõeldud ja eesmärgistatud digioskuste õppe tunni üheks tunnuseks on mitmete digioskuste õppega seotud õppetegevuste kasutamine püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Digioskuste õppe osadeks on läbi mitmete kooliastmete info otsimine, hindamine, omalooming, erinevate programmidega ja seadmetega tutvumine, arvutialane kirjaoskus jpm. Seega aine horisontaalne lõiming toimub, kui õpetaja võimaldab õpilasel omandada uusi teadmisi ja oskusi ning korrata ja kinnistada varem õpitut mitmekesiselt, kasutades õppeprotsessis digioskuste õppe tundi moodustavate osade vastastikku toetust.

Näiteks võib tuua esitluse koostamise oma lemmikansambli kohta. Õpilasel on vaja tunda eelnevalt õpitud esitlusprogrammi võimalusi sisu loomiseks, esitluse koostamise head tava, õigekirja, kujundamisvõimalusi, tausta ja efekte, info otsimise oskusi internetist (elulugu, videod, laulusõnad jms), hinnata info usaldusväärsust, osata tööd salvestada ja avada, tööd presenteerida. Nii toimub õpilastel uute teadmiste ja oskuste omandamine loomulikul viisil, st läbi arvutialase tegevuse. Üks õppeprotsessi osa tuleneb teisest ning samal ajal on kõik digioskuste õppe osad omavahel seotud, toetavad teineteist ja teenivad ühise eesmärgi saavutamist.

Lõiming teiste õppeainetega

Digioskuste õpet on võimalik lõimida kõigi kooli õppeainetega. On palju ainete kaupa kattuvaid õppemeetodeid: referaat, blogi, slaidiesitlused, uurimustööd, e-raamatud, meilivahetus, piltjutustus, video jpm. lõimuvad kõikide ainetega sõltuvalt valitud teemast.

Ka ühiseid teemasid ja mõisteid leidub palju:

Eesti keel ja kirjandus: digioskuste õpe baseerub eesti keele oskusel ja eeldab funktsionaalse lugemise ja õigekirja oskust:

- **5. klass:** sooritab ära kirja, kontrollib ära kirja õigsust, saadab ja loeb e-maile;
- **7.–8. klass:** loeb jõukohast teksti teabe hankimiseks ladusalt ja endamisi, analüüsib jõukohast teksti ja täidab ülesandeid (õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses), kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töödes, koostab õpitud tarbekirja (näidise järgi);
- **9. klass:** kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks, koostab õpitud tarbekirja liike, järgib kirjutamisel tähekasutusreegleid ja peamisi ortograafiareegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu.

Inglise keel: Võõrkeelega lõimumisel on oluline arvestada õpilaste teadmiste ja oskuste taset erinevates klassides. 8.–9. klassis kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma.

Meetodid: kiri, meilivahetus, blogid, jututoad, infootsing Internetist, fotode ülekandmine arvutisse, esitlused (vaatamisväärsused), videod, programmide menüüd, Skype jpm.

Matemaatika: teemade osas on otsesed kokkupuutepunktid 9. klassi matemaatikaga, kus õpetatakse diagrammidelt info lugemist ja arvutiõpetuses vastavate diagrammide tegemist (tulp-, sektordiagramm), valemite koostamine Excelis.

Digioskuste õppe õppimisel on abiks matemaatika kaudu kujundatavad oskused ja õpitavad mõisted: nt. valemite koostamine, mõõtühikud, ühikute teisendamine, aja ja raha planeerimine, kalkulaatori kasutamine, loogika (programmeerimine).

Loodusained: kaasaegne loodusõpetus hõlmab endas vana loodusõpetust, geograafiat, füüsika ja keemia aluseid. Loodusõpetuse tundides kasutatakse IKT-d üsna suures mahus. Füüsika-, keemia ja loodusnähtuste seletamiseks võib tuua nii näiteks virtuaalsed näidiskatseid kui ka palju simulatsiooni- ja animatsiooniprogramme.

Praktilised tööd on üks parimaid võimalusi lõimida erinevaid aineid nii valdkonnasiseselt kui ka -väliselt. Praktiliste tööde enam rakendatud vormid – katse, laboratoorne töö, referaat, õppekäik, välitöö, uurimustöö ja projekt – võimaldavad erinevas ulatuses lõimida tervikuks aineid kas siis ühise teema, meetodika, vormistamis- või hindamisviiside abil. Digioskuste õppes õpitu abil oskab õpilane töötada loodusainetes praktiliste tööde käigus kogutud andmetega. Näiteks vastav teema digioskuste õppe ainekavas: töö andmetega, andmetest tabeli koostamine; diagrammi loomine andmetabeli põhjal, tegevused andmete säilitamiseks, edastamiseks. Selliseid oskusi läheb vaja praktiliste tööde vormistamisel ja esitamisel.

6. klass: õpilane loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga); tabelid.

8. klass: omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppe- ja teabekirjandusest, Internetist leiab loodusloolist teavet atllastest ja kaartidelt.

Sotsiaalainete valdkond (**ajalugu, inimeseõpetus, keskkonnaõpetus**): sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ja tänapäeval. Ajaloos leitakse infot erinevatest teabeallikatest ja proovitakse hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust. Eriti palju ühispunkte on aga inimeseõpetusega, mis õpetab toimetulekut tänapäeva ühiskonnas: teabe hankimine, erinevad suhtlusvõimalused, internetiohud, pangateenused, e-riik ja ühiskond, ID-kaart jpm.

- klass: hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (Internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);
- klass: kasutab otstarbekalt nüüdisaegseid sideteenuseid (kirjavahetus, telefon, Internet); teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda või teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
- klass: oskab kasutada lihtsamaid pangateenuseid;
- klass: otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi.

Muusikaõpetus: 6.–7. klassis on esmaseks muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse IKT võimalusi. Veel vanemates klassides on arvutist abi nüüdismuusikaga

kursis olemiseks, heliloojate ja dirigentide ning eri muusikastiilidega tutvumiseks (infootsing, muusikavideod, helifailid, esitlused (nt. minu lemmikbänd), referaadid jpm).

Kunstiõpetus: arvuti joonistusvahendina, internetis tööde eksponeerimine, virtuaalsete kunstinäituste külastamine, internet kui ideede allikas.

Erinevate plakatite, reklaamide jms. kujundamine. Pilditöötlus, skaneerimine..

Kehaline kasvatus: Vanemates klassides tutvustatakse erinevaid spordialasid, Eesti olümpiavõitjaid, tuntumaid sportlasi. Siin oleks suureks abiks IKT võimalused (videod, pildid, tekstid, esitlused), et tutvustused ei jääks ainult jutu tasemele. Erinevad äpid, mis abistavad sportimisel, jälgivad ja mõõdavad tulemusi.

Tööõpetus: eelkõige kannab tööõpetus endas ülesannet rakendada teistes ainetes omandatud teoreetilisi teadmisi igapäevaelus. Arvutist on võimalik leida erinevateks tööõpetuse tunnis valmistatavateks esemeteks juhiseid, koostada kavandeid, uurida erinevaid võimalusi millegi teostamiseks nii materjalide kui teostusviisi osas (nt. lindude pesakastid, seeliku õmblemine jpm.). Tikkimise võimalused on tänapäeval ka meie koolis väga innovaatilised: tikandi kavandid saab teha arvutiprogrammiga ja tikkimine ise toimub kompuuter-tikkimismasinaga. Koolis on olemas ka laserlõikur-graveerija.

Kodundus: erinevad temaatilised leheküljed internetis ja õppematerjalid (toitumine, majandamine, retseptid, blogid).

Lõiming õppekava läbivate teemadega:

Digioskuste õpet on võimalik seostada kõikide õppekava läbivate teemadega temaatiliste tekstide kasutamisega ja erinevate õppemeetoditega (koolidevahelised või rahvusvahelised projektid, jms) kuid suurem tähelepanu on läbivatel teemadel eri teemadel „Teabekeskond“ ja „Tehnoloogia ja innovatsioon“ aga ka „Tervis ja ohutus“ ning „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“.

„Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“. Teemad, mille kaudu läbivat teemat käsitletakse: oma õpioskuste, suhtlemisoskuse, koostöö- ja otsustamisoskuse ning teabega ümberkäimise oskuse arendamine, oskust seada endale eesmärgid ning oskust neid ellu viia; kujundama valmisolekut elukestvalt õppida ja tunda haridus- ja koolitusvõimalusi.

„Teabekeskond“. Teemad, mille kaudu läbivat teemat käsitletakse: sobiva suhtlusviisi ning sidekanali valimine olenevalt olukorrast ja vajadusest; oma teabevajaduse määramine ja sobiva teabe leidmine; tõhusate teabeotsingumeetodite kujundamine, mis hõlmavad erinevaid teavikuid ja teabekeskondi; kriitilise tebeanalüüsi oskuse arendamine, õpetada õpilasi mõistma internetis leiduvaid võimalusi ja ohte ning ennast ja oma privaatsust kaitsma.

„Tehnoloogia ja innovatsioon“. Teemad ja õppetegevused, mille kaudu läbivat teemat käsitletakse: läbivat teemat toetavad kõik praktilised tööd, kus tähtis on info otsimine ja kogutud

andmete töötlemine. Info kogumiseks õpitakse kasutama erinevaid teabekanaaleid ning hindama kogutud informatsiooni usaldusväärsust.

Kaasaegse õpetuse oluliseks eesmärgiks on saavutada õpilase oskus erinevatest allikatest infot otsida, seda kriitiliselt hinnata, töödelda, üldistada ja esitada. Millise tahes õppeteema juures tuleb kursis olla ka sellega, kust saada usaldusväärset infot vastaval teemal. Praegusel ajal ei ole vaja fakte pähe tuupida vaid tuleb teada, kust neid leida.

„Tervis ja ohutus“. Teemad, mille kaudu läbivat teemat käsitletakse: vähene kehaline aktiivsus, ergonoomika arvutiga töötamisel, arvutisõltuvus.

Lõiming õppekava üldpädevustega

Sotsiaalne pädevus ja enesemääratluspädevus läbi järgmiste tegevuste: e-mailid, sotsiaalvõrgustikud, otsesuhtlusprogrammid jm.

Õpipädevus – toetab õpilase oskust organiseerida õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet.

Väärtuspädevus – suutlikkus hinnata oma tegutsemist üldkehtivate moraalinormide seisukohast, saada aru, et internetis tegutsemine pole anonüümne ja hoiduda internetis leiduvatest ohtudest.

Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada omaloodud erinevat liiki tekstides, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.

Matemaatikapädevus – seda saab arendada arvutiõpetuses näiteks tabelarvutusprogrammides tabeleid, diagramme ja valemeid koostades.

Ettevõtlikuspädevus – toetab näiteks suutlikust ideid luua ja neid ellu viia (3D modellerimine ja 3D printimine), aines omandatud teadmisi ja oskusi saab kasutada erinevates elu- ja tegevusvaldkondades.

Lõiming ainetunnis õpitu ja väljaspool kooli saadud teadmiste ja kogemuste vahel

Leidub väga vähe õpilasi, kel pole võimalik kodus arvutit või nutiseadet kasutada. Kodus omandatud eelteadmiste kogumit saavad õpilased kasutada digioskuste õppe tunnis ja digioskuste õppe tunnis omandatud kodus, õpilaskodus, sõpradega koos.

Lõiming projektidega

Koolis toimub mitmeid erinevaid suuremaid ja väiksemaid projekte. Osad projektidest on koolisisesed, osad koolidevahelised. Kui ei ole tegemist otseselt IT-alase projektiga, siis enamasti kajastatakse tulemusi ikka IT abil.

Lõimingu planeerimine ja realiseerimine toimub õpetaja tööplaani alusel, mille toimimise tingimuseks on õpikeskkond, mis võimaldab aineülest käsitlust ja õpetajate koostööd.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Hindamisel arvestatakse:

- õpilase arengut;
- õpilase osalemist ja panust õppetöösse;
- kooli õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist.

Digioskuste õppe ainekava 5. klassile

Maht

1 tund nädalas

Rõhuasetused

Häälestada õpilast suhtuma ainesse positiivselt.

Õpetatakse arvutit sisse- ja välja lülitama, sisse ja välja logima. Tekstitöötluses pööratakse tähelepanu klaviatuuri ja hiire kasutamisele, teksti sisestamise reeglitele ja elementaarsele teksti kujundamisele. Tutvutakse ka mõne lihtsa joonistusprogrammiga.

Tutvustatakse õpilasele interneti põhiolemust, sealhulgas e-posti ja e-kooli kasutamist. Proovitakse pildistamist (VOSK).

Õpilaste juhendamisel kasutatakse eelkõige frontaalset juhendamist, individuaalset abi ja demonstreerimist suurel ekraanil. Lisaks lauarvutitele kasutatakse ka tahvelarvuteid ja roboteid.

Õppesisu ja -tegevused

Operatsioonisüsteem: tähtsamad ikoonid (otstarve, avamine), töölaud, Start-menüü, akende osad, tegevused akendega, liikumine oma kausta, salvestamine oma kausta, tahvelarvuti rakenduste käivitamine ja sulgemine.

Arvuti käsitlemine: laua- ja tahvelarvutite sisse ja välja lülitamine, sisse ja välja logimine, arvuti sisend- ja väljundseadmete otstarve ja nimetused (arvutihiir, klaviatuur, monitor, kõlarid, mikrofoni, kõrvaklapid, printer jms), klaviatuuri kasutamine, arvutiklassi ja tahvelarvuti kasutamise heakorrareeglid.

Tekstitöötlus: teksti sisestamiseks vajalikud klaviatuurinupud, teksti sisestamise põhireeglid, töö tekstiga (lisamine, parandamine, kustutamine, elementaarne kujundamine, kopeerimine, lõikamine, pildi lisamine, pildi paigutus).

Joonistamine: pildi joonistamine mõne lihtsa joonistusprogrammiga arvutis või arvutisse allalaetud joonistusprogrammis, veebis või nutiseadme rakenduses.

Pildid: nutiseadme kaamera avamine, pildi tegemine, vaatamine, kustutamine, lihtsad nipid (sõrmega teravustamine, objektiivi puhastamine, erinevad pildistamisnurgad). Kollaaži loomine tahvelarvutis või lauaarvutis. Piltide kopeerimine USB-kaabli abil pildistamisvahendist arvutisse.

Internet: mõisted: internet, veebilehitseja, otsingumootor, aadressiriba, otsingusõna, konto; liikumine veebilehel edasi ja tagasi, lehe avamine URL-i abil, pildiotsing internetis, e-post (konto tegemine, kirjade lugemine ja saatmine, kirjale vastamine), e-kool. Videotunniga ühinemine/videokõned.

Programmeerimine: mõisted robot, programm, programmeerimiskeel. Liikumise juhtimine (otse, tagasi, vasakule, paremale).

Õpitulemused

5. klassi lõpuks õpilane:

ARVUTI KÄSITSEMISE PÕHIOSKUSED. OPERATSIOONISÜSTEEM

- teab mõisteid ikoon, töölaud, rakendus;
- teab arvutikomplekti põhiosi (arvuti, klaviatuur, hiir, monitor, printer) ja nende otstarvet;
- teab levinumate teksti sisestamisel vajalike klaviatuuril olevate sümbolite ja klahvide tähendust;
- teab tööakna elemente (tiitelriba, menüüriba, nupuribad, kerimisribad) otstarvet;
- lülitab arvutit (lauaarvuti, tahvelarvuti) sisse ja välja;
- logib võrguarvutisse sisse ja välja;
- kasutab hiirt: klõps, topeltklõps, paremklõps, lohistamine;
- käivitab programme (töölaua ja Start-menüü kaudu) ning sulgeda korrektselt programmi.;
- oskab minna oma kausta;
- oskab aknaoperatsioone (tööakna nihutamine, peitmine, suuruse muutmine, sulgemine);
- oskab töötada mitme aknaga, kasutada stardiriba;

TEKSTITÖÖTLUS

- teab teksti sisestamise reegleid;
- loob uue dokumendi ja salvestada selle oma kausta;
- avab dokumenti;
- sisestab, lisab ja kustutab teksti;
- märgistab teksti;
- paigutab teksti ja pilte ümber (lõikamine, kopeerimine, kleepimine);
- kujundab teksti (kaldkiri, paks kiri, allajoonimine, fondid ja nende suurus ning värv);
- lisab pilte dokumenti (kaustast pildifailid) ja paigutab pilte teksti suhtes (ette, taha, tihedalt, nelinurkselt);
- lisab pildile raame;

RASTERGRAAFIKA ELEMENDID

- teab joonistamisprogrammi (Paint vms) otstarvet;
- teab nuppude otstarvet tööriistakastis;
- loob uue joonistuse ja salvestab joonistuse oma kausta;
- avab salvestatud joonistuse oma kaustast;
- joonistab jooni (sirged, kõverad), ristikülilikuid, ringe, hulknurki (nende piirjoonte ja stiili valik, täitmine värviga);
- joonistab vabakäeliste vahenditega;
- valib kasutatavat värvi;
- lisab pildile teksti;
- kustutab vajadusel osa pildist või terve pildi;
- kopeerib ja lõikab osasid pildist;

PILDISTAMINE

- oskab avada pildistamiseks nutiseadmes vajaliku rakenduse;
- vaatab ja kustutab pilte nutiseadmes;
- pildistab kasutades erinevaid nurki jms (ülalt-alla, alt-üles, portreefoto, maastikufoto, makrofoto, liikuv objekt, raamimine);
- oskab laadida pilte USB-kaabliga nutiseadmest arvutisse;

PROGRAMMEERIMINE

- juhib lihtsamat robotit (nt. BeeBot);
- koostab lihtsa programmeerimisülesande (käsud ette, taha, paremale, vasakule);

INTERNET

- teab mõisteid arvutivõrk ja internet;
- avada veebilehte aadressit (URL-i) kasutades;
- kasutada linke, pöörduda tagasi eelmise vaadeldud lehekülje juurde;
- kasutada veebipõhist kirjavahetust (elektronkirja lugemine, kirjutamine, vastamine saabunud kirjale, kirja kustutamine);
- otsida internetist Google pildiotsinguga pilte, neid kopeerida ja salvestada;
- oskab e-kooli siseneda, sealt infot leida;

- oskab liituda videotunniga (Meet vms);
- oskab e-ooli laadida kodutöid.

Kasutatavad õppematerjalid

- Tilk, T. (1999). *Arvutiõpik algajatele*. Täiendatud kordustrukk. Kuressaare.
- “Vaata Maailma“ koolituse käsiraamat. Tallinn: SA Vaata Maailma, 2003.
- Solovjov, S.; Andašev, A. (2001). *Windows algajatele*. Tallinn: Arvutileht Edit.
- <https://courses.cs.ut.ee/t/digiopik>
- <https://e-koolikott.ee/>

Digioskuste õppe ainekava 6. klassile

Maht

1 tund nädalas.

Rõhuasetused

Kontsentrilisus – kinnistatakse eelmisel aastal saadud teadmisi ja süvendatakse neid. Eesmärk on arendada tuge vajavate õpilaste digipädevusi, arendada peenmotoorikat, anda rohkem kogemusi programmeerimises. Õpilased on tunnis ise aktiivsed õppijad (vajadusel ka õpetajad). Olulisel kohal on koostöine õppimine.

Põhiline rõhk kuuendas klassis tekstitöölusel. Lisanduvad tabelite, joonistuste ja loetelude tegemine. Erilist tähelepanu pööratakse ergonoomikale, hakatakse kasutama pilveteenuseid. Internetis õpetatakse orienteerumist konkreetsel veebilehel.

Õppesisu ja -tegevused

Digiturvalisus: ergonoomika, internetiohud.

Rastergaafika: veebipõhised vabad joonistuskeskkonnad.

Tekstitöötlus: teksti sisestamine, kujundamine, tekstiefektid, tulbad, täpp- ja numberloendid. Joonistamisvõimalused ja tabelite tegemine tekstitöötlusprogrammis. Veebipõhine tekstitöötlusprogramm (nt. Google Docs).

Internet: konkreetselt veebilehelt info leidmine, e-post (meililistid, failid).

Heli- ja videotöötlus: vabad helifailide keskkonnad, helide sisestamine arvutisse, helitöötlus – lõikamine, üleminekud, taustamuusika jm. Filmimine nutiseadmega, videofailide ülekandmine nutiseadmest arvutisse, videotöötlus (lõikamine, tekstide lisamine, efektid).

Programmeerimine: keerulisemad robotid (Lego).

Õpitulemused

6. klassi lõpuks õpilane:

DIGITURVALISUS

- kirjeldab õpetaja suunamise ja selgituste abil digitaalse seadmega töötades võimalikke riske oma tervisele, virtuaalsele identiteedile, seadmele ja keskkonnale;

RASTERGRAAFIKA

- oskab kasutada mõnda veebipõhist joonistusprogrammi;

TEKSTITÖÖTLUS

- oskab sisestada, lisada ja kustutada teksti, salvestada muutusi;
- oskab kasutada tekstiefekte;
- paigutab teksti tulpadesse;
- teeb kahetasemelisi loendeid ja nummerdatud liste;
- loob tabeli, kujundab selle välimust (lihtsamad võtted);
- kasutada vektorgraafika elemente (joonte, ristkülikute, ringide ja teiste objektide joonistamine, kujundamine, objekti pööramine ja suuruse muutmine, teksti ja piltide lisamine
- alustab pilves uut dokumenti, lisab sellele nime ja jagab tööd õpetajaga;

HELI- JA VIDEOTÖÖTLUS

- oskab arvutis olevat heli töödelda (lõikamine, helitugevus, kustutamine, eksportimine mp3-ks);
- teab mõnda vabade helifailide jagamise keskkonda;
- on teadlik autoriõiguste olemasolust ja viitamise kohustusest;
- loob ja monteerib õpetaja juhendamisel lühikese video (lisab ja lõikab videoklippe, lisab teksti, muusikat, efekte);

ROBOOTIKA

- juhib ja ehitab juhendi järgi lihtsamaid roboteid, lahendab lihtsamaid programmeerimisülesandeid veebis/nutiseadmes;

INTERNET

- leiab avatud veebilehe aadressi;
- leiab avatud veebilehelt vajaliku info, orienteerub veebilehel;
- saadab ja võtab vastu e-kirju koos failidega.

Kasutatavad õppematerjalid

- <https://courses.cs.ut.ee/t/digiopik/Digikunst/3DJaPilditootlus>

- <https://htnurk.wordpress.com/2019/01/07/pildid-ja-helifailid/>
- www.targaltinternetis.ee

Digioskuste õppe ainekava 7. klassile

Maht

1 tundi nädalas.

Rõhuasetused

Kontsentrilisus – kinnistatakse eelmisel aastal saadud teadmisi ja süvendatakse neid.

Soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist.

Suurt tähelepanu pööratakse erinevatele tegevustele failidega.

Tutvutakse esitluste koostamise elementaarskustega, õpetatakse piltide skaneerimist ja elementaarseid pilditöötamise võtteid ning tehakse esmatutvust programmeerimisega.

Õppesisu ja -tegevused

Windows töökeskkond: failioperatsioonid (uus kaust, kaustapuu, liikumine kaustade vahel, erinevad vaated kaustades, erinevad kettaseadmed, nime muutmine failil ja kaustal, kustutamine, otsetee, kopeerimine, lõikamine), kettaseadmed, kiirkorraldused klaviatuurilt, tähtsamad arvutikäsud inglise keeles.

Digisisu loomine: õpilastest lähtuvalt sobiva digisisu loomise meetod (3D kaart, plakat, Kahoot/Quizizz vm õppemäng,) sidudes teema kas mõne tähtpäevaga või lõimides teise õppeainega.

Esitlused: erinevate slaiditüüpide kasutamine, tausta valimine esitlusele, enda loodud esitlus (pilves).

Programmeerimine: arvutimängu loomine (nt. KoduGameLab).

3D modelleerimine: ruumiliste kehade kaudu mudelite loomine.

Internet: Otsingumootorid Google ja NETI, veebipõhise küsimustiku loomine (Google Vormid), “Digitaalne jalajälg”.

Õpitulemused

7. klassi lõpuks õpilane:

MS WINDOWS TÖÖKESKKOND, FAILIOPERATSIOONID

- tunneb kettaseadmete tähistusi;
- kasutab ja korrastab töölauda;
- muudab faili ja kausta nime;
- loob uusi kaustu;
- kasutab erinevaid vaateid kaustades;
- kopeerib, lõikab, kustutab faile ja kaustu;
- liigub soovitud kettaseadmele või kausta;
- kasutab mälupulka, DVD seadet, kõvaketast ja võrguketast failide avamiseks ja salvestamiseks;
- teab tähtsamaid klaviatuuri kiirkorraldusi (Ctrl+S, A, X, C, V, P, N, O ...);
- ingliskeelsete programmide kasutamisel tõlgib eesti keelde õpitud arvutikäsud;
- kuvada kausta sisu erinevatel viisidel ja seda uurida (etteantud kaustas olevate failide arvu leidmine, failide suuruse leidmine, järjestab kaustas faile);

ESITLUSED

- teab esitlusprogrammide otstarvet;
- loob uue esitluse, salvestab esitlust, avab salvestatud esitlust;
- valib sobiva slaidi paigutuse;
- lisab pilte ja tabeleid;
- lisab, kopeerib ja kustutab slaide;
- kasutab vektorgraafika elemente esitluses (joonte, ristkülikute, ringide ja teiste objektide joonistamine, erinevate värvide kasutamine, objekti pööramine ja suuruse muutmine, objektide grupeerimine; tekstikasti lisamine);
- valib slaidile tausta valmiskujunduste hulgast;
- koostab omaloomingulise esitluse, esitleb tööd klassikaaslastele;

DIGISISU LOOMINE

- loob digisisu (plakat, 3D-kaart, Kahhoot vms) õpetaja valitud vahendiga;

PROGRAMMEERIMINE

- oskab abiga luua lihtsa arvutimängu juhendi järgi;

3D-MODELLEERIMINE

- oskab valmistada lihtsa 3D mudeli mõnes ruumiliste kehade disainiprogrammis (nt. Tinkercad);
- Tunneb lihtsaid töövõtteid – suuruse muutmine, pööramine, kõrgus, grupeerimine, augu tegemine, teksti lisamine;

INTERNET

- teab levinumaid otsingumootoreid (Neti, Google);
- kasutab otsingumootorit ja kataloogi info leidmiseks;
- kopeerib linki, leheküljel olevat teksti ja pilti tekstidokumenti;
- leiab Internetist infot, hindab seda;

- on teadlik “digitaalse jalajälje” kujunemisest;
- loob uue veebipõhise küsimustiku (Google Vormid);
- kasutab erinevaid küsimusetüüpe;
- jagab küsimustikku, vaatab vastuseid.

3. Kasutatavad õppematerjalid ja -keskkonnad

- Google Drive (esitlused, küsimustikud)
- <https://progekodu.weebly.com/>
- otsingumootorid (www.neti.ee, www.google.com)
- Youtube
- www.tinkercad.com
- <https://courses.cs.ut.ee/t/digiopik/Digikunst/HeliVideoJaAnimatsioon>

Digioskuste õppe ainekava 8. klassile

Maht

1 tund nädalas

Rõhuasetused

Kontsentrilisus – kinnistatakse eelmisel aastal saadud teadmisi ja süvendatakse neid.

Soodustada teabe iseseisva hankimise ja kasutamise oskuse kujunemist.

Mõjutada õpilaste väärtushinnanguid: õpilane hoidub eetilisele valedest ahvatlustest ja ettepanekutest.

Suur tähelepanu on esitluste, referaatide, animatsioonide jms iseseisval koostamisel, vormistamisel ja oma töö esitlemisel. Õpetaja abiga luuakse oma ajaveeb ja täiendatakse seda pidevalt oma töödega.

Peale valdavalt individuaalsete ülesannete tuleks õpilastele võimaldada rühmatööd. Referaadi ja esitluse koostamise teemad võetakse üldjuhul teistest õppeainetest, aidates seeläbi kaasa õppeainete lõimumisele.

Vähemalt korra III kooliastmes on soovituslik osaleda tuge vajavate õppijatega projektitöös nt mõnes eTwinningu projektis, et anda õppijatele projektitöö kogemust.

Õppesisu ja -tegevused

Nutiseadmed: äppide hindamine ja installeerimine, smart-ID, nutiseadme hooldus, ekraanipildi tegemine, interneti jagamine.

Tekstitöötlus: referaadi koostamine, sisukorra loomine, leheküljenumbrid, pealkirjad, veerised, leheküljenumbrid.

Raster- ja vektorgraafika: Vektorgraafikaga joonistamine, olemasolevatest kujunditest uute loomine.

Esitlused: efektide kasutamine esitluse juures, multifilmi loomine esitlusprogrammiga.

Animatsioon: lihtsa animatsiooni tegemine veebipõhise animatsiooniprogrammiga.

3D-modelleerimine ja 3D printimine: tutvumine võimalusterohkema 3D disaini tarkvaraga nt. Autodesk 123D design, mudeli loomine ja printimine. Baaskujunditest ja/või vektorgraafika joonisest uue 3D-kujundi loomine.

Internet: blogi loomine ja täiendamine, sellega seonduvad internetiohud.

Õpitulemused

8. klassi lõpuks õpilane:

NUTISEADMED

- leiab, hindab ja paigaldab äppe nutiseadmesse;
- teab smart-ID otstarvet;
- teab elementaarseid nutiseadmete kaitsmise võtteid (uuendused, ekraanilukk, viirusetõrje jt);
- oskab teha ekraanipilti ja seda jagada;

TEKSTITÖÖTLUS

- koostab ja vormistab referaati (tiitelleht, sisukord, lehekülje numbrid, veerised, lehe suurus, paigutus, päis ja jalus jne);
- autoriõigused referaadi koostamisel;

RASTER- ja VEKTORGRAAFIKA

- joonistab vektorgraafikas üle rastergraafika pilti;

3D-MODELLEERIMINE ja 3D PRINTIMINE

- oskab teha valmis lihtsa mudeli (baaskujundiest ja/või rastergraafika pildi baasil);
- proovib vähemalt ühe töö ka välja printida;

ESITLUSED

- lisab slaididele liikumiseefekte ja üleminekuid;
- koostab multifilmi;

ANIMATSIOONID

- kasutab lihtsat veebipõhist animatsiooniprogrammi animatsiooni loomiseks (Brush Ninja, FlipAnimi, Stop Motion vms);

INTERNET

- loob blogi, oskab seda täiendada (artikli, pildi, lingi, kommentaari, video lisamine);
- teab, mida tohiks ja mida mitte enda kohta internetis avaldada;
- vistutab materjale oma blogisse.

Kasutatavad õppematerjalid

- Blogi loomiseks sobivad keskkonnad:
  - Weebly
  - Google Sites
  - Blogger
- Animatsiooni tegemine: FlipAnim, BrushNinja, StopMotion vms
- tasuta muusika - <https://freemusicarchive.org/>
- helifailid pank - <https://www.bensound.com/>
- kuidas filmida lihtsat videot - <https://youtu.be/1SZRG3on578>
- õpiobjekt Viitamise ABC <https://sisu.ut.ee/viitamiseabc>
- Vektorgraafika programm Inkscape <http://progetiiger.ee/tool/9>
- 3D disain, modelleerimine ja printimine - <http://progetiiger.ee/tool/45/autodesk-autocad>
<https://gag.ee/opilasele/oppematerjalid/3d/>
- drive.google.com

Digioskuste õppe ainekava 9. klassile

Maht

1 tund nädalas.

Rõhuasetused

Kontsentrilisus – kinnistatakse eelmisel aastal saadud teadmisi ja süvendatakse neid.

Õpimapi loomine aasta jooksul.

Õpetatakse kasutama internetipanka ja ID-kaarti.

Tutvumine Exceli programmiga (tabelid, valemid, diagrammid).

Programmeeritakse omaloominguline arvutimäng.

Õppesisu ja -tegevused

Kodulehe loomine: õpimapi koostamine ja täiendamine läbi õppeaasta.

Tabelarvutus: tabelid, valemid (automaatsumma, liitmine, korrutamine, lahutamine, jagamine, sulgudega tehted), diagrammid (joon-, tulp-, sektordiagramm).

Internet: ID-kaardi kasutamine, internetipanga kasutamine, kodulehe loomine ja täiendamine. huvigrupid.

Programmeerimine: omaloodud arvutimäng.

Lõikamine-graveerimine: enda välja mõeldud eseme (paberist) disainimine, lõikamine ja graveerimine.

Internetiohutus: Inkognito aken. Veebikonstaabel. Kahekordne autentimine.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

TABELARVUTUS

- valmistab lihtsa tabeli ja kujundab seda;
- kasutab valemeid + - * / tehete sooritamiseks, sh. ka sulgudega tehted, automaatsumma;
- teeb joon-, tulp- ja sektordiagrammi, lugeda diagrammilt andmeid;

PROGRAMMEERIMINE

- loob ise arvutimängu;

LÕIKAMINE JA GRAVEERIMINE

- disainib toote, mille prindib välja laserlõikuriga;

INTERNET

- teab erinevaid e-teenuseid;
- häälestab abiga riikliku e-posti aadressi;
- teab ID-kaardi funktsioone;
- teab mõisteid Mobiil-ID, PIN1, PIN2. PUK-kood;
- oskab anda digitaalalkirja, logib siss e-teenusesse ID-kaardiga;
- teab internetipanga funktsioone;
- oskab täita maksekorraldust;
- alustab kodulehte (õpimapi vormis);
- lisab kodulehele menüüsid, alammenüüsid ja digitaalset sisu läbi õppeaasta;

INTERNETIOHUTUS

- kasutab võõras arvutis inkognito akent;
- teab, et saab kasutada veebikonstaabli abi virtuaalse kiusamise korral;
- teab milline on turvaline parool ja kasutab seda;

- teab, mis on kahekordse autentimise mõte ja oskab selgitada selle vajalikkust, seadistab koos õpetajaga kahekordse autentimise;
- jagab loodud sisu piiratud kasutajaskonnaga veebikeskkondades;
- leiab sotsiaalmeediast ennast huvitavaid kogukondi.

Kasutatavad õppematerjalid

- Ole kaasas! koolituse „Algõpe, ID-kaardi, Mobiil-ID ja e-teenuste koolitus“ materjalid
- www.id.ee
- www.riik.ee
- Internetipanga demo https://www.seb.ee/files/ip_demo/EST/banking_mainpage.html
- [sites.google.com](https://www.google.com)

Toimetulekuõppe ainekavad

Elu- ja toimetulekuõppe

Õppeaine kirjeldus

Elu- ja toimetulekuõppe moodustab koos teiste õppeainetega üldõpetuse terviku, mis sisaldab praktilist õpetust õpilasest endast ja teda ümbritsevast keskkonnast. Käsitletakse ka teemasid, mis ulatuvad kaugemale õpilase lähiümbrusest ning mis on olulised üldise silmaringi laiendamiseks. Nimetatud õppeaine on suunatud õpilase võimalikult iseseisva toimetuleku õpetamisele/arendamisele. Õppeaine lähtub õpilasele mõistetavatest ning elulistest teemadest. Elu- ja toimetulekuõppe läbitavad teemad on kogu toimetulekuõppe õpetamise aluseks.

Elu- ja toimetulekuõppe põhisuunad on: enesega toimetuleku oskuste õpetamine, õppimise alusoskuste kujundamine/kuulamine, jälgendamine, vaatlemine, võrdlemine, vestlemine, kirjeldamine. Õpilase emotsioonide sihipärane mõjutamine; Õpilase kõne ja/või alternatiivsete väljendusviiside arendamine, võimaluste loomine omandatud oskuste kasutamiseks.

Õpetuse eesmärgid

Elu- ja toimetulekuõppe eesmärkideks on kujundada praktilise ja tunnetustegevuse elementaarsed oskused, võimalikult terviklikud kujutlused tajutava keskkonna objektidest ja nähtustest, oma kehast, inimeste tegevustest looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas, arusaadavatest moraalsetest nõuetest.

Elu- ja toimetulekuõppe peamised teemad on: minapilt, sotsiaalsed suhted ja suhtlemine, loodusobjektid, inimeste tehtud/kasvatatud asjad, orienteerumine ruumis, ajas. Teemasid

käsitletakse praktilise tegevuse käigus ja nende praktiliste oskuste täiustamise eesmärgil. Teemade käsitlemine on seotud igapäevaeluga koolis ja kodus, aastaringiga looduses, tähtpäevade ja üritustega. Õppimine ja harjutamine toimuvad võimalikult reaalses keskkonnas ja elulistes olukordades. Elu- ja toimetulekuõpetus toetab ja suunab õpilase arengut ning iseseisvat toimetulekut ja osalemist kodanikuühiskonnas, kus on tagatud sotsiaalne kaitse ja juhendamine.

Lõiming

Elu- ja toimetulekuõpe on toimetulekuõppe teljeks ning sellel on oluline roll valdkonnapädevuste kujundamisel. Teiste ainete õpetamine on seotud elu- ja toimetulekuõppe teemadega. Oluline on koostöö erinevate õppeainete õpetajatega, et jõuda parimate tulemusteni. Elu- ja toimetulekuõpetuse õpetamine toimub kõigis klassitundides ning klassivälises tegevuses, mis on lahutamatu seotud õpilase praktilise tegevusega.

Matemaatika. Eesmärgiks on suurendada õpilase iseseisvust igapäevaoskustega toimetulekuks ning õpiülesannete täitmisel seoses matemaatiliste pädevustega. Õpilane õpib orienteeruma ajas: tunneb nädalapäevade, kuude ja aastaaegade järjestust. Orienteerub kalendris. Eristab tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast. Teab tüüpilisi päeval ja öösel sooritatavaid tegevusi. Tegutseb lihtkorralduste alusel ning õpitud ruumisuhteid mõistes ja kasutades. Teab oma vanust ja sünnipäeva. Tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega. Tunneb käibelolevaid rahaühikuid ning oskab mõõta mõõdupulgaga, sammudega, kaaluga. Osaleb vabaajategevustes mõnes õpitud laua- või arvutimängus.

Eesti keel. Eesti keele õpetamine on lahutamatu seotud orienteerumisainete õpetamisega (sõnavara) ja õppetegevus ei piirdu klassis toimuvaga, vaid jätkub ka õues ja söögilaua taga (kontekst). Toimub kuulamis-, jäljendamise- ja vaatlemisoskuse arendamine. Eesti keele õpetusel on sarnaselt elu ja toimetulekuõppele oluline osa õpilase isiksuse (minapildi) kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel. Arendatakse suutlikkust oma teadmiste ja omandatud suhtlemisvahenditele vastavalt hankida ja edastada elulist ja toimetulekut tagavat teavet: nimi, aadress, vanus, klass, kool jm. Kujundada oskust infot küsida, edastada ja kasutada; lugeda ja mõista silte ja teabelauseid ning kohandatud lühitekste; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme), sh lihtsaid instruksioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

Suhtlemisvahendite kasutamine sõltub õpilaste taju arengust, kujutistest ja kujutlustest mälus, tajutavate seoste ja suhete (koht, aeg, kuuluvus jm) mõistmisest praktilises tegevuses. Elu ja toimetulekuõpetus on hea võimalus suunata õpilasi õigesti mõistma ja kasutama objektide nimetusi, tunnuseid, tegevuste ja kogemuste sõnastamist/väljendamist.

Muusikaõpetus. Laulu ja muusika abil väljendatakse oma tundeid, õpetatakse tajuma erinevaid meeleolusid, arendatakse muusikalist maitset. Rühmas ja üksis õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, toetatakse õpilase enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Tähelepanu pööratakse muusikale kui harrastusele. Kujuneb oskus valida vabaaja- ja harrastustegevusi seoses muusikaga – muusika kuulamine, pillimäng, laulmine, osaleb seltskonnatantsudes, laulab ja tantsib koos teistega muusika saatel. Õpilasel aidatakse orienteeruda tänapäeva muusika eri stiilides ja luuakse võimalused oma eelistuste kujunemiseks. Muusikaõpetusel on oluline roll õpilastele rahvuskultuuri tutvustamisel, selles osalemises, rahvuskommete ja -tavade õpetamisel. Kinnistuvad teadmised erinevatest rahvakalendri tähtpäevadest ja nendega seotud kommetest. Annab võimaluse praktiliselt osaleda erinevate ürituste ja tähtpäevade tähistamisel, mis omakorda tõstab õpiase enesehinnangut ning annab talle eduelamuse.

Muusikaõpet saab ka seostada loodusõpetusega: elus- ja eluta loodus, elupaigad, ilm ja inimene käsitletakse muusikaõpetuse tundides juba eelnevalt mainitud õppetegevuste kaudu - kuulatakse muusikakatkendeid ja lauldakse laule loodusest ja looduses toimuvast, inimesest ja inimesega seotud eluvaldkondadest, taimedest, kodu- ja metsloomadest. Teemat minu kodumaa Eesti käsitletakse isamaaliste laulude õppimisega kaasneb riigiga seotud sümbolika arutus. Isamaalisi laule kuulavad ja laulavad õpilased Eesti Vabariigi aastapäevale pühendatud aktuse ettevalmistamisel.

Õppides eesti loodust ja loodusobjekte, võib seostada nende kajastamist eesti rahvamuusikas, rahvaluules ning selle tähtsust eesti rahva elus, rikastades sel viisil elu ja toimetulekuõppe tundi muusikaõpetuses õpituga.

Kehaline kasvatus. Kehalise kasvatus kaudu kujundatakse eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi. Kehalise kasvatus tundides pööratakse tähelepanu õpilaste sportliku riietuse tundmisele ning isikliku hügieeni nõuete võimalikult iseseisvale täitmisele. Kehalise kasvatus tundides tutvustatakse Eesti ja maailma spordisündmusi, osaletakse eri- või paraolümpialiikumises ja suunatakse sportliku meelisharrastuse valikut. Olulised on õpilase sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused. Rühmas ja ükski õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, toetatakse õpilase enesehinnangut. Õpetatakse rõõmu tundma õnnestumise üle ja toime tulema kaotuse tundega. Tähelepanu pööratakse tahtemaduste (sihikindlus, julgus, visadus, püsivus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime jne) kujundamisele. Tutvustatakse spordietika nõudeid: aus võistlus, võistlusreeglitest kinnipidamine, vastase austamine jne.

Kunst ja käeline tegevus. Elu ja toimetulekuõpetuse teemad on aluseks kunsti ja käelise tegevuse tundide töö planeerimisel. Kunsti ja käelise tegevuse tundides toimub kuulamise, jäljendamise, vaatlemise, võrdlemise, vestlemise ja kirjeldamise arendamine. Tööd tehakse individuaalselt ja koos kaaslastega, kogetakse õnnestumisi ning õpitakse läbi kunstilise tegevuse ümbritseva maailmaga suhtlema. Tundide teemad on tihedalt seotud nii rahvakalendri tähtpäevade kui ka aastaagade vaheldumisega seotud nähtuste ja tegevustega - aidates seeläbi kinnistada õpilastes elu- ja toimetulekuõppes õpitavat. Kinnistuvad eneseteenindamise oskused.

Rütmika. Mängude ja tantsude kaudu saadakse praktilisi sotsialiseerumise oskusi. Õpitakse tantsima lihtsamaid seltskonnatantse ja pidudel rollikohaselt käituma. Liikumiskavade

õppimisel arvestatakse õpilaste muusikaelistustega. Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.

Arvutiõpetus. Entsüklopeediate kasutamine, info ja pildimaterjali leidmine internetist. Eluliste õppemängude kasutamine, keskkonnateemaliste õppemängude mängimine.

Tööõpe. Siduvateks teemadeks on minapilt, sotsiaalsed suhted ja suhtlemine, loodusobjektid, inimeste tehtud/kasutatavad asjad, orienteerumine ruumis, orienteerumine ajas. Teemasid käsitletakse praktilise tegevuse käigus ja nende praktiliste oskuste täiustamise eesmärgil. Tähelepanu pööratakse oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Oluline on eneseteeninduse õpetamist praktilises tegevuses. Võimaluse korral toimub õppetöö praktilistes elulistes situatsioonides. Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Toimub kuulamise, jäljendamise, vaatlemise, võrdlemise, vestlemise ja kirjeldamise arendamine. Tööd tehakse koos kaaslastega, kogetakse õnnestumisi ning õpitakse läbi töö oma emotsioone väljendama.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Hindamisel arvestatakse õpilase individuaalset arengut, kodukorrareeglite täitmist, töökust, järjekindlust, abivalmidust ning püüdlikkust. Hindamisel on oluline tähtsus õpilase eduelamuse saamisel.

Elu ja toimetulekuõppe ainekava

Maht

- 1. klass 4 tundi nädalas, õppeaastas 140 tundi
- 2.–4. klass 5 tundi nädalas, õppeaastas 175 tundi
- 5.–6. klass 7 tundi nädalas, õppeaastas 245 tundi
- 7.–9. klass 6 tundi nädalas, õppeaastas 210 tundi
- Lisa-aastatel 5 tundi nädalas, õppeaastas 175 tundi

Rõhuasetused

I arengutase

Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel, ärgitatakse osalema praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus. Tähelepanu pööratakse kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga, oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Õpilane kohaneb uute inimestega enda ümber ja uue keskkonnaga.

Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike baasoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil.

Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Oluline on, et õpetamine toimuks võimalikult reaalses praktilistes situatsioonides. Väga oluliseks tuleb pidada eneseteeninduse alusoskuste õpetamist praktilises tegevuses.

II arengutase

Rõhuasetus on suhte MINA-MEIE teadvustamisel. Õpilane õpib mõistma õpilase rolli. Endiselt on oluline välimuse ja õppevahendite korrashoid.

Õpetuse põhitaotluseks on kujundada esimesel arengutasemel omandatud baasoskuste harjumuslik sooritamine tuttavas situatsioonis. Arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine, oma tegevuse kommenteerimine. Suureneb õpilaste iseseisvus ja vastutustunne.

Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Võimaluse korral toimub õppetöö praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.

Õpetamine toimub kontsentrilisuse printsiipi järgides. Tundides käsitletakse sama teemade ringi jääb samaks eelnevatel õppeaastatel õpituga, kuid suurenenud on teadmiste maht ja tõusnud raskusaste.

III arengutase

Rõhuasetus on MINA-MEIE teadvustamisel suhetes kodukoha ja oma tegevusega.

Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Õpilane kommenteerib oma tegevust suunatult verbaalselt / alternatiivsete vahenditega.

Õppetöös rakendatakse üldõpetuslikku tööviisi, kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi. Õppetöö toimub võimalikult sageli praktilistes elulistes situatsioonides väljaspool klassiruumi/koolimaja.

Juhtivaks protsessiks toimetulekuõppel oleval õpilasel on taju. Seetõttu, tagamaks paremat õpitulemust, on oluline kaasata õppeprotsessi võimalikult erinevaid tajuprotsesse (vaatlemine, maitsmine, haistmine, kompimine, kuulmine).

Õpetamine lähtub konkreetse õpilase reaalsest ja potentsiaalsest arenguvallast, huvidest ja sotsiaalsest keskkonnast.

Õpetus toetab ja suunab õpilase arengut, valmistab õpilasi ette võimalikult iseseisvaks toimetuleks igapäevaelus ja osalemiseks kodanikuühiskonnas (kus on tagatud sotsiaalne kaitse ja juhendamine).

Õppesisu ja õpitulemused

MINAPILT

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
MINA osaleja praktilises tegevuses.	Suhted MINA/MEIE, MINA/ ÕPILANE	MINA/MEIE suhetes kodukoha ja tegevusega
Mina:	Mina:	Mina:

<p>Enda äratundmine fotolt. Oma ja kaaslaste nimed, enda nimele reageerimine, nimesildi äratundmine. Poiss-tüdruk –enda ja kaaslaste soo teadmine.</p>	<p>Õppetegevus suunatud enda välimuse kirjeldamisele. Vanus. Poiss – tüdruk, nende sarnasused ja erinevused.</p>	<p>Mina neiuna, noormehena, muutused välimuses ja käitumises.</p>
<p>Inimese organism: Erinevad kehaosad, nende põhifunktsioon.</p>	<p>Inimese organism: Meeleelundid ja nende tähtsus, teised elutähtsad organid. Terve ja haige lapse tunnused.</p>	<p>Inimese organism: Luud ja lihased, nende ülesanded. Liikumine. Süda, veresooned ja veri, nende tähtsus. Vereringe. Hingetoru ja kopsud, nende tähtsus. Hingamine. Söögitoru, magu ja soolestik. Toidu teekond. Nahk, juuksed ja küüned, nende ülesanded. Iseloomulik välimus. Aju ja närvid, nende tähtsus. Suguorganid, nende hügieen.</p>
<p>Tervislikud eluviisid: Ilma ja tegevusega sobiva riietuse, jalanõude kandmine. Toit: Tervisliku ja mõõduka toidukogusega harjutamine. Töö ja sport: liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine.</p>	<p>Tervislikud eluviisid: Tervislike eluviiside suunatud järgimine ja kahjulikest harjumustest hoidumine. Külmetushaigustest hoidumine. Toit: Tervislik ja ebatervislik toit, nende eristamine, valik. Söömisharjumuste jälgimine. Töö ja sport: töö/liikumise ja puhkuse vaheldumine. Päevarežiim. Rüht tegevustes. hoidumine.</p>	<p>Tervislikud eluviisid: Hingamise tervishoiu põhinõuded. Ruumide tuulutamine, koristamine. Kahjulike harjumuste mõju organismile (suitsetamine, alkoholi jm tarvitamine). Naha hooldus, kaitse. Nahahaigused, parasiidid. Nakkushaigused. Arst poole pöördumine. Toit: Tervislik toitumine: toidupüramiid, toidukorrad ja -kogused, söömis kultuur. Taimne toit ja loomne toit. Mitmekülgne toit. Vitamiinid. Ülekaalus. Rasvumine. Dieet. Töö ja sport: tervislike eluviiside järgimine, positiivne mõju. Kehaliste harjutuste ja füüsilise töö</p>

		tähtsus. Kehalise töö ja spordi tähtsus südame tugevdamisel.
<p>Emotsioonid: Rõõmus, kurb, tõsine, vihane, solvunud, hirmunud. Enda emotsioonide märkamine, suunatud tähelepanu emotsioonile ja vajadusel selle reguleerimisele.</p>	<p>Emotsioonid: Enda emotsioonide märkamine, oma tunnete väljendamine. Põhiemotsioonide märkamine, äratundmine kaaslastel ja nende emotsioonidele suunatult reageerimine. Põhiemotsioonide äratundmine piltidel.</p>	<p>Emotsioonid: Andestamine, andeks palumine. Enese meeleolu reguleerimine tegevuste abil (muusika kuulamine, kunst jne). kuulamine, kunst jne).</p>
<p>Sõprus: Klassi- ja koolikaaslased, nendega koos õppekäikudel, kooli üritustel viibimine.</p>	<p>Sõprus: Pereliikmed, sõbrad, tuttavad, võõrad; erinev käitumine. Kaaslase abivajaduse märkamine, abistamine.</p>	<p>Sõprus: Sõprus- ja lähedussuhted. Üksteisele meeldimine, armumine. Perekond. Pulmad.</p>
<p>Perekond: Perekonnaliikmed: ema, isa, vanaema, vanaisa, õde/vend. Perekonnaliikmete nimed.</p>	<p>Perekond: Lähisugulased. Peretraditsioonid: sünnipäevad, tähtpäevad, ühisüritused perega. Erinevas vanuses inimesed, üksteise abistamine.</p>	<p>Perekond: Inimeste elukaar. Sünd, kasvamine: imiku-, väikelapse-, noorem kooliiga, nooruki- ja täiskasvanuiga. Vananemine surm, matused. Enda ja oma lähedaste positsioneerimine elukaarel.</p>
<p>Kodu: Minu kodu. Kodumaja. Kodu linnas ja maal. Erinevad ruumid ja asjad kodus.</p>	<p>Kodu: Kodune aadress. Korter/maja, erinevad ruumid/hooned. Oma tuba, selle sisustamine/kujundamine.</p>	<p>Kodu: Oma kodu (vanemate juures, toetatud elamine jms). Kodu sisustamine. Kodu vanal ajal ja tänapäeval.</p>
<p>Enda rahvuse teadvustamine: Eesti kumbed vanasti ja tänapäeval. Aastaring rahvakalendris. Emakeel. Eesti kirjanike liisusalmide ja lasteluuletuste kuulamine.</p>	<p>Erinevad rahvused: Erinevad rahvused klassis, koolis, kohtumised kooli külalistega, teises keeles räägitud jutt, lauldud laul. Eesti kirjanike lasteluule/liisusalmide esitamine õpetaja toel. Muinasjuttude kuulamine, jutustamine pildiseeria toel.</p>	<p>Erinevad rahvused ja rassid: Inimestevaheliste rassiliste erisuste märkamine. Eri maade luuletuste, juttude ja muinasjuttude kuulamine, esitamine. Lühilavastused luuletuste ja juttude põhjal.</p>

Eesti muinasjutud, nende kuulamine ja õpetaja esitatud lavastuste jälgimine.	Lühilavastuste esitamine õpetaja suunamisel kasutades erinevaid vahendeid (näpunukud, käpiknukud, peakatted jms). Eesti ja teiste maade rahvaste kombestikuga tutvumine. Eesti tuntud lastekirjanikud, nende loominguga tutvumine. Erinevate maade lastekirjandus. Muinasjutud.	
Ametid: Õpetajad ja teised koolitöötajad.	Ametid: Vanemate ametid. Tuntumad ametid, töövahendid. Jõukohased tööd koolis. Meeldib/ei meeldi; on vaja teha.	Ametid: Jõukohased ametid: sulane, koristaja, aedniku/koka abi, erinevad hooaja ja abitööd jne. Plaanid pärast kooli lõpetamist. Peab/on vaja - teen motiivist lähtumine tegevustes.
Raha: Teadmine raha olemasolust.	Raha otstarve ja kasutamine: Palk, taskuraha, poeskäik.	Eelarve ja kokkuhoid: Palk ja kulud. Kokkuhoid. Mõisted: Isiklikud kulutused. Soovid ja võimalused. Kingituse valimisel ja ostmisel osalemine.

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:s
<ul style="list-style-type: none"> tunneb ära endale kuuluvad esemed. Teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta; oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile; märkab suunamisel enda põhiemotsioone; 	<ul style="list-style-type: none"> sooritab igapäeva-toiminguid suhteliselt iseseisvalt, oskab vajadusel paluda abi; hoiab korras oma koolitarbed; teeb vahet oma – võõras asjadel, käitub vastavalt; oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile; 	<ul style="list-style-type: none"> tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamisega, abistab teisi igapäevatoimingutes, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis; hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse. Teeb vahet oma – võõras – meie asjadel, käitub vastavalt;

<ul style="list-style-type: none"> • määratleb end kui oma pere liiget ja õpilast, teab enda ja lähedaste nimesid; • teab enda sugu; • tunneb kehaosi, nimetab neid; • täidab hügieeninõudeid abiga; • osaleb tervislikel eluviisidel põhinevates tegevustes. 	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära oma põhiemotsioonid ja vajadusel püüab reguleerida oma käitumist; • märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, püüab kaaslaste emotsioonidele reageerida; • tunneb ära tuttavate põhiemotsioonid näoilmete järgi; • määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass, sõpruskond jne). Teab enda sünnipäeva, vanust; • teab oma kodu ja kooli aadressi; • teab kehaosi ning nende otstarvet; • meeldetuletamisel täidab hügieeninõudeid; • hoolitseb meeldetuletusel enda välimuse eest; • tunneb õpitud tervislike eluviise söömise ja liikumise osas. 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile; • saab aru põhiemotsioonidest; • teab endast lähtuvalt oma pereliikmete sugulusastet, nende ja lähedaste ametit; • teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi; • planeerib suunamisel tulevast elukohta; • omab algteadmisi inimese organismist; • teab inimese elukaart; • täidab hügieeninõudeid; • hoolitseb enda välimuse ja puhtuse eest; • oskab teha valikuid õpitud tervislike ja kahjulike tegevuste vahel.
--	---	---

ENESETEENINDUSOSKUSED JA KÄITUMINE

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
Igapäevaoskused: Riietumine, söömine pesemine, toimetulek WC-s, raskuste puhul abi paluma õpetamine.	Igapäevaoskused: Isikliku hügieeni järgimine. Raskuste puhul abi palumine. Toimetulek ujulas, perearsti külastamisel.	Igapäevaoskused: Isiklik hügieen ja ealistest ning soolistest erinevustest tulenevad nõuded. Kaaslase abistamine (nt kingapaela sidumine, jope

		selga aitamine, toidu tõstmine vm).
<p>Söömine: Söömine, söögilauas oma koha katmine ja enda koha koristamine. Õige kahvli- ja lusikahoid.</p>	<p>Söömine: Laua katmine ja koristamine oma klassi õpilastele, valikute tegemine söömisel, elementaarsete lauakommete järgimine. Toitumine välistes tingimustes (ekskursioonil, piknikul, matkal) ja toitlustamisasutustes.</p>	<p>Söömine: Käitumine pidulauas, kohvikus, restoranis. Laua katmine pidulikeks sündmusteks.</p>
<p>Käitumine: Käitumine erinevates situatsioonides (tund, vahetund, rühmatuba, arstikabinet jne). Viisakussõnade palun-täna, tere-head aega kasutamine. Enda õige ja vale käitumise suunatud eristamine.</p>	<p>Käitumine: Viisakas käitumine: koolis ja väljaspool kooli (teater, ühistransport, kauplus). Abi palumine, viisakas pöördumine teise inimese poole. Enda ja kaaslaste õige ja vale käitumise eristamine. Hinnangu andmine teiste ja iseenda käitumisele.</p>	<p>Käitumine: Viisakas ja ebaviisakas käitumine: koolis ja väljaspool kooli (ametiasutused). Ebaviisakast käitumisest hoidumine. Vajaliku teabe saamine, abi küsimine ametiasutustes. Käitumise ohuolukorras. Ohu hindamine ja abi palumine/kutsumine.</p>
<p>Hoiatus- ja teabemärgid: Esmased kokkupuuted hoiatus-ja teabemärkidega: tualetid, arst, politsei.</p>	<p>Hoiatus-ja teabemärkide tundmine ning mõistmine: Tualetid, elekter, kiirabi/arst, politsei jms.</p>	<p>Hoiatus-ja teabemärkide mõistmine (abiga): Majajuht, olmekeemia märgid, pesumärgid, triikraua reguleerimine, pliit ja praeahi, pesumasin jms.</p>

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> teab ja kasutab õpitud viisakusväljendeid; täidab hügieeninõudeid abiga; sooritab igapäevatoiminguid osalise abiga; 	<ul style="list-style-type: none"> käitub meeldetuletamisel viisakalt tuttavates situatsioonides; hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub/pöördub abi järele; 	<ul style="list-style-type: none"> kasutab enamlevinud suhtlussituatsioonides viisakusväljendeid; märgab endale ja teistele suunatud ohtlikku käitumist; reageerib sellele, kutsub abi;

<ul style="list-style-type: none"> • korrastab abiga oma välimust. 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab hinnata tegevusi põhimõttel õige – vale, tohib – ei tohi, meeldib – ei meeldi, tahan – pean. 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab öelda EI. • oskab lugeda hoiatus – ja teabemärke; • oskab hinnata tegevusi põhimõttel õige – vale, meeldib – ei meeldi, tahan – teen, peab – teen, tahan – ei tohi – ei tee.
---	--	--

KOOL

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
<p>Kool: Minu klass, selle sisustus, minu koht. Minu õpetaja: õpetaja nimi. Minu klassi õpilased: kaaslaste nimed, poisid/tüdrukud. Erinevad ruumid koolimajas. Tund ja vahetund: tööaeg-puhkeaeg.</p>	<p>Kool: Klassiruum ja selle korrashoid. Minu õpetajad: õpetajate nimed. Kaaslaste vanused, sünnipäevad. Erinevate kooliruumide otstarve, iseseisev või abiga liikumine ühest ruumist teise. Erinevad õppeained.</p>	<p>Kool: Koolimaja ja selle ümbruse korrashoid. Kool. Ametiõpe. Ametikool. Päevakeskus. Elukutse/ameti valiku planeerimine ja suunamine; toetatud töö erinevates asutustes. Kool tänapäeval ja vanal ajal.</p>
<p>Koolitarbed: Minu asjad, nende kasutamine ja korrashoid. Koolitarvete koht.</p>	<p>Koolitarbed: Minu asjad – kaaslaste asjad – õpetaja asjad. Koolitarvete korrashoid.</p>	<p>Koolitarbed: Töökoha ja töövahendite korrashoid.</p>

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonil; • tunneb ära endale kuuluvad esemed; 	<ul style="list-style-type: none"> • määratleb end kuuluvana kindlasse gruppi (klass, sõpruskond jne); • teab enda sünnipäeva, vanust; • teab kaaslaste vanust, õpetajate nimesid; 	<ul style="list-style-type: none"> • tuleb enamasti toime igapäevatoimingute sooritamisega, abistab teisi igapäevatoimingutes, oskab teha jõukohast tööd kodus ja koolis;

<ul style="list-style-type: none"> • teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta; • oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile; • teab/kasutab pöördumisel kaaslaste ja õpetaja nime. 	<ul style="list-style-type: none"> • hoiab korras oma koolitarbed; • teeb vahet oma – võõras asjadel, käitub vastavalt. 	<ul style="list-style-type: none"> • hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse; • teeb vahet oma – võõras – meie asjadel, käitub vastavalt; • oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle funktsioonile ja tegevuse eesmärgile.
---	---	---

VABA AEG

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
<p>Mänguõpetus: Individaalne mäng rühmas. Mänguasjade valimine, teisega jagamine ja paigutamine oma kohale.</p>	<p>Mänguõpetus: Jõukohased lauamängud, arvutimängud, lihtne rollimäng (imiteerimine). Mängureeglid. Võit ja kaotus.</p>	<p>Mänguõpetus: Seltskondlikud mängud, rollimängud. Arendavad ajaveetmiskohad internetis. Arvutimängud.</p>
<p>Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Jõukohased pildiraamatud, jalutuskäigud, mängud toas ja õues jne. Päevaplaani järgimine.</p>	<p>Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Jõukohased raamatud, TV, muusika kuulamine, matkad, liikumismängud toas ja õues jne. Osalemine klassi/kooli üritustel. Teatri- ja kino ühiskülastused. Sünnipäevade pidamine, sõprade küllakutsumine-täiskasvanu abiga. Peo planeerimine ja organiseerimine täiskasvanu abiga.</p>	<p>Erinevad vaba aja veetmise võimalused: Klassipeo/sünnipäevapeo planeerimine ja organiseerimine (täiskasvanu abiga). Osalemine huvialaringides. Iseseisvalt või perega üritustel osalemine. Üritustel esinemine. Hobid ja harrastused.</p>
<p>Sport: Õppekäigud kooli lähiümbruses. Laulumängud, kullimängud.</p>	<p>Sport: Mänguväljakute, terviseradade, ujula kasutamine täiskasvanu abiga.</p>	<p>Sport: Lemmikalaga tegelemine.</p>

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> osaleb ühisüritustel ja -mängus; on kaasatud eakohaste ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse; järgib päevaplaani. 	<ul style="list-style-type: none"> valib vaba aja tegevuse etteantud valikute alusel ja tegeleb sellega suunatult; võtab osa ühiskülastustest: spordivõistlused, teater, kino jm kultuuriasutused; osaleb ürituste ettevalmistamisel (suunamisel), esineb pidudel; teab lihtsamaid mängureegleid, peab neist kinni. 	<ul style="list-style-type: none"> sisustab oma aega meelepärase tegevusega (muusika kuulamine, sportimine, lauamängud jms); osaleb füüsilist aktiivsust vajavates tegevustes. oskab käsitada raadiot, telerit, arvutit; oskab teha ettevalmistusi oma tähtpäeva tähistamiseks täiskasvanu kaasabil.

AEG

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
<p>Ajajaotus: Öö ja päev: Ööpäeva osad: päev, öö. Õpilase tegevused päeval. Isiklik piltpäevaplaan. Nädal: Kooli-/tööpäevad, puhkepäevad. Nädalapäevade nimetused, äratundmine.</p>	<p>Ajajaotus: Öö ja päev: Ööpäeva osad: hommik, lõuna, õhtu, öö. Inimese tegevused ööpäeva eri osadel. Piltpäevaplaan. Nädal: Kooli-/tööpäevad, puhkepäevad, riiklikud pühad. Koolivaheajad. Nädalapäevade nimetuste mõistmine ja aktiivne kasutamine.</p>	<p>Ajajaotus: Aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut. Päeva- ja nädalarütm. Aastaring ajas (12 kuud, 4 aastaega). Päeva- ja nädalaplaani järgimine.</p>
<p>Aastaajad: Ühised suunatud loodusvaatlused.</p>	<p>Aastaajad:</p>	<p>Aastaajad: Aastaring looduses:</p>

<p>Ilmavaatlustabeli täitmine õpetaja abiga.</p> <p>Sügis: eri meeltega tajutavad tunnused värvid looduses, loodusnähtused sügisel (lehtede kolletamine, langemine). Aed sügisel. Sügisannid. Sügiseriietus.</p> <p>Talv: eri meeltega tajutavad tunnused, talvised loodusnähtused (lumi, jää). Talveriietus, oma riiete äratundmine. Tegevused talvel: kelgutamine, lumememme ehitamine; Loomade ja lindude toitmine talvel. Talispordivahendid: nende äratundmine. Tutvumine talviste tähtpäevadega: jõulud.</p> <p>Kevad: Kevade : eri meeltega tajutavad tunnused (lume sulamine, rändlindude saabumine, pajuoksad kevadel, esimesed kevadlilled). Kevadine riietus. Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev.</p> <p>Suvi: eri meeltega tajutavad tunnused (õpetaja suunamisel). Suvine riietus. Suvised tähtpäevad: jaanipäev.</p>	<p>Ühised loodus- ja ilmavaatlused.</p> <p>Ilmavaatlustabeli täitmine.</p> <p>Sügis: Sügise tunnuste äratundmine (ka pildil). Lehtpuud ja põõsad sügisel. Sademed. Põld sügisel. Sügistööd aias ja põllul, tööriistad ja masinad. Sügisesed tähtpäevad: mardipäev, isadepäev, kadripäev: kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.</p> <p>Talv: Talve eri meeltega tajutavad tunnused. Võrdlemine teis(t)e aastaegadega. Sademed talvel. Taimed ja loomad talvel Tutvumine termomeetriga. Sooja- ja külmakraadid. Riietuse valik vastavalt ilmale, termomeetrinäidule. Tegevused talvel:, suusatamine, (uisutamine), lumememme ja lumekindluse ehitamine. Talvised tähtpäevad: jõulud, vastlapäev, sõbrapäev. Eesti Vabariigi aastapäev. Kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.</p> <p>Kevad: Kevade eri meeltega tajutavad tunnused, muutuste jälgimine looduses. Võrdlemine teiste aastaegadega. Kevadlilled. Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev. Kombed, tähistamiste</p>	<p>Õhutemperatuuri jälgimine, mõõtmine. Termomeetrinäidu märkimine tabelisse iseseisvalt või abiga. Sport ja meelelahutus: erinevad sportimisviisid. Sportimine olenevalt aastaajast. Loomad, linnud, putukad – elu seotus aastaajaliste muutustega looduses. Tähtpäevad: peamised kombed ja tavad, ettevalmistamine, tähistamine, Osalemine hooajalistes töödes täiskasvanu suunamisel. Aiandus. Põllumajandus.</p>
---	---	--

	<p>ettevalmistamisel osalemine, esinemine.</p> <p>Suvi: Suve eri meeltega tajutavad tunnused.</p> <p>Ilmastikunähtused suvel (sademed, vikerkaar).</p> <p>Riietumine suvel. Suvised tähtpäevad: jaanipäev; kombed, tähistamine.</p> <p>Suvelõbud: päevitamine, ujumine, kalastamine, sõitmine jalgrattal ja rulaga, õuemängud jne.</p>	
<p>Kalender: Teadmine kalendri olemasolust (ning otstarbest).</p>	<p>Kalender: Kuude nimetused. Kuupäeva tähistamine kalendril (õpetaja abiga). Enda sünnipäev ja vanus.</p>	<p>Kalender: Kalendris orienteerumise oskus. Kuude nimetused. Kuupäeva märkimine ja seostamine kalendris. Enda, (pereliikmete ja klassikaaslaste) sünnipäev ja vanus.</p>
<p>Kell: Teadmine kella olemasolust (ning otstarbest).</p>	<p>Kell: Täistund. Erinevad kellad. Tegevuseks kulunud aja jälgimine täiskasvanu abiga.</p>	<p>Kell: Täistund, pooltund, veerandtund, kolmveerandtund. Ajakavad: tunniplaan, tv-kava, sõiduplaan. Kellaaeg päevaplaanis orientiirina, tegevuseks kulunud ja planeeritav aeg.</p>

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • nimetab käesolevat aastaaega; • eristab õppetundi ja vahetundi, eristab päeva ja ööd, töö- ja puhkepäevi; • osaleb loodusvaatlustes; 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab nimetada aastaaegu nende õiges järjestuses ja olulisi tunnuseid; • teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid; 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab nimetada kuude nimetusi, kuupäeva, aastat, orienteerub kalendris; • oskab nimetada hetke ilma olulisemaid tunnuseid, lugeda

<ul style="list-style-type: none"> tajub erinevate meeltega aastaaegu, nende tunnuseid, riietub abiga vastavalt aastaajale. 	<ul style="list-style-type: none"> teab ja järgib ööpäevarütmi oma tegevuse planeerimisel; jälgib kella, oskab nimetada täistunde abiga. 	<p>(sümbol) ilmteadet ja vastavalt sellele riietuda;</p> <ul style="list-style-type: none"> mõistab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimesele; märgib ja nimetab täis- ja pooltunni, abiga veerandtunni; kasutab kella aja planeerimisel abiga; orienteerub nädala-, kuu-, aastarütmis; teab rahvakalendri tähtpäevi aastaringis.
--	--	--

ELUS JA ELUTA LOODUS

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
<p>Elus ja eluta loodus: Esmane kokkupuude mõistetega elus/eluta.</p>	<p>Elus ja eluta looduse tunnused ja osad: Elusolendid: inimene, loomad, taimed. Elusolendite ühised tunnused. Looduslikud eluta looduse osad (vesi, õhk, maavarad, päike, kuu) ja inimeste valmistatud asjad kui eluta looduse osad.</p>	<p>Elus ja eluta loodus: Eluta looduse osad ja tunnused. Elus ja eluta looduse osade diferentseerimine/rühmitamine tunnuste alusel. Looduskaitse/keskkonnakaitse. Keskkonnareostuse äratundmine (nt reostunud veekogu, metsa alla visatud prügi), sellest teavitamine.</p>
<p>Elusloodus Taimed: Lilled: vaatlemine suunatult sügisel, talvel, kevadel, suvel. Õpitud lillede äratundmine kasvukohas, ruumide kaunistustes, pildil,</p>	<p>Elusloodus: Taimed: Söödavad ja mürgised taimed. Taime osad: juur, vars, lehed, õied, seemned, viljad. Üheaastased taimed.</p>	<p>Elusloodus: Taimed: Puu, põõsas, puhmas, rohttaim, sammal, samblik. Ühe- ja mitmeaastased taimed. Töötamine aedniku abilisenä. Tööd pargis.</p>

<p>kujutamine kunsti ja käelise tegevuse töödes.</p> <p>Puud: sügisel, talvel, kevadel, suvel.</p> <p>Viljapuud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, ploompipuu.</p> <p>Puuviljad: maitse, lõhn, kuju, värvus. Nende äratundmine, sh fotolt ja pildilt.</p> <p>Aedviljad: maitse, lõhn, kuju, värvus. Nende äratundmine sh fotolt ja pildilt.</p> <p>Loomad:</p> <p>Kodu- ja metsloomad, linnud.</p> <p>Kodukoha loomad ja linnud.</p> <p>Õpitud loomade ja lindude äratundmine , sh, fotolt, pildilt.</p> <p>Loomade/lindude häälte äratundmine, matkimine.</p> <p>Loomade/lindude liikumisviisid; äratundmine, liikumise matkimine.</p>	<p>Enamlevinud ravimtaimed: korjamine ja kasutamine.</p> <p>Okas- ja lehtpuud: enamlevinud liigid, erinevused ja sarnasused.</p> <p>Puud erinevatel aastaegadel.</p> <p>Puu- ja aedviljad: kasvatamine (seeme, taim, vili). Puu- ja aedviljade säilitamine, hoidistamine.</p> <p>Seened. Söödavad ja mürgised seened. Seente säilitamine.</p> <p>Marjad: söödavad ja mürgised marjad. Marjade säilitamine (külmutamine, kuivatamine). Hoidised.</p> <p>Lilled: toa -,aia -,põllulilled.</p> <p>Lilled hooldamine.</p> <p>Loomad:</p> <p>Kodu- ja metsloomad, linnud.</p> <p>Loomariigi mitmekesisus.</p> <p>Erinevad elupaigad: mets, põld, soo, veekogud.</p> <p>Loomaaed, loomapargid, farm, talu.</p> <p>Kodu-/lemmikloomade ja lindude eest hoolitsemine; kasulikkus inimesele.</p> <p>Loomade kaitse. Toitumine, poegimine. Noorloomad.</p> <p>Metsloomade elu erinevatel aastaegadel.</p> <p>Paiga- ja rändlinnud.</p> <p>Loomade/lindude välisehitus.</p> <p>Putukate, kahepaiksete, kalade, roomajate iseloomulikud tunnused, eristamine loomadest, lindudest.</p>	<p>Mets: Metsa tähtsus. Eestis esinevad metsatüübid.</p> <p>Metsatööd.</p> <p>Toataimed: Toataimede kasvatamine: valgus, temperatuur, niiskus.</p> <p>Toataimede kasutamine ruumide kujundamisel.</p> <p>Toataimed kui õhupuhasdajad.</p> <p>Loomad:</p> <p>Kodu- ja metsloomad, kodu- ja metslinnud.</p> <p>Elu ja töö talus ja farmis; kodutute loomade varjupaigas.</p> <p>Loomariigi mitmekesisus: teistes loodusvööndites elavad loomad.</p> <p>Imetajad: välisehitus, levinumad liigid, tähtsus.</p> <p>Putukad: tähtsus looduses.</p> <p>Putukate kasulikkus inimesele.</p> <p>Putukahammustused, esmaabi. Mesilane/mesilaste pidamine.</p> <p>Kahepaiksed: välised tunnused, elupaik.</p> <p>Roomajad: välised tunnused, elupaik, ohud. Esmaabi rästiku hammustuse puhul.</p> <p>Kalad: välised tunnused, elupaik, enamlevinud kalaliigid Eestis. Kasulikkus inimesele. Kalapüük.</p> <p>Linnud: välised tunnused, levinumad linnuliigid, elupaigad, tähtsus.</p> <p>Toitumisahel.</p>
<p>Eluta loodus:</p> <p>Mängud vee ja liivaga. Soe vesi / külm vesi.</p>	<p>Eluta loodus</p> <p>Vesi: Vee tähtsus inimese elus.</p>	<p>Eluta loodus:</p>

<p>Savist voolimine. Õhupalli täispuhumine / õhu väljalaskmine. Valgus ja pimedus. Varjuteater.</p>	<p>Vee säästlik kasutamine. Vee olekud. Kodukoha veekogud. Õhk: Õhu puhtus. Õhu puhtuse tagamine ruumides. Termomeeter: Tutvumine erinevate termomeetrite ja nende funktsioonidega. 0 kraad/punkt, leidmine termomeetrilt. Muld: Muld taimede kasvukeskkonna ja loomade elupaigana. Valgusõpetus: Pime ja valge aeg. Päike, kuu, tähed.</p>	<p>Vesi: Vee leidumine looduses, tähtsus, kaitse. Puhta vee omadused. Vee olekute seos temperatuuri- muutustega. Vee ringkäik looduses. Veekogud (looduslikud ja tehisveekogud). Puhtad/saastatud veekogud. Õhk: Puhta õhu omadused. Õhu tähtsus. Õhusoojus: soe õhk, külm õhk. Erinevad soojusallikad (päike, ahi, radiaator, kamin). Õhutemperatuur erinevatel aastaegadel. Puhas õhk ja saastatud õhk. Termomeeter: Temperatuuriskaala. Pluss- ja miinuskraadid. Õhu-, keha- ja veetemperatuuri mõõtmine. Ilmateate mõistmine. Loodusvarad: Loodusvara/maavara. Maavarade tähtsus inimese elus. Savi, liiv, turvas, põlevkivi, paekivi. Muld, mulla harimine. Loodusvarade säästlik kasutamine. Loodushoid. Valgusõpetus: Looduslikud ja kunstlikud valgusallikad. Prillid, suurendusklaas. Hea valgustuse tähtsus. Elekter igapäevaelus. Ohutus. Elektri tähtsus ja säästmine.</p>
--	--	--

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> tunneb õpitud mets- ja koduloomi, aed- ja puuvilju, taimi (sh fotolt, pildilt); teab kodu- ja metsloomade häälistsusi ja liikumisviise; osaleb õppekäikudel tehes loodusvaatlusi. 	<ul style="list-style-type: none"> teab loomade erinevaid elupaiku, oskab nimetada looma vastavalt elupaigale; teab levinumaid ränd- ja paigalinde, lindude rände vajalikkust; teab lindude ja loomade abistamise vajalikkust talvel; oskab nimetada aastaaegu nende õiges järjestuses ja olulisi tunnuseid; teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid eristab elus ja eluta loodust, tähtsust inimesele. 	<ul style="list-style-type: none"> oskab nimetada õpitud elus ja eluta looduse esindajate olulisemaid tunnuseid, teab loomariigi mitmekesisust; tunneb loodushoiu põhitõdesid; teab elus ja eluta looduse esindajate kasulikkust inimesele; oskab nimetada hetke ilma olulisemaid tunnuseid, lugeda (sümbol) ilmateadet ja vastavalt sellele riietuda; mõistab oluliste loodusnähtuste praktilist tähtsust inimesele.

MAATEADUS

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
Elukoht: Asula, kus õpilane elab. Linn/maa.	Elukoht: Kodukoha lähem tundmaõppimine. Tänav - maantee.	Elukoht: Oma kodulinna/valla kaart ja olulisemate kohtade leidmine sellelt (kodu, kool).
Eestimaa: Eesti – minu kodumaa. Tallinn – Eesti pealinn.	Eestimaa: Kodukoht Eesti kaardil. Linnad, järved, jõed kodukoha vahetus ümbruses. EV sümbolika: Eesti hümn, lipp ja vapp. Eesti rahvuslind, -lill. Pealinn. Rahvariided. Eesti president.	Eestimaa: Eestimaa kaart: Suuremad linnad, jõed, järved Eestimaal. Õpilaste poolt külastatud linnade märkimine kaardil. Eesti naaberriigid. Naaberriikide rahvad, keel ja rahvussümbolika.
Pinnavormid:	Pinnavormid: Mägi, saar.	Pinnavormid: Org, tasandik, poolsaar

<p>Künkast üles ja alla ronimine. Kelgutamine.</p>	<p>Raba ja soo. Matkamine mitmekesisel maastikul.</p>	
<p>Ilmakaared: Esmane tutvumine mõistetega põhi ja lõuna: lõunamaa, põhjamaa.</p>	<p>Ilmakaared: Põhi-lõuna suuna näitamine oma klassis, toas kompassi järgi (abiga).</p>	<p>Ilmakaared: Põhja- ja lõunasuuna määramine kompassiga (abiga).</p>
<p>Plaan, maakaart, gloobus: Mängud reaalseste esemete vähendatud kujutistega: nukud, mudelautod, nukumajad jms. Ühistööna koolimaja, kooliõue, klassiruumi maketi meisterdamine erinevatest vahenditest (klotsid, karbid, pulgad). Pallimängud. Eesti kaardi ühisvaatlemine (mida märgitakse kaardil- linnad, jõed, metsad, mäed jms). Jõgede, majade, puude jms voolimise.</p>	<p>Plaan, maakaart, gloobus: Plaan: koolimaja lähiümbruseplaan, teekond koolist koju. Plaani järgi objektide suunatud leidmineklassis, koolis, kooliõues (abiga). Orienteerumismängud lihtsustatud plaani järgi klassis, koolimajas, kooli lähiümbruses. Kaart: Eesti geograafiline kaart. Geograafilise kaardi leppevärvused: (sinine-veekogu, roheline- mets, maa, kollane-mägine ala, mäestik). Kodukoha märkimine kaardil. Kodukoha läheduses asuvad jõed, järved, asulad, nende osutamine kaardil õpetaja toel. Gloobus: Esmane tutvumine gloobusega. Gloobus kui maakera vähendatud mudel („väike maakera“).</p>	<p>Plaan, maakaart, gloobus: Plaan – klassi plaani koostamine ja kasutamine ruumis orienteerumisel (abiga). Leppemärgid plaanil (puu, maja, jõgi, tee, mööbliesemed). Plaanil märgitud objektide/esemete leidmine klassis, koolis, õues. esemete leidmisel. Kodulinna/küla plaan, oluliste objektide leidmine plaanilt täiskasvanu abiga. Orienteerumismängud koduasulas täiskasvanu kaasabil. Kaart: Geograafiline Eesti, Euroopa ja maailma kaart: vaatlemine, võrdlemine. Eestimaa leidmine Euroopa ja maailma kaardilt (õpetaja abil). Naaberriikide nimetamine kaardi abil. Leppemärgid kaardil (asula, maantee, jõgi jms). Leppevärvide äratundmine. Ookeanidele, maismaale, jõgedele, järvedele, asulatele osutamine erinevatel kaartidel (Eesti-, Euroopa-, maailma kaart). Gloobus: Ookeanile, maismaale, mägedele osutamine gloobusel.</p>

		Eesti ühine leidmine ja märkimine gloobusel.
--	--	--

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus abiga; • teab oma kodumaa ja linna nimetust abiga; • teab enda elukohta abiga. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab oma kodu ja kooli aadressi; • tunneb kodukohta ümbrust, tunneb ära Eesti kaardi ja riigi sümbolika; • teab põhiilmakaari (abiga). 	<ul style="list-style-type: none"> • teab Eesti suuremaid linnu, saari, veekogusid, õpitud välisriike; • tunneb riigi sümbolikat; • oskab kaardilt leppemärkide järgi näidata veekogusid, kõrgustikke, saari; • teab ja tunneb ära gloobuse (maa mudel), kompassi (teab selle otstarvet).

OHUTUSNÕUDED

Õppesisu:

1. arengutase	2. arengutase	3. arengutase
<p>Liiklus: Minu koolitee. Kõnnitee, sõidutee, maantee, ülekäigurajad, foorid. Ohutu liiklemine kooli ümbruses. Erinevad sõidukid meie teedel.</p>	<p>Liiklus: Ohutu liiklemine koduasulas. Kergliiklustee. Ühissõidukid: sõidukisse sisenemine, väljumine. Liiklemine asulavälisel teel koos täiskasvanuga. Liiklemine pimedal ajal, helkuri kasutamine.</p>	<p>Liiklus: Liiklusmärgid. Vajalike liikluseeskirja reeglite tundmine ja järgimine liikluses. Jalgrattaga liiklemine.</p>
<p>Ohutusnõuete täitmine: Õpetaja/täiskasvanu korralduste järgimine hädaolukorras ja häire korral.</p>	<p>Ohutusnõuete täitmine: Käitumine ohuolukorras: õpetaja/täiskasvanu korralduste järgimine.</p>	<p>Ohutusnõuete täitmine: Hädaabi number 112, 110; vajaliku informatsiooni edastamine. Käitumine erinevates olusituatsioonides:</p>

	Abi palumine, kutsumine. Käitumine tulekahju korral- täiskasvanu suunamisel.	evakuatsioonisiltide mõistmine ja järgimine- täiskasvanu suunamisel. Telefoni kasutamine. Teistele suunatud ohtliku käitumise märkamine; ohu vältimine; abi kutsumine.
--	--	--

Taotletavad õpitulemused:

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus (abiga); • täidab eelneval meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid. 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab võimalikult iseseisvalt liikuda kooli/kodu ümbruses; • teab ühissõiduki kasutamise reegleid; • käitub ohuolukorras täiskasvanu suunamisel; • oskab paluda ja kutsuda abi. 	<ul style="list-style-type: none"> • liikleb võimalikult iseseisvalt koduasulas; • järgib tähtsamaid liiklusreegleid jalgsi ja jalgrattaga liigeldes; • oskab märgata ohtu enese ja teiste jaoks, vajadusel kutsuda abi.

Kasutatavad õppematerjalid

1. arengutase

- Kiis, S., Olt, M. (2008). *Mudilaste töövihik, I ja II osa*. Imavere: Shalom.
- Kuntor, D., Tüرنpu, M. (2006). *Talv: toimetulekukooli II kooliastme orienteerumisõpetuse tööraamat. Olustikuõpe*. Tallinn: TEA.
- Määrsepp, M., Uusen, A. (2000). *Sügis., Talv. Töövihikud*. Tallinn: Koolibri.
- Pajos, M., Roon, E. (2006). *Sügis., Talv., Kevad. Teemavihikud*. Tallinn: TEA.
- Pitamic, M. (2006). *Õpeta mind seda ise tegema*. Tallinn: Koolibri.
- Põldaru, A., Ott, M. (2002). *Lasteaia loodusõpetus*. Imavere: Shalom.
- Raadik, S. (2001). *Õpime mängides*. Tallinn: AVITA.
- Sellenberg, U., koostaja. (2000). *Liiklusaabits*. Tallinn: Maanteeamet.
- Timoštšuk, I. (2007). *Kukeaabitsa loodusvihik*. Tallinn: TEA.

2. arengutase

- Kiis, S., Olt, M. (2008). *Mudilaste töövihik, I ja II osa*. Imavere: Shalom.
- Kuntor, D., Tüرنpu, M. (2006). *Talv: toimetulekukooli II kooliastme orienteerumisõpetuse tööraamat. Olustikuõpe*. Tallinn: TEA.
- Määrsepp, M. (2002). *Minu pere, kodu ja sõbrad*. Tallinn: TEA.

- Mürsepp, M., Uusen, A. (2000). *Sügis., Talv.* Töövihikud. Tallinn: Koolibri.
- Pajos, M., Roon, E. (2006). *Sügis., Talv., Kevad.* Teemavihikud. Tallinn: TEA.
- Raadik, S. (2001). *Õpime mängides.* Tallinn: AVITA.
- Sellenberg, U., koostaja. (2000). *Liiklusaabits.* Tallinn: Maanteeamet.
- Sher, B. (2007). *Arendavad mängud.* Tallinn: ERSEN.
- Tärnpuu, M. *Orienteerumisõpetuse töölehed INIMENE I, II osa.*

3. arengutase

- Kuntor, D., Tärnpu, M. (2006). *Talv: toimetulekukooli II kooliastme orienteerumisõpetuse tööraamat. Olustikuõpe.* Tallinn: TEA.
- Mürsepp, M. (2002). *Minu pere, kodu ja sõbrad.* Tallinn: TEA.
- Mürsepp, M., Uusen, A. (2000). *Sügis., Talv.* Töövihikud. Tallinn: Koolibri.
- Pajos, M., Roon, E. (2006). *Sügis., Talv., Kevad.* Teemavihikud. Tallinn: TEA.
- Sellenberg, U., koostaja. (2000). *Liiklusaabits.* Tallinn: Maanteeamet.
- Sher, B. (2007). *Arendavad mängud.* Tallinn: ERSEN.
- Tärnpuu, M. *Orienteerumisõpetuse töölehed INIMENE I, II osa.*

Eesti keel

Õppeaine kirjeldus

Eesti keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste, tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ning oma ja teiste tegevuste reguleerimise vahend. Eesti keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Õpilase kõnelised võimed on erinevad. Kõnearenduses arvestatakse õpilase vaimse/psüühilise arengu taset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmiskahjustust, artikulatsiooniaparaadi liikuvust. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad ja/või asendavad kommunikatsioonivahendid.

Toimetulekuõppes on eesti keele õpetamine praktiline, lähtub iga õpilase kõne mõistmise ja kasutamise tasemest. Tööd viiakse läbi rühmas ja/või individuaalselt. Eesti keele õpetamine on lahutamatult seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõigis klassitundides ning klassivälises tegevuses. Eesti keele õpetamine on seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning klassivälistes tegevustes. Kõne sisu toetub esialgu tajutavale situatsioonile, hiljem ka tajukujutlustele, sh piltidele. Verbaliseeritakse praktilises tegevuses tekkivaid olukordi, kommenteeritakse/kirjeldatakse oma või teiste tegevust.

Arendatakse suutlikkust vastavalt oma teadmistele ja omandatud suhtlemisvahenditele teavet küsida, edastada ja kasutada; kuulata ja mõista kohandatud teksti, lugeda/tunda ära ja mõista

silte/teabelauseid; mõista kohandatud lühitekste sõltuvalt kõne arengu tasemest; mõista ja kasutada lihtsustatud graafilist teavet (pilte, skeeme), sh instruksioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

Õpetuse eesmärgid

Eesti keele õpetamise kaudu arendatakse õpilase kõnetegevust sensomotoorsel, keelelisel ja pragmaatilisel tasandil. Suhtlemise õpetamisel on kõige olulisemaks pragmaatiline tasand ehk enda väljendamine keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega ning partneri mõistmine.

Kuulamisoskus ja kõnemõistmine

Kuulmistähelepanu piisav areng on kõnemõistmise eelduseks. Arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks ja keeleüksuste tähenduste mõistmiseks kasutatakse häälsüste ja sõnade järelkordamist, esemetele või piltidele osutamist, sisuliste või keeleliste vigade leidmist. Toimetulekuõppe lõpuks kujundatakse oskus kuulata jutustatud või ette loetud lühiteksti.

Kõneloome

Kõneloome peamine eesmärk on arendada õpilase baassõnavara ja baaslausungite moodustamise ja kasutamise oskust, et jõuda dialoogi sisaldavate lühitekstide loomiseni. Kõne hääldusliku külje arendamisest olulisem on õpetada oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemist.

Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse situatiivseid suhtlemisakte (mitteverbaalseid ja verbaalseid). Suhtlemine täiskasvanuga toimub esialgselt oma soovide väljendamise tasandil ning hiljem täiskasvanu poolt suunatud/juhendatud suhtlussituatsioonides ning tegevustes, mille käigus omandatakse uusi teadmisi. Õpetaja ülesandeks on toetada verbaliseerimist, andes ette suhtlemisvahendid ja mallid, mida hakatakse järkjärgult iseseisvamalt kasutama. Õpilaste omavahelist suhtlemist soodustatakse läbi erinevate koostegevuste.

Suhtlemisvahendite kasutama õpetamisel teadmiste omandamise eesmärgil arvestatakse järgmisi etappe: olemasoleva kogemuse fikseerimine, tuttavate objektide ja tegevuse tajumise sõnastamine, kujutiste ja kujutluste aktiveerimine mälupeegeldile toetudes, varem tundmatute objektide ja tegevuste analüüsi sõnastamine omandatud suhtlemisvahendite piires. Oluline on suunata õpilasi õigesti mõistma ja kasutama objektide nimetusi, eristama neid tegevust/seisundit ja tunnuseid väljendavatest vahenditest.

Kõnetute õpilaste puhul on kasutusel kõnet asendavad alternatiivsed suhtlusvahendid.

Grammatikaõpetuses õpetatakse lihtsamate grammatiliste konstruktsioonide praktilist mõistmist ja kasutamist.

Lugemine

Ladusa lugemiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Lugemisoskus tähendab eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis võimaldab saada teavet ümbritsevast maailmast. Harjutatakse sõnade häälimise, veerimise ning lühemate lausete kaupa lugemise oskust.

Kirjutamine

Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Kujundatakse üksikute oluliste sõnade kirjutamise oskust ja ära kirja.

Lõiming

Eesti keele õpetamine toimub kõigis klassitundides ning klassivälistes tegevustes ja on lahutamatu seotud õpilase praktilise tegevusega.

Elu- ja toimetulekuõpe. Eesti keele õpetamine on lahutamatu seotud orienteerumisainete õpetamisega (sõnavara) ja õppetegevus ei piirdu klassis toimuvaga, vaid jätkub ka õues ja söögilaua taga (kontekst). Toimub kuulamis-, jäljendamise- ja vaatlemisoskuse arendamine. Eesti keelel sarnaselt elu ja toimetulekuõppele on oluline osa õpilase isiksuse (minapildi) kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel. Arendatakse suutlikkust oma teadmiste ja omandatud suhtlemisvahenditele vastavalt hankida ja edastada elulist ja toimetulekut tagavat teavet: nimi, aadress, vanus, klass, kool jm. Kujundada oskust infot küsida, edastada ja kasutada; lugeda ja mõista silte ja tabelauseid ning kohandatud lühitekste; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme), sh lihtsaid instruksioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet. Suhtlemisvahendite kasutamine sõltub õpilaste taju arengust, kujutistest ja kujutlustest mälus, tajutavate seoste ja suhete (koht, aeg, kuuluvus jm) mõistmisest praktilises tegevuses. Elu ja toimetulekuõpetus on hea võimalus suunata õpilasi õigesti mõistma ja kasutama objektide nimetusi, tunnuseid, tegevuste ja kogemuste sõnastamist/väljendamist.

Matemaatika. Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone (sh tekstülesandeid). Esemete ja nende tunnuste klassifitseerimine; põhjus-tagajärg suhete mõistmisel taotletakse üldistamist ja iseloomulike omaduste märkamist. Igapäevase kõne mõistmine ja praktikasse rakendamine. Aja-, ruumi-, värvuse-, suuruse, hulga ja arvumõistete tundmine ja nimetamine sõna/viipe/piktogrammi abil.

Tööõpe. Eesti keele tundides õpib õpilane nimetama/viiplema vajalikke töövahendeid, areneb kõne reguleeriv–planeerivat rolli: õpilane räägib või nimetab seda, mida parajasti teeb; mida tegi (tegevuse taastamine skeemide, märksõnade ja tingmärkide abil) ja ka seda, mida tegema hakkab. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse ja hinnatakse positiivselt kõiki situatiivseid suhtlemisakte (mitteverbaalseid ja verbaalseid). Õpilaste omavahelise suhtlemise tingimuseks on koostevõime korraldamine, milleks loob igasugune tööõpe hea võimaluse. Ametnimetuste ja tegevuste ühendamine on seotud tööõpetusega.

Kunst ja käeline tegevus. Arendab väljendusoskust kasutatavate töövahendite nimetamisel või alternatiivsel viisil, omaduste ja värvuste nimetamisel, arendab kõne reguleeriv–planeerivat rolli: õpilane räägib või nimetab seda, mida parajasti teeb; mida tegi (tegevuse taastamine skeemide, märksõnade ja tingmärkide abil) ja ka seda, mida tegema hakkab. Õpilane töötab koos kaaslastega, tunnetab õnnestumise ja oskamise kogemust, väljendab oma emotsioone.

Muusika- ja rütmikaõpetus. Muusika annab kommunikatsioonivõimaluse ja soodustab kõne arengut. Laulude keel on kujundlik ja tänu sellele rikastab õpilase sõnavara. Õpilast suunatakse hindama muusikat meeldib – ei meeldi-põhimõttel ja avaldama oma arvamust. Eesti keele õpetus hõlmab tööd hingamise ja artikulatsiooniga, toimub rütmide ja kuulmistaju arendamine. Kuulmistähelepanu arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide ja mürade kuulmist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks kasutatakse häälsüsteemide ja sõnade järelkordamist. Kasutatakse ka eesti keele tundides õpitud salme ja rütmilisi luuletusi. Rütmikatundides kasutatakse kontakti- ja kommunikatsiooniharjutusi, mängu ning tantse, mille abil saab arendada ja kinnistada nii verbaalse kui ka mitteverbaalse suhtlemise oskusi. Arendatakse õpilaste kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi.

Kehaline kasvatus. Liikumist kasutatakse kui suhtlust ja väljendusvahendit. Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima. Õpilasi õpetatakse täitma mitmeosalisi korraldusi, suunatakse õpitud oskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust planeerima ja kontrollima (tegevuse kaasnev ja järgnev suunatud kommenteerimine, tuttava tegevuse planeerimine).

Arenevad kuulamisoskus, tegevuste korralduste järgi täitmine; kohamõistete tundmine, kehaosade tundmine ja nimetamine sõna või viipe abil.

Arvutiõpetus. ”Teise kirjaoskuse“ omandamine, tööde vormistamine arvutil, kujundamine ja küljendamine, tabelid, tähe märkide õppimine ja teksti ümber trükkimine. Interneti kasutamine: aadressiribale õige netilehekülje aadressi trükkimine vabaajategevuse leidmiseks. Arvutiga seonduv sõnavara tundmine võimaldab arvutiekraanil orienteerumist ja arvutiga tegutsemist. Esemete ja nende tunnuste üldistamise ja rühmitamise õpetamiseks võimalik kasutada erinevaid arvutiprogramme.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Hindamise erisused:

Eesti keele hindamisel toimetulekuõppes lähtutakse iga konkreetse õpilase hetke arengutasemest ja lähima arengu vallast. Individuaalse õppekava (IÕK) koostamisel arvestatakse iga õpilase individuaalseid võimeid, hetke arengutaset ja lähima arengu valda.

Kõneloome hindamisel arvestatakse, et olulisem on oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemine, kui kõne hääldusliku küljega.

Suhtlemisoskuse hindamisel tuleks pidada on kõige olulisemaks pragmaatiline tasandit (st enda väljendamine keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega) ning partneri mõistmist. Toimetulekuõppe lõpuks taotletakse oskust mõista suhtluspartneri ütluste tähendust (semantika) ja mõtet (pragmaatika) igapäevaselt olulistel teemadel.

Ladusa lugemiseni õpilased antud koolitüübis reeglina ei jõua. Eristatakse teadlikku lugemist ja signaalsõnade äratundmist. Toimetulekuõppe õpilased õpivad lugema fotosid, pilte, sümboleid, skeeme, signaalsõnu. Hindamisel arvestatakse, et enamuse õpilaste lugemisoskus tähendabki eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis võimaldab saada infot ümbritsevast maailmast.

Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Õpilaste kiri jääb valdavalt primitiivseks ja vigaderohkeks. Kirjatehnika ei ole hindamisel primaarne, vaid pigem äratuntavate tähtede kirjutamine. Hindamisel arvestatakse üksikute oluliste sõnade (nimi, aadress jne) kirjutamise oskust.

Eesti keele ainekava

Maht

I arengutase	II arengutase	II arengutase
1. klass 5 õppetundi nädalas, õppeaastas 175 õppetundi	3.–6. klass 6 õppetundi nädalas, õppeaastas 210 õppetundi	7.–9. klass 6 õppetundi nädalas, õppeaastas 210 õppetundi.
2. klass		Lisaaastatel

6 õppetundi nädalas, õppeaastas 210 õppetundi		4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas
--	--	--

Rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
<p>Selgitatakse välja õpilase kõnemõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused, lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega, kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda.</p> <p>Vajadusel võetakse kasutusele alternatiivsed suhtlusvahendid. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega oma põhivajadusi ja soove arusaadavalt väljendama.</p> <p>Õpetatakse lühikorraldusi kuulama ja reageerima esitatud korraldustele situatsioonist lähtuvalt koos osutamise/ettenäitamisega, reguleerima oma kõnet ja hääliitsusi grupis koostöötamise eesmärgil. Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine.</p> <p>Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse</p>	<p>Jätkub kõnearenduslik töö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid, kujuneb võime elementaarselt kommenteerida oma tegevust verbaalselt/alternatiivsete vahenditega. Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi.</p> <p>Õpetatakse vastama küsimustele tajutud sündmuse või pildi põhjal. Laiendatakse baassõnavara, sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele.</p> <p>Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid, varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust. Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist.</p> <p>Olulised on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste</p>	<p>Arendatakse oskust toime tulla igapäevastes suhtlussituatsioonides, dialoogis püsimist ning täiendatakse eneseväljendusoskusi.</p> <p>Tähelepanu pööratakse eelkõige suhtlemisoskuse kujundamisele, oskusele hankida ja järgida iseseisvalt informatsiooni, edastada teateid. Õpilane on suuteline kõnelemisel toetuma mälukujutlustele.</p> <p>Kujundatakse oskust eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada.</p> <p>Suudetakse lühikest ja arusaadavat instruksiooni mälus säilitada ja seda arvestada õpitud ja/või harjutatud toimingute sooritamisel. Arendatakse oskust kõne abil oma tegevust planeerida ja reguleerida.</p> <p>Omandatakse elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi. Praktilisel viisil käsitletakse</p>

<p>ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused. Arendatakse kuulmistähelepanu.</p> <p>Lihtsate ja õpilaste jaoks arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude kaudu õpetatakse sõnu ja häälikuid eristama: häälikute järelkordamine, reageerimine eri helidele ja mürale, kõnehäälikute äratundmine.</p> <p>Vajaduse korral täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevate häälikukomplekside (häälik, häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järelkordamiseks. Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimaluse korral baaslausungite moodustamist.</p> <p>Alustatakse lugemise- ja kirjutamise eeluskuste kujundamisega. Õpetatakse pildi- ja terviksõna lugemisoskust. Tehakse lihtsamaid kirja eelharjutusi.</p>	<p>aktiviseerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemuste alusel).</p> <p>Terviksõnameetodil loetavate sõnade/märkide arvu suurendatakse. Tehakse algust ära kirja, lihtsamate häälimis- ja veerimisülesannetega.</p>	<p>enam kasutatavaid grammatikateemasid.</p>
---	---	--

Õppesisu ja -tegevused

I arengutase	II arengutas	III arengutas
Kuulamisoskus, kõne mõistmine:	Kuulamisoskus, kõne mõistmine:	Kuulamisoskus, kõne mõistmine:
Kuulmistaju ja verbaalse operatiivmälu arendamine. Mittekõneliste helide eristamine ja äratundmine. Emotsionaalse kontakti loomine ja hoidmine.	Igapäeva kõne kuulamine ja jälgimine.	Igapäeva kõne kuulamine ja mõistmine.
Lühikorraldustele reageerimine. Oma nimele reageerimine. Klassikaaslaste nimede teadmine.	Lihtsate korralduste ja keeldude mõistmine ja täitmine tuttavate toimingute sooritamiseks.	Korralduste, juhendite mõistmine tuttavate toimingute sooritamiseks.
Ümbritsevate objektide, sündmuste ja tegevusi tähistavate sümbolite, viibete ja sõnade ära tundmine.	Tuttavate objektide ja sündmuste tüüpiliste tunnuste ja neid väljendavate keelendite ära tundmine.	Kirjelduse järgi tuttavate objektide ja sündmuste ära tundmine.
Kehaosade ja igapäevategevuses kasutatavate esemete (riietusesemed, nõud, mööbliesemed) nimetuste tundmine ja neile osutamine/leidmine.	Õpitud märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähenduste mõistmine ja kasutamine igapäevases suhtluses.	Igapäevastes elulistes suhtlusolukordades kasutusel olevate märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähenduste mõistmine ja kasutamine.
Lähikäikudes orienteerumine sõna/viipe/piktogrammi toel. Mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid	Eseme asukoha leidmine kirjelduse järgi.	Objekti asukohta leidmine suhtes teiste objektidega. Ruumisuhete keelendite mõistmine.
Lühitekstide kuulamine/jälgimine.	Kohandatud lühiteksti, jutu, muinasjutu, luuletuse	Igapäevaste põhjus-tagajärg seoste mõistmine. Suulise/kirjaliku kohandatud

Dramatiseeringu jälgimine ja osalemine koostegevuses.	kuulamine, sisu taastamine piltide abil.	teksti kuulamine/lugemine, selle mõistmine.
Rütmisalmide saatmine liigutustega, kaasalugemine vastavalt võimekusele.	Osalemine dialoogis, rollimängudes. Suunamisel osalemine dramatiseeringutes.	Dramatiseeringutes osalemine.
Osalemine ringmängudes koostegevuses. Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused.	Eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes suunamisel.	Eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes.
Artikulatsiooni- ja hingamisharjutused. Häälte ja hääliitsuste äratundmine ning matkimine.	Tähtpäevadega seotud luuletuste ja laulude esitamine suunamisel.	Tähtpäevadega seotud luuletuste ja laulude esitamine.
Koostegevuses õpilasega seotud igapäevategevustes kasutatavate tegusõnade tundmine ja tegevuste ära tundmine nende baasil.	Suunamisel igapäevategevustes kasutatavate tegusõnade tundmine ja tegevuste ära tundmine nende baasil.	Igapäevategevustes kasutatavate tegusõnade tundmine ja tegevuste ära tundmine nende baasil.
Eneseväljendus ja sõnavara:	Eneseväljendus ja sõnavara:	Eneseväljendus ja sõnavara:
Oma vajaduste ja soovide väljendamine verbaalselt või muul alternatiivsel viisil (janu, vajadus tualetti minna jne).	Oma vajaduste ja soovide väljendamine verbaalselt või muul alternatiivsel viisil, vajadusel abi palumine.	Elulistes olukordades vajaliku põhisõnavara kasutamine.
Eituse ja jaatuse väljendamine. Küsimustele vastamine žesti, viipe, hääliitsuse või sõnaga.	Situatiivses dialoogis osalemine.	Dialoogide alustamine, jätkamine ja selles lühiajaline püsimine.
Sümbolite, viibete, üksiku sõna või sõnapaari kasutamine ümbritsevas keskkonnas esinevate esemete, fotol/pildil kujutatu või inimese nimetamiseks.	Ümbritsevas keskkonnas esinevate või fotol/pildil kujutatud objektide nimetamine, sõnavaratöö, sh omadussõnad, mis väljendavad tajutavaid	Esemete, inimeste, sündmuste kirjeldamine omadussõnadega verbaalselt või alternatiivsel viisil. Kasutab üldnimetusi, kõnekeeles sagedamini

Esemete, piltide rühmitamine koostegevuses, mõne üldnimetuse nimetamine.	tunnuseid, levinud üldnimetused (nt lind-loom) ja allrühmad (nt koduloom-metsloom), rühmitamine üldnimetuste alusel, teistes õppeainetes kasutusel olev sõnavara.	esinevaid võõrsõnu ja liitsõnu. Kahe objekti võrdlemine nende erinevuste, hiljem ka sarnasuste väljatoomisega.
Viisakusväljendite matkimine (tervitamine, soovib head aega, tänab, palub verbaalselt v alternatiivsel viisil)	Viisakusväljendite mõistmine (tervitamine, tänamine, palumine jne) Viisakusväljendite kasutamine kontakti astudes ja tuttavates olukordades.	Viisakusväljendite kasutamine suhtlussituatsioonides.
Enda tegevuste kommenteerimine selle sooritamise ajal verbaalselt või alternatiivsel viisil.	Enda ja kaaslase tegevuse kommenteerimine selle sooritamise ajal või pärast seda, küsimuste esitamine kaaslase tegevuse koht verbaalselt või alternatiivsel viisil.	Enda tegevuse tulemuse hindamine ja kommenteerimine verbaalselt või alternatiivsel viisil.
Koos- või järelkõnes 2–3 sõnalise baaslause kasutamine.	Lihtlause koostamine ja kasutamine. Kuuldud teksti sisu edastamine suunavate küsimuste või piltide abil.	Kõnes laiendatud lihtlause kasutamine. Lühiteate meeldejätmise ja edastamine.
Rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes osalemine koos- või järelkõnes või alternatiivsel viisil.	Lühikeste rütmisalmide ja luuletuste kordamine.	Lühijutu sisu mälu põhjal taasesitamine. Peast luuletuste esitamine.
Enda nime ütlemine verbaalselt või viioplemine.	Enda nime, vanuse, aadressi ja teiste oluliste andmete ütlemine verbaalselt või alternatiivsel viisil.	Ütleb ja kirjutab enda olulisi andmeid.
Tekstilooma ja mõistmine:	Tekstilooma ja mõistmine:	Tekstilooma ja mõistmine:
Lühikese jutu kuulamine, vastamine lihtsatele sisu taastavatele küsimustele.	Küsimuste esitamine, küsimustele vastamine piltide abil.	Küsimuste esitamine, küsimustele vastamine lühijutu põhjal.

Sõnade ja 2-3 sõnaliste baaslausete harjutamine ja kasutamine koos- ja järelkõnes. (skeemide ja süžeepliltide abil)	3-4 sõnalise lihtlause moodustamine, sh tunnuse/omaduse väljendamine. Pildi (tegevuspilt, olupilt, pildiseeria) järgi jutustamine.	Väheste vabade laienditega (määrused, sihitised, täiendid) lihtlause moodustamine (4-5 sõnaline lause).
Aja- ja ruumikujutluste verbaliseerimine koostegevuses sõna/viipe/piktogrammi toel.	Aja- ja ruumikujutluste verbaliseerimine (kohakäänded, ees- ja tagasõnad, vastavad lausemallid).	Tegevuse kirjeldamine eile, praegu, homme. Verbi ajavormid, pöörded.
Oma tegevuse kommenteerimine.	Rääkimine oma tegevusest selle sooritamisel ja vahetult pärast seda.	Oma lähituleviku tegevuse planeerimine. Telefoni kasutamine. Suhtlemine tuttavate inimestega, suhtlemine tänaval ja ametiasutustes.
Lugemine ja kirjutamine:	Lugemine ja kirjutamine:	Lugemine ja kirjutamine:
Erinevate helide/häälte kuulamine ja eristamine.	Häälikute kuulmine ja eristamine häälikute reas ja sõnas. Lihtsa silbistruktuuriga sõnade häälimine suunamisel.	Lihtsa silbistruktuuriga sõnade ja lihtlausete veerimine/lugemine.
Täissõnameetodil üksikute sõnade seostamine esemega/pildiga.	Täissõnameetodil üksikute sõnade lugemine. Pildi ja sõna ühendamise.	Täissõnameetodil sõnade lugemine.
Igapäevaselt kasutusel olevate märkide tähenduse õppimine.	Sümbolite abil päevakava tegevuste järjekorra märkimine ja lugemine.	Sümbolite ja sõnakaartide abil päevakava koostamine.
Oma nime ja teiste õpitud sõnade äratundmine sõnakuju järgi.	1-2 silbiliste sõnade lugemine.	Erineva pikkusega lihtsa silbistruktuuriga sõnade ja lühilause lugemine. Abiga info leidmine jõukohasteks kohandatud tekstist.

Õpitud tähtede eristamine teistest sümbolitest.	Joonistähtede õppimine/tundmine.	Kirjatähtede õppimine/tundmine.
Hääliku ja tähekuju seose kujundamine.	Tunneb tähti ja kirjutab lühikesi sõnu. Kirjutab oma nime.	Kirjatähtede, sõnade ja lühilause kirjutamine. Enda allkirja kirjutamine. Suur algustäht nimes.
Peenmotoorika arendamine. Näidise järgi kirja eelharjutuste tegemine.	Ärakiri (ladumine, kirjutamine).	Lühilause või fraaside Ärakiri.
Digipädevused		
Kasutab mängulises koostegevuses tuttavaid digivahendeid põhjustagajärg seoste loomise kujunemiseks.	Valib etteantud valiku alusel meelepärase arvutimängu, kasutab suunamisel õppetegevuses tuttavaid digivahendeid.	Tuttava arvutimängu kasutamine. Kasutab digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades.
Koostegevuses interaktiivsete keskkondade kasutamine.	Suunamisel interaktiivsete õppe keskkondade ohutu kasutamine.	Interaktiivsete õppe keskkondade kasutamine.
Koostegevuses (äratrükk) vajaliku info otsimine internetist.	Suunamisel digivahendite kasutamine vajaliku info saamiseks.	Iseseisev digivahendite kasutamine vajaliku info saamiseks.

Taotletavad õpitulemused

I arengutaseme lõpuks õpilane:	II arengutaseme lõpuks õpilane:	III arengutaseme lõpuks õpilane:
---------------------------------------	--	---

Kõnemõistmine ja kuulamisoskus	Kõnemõistmine ja kuulamisoskus	Kõnemõistmine ja kuulamisoskus
<ul style="list-style-type: none"> • eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid; • reageerib oma nimele ja lühikorraldustele; • tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud sümboleid, viipeid, sõnu; • osutab nimetamisel oma kehaosadele, tegevustes kasutatavatele esemetele ja tuttavatele inimestele; • mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid; • mõistab seost OBJEKT-PILT-SÕNA; • kuulab kohaldatud lühiteksti / jälgib dramatiseeringut; 	<ul style="list-style-type: none"> • kuulab ja jälgi igapäevast kõnet; • täidab üheosalisi korraldusi; • tunneb ära tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi tunnuseid ja neid väljendavaid keelendeid; • mõistab õpitud märkide, sümboolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid igapäevases suhtluses; • leiab eseme asukoha kirjelduse järgi; • mõistab seost OBJEKT-PILT-KEELEÜKSUS; • mõistab kohaldatud lühiteksti, jutu, muinasjutu, luuletuse sisu; 	<ul style="list-style-type: none"> • mõistab igapäevakõnet; • mõistab ja täidab kaheosalisi korraldusi; • tunneb kirjelduse järgi ära tuttavad objektid, sündmused; • mõistab igapäevastes elulistes suhtlussituatsioonides kasutusel olevate märkide, sümboolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid; • kirjeldab objekti asukohta teiste objektide suhtes; • mõistab seoseid OBJEKT-PILT-SKEEM-KEELEÜKSUS; • mõistab igapäevaseid põhjus-tagajärg seoseid; • mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud teksti;

Kõneloome	Kõneloome	Kõneloome
<ul style="list-style-type: none"> • annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil; • väljendab eitust ja jaatust; • vastab igapäevastele tuttavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil; • nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil; • tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid või isikuid; • nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil; • kommenteerib oma tegevusi selle sooritamise ajal verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendiga; 	<ul style="list-style-type: none"> • väljendab oma soove ja palub vajadusel korral abi; • osaleb situatiivses dialoogis; • nimetab tuttavaid reaalseid või pildil kujutatud objekte, nende tajutavaid tunnuseid õpitud viisil; • oskab nimetada õpitud üldnimetusi; • kommenteerib kaaslase ja oma tegevusi selle sooritamise ajal ja vahetult pärast seda õpitud viisil; • esitab küsimusi kaaslase tegevuse kohta; 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab elulistes olukordades vajalikku põhisõnavara; • klustab dialoogi ja suudab selles lühiajaliselt püsida; • kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi õpitud viisil; • kasutab õpitud üldnimetusi; • kommenteerib oma tegevuse tulemust õpitud viisil;

<ul style="list-style-type: none"> • kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset; • meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil; • osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil; • oskab öelda oma nime verbaalselt või alternatiivsel viisil; 	<ul style="list-style-type: none"> • mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes lihtlauset; • annab kuulnud teksti sisu edasi suunavate küsimuste abil verbaalselt või alternatiivsel viisil; • kasutab enamlevinud viisakusväljendeid kontakti astudes ja tuttavates situatsioonides õpitud viisil; • kordab lühikesi rütmisalme ja luuletusi; • ütleb oma nime, vanuse, aadressi ja teisi olulisi andmeid õpitud viisil; 	<ul style="list-style-type: none"> • mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes laiendatud lihtlauset; • jätab meelde ja edastab lühiteate; • annab verbaalselt või alternatiivsel viisil edasi lühijutu sisu; • kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides õpitud viisil; • teab peast õpitud luuletusi; • oskab öelda ja kirjutada olulisi andmeid enda kohta õpitud viisil;
<p>Lugemine ja kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuuleb ja eristab erinevaid helisid/hääli; • teab igapäevaselt kasutatavate õpitud märkide tähendust ja oskab neid suunamisel kasutada; 	<p>Lugemine ja kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuuleb ja eristab häälikut häälikute reas ja sõnas; • häälib õpetaja abiga lihtsa silbistruktuuriga sõnu; • loeb sümbolite abil päevakava, tegevuste järjekorda; 	<p>Lugemine ja kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab erinevaid häälikuid ja nende järjekorda lihtsa silbistruktuuriga sõnades; • häälib iseseisvalt lihtsa silbistruktuuriga sõnu; • kasutab sümboleid ja sõnakaarte päevakava koostamiseks;

<ul style="list-style-type: none"> • loeb üksikuid õpitud sõnu täissõna meetodil • tunneb sõnakuju järgi oma nime; • eristab õpitud tähti teistest sümbolitest; • tuleb toime näidise järgi lihtsamate kirja eelharjutustega; 	<ul style="list-style-type: none"> • loeb veerides 1–2 silbilisi sõnu ja lühilauseid; • tunneb joonistähti; • kirjutab tähti ja lühikesi õpitud sõnu, sh oma nime; • teeb ära kirja tähthaaval; 	<ul style="list-style-type: none"> • loeb erineva pikkusega lihtsa silbistruktuuriga sõnu ja lühilauseid; • leiab abiga vajaliku infot jõukohaseks kohandatud retseptist, telekavast jms; • tunneb kirjatähti; • kirjutab kirjatähti, sõnu ja lühilauseid; • oskab kirjutada enda allkirja; • sooritab ära kirja lühikese lause või fraasi kaupa;
<p>Digipädevus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab koostegevuses talle igapäevaselt olulisi digivahendeid. 	<p>Digipädevus</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab õppetegevustes suunamisel kasutada tuttavaid digivahendeid ja tuleb juhendamisel toime ohutu interneti kasutamisega. 	<p>Digipädevus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab võimalikult ohutult tuttavaid digivahendeid, internetiotsingut ja sotsiaalmeediat.

Kasutatavad õppematerjalid

I arengutase

- Adams, I., Struck, V., Tillmanns-Karus, M. (2005). *Hopsadi-huu, võimlemas on suu: hääldusliigutuste harjutuste kogumik*. Tallinn: Ilo.
- Kalamees, E. (2006), koost. *Kus mu põial?* Rakvere: TLÜ Rakvere kolledž.
- Karu, H., Laane, L. (2008). *Kõnearndusmängud*. Tartu: AS Atlex.
- Kiis, S., Olt, M. (2001). *Mudilaste töövihik I ja II osa*. Imavere: TÜ Shalom.
- Kuusmann, K; Kuusmann, M. (2002). *Sõbrad tähemaal*. Tallinn: Ilo.
- Küttimets, K; Puik, T. (2009). *Eesti keele õppemängud esimeses kooliastmes*. Tartu: AS Atlex.
- Põldaru, A. & Olt, M. (2001). *Lasteaia emakeel*. Imavere: TÜ Shalom.

- Uusen, A. & Loopere, A. (2006). *Kukeaubitsa töövihik*. Tallinn: TEA.
- Pictogram Manager – piktogrammide programm
- PCS pildiprogramm
- <http://www.hev.edu.ee> lisaõppematerjalid põhiõppevarale (Kümme muinasjuttu, Kõnearendusmaterjal, Tähelaulud, Aastaajad).
- <http://lihtsustatudviiped.edu.ee/>
- www.mudila.ee
- <http://muki.loremipsum.ee>
- http://www.atlex.ee/pdf/lahekkoolitund_t.pdf
- www.tartu.ee/tahtvere/ArtApHarjutus2.ppt.

II arengutase

- Kalamees, E. (2006), koost. *Kus mu põial?* Rakvere: TLÜ Rakvere kolledž.
- Karu, H., Laane, L. (2008). *Kõnearendusmängud*. Tartu: AS Atlex.
- Kuntor, D., Türnpu, M (2007). *Kevad. Suvi. Sügis. Talv*. Orienteerumisõpetuse tööraamatud. Tallinn: Tea.
- Kuusmann, K; Kuusmann, M. (2002). *Sõbrad tähemaal*. Tallinn: Ilo.
- Küttimets, K; Puik, T. (2009). *Eesti keele õppemängud esimeses kooliastmes*. Tartu: AS Atlex.
- Palgi, K., Kuusk, R. (2011) *Minu retseptiraamat I ja II*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Türnpu, M. (2011). *Orienteerumisõpetuse töölehed „Inimene I“*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Türnpu, M. (2012). *Orienteerumisõpetuse töölehed „Inimene II“*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Türnpu, M. (2012). *Orienteerumisõpetuse töölehed „Inimene III“*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Pictogram Manager – piktogrammide programm
- PCS pildiprogramm
- <http://lihtsustatudviiped.edu.ee/>
- www.mudila.ee
- <http://muki.loremipsum.ee>
- <http://www.hev.edu.ee> lisaõppematerjalid põhiõppevarale (Kümme muinasjuttu, Kõnearendusmaterjal, Tähelaulud, Aastaajad).
- HEV õppevara „Loomariik. Imetajad“
- Hev õppevara töölehed "Inimene I" (II-III arengutase)
- Hev õppevara töölehed „Inimene II“ (II-III arengutase)
- Hev õppevara töölehed "Inimene III" (II-III arengutase)
- Inimeseõpetuse tööraamat I klassile lihtsustatud õpe
- Inimeseõpetuse tööraamat II klassile lihtsustatud õpe
- Loodusõpetuse tööraamat I klassile lihtsustatud õpe
- Loodusõpetuse tööraamat II klassile lihtsustatud õpe

III arengutase

- Kuntor, D., Tüرنpu, M (2007). *Kevad. Suvi. Sügis. Talv*. Orienteerumisõpetuse tööraamatud. Tallinn: Tea.
- Palgi, K., Kuusk, R. (2011) *Minu retseptiraamat I ja II*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Tüرنpu, M. (2011). *Orienteerumisõpetuse töölehed „Inimene I“*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Tüرنpu, M. (2012). *Orienteerumisõpetuse töölehed „Inimene II“*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Tüرنpu, M. (2012). *Orienteerumisõpetuse töölehed „Inimene III“*. Tallinn: Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Pictogram Manager – piktogrammide programm
- PCS pildiprogramm
- <http://lihtsustatudviiped.edu.ee/> <http://www.hev.edu.ee> lisaõppematerjalid põhiõppevarale (Kümme muinasjuttu, Kõnearendusmaterjal, Tähelaulud, Aastaajad).
- Ajalehed, ajakirjad
- Sõiduplaanid
- TV saatekavad
- HEV õppevara „Loomariik. Imetajad“
- Hev õppevara töölehed "Inimene I" (II-III arengutase)
- Hev õppevara töölehed „Inimene II“ (II-III arengutase)
- Hev õppevara töölehed "Inimene III" (II-III arengutase)
- Inimeseõpetuse tööraamat III klassile lihtsustatud õpe
- Loodusõpetuse tööraamat III klassile lihtsustatud õpe

Matemaatika

Õppeaine kirjeldus

Matemaatika esmaseks ülesandeks toimetulekuõppes on luua selline mõisteline/sõnaline ja tegevuslik baas, mis aitab õpilasel orienteeruda teda vahetult ümbritsevate esemete ja nähtuste maailmas. Koos sellega luuakse ka eeldused mõista ja mõtestada mitmeid olmes, õpingutes ja töös kasutatavaid seoseid. Igapäevaelus hakkama saamiseks on oluline sotsiaalne matemaatika ja praktiliste ülesannete lahendamise oskus.

Matemaatikaalased teadmised ja oskused on ümbritsevas keskkonnas toimetuleku eelduseks. Õpetamine seostatakse igapäevase eluga. Uusi teadmisi ja oskusi õpetatakse osaoskuste kaupa, kasutatakse mängulisi ja elulisi situatsioone.

Arvumõiste kujunemisele eelneb töö arvueelses valdkonnas. Õpetamist alustatakse oma keha tunnetamisest, ruumitaju arendamisest, objektide rühmitamisest tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes. Esemete ja nende tunnuste üldistamise ja rühmitamise aluseks on konkretiseerimine. Tähelepanu pööratakse rühmade moodustamiseks vajalikele tunnustele, hulkadega opereerides märgatakse hulga elementide muutusi, hulga muutumise põhjuseid.

Õpetuse käigus õpitakse praktilises tegevuses orienteeruma hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes: kasutama mõnda enamlevinud mõõtevahendit, sooritama praktiliselt/materialiseeritult lihtsaid matemaatilisi tehteid; mõistma ja kasutama praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid.

Õpetamisel seostatakse erinevad tegevused ajamõistetega, toetudes näitlikele vahenditele.

Praktiliste tegevuste käigus õpetatakse mõistma raha otstarvet ning teostama igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

Harjutamisel kasutatakse mitmesuguseid digivahendeid, mis tagavad tehnoloogia-alased algteadmised igapäevaelus.

Õpetuse eesmärgid

Esimesel ja teisel arengutasemel on õpilaste toimetulek tajuda oma ümbrust ruumis ja ajas erilise tähelepanu all. See aitab neil suhelda ümbrusega ning luua ka sõnaline ja tegevuslik baas matemaatika enda hilisemale õppimisele. Seepärast alustataksegi arvude õppimisega (10 piires) ja arvutamise (5 piires) alles teisel õppetasel. Arvude toel võetakse siis kasutusele ka õpilaste igapäevaelus enamkasutatavad suurused ja nende saamiseks vajalikud mõõtmistegevused ning mõõtmisvahendid.

Kolmandal arengutasemel muutub matemaatika ainekesksemaks, kuid jääb endiselt üldõpetusliku õppeviisi raamidesse. Samas tugevneb õpetamise sotsiaalne suunitus, hakkab domineerima nn sotsiaalmatemaatika. See käsitlusviis eeldab, et igal võimalusel seostatakse õpitu õpilaste olme ja igapäevategevuste mõtestamisega. Õpitud arve ja arvutamist, erinevaid mõõtmisi ja mõõduühikuid saab intellektipuudega õpilastele arusaadavaks ja vajalikuks teha ainult läbi neile vajalike praktiliste ülesannete ja tegevuste.

Sellel õppetasel võib arvude tundmaõppimist ja arvutamist individuaalsete õppekavade raames laieneda ka 100-ni. Võrreldes varasemaga pööratakse siin rohkem tähelepanu ka aja-, raha- ja pikkusühikute tundmisele ja kasutamisele. Õpilaste suutlikkust ja elus toimetulekut silmas pidades on soovitatav arvutamisel kasutada ka abivahendeid, nt kalkulaatorit ja lihtsaid arvutimänge.

Matemaatika õpetamise eesmärkide realiseerimise üheks oluliseks teguriks on õpetaja vabadus õppesisu valikul ja selle õpetamisel arvestada õpilase konkreetseid arengunäitajaid, tema taju, mälu, mõtlemise ja motoorika arengutaset.

Rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine. Põhitaotluseks on kujundada ja täpsustada õpilastel ümbritsevate esemete ja nähtuste tajumist ning suutlikkust märgata ja sõnastada ümbritsevate esemete erinevaid tunnuseid.	Õpetatakse suurustunnuseid, ruumisuhteid, aja- ja kujundimõisteid ning nende seostamist ümbritsevate esemete ja nähtustega.	Laiendatakse ja täpsustatakse õpitud matemaatilisi mõisteid. Rõhuasetus on sotsiaalmatemaatikal. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone.
Õpilast suunatakse koostegevuses jälgima ja matkima arvsõnade kasutamist loendamisel ja vaadeldavate esemete arvu nimetamisel. Treenitakse kahest esemest koosnevate hulkade tajumist.	Õpitakse loendama ning seostama hulka ja arvu, lahendama praktilisi arvutusülesandeid 10 piires. Lahendatakse lihtsaid matemaatilisi jutukesi.	Jätkub arvude tundmaõppimine ja arvutamisoskuste kujundamine.
Õpetatakse mõõtma läbi kehatunnetuse ja erinevate igapäevaste esemete abil.	Praktilises tegevuses kasutatakse suunatult mõõtevahendeid, tutvustatakse mõõtühikuid. Tutvustatakse õpitud arvuvalla piires raha.	Õpilast suunatakse iseseisvalt kasutama mõõtevahendeid praktilises tegevuses ja raha õpitud arvuvalla piires.

Õpetamisel on olulisel kohal mängulised tegevused. Kasutatakse koostegevuses digivahendeid.	Õppetöös kasutatakse erinevaid laua- ja arvutimänge. Suunatakse kasutama tuttavaid digivahendeid.	Õppetöös kasutatakse digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades. Suunatakse mängima iseseisvalt õpitud lauamänge.
---	---	---

Lõiming

Matemaatika õpetamine toimub integreeritult teiste õppeainete ja tegevustega. Matemaatikaalased teadmised ja oskused on olmes ja töös toimetuleku eeldused, õpetamine seostatakse igapäevase eluga.

Elu- ja toimetulekuõpe. Eesmärgiks on suurendada õpilase iseseisvust igapäevaoskustega toimetulekuks ning õpiülesannete täitmisel seoses matemaatiliste pädevustega. Õpilane õpib orienteeruma ajas: tunneb nädalapäevade, kuude ja aastaegade järjestust. Orienteerub kalendris. Eristab tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast. Teab tüüpilisi päeval ja öösel sooritatavaid tegevusi. Tegutseb lihtkorralduste alusel ning õpitud ruumisuhteid mõistes ja kasutades. Teab oma vanust ja sünnipäeva. Tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega. Tunneb käibelolevaid rahaühikuid ning oskab mõõta mõõdupulgaga, sammudega, kaaluga. Osaleb vabaajategevustes mõnes õpitud laua- või arvutimängus.

Eesti keel. Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone (sh tekstülesandeid). Põhjus-tagajärg suhete mõistmisel taotletakse üldistamist ja iseloomulike omaduste märkamist. Igapäevase kõne mõistmine ja praktikasse rakendamine. Aja-, ruumi-, värvuse-, suuruse, hulga ja arvumõistete tundmine ja nimetamine sõna/viipe/piktogrammi abil.

Tööõpe. Tööõpetus on otseselt seotud kõigi matemaatiliste pädevustega (rühmitamine, loendamine, suuruskujutlused, ruumikujutlused, ajakujutlused, geomeetrilised kujundid) ning õpilase tegevusel tööõpetuses on praktiline tagajärg, vigu märgatakse kohe, analüüs ning paremate lahenduste leidmine on paratamatus. Taotletakse matemaatikapädevuse kujunemist: suutlikkus praktilise tegevuse protsessis tajudele toetudes orienteeruda hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes, kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit, sooritada elementaarseid matemaatilisi tehteid (praktiliselt, materialiseeritult); mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid, rühmitada objekte tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes; teostada igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

Kunst ja käeline tegevus. Õpilane õpib eristama esemeid ja nende kujutisi (3–4) värvuse, suuruse, vormi järgi; võrdleb esemeid värvuse, suuruse ja kuju järgi; eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutisi ning ka rühmitab. Orienteerub paberil ruumikujutluste abil. Eristab tegevuste ajalist järjestust: praegu, enne, pärast.

Muusika ja rütmika. Loendamise õpetamiseks kasutatakse erisuguseid rütmipille ja helide loendamist. Ruumikujutluste arendamiseks kasutatakse liikumist vastavalt muusika tunnustele. Ajakujutluste õppimiseks kasutatakse muusikapalu ja laule aastaegadest, kuudest, nädalapäevadest ja kellast. Üldkehalisi harjutusi sooritades õpetatakse tunnetama oma keha ja suunama liigutusi läbi erinevate üldkehaliste harjutuste ja liikumismängude kaudu.

Kehaline kasvatus. Õppides mõisteid nagu pikkus, distants, aeg, raskus, suurus, asend, kuju, siis just liikumine annab neile selgema tähenduse. Kujundatakse õpilaste oskust kuulata, jälgida ja täita lihtsamaid korraldusi ning õpetatakse õpilast oma keha tunnetama ning ruumis orienteeruma.

Arvutiõpetus. Matemaatikapädevuse kujunemise harjutamisel kasutatakse abiks mitmesugust õpitarkvara. Ruumimõistete kasutamine orienteerudes arvutiekraanil Kasutab mõnd õpitud arvutimängus.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Hindamisel arvestatakse püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, töökust, järjekindlust ja tähelepanelikkust.

Matemaatika ainekava I–III arengutasemele

Maht

I arengutase	II arengutase	III arengutase
1. klass 2 tundi nädalas, õppeaastas 70 tundi	3.–4. klass 4 tundi nädalas, õppeaastas 140 tundi	7.–9. klass 4 tundi nädalas, õppeaastas 140 tundi
2. klass 3 tundi nädalas, õppeaastas 105 tundi	5.–6. klass 5 tundi nädalas, õppeaastas 175 tundi	Lisa-astatel 3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas.

Õppesisu ja -tegevused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
<p>Tegevused esemetega</p> <p>Esemete (iseenda ja teiste riietuse, mänguasjade, loomade, puuviljade, pereliikmete, liiklus- ja õppevahendite jms) vaatlemine ja nende iseloomulike tunnuste (otstarbe, värvuse jms) nimetamine. Olmeesemete jaotamine otstarbe järgi.</p> <p>Tegevused esemete hulkadega</p> <p>Erinevate esemete rühmitamine ühe ühise tunnuse (värvus, kuju, suurus) järgi. Etteantud tunnuse järgi esemete hulgast ühe eseme leidmine. Sõnade üks ja palju eristamine ja praktiline kasutamine. Ühe ja sama tunnusega esemetest 1–2 esemelise hulga moodustamine. Esemete hulgale ühe eseme lisamine ja hulgast ühe eseme ära võtmine.</p>	<p>Tegevused esemetega</p> <p>Olmes, õppetöös, koolis, kodus ja looduses leiduvate esemete vaatlemine ja nende kirjeldamine oluliste tunnuste esiletoomise teel.</p> <p>Tegevused esemete hulkadega</p> <p>Kahe erineva hulga esemetest paaride moodustamine (peale või kõrvu asetamise teel) ning paariliste järgi esemete hulkade võrdlemine (nt ringidest ja ruutudest paaride moodustamisel üks ring jäi paariliseta – ringe on rohkem kui ruute ehk ruute on vähem kui ringe; kõik ruudud leidsid ringidest paarilise – ringe ja ruute on võrdselt ehk sama palju ehk ühepalju).</p>	<p>Tegevused esemetega</p> <p>Olmes, õppetöös, koolis, kodus ja looduses leiduvate esemete ja kujutiste võrdlemine ning erinevate jadade koostamine õpitud suurustunnuste järgi.</p> <p>Kasvavate ja kahanevate arvujadade koostamine.</p> <p>Mitmest geomeetrisest kujundist koosnevate jadade koostamine näidise järgi.</p> <p>Objektide ja graafiliste kujutiste rühmitamine sõnalise juhendi järgi 2–4 tunnuse alusel.</p>
<p>Arvude õpetuse propedeutika</p> <p>Võimalikult sagedane arvsõnade üks, kaks, kolm, neli ja viis kasutamine</p>	<p>Arvude õpetus</p> <p>Võimalikult sagedane arvsõnade üks, kaks, kolm, neli ja viis kasutamine loendamisel ja vaadeldavate</p>	<p>Arvude õpetus</p> <p>Võimalikult sagedane esemete/kujutiste loendamine, seostamine</p>

<p>loendamisel ja vaadeldavate esemete arvu nimetamisel (esialgu õpetaja vastava tegevuse jälgimisel ja matkimisel). Kuni kolmest esemest koosnevate hulkade simultaanse (pilguga haaratava) tajumise treenimine. Täringutel olevate arvkujundite meeldejätmise ja täringumängude mängimine.</p> <p>Koostegevuses helide ja liigutuste loendamine.</p>	<p>esemete arvu nimetamisel (esialgu õpetaja vastava tegevuse jälgimisel ja matkimisel). Kuni kolmest esemest koosnevate hulkade simultaanse (pilguga haaratava) tajumise treenimine. Täringutel olevate arvkujundite meeldejätmise ja täringumängude mängimine.</p> <p>Suunatult helide ja liigutuste loendamine.</p>	<p>hulga, arvu ja numbriga õpitud arvuvalla piires.</p> <p>Iseseisev helide ja liigutuste loendamine.</p>
<p>Suurustunnused</p> <p>Kahe eseme võrdlemine tunnuste suur- väike, suurem- väiksem, sama suured ehk ühesuurused, pikk- lühike, pikem- lühem, sama pikad ehk ühepikkused järgi. Antud tunnuste järgi esemete leidmine. Iseenda ja ümbruse kirjeldamine suurustunnuste abil.</p>	<p>Suurustunnused</p> <p>4–5 eseme järjestamine (kasvavalt või kahanevalt) eelmisel õppetasel kasutusele võetud suurustunnuste järgi. Kahe eseme võrdlemine tunnuste lai-kitsas, laiem-kitsam, ühelaiused, kõige kitsam, kõige laiem, kõrge-madal, kõrgem-madalam, ühekõrgused, kõige kõrgem abil. Õpitud suurustunnuste kasutamine 4–5 eseme järjestamisel. Esemete hulgast etteantud tunnuse järgi 3–4 eseme leidmine. Esemete hulga jaotamine kahe antud suurustunnuse alusel.</p>	<p>Suurustunnused</p> <p>Esemete järjestamine (kasvavalt või kahanevalt) ja võrdlemine kasutusele võetud suurustunnuste järgi. Mahu, massi ja pikkuse järgi. Praktiline tegevus raske-kerge; raskem-kergem. Tegevus mõõtekannuga. Tegevused aias, basseinis, köögis.</p> <p>Suurustunnuste hindamine vaatluse tulemusel.</p>
<p>Asenditunnused</p> <p>Tunnuste ülal- all, üles-alla, ees- taga, ette- taha, sees- väljas, sisse-välja, paremal-</p>	<p>Asenditunnused</p> <p>Tunnuste vahel, järel, peal, kohal, kaugel-lähedal kasutamine ümbritsevate</p>	<p>Orienteerumine ruumis</p> <p>Looduses olevate esemete (puude, põõsaste, majade jms) kirjeldamine suurus- ja</p>

<p>vasakul, mängulises tegevuses kõrval, keskel ja juures kasutamine endast lähtuvalt. Antud tunnuste järgi esemete otsimine ruumis.</p>	<p>esemete asukoha määramisel. Oma kehaosade kirjeldamine asenditunnuste abil.</p>	<p>asendimõistete abil. Oma liikumiste (käimise, jooksmise) ja liigutuste (nt võimlemisel) muutmine õpetaja korralduste järgi.</p>
<p>Ajatunnused</p> <p>Ajamõistete öö, päev, hommik, lõuna, õhtu, õppetund, vahetund, kasutamine iseenda, klassi ja kooli iseloomulike tegevuste kirjeldamisel. Ajaseoste kasutamine ööpäevaste tegevuste kirjeldamisel. Nädalapäevade seostamine koolipäevadega koostegevuses. Aastaaegade olemuse esmane kirjeldamine looduse tajumise järgi.</p>	<p>Ajatunnused</p> <p>Ajatunnuste eile, täna, homme, kiiresti, ruttu, kaua kasutamine oma tegevuste kirjeldamisel. Nädalapäevade nimetuste tundmine õiges järjekorras, kooli- ja puhkepäevade eristamine. Kella tundmine täis- ja pooltundides, nende seostamine igapäevategevustega. Päevakava jälgimine ja järgimine. Oma vanuse ja sünnipäeva teadmine.</p> <p>Aastaaegade ja nende järgnevuse seostamine muudatustega looduses, inimeste erinevate töödega aias ning pühadega.</p>	<p>Ajamõisted</p> <p>Ajatunnused praegu, enne, pärast seostamine tegevuste planeerimiseks. Aasta. Kuude nimetused. Kuude seostamine aastaaegadega. Kalender, selle praktiline kasutamine, seostab tähtpäevad, üritused jm oluliste kuupäevadega. Päevakava koostamine, ürituste sidumine algus- ja lõpuaegadega. Kella tundmine- täis- ja pooltund, veerandtund ja kolmveerandtund. Analoo ja digitaalne kell. Vajalike kellaegade leidmine teabetekstist. Aja planeerimine seoses enda tegevusega. Klassikaaslaste ja oma pereliikmete vanuste märkimine. Põlvkondade vahelised seosed perekonnas, vanuse võrdlemine.</p> <p>Kellaaja seostamine igapäevategevustega.</p>
<p>Kujundid</p> <p>Esemete eristamine tunnuste ümmargune ja kandiline järgi. Ruumist, mänguasjade</p>	<p>Kujundid</p> <p>Tasapinnaliste geomeetriliste kujundite ring, nelinurk ja kolmnurk tundmine ja</p>	<p>Kujundid</p> <p>Tutvumine kujundiga riskülik. Ringide, kolmnurkade, ruutude ja</p>

<p>hulgast ning nendega tutvumine vaadeldes ja kompides. Piltidelt ümmarguste ja kandiliste esemete otsimine.</p>	<p>eristamine, nende leidmine ümbritsevatelt esemetelt. Kujundite nimetamine ainult kompimise järgi.</p>	<p>ristkülikute joonestamine šabloonil abil paksemale paberile ning nende kujundite väljalõikamine ja värvimine. Saadud kujunditest mustrite ladumine.</p>
<p>Numbrite eristamine teistest sümbolitest. Hulga seostamine arvuga 1–2. Tegevused esemetega.</p>	<p>Arvud ja arvutamine</p> <p>Õige loendamisoskuse kujundamine. Esemete arvu (kuni kümme eset) kindlakstegemine loendamise abil. Numbritega tutvumine numbrikaartide vahendusel. Võimaluste korral numbrite kirjutamine. Arvude 1 kuni 10 rida. Arvudevahelised seosed: eelnev ja järgnev arv, 1 on kõige väiksem arv, suurem ja väiksem. Arvu asukoha määramine arvude reas tema naabrite kaudu. Järgarvud (esimene, teine, kolmas jne), nende kasutamine järjestatud esemete asukoha määramisel või rivistunud õpilaste asukoha määramisel. Peast (võimaluse korral ka kirjalik) liitmine ja lahutamine arvu 5 piires Abivahenditega arvutamine 10 piires. Sõnade pluss, miinus ja on ning vastavate märkide +, – ja = kasutamine. Liitmis- ja lahutamisülesannete ladumine arvu- ja märgikaartide abil. Vajadusel kalkulaatori</p>	<p>Arvud ja arvutamine</p> <p>Arvude nimetamine õpitud arvuvalla piires. Kahekohaliste arvude lugemine ja kirjutamine. Arvude rida, seosed arvude reas. Järgarvud, nende praktiline kasutamine (esemete asukoht järjestatud reas, kalendri lugemine, sünnikuupäeva ütlemine ja kirjutamine). Peast liitmine ja lahutamine (vajadusel esemete toel) õpitud arvuvalla piires. Kahekohaliste arvude kirjalik liitmine ja lahutamine. Liitmine ja lahutamine kalkulaatori abil.</p>

	kasutamine. Lihtsate matemaatiliste jutukeste koostamine esemete hulkade järgi liitmisele ja lahutamisele.	
Raha Rahatähtede ja müntide aplikatsioonide kasutamine ostu-müügi mängudes.	Raha 5- ja 10 eurosed rahatähed, 1- ja 2 eurone münt ning 1-, 2-, 5- ja 10-sendised mündid. Rahatähtede ja müntide aplikatsioonide kasutamine ostu-müügi mängudes. Pangakaardi kasutamine mängulises situatsioonis, pin-kood.	Raha. Hindade liitmine kalkulaatori abil. Olemasoleva raha võrdlemine eseme hinnaga. Ostude eest tasumine. Ostu eelarve planeerimine. Raha summa saamine mitmest erinevast rahatühikust (euro = 50+50 senti; 20+20+20+20+20senti jne). Eurode vahetamine suuremate või väiksemate rahade (rahatähtede) vastu Kaupluste hinnasiltide lugemine. Hindade võrdlemine.
Mõõtmine ja mõõduühikud Mõisted pikk-lühike; suurväike igapäevases praktilises tegevuses.	Mõõtmine ja mõõduühikud Ümbritsevate esemete pikkuse, laiuse ja kõrguse mõõtmine õpetaja antud mõõdupulgaga ja selle kaudu käelis-sõnalise mõõtmisoskuse kujundamine. Mõõtmine sammudega. Mõõtmistulemuste väljendamine nimega arvu abil. Pikkusühik sentimeeter ja meeter. Esmased kujutlused seostest kerge-raske, kergem-raskem.	Mõõtmine ja mõõduühikud Pikkuste mõõtmine mõõtejoonlaua ja mõõdulindiga sentimeetrites ja meetrites mõõtmistulemuse fikseerimine. Mõiste kilomeeter tutvustamine. Kaalumine - grammid ja kilogrammid. Mõõtmistulemuste võrdlemine. Keha-, vee ja õhutemperatuuri mõõtmine termomeetritega.

	Raskusmõõt kilogramm, selle kasutamine kaalumise digikaaluga. Kaalumise lihasjõu abil. Soojuse tunnetamine keha abi. Numbrid termomeetril, nende nimetamine., + - ja - kraadid, seostamine sooja ja külma.	Kodutehnika mõõteskaalade lugemine.
Digivahendite kasutamine Kasutab mängulises tegevuses suunatult tuttavaid digivahendeid (robotit või elektroonilist seadet) põhjus-tagajärg seoste loomise kujunemiseks.	Digivahendite kasutamine Valib etteantud valiku alusel meelepärase arvutimängu, kasutab suunamisel õppetegevuses tuttavaid digivahendeid, nt robotit või elektroonilist seadet, et demonstreerida nähtust, sündmust, loogikat ning põhjus-tagajärg seoste loomise kujunemiseks. Interaktiivsete õppe keskkondade kasutamine. Suunamisel digivahendite kasutamine vajaliku info saamiseks (kuupäev, kell, kalkulaator, temperatuur).	Digivahendite kasutamine Tuttava arvutimängu kasutamine. Mobiiltelefoni kasutamine arvutamiseks. Kasutab digivahendeid (robotit või elektroonilist seadet) eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades; Interaktiivsete õppe keskkondade kasutamine . Iseseisev digivahendite kasutamine vajaliku info saamiseks (kuupäev, kell, kalkulaator, temperatuur).

Õpitulemused

I arengutaseme lõpuks õpilane:	II arengutaseme lõpuks õpilane:	III arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> eristab esemeid ja nende kujutisi (3–4 elementi) värvuse, suuruse, vormi järgi; 	<ul style="list-style-type: none"> võrdleb esemeid ja nende kujutisi õpitud suurustunnuste järgi; 	<ul style="list-style-type: none"> võrdleb esemeid ja nende kujutisi ning koostab erinevaid jadasid õpitud suurustunnuste järgi;

<ul style="list-style-type: none"> • kõrvutab esemeid paaride moodustamiseks; • eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutisi; • rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi (ühe) etteantud tunnuse alusel; • eristab hulki põhimõttel <i>üks- palju</i>; seostab hulga arvuga 1–2; • eristab numbreid teistest sümbolitest; • ühendab hulki ja eraldab osahulki; • osaleb mängulises tegevuses matemaatilise jutukese lahendamisel; • kasutab praktilises tegevuses suunatult ruumisuhteid vasakul-paremal, sees-väljas, ees, 	<ul style="list-style-type: none"> • koostab esemetest või nende kujutistest (kuni 5 elementi) nii kasvavat kui ka kahanevat jada; • tunneb õpitud geomeetrilisi kujundeid (nimetab ring, kolmnurk, nelinurk), oskab neid nimetada; leiab ümbritsevast keskkonnast vastavakujulisi esemeid; • rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi kahe etteantud tunnuse alusel; • loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbriga 10 piires; • teab naturaalarvude järjestust 1–10; • loeb ja kirjutab õpitud numbreid; • liidab ja lahutab loendamise teel viie piires; • tunneb numbrikaarte ja aritmeetilisi tehtmärke ning kasutab suunatult kalkulaatorit; • suudab abiga lahendada matemaatilisi jutukesi ja jõukohaseid elulisi hulkade ühendamise, hulgast osa eraldamise ning võrdlemise ülesandeid; • mõistab ja tajub ruumisuhteid vasakul/paremal oma keha, teise objekti 	<ul style="list-style-type: none"> • koostab kasvavaid ja kahanevaid arvuajadasi õpitud arvuvalla piires; • koostab mitmest geomeetrilisest kujundist koosnevat jada näidise järgi; • rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi sõnalise juhendi järgi 2–4 tunnuse alusel; • loendab esemeid seostab hulga, arvu ja numbriga õpitud arvuvalla piires; • teab naturaalarvude järjestust õpitud ulatuses; • loeb ja kirjutab mitmekohalisi numbreid; • liidab ja lahutab peast või abivahendeid kasutades õpitud arvuvalla piires; • kasutab iseseisvalt kalkulaatorit igapäevaelus; • koostab matemaatilisi jutukesi etteantud hulkade järgi; • määrab objekti asukohta ruumis arvestades kahte parameetrit;
---	---	---

<p>taga, kõrval, asetab esemeid nimetatud kohale; mõistab praktilises tegevuses ruumisuhteid all, üleval, ees, taga, kõrval seoses enda kehaga;</p> <ul style="list-style-type: none"> • seostab igapäevategevusi ööpäevarütmiga, nimetab suunamisel käesolevat aastaaega; • oskab suunamisel seostada oma sünnipäeva aastaajaga; • järgib suunatult piltpäevaplaani; <ul style="list-style-type: none"> • mängulises tegevuses kasutab koostegevuses tuttavaid digivahendeid, osaleb mõnes õpitud lauamängus; • kasutab koostegevuses mängulistes või praktilistes situatsioonides raha; • eristab suunatult eri meeltega objekti 	<p>suhtes; asetab esemeid nimetatud kohale, mõistab ruumisuhteid sees-väljas, sisse-välja, üleval-all, peal;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ööpäevaosaid, nädalapäevade ja aastaegade järgnevust ja nimetusi; seostab nädalapäevi oma igapäevaste toimingutega, jälgib ja järgib päevaplaani; • eristab tegevusi ja sündmusi eile, täna, homme; • teab oma vanust ja sünnipäeva; • tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega; <ul style="list-style-type: none"> • valib meelepärase lauavõi arvutimängu, kasutab suunamisel õppetegevuses tuttavaid digivahendeid; • tunneb käibelolevaid rahaühikuid õpitud arvulla piires, teab pangakaardi kasutamise võimalusi; • kasutab suunatult mõõtevahendeid 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab kalendrit; teab kuupäeva, järjestab kalendrikuud, suudab seostada kalendrikuud aastaategadega seostab sündmused ajaga; eristab tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast; • kasutab kalendrit; teab kuupäeva, järjestab kalendrikuud, suudab seostada kalendrikuud aastaategadega; • koostab, jälgib ja järgib päeva- ja nädalaplaani; • teab kellaaja märkimise viise ja tunneb kella veerand- ja kolmveerandtunni täpsusega; seostab kellaaja igapäevategevustega; • kasutab digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades; oskab mängida lauamänge; • kasutab raha õpitu piires praktilises situatsioonis; kasutab raha või pangakaarti maksmisel; • oskab iseseivalt mõõta ja õpitud
---	--	--

<p>mõõdetavaid tunnuseid praktilises tegevuses (suur-väike, suurem-väiksem pikk-lühike, pikem-lühem).</p>	<p>praktilises tegevuses.(mõõdulint, kaal, termomeeter);</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab ja võrdleb suurustunnuste alusel lai-kitsas, laiem-kitsam; kõrge-madal; kõrgem-madalam. 	<p>mõõtevahenditega(mõõdulint, kaal, termomeeter, mõõtekannu) ning öelda mõõtmistulemuse;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab ja võrdleb suurustunnuste alusel õhuke-paks, õhem-paksem; sügav-madal, sügavam-madalam.
---	--	---

Kasutatavad õppematerjalid

I arengutase

- Leht, S., Salomon, S. (2014). *Matemaatika I. Arv ja number 1–5*. Töölehtede komplekt. Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Merusk, M., Põldaru, A., Olt, M. (2002). *Lasteaia matemaatika*. Imavere: TÜ Shalom.
- Noor, E., Rohtla, I. (2012). *Matemaatika tööraamat koolieelikutele*. Tallinn: Koolibri.
- Värv, E. (2010). *Kukeaubitsa numbrivihik*. Tallinn: TEA Kirjastus.

II arengutase

- Belials, K. (2014, 2017). *Matemaatika tööraamat 1.klassile, I ja II osa*. Tallinn: Skriibus.
- Belials, K. (2015). *Matemaatika töölehed 1.klassile*. Tallinn: Skriibus.
- Belials, K. (2020). *Tere, arvumaa*. Tallinn: Skriibus.
- Kula, P. (2005). *Valmistume kooliks. 1. ja 2. osa*. Töövihik. Tallinn: Koolibri.
- Leht, S. (2014). *Matemaatika töölehtede komplekt, III osa*. Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Leht, S. (2014). *Matemaatika töölehtede komplekt, IV osa*. Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Merusk, M., Põldaru, A., Olt, M. (2002). *Lasteaia matemaatika*. Imavere: TÜ Shalom.
- Poopuu, S. (2009). *Kirjutan numbraid. Töövihik koolieelikutele*. Paide: Kuma.
- Salomon, S. (2014). *Matemaatika töölehtede komplekt, II osa*. Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Saks, M., Lõhmus, T. (2020, 2021). *Matemaatika tööraamat 1. klassile, I–III osa*. Tallinn: Avita.
- Värv, E. (2005). *Mõttele ja arvuta, 1. ja 2. osa*. Tallinn: TEA Kirjastus.

- Värv, E. (2000, 2001). *Matemaatika õpik-tööraamat, 1. klassile, 1., 2. ja 3. osa.* Tallinn: TEA Kirjastus.
- Värv, E. (2003). *Matemaatika tööraamat, 2. klassile, 1., ja 2. osa.* Tallinn: TEA Kirjastus.
- *Harjutusi kooliminejale. Töövihik 5–7 aastastele.* Viljandi: Print Best, 2002.

III arengutase

- Kaskman, A., Kiidron, K., Kubri, K., Vares, M. (1995). *Matemaatika töövihik: 1. klass.* Tallinn: Avita.
- Leht, S. (2014). *Matemaatika töölehtede komplekt, III osa.* Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Leht, S. (2014). *Matemaatika töölehtede komplekt, IV osa.* Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Leht, S., Salomon, S. (2014). *Matemaatika I. Arv ja number 1–5“ .Töölehtede komplekt.* Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Mutso, I. (2003). *Matemaatika tööraamat, 3. klassile, 1. osa.* Tartu: Atlex.
- Neare, V. (1988). *Matemaatika töövihik abikooli 4. klassile.* Tallinn : Eesti NSV Haridusministeerium.
- Poljarnõi, A., Nikolskaja, E. *Matemaatika ülesanded.*
- Põldaru, A., Olt, M. (2006). *Hulgavihik.* Imavere: Shalom.
- Salomon, S. (2014). *Matemaatika töölehtede komplekt, II osa.* Tallinn: Innove. Kättesaadav hev.edu.ee.
- Värv, E. (2003). *Matemaatika tööraamat, 2. klassile, 1. osa.* Tallinn: TEA Kirjastus.
- Värv, E. (2004). *Matemaatika tööraamat, 2. klassile, 2. osa.* Tallinn: TEA Kirjastus.
- Värv, E. (2005). *Mõttele ja arvuta, 1. ja 2. osa.* Tallinn: TEA Kirjastus.
- Värv, E. (2010). *Kukeaubitsa numbrivihik.* Tallinn: TEA Kirjastus.
- *Ahoi, matemaatika.*
- *Koolieeliku matemaatika 1.osa, 4–6 aastastele.* Kõrveküla: Nutivihik, 2011.
- *Koolieeliku matemaatika, 2. osa, 5–7 aastastele.* Kõrveküla: Nutivihik, 2011.
- *Matemaatika töövihik 2. klassile, 2. osa.* Tallinn: Koolibri, 1994.
- *Matemaatika õpik tööraamat, 3. klass, 1. osa.*
- *Nutikas koolieelik ja talv. Talveteemalised harjutused matemaatikast, eesti keelest ja ümbritsevast maailmast.* Kõrveküla: Nutivihik, 2011.
- *Viie minuti mate. Lahedad harjutamist 6–8 aastastele.* Tallinn: Kirilill, 2006.

INTERAKTIIVSED KESKKONNAD:

- <https://www.eduten.com/>
- <https://www.10monkeys.com/ee/>
- <https://99math.com/>

- www.kooliskvalmis.ee
- <https://www.opiq.ee/>
- <https://www.kooliksvalmis.ee/>
- <https://alpa.ee/haridusasutustele/>
- <https://www.matific.com/ee/et/home/>

Muusikaõpetus

Õppeaine kirjeldus

Muusikaõpetus toetab õpilase individuaalse eripära kujunemist muusikalise eneseväljenduse kaudu. Muusikaõpetuses avatakse ja avardatakse võimalusi muusikaga tegelda ja muusikast rõõmu tunda. Muusikaõpetus arendab õpilase isiksust tervikuna, pakkudes talle esteetilist elamust, emotsionaalset naudingut, võimaldades õnnestumise kogemust.

Muusika on mina- tunde tugevdamise ja häirunud mootorika parendamise vahend. Muusika abil on õpilasel võimalik saavutada kontakt iseendaga ja kogeda maailma turvalisemana.

Musitseerides omandatakse oskused ja teadmised üksi ja koos musitseerimiseks ning loominguks eneseväljenduseks. Rühmas ja üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, toetatakse õpilase enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Muusika õppeaine koostisosad on:

- laulmine, laululine tegevus;
- pillimäng;
- muusikalise- rütmiline liikumine;
- muusika kuulamine.

Õpetuse eesmärgid

Toimetulekuõppe muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- tunneb huvi muusika kui kunstiliigi vastu ning kujundab enda muusikalist maitset;
- mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguks muusikaliste tegevuste kaudu;

- väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;
- teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb selle edasikandmises.

Lõiming

Muusikaõpetus lõimub toimetulekuõppes kogu õppeprotsessiga, soodustab suhtlemist ja kõne arengut. Koos teiste kunstiliikidega võimaldab muusikaõpetus luua laiemat pilti, täiendades käsitletavat teemat ainealaste teadmistega. Muusika kaudu saab kinnitada kõigis teistes toimetulekuõppekava järgi õpitud ainetes saadud teadmisi ning aktsepteeritavaid käitumisharjumusi. Muusika õppeaines lähtutakse elu ja toimetulekuõppe läbitavatest teemadest.

Elu- ja toimetulekuõpe. Laulu ja muusika abil väljendatakse oma tundeid, õpetatakse tajuma erinevaid meeleolusid, arendatakse muusikalist maitset. Rühmas ja üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, toetatakse õpilase enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Tähelepanu pööratakse muusikale kui harrastusele. Kujuneb oskus valida vabaaja- ja harrastustegevusi seoses muusikaga – muusika kuulamine, pillimäng, laulmine, osaleb seltskonnatantsudes, laulab ja tantsib koos teistega muusika saatel. Õpilasel aidatakse orienteeruda tänapäeva muusika eri stiilides ja luuakse võimalused oma eelistuste kujunemiseks. Muusikaõpetusel on oluline roll õpilastele rahvuskultuuri tutvustamisel, selles osalemises, rahvuskommete ja -tavade õpetamisel. Kinnistuvad teadmised erinevatest rahvakalendri tähtpäevadest ja nendega seotud kommetest. Annab võimaluse praktiliselt osaleda tähtpäevade tähistamisel.

Muusikaõpet saab ka seostada loodusõpetusega: elus- ja eluta loodus, elupaigad, ilm ja inimene käsitletakse muusikaõpetuse tundides juba eelnevalt mainitud õppetegevuste kaudu - kuulatakse muusikakatkendeid ja lauldakse laule loodusest ja looduses toimuvast, inimesest ja inimesega seotud eluvaldkondadest, taimedest, kodu- ja metsloomadest. Muusikatundi sobib hästi veel teema liikumine, mida muusikaõpetajad saavad kasutada muusikaliseks liikumiseks. Teemat minu kodumaa Eesti käsitletakse isamaaliste laulude õppimisega kaasneb riigiga seotud sümbolika arutus. Isamaalisi laule kuulavad ja laulavad õpilased Eesti Vabariigi aastapäevale pühendatud aktuse ettevalmistamisel.

Õppides eesti loodust ja loodusobjekte võib meenutada nende kajastamist eesti rahvamuusikas, rahvaluules ning selle tähtsust eesti rahva elus, rikastades sel viisil loodusõpetuse tundi muusikaõpetuses õpituga.

Eesti keel. Muusika annab kommunikatsioonivõimaluse ja soodustab kõne arengut. Laulude keel on kujundlik ja tänu sellele rikastab õpilase sõnavara. Õpilast suunatakse hindama muusikat meeldib – ei meeldi-põhimõttel ja avaldama oma arvamust. Õpetatakse kuulamis- ja

kuulmisoskust erinevate häälte kuulmise ja ka tekitamise läbi. Õpilasel kujuneb oskus eristada inimhääli teistest häältest; ning tunneb ära korduvad hääled ja müra ruumis ja looduses.

Õpilane õpib kasutama ja reguleerima oma häält ja hääletugevust läbi õpitud laste- ja rahvalaulu laulmise, lauldes nii valjult ja vaikselt ning muutes hääle tugevust. Muusikaõpetus hõlmab tööd hingamise ja artikulatsiooniga.

Matemaatika. Muusikaõpetuses kasutatakse erisuguseid rütmipille loendamise õpetamiseks. Ruumikujutluste arendamiseks kasutatakse liikumist vastavalt muusika tunnustele, tunnetama oma keha ja suunama liigutusi. Ajakujutluste õppimiseks kasutatakse muusikapalu ja laule aastaegadest, kuudest, nädalapäevadest ja kellast.

Tööõpe. Mõlemat õppeainet siduv tegevus on lihtsamate pillide, eelkõige rütmipillide, valmistamine. See on suurepärase võimalus lõimimiseks – õpilased saavad teoreetilisi teadmisi pillide ehitusest ja kõla/heli tekitavast mehhanismist ning praktilisi oskusi, neid pille algul ise tehes ja edaspidi neil musitseerides. Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos. Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd.

Kunst ja käeline tegevus. Muusikatundides on üheks muusika kuulamise meetodiks kuulnud muusikapala karakteri, sisu, meeleolu jne väljendamine kunstitegevustes. Muusika ja kunsti erinevate tegevuste omavaheline lõimimine aitab õpitud oskusi ja tehnikaid rakendada luua erinevaid kunstiteoseid. Samuti on võimalik ühendatult mõlemas aines kasutada loovaid rühma- ja individuaalseid töid.

Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos. Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd.

Kehaline kasvatus ja rütmika. Toimetulekuõppe õpilane õpib eelkõige mängu ja praktilise tegevuse kaudu. Väga heaks liikumisvõimaluseks on muusikaõpetuses õpitud laulumängud, ringmängud, muusikaline liikumine mida saab kasutada ka kehalise kasvatus ja rütmika tundides. Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos. Õpilane õpib tunda huvi muusika vastu, reageerib vastavalt muusika iseloomule kas käte, jalgade või keha liikumisega. Õpib matkima liigutusi, liigub õpetaja eeskujul. Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd.

Arvutiõpetus. Helisalvestuste kuulamine ja CD-kasutamine arvuti abil, muusikavideote vaatamine internetist.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendit.

Muusikaõpetuses annab hindamine tagasisidet õpilase võimekuse ja individuaalse arengu kohta, motiveerib õpilast paremale tulemusele ja enesearendusele.

Õpitulemust hinnatakse suuliste sõnaliste hinnetega.

Hinnatakse õpilase aktiivsust, pillimängu, muusika kuulamist, muusikalist liikumist, laulmist, iseseisvust, arengut, loovust, koostööd teistega.

Muusikaõpetuse ainekava

Maht

Muusika ainetunde toimub 2 korda nädalas , 70 tundi õppeaastas.

Rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
<ul style="list-style-type: none"> • Äratatakse õpilastes huvi muusika ja rütmika vastu. • Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd. • Õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos.	<ul style="list-style-type: none"> • Süvendatakse õpilase muusikahuvi. • Õpitakse sihipäraselt kasutama rütmipille. • Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd. • Suunatakse muusikat hindama meeldib – ei meeldi põhimõttel.	<ul style="list-style-type: none"> • Tähelepanu pööratakse muusikale kui harrastusele. • Õpitakse kasutama pillekannel, ukulele, trumm, basskitarr, süntesaator. • arendatakse rütmi ja meloodiataju. • Õpilasel aidatakse orienteeruda muusika eri stiilides.

Õppesisu ja -tegevused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
--------------	---------------	----------------

<ul style="list-style-type: none"> • Huvi äratamine muusika ja rütmika vastu. Liigutuste sooritamine eri rütmis ja tempos. • Emotsionaalne reageerimine muusikale, plaksutamine, patsutamine, lehvitamine, miimika, viiped. • Laululine tegevus: Hääle tekitamine, koos häälitsemine. Tuttavate loomahäälte imiteerimine, loodushäälte imiteerimine. • Muusika kuulamine: Erinevate tämbrite kuulamine, õpetaja laulmine, klaverimäng, suur trumm, dzembed, kuljused, marakad, triangel, tamburiin. Lastelaulude kuulamine. • Laulude laulmine: Nime-, tere-, värvi-, iseteenindamislaulud. Laulud vastavalt päevaosale, aastarütmile. Infolaulud- linnud, loomad, puu- ja juurviljad, marjad jne. Sõrmesalmid ja laulud. • Heli tekitamine rütmipillidel: • Vaba mäng, üks heli, heli ja vaikuse vaheldumine. • Palju helisid, pillimäng koos saatemuusikaga ja ilma saateta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilaste teadmishimu ning aktiivsust rakendatakse kõigis muusikalistes tegevustes. • Olulised tegevused on laulmine ja pillimäng. • Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse muusikalise omaloomingu kaudu. Muusikat kuulates arendatakse muusikalist analüüsivõimet ja võrdlusoskust. • Süvendatakse õpilase muusikahuvi. • Õpitakse sihipäraselt kasutama pille: triangel, marakas, tamburiin, kõlapulk, kuljused, taldrik, võrutrumm, kõlaklotsid, kellamäng, kannel. • Õpitakse sihipäraselt kasutama kehapilli: käteplaksud, rinnapatsud, põlvepatsud, jalamatsud, sõrmenipsud. • Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse kehaosade koostööd. • Suunatakse hindama muusikat meeldib – ei meeldi põhimõttel. • Võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega põhimõttel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tähelepanu keskmes on iseseisva muusikalise mõtlemise süvendamine ning õpilase muusikaliste võimete edasiarendamine ja rakendamine muusikalistes tegevustes. • Tunnis lauldakse, süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi. • Muusikat kuulates tähtsustub oma arvamuse kujundamine. • Toetatakse õpilaste isikupäraselt esinemisoskust. • Avardatakse silmaringi, käiakse kontsertidel ja muusikaetendustel. • Tähelepanu pööratakse muusikale kui harrastusele. • Kuulatud muusikapalade iseloomustamine muusika oskussõnavara kasutades. • Muusika meeolelu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest. • Mänguoskuse omandamine keha-, rütmi- ja plaatpillidel, intervall-plokkflöödil, käsikelladel, bongodel, dzembedel, kandlel, ukulelel, süntesaatoril, basskitarril, digitrummidel.
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Liikumine muusika saatel. Liigub koos õpetajaga ruumis, peatumine, vaikselt seismine, koos alustamine ja lõpetamine. Liikumine ringis, hüplemine ja hiilimine. Lihtsate muusikaliste liikumismängude mängimine. 		<ul style="list-style-type: none"> • Esinemisjulguse ja oskuse arendamine. • Esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine.
---	--	--

Õpitulemused

I arengutaseme lõpuks õpilane:	II arengutaseme lõpuks õpilane:	III arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • tunneb hääli; • imiteerib hääli; • oskab laulda nime-, tervitus ja iseteeninduslaule; • oskab muusikale kaasa plaksutada, patsutada, lehvitada, viibata; • mängib muusikale kaasa rütmipilli, kehapilli; • oskab liikuda muusika saatel ringjoonel; • oskab vähemalt ühte laulumängu. 	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb kõrget ja madalat häält; • imiteerib kõrget ja madalat häält; • laulab õpetaja abiga lastelaule, rahvalaule; • tunneb muusika iseloomu – kiire, aeglane, rõõmus, kurb, hüplev, hiiliv; • improviseerib muusikale saate kehapillil, rütmipillil; • tunneb erinevaid pille välimuse ja hääle järgi; • oskab kasutada mikrofoni. 	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb soololaulu, koorilaulu; • osaleb ansambli laulus, soololaulus; • esitab õpitud laulu, muusikapala; • eristab erinevaid muusikastiile: rahvamuusika, levimuusika, klassikaline muusika; • oskab nimetada mõnd lauljat ja ansamblit; • mängib laulule kaasa kandlel, ukulelel, ksülofonil, süntesaatoril, käsikelladel, kõlaklotsidel; • mängib digitrummidel, basskitarril, osaleb bändis;

		<ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada arvuti interneti keskkonda.
--	--	--

Kasutatavad õppematerjalid

I arengutase:

- Anier, K., Muldma, M., Selke, T. (2009). *Muusikamaa*. Tallinn: Koolibri.
- Krigul, E. (2001), koostaja. *Tere, muusika*. Tallinn: Eesti Muusikakoolide Liit.
- Kõlar, K. (1995), koostaja. *Laulumängu kool I, II ja III*. Tallinn: Koolibri.
- Lunjova, N., Maiberg, L. (2009), koostajad. *Lauldes on õppimine tore*. Tallinn: HTM, Varrak.
- Kumpas, A. (2006). *Väikese lapse laulud*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.
- Kumpas, A., Silm, J. (2008). *Väikese lapse laulud 2*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.
- Peterson, L.-M. (2010), koostaja. *Õunake 1*. Tallinn: SP Muusika.
- Peterson, L.-M. (2011), koostaja. *Õunake 2*. Tallinn: SP Muusika.
- Pullerits, M., Urbel, L. (2007). *Muusikaõpik I klassile*. Tallinn: Avita.
- Toompere, S. (2005–2015). *Tule mängima*. Tartu : Lauluhaldjas.

II ja III arengutase

- Anier, K. (2014). *Muusikamaa lood IV*. Tallinn: Koolibri.
- Hunt, M. (2009). *Märt Hundi lastelaulud*. Tallinn: Koolibri.
- Härma, K. (2016, 2018). *Muusikamaa lood V, VI*. Tallinn: Koolibri.
- Muldma, M. (2010). *Muusikamaa I, II, III klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Pullerits, M. (2004). *Koolimuusika. Kõnemängust pillimänguni*. Tallinn: Avita.
- Pullerits, M., Urbel, L. (2003, 2009). *Muusikaõpik 2.k lassile* Tallinn: Avita.
- Pullerits, M., Urbel, L. (2008). *Muusikaõpik 4. klassile*. Tallinn: Avita.
- Rüütli, K. (2004), koostaja. *Päikene*. Tartu: K. Rüütli.
- Wunderlich, M. (2005). *Laulurõõm*. Tallinn: SP Muusika.
- Wunderlich, M. (2008). *Laulumõnu*. Tallinn: SP Muusika.
- *Muusika kõigile Erivajadustega inimeste muusikaõpetaja käsiraamat*. Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond, Tolaram Foundation, Resonaari Keskus, 2011.

Kunst ja käeline tegevus

Õppeaine kirjeldus

Kunsti ja käelise tegevuse tundides on õpilasel võimalus arendada käte osavust, osaleda loomingulises tegevuses ning seeläbi oma tundeid ja emotsioone väljendada. Sama oluline on õpilases kunstikultuuri vastu huvi äratamine, väljendusoskuse ja fantasia ergutamine. Tundide käigus õpitakse loodust, inimesi ja esemeid vaatlama (tunnused, osad) ning vaadeldud erinevate tehnikate ja materjalide abil kujutama.

Kunsti ja käelise tegevuse tundides harjutatakse praktiliseks tööks vajalikke oskusi, tekitatakse huvi tehtava töö ja töö soorituste vastu. Õpilane saab töötada koos kaaslastega, tunnetada õnnestumise ja oskamise kogemust. Õpib tundma erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisevõimalusi.

Õpilastega külastatakse näitusi ja muuseume, tutvustatakse rahvakunsti ja –kalendri tähtpäevi ning tavasid.

Kunsti ja käelise tegevuse õppe sisu on lõimitud kooli baasürituste, toimetulekuõppe nädalateemade ja teiste õppeainetega.

Õpetuse eesmärgid

Kunstiõpetuse ja käelise tegevuse tundide põhieesmärkideks on arendada õpilase peenmotoorikat, silma ja käe liigutuste koordineerimist, tähelepanu, mälu ja kõnet.

Kunstiõpetus ja käeline tegevus arendab:

- vaatluse- ja tähelepanuvõimet;
- erinevaid aistinguid, tajusid, kujutlusvõimet;
- individuaalsust, fantaasiat, loovust;
- üld- ja peenmotoorikat;
- oskust kasutada erinevaid töövahendeid, materjale ja tehnikaid;
- oskust mõista tööjuhiseid;
- õpitud oskusi kasutama igapäevases elus;
- tööoskuste kujunemist;
- tekstiili- puidu-, metalli-, keraamika- ja klaasitööde alaseid teadmisi ning oskusi;
- masinate käsitlemisoskust ja teadmisi ohutustehnikast.

Lõiming

Kunsti ja käelise tegevuse tundide sisu on seotud teiste ainetega.

Elu- ja toimetulekuõpe. Kunsti ja käelise tegevuse tundides toimub kuulamise, jälgendamise, vaatlemise, võrdlemise, vestlemise ja kirjeldamise arendamine. Elu ja toimetulekuõpetuse teemad on aluseks kunsti ja käelise tegevuse tundide töö planeerimisel. Tööd tehakse individuaalselt ja koos kaaslastega, kogetakse õnnestumisi ning õpitakse läbi kunstilise tegevuse ümbritseva maailmaga suhtlema. Tundide teemad on tihedalt seotud nii rahvakalendri tähtpäevade kui ka aastaalgade vaheldumisega seotud nähtustega ja tegevustega - aidades seeläbi kinnistada õpilastes elu- ja toimetulekuõppes õpitavat.

Eesti keel. Kunsti ja käelise tegevuse tundide tegevused aitavad arendada õpilase väljendusoskust nt kasutatavate töövahendite, omaduste ja värvuste nimetamine, tööülesande mõistmine ja sellele vastav reageerimine jne. Läbi tegevuse toimub kindlasti kõne reguleeriva–planeeriva rolli arendamine: õpilane räägib või nimetab seda, mida parajasti teeb; mida tegi (tegevuse taastamine skeemide, märksõnade ja tingmärkide abil) ja ka seda, mida tegema hakkab.

Matemaatika. Kunsti ja käelise tegevuse tundides toimub esemete vaatlus ja nendele iseloomulike tunnuste (otstarve, värvus) leidmine. Tegevuse käigus õpitakse orienteeruma suurus- asendi- ja kujunditunnustes.

Tööõpe. Kunsti ja käelise tegevuse aine toetab õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest. Õpilane saab algsed oskused võimetekohase töö iseseisvast tegemisest või selle abiga sooritamisest. Ta õpib hindama oma töö tulemusi ja rõõmustama tehtava üle. Kunsti ja käelise tegevuse tundides kujunevad õpilases sarnaselt tööõppe tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Kehaline kasvatus, rütmika, muusika. Kunsti ja käelise tegevuse tundides õpitakse ühistegevuse ja instruksiooni järgi matkimist, jälgitakse oma liigutuste rütmi ja tempot. Õpitakse tunnetama oma keha, areneb peenmotoorika, silma ja käe koostöö.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Õpilast hinnates võetakse arvesse, et I arengutasemel teostatakse töid valdavalt koostegemisel õpetajaga. II arengutasemel teostatakse töid etappide kaupa või näidise järgi ning siinjuures hinnatakse ka õpilase materjali-ja teostusvalikuid ning tema oskust otsida ja kasutada abi. III arengutasemel teostatakse töid valdavalt näidiste, lihtsate tööjuhiste, piktogrammide ja piltide järgi. Hinnatakse ka püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, õpperuumide kodukorra täitmist, töökust, järjekindlust ja tähelepanelikkust.

Kunsti ja käelise tegevuse ainekava

Maht

1.–5. klassis 5 õppetundi nädalas, õppeaastas 175 õppetundi

6.–9. klassis 2 õppetundi nädalas, õppeaastas 70 õppetundi

Lisa-aastatel 2 tundi nädalas, õppeaastas 70 tundi

Rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
<ul style="list-style-type: none"> • Arendatakse õpilase peenmotoorikat ning silma ja käe liigutuste koordineerimist. • Peamiseks töövormiks on koostegemine ja praktiline tegevus eeskuju või näidise järgi. Arvestatakse iga õpilase individuaalset käelise tegevuse ja kõne mõistmise taset. • Õpilasele tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisevõimalusi; suunatakse hoidma korras oma töökohta ja -vahendeid. • Õpilasi innustatakse tehtust rõõmu tundma. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. • Õpilaste tegevust verbaliseerib pedagoog.	<ul style="list-style-type: none"> • Jätkatakse peenmotoorika ning silma ja käe koostöö arendamist. Pikendatakse töö teostamiseks vajalikku keskendumisvõimet. Lisandub käsitöö. • Tutvustatakse erinevaid materjale ja töövahendeid, nende omadusi ning kasutamisevõimalusi, uusi töövõtteid ning ohutustehnika nõudeid. Õpilast suunatakse korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid. • Tööd teostatakse eeskuju või näidise järgi etappide kaupa. Harjutatakse terviku moodustamist osadest ja järjestama osatoiminguid õpitegevuses. Õpilane sooritab õpitud ja jõukohaseid tegevusi iseseisvalt nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes. Õpilast	<ul style="list-style-type: none"> • Kujundatakse lihtsa iseseisva töö oskusi. Tööd teostatakse valdavalt näidise, lihtsate tööjuhiste, skeemide jms järgi. • Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana stereotüüpsetes ja osaliselt muutuvates tingimustes. Harjutatakse toimingute suunatud planeerimist. Uuritakse töövahendite ja materjalide sobivust. Õpilased õpivad looma kujutlust tulemusest, järjestama osatoiminguid ning valima vahendeid. Areneb suunatud enesekontroll, toimingu valminud tööd võrreldakse näidisega. • Õpilane kommenteerib õpetaja suunamisel oma tegevust verbaalsete/alternatiivsete vahenditega. • Oluline on loomingust esteetilise elamuse saamine. Õpilased

	<p>suunatakse otsima ja kasutama abi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilastele võimaldatakse materjali- ja teostusvalikuid. • Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine). Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima. • Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Taotletakse, et õpilane lõpetaks alustatud töö. 	<p>hakkavad oma tundeid vastavalt võimetele kunstis väljendama. Vaadeldakse kaaslaste töid, külastatakse kunstinäitusi ja muuseume.</p>
--	---	---

Õppesisu ja -tegevused

	I arengutase	II arengutase	III arengutase (k.a.lisaaastad)
Kujutamissopeetus	Lihtsate kujundite (nt. päike, vihm, pilv, lumememm, tibu, maja, lill, nägu) vaatlemine, imiteerimine ja kujutamine. Vaba käega joonistamine (nt sodimine, näpuvärvid).	Lihtsate kujundite vaatlemine, imiteerimine, šablooni järgi joonistamine. Inimese ja looduse kujutamine.	Lihtsate esemete- ja figuuriderühma kujutamine vaatluse järgi. Inimese keha proportsioonid, tegevuse kujutamine.
Värvusõpetus	Põhivärvuste eristamine ja seostamine ümbritsevaga.	Värvuste segamine, heledad ja tumedad toonid. Meeleolu väljendamine värvuste kaudu.	Lihtsa toonirea koostamine (nt vikerkaar), soojad ja külmad värvused. Teemaatilised värvikombinatsioonid (nt jõuluvärvid, lihavõtted jne).

Tarbekunst	Lihtsate mustriribade koostamine, ladumine ja trükkimine.	Lihtsate tarbeesemete (nt. küünlaalus, linik) valmistamine ja kujundamine, mustriribade ja ringmustrite koostamine.	Ehete ja suveniiride valmistamine, vitraaž, decopage-tehnika.
Materjalide õpetus	Materjalidega tutvumine, loodusliku materjali kogumine ja rühmitamine.	Looduslikud ja tehismaterjalid ning nende kasutamine loomingulises tegevuses.	Materjalide töötlemine, sobivus, kokkuühendamine.
Paberi ja papitööd	Paberi rebimine, kortsutamine, liimimine. Aplikatsioonitööd ettevalmistatud detailidest.	Erinevad pabermaterjalid: kartong, papp, paberite liigid. Paberi lõikamine joont mööda. Lihtsad voltimistööd. Paberplastika, pabermosaik.	Kujundite lõikamine paberist. Ajakirjast piltide lõikamine. Šablooni kasutamine. Paberdetailidest mänguasja, liikuva pildi jms meisterdamine.
Tekstiilitööd	Riidest valmisdetailide kleepimine ja kasutamine loomingulises tegevuses.	Lõngapildi (mustri) tikkimine orientiiride järgi papile. Riidematerjalide põimimine, sõlmimine, kerimine.	Tekstiilimaal, trükkimine kangale. Nööbi õmlemine ja lihtsad õmblustööd (mänguasjad). Telgedel kudumine. Heegeldamise põhivõtted. Tikkimise põhipisted.
Muud materjalid	Paber, riie, vill, puu, voolimismass.	Nahk, vilt, savi, metall, tehismaterjalid.	Klaas, polümersavi (cernit, fimo), kips, plastmass.
Tehnikate õpetus	Värvide kasutamine: õige pinslihoid, värvi võtmine, pinna katmine, pintsli pesemine. Kontuuride ja šabloonide kasutamine, liimimine.	Kontuuri piires värvimine. Käärde, naaskli, niidi, nõela, paela ja traadi kasutamine abiga.	Õpitakse järjestama ja planeerima osatoiminguid ning valima vastavalt tööle vahendeid ja tehnikaid.

Trükkimine	Pintsli-, peegel-, lõnga-, korgi ja kuulitrukk.	Templitrükk, monotüüpia.	Templite valmistamine ja templitrukk.
Voolimine	Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine, veeretamine. Lihtsa üheosalise objekti voolimine. Jäljendite vajutamine.	Lihtsa mitmeosalise objekti voolimine ja esemete värvimine ja glasuurimine.	Lihtsa tarbeeseme voolimine ja dekoreerimine. Inimese- ja loomafiguuri voolimine.
Kollaaž	Paberi- ja ajalehetükkidest kollaaž.	Muust materjalist detailide lisamine kollaažile.	Kollaaži tegemise oskuste täiustamine.
Materjalide säästlik kasutamine	Paberi ja kartongi taaskasutus (majapidamispaberi rullid, pakendid, ajalehed jne).	Taaskasutatav materjal, väljalõigete tegemisel materjali säästlik kasutamine.	Vanast uue tegemine (paberi valmistamine, tekstiileseme ümberkujundamine).
Ohutusnõuded ja tööpaik	Lihtsamate töövahenditega töötamine (liim, viltpliatsid, värvid). Tööpaiga ja töövahendite korrashoid õpetaja abiga.	Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel. Käärde ja muude teravate esemete kasutamine.	Ohutusnõuded tööriistade sh ka elektritööriistade kasutamisel. Tööpaiga ja töövahendite iseseisev korrashoid.
Töö teostamise tase	Tööd teostatakse valdavalt koostegemisel õpetajaga.	Tööd teostatakse etappide kaupa või näidise järgi. Võimaldatakse materjali- ja teostusvalikuid. Õpilast suunatakse otsima ja kasutama abi.	Tööd teostatakse valdavalt näidise, lihtsate tööjuhiste, piktogrammide ja piltide järgi.

Taotletavad õpitulemused

	I arengutaseme lõpuks õpilane:	II arengutaseme lõpuks õpilane:	III arengutaseme lõpuks õpilane:
Joonistamine ja maalimine	<ul style="list-style-type: none"> värvib selge kontuuriga lihtsa pildi; 	<ul style="list-style-type: none"> värvib kontuuri piires; kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid; 	<ul style="list-style-type: none"> joonistab abiga teemakohase pildi. Püüab oma tundeid väljendada joonistamise ja maalimise kaudu. Oskab kasutada erinevaid tehnikaid;
Voolimine	<ul style="list-style-type: none"> teab esmaseid voolimisvõtteid, voolib lihtsamaid vorme; 	<ul style="list-style-type: none"> voolib lihtsa mitmeosalise objekti; 	<ul style="list-style-type: none"> voolib lihtsa tarbeeseme;
Tehnilised oskused	<ul style="list-style-type: none"> oskab kasutada värve: õige pintslihoid, värvi võtmine, pinna katmine, pintsli pesemine; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab kääre käes hoida ja abiga kasutada; liimib abiga kujundeid aluspaberile; värvib kontuuri piires; 	<ul style="list-style-type: none"> kasutab iseseisvalt või abiga kääre erinevate materjalide lõikamisel; kasutab abiga niiti ja nõela; käsitseb õpitud tööriistu iseseisvalt või abiga; liimib erinevaid materjale;
Värvusõpetus	<ul style="list-style-type: none"> kasutab töös erinevaid värvusi; 	<ul style="list-style-type: none"> eristab põhivärvusi ja oskab neid segada; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab värvusi helestada ja tumestada;
Kujundustööd	<ul style="list-style-type: none"> oskab abiga koostada lihtsat mustririba; 	<ul style="list-style-type: none"> teeb juhendamisel kompositsioone looduslikust materjalist; osaleb ruumide kaunistamisel tähtpäevadeks; 	<ul style="list-style-type: none"> teostab juhendamisel dekoratiivseid töid erinevatele materjalidele;
Tööpaik	<ul style="list-style-type: none"> korrastab abiga oma tööpaiga; 	<ul style="list-style-type: none"> jälgib tööpaiga korrasolekut; 	<ul style="list-style-type: none"> korrastab iseseisvalt tööpaiga;

Ohutusnõuded	<ul style="list-style-type: none"> • juhendamisel järgib ohutusnõudeid pliiatsi, pintsli, liimi ja voolimismassi kasutamisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab ohutusnõuded nõela, naaskli ja kääride kasutamisel. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid tööriistade kasutamisel.
---------------------	--	--	--

Kasutatavad õppematerjalid

- Balchin, J. (2003). *Peel-off greetings cards (handmade greeting cards)*. Search Press.
- Bruns, V. (1999). *Neue Bastelideen für Kinder*. Unipart Verlag.
- Cabarga, L. (2007). *Vintage holiday cuts cd-rom and book*. Dover Publications.
- Dammen, L., Buxrud, H. (2008). *Jõuluaeg*. Tallinn: Varrak.
- Gabral, H. (2000). *Kunst 1.–3. klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Hanson, W. (1965). *Õpime voolima*. Tallinn: Valgus.
- Hardy, E. (2008). *Green crafts for children*. CICO Books.
- Ivanova, K., Leppoja, L. (2001). *Hakkame joonistama!* Tallinn: Ilo.
- Kastehelmi, T. 1998 (). *Kiviä myllystäni*. Mikkeli: Fatamente.
- Kiidron, K. (2007). *Kukeaubitsa joonistamisvihik*. Tallinn: TEA.
- Kivirähk, T. (2009). *Käsitöötuba. Kunsti- ja tööõpetus, 2.osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kivirähk, T. (2009). *Käsitöötuba. Kunsti- ja tööõpetus, 3.osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kivirähk, T. (2012). *Käsitöötuba. Kunsti- ja tööõpetus, 1.osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kütt, C. (2008). *Pihuloomad*. Viljandi: Eesti Loomeagentuur.
- Laanemäe, K., Levtsenkova, J., Lüsi, A., Purre, A. (2008). *Kunstiõpik 7.–9. klassile. 2. osa*. Tartu: Atlex.
- Mäemat, J. (2006). *Kaunis kiri. Kirjaõpik 7.–9. klassile*. Tallinn: Ilo.
- Nicholson, S., Robins, D. (2009). *Meisterda ise*. Tallinn: Varrak.
- Noormaa, A. (2006). *Kunstis koos lastega*. Tallinn: Koolibri.
- Ollino, R. (2005). *Batika*. Türi: Saara Kirjastus.
- Purre, A. (2005). *Kunstiõpik 7.–9. klassile*. Tartu: Atlex.
- Raudsepp, I. (2002). *Kunstiõpetuse tööraamat 6. klassile*. Tallinn: Avita.
- Raudsepp, I. (2004). *Kunstiõpetuse tööraamat 5. klassile*. Tallinn: Avita.
- Raudsepp, I. (2006). *Joonistan inimest. 4.–9. klassile*. Tallinn: Ilo.
- Rekkaro, A. (1992). *Mustrite võlumaailmas*. Tallinn: Koolibri.
- Sirak, R. (2009). *Voltimine paberist*. Tallinn: Ilo.
- Sorrell, K. (2007). *Käsitöö kudumisest klaasimaalini*. Tallinn: Varrak.
- Vahter, E. (2007). *Kunst: I. klassi õpilase tööraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Vahter, E. (2005). *Teeme koos lapsega. 50 ideed lapse arendamiseks*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.

- Vint, A. (2000). *Nagu päikene taevas*. Tallinn: Ilo.
- Watt, F. (2001). *Laste kunstiraamat*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F. (2005). *Kaunistusi jõuludeks*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F. (2005). *Uusi ideid: kolmas kunstiraamat lastele*. Tallinn: Koolibri.
- Watt, F. (2006). *50 Christmas Things to Make and Do*. Usborne Pub Ltd.
- Watt, F. (2009). *Big Book of Papercraft (Art Ideas)*. Usborne Publishing Ltd.
- Watt, F., Milbourne, A., Dicken, R. (2007). *Suur joonistamisraamat*. Tallinn: Koolibri.
- *Le livre des juniors*. Fleurus-Mame Groupe, 2000.

Kehaline kasvatus

Õppeaine kirjeldus

Kehaline kasvatus on õppeaine, mille kaudu arendatakse üldmootorikat ja koordineerimist, kujundatakse eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi. Harjutusi sooritatakse vastavalt lapse arengule passiivselt imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, liigutuste rütmi ja tempot muutes.

Üldkehalisi harjutusi sooritades õpetatakse tunnetama oma keha, suunatakse liigutusi; arendatakse jõudu, vastupidavust, osavust.

Harjutuste täpse täitmise nõue aitab arendada distsipliini tunnet, mis on toimetuleku tähtis komponent.

Õpilaste juhendamisel arvestatakse laste suutlikkust tegutseda eeskujul, näidise või suulise korralduse alusel. Sobivate õppemeetoditega innustatakse õpilasi arendama oma kehalisi võimeid, süvendama regulaarse kehalise liikumise harjumusi. Jõukohaste harjutuste valik võimaldab õpetada lapsi lõõgastuma, liikumisest rõõmu tundma.

Kehalise kasvatuses tundeid pööratakse tähelepanu õpilaste sportliku riietuse ning isikliku hügieeni nõuete võimalikult iseseisvale täitmisele.

Kehalise kasvatuses tundeid tutvustatakse Eesti ja maailma spordisündmusi, osaletakse eriolümpia liikumises.

Kehalise kasvatuses ja liikumisravi tundeid arvestatakse õpilaste individuaalseid iseärasusi.

Õpetuse eesmärgid

Kehalise kasvatus põhieesmärk toimetuleku koolis on õpilaste kehaline arendamine arvestades individuaalseid kehalisi ja psüühilisi iseärasusi.

Kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane:

- on terve ja karastatud;
- omandab hügieeni harjumused ja teadmised kehalise kasvatus vajalikkusest;
- parandab üldtervist ja koordineerimist, arendab rütmi, taju;
- arendab oma kehalisi võimeid ja tahtemoadusi;
- muutub enesekindlamaks, tuleb iseseisvalt ise toime;
- tunneb rõõmu kehalisest tegevusest.

Rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
Kujundatakse õpilaste oskust kuulata, jälgida ja täita lihtsamaid korraldusi ning järgida korraharjumusi, õpetatakse last oma keha tunnetama, ruumis orienteeruma.	Õpilasel kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma keha, keha- asendit ja liigutusi: õpetatavateks harjutusteks on ronimine, jooks, kõnd, visked, hüpped ja vahendite kasutamine.	Selles kooliastmes tõuseb harjutuste õppimisel ja sooritamisel õpilaste iseseisvus.
Harjutusi sooritatakse koostegvuses ja matkides näidise ja lihtsa instruksiooni järgi.	Õpilasi õpetatakse täitma mitmeosalisi korraldusi.	Tähelepanu pööratakse tahtemoaduste (sihikindlus, julgus, visadus, püsivus, algatusvõime, enesevalitsemine) kujundamisel.
Õpilasi suunatakse muutma liigutuste rütmi ja tempot.	Tegeletakse eri kehaosade motoorikaga, koordineerimise.	Tutvustatakse spordieetika nõudeid (aus võistlus, võistlusreeglitest kinnipidamine, vastase austamine).
Oskuste omandamist toetab samalaadsete harjutuste pidev kordamine.	Tuttavaid ja jõukohaseid tegevusi sooritab õpilane iseseisvalt.	

Kogu õppetöö tugineb mänguliste elementide kasutamisele.	Suuremat tähelepanu pööratakse ruumitajule.	
Õpilasi motiveeritakse tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega. Õpilaste tegevust verbaliseerib õpetaja.		

Lõiming

Kehaline kasvatus on õppeaine, mis lõimib teiste õppeainete teoreetilised teadmised praktiliste tegevustega. Liikumise kasutamine soodustab aktiivset osalemist õppimises, mis viib parema arusaamiseni. Laste jaoks on liikumine loomulikuks õppimise aluseks.

Õppides mõisteid nagu pikkus, distants, aeg, raskus, suurus, asend, kuju, siis just liikumine annab neile selgema tähenduse. Liikumist kasutatakse kui suhtlus ja väljendusvahendit. Liikumine stimuleerib nii närvisüsteemi kui ka liikumisaparaadi arengut.

Kehaline kasvatus on õppeaine, mis lõimib teiste õppeainete teoreetilised teadmised praktiliste tegevustega. Liikumise kasutamine soodustab aktiivset osalemist õppimises, mis viib parema arusaamiseni. Liikumine stimuleerib nii närvisüsteemi kui ka liikumisaparaadi arengut.

Elu- ja toimetulekuõpe – Kehalise kasvatus kaudu kujundatakse eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi. Kehalise kasvatus tundides pööratakse tähelepanu õpilaste sportliku riietuse tundmisele ning isikliku hügieeni nõuete võimalikult iseseisvale täitmisele.

Kehalise kasvatus tundides tutvustatakse Eesti ja maailma spordisündmusi, osaletakse eri- või paraolümpiaühistlustel ja suunatakse sportliku meelisharrastuse valikut.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused – Rühmas ja üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, toetatakse õpilase enesehinnangut. Õpetatakse rõõmu tundma õnnestumise üle ja toime tulema kaotuse tundega. Tähelepanu pööratakse tahtemaduste (sihikindlus, julgus, visadus, püsivus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime jne) kujundamisele. Tutvustatakse spordieetika nõudeid: aus võistlus, võistlusreeglitest kinnipidamine, vastase austamine jne.

Eesti keel – Liikumist kasutatakse kui suhtlus ja väljendusvahendit. Õpilast suunatakse oma tegevust elementaarselt kommenteerima. Õpilasi õpetatakse täitma mitmeosalisi korraldusi, suunatakse õpitud oskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust planeerima ja kontrollima (tegevuse kaasnev ja järgnev suunatud kommenteerimine, tuttava tegevuse planeerimine).

Matemaatika – Laste jaoks on liikumine loomulikult õppimise aluseks. Õppides mõisteid nagu pikkus, distant, aeg, raskus, suurus, asend, kuju, siis just liikumine annab neile selgema tähenduse. Kujundatakse õpilaste oskust kuulata, jälgida ja täita lihtsamaid korraldusi ning õpetatakse last oma keha tunnetama ning ruumis orienteeruma.

Tööõpetus – Kehalise kasvatus kaudu arendatakse peenmotoorikat ja koordineerimist. Õpilaste juhendamisel areneb laste suutlikkust tegutseda eeskujul, näidise või suulise korralduse alusel.

Kunst ja käeline tegevus – Kehalise kasvatus kaudu arendatakse peenmotoorikat ja koordineerimist. Õpilaste juhendamisel areneb laste suutlikkust tegutseda eeskujul, näidise või suulise korralduse alusel.

Muusikaõpetus – Ka kehalise kasvatus õppetöö tugineb mänguliste elementide kasutamisele. Harjutusi sooritatakse koostegevuses ja matkides näidise ja lihtsa instruksiooni järgi. Õpilasi suunatakse muutma liigutuste rütmi ja tempot. Oskuste omandamist toetab samalaadsete harjutuste pidev kordamine. Väga heaks liikumisvõimaluseks on muusikaõpetuses õpitud laulumängud, ringmängud, muusikaline liikumine mida saab kasutada ka kehalise kasvatus ja rütmika tundides. Rütmi pillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos. Õpilane õpib reageerima vastavalt muusika iseloomule kas käte, jalgade või keha liikumisega. Õpib matkima liigutusi, liigub õpetaja eeskujul.

Rütmika – Rütmitundides ühendatakse kehalise kasvatus tundidest tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Rütmi line liikumine aktiveerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeleolu.

Hindamine

Hindamise aluseks on Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhend.

Hindamisel lähtutakse õpilase individuaalsetest iseärasustest ja kehalisest arengust. Arvestatakse õpilase tahtemoadusi, püüdlisust ja abivalmidust kaasõpilastesse.

Kehalise kasvatus ainekava

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Õppesisu ja -tegevused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
<p>Võimlemine</p> <p>Kehatunnetuse harjutused</p> <p>Kiikumisharjutused, käte liigutamine, käte kõverdamine ja sirutamine, käte plaksutamine, rusikasse surumine ja avamine, sõrmede liigutamine, erinevate kehaosade patsutamine, sõudmine istuvad asendis, kõhuli roomamine, neljakäpukil käimine, lükkamine ja vedamine.</p> <p>Rühi -, koordineerimise- ja tasakaaluharjutused</p> <p>Erinevad kõnni vormid, harjutused varbseinal, kõnd võimlemispingil, harjutused võimlemiskepiga. Õlavöötme harjutused, ülakeha painutused. Tasakaaluharjutused vahenditel. Tähelepanu-, koordineerimise- ja osavusharjutused.</p> <p>Akrobaatika</p> <p>Mängulised harjutused.</p>	<p>Võimlemine</p> <p>Kehatunnetusharjutused</p> <p>Esimese astme harjutuskava kordamine. Lisanduvad põrgatamine, veeretamine, venitusharjutused. Ruumitaju arendavad harjutused: liikumine ravis, ringid, viirus ja kolonnis.</p> <p>Rühi-, koordineerimise- ja tasakaalu harjutused.</p> <p>Kombineeritud harjutused varbseinal. Harjutused tasakaalu taldrikul. Harjutused kõnni ja jooksusammudega: jooks selg ees, põlvetõste- jooks, sääretõstejooks, galopp. Jooksu ja hüppe harjutused hüpperedelil.</p> <p>Üldarendavad võimlemisharjutused</p> <p>Kombineeritud üldarendavad võimlemisharjutused vahenditeta, vahenditega, vahenditel, rakendusvõimlemine.</p> <p>Akrobaatika</p>	<p>Võimlemine</p> <p>Üldarendavad harjutused</p> <p>Kombineeritud üldarendavad võimlemisharjutused vahenditeta, vahenditega, vahenditel.</p> <p>Kombineeritud jõu- ja venitusharjutused. Ristsamm jooks, hüpped üle takistuste ja sammhüpped.</p> <p>Iluvõimlemine (harjutused palli, rõnga ja hübitsaga).</p> <p>Rühi-, koordineerimise- ja tasakaaluharjutused</p> <p>Jõuharjutused varbseinal. Kombineeritud harjutused kõnni ja jooksu sammul. Harjutused erinevate vahenditega.</p> <p>Akrobaatika</p> <p>Aheltirel ette, trel taha, poolspagaat, turiseis, kaarsild. Lihtsama akrobaatikakava õppimine, esitamine.</p>

	Tirel ette, taha ja küljele (vastavalt võimetele), turiseis abistamisega, sild abistamisega.	
Jooksud, jooksuharjutused Jooksuasend, jooksuliigitused. Jooks erinevatest lähteasenditest - mängulised harjutused. Kujundliikumine (jooks looklevalt, sik-sakina, mööda joont jne). Stardikäsklused. Jooks 30m- Kestvusjooks - jooksu/kõnniharjutused murdmaal.	Jooksud Mitmesugused jooksuharjutused-, viisid (põlvetõste, sääretõste jne), jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvusjooks. Jooks rahulikus tempos. Jooksud erinevatest lähteasenditest. Stardiasend, stardikäsklused.	Jooksud Erineva pikkusega kestvusjooksud (kõnd) vahelduval maastikul. Kiirendusjooksud (korduslõigud 30m,60m). Tõkkejooks. Kepikõnd: tehnika, ohutusnõuded.
Hüplemised, hüpped Kombineeritud hüppeharjutused (sulghüpped, harki-kokku hüpped, hüpped selg ees, matkivad hüppeharjutused), Juurdeviivad harjutused kaugushüppeks - hüpped üle madalate takistuste.	Hüpped Hüpped üle madalate takistuste, hüppeharjutused mänguvormis. Kombineeritud hüpped mäkke. Üleshüpped hoojooksult, ühe jala tõukega (rippuva eseme puudutamise). Hoota kaugushüpe. Kaugushüpe hoojooksult.	Hüpped Kombineeritud hüppeharjutused löikudel, mäkke, üle takistuste. Kaugushüpe täispikalt hoojooksult. Kõrgushüpe: juurdeviivad harjutused. Üleastumishüpe.
Pallikäsitusharjutused Palli tunnetamine (hoie, viskeliigitus). Pallide ja teiste vahendite viskamine üle nõöri, võrgu, takistuse. Palli veeretamine ja veereva palli püüdmine. Palli viskamine ja püüdmine.	Pallikäsitusharjutused (visked) Pallivisked etteantud kaugusele, märki. Pallivise hoojooksuta.	Visked/tõuked Kuulitõuget tutvustavad harjutused topispallidega, kuulijännid. Pallivise hoojooksult.
Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused Lihtsamad liikumismängud.	Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused	Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused

Harjutused paarides.	Liikumismängud/ sportmängud. Juurdeviivad harjutused sportmängude õppimiseks. Korvpall: pallikäsitsusharjutused (palli viskamine, püüdmine, pörgatamine - pallikooli harjutused). Saalihoki: palli vedamine, söötmine, visked väravale Jalgpall: palli vedamine, liikuva palli peatamine, söötmine, löögid väravale Harjutused rühmas. Teatejooks.	Liikumismängud/ sportmängud. Juurdeviivad harjutused sportmängude õppimiseks. Korvpall: pallikäsitsusharjutused. Palli hoie visates, söötes. Kombineeritud pörgatamise, söötmise, viske harjutused. Saalihoki - Kombineeritud harjutused (palli vedamine takistuste vahelt, söötmine liikumiselt, visked erinevatelt positsioonidelt) Jalgpall: Kombineeritud harjutused (söötmine, liikumine palliga, löögid väravale). Bocce, teatejooksud vahenditega, takistusjooksud.
Kelgutamine Ohutusnõuded nõlval, ohutu laskumine. Kelgu juhtimine jalgade ja kätega.. Suurte lumepallide/topispallide vedamine kelgul.	Kelgutamine Ohutu laskumine nõlvakust, kelgu juhtimine jalgadega, kätega. Kelgul istuva kaaslaste vedamine lauskmaal. Mängulised harjutused.	Kelgutamine Laskumine nõlvalt lisaülesannetega.
	Suusatamine Ohutusnõuded suusatamisel, kohanemisharjutused, lehvikpöörded, libisamm, kahesammuline paaristõukeline klassikaline sõiduviis.	Suusatamine Libisamm. Kahesammuline, paaristõukeline klassikaline sõiduviis. Paaristõukeline sammuta klassikaline sõiduviis. Põhilaskumisasend. Trepptõus, käärtõus. Sõit murdmaal individuaalses tempos.
Ujumine Koolikohustuslik ujumisõpetus.	Ujumine Koolikohustuslik ujumisõpetus.	Ujumine Koolikohustuslik ujumisõpetus.

Veetunnetus, veega kohanemine.	Meritäht (selili, kõhuli), hõljumine, sukeldumine (asjade korjamine basseini põhjast), nool-libisemine.	Ujumise tehnika õppimine - kroom, seliliujumine.
--------------------------------	---	--

Õpitulemused

I arengutaseme lõpuks õpilane:	II arengutaseme lõpuks õpilane:	III arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • kuulab juhendit, jälgib ja sooritab imiteerimise järgi lihtsamaid harjutusi (vajaduse korral abiga); • sooritab matkimise teel lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi, suudab muuta liigutuste rütmi ja tempot; • suudab joosta (liikuda) võimetekohases tempos jõukohast distantsi; • hoiab staadionil oma jooksurada; • ronib varbseinal, kõnnib võimlemispingil; • veeretab ja viskab palli; • osaleb lihtsates mängudes; • laskub kelgul nõlvakust, veab kelgul kaaslast; • riietub iseseisvalt (vajadusel vähese abiga) spordiriietesse; • täidab suunamisel hügieeninõudeid; • tajub ruumi, oma keha ja kaaslast; • tunneb ennast (madalas) vees turvaliselt; 	<ul style="list-style-type: none"> • sooritab liit-ja kombineeritud harjutusi, sooritab õpitud võimlemis- ja koordineerimisharjutusi; • matkib õpetaja liigutusi peegelpildis; • oskab sooritada lihtsamaid akrobaatilisi elemente (turiseis, trel ette); • suudab joosta (kõndida) erinevatel maastikel, treppidest üles-alla, osaleb teatejooksus; • sooritab lihtsamaid harjutusi erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel; • viskab ja põrgatab palli; • sooritab kaugushüpet hoojooksult; • jookseb kiires tempos 60m, jõukohases tempos 1km; • osaleb erinevates võistlusmängudes; • tegeleb võimetekohaselt talispordiga, suusatab rahulikus tempos 1 km; 	<ul style="list-style-type: none"> • teab ohutusreegleid sportimisel; • sooritab harjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas; • sooritab liigutuste ahelat mälukujutlustele toetudes; • suudab sooritada lihtsa akrobaatikakava; • suudab joosta erineval maastikul; • sooritab kombineeritud harjutusi erinevate vahenditega; • viskab palli hoojooksult, tõukab kuuli, hüppab kaugust täispikalt hoojooksult; • mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest; • suudab suusutada murdmaal klassikalises sõiduviisis rahulikus tempos 2 km; • osaleb võimetekohastel võistlustel;

<ul style="list-style-type: none"> • liigub (kõnnib) vees iseseisvalt. 	<ul style="list-style-type: none"> • riietub iseseisvalt vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale (sise-, välistingimused); • -valdab ujumisoskuse põhielemente. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab ja järgib tervisliku eluviisi põhimõtteid; • teab tähtsamaid spordisündmusi (olümpiamängud); • -ujub vabas stiilis 25 m.
---	--	---

Kasutatavad õppematerjalid

- Aule, R. (1993), koostaja. *Kergejõustikualade õpetamine*. Tartu: TÜ.
- Hein, V. (1995). *Harjutusvara võimlemise elementide õpetamiseks*. Tartu: TÜ.
- Jalak, R., Neissaar, I. (1995). *Jõu ja venitusharjutusi igapäevale, kes soovib olla tugev ja terve*. Tartu: TÜ.
- Kivisalu, K. (2007). *Mängime! Pere ja Kodu Raamat*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.
- Liik, E. (2005). *Pallikool, võrkpallimängud*. Tartu: Atlex.
- Neeme, A., Roosma, S. (1979). *Rühi kujundamisest algklassidest*. Tallinn: Tallinna Pedagoogiline Instituut.
- Piisang, M., Raudsepp, I. (2003). *Kehaline kasvatus – abiks õpetajale*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Roosma, S. (1983). *Kõnni-, jooksu- ja hüppiharjutused algklassides*.
- Sahva, U. (1991). *Üldarendavad harjutused mattidel ja võimlemisriistadel*. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus.
- Truupöld, A. (1993). *Akrobaatika harjutuste tehnika ja õpetamise meetodika*. Tallinn: TPÜ.
- Tälli, H., Miil, M. (1986). *Kehaline kasvatus tervisehäiretega õpilastele: metoodilisi juhendeid kehalise kasvatusõpetajatele*. Tallinn : Eesti NSV Haridusministeerium.
- Zilmer, K. (1995). *Juku suusakool*. Tallinn: Eesti Suusaliit.
- *Laste kehalise kasvatusõpetusvara*. Kartoteek. Eesti Spordiselts "Kalev".
- *Mängima*. Tallinn, 2005.
- Kehalise kasvatusõpetuse liidu materjalid - www.ekkl.edu.ee
- EOK treenerite koolituse õppekavade ja õppematerjalide register - www.eok.ee/treenerid

Rütmika

Õppeaine kirjeldus

Rütmika õppeaine arendab õpilase isiksust tervikuna, siin on ühendatud kõne, laul ja liikumine. Rütmika tundides ühendatakse keha liikumine muusikalise kujundlikkusega, õpitakse tundma muusika rütmi ja meloodia liikumist, tutvustatakse lihtsaid tantsulisi elemente. Sõna rütmide tajumine ja sõnade häälimine aitab kaasa liikumis- ja ruumitaju arendamisel. Kasutatakse kehatunnetuse-, kontakti- ja kommunikatsiooniharjutusi, mängu ning tantsu.

Muusika rütmiline külg organiseerib psüühikat, liigutused muusika saatel ja rütmiline liikumine aktiveerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilase enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeoleolu.

Rütmika toetab teisi õppeaineid: emakeel, matemaatika, muusika, kehaline kasvatus.

Rütmika õppeaine koostisosad on:

- koordineerimis- ja osavusharjutused;
- rütmide tunnetamine, kuulamine, matkimine;
- liikumine kujundites;
- muusikalise-rütmiline liikumine, tants, laulumäng.

Õpetuse eesmärgid

Rütmikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb rõõmu liikumisest, ning tunnetab ja teadvustab oma võimeid rütmilise liikumise kaudu;
- arendab suhtlemisoskust ja suudab tegutseda koos kaaslastega;
- korrigeerib kuulmis-, nägemis- ja kinesteetilist taju;
- arendab liigutuste täpsust ja jõudu ning koordineerimist;
- arendab rütmitaju;
- arendab enesetunnetust ja –kindlust ning iseseisvat toimetulekut.

Lõiming

Rütmika õppeaine arendab õpilase isiksust tervikuna, siin on ühendatud kõne, laul ja liikumine.

Elu ja toimetulekuõpe. Mängude ja tantsude kaudu saadakse praktilisi sotsialiseerumise oskusi. Õpitakse tantsima lihtsamaid seltskonnatantsu ja pidudel rollikohaselt käituma. Liikumiskavade õppimisel arvestatakse õpilaste muusikaeelistustega. Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.

Eesti keel. Kasutatakse ka teiste ainete tundides ja vaba aja tegevustes õpitud salme, rütmilisi luuletusi. Rütmikatundides kasutatakse kontakti- ja kommunikatsiooniharjutusi, mängu ning tantse, mille abil saab arendada ja kinnistada nii verbaalse kui ka mitteverbaalse suhtlemise oskusi. Arendatakse õpilaste kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi.

Matemaatika. Õpilasi õpetatakse tunnetama oma keha ja liigutusi, arendatakse ruumitaju. Rütmitunde arendamine põhineb individuaalse liikumise / liigutuste rütmi kohandama õppimisel etteantud rütmile (muusika, saatelugemine vms). Harjutusi õpitakse matkides, eeskuju järgi, abiga.

Tööõpetus. Siduvaks tegevuseks on lihtsamate rütmipillide ja õppevahendite (rätikud, tokid jm) valmistamine. Rütmi arendab tööõppe tundidega sarnaselt tööks vajalikke isiksuseomadusi (loovust, püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus).

Kunst ja käeline tegevus. Rütmi tunnis õpitakse ühistegevuse ja instruksiooni järgi imiteerimist, jälgitakse oma liigutuste rütmi ja tempot. Õpitakse tunnetama oma keha, areneb peenmotoorika, silma ja käe koostöö

Muusikaõpetus. Rütmi tundides ühendatakse kehalised harjutused muusika ja rütmiga. Muusika rütmiline külg organiseerib psüühikat, liigutused muusika saatel ja rütmiline liikumine aktiveerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeleolu. Tundides mängitakse muusikaõpetuses õpitud laulu- ja ringmänge, rütmipille. Rütmi tundides õpitakse tantse ja mängu, mida esitatakse klassi- ja koolipidudel.

Kehaline kasvatus. Rütmi tundides ühendatakse kehalise kasvatus tundidest tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Rütmi liikumine aktiveerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeleolu.

Rütmikal on integreeriv paljusid õppeaineid toetav iseloom. Rütmi on kõige tihedamalt seotud kehalise kasvatus ja muusikaga. Rütmi liikumise kaudu on võimalik edasi anda teadmisi ja oskusi. Sõna ja sõna rütmide häälimine arendab emakeelt, matemaatikat. Rütmi kaudu areneb lapse kujutlusvõime ja hingeline tasakaal.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendit.

Rütmi hinne annab tagasisidet õpilaste võimekuse ja individuaalse arengu kohta ning motiveerib õpilast positiivselt.

Hindamine toimub kirjeldavalt ja sõnaliste hinnetega. Õpilases hinnatakse liikuvust, rütmitunnet, teksti väljendusoskust, kujundites liikumist.

Rütmika ainekava

Maht

1 tund nädalas, 35 tundi aastas.

Rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
<p>I arengutasemel (eeldatavalt 1.-2. klassis) arendatakse õpilaste kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi.</p> <p>Õpilasi õpetatakse tunnetama oma keha ja liigutusi, arendatakse ruumitaju.</p> <p>Rütmitude arendamine põhineb individuaalse liikumise / liigutuste rütmi kohandama õppimisel etteantud rütmile: muusika, saatelugemine vms.</p> <p>Harjutusi õpitakse matkides, eeskuju järgi, abiga.</p> <p>Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.</p>	<p>II arengutasemel pööratakse eelnevaga võrreldes suuremat tähelepanu ruumitaju arendamisele ja oma kehaasendi kontrollimisele.</p> <p>Õpitakse erisuunalisi liigutusi ja eri kehaosade mootorika koordineerimist. Mängude ja tantsude kaudu saadakse praktilisi sotsialiseerumise oskusi.</p> <p>Arendatakse õpilaste loovust.</p>	<p>Õpitakse tantsima lihtsamaid seltskonnatantse ja pidudel rollikohaselt käituma.</p> <p>Liikumiskavade õppimisel arvestatakse õpilaste muusikaeelistustega.</p>

Õppesisu ja -tegevused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
--------------	---------------	----------------

<p>Arendatakse õpilase kuulamis-, jälgimis-, matkimis-, mõistmis- ja lihtsamate korralduste täitmise oskusi.</p> <p>Rütmisalmide järgi astumine, jooksmine, trampimine, plaksutamine, patsutamine.</p> <p>Luuletuste sisu mõistmine ja matkimine liigutustega.</p> <p>Häälte imiteerimine, lindude ja loomade kõnnaku ja tegevuste matkimine.</p> <p>Harjutused rätikute ja lintidega, tokkidega.</p> <p>Osavusharjutused: koordineatsioon ja tasakaal. Kõnd pingil, hüpped pingilt.</p> <p>Lihtsad mängud ja tantsud. Liikumine ringis.</p>	<p>Tähelepanu ruumitaju arendamisele.</p> <p>Harjutused muusika ja liisusalmide saatel. Liikumismängud.</p> <p>Koordineatsiooniharjutused: kõnd päkkadel ja kandadel, takistuse ületamine, tagurpidi kõnd.</p> <p>Käte ja jalgade samaaegsed harjutused.</p> <p>Harjutused väikeste pallidega.</p> <p>Erinevate sammude ja suundade õppimine. Külgsamm, galopp, hüpaksamm. Liikumine paremale, vasakule, ette ja taha.</p>	<p>Rütmi improvisatsioonid.</p> <p>Liikumiskavad.</p> <p>Erinevad tantsud: seltskonnatantsud, rahvatantsud.</p> <p>Ringmängud.</p>
--	--	--

Taotletavad õpitulemused

I arengutaseme lõpuks õpilane:	II arengutaseme lõpuks õpilane:	III arengutaseme lõpuks õpilane:
<ul style="list-style-type: none"> • oskab rütmisalmide järgi astuda, joosta, trampida, plaksutada, patsutada; • mõistab luuletuse, muinasjutu sisu ja matkib liigutustega; • oskab imiteerida lindude ja loomade hääli ja matkida nende liikumist ja tegevust; 	<ul style="list-style-type: none"> • oskab liikuda ruumis; • oskab liikuda liisusalmide ja muusika saatel; • oskab kõndida päkkadel, kandadel, tagurpidi, ületada takistusi; • sooritab harjutusi samaaegselt käte ja jalgadega; 	<ul style="list-style-type: none"> • tunnetab muusika rütmi ja improviseerib liikumise; • omandab liikumiskava; • tunneb erinevaid seltskonnatantse; • tunneb rahvatantse; • osaleb ringmängudes;

<ul style="list-style-type: none"> • oskab liikuda lintide, rätikute ja tokkidega; • oskab kõndida pingil ja hüpata pingilt; • oskab liikuda ringis ja mängida lihtsaid mänge. 	<ul style="list-style-type: none"> • sooritab harjutusi pallidega; • oskab erinevaid samme ja liikuda erinevates suundades. 	<ul style="list-style-type: none"> • esineb õpitud tantsude, liikumiskavadega kooli üritustel.
---	---	---

Kasutatavad õppematerjalid

Puutöö

Õppeaine kirjeldus

Puutöö aitab ja toetab õpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kes suudab ja tahab teha võimetekohast tööd iseseisvalt või õpetaja-juhendaja abiga. Tundides kujundatakse tööks vajalikke isiksuseomadusi (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse ilumeelt ja loovust, kujundatakse säästvat suhtumist materjali. Õpilased omandavad töövahendite õiget käsitlemist. Õppetöö käigus tutvustatakse ka paikkonnas levinud elukutseid ja õpilaste võimetele vastavaid tööalasid.

Puutöö on õppeaine, kus teadmiste ja oskuste omandamine ning isiksusteomaduste kujunemine toimub praktilise tegevuse kaudu. Tööoskuste kujundamise kõrval on oluline roll suhtlemisel, oskusel korraldada ühistegevust, küsida abi ja anda nõu.

Eesmärgid täidetakse oskuste etapiviisilise omandamise kaudu. Esmalt täidetakse ülesanded matkimise teel, tegevust kommenteeritakse koos õpetajaga. Järgneb omandatud oskuste rakendamine korralduse ja juhendamise põhjal, millega kaasneb pidev õpetaja poolne hinnang. Viimases etapis suudab õpilane iseseisvalt omandatud oskusi rakendada iseseisvalt, hiljem oskab oma tööst ise sõnalist kokkuvõtet teha (abistavate küsimuste toel).

Õpetuse eesmärgid

Igapäeva toimingutega toimetulekuks on vaja omandada töökogemusi ning -oskusi. Nende kogemuste ja oskuste andmine ongi toimetulekuõppe tööõpetuse eesmärk.

Puutöö tundide läbiviimisel taotletakse, et õpilane:

- tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- õpib vaatama, tundma ja hindama esemelist keskkonda;

- omandab teadmisi ja oskusi, käsitsedes erinevaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise;
- töötab ohutult üksi ja koos teistega;
- hoiab puhtust kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

Lõiming

Puutöö on ainevaldkond, mis toetub teistes õppeainetes omandatud teadmistele, pakkudes võimalusi jõuda praktilistes tegevustes äratundmiseni, et teadmised on omavahel seotud ning rakendatavad praktilises elus.

Elu ja toimetulekuõpe. Siduvateks teemadeks on minapilt, sotsiaalsed suhted ja suhtlemine, loodusobjektid, inimeste tehtud/kasutatavad asjad, orienteerumine ruumis, orienteerumine ajas. Teemasid käsitletakse praktilise tegevuse käigus ja nende praktiliste oskuste täiustamise eesmärgil. Tähelepanu pööratakse oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Oluline on eneseteeninduse õpetamist praktilises tegevuses. Võimaluse korral toimub õppetöö praktilistes elulistest situatsioonides. Õpetuse põhitähtsuseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi. Toimub kuulamise, jälgendamise, vaatlemise, võrdlemise, vestlemise ja kirjeldamise arendamine. Tööd tehakse koos kaaslastega, kogetakse õnnestumisi ning õpitakse läbi töö oma emotsioone väljendama. Ühiselt töötades õpitakse teisi arvestama, käitumisreegleid jälgima ning oma arvamusi kaitsma. Tutvumine erinevate elukutsetega.

Eesti keel. Eesti keele tundides õpib õpilane nimetama (kasutades kõnet või muid alternatiivkommunikatsiooni vahendeid) ja leidma vajalikke töövahendeid, areneb kõne reguleeriv–planeerivat rolli: õpilane kommenteerib seda, mida parajasti teeb; mida tegi (tegevuse taastamine skeemide, märksõnade ja tingmärkide abil) ja ka seda, mida tegema hakkab. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse ja hinnatakse positiivselt kõiki situatiivseid suhtlemisakte (mitteverbaalseid ja verbaalseid). Õpilaste omavahelise suhtlemise tingimuseks on koostevõime korraldamine, milleks loob igasugune tööõpe hea võimaluse. Ametinimetuste ja nendega kaasnevate tegevuste ühendamise tutvustab erinevaid elukutseid, mis on seotud töö lihtsamate oskuste õpetamisega ning tulevase tööelu planeerimisega.

Matemaatika. Tööõpetus on otseselt seotud kõigi matemaatiliste pädevustega (rühmitamine, loendamine, suuruskujutlused, ruumikujutlused, ajakujutlused, geomeetrised kujundid) ning õpilase tegevusel tööõpetuses on praktiline tagajärg, vigu märgatakse kohe, analüüs ning paremate lahenduste leidmine on paratamatus. Taotletakse matemaatikapädevuse kujunemist: suutlikkus praktilise tegevuse protsessis tajudele toetudes orienteeruda hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes, kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit, sooritada

elementaarseid matemaatilisi tehteid (praktiliselt, materialiseeritult); mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid, rühmitada objekte tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes; teostada igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

Kunst ja käeline tegevus. Kunsti ja käelise tegevuse aine toetab õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest. Õpilane saab algsed oskused võimetekohase töö iseseisvast tegemisest või selle abiga sooritamiseks. Ta õpib hindama oma töö tulemusi ja rõõmustama tehtava üle. Kunsti ja käelise tegevuse tundides kujunevad õpilases sarnaselt tööõppe tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Muusika. Mõlemat õppeainet siduvaks tegevuseks on lihtsamate pillide, eelkõige rütmipillide, valmistamine. See on suurepärase võimalus lõimimiseks: õpilased saavad teoreetilisi teadmisi pillide ehitusest ja kõla/heli tekitavast mehhanismist ning praktilisi oskusi, neid pille alul ise tehes ja edaspidi neil musitseerides. Rütmipillimängu ning laulumängude abil koordineeritakse silma ja käe koostööd, õpilane õpib liigutusi sooritama eri rütmis ja tempos. Pillimängu, laulmise ja laulumängudes osalemise kaudu arendatakse eri kehaosade koostööd.

Kehaline kasvatus. Kehalise kasvatus kaudu arendatakse peenmotoorikat ja koordineeritust. Õpilaste juhendamisel areneb laste suutlikkust tegutseda eeskujud, näidise või suulise korralduse alusel. Samuti võimaldab spordisaali või staadioni ettevalmistamine kasutada tööõpetuse elemente. Ka spordivahendite valmistamine tööõpetuse tundides on siduvaks osaks.

Rütmika. Siduvaks tegevuseks on lihtsamate rütmipillide ja õppevahendite (rätikud, tokid jm) valmistamine. Rütmi arendab tööõppe tundidega sarnaselt tööks vajalikke isiksuseomadusi (loovust, püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus). Arendab ka koostöö oskust ja enda tegevuse planeerimiseoskust.

Arvutiõpetus. Arvutihoonistuste tegemine, fotografeerimine, pildimaterjali otsimine ja töötlemine. Tööjuhiste ümber trükkimine.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendit.

Erisused hindamisel – arvestatakse õpilase:

- planeerimist ja disaini (originaalsust, iseseisvust, idee või kavandi rakendamise võimalust, materjali ja töövahendite valiku otstarbekust, toote valmistamise viisi, tööhoonise tehnilist korrektsust jms);

- valikute (idee, töötlusviisi, materjali jms) tegemise ja põhjendamise ning seoste kirjeldamise oskust;
- valmistamise kulgu (koostööoskust, iseseisvust tööd tehes, materjalide ja töövahendite ning kirjalike ja infotehnoloogiliste vahendite kasutamise oskust, teoreetilisi teadmisi ja nende rakendamise oskust, tööohutuse järgimist jms);
- õpilase arengut (edasipüüdlikkust, vaimset ja füüsilist arengut);
- töö tulemust (idee teostust, toote viimistlust, esteetilist väärtust, töö õigeaegset valmimist, toote kvaliteeti jm), sh üksikute ülesannete sooritamist ja toote esitlemise oskust.

Õpilast hinnates võetakse arvesse kultuurse käitumise reegleid ja õpilase hoiakuid (püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, abivalmidust teiste õpilaste suhtes, õpperuumide kodukorra täitmist, töökust, järjekindlust, tähelepanelikkust jm). Õpilaste teadmisi, tehnilist nutikust ja loovust hinnatakse ka probleemülesannete, võistlusmängude, projektitööde jms põhjal.

Puutöö ainekava II arengutasemele

Maht

2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas, minimaalselt üks õppekäik õppeaastas

Rõhuasetused

Kujundada iseseisva töö ja enesekontrolli oskust. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju ja näidise järgi. Omandatakse mõõtmise, märkimise, saagimise, ühendamise ja viimistlemise oskused.

Õppesisu ja -tegevused

Üldtehniline ettevalmistus

Heli. Hääl ja selle levimine ruumis. Müra. Müra kahjulik toime organismile. Kaitse müra eest. Esemete kuju ja suurus. Eseme suuruse määramiseks kasutatavad mõõtühikud ja mõõteriistad. Tooraine, materjal, toorik, detail toode, tööese.

Materjaliõpetus

Puu ja puit. Puidu ehitus, puitude tunnused. Vineer. Vineeri tootmine ja kasutusala. PVA-liim ja selle omadused. Naelte liigid ja kasutusala.

Töövahendid

Puidutöölaud: ehitus ja käsitsemine. Mõõtmel- ja märkimisvahendid: joonlaud, täisnurgik, šabloonid. Käsisaed: lehtsaag, roogsaag, jõhvsaag (vineerisaag), nende kasutusala. Puurvänt ja puurpink. Vestmisenuga. Lihthöövel. Vasar (haamer). Saagimisrenn. Lapikviil. Lihvklots. Lihvpaberid- eristamine tera jämeduse järgi.

Tööskused

Märkimine. Baaspinnad, nende märkimine ja selle vajalikkus. Punkti märkimine tooriku pinnale kahe ristuva lõigu abil. Sirgjoonte tõmbamine joonlauaga. Ristjoonte märkimine nurgiku abil. Kujundi märkimine toorikule šablooni järgi.

Mõõtmine. Tooriku ja detaili mõõtmine joonlauaga. Nurga täisnurksuse määramine nurgiku abil.

Saagimine. Prussiku ja ümarpulga järkamine märkjoone järele ja saagimisrennis piiraja kasutamine. Kõverjooneliste kujundite saagimine vineerist ja õhukesest lauast jõhvsaega.

Hööveldamine. Õhukese laua või vineeri serva hööveldamine seadistatud lihthöövliga.

Puurimine. Avade puurimine spiraalpuuriga puurivända või seadistatud puurpingi kasutamisel.

Vestmine. Sirgesüüliise liistu vestmine pikikiudu ja nurgeti. Noaga sälkamine.

Viimistlemine. Puidupinna silumine viiliga ja lihvimine erineva teralisusega lihvpaberiga lihvklotsi abil.

Puidudetailide ühendamise. Detailide kinnitamine naela ja PVA liimiga.

Ohutustehnikanõuded ja esmaabi

Juhised puiduklassis töötamisel. Tööohutus teravate tööriistadega. Tööriistade hooldus. Tööriietus. Hügieeninõuded. Kriimustuse puhastamine, plaastri asetamine kriimustusele või haavale.

Praktilised tööd

Kuumaalus. Muusikariistad (kõlapulgad, kõlakarbid, vuhistaja).

Saagimisrenn. Puzzled.

Taotletavad õpitulemused

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- teab looduses sagedamini esinevaid puitmaterjale;
- teab töölusastmel oleva materjaliga seotud termineid (kasvav mets, puutüvi, pulk, saematerjal, toorik, detail, valmis ese.);
- teab töökoja sisekorda ja korrapidaja ülesandeid;
- tunneb puidutöölaua ehitust ja selle kasutusvõimalusi;
- tunneb puidutöös praktiliselt kasutatud töövahendeid;
- oskab kasutada joonlauda esemete mõõtmisel;
- oskab märkida toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni.
- oskab järgata puiduliistust etteantud pikkusega detaile iseseisvalt või abiga;
- oskab saagida käsisaie ja jõhvsaeaga;
- oskab viimistleda pinda hõõvli, viili ja liivapaberiga;
- oskab ühendada puidudetaile liim- ja naelliite abil;
- oskab iseseisvalt või abiga valmistada lihtsamad tarbeesemed.

Kasutatud õppematerjalid

- Isok, H., Kõrbe, A., Meiorg, E., Rihvk, E. (1990). *Poiste tööõpetuse jaotusmaterjal V–VI klassile*. Tallinn: Valgus.
- Isok, H., Kõrbe, A., Kõösel, O., Nagel, G., Rihvk, E. (1991). *Poiste tööõpetus V klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Isok, H., Kõrbe, A., Nagel, G., Rihvk, E. (1991). *Poiste tööõpetus VI klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Kõrbe, A. (1987). *Kodumeister*. Tallinn: Valgus.
- Rihvk, E. (2005). *Puidutööd*. Tallinn: Koolibri.
- Steinberg, M. (2007). *Meisterdamine*. Tallinn: Koolibri.

Puutöö ainekava III arengutasemele

Maht

7.–9. klassis ja lisa-aastatel 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Taotletakse, et õpilane:

- mõistab töö vajalikkust ja suudab oskusi iseseisvalt (abiga) rakendada;
- küsib raskuste puhul abi;
- õpib oma tööd kontrollima ja annab hinnangu oma tööle näidisega võrdlemise teel.

Õppesisu ja -tegevused

Üldtehniline ettevalmistus

Loodus ja inimene. Inimesele vajalike materjalide saamine loodusest. Looduslikud energiaallikad: päike, vesi ja tuul. Looduskeskkonna säästmine inimeste vajalike materjalide hankimisel, energia ja esemete tootmisel.

Temperatuuriskaala. Aine oleku muutumine temperatuuri mõjul.

Mõõteriistad, millega saab mõõta temperatuuri, massi, aega, pinna vertikaalsust ja horisontaalsust.

Ehitusmaterjalid ja nende saamine. Puitmaterjalide tootmine. Looduslikud ja tehiskivid. Klaas.

Ehitised ajaloos ja tänapäeval. Hooned, sillad. Ehituses levinud kutsealad: puusepp, müürsepp, plaatija, maaler jt.

Materjaliõpetus

Puuliigid. Leht- ja okaspuidu eristamine iseloomulike tunnuste põhjal. Puit ja selle saamine. Kooli territooriumil kasvavate puude tutvustamine. Toores- ja kuivpuu. Toonvärvid (peitsid), immutusvedelikud (linaseemneõli), katvad värvid.

Töövahendid

Peitlid: liigid ja kasutusvõimalused. Elektritrell ja puurpink: ehitus ja seadistamine mõõtmetele. Värvipintslid ja rullid. Surukruvid ja klambrid. Mehhaanilised kruvikeerajad ja akukruvikeeraja. Vesilood. Põletusaparaat.

Tööoskused

Märkimine. Avade tsentrite märkimine nurgiku abil. Baaspinnad, nende märkimine ja selle vajalikkus tooriku (nelikantliistu) hõõveldamisel.

Hööveldamine. Õhukese laua või vineeri serva hööveldamine seadistatud lihthöövliga nelikanti.

Puurimine. Puuri valimine kruviaukude puurimiseks ja puurpingi ettevalmistamine puurimiseks. Akutrelli kasutamine puurimisel.

Puitdetailide ühendamine kruvide abil.

Viimistlemine. Tööeseme toonimine, värvimine. Tööesemete kaunistamine põletustehnikas.

Ohutustehnikanõuded ja esmaabi

Juhised puiduklassis töötamisel. Tööohutus teravate tööriistadega. Ohutusnõuded elektriliste tööriistadel töötamisel. Tööriistade hooldus. Töörietus. Hügieeninõuded. Kriimustuse puhastamine, plaastri asetamine kriimustusele või haavale.

Praktilised tööd

Lõikelaud. WC-paberihoidja. Karbid.

Taotletavad õpitulemused

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- teab temperatuuri olemust ja temperatuuri mõõtmise viise;
- teab ehituses enam levinud ameteid;
- teab ohutusnõudeid elektritrelliga ja puurpingiga puurimisel, viilimisel, liimimisel, peitsimisel, emailvärvidega värvimisel;
- tunneb põhilisi ehitusmaterjale;
- tunneb okas- ja lehtpuitu;
- tunneb toonvärve ja akrüülemailvärve;
- oskab hööveldada antud mõõtmetega nelikantliistu;
- oskab puurida avasid puurpingil ja akutrellil (vajadusel abiga);
- oskab viimistleda ümarpindu viili ja liivapaberiga;
- oskab ühendada puitdetalle liim-, nael- ja kruviliitega;
- oskab viimistleda valmistatud esemeid: toonida ja värvida.

Kasutatud õppematerjalid

- Isok, H., Kõrbe, A., Meior, E., Rihvk, E. (1990). *Poiste tööõpetuse jaotusmaterjal V–VI klassile*. Tallinn: Valgus.
- Isok, H., Kõrbe, A., Kõösel, O., Nagel, G., Rihvk, E. (1991). *Poiste tööõpetus V klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Isok, H., Kõrbe, A., Nagel, G., Rihvk, E. (1991). *Poiste tööõpetus VI klassile*. Tallinn: Koolibri.
- Kõrbe, A. (1987). *Kodumeister*. Tallinn: Valgus.
- Rihvk, E. (2005). *Puidutööd*. Tallinn: Koolibri.

Käsitöö

Õppeaine kirjeldus

Käsitöö tunnid annavad baasoskused igapäevasteks kodukaunistustöödeks ja võimaldavad rakendada loominguideid tarbekunstiga tegeledes – näiteks ruumide kaunistamine, tarbeesemete disainimine, lilleseadete loomine jne. Käsitöö tundides omandatakse üksikuid töövõtteid ja võtete õiget järjestust, saadakse teadmisi erinevatest materjalidest ning õpitakse käsitlema käsitööriistu. Arendatakse õpilaste loovust, käelist vilumust, tegevuste kavandamist, korraldamist ja probleemide lahendamise oskust. Õpilased õpivad tundma ja täitma igapäevastöödega seostuvaid lihtsaid ohutustehnika- ja hügieeninõudeid ning korras hoidma oma töökohta ja töövahendeid. Käsitöö tundides toetatakse ka sotsiaalsete oskuste arengut: koos teistega tegutsemist, abi küsimist, teiste abistamist, positiivse suhtumise kujundamist oma kohustustesse ja töösse.

Käsitöötundide sisu on lõimitud kooli baasürituste, toimetulekuõppe nädalateemade ja teiste õppeainetega.

Õpetuse eesmärgid

Käsitöötundide põhieesmärkideks on õpilastele võimalikult iseseisvaks toimetulekuks ja töötamiseks vajalike teadmiste ja oskuste arendamine. Õppeaine käsitöö arendab õpilaste:

- oskust kasutada erinevaid töövahendeid, materjale ja tehnikaid;
- tööjuhendite mõistmise oskust;
- oskust õpitud oskusi kasutada igapäevases elus;
- tööoskuste kujunemist;
- oskust planeerida ja korraldada oma tegevust;
- erinevaid aistinguid, tajusid, kujutlusvõimet, individuaalsust, loovust.

Lõiming

Käsitöötundide sisu on seotud teiste õppeainetega ning hõlmab valdkondi, mis on otseselt seotud igapäevatoimingutega kodus, koolis ning nende lähiümbruses vastavalt õpilaste vajadustele.

Elu- ja toimetulekuõpe: elu ja toimetulekuõpetuse teemad on aluseks käsitöö tundide tegevuse planeerimisel. Õpilased õpivad tegutsema individuaalselt ja koos kaaslastega. Areneb positiivne suhtumine oma kohustustesse nii klassis kui lähikeskkonnas. Õpitakse vastavalt teemaldele, pühadele ja rahvakalendri tähtpäevale kaunistama ruume ja esemeid ning arvestatakse tööde teostamisel aastaegade vaheldumisega.

Eesti keel: käsitöö tundide tegevused aitavad arendada õpilase väljendusoskust nt kasutatavate töövahendite, omaduste ja värvuste nimetamine, tööülesande mõistmine ja sellele vastav reageerimine jne. Käsitöö tundide tegevus loob küllaldaselt olukordi, kus õpilasel tekib vajadus vajaliku teabe hankimiseks töö teostamiseks või jätkamiseks. See omakorda toetab taas õpilase suhtlemissoovi kujunemist ja kõneloome arengut.

Matemaatika: käsitöö tundide tegevuse käigus õpitakse sarnaselt matemaatika tundidele orienteeruma suurus- asendi- ja kujunditunnustes ning uuritakse ja tunnetatakse põhjustagajärg seoseid.

Kunsti ja käelise tegevus aine ning käsitöö on omavahel väga tihedalt seotud, eelkõige läbi tarbekunsti ideede teostamise. Sarnaselt toetatakse õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja töövahendite õige käsitlemine. Õpilane õpib hindama oma töö tulemusi ja rõõmustama tehtava üle.

Kehaline kasvatus, rütmika, muusika ning käsitöö õpetavad õpilastele ühistegevuse ja instruksiooni järgi matkimist, liigutuste rütmi ja tempo jälgimist, silma ja käe koostööd.

Hindamine

Hindamisel kasutatakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendit.

Hindamisel arvestatakse püüdlikkust, järjekindlust ja tähelepanelikkust, töökust ja üldist suhtumist õppetöösse ning õpperuumide kodukorra täitmist.

Käsitöö ainekava

Maht

Käsitööd on 6.–9. klassis ja lisa-aastatel 2 tundi nädalas, õppeaastas kokku 70 õppetundi

Rõhuasetused

Erinevate tööskuste kujundamine.

Lisaaastatel teostatakse töid valdavalt näidiste, lihtsate tööjuhiste, piktogrammide ja piltide järgi.

Õppesisu ja -tegevused

Tarbekunst ja kujundustööd	<ul style="list-style-type: none"> • Lihtsate tarbeesemete (nt küünlaalus, linik, padi) valmistamine ja kujundamine. • Ehete ja lihtsamate tarbeesemete (kandik, kruus, kaelakee jne) valmistamine
Materjalide õpetus	<ul style="list-style-type: none"> • Looduslikud ja tehismaterjalid ning nende kasutamine • Materjalide töötlemine, sobivus, kokkuühendamine. • Nahk, vilt ja sagedamini kasutatavad tehismaterjalid. • Klaas, savi ja polümersavi (cernit, fimo), kips, plastmass jne
Tehnikate õpetus	<ul style="list-style-type: none"> • Naaskli, nõela, heegelnõela, traadi, tangide ja näpitsate kasutamine abiga. • Õpitakse järjestama ja planeerima osatoiminguid ning valima vastavalt tööle vahendeid ja tehnikaid.
Materjalide säästlik kasutamine	<ul style="list-style-type: none"> • Taaskasutatav materjal, väljalõigete tegemisel materjali säästlik kasutamine. • Vanast uue tegemine (paberi valmistamine, tekstiileseme ümberkujundamine)
Ohutusnõuded ja tööpaik	<ul style="list-style-type: none"> • Tööpaiga koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel. Teravate esemete kasutamine. • Ohutusnõuded tööriistade sh ka elektritööriistade kasutamisel. Tööpaiga ja töövahendite iseseisev korrashoid.

Töö teostamise tase	<ul style="list-style-type: none"> • Tööd teostatakse etappide kaupa või näidise järgi. Võimaldatakse materjali- ja teostusvalikuid. Õpilast suunatakse otsima ja kasutama abi • Tööd teostatakse valdavalt näidise, lihtsate tööjuhiste, piktogrammide ja piltide järgi.
----------------------------	---

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

Tarbekunst ja kujundustööd	<ul style="list-style-type: none"> • teeb juhendamisel kompositsioone looduslikust materjalist; • osaleb ruumidekaunistamisel tähtpäevadeks; • teostab juhendamisel dekoratiivseid töid erinevatele materjalidele;
Materjalide õpetus	<ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada looduslikku ja tehismaterjali loometöös; • oskab materjale töödelda ja kombineerida ning kasutada loomingulises tegevuses ja kodukaunistamisel;
Tehnikate õpetus	<ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada naasklit, nõela, heegelnõela, traati, tange ja näpitsaid abiga (vajadusel kasutada selleks abi); • oskab järjestada ja planeerida osatoiminguid ning valida vastavalt tööle vahendeid ja tehnikaid;
Töö teostamise tase	<ul style="list-style-type: none"> • oskab tegutseda etappide kaupa või näidise järgi. oskab teha materjali- ja teostusvalikuid. oskab otsida ja kasutada abi; • oskab tegutseda valdavalt näidise, lihtsate tööjuhiste, piktogrammide ja piltide järgi;
Tööpaik ja ohutusnõuded	<ul style="list-style-type: none"> • teab ohutusnõuded nõela, naaskli ja kääride kasutamisel ja jälgib tööpaiga korrasolekut; • teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid, oskab kasutada tööriistu; • korrastab iseseisvalt tööpaiga.

Kasutatavad õppematerjalid

- Dammen, L., Buxrud, H. (2008). *Jõuluaeg*. Tallinn: Varrak.
- Hanson, S. (1965). *Õpime voolima*. Tallinn: Valgus.
- Hardy, E. (2008). *Green crafts for children*. Cima Books.
- Kastehelmi T. (1998). *Kiviä myllystäni*.
- Kivirähk T. (2009). *Käsitöötuba. Kunsti- ja tööõpetus, 1.osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kivirähk T. (2009). *Käsitöötuba. Kunsti- ja tööõpetus, 2.osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kivirähk T. (2009). *Käsitöötuba. Kunsti- ja tööõpetus, 3.osa*. Tallinn: Koolibri.
- Kütt, C. (2008). *Pihuloomad*. Viljandi: Eesti Loomeagentuur.
- Nicholson, S., Robins, D. (2009). *Meisterda ise*. Tallinn: Varrak.
- Ollino, R. (2005). *Batika*. Türi: Saara Kirjastus.
- Rekkaro, A. (1992). *Mustrite võlumaailmas*. Tallinn: Koolibri.
- Sirak, R. (2009). *Voltimine paberist*. Tallinn: Ilo.
- Sorrell, K. (2007). *Käsitöö kudumisest klaasimaalini*. Tallinn: Varrak.
- Watt F. (2005). *Kaunistusi jõuludeks*. Tallinn: Koolibri.
- Watt F. (2007). *50 christmas things to make and do (usborne activity cards)*. Usborne Publishing Ltd.
- Watt F. (2009). *Big book of papercraft (art ideas) (usborne art ideas)*. Usborne Publishing Ltd.
- Vahter, E. (2005). *Teeme koos lapsega. 50 ideed lapse arendamiseks*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.
- *Le livre des juniors*. Fleurus-mame groupe, 2000.

Aiandus

Õppeaine kirjeldus

Aianduse tundides õpetatakse tegema lihtsamaid aiatöid õppeaias, kasvuhooes ja kooli üldalal ning õpitakse tundma aias kasvavaid puid, põõsaid, ilutaimi, puuvilju ja köögivilju, ravimtaimi ning nende kasutamist.

Läbi praktiliste kogemuste saab arendada ja tekitada huvi taimede ning aianduse vastu laiemalt. Uued väljundid aga aitavad luua seoseid varasemate teadmiste ning kogemustega. Ühistöö ühendab, tekib koostegutsemise tunne ja jagatud rõõm koos töötamisest ning taimedega tegelemisest. Lisaks aiatöödele on ka ettevalmistuslikke tegevusi ruumis, kui ilm ei võimalda välitöid teha. Õpitakse tegema seemnepakke, taaskasutusmaterjalidest istutuspotte, taimede etikette jm.

Õpetuse eesmärgid

Aianduse tundide eesmärgiks on:

- anda algteadmisi aiandusest;
- tutvuda aiandusliku kirjandusega;
- tutvuda lihtsamate aiatööriistade ning nendega ohutult töötada;
- teada aias ette tulevaid ohte ja osata neid vältida;
- tundma õppida enamlevinumaid aias kasvavaid puid, põõsaid ja rohhtaimi;
- tutvuda taimede kasvutingimustega ja kuidas neid parandada;
- kujundada õpilastes ilumeelt aia hooldamisel ja kujundamisel;
- süvendada loodushoidu ja keskkonna säästvat eluviisi.

Lõiming

Elu- ja toimetulekuõpe: aianduse tundides toimub kuulamise, jälgendamise, vaatlemise, võrdlemise, vestlemise ja kirjeldamise arendamine. Tööd tehakse koos kaaslastega, kogetakse õnnestumisi ning õpitakse läbi töö oma emotsioone väljendada.

Eesti keel: aianduse tundide tegevused aitavad arendada väljendusoskust nt kasutatavate töövahendite nimetamisel. Läbi tegevuse toimub ka kõne reguleeriva–planeeriva rolli arendamine: õpilane räägib või nimetab seda, mida parajasti teeb; mida tegi ja ka seda, mida tegema hakkab.

Matemaatika: aianduse tundides toimub esemete vaatlus ja nendele iseloomulike tunnuste (otstarve, kuju) õppimine/kinnistamine. Tegevuse käigus õpitakse orienteeruma asendi- ja kujunditunnustes. Esemete ja taimede loendamises.

Kehaline kasvatus, rütmika, muusika: aianduse tundides õpitakse ühistegevuse ja instruksiooni järgi imiteerimist, jälgitakse oma liigutuste rütmi ja tempot. Õpitakse tunnetama oma keha, kuulama linnulaulu, areneb peenmotoorika (rohimine, lehtede korjamine).

Tööõpe: aianduse abil kujuneb ettekujutus praktilise töö tegemisest. Saadakse algsed oskused võimete kohase töö iseseisvast tegemisest või selle abiga sooritamisest. Õpitakse hindama oma töö tulemusi, tuntakse rõõmu tehtavast ja töö tulemustest. Kujundatakse tööks vajalikke isiksuseomadusi (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse ilumeelt ja loovust. Saadakse esmased teadmised töövahendite õigest ning ohutust käsitlemisest.

Hindamine

Hinnatakse Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel.

Hindamisel võetakse arvesse õpilase arengut, püüdlikkust, töökultuuri ja abivalmidust teiste õpilaste vastu.

Aianduse ainekava III arengutasemele

Maht

Aiandust õpetatakse 8.–9. klassis ja lisa-aastatel 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes töötahet ja oskust iseseisvalt teostada lihtsamaid aiatöid ning kujundada soovi ja tahet tegeleda taimedega.

Õppesisu ja -tegevused

Üld aiandus (aastaaegade järgi):

- aedniku tegevus aastaaegade järgi;
- ohutusnõuded aias töötamisel;
- taimede kasvatamine, hooldamine;
- puude ja põõsaste lõikamine;
- rahvakalendri tähtpäevad ja nendega seonduvad traditsioonid ning loodusmaterjalist kaunistused (jõulud, lihavõtted, emadepäev).

Sügiseseid tööd:

- puu- ja juurviljad, nende erinevused;
- puuviljade korjamine, säilitamine;
- köögiviljade varumine ja säilitamine;
- seemnete kogumine ja pakkimine;

- seemned ja teised metsaannid (botaanikaai näituse külastus) ;
- ravimtaimede korjamine, kuivatamine ja kasutamine;
- lehtede riisumine ja risu koristamine, komposteerimine;
- kasvuhoones taimede hooldamine ja koristustööd;
- peenarde ettevalmistamine talve tulekuks, talvised ohud aias;
- taimeseadete tegemine;
- õppekäigud näitustele, õppefilmid.

Kevadised tegevused:

- aiatöö abivahendid ja nende kasutamine;
- peenarde kavandamine ja ettevalmistamine istutustöödeks;
- seemnete külvamine;
- taimede ettekasvatamine ja istutamine ning väetamine;
- aiaplaanid, murud, hekid, puud ja kivid;
- taimede kasvatamise võimalused aknal ja rõdul;
- kasvuhoone ettevalmistamine taimede istutamiseks;
- püsililled, maitsetaimed ja sibullilled ja lõikelilled;
- suvelillede tutvustamine, kasvatamine ja hooldamine;
- taimede kastmine ja rohimine.

Taotletavad õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- tunneb lihtsamaid aia tööriistu ja teab kuidas neid kasutada;
- suudab teha aastaegade lõikes lihtsamaid aiatöid: lehti riisuda ja ära vedada, lund rookida, taimi istutada, kasta, rohida;
- tunneb huvi looduskeskkonna vastu, oskab looduses liikuda ja säästvalt käituda ning suhtub loodusesse hoolivalalt;
- järgib aias töötamisel ohutustehnika nõudeid ja osaleb jõukohastes töödes;
- suudab enamasti alustatud töö lõpetada;
- tunneb tuntumaid puu- ja köögivilju;
- tunneb tuntumaid kevad- ja suvelilli;
- teab aias enamlevinud kasvavaid puid, põõsaid, ravimtaimi ning nende kasutamist;
- teab säästliku tarbimise, materjalide korduvkasutuse võimalusi (riiete korduvkasutus, pakendite kasutamine käsitöös), jäätmete sorteerimise vajalikkust;
- suhtub loodusesse hoolivalalt.

Kasutatud kirjandus

- Baklien, A. (2010). *Minu esimene metsaraamat*. Tallinn: Ilo
- Baklien, A. (2010). *Minu esimene lilleraamat*. Tallinn: Ilo
- Baklien, A. (2010). *Minu esimene putukaraamat*. Tallinn: Ilo
- van Eerbeek, T. (2004). *Linnud meie naabruses*. Tallinn: Sinisukk
- Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest*. Tallinn: Ilo
- Kabanen, K. (2010) *Loovtegevused läbi mängu*. Tallinn: Tea.
- Loks, M., Loks, Ü. (2004). *Sinasõbraks loodusega*. Tallinn: Koolibri
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo
- Värva, M. (2008). *Looduse leksikon*. Tallinn: Avita
- *Aiatuuliku askeldused II*. Tallinn: Koolitus- ja Nõustamiskeskus Hared, Hollandi-Eesti Keskkonnaharidusprojekt Aiatuulik, 2006.
- *Metsamapp*. RMK Sagadi Looduskool.
- <http://vikerraadio.err.ee/kuularhiiv>
- <http://www.looduskalender.ee/>
- <http://tere.kevad.edu.ee/>
- http://www.teec.ee/ET/oppematerjalid_programmid/oppematerjalid/
- <http://prygihunt-tallinn-ee.sn18.zone.eu/>
- <http://bio.edu.ee/taimed/>
- <http://www.hev.edu.ee/?id=8>
- <http://arhiiv.koolielu.ee/pages.php/0326>

Arvutiõpetus

Õppeaine kirjeldus

Arvutiõpetus on teisi õppeaineid siduv õppeaine, kaasaegse infotehnoloogia kasutamine mitmekesisest õppeprotsessi ja õpetamise meetodeid. Arvutiõpetuses on rõhk praktilisel tegevusel. Tänapäeva ühiskonnas paljud igapäevatehingud on seotud tehnoloogia kasutamisega. Õpilased omandavad ettekujutuse infotehnoloogilise keskkonna kasutamise võimalustest, rollist ühiskonnas ja kaob nende hirm arvuti kui "millegi ülimalt keerulise ees". Nad õpivad tundma alternatiivseid võimalusi, mida pakub arvuti kui töövahend ja suhtlusvahend ning infoallikas.

Arvutiõpetus on valikaine ja seega võib õppesisu käsitleda mitte astmetena vaid teemadena. Õpetaja valib teemad, mis sobivad vastavalt õpilaste senistele oskustele, soovidele ja võimetele. Ei pea õpetama kõike ülesloetletut ja võib ka osaliselt programmi muuta vastavalt uuendustele (IT areneb väga kiiresti).

Toimetulekuklassides õpetatakse ka mängu, arvutimängud on lubatud põhimõttel - arvuti kasutamine kui üks vaba aja veetmise võimalus.

Kasutatavad materjalid on Internetist; õpetaja enda koostatud materjalid, õpetaja koostatud ülesanded.

Õpetuse eesmärgid

Arvutiõpetuse eesmärgiks on:

- esialgse ülevaate saamine kaasaegsest infotehnoloogiast ja selle võimalustest;
- arvutikasutuse algtõdede omandamine;
- „teise kirjaoskuse“ omandamine; arvutil lihtsamate tööde koostamine;
- erinevate ainete integratsioon;
- internetist vajaliku informatsiooni leidmine;
- ikt erinevate kasutusvõimaluste tundmaõppimine;
- ikt vahendite eetiline ja korrektne kasutamine;
- arvuti ja interneti kasutamine suhtlusvahendina;
- infotehnoloogia kasutamise mõistmine õppetöös, kodus, tööl, ühiskonnas.

Lõiming

Arvutiõpetus võimaldab anda õpilastele mitmekesised sotsiaalsed oskused ja võimaldab arendada pikendatud õppetööga klassides taotletavaid üldpädevusi. Õpetuse integratsioon saavutatakse läbivate teemade, temaatiliste rõhuasetuste, õppeülesannete ja -viiside abil.

Integratsioon on olemas pea kõigi ainetega. Arvutiõpetust on lihtne seostada teiste ainetega, sest arvutit kasutades on võimalik kasutada erinevaid õpiprogramme (arvutiõpetus kui teiste ainete õpetamise uusi tehnoloogiaid- näitlikustamine arvutiga; tähelepanuvõimet ja taju avardavate tegevused arvutiga; treenimine arvutiga; uurimuslike oskuste arendamine arvutiga).

Elu- ja toimetulekuõpe. Entsüklopeediate kasutamine, info ja pildimaterjali leidmine internetist. Eluliste õppemängude kasutamine, keskkonnateemaliste õppemängude mängimine.

Eesti keel. Sõnavara arendavad õppemängud. Piltjuttude lugemine ja teksti taastamine pildi abil. Artikulatsiooni harjutused õppekeskkondades. ”Teise kirjaoskuse“ omandamine, tööde vormistamine arvutil, kujundamine ja küljendamine, tabelid, tähemärkide õppimine ja teksti ümber trükkimine. Interneti kasutamine: aadressribale õige netilehekülje aadressi trükkimine

vabaajategevuse leidmiseks. Arvutiga seonduv sõnavara tundmine võimaldab arvutiekraanil orienteerumist ja arvutiga tegutsemist.

Matemaatika. Matemaatikapädevuse kujunemise harjutamisel kasutatakse abiks mitmesuguseid arvutiprogramme. Ruumimõistete kasutamine orienteerudes arvutiekraanil. Osaleb mõnes õpitud arvutimängus.

Muusikaõpetus ja rütmika. Helisalvestuste kuulamine ja CD-kasutamine arvuti abil, muusikavideote vaatamine internetist. Muusikaprogrammide kasutamine helitekitamiseks ja pilliõppeks.

Tööõpe. Arvutijoonistuste tegemine, fotografeerimine, pildimaterjali otsimine ja töötlemine. Tööjuhiste ümber trükkimine.

Kunst ja käeline tegevus. Õppemängude kasutamine värvuste õpetamiseks, kujundite õpetamiseks, silma ja käe koostöö arendamiseks. Joonistusprogrammi Paint kasutamine.

Kehaline kasvatus. Sportlaste ja spordisaavutuste alase info leidmine.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi järgi.

Hindamisel arvestatakse püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, õpperuumide kodukorra täitmist, töökust, järjekindlust ja tähelepanelikkust.

Arvutiõpetuse ainekava

Maht

7.–9. klassis ning lis-aaastatel 2 tundi nädalas, õppeaastas 70 tundi

Rõhuasetused

- Elementaarsete arvutioskuste õpetamine.
- Info leidmise võimaluste tutvustamine.
- Õpilasetele vaba aja sisustamise võimaluste õpetamine arvuti abiga.

Õppesisu ja -tegevused

III arengutase

Arvuti käsitlemise põhioskused. Windows töökeskkond:

- mõisted töölaud, ikoon, programm, fail, kaust, prügikast; programmi käivitamine töölaualt ning korrektselt programmi sulgemine;
- hiire kasutamine: lohistamine, teksti märkimine;
- arvutikomplekti osad (arvuti, klaviatuur, hiir, monitor, printer, kõlarid, kõrvaklapid, mikrofon) ja nende otstarve;
- hiire kasutamine: klõps, topelklõps, paremklõps;
- Print nupust printimine;
- levinumate teksti sisestamisel vajalike klaviatuuril olevate sümbolite ja klahvide tähendus – numbrid, tähed, suur ja väiketäht, sõnavahe, Enter, kirjavahemärgid, nooled, kustutamine, Caps Lock;
- tööakna elemendid (tiitelriba nupud, kerimisribad), nende otstarve;
- aknaoperatsioonide kasutamine (akna suurus, peitmine stardiribale, sulgemine);
- elementaarsete arvuti väärkasutamise tagajärgede teadmine;
- riist- ja tarkvara vastutustundlik käsitlemine (nt. arvuti õige sisse ja välja lülitamine);
- ergonoomikat (kui kaua arvuti taga korraga töötada, et valgus ei paistaks ekraanile, kui kaugel ekraanist olla jne.);
- arvutiklassi sisekorraeskirjad;
- kaustast piltide vaatamine nt. Windows Picture ja Fax Vieweri abil.

Tekstitöötlus:

- lihtsa lause või sõna ärakiri, teksti kujundamine;
- (suur ja väike algustäht, reavahe, teksti märkimine; teksti muutmine: suurus, allajoonimine, paks, kald- ja allajoonitud tekst, värvimine) ,printimine Print nupust, abiga salvestamine.

Rastergraafika elemendid:

- joonistamisprogrammide otstarve;
- joonte joonistamine (nii vaba käe kui sirged jooned), ristkülik, ring jm;
- kasutatava värvi valimine.

Internet:

- mõisteid link, internet, veebilehe aadress;
- internetist Google pildiotsinguga piltide otsimine;
- tagasipöördumine eelmise vaadeldud lehekülje juurde.

Taotletavad õpitulemused

III arengutase

Arvuti käsitlemise põhioskused. Windows töökeskkond

Õpilane oskab:

- käsitleda riist- ja tarkvara vastutustundlikult (nt. arvuti õige sisse ja välja lülitamine);
- kasutada hiirt: klõps, topeltklõps, paremklõps;
- kasutada klaviatuuri: levinumate teksti sisestamisel vajalike klaviatuuril olevate sümbolite ja klahvide tähendus – numbrid, tähed, suur ja väiketäht, sõnavähe, Enter, kirjavahemärgid, nooled, kustutamine, Caps Lock;
- käivitada programme töölaualt ning sulgeda korrektselt programmi;
- kasutada aknaoperatsioone (akna suurus, peitmine stardiribale, sulgemine);
- printida Print nupust;
- printida Print nupust, abiga salvestada;
- vaadata kaustast pilte nt. Windows Picture ja Fax Vieweri abil.

Tekstitöötlus

Õpilane oskab:

- lihtsa lause või sõna ära kirja, teksti kujundamist (suur ja väike algustäht, reavahe, teksti märkimine; teksti muutmine: suurus, allajoonimine, paks, kald- ja allajoonitud tekst, värvimine).

Rastergraafika elemendid

Õpilane oskab:

- joonistada jooni (nii vaba käe kui sirgeid jooni), ristkülikuid, ringe jm;
- valida kasutatavat värvi.

Internet

Õpilane oskab:

- otsida internetist Google pildiotsinguga pilte;
- pöörduda tagasi eelmise vaadeldud lehekülje juurde.

Kasutatavad õppematerjalid

Internetilingid

- Programmid allalaadimiseks erinevate õppeainete õpetamiseks, samuti töölehed (inglise keeles): <http://www.senteacher.org/Files/>
- Matemaatika: <http://www.edu.fi/pageLast.asp?path=498,516,37445,8194,7965,27513>
- Kõnearendus: <http://www.hiie.tartu.ee/eelkool/>
- Loodusõpetus, Eesti selgroogsed: <http://bio.edu.ee/loomad/>
- Loodusõpetus, Eesti taimed: <http://bio.edu.ee/taimed/>
- Kõike: puzzled, karaoke, värvimine, jne: www.lastekas.ee
- Kõike: puzzled, karaoke, värvimine Tomi ja Anni teemadel: www.meieoma.ee
- Inglisekeelne lehekülg: puzzled, värvimine, jne: www.thekidzpage.com
- Hot Potatoes tarkvara ristsõnade ja testide koostamiseks: <http://web.uvic.ca/hrd/halfbaked/>
- Pildimaterjale kunstiajaloo: <http://gallery.euroweb.hu/index1.html>
- Figuuride joonistamine: http://www.cloudstars.com/VFDS_male.htm
- Testide koostamine: www.eformular.com
- Ristsõnade, puslede koostamine - <http://school.discovery.com/>
- Kunstiõpetuse keskkond: <http://www.birgy.tln.edu.ee/kunst/index.php>
- E-õppematerjalid: <http://www.tiigrihype.ee/?op=body&id=34>
- Tiia Salmi kogutud materjalid: <http://tiiasalm.googlepages.com/arvuti%C3%B5petus>
- Lastekeskond: <http://www.uptoten.com/kids/uptoten-home.html>
- Diplomite tegemine: <http://www.senteacher.org/wk/certificates.php>
- Diplomite tegemine: <http://123certificates.com/>
- Pildimaterjal: <http://www.eslhq.com/gallery/>
- Koomiksi tegemine: <http://www.readwritethink.org/materials/comic/index.html>
- Valikvastustega test: <http://mytest.vocabtest.com/>
- Matemaatika töölehed: <http://theworksheetssite.com/>
- Graffiti tegemine: <http://graffiticreator.net>
- Logode tegemiseks: <http://cooltext.com/>
- Looduse vaatlemise projekt: <http://tere.kevad.edu.ee/>
- Mänge laste arendamiseks: <http://edlv.planet.ee/th/>
- Looduskaamerad jm: <http://looduskalender.ee/>
- Loodus- ja muud saated: <http://vikerraadio.err.ee/kuularhiiv?saade=147&kid=179>
- Soomekeelne käsitöölehekülg: <http://www.kaspaikka.fi/>
- Eestikeelne käsitööfoorum: <http://isetegija.net/>
- Puzzle paradiis: www.jigzone.com

- Soomekeelne leht, õppemänge ja töölehti igale vanusele: www.koulukanava.fi
- Soomekeelne leht, õppemängud: www.papunet.fi
- Inglisekeelne lastekeskond: <http://www.poissonrouge.com/>
- Inglisekeelne lastekeskond: <http://pbskids.org/>
- Saksakeelne lastekeskond: <http://www.blinde-kuh.de/kinderseiten/>
- Saksakeelne lastekeskond: <http://www.kindernetz.de/>
- Inglisekeelsed materjalid lasteaiale:
<http://www.enchantedlearning.com/categories/preschool.shtml>
- Inglisekeelne käsitööideed: <http://www.enchantedlearning.com/crafts/>
- Saksakeelne lasteleht: <http://www.kinder.at/>
- Eestikeelne lasteportaal: <http://www.solnet.ee/ee/>
- Saksakeelne laste internetiajakiri: <http://www.labbe.de/zzebra/index.asp>
- National Geographic’u lastekeskond: <http://kids.nationalgeographic.com/kids>
- Värvimiseks pilte: <http://www.preschoolcoloringbook.com/>
- Värvimiseks pilte (väljatrükk + online): <http://www.christiananswers.net/kids/clr-indx.html>
- Värvimiseks pilte (väljatrükk): <http://www.gratis-malvorlagen.de/>
- Inglisekeelsed veebilingid lastele: <http://www.child.net/kidscool.htm>
- Piltide joonistamise õpetus: <http://www.unclefred.com/>
- Sherlock Rebane inglise keeles: <http://www.kidcartoonists.com/>
- Trips-traps-trull jm: <http://www.4kids2play.nl/eng/>
- Ideesid: <http://www.magicalchildhood.com/index2.htm>
- Inglisekeelne lastekeskond: <http://kids.niehs.nih.gov/games.htm>
- Mänge: <http://www.tonypa.pri.ee/start.html>
- Retsepte ja veidi käsitööd: <http://dansukker.com/Default.aspx?ID=445>
- Garfieldi koomiksigeneraator: <http://www.garfield.com/fungames/comiccreator.html>
- Lego firma leht lastele: <http://play.lego.com/en-US/Games/default.aspx>
- Barbie lehekülg: <http://www.everythinggirl.com/home/home.aspx>

Kangakudumine (lisa-aastad)

Õppeaine kirjeldus

Kangakudumisel on toimetuleku õppekava alusel õppivate laste arengus ja eluks ettevalmistamisel täita suur roll. See hõlmab valdkondi, mis on otseselt seotud igapäevatoimingutega kodus ja koolis.

Laps hakkab oma tegevust planeerima ja õpitud oskuste puhul ka enesekontrolli teostama.

Kangakudumine aitab õpilasel kujundada oskust iseseisvalt toime tulla. Õpilased õpivad tundma ja täitma igapäevaste töödega seotuid lihtsamaid ohutustehnika nõudeid.

Kangakudumise tundide läbiviimisel arvestatakse iga õpilase füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid iseärasusi ning sotsiaalseid oskusi (koos tegutsemine, abi küsimine, teiste abistamine).

Kujundatakse võimalikult adekvaatset enesehinnangut. Arendatakse vastutustunnet, kujundatakse positiivset suhtumist oma kohustustesse ja töösse. Olulised on igapäevaste tegevuste kavandamise, korraldamise ning probleemide lahendamise oskused.

Õpetuse eesmärgid

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab teadmised ja oskused kangakudumise mõistetest, töövahendite õigest kasutamisest, tööoperatsioonide ratsionaalsetest võtetest, kangakavandi loomisest, algkangaste omadustest ja kasutamisest, kanga rakendamisest, kudumisel ilmnevate vigade parandamisest, ühtlase kvaliteediga kanga kudumisest, käsitsi kootud kangaste viimistlusest ja hooldusest.

Lõiming

Kangakudumise tundide sisu on seotud teiste õppeainetega.

Elu- ja toimetulekuõpe: Õpilased õpivad tegutsema individuaalselt ja koos kaaslastega. Areneb positiivne suhtumine oma kohustustesse nii klassis kui lähikeskkonnas.

Eesti keel: kangakudumise tegevused aitavad arendada õpilase väljendusoskust nt kasutatavate töövahendite, omaduste ja värvuste nimetamine, tööülesande mõistmine ja sellele vastav reageerimine jne.

Matemaatika: kangakudumise käigus õpitakse sarnaselt matemaatika tundidele orienteeruma suurus- asendi- ja kujunditunnustes ning uuritakse ja tunnetatakse põhjus- tagajärg seoseid.

Kunsti ja käeline tegevus aine ning kangakudumine on omavahel väga tihedalt seotud, eelkõige läbi tarbekunsti ideede teostamise. Sarnaselt toetatakse õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja töövahendite õige käsitlemine. Õpilane õpib hindama oma töö tulemusi ja rõõmustama tehtava üle. Kunsti ja käelise tegevuse tundides kujunevad õpilases sarnaselt kangakudumise tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Kehaline kasvatus, rütmika, muusika ning kangakudumine õpetavad õpilastele ühistegevuse ja instruksiooni järgi matkimist, liigutuste rütmi ja tempo jälgimist, silma ja käe koostööd.

Kokandus. Kangakudumine toetab õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine planeeritud eesmärgi saavutamise nimel ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest.

Õpilane saab oskused võimetekohase töö iseseisvast tegemisest või selle abiga sooritamist. Ta õpib hindama oma töö tulemusi. Kangakudumise tundides kujunevad õpilases sarnaselt

kokanduse tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Kodukorrastus. Ühisosaks on eneseteeninduse ja korraharjumuste õppimine praktilises tegevuses. Õppetöö toimub praktilistes elulistes situatsioonides Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi, hoides korras enda tööpaika ja töövahendeid. Omandatakse üksikuid töövõtteid ning õigete töövõtete järjestust.

Keraamika. Kangakudumine ning keraamika on omavahel tihedalt seotud läbi tarbeesemete ideede teostamise. Sarnaselt toetatakse õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja töövahendite õige käsitlemine. Õpilane õpib hindama oma töö tulemusi. Kangakudumise tundides kujunevad õpilases sarnaselt keraamika tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Käsitöö. Käsitöö ja kangakudumise tunnid annavad baasoskused igapäevasteks kodukaunistustöödeks ja võimaldavad rakendada loomingulisi ideid tarbekunstiga tegeledes – näiteks ruumide kaunistamine, tarbeesemete disainimine ja valmistamine jne. Arendatakse õpilaste loovust, käelist vilumust, tegevuste kavandamist, korraldamist ja probleemide lahendamise oskust.

Puutöö. Sarnaselt puutööga õpib õpilane mõistma, mida tähendab praktilise töö tegemine ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest. Nii nagu puutöö tundides kujunevad ka keraamika tunnis õpilastes tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe. Õpilasi õpetatakse suunatult oma tegevusi ja töö tulemust planeerima ning hindama.

Hindamine

Hindamine toimub Tallinna Tondi Kooli hindamisjuhendi alusel.

Jõukohases tegevuses võimetekohasele osalemisele antakse konkreetne positiivne jooksev hinnang suuline kiitus, piktogrammiline hindamine). Samas kujundatakse ka oskust mõista ebaõnnestunud tegevusele antud hinnangut.

Kangakudumise ainekava

Maht

2 tundi nädalas, õppeaastas 70 tundi

Rõhuasetused

Lisa-aastatel tutvutakse kangakudumisega seotud oskustega ja töövõtetega.

Tähelepanu pööratakse tööoperatsioonide õigele järjekorrale ning töö lõpetamise vajalikkusele. Hakatakse täitma tööülesandeid, mille puhul töö tulemus saabub alles teatud aja möödudes.

Praktiseeritakse sotsiaalse suunitlusega tööülesandeid (näit teiste abistamine).

Kasutatakse laiendatud sõltuvat koostööd, st tööd tehakse üheaegselt ning ühist eesmärki silmas pidades. See võimaldab anda igale õpilasele tema võimetele vastava tööülesande ning seeläbi kujundada õpilaste võimalikult adekvaatset enesehinnangut.

Õpilasi õpetatakse suunatult oma tegevusi ja töö tulemust planeerima ning hindama.

Õppesisu ja -tegevused

Ülevaade kangakudumise ajaloost Eestis ja maailmas. Kangakudumise kombestik. Kangakudumisel kasutatavad põhitöövahendid (kangasteljed, käärpuud ja käärimisraam, kangareha, niied, suga, süstik, pool, piirits ja kangapingutaja) ja abitöövahendid (kangasteljepink, käärid).

Kudumiseks kasutatavad materjalid (looduslikud ja keemilised kiud), lõimelõngade arvu leidmine, koematerjalide ettevalmistamine.

Kaltsuvaiba kavandamine, töö kunstiline kujundamine, värvusõpetus.

Kanga rakendamine telgedele (rehatamine, lõime kerimine poomile, niietamine, soastamine, lõime sidumine ette kangaspuude külge, nõörimine, siduse tegemine). Kaltsuvaiba kudumine, kudumisel tekkivad vead ja nende parandamine. Kanga telgedelt mahavõtmine ning viimistlus ja hooldus.

Taotletavad õpitulemused

Õpilane:

- eristab erinevaid looduslikke ja tehis materjale;
- võrdleb materjalide üldisi omadusi;
- oskab materjale ühendada ja kasutada;
- osaleb kavandi koostamisel;
- teostab kangakudumiseks ettevalmistustöid (lõikab ribasid, kerib lõnga);
- oskab kavandi järgi võimetekohaselt kududa;

- suudab osaleda erinevates tööfaasides;
- oskab asjakohaselt hinnata oma tegevust ja töö tulemust;
- oskab ja suudab kaaslastega koos töötada.

Kasutatavad õppematerjalid

- Kelpman, M. (1998). *Kangakudumine*. Tallinn: Koolibri.
- Lundell, L., Windesjö, E. (2005). *Kangakudumine*. Tallinn: Sinisukk.
- Mälksoo, L. (1973). *Kangakudumine*. Tallinn: Valgus.
- Virtaala, R. (1991). *Kutominen Toika-kangaspuilla*. Lauttapaino, Huittissa

Keraamika (lisa-aastad)

Õppeaine kirjeldus

Keraamika ainetund süvendab kutseaasta õpilaste oskusi luua oma kätega ilu- ja tarbeesemeid. Õpilane õpib töö käigus tundma ja kasutama erinevaid voolimisvõtteid ja materjale. Täiendab oma oskusi voolida natuuri, mälu ja ettekujutuse järgi. Arenevad eseme vaatlus- ja kujutamisoskus, harmoonia- ja tasakaalutunne ning kompositsiooni- ja kunstimeel. Keraamikatundides õpetatav seostub hästi kunsti ja käelise tegevuse aine teemadega: vormiõpetus, kompositsioon, kunstiajalugu, joonistamine. Praktilise tegevuse käigus õpitakse valmistama nii traditsioonilist kui modernset keraamikat.

Õpilastega külastatakse keraamikatunni raames näitusi ja muuseume, tutvustatakse rahvakunsti ja Eesti väljapaistvamate keraamikute loomingut.

Tundide sisu on lõimitud kooli baasürituste, toimetulekuõppe nädalateemade ja teiste õppeainetega.

Õpetuse eesmärgid

Keraamikatundide eesmärgiks on õpetada õpilastele keraamiliste esemete vormimise ja dekoreerimise võtteid, arendada käsitööoskusi ja treenida nende käelist osavust ning vormitunnetust. Lisaks toetab keraamikatunnis osalemine õpilaste:

- vaatlus- ja tähelepanuvõime;
- erinevate aistingute, tajude, kujutlusvõime;
- individuaalsuse, fantaasia, loovuse;
- üld- ja peenmotoorika arengut.

Praktilise töö käigus täienevad samuti ka:

- oskused kasutada erinevaid töövahendeid, materjale ja tehnikaid;
- oskus mõista tööjuhiseid;
- oskus õpitut kasutada igapäevases elus.

Lõiming

Keraamikatundide sisu on tihedalt seotud teiste õppeainetega. Sarnaselt **elu- ja toimetulekuõppega** toimub kuulamise, jäljendamise, vaatlemise, võrdlemise, vestlemise ja kirjeldamise arendamine. Elu ja toimetulekuõpetuse teemasid arvestatakse võimalusel ka keraamikatundide tegevuse planeerimisel.

Keraamikatundide tegevused aitavad arendada õpilase väljendusoskust samuti nagu **eesti keele** tunnid. Läbi tegevuse toimub kindlasti kõne reguleeriva–planeeriva rolli arendamine: õpilane räägib või nimetab seda, mida parajasti teeb; mida tegi (tegevuse taastamine skeemide, märksõnade ja tingmärkide abil) ja ka seda, mida tegema hakkab).

Matemaatika ja keraamika on tihedalt seotud, sest sarnaselt toimub esemete vaatlus ja nendele iseloomulike tunnuste (otstarve, värvus) leidmine. Tegevuste käigus õpitakse orienteeruma suurus- asendi- ja kujunditunnustes.

Keraamika, **rütmika, muusika ja kehaline kasvatus** õpetavad õpilast jälgima oma liigutuste rütmi ja tempot ja arendavad tema harmoonia ja tasakaalutunnet. Õpitakse tunnetama oma keha, areneb peenmotoorika, silma ja käe koostöö.

Sarnaselt **puutööga** õpib õpilane mõistma, mida tähendab praktilise töö tegemine ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest. Nii nagu puutöö tundides kujunevad ka keraamika tunnis õpilastes tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Kokandus. Keraamika aine toetab õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest. Õpilane saab oskused võimetekohase töö iseseisvast tegemisest või selle abiga sooritamist. Ta õpib hindama oma töö tulemusi ja rõõmustama tehtava üle. Keraamika tundides kujunevad õpilases sarnaselt kokanduse tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe. Keraamika tunnis valminud esemeid saab praktiliselt rakendada kokanduse tundides.

Kodukorrastus. Oluline on eneseteeninduse ja korraharjumuste õppimine praktilises tegevuses. Õppetöö toimub praktilistes elulistes situatsioonides Õpetuse põhitaotluseks on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus, kujundatakse lihtsa töö oskusi, hoides korras enda tööpaika ja töövahendeid. Omandatakse üksikuid töövõtteid ning õigete töövõtete järjestust.

Käsitöö. Käsitöö ja keraamika tunnid annavad baasoskused igapäevasteks kodukaunistustöödeks ja võimaldavad rakendada loomingulisi ideid tarbekunstiga tegeledes – näiteks ruumide kaunistamine, tarbeesemete disainimine ja loomine jne. Käsitöö ja keraamika tundides omandatakse üksikuid töövõtteid ja võtete õiget järjestust, saadakse teadmisi erinevatest materjalidest ning õpitakse käsitlema käsitööriistu.

Kangakudumine. Keraamika ning kangakudumine on omavahel väga tihedalt seotud, eelkõige läbi tarbekunsti ideede teostamise. Sarnaselt toetatakse õpilases arusaamist, mida tähendab praktilise töö tegemine ja töövahendite õige käsitlemine. Õpilane õpib hindama oma töö tulemusi. Keraamika tundides kujunevad õpilases sarnaselt kangakudumise tundidega tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Puutöö. Sarnaselt puutööga õpib õpilane mõistma, mida tähendab praktilise töö tegemine ja annab teadmised töövahendite õigest käsitlemisest. Nii nagu puutöö tundides kujunevad ka keraamika tunnis õpilastes tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), areneb ilumeel ja töötahe.

Hindamine

Õpilast hinnates võetakse arvesse, et I arengutasemel teostatakse töid valdavalt koostegemisel õpetajaga.

II arengutasemel teostatakse töid etappide kaupa või näidise järgi ning siinjuures hinnatakse ka õpilase materjali-ja teostusvalikuid ning tema oskust otsida ja kasutada abi.

III arengutasemel teostatakse töid valdavalt näidiste, lihtsate tööjuhiste, piktogrammide ja piltide järgi. Hinnatakse püüdlikkust, suhtumist õppetöösse, õpperuumide kodukorra täitmist, töökust, järjekindlust ja tähelepanelikkust. Õpetaja teeb õpilase arengu kohta märkmeid, et oleks võimalik tema arengut keraamikatundides iseloomustada, tema oskusi ja individuaalsust välja tuua ja õppetegevust suunata.

Keraamika ainekava

Maht

Keraamika tunde 3 tundi nädalas, 105 tundi õppeaastas

Rõhuasetused

Käsitööoskuste arendamine

Õppesisu ja -tegevused

	I õpitase – LA1	II õpitase – LA2	III õpitase – LÕ
Voolimistehnikad	<ul style="list-style-type: none"> • elementaarsete voolimistehnikate õppimine: veeretamine, muljumine, lamedaks surumine, väljavenitamine, pigistamine ja -surumine; 	<ul style="list-style-type: none"> • spiraaltehnikas savilindist esemete voolimine ja kahetasapinnalise reljeefse ornamendi voolimine; 	<ul style="list-style-type: none"> • saviplaatide kokku kleepimise teel esemete valmistamine;
Voolimine natuuri järgi	<ul style="list-style-type: none"> • ümarplastika, nt puu- ja juurvilja voolimine näidise järgi; 	<ul style="list-style-type: none"> • nõude voolimine: savitombust vajutamise teel või spiraaltehnikas valdavalt näidise järgi töötades; 	<ul style="list-style-type: none"> • inimese, loomade ja lindude voolimine põhimõttel ühest tükist suur vorm. Voolitakse nii näidise, kui mälu ja ettekujutuse järi;
Materjaliõpetus	<ul style="list-style-type: none"> • savi iseärasus kuivamisel kahaneda ja kokku tõmbuda, voolimisel taheneda ja rabeneda; 	<ul style="list-style-type: none"> • erinevad voolimismassid: savi, plastiliin, pabersavi, polümeersavid, sh ka kips, voolimismasside omadused ja kasutusvõimalused; 	<ul style="list-style-type: none"> • erinevad saviliigid: sinisavi, roheline savi, punane savi, angoobid ja erinevad dekoorid;
Keraamiliste esemete dekoreerimine	<ul style="list-style-type: none"> • voolimispulga ja templitega vajutamise teel mustrite lisamine voolitud esemele, dekoreerimine värviga; 	<ul style="list-style-type: none"> • kanga-, lehe-, nõöri- vms trükk savile, glasuuride kasutamine voolitud eseme kaunistamisel; 	<ul style="list-style-type: none"> • pealevoolitud mustritega ja graveerimisega esemete dekoreerimine. Angoobide, glasuuride ja muude dekooride kasutamine eseme dekoreerimisel;

Keraamika ajalugu	<ul style="list-style-type: none"> näituste külastamine, esemete vaatlemine, jutustused keraamika kujunemisloost. 	<ul style="list-style-type: none"> näituste külastamine, tuntumate Eesti keraamikute loomingu vaatlemine. 	<ul style="list-style-type: none"> näituste ja väljapanekute külastamine, tuntumate autorite loomingu tutvumine, imiteerimine.
--------------------------	--	--	---

Õpitulemused

	LA1	LA2	LÕ
Voolimistehnikad	<ul style="list-style-type: none"> tunneb ja kasutab elementaarseid voolimistehnikaid; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab spiraaltehnikas voolida esemeid ning õpetaja abiga voolida reljeefset ornament; 	<ul style="list-style-type: none"> saviplaatide kokku kleepimise teel esemete valmistamine;
Voolimine natuuri järgi	<ul style="list-style-type: none"> oskab muljuda ühest suuremast tükist lihtsaid esemeid; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab savitombust vajutamise teel või spiraaltehnikas voolida nõusid; 	<ul style="list-style-type: none"> inimese, loomade ja lindude voolimine - ühest tükist suur vorm ja elementide lisamine;
Materjaliõpetus	<ul style="list-style-type: none"> teab, et savi kuivamisel kahaneb ja taheneb ning oskab seda teadmist arvestada oma töös; 	<ul style="list-style-type: none"> teab erinevad voolimismasse ja nende omadusi; 	<ul style="list-style-type: none"> erinevad saviliigid: sinisavi, roheline savi, punane savi, angoobid ja erinevad dekoorid;
Keraamiliste esemete dekoreerimine	<ul style="list-style-type: none"> oskab voolimispulga ja templitega vajutada oma voolingule mustreid ning dekoreerida neid värvidega; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab erinevate trükitehnikate ja glasuuridega kaunistada voolitud esemeid; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab voolitud esemeid dekoreerida ja selleks sobivaid vahendeid kasutada;
Keraamika ajalugu	<ul style="list-style-type: none"> oskab kaasas käia näitustel. 	<ul style="list-style-type: none"> oskab pildimaterjali abil meenutada Eesti kunstnike loodut. 	<ul style="list-style-type: none"> oskab nimetada 1-2 Eesti keraamikut

			ja meenutada tema loodut.
--	--	--	---------------------------

Kasutatavad õppematerjalid

- Cushing, Val M. (1998). *The ceramic design book: a gallery of contemporary work*. Asheville: Lark Books.
- Glenn C. Nelson, (1966). *Ceramics: a potter's handbook*. Holt, Rinehart & Winston of Canada Ltd.
- Kuma, H.; Teder, I.; Nõmberg, E. (1998). *Eesti keraamika 1923–1998*. Tallinn: Eesti Keraamikute Liit.
- Matvei, J. (2004). *Keraamika, mu arm: punktiirjooni ja visioone eesti keraamikast läbi 20. sajandi*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Piipuu, E. (1993). *Keraamiline skulptuur*. A. H. Tammsaare Memoriaalmuuseum.
- Rohlin, L. (2003). *Keraamika käsiraamat*. Tallinn: EKA kirjastus.
- Rohlin, L. (2007). *Eesti keraamika ajast aega*. Tallinn: EKA kirjastus.
- Selirand, J.; Ašarina, N., Uvarova, I. (1976). *Sündinud savist ja tulest: lugusid keraamikast*. Tallinn: Valgus.
- Tvauri, A. (2005). *Eesti hilisrauaaja savinõud (11. sajandist 13. sajandi keskpaigani)*. Tallinn: Ajaloo Instituut.

Hooldusõppe tegevusvaldkonnad (ainekavad)

Kommunikatsioon

Kooliastme alguses selgitab õpetaja koostöös eripedagoogiga välja õpilase suhtlemisoskuse taseme ja temale sobiliku(d) suhtlusvahendi(d). Õpilaste suhtlusvahendiks on reeglina alternatiivkommunikatsioonivahend (AAC), millele võib lisanduda üksikute sõnade, häälsüste kasutamine. Lapse arenedes võib kommunikatsioonivahend muutuda. Oluline on, et õpilasel oleks võimalik mõista tema ümbruses toimuvat ja väljendada oma põhivajadusi. Erinevaid kõnet toetavaid ja asendavaid kommunikatsiooniviise võib kasutada paralleelselt või kombineeritult. Valitud suhtlusvahendi rakendamise harjutamine toimub praktilise tegevuse käigus. Õpilase arengu toetamiseks on oluline, et temaga tegelevad inimesed kasutaksid suhtlemiseks lapse tasemele vastavat AAC vahendit. Õpilasi ümbritsev keskkond peab olema märgistatud klassis kasutusel olevate AAC vahenditega.

Järgnevad oskused on tinglikult jaotatud kolme kooliastme vahel.

Taotletavad õpitulemused

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
<p>Kommunikatsiooni eelduste kujunemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • häälitseb (koogab, laliseb) • väljendab mõnda oma meeolelu häälistsustega või tegevusega (nt nutab, naerab, lükkab ebameeldiva eseme ära) • häälitseb tähelepanu saamiseks • häälitseb vastuseks täiskasvanu häälistsustele • Fikseerib pilgu <ul style="list-style-type: none"> ○ täiskasvanu näole ○ taustast eristuvale esemele/valgusel • Jälgib pilguga <ul style="list-style-type: none"> ○ Jälgib pilguga ○ ümbruses olevaid objekte ○ ümbruses olevat täiskasvanut • Hoiab pilkkontakti • Suunab pilkkontakti <p>* Hooldusõppekaval olevate laste hulgas võib esineda juhtumeid, kus pilgu kasutamine jääbki saavutamatuks</p>		

<p>Väljenduste mõistmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • reageerib emotsiooniga helidele, hääliitsustele, tuttavale sõnale • reageerib oma kehaga helidele, hääliitsustele, tuttavale sõnale (nt.käte jalgade liigutamisega vms.) • reageerib miimikale • reageerib intonatsioonile • reageerib oma nimele • reageerib keelule koostegevuses • täidab üksikuid lihtsaid korraldusi (juhendaja osutab objektile, nt “<i>istu</i>” – osutades toolile) 		
<p>Esemelise kommunikatsiooni tutvustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • tutvub kahe signaalesemega (Nt mähe = WC, lusikas = söömine) <p>Esemelise kommunikatsiooni passiivne kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab eseme kommunikatiivset tähendust (nähes/kuuldes signaaleset, mõistab järgnevat sündmust ja reageerib sellele) 	<p>Esemelise kommunikatsiooni aktiivne kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab esemelist kommunikatsiooni igapäevategevustes • koostab signaalesemetest päevaplaani 	

<p>Eneseväljendus</p> <ul style="list-style-type: none"> • küünitab lähedal asuva objekti suunas. • osutab soovitud objektile. • haarab esemeid. • väljendab oma soove häälightsustega või tegevusega (nt lükkab ebameeldiva eseme ära) 		
--	--	--

	<p>Fotokommunikatsiooni tutvustamine/kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära fotol oleva pereliikme/klassikaaslase • seostab esemelise kommunikatsiooni signaaleset konkreetse fotoga • viib kokku lapse jaoks olulise tegevuse/eseme fotoga 	<p>Fotokommunikatsiooni kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab õpilasele tuttavaid fotosid oma soovide väljendamiseks (nt. PECS tahvel) • kasutab õpilase jaoks tuttavaid fotosid olulistel teemadel suhtlemiseks (pere, kodu, lemmiktegevused)
	<p>Sümbolpiltide tutvustamine/kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab passiivselt õpitud PCS pilte (4 pilti - sööma, WC, kodu, õppima) • kasutab aktiivselt õpitud PCS pilte (4 pilti - sööma, WC, kodu, õppima) 	<p>Sümbolpiltide kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab ja kasutab päeva struktureerimiseks mõeldud õpitud sümbolpilte (kuni 8 pilti) • mõistab sümbolpiltidest koostatud käitumist reguleerivate lihtsamate sotsiaalseid stsenaariumeid • mõistab/kasutab sümbolpiltidest koostatud lihtsamaid tegevusjadasid • kasutab õpitud sümbolpilte oma soovide/vajaduste väljendamisel

	<p>Lihtsustatud viibete kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • matkib igapäevategevustega seotud lihtsustatud viipeid • kasutab aktiivselt üksikuid lihtsustatud viipeid (nt. nimi, pissile, sööma, kodu) 	<p>Lihtsustatud viibete kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • seostab päeva põhitegevustega seotud tegevuste nimetusi sõnalisi väljendeid õpitud lihtsustatud viibetega <ul style="list-style-type: none"> ○ näidates õpilasele vastavat sümbolpilti, näitab õpilane vastavat viibet ○ viipleb õpetaja poolt antud sõnalise väljendi ○ seostab tegevuse viibet vastava sümbolpildiga • teab oma nime (nimemärgi viibet) ja oskab seda väljendada • nimetab (viipleb, osutab piktogrammile jne.) pildil kujutatud tegevusi. • nimetab (viipleb, osutab pildile jne.) • nägemisulatuses väljas olevate tuttavate esemete nimetusi, oluliste inimeste nimesid.
	<p>Küsimuste mõistmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • reageerib adekvaatselt “jah”, “ei” vastust nõudvatele küsimustele (lapse jaoks tuttavad tegevused, nt. söömisvalikud) • vastab situatsiooniga seoses olevatele küsimustele kasutades valitud 	<p>Küsimuste mõistmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • reageerib adekvaatselt jah/ei vastust nõudvatele küsimustele talle õpetatud viisil (nt. peanoogutus/raputus, hääliitus, kommunikaator) • väljendab oma põhisoove valitud suhtlusvahendiga

	<p>kommunikatsioonivahendit</p> <ul style="list-style-type: none"> • osutab endale küsimuse peale „<i>Kus on _____?</i>” (nimi) • reageerib keelule adekvaatselt 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab üksikuid sõnu
--	--	---

Motoorika

Motoorsete oskuste arendamine ja füüsiline heaolu on lapse tervikliku arengu aluseks. Motoorsete oskuste arendamise eesmärgiks on tugevdada õpilase kehataju ning edendada üld- ja peenmotoorika oskusi. Eesmärgiks on tagada parem toimetulek igapäevasel eneseteenindamisel. Laps saab esimesed kogemused füüsilisest maailmast kompides ümbritsevaid esemeid. Nii on motoorsed oskused aluseks informatsiooni hankimisele, mis omakorda mõjutab tunnetusprotsesside arengut.

Üldmotoorikat arendatakse igapäevaste toimingute kaudu (riietumine, söömine, pesemine, jalutuskäigud) ja planeeritud arendavates tegevustes (võimlemine, motoorne ringrada, grossing, muusikatund).

Kehatunnetust harjutatakse erinevate veeprotseduuride käigus (ujumisel, duši all pestes), pallimeres, grossingul, Knill programmi järgi võimlemisel, ratsutamisel, kiikumisel jt. erinevate sensomotoorsete vahendite abil (raskustekk, tasakaalukiik, massaažitool).

Peenmotoorikat arendatakse mitmekülgsete käeliste tegevustega, nt. kunstilised tegevused (paberi rebimine, kleepimine, maalimine, voolimine jms.) ja erinevad peenmotoorika õppemängud.

Motoorsete oskuste arendamisel võetakse arvesse õpilase abivahendite vajadust (nt. seisulaud, käimisraam, ratastool). Funktsionaalkärus kasutatavate õpilaste taotletavad õpitulemused pole alati saavutatavad.

Üldmotoorika valdkonna IÕK eesmärkide püstitamisel tehakse koostööd füsioterapeudiga.

Taotletavad õpitulemused

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
--	--	--

<p>Kehatunnetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • harjub füüsilise kontaktiga. • reageerib positiivselt füüsilisele kontaktile. • kohaneb abivahenditega (vertikaliseerimine, seisutasakaalu arendamine). • reageerib positiivselt asendimuutustele (mootorsete oskuste ja funktsionaalsuse arendamine läbi siirdumiste ja eriasendite rakendumise). • reageerib ebamugavale asendile (annab märku näoilme/ häälotsusega). • tajub iseennast suhetes ümbritsevaga, teadvustab oma kehaosi (nt. kehatunnetusprogramm Knill, pallimeri, ratsutamine, kiikumine) • tajub oma keha liikumist. • tajub oma keha raskust (nt. teraapiapallil vetrumine, kõndimisel keha raskuse kandmine ühelt jalalt teisele). • kõigutab ennast muusikat saatel. 	<p>Kehatunnetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • teadvustab erinevaid liikumisviise (nt. roomamine, käpuli liikumine, kõnd, ratastoolis liikumine). • teadvustab erinevate kehaosade funktsioone. • osutab (patsutab) koostegevuses oma kehaosadele (kehatunnetusprogramm Knill). • kohaneb kiigutamisega: küljelt-küljele, ette-taha. 	<p>Kehatunnetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • osutab (patsutab) iseseisvalt matkimise teel oma kehaosadele (kehatunnetusprogramm Knill). • kiigub eeskju toel küljeltkyljele, ette-taha.
---	---	--

<p>Käe liikuvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • sirutab kätt õlaliigesest. • kõverdab ja sirutab kätt küünarliigest. • kõverdab ja sirutab randmeliigest. <p>Jala liikuvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kõverdab ja sirutab jalgu. • kõverdab ja sirutab hüppeliigest. • kõverdab ja sirutab põlveliigest. • kõverdab, sirutab ja eemaldab puusaliigest. 	<p>Käe liikuvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • keerab kätt randmest (nt. kallab topsist eseme välja, võtab lusikaga taldrikult toitu). • keerab kätt õlast (nt. paneb käe varrukasse). <p>Jala liikuvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • suudab liikuda põiad väljapöördasendis (rakendab puusaliigeste väljapööret). 	<p>Käe ja jala liikuvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • teeb erinevaid liigutusi koos raskustega, tugevdades jäsemete funktsionaalsust.
<p>Liikumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • liigub talle omasel viisil. • liigub käpuli, põlvili, istuli. • keerab kõhult seljale • keerab seljalt kõhule • tõuseb toe najal põlvili, püsti. • istub kohandatud (ratas)toolis (kärus). • istub toolil, põrandal (iseseisvalt). • seisab seisulaua 	<p>Liikumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • istub iseseisvalt ratastoolis, põrandal, toolil. • seisab iseseisvalt toe najal. • kõnnib abiga, abivahendiga (käimisraam), iseseisvalt. • ronib juurdevõtusammuga varbseinal üles ja abiga alla. • kükitab varbseinal kinni hoides. • roomab läbi tunneli (nt. toolirida). • tõmbab ennast käte abil pingil edasi. 	<p>Liikumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • liigub suulisel juhendamisel varbseinal iseseisvalt üles, - alla juurdevõtusammuga. • läbib iseseisvalt takistusraja, ületades erinevaid takistusi (nt. astub trepist üles/all, astub kaldpinnalt üles/all, hüppab batuudil jne.). • liigub orientiire arvestades (nt. astub märgistustele) • liigub ringis/ ravis koos rühmakaaslastega (nt. ringmäng). • tuleb iseseisvalt trepist alla vahelduva sammuga. • liigub jooksusammul. • sõidab veloergomeetril. • liigub iseseisvalt ratastooliga, rakendades enda käsi

		<ul style="list-style-type: none"> • sooritab liigutusi käte ja jalgadega koostegevuses, muutes liigutuste tempot ja amplituudi.
<p>Tasakaal</p> <ul style="list-style-type: none"> • seisab lühiajaliselt ilma abita. • kõnnib abiga/ abivahendiga. • kontrollib oma keha erinevates asendites (nt. seismine, istumine, teraapiapallil kiikumine küljelt küljele) 	<p>Tasakaal</p> <ul style="list-style-type: none"> • seisab iseseisvalt. • astub abiga pingi/kaldpinna peale ja maha. • hüppab batuudil kätest hoituna. • sooritab keharaskuse siirdamist (nt. jalalt-jalale kiikumine). 	<p>Tasakaal</p> <ul style="list-style-type: none"> • seisab ühel jalal (vajadusel toest kinni hoides). • hüppab iseseisvalt batuudil. • kõnnib erinevatel takistusraja elementidel.
<p>Koordinatsioon:</p> <p>Silm-käsi koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • hoiab kätte pandud eset. • haarab eseme ja laseb eseme lahti (paneab selle näidatud kohta). • lükkab koostegevuses eseme (palli) endast eemale. • viskab koostegevuses palli. • viib lusika suu juurde. • tirib pesulõkse karbi äärelt. <p>Silm-jalg koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • astub astmelt astmele juhendaja abiga (juurdevõtusamm). • tõukab jalaga eseme endast eemale (külili, selili, istuli asendis). 	<p>Koordinatsioon:</p> <p>Silm-käsi koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • viskab palli eesmärgistatult (nt kurikate pihta, juhendajale). • veeretab palli eesmärgistatult. • korjab väikeseid esemeid näpitsvõtet kasutades. • võtab sihipäraselt esemeid ja paigutab ümber (nt.paneb rõngaid pulga otsa, asetab puutikud auku, paneb topse üksteise sisse vm.) • laob klotsidest torni <p>Silm-jalg koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • lööb palli jalaga. • astub abiga märgistustele kulgedes mööda rada. • astub iseseisvalt astmelt astmele hoides käsipuust kinni. 	<p>Koordinatsioon:</p> <p>Silm-käsi koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • viskab palli eesmärgistatult (nt kurikate pihta, juhendajale). • veeretab palli eesmärgistatult. • korjab väikeseid esemeid näpitsvõtet kasutades. • võtab sihipäraselt esemeid ja paigutab ümber (nt.paneb rõngaid pulga otsa, asetab puutikud auku, paneb topse üksteise sisse vm.) • laob klotsidest torni <p>Silm-jalg koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • ületab iseseisvalt erinevaid takistusraja elemente. • liigub trepist üles/ alla vahelduv sammu kasutades

<p>Kahe käe koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • haarab eseme kahe käega. • toob eseme keha keskjoonele ja hoiab eset kahe käega. • võtab eseme vasaku käega vasakult poolt ja viib üle keskjoone paremale. • võtab eseme parema käega paremalt poolt ja viib üle keskjoone vasakule. • võtab parema käega vasakult poolt ja viib üle keskjoone paremale. • võtab vasaku käega paremalt poolt ja viib üle keskjoone vasakule. • tõmbab omavahel ühendatud klotsid lahti. 	<ul style="list-style-type: none"> • trepist üles minnes astub vahelduva sammuga, alla tulles juurdevõtusammuga. <p>Kahe käe koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • ühendab ja tõmbab lahti kokkukäivad klotsid. • tõmbab pliiatsitelt korgid. • tõmbab takjaaluselt (hoiab ühe käega alust ja teisega tõmbab) 	<p>Kahe käe koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • ajab rõngad paelale (paela ots tugevdatud) • keerab purgilt kaane. • keerab mutri poldile. • paneb pliiatsitele korgid.
<p>Peenmootorika</p> <ul style="list-style-type: none"> • püüdleb esemeid • ajab kätega näpuvärvi laiali. • hoiab pliiatsit/pintslit käes. <ul style="list-style-type: none"> • hoiab plastiliini käes. • pigistab plastiliini 	<p>Peenmootorika</p> <ul style="list-style-type: none"> • haarab sõrmeotstega (näpitsvõte) • liigutab käsi sihipäraselt näpuvärvidega värvides. • kriipseldab pliiatsi/pintsliga. • joonistab šablooni abil näpuga lihtsaid kujundeid (ring) • tõmbab plastiliini küljest tükke. 	<p>Peenmootorika</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab sõrmede liigutusi. • joonistab šablooni abil lihtsaid kujundeid (ring) • kasutab pliiatsvõtet. • tõmbab näidise järgi vertikaaljoone. • tõmbab näidise järgi horisontaaljoone. <ul style="list-style-type: none"> • rullib plastiliini laual/käte vahel

<ul style="list-style-type: none"> • kortsutab paberit. 	<ul style="list-style-type: none"> • vajutab plastiliinitükke alusele. • kärstab paberit. • paneb paberile liimi, asetab detaili kohale ja vajutab kinni 	<ul style="list-style-type: none"> • veeretab plastiliini laual/käte vahel • ühendab kaks plastiliinitükki omavahel. • rebib paberit. • paneb detailile liimi ja asetab selle paberile.
--	---	---

Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsed oskused arenevad läbi vastastikuse mõjutamise nii sotsiaalse kui esemelise maailmaga. Oluline on arendada kontakti loomist ja hoidmist nii füüsilisel kui ka emotsionaalsel tasemel, õppida oma tundeid väljendama, mõistma teiste inimeste tundeid ning tegutsema koos kaaslasega.

Sotsiaalsete oskuste omandamisel on olulised märksõnad emotsioonide regulatsioon ja enesekontroll. Tähelepanu pööratakse emotsioonide väljendamisele ja käitumisoskuste õpetamisele põhimõttel TOHIB/EI TOHI.

Sotsiaalsete oskuste tase on otseses seoses lapse üldise toimetulekuga. Tähtis on täiskasvanute omavaheline koostöö ja kokkulepped ning et õpilastega suheldes kasutaksid kõik samu vahendeid ja viise (kommunikatsioonipass). Oluline on kasutada erinevaid visuaalseid materjale ning anda võimalikult lühikesi ja konkreetseid korraldusi.

Sotsiaalsete oskuste valdkonda kuuluvad ka igapäevaoskused, mis sisaldavad eneseteenindamise ja lähiümbruses orienteerumise oskusi. Eneseteenindamise kujundamise eesmärgiks on suurendada õpilase aktiivset osalemist igapäevaelus ja aidata tal saada võimalikult iseseisvaks. Antud oskuse õpetamine on kooli igapäevaelu loomulik ja väga oluline osa. Eneseteeninduseks vajalike toimingute sooritamist on oluline õppida väikeset sammude kaupa. III arengutasemel pööratakse tähelepanu lihtsamate (esmaste) töövõtete õpetamisele.

Taotletavad õpitulemused

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
--	--	--

<p>Füüsiline kontakt</p> <ul style="list-style-type: none"> • talub füüsilist kontakti, reageerib sellele positiivselt (nt. heaoluhäälitsus). • märkab teist last, täiskasvanut (vaatab) • võtab osa “peitusmängust” (nt. vastavalt korraldusele tõmbab rätiku oma näolt). • häälitseb endale tähelepanu tõmbamiseks • otsib kontakti (nt. võtab täiskasvanu käe) • sirutab tuttava isiku suunas (nt. käe) • võtab pakutud eseme • hakkab märkama teist last (puudutab, patsutab) • sooritab täiskasvanuga koos patsutus- ja plaksutamislüigutusi 	<p>Füüsiline kontakt</p> <ul style="list-style-type: none"> • otsib füüsilist kontakti täiskasvanu ja teise lapsega • on nõus täiskasvanul käest kinni hoidma 	<p>Füüsiline kontakt</p> <ul style="list-style-type: none"> • loob ja säilitab kontakti täiskasvanu ja lapsega • ulatab ringis olles naabrile käe
---	--	--

<p>Silmside</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaatab isikut, kelle tähelepanu tahab tõmmata. • vastab pilgule. • säilitab silmside mõne sekundi jooksul. 	<p>Silmside</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab pilkkontaktile 	<p>Silmside</p> <ul style="list-style-type: none"> • hoiab silmsidet, kui talle pööratakse tähelepanu • taastab silmside tähelepanu pööramisel
---	--	---

<p>Mina-teadvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • reageerib oma nimele. 	<p>Mina-teadvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • märkab ennast peeglis • reageerib oma peegelpildile (naeratab, häälitseb) • osutab/patsutab endale • tunneb oma asjade kokkulepitud hoiukohta (oma kapp) 	<p>Mina-teadvus</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab ennast tutvustada (nimi/nimeviibe) • teab oma sugu • teab oma klassi (nime/nimeviibet) • kujuneb omanditunne (teab oma kappi, koolikotti jne) • aktsepteerib teiste omandit (nt ei võta teise lapse mänguasju, sööki)
<p>Sotsiaalne interaktsioon</p> <ul style="list-style-type: none"> • on valmis osalema ühistundides • on nõus teiste lastega/täiskasvanutega kõrvuti tegutsema • reageerib naeratuse ja/või žestiga tervitamisel/hüvastijätmisel • reageerib keelavale hääletoonile, žestile. • muu aktiivne mõjutus lapse ja täiskasvanu vahel ning kaaslastega 	<p>Sotsiaalne interaktsioon</p> <ul style="list-style-type: none"> • väljendab adekvaatselt oma tundeid vastavalt olukorrale • reageerib adekvaatselt kaaslase emotsioonile (nt kui kaaslane nutab, siis kurvastab) • reageerib adekvaatselt kiitvale ja laetavale näoilmele ja hääletoonile • saab aru harjumuslikult tohib/ei tohi piirangutest • tuttavas situatsioonis ootab tegutsemisel teistega oma järjekorda (korduval meeldetuletamisel) • valib kahest võimalikust meelepäruse • tegutseb täiskasvanuga koos ühise lihtsa eesmärgi nimel (nt laua pühkimine) • tegutseb kordamööda koos teise lapsega (nt palli veeretamine, klotsidest torni ehitamine) 	<p>Sotsiaalne interaktsioon</p> <ul style="list-style-type: none"> • väljendab hellust ja heameelt. • osutab suunamisel rühmakaaslasele abi. • osutab küsimise peale oma rühmakaaslastele. • tegutseb pinginaabriga paralleelselt st. on ühine töölaud aga oma ülesanne. • tegutseb kordamööda koos täiskasvanu või kaaslasega • tegutseb teiste õpilastega koos ühise eesmärgi nimel • oskab abi saamiseks pöörduda täiskasvanu poole • suudab oma tundeid adekvaatselt väljendada (väljendab kurbust, kui keegi haiget saab ja rõõmustab õnnestumiste üle)

	<ul style="list-style-type: none"> • osaleb ühistundides • märkab/väldib ohte tuttavas situatsioonis • otsib vajadusel abi (nt võtab täiskasvanu käe) • käitub olukorrale vastavalt (nt. poes, tänaval) 	
--	---	--

	<p>Adekvaatne käitumine igapäevastes situatsioonid</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab keeldu ja reageerib käitumise/tegevuse lõpetamisega • mõistab käitumist reguleerivaid lihtsamaid korraldusi (oota, tasa) 	<p>Adekvaatne käitumine igapäevastes situatsioonides</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab ja suudab oodata oma järjekorda erinevates tegevustes • täidab lihtsaid korraldusi koostöös täiskasvanuga • jagab asju teistega. • käitub vastavalt olukorrale (sotsiaalne käitumine nt. poes, tänaval, õnnitlemine, tervitamine jne.). • tegutseb iseseisvalt etteantud tegevusega (nt. käte pesemine) • väldib teatud ohtlike olukordi talle tuttavates situatsioonides. • mõistab ja kasutab õpitud viisakusreegleid • saab aru tohib/ei tohi piirangutest ja lõpetab mittesooitud käitumise/tegevuse
<p>Eneseteenindus Söömine/joomine</p> <ul style="list-style-type: none"> • sööb vedelat toitu (söötmisel) • sööb püreestatud toitu (söötmisel) 	<p>Eneseteenindus Söömine/ joomine</p> <ul style="list-style-type: none"> • sööb lusikaga (vähese abiga) 	<p>Eneseteenindus Söömine/joomine</p> <ul style="list-style-type: none"> • sööb iseseisvalt lusikaga • sööb harjumuspäraseid toite kahvliga

<ul style="list-style-type: none"> • sööb lusikaga peenestatud toitu (söötmisel) • neelab, närib (suuliigutuste arendamine) • hoiab kätte pandud lusikat. Viib abiga lusika suu juurde. Joob abiga tassist (tilaga vm tass). • haarab näputoitu ja pistab suhu (nt. leivatükk) 	<ul style="list-style-type: none"> • joob tassist (võtab laualt tassi, viib suu juurde, joob, asetab tassi lauale) • hammustab tahket toitu (nt. leivaviil) • sööb iseseisvalt harjumuspärast toitu 	<ul style="list-style-type: none"> • torkab kahvli tahke toidu sisse • joob iseseisvalt tassist • oskab teha valikuid pakutud toidu osas • hoiab söömisel iseenda ja laua puhtust • kasutab vajadusel salvrätikut suu pühkimisel
--	--	---

<p>Riietumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • nõustub riietamisega • püüab enda riietamisele kaasa aidata (sirutab kätt või jalga) • proovib mõnda riietuseset seljast võtta (nt kindad, müts). • proovib lahti tõmmata luku või takjakinnise. <p>Mähkmete kasutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • nõustub ööpäevaringse mähkmete kasutamisega • püsib mähkmete vahetamise ajal rahulikuna • aitab kaasa mähkmete vahetamisel (võimetekohane sobiva kehaasendi hoidmine) <p>WC toimingud</p> <ul style="list-style-type: none"> • istub WC potil (toetatuna, iseseisvalt potitoolil) 	<p>Riietumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • liigutab riietumisel sihipäraselt jalgu/käsi <ul style="list-style-type: none"> ○ pistab käe varrukasse ○ paneb jalad püksisäärtesse ○ võtab riided ära (müts, kindad, sokid, pluus, püksid) ○ lõpetab poolelioleva riietumistoimingu (nt. pooleldi äravõetud kampsuni üle pea tõmbamine) <p>WC toimingud</p> <ul style="list-style-type: none"> • istub potil • suudab režiimist hoituna hoiduda pesu märgamisest 	<p>Riietumine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab omandatud riietumisoskusi iseseisvalt • oskab vajadusel abi küsida (nt luku kinni tõmbamine) • oskab kasutada riietumisjada • kohendab suunamisel oma riietust (nt keerab pahupidi oleva kampsuni õigetpidi) <p>WC toimingud</p> <ul style="list-style-type: none"> • teadvustab vajadust minna WC-sse • annab WC-sse minemisest märku
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • käib kindlatel aegadel WC-s (rutiini kujundamine) <p>Pesemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • nõustub näo ja käte pesemisega, nina pühkimisega ja juuste kammimisega • avab/sulgeb kraani abiga • hoiab käsi veejoa all (suunava abiga) • hõõrub käsi kraanist voolava vee all (abiga) • peseb nägu abiga • kuivatab käsi ja nägu abiga 	<ul style="list-style-type: none"> • annab märku WC-sse minemise vajadusest • saab WC-s hakkama võimalikult vähese abiga <p>Pesemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • avab ja sulgeb kraani tuttavas situatsioonis iseseisvalt • peseb ja kuivatab käed vähese abiga • sooritab enesehoolduseks vajalikke hügieenitoiminguid abiga <ul style="list-style-type: none"> ○ nina ja suu pühkimine ○ hammaste pesemine ○ juuste kammimine 	<ul style="list-style-type: none"> • saab WC-s võimalikult vähese abiga hakkama <p>Pesemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • peseb ja kuivatab käed iseseisvalt ja/või suulisel juhendamisel • sooritab enesehoolduseks vajalikke hügieenitoiminguid iseseisvalt ja/või suulisel juhendamisel (nt nina/suu pühkimine, hammaste pesemine, juuste kammimine)
<p>Orienteerumine lähiümbruses</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb oma lähiümbrust igapäevase elurütmi kaudu (teab oma kohta laua ääres, teab WC, riidekapi, käterätiku asukohta). • tunneb end turvaliselt igapäevases ümbruses • lepib asukoha ja asendi muutmisega • kohaneb uute tingimustega • (ruumid, inimesed) märkab esemeid keskkonnas 	<p>Orienteerumine lähiümbruses</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab meeldetuletamisel eneseteenindamiseks vajalikes toimingutes tegevuste järjekorda • orienteerub igapäevastes tegevustes kasutatavates ruumides (klass, wc, pesatuba) • tunneb ära kohad põhitegevustest lähtudes (õues) 	<p>Orienteerumine lähiümbruses</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab/otsib tegevuseks vajalikud vahendid tuttavas keskkonnas ("Kus on?" küsimusele toetudes) • orienteerub igapäevastes tegevustes kasutatavates ruumides • oskab orienteeruda kooli õuealal (teab oma korruse mänguväljakut, sissepääsu).

3. tasemel lisanduvad tööoskused

Lihtsamate töövõtete õpetamine toimub koostegevuses. Juba omandatud töövõtete kinnistamisel arvestatakse konkreetse õpilase abivajaduse astmega.

3. arengutaseme lõpuks õpilane:
Poeskäimine <ul style="list-style-type: none">
• koostab juhendaja abiga fotodest/pcs piltidest ostunimekirja
• valib pildi abil vajalikud toiduained (2-3 etteantud valiku seast)
• laob toiduained kassalindile
• laob ostud poekotti
• pakib ostetud kauba lahti ja asetab koos juhendajaga kaubad sobivatesse kohtadesse (külmkapp, kapp)
Toidu valmistamine <ul style="list-style-type: none">
• abistab toiduvalmistamisel omandatud osaoskuste piires<ul style="list-style-type: none">
○ leiab laualt küsitud toiduaine (piltsümboli abil)
○ leiab toiduvalmistamiseks vajalikud õpitud tarvikud AAC -ga tähistatud kohtadest
○ osaleb toiduvalmistamise tegevustes vastavalt võimetele (segab, hakib, doseerib)
Laua katmine <ul style="list-style-type: none">
• Leiab (juhendaja abiga) köögist vajalikud toidunõud
• Asetab juhendaja suunamisel ja/või skeemi järgi lauale toidunõud, salvrätid
Toidu serveerimine <ul style="list-style-type: none">
• Tõstab (juhendaja abiga) potist toidu taldrikutele
• Kallab (juhendaja abiga) joogi kannust/pakist klaasi/tassi.
• Võtab pakist/kotist leivaviilud ja asetab leivataldrikule.
Lauakombed <ul style="list-style-type: none">
• Ootab, kuni toit on serveeritud ja kõik on valmis sööma hakkama.
• Sööb rahulikus tempos, mälub toitu korralikult ja võtab uue suutäie siis, kui suutäis alla neelatud (enne ei saa lauast tõusta kui suu on tühi)
• Pühib vajadusel/meeldetuletamisel salvrätikuga suu.
Laua koristamine <ul style="list-style-type: none">
• viib määratud nõud ettenähtud kohta (kraanikaussi/nõudepesumasinasse)
• Puhastab (juhendaja abiga) taldrikud toidujääkidest selleks ettenähtud kohta (prügikast)
• Pühib lapiga laua

Kognitiivsed oskused

Hoolduskooli õpilasel on raske informatsiooni hankida, vastu võtta ning märgata ümbritsevas keskkonnas toimuvat.

Olulisel kohal on aistingute arendamine, kuna aistingute abil saab laps teadlikuks oma kehast ja ümbritsevast keskkonnast. Kõigepealt tuleb välja selgitada, mil määral laps mingit meelte kanalit kasutab ja seda teadmist kasutada ära õppeprotsessi planeerimisel.

Oma keha tunnetamine on lapse kognitiivse arengu aluseks. Kehatunnetus areneb läbi esemelise maailma tunnetamise. Oluline meeles pidada, et õpetust alustatakse lapse lähimast keskkonnast.

Kuna õpilasel on raskusi aistingürritajate eristamisel, vajab ta selgeid ja tugevaid ärritajaid. Samas ei tohi ümbritsevas keskkonnas olla liigseid ärritajaid (nt. liigne müra, esemed jne). Stimuleeriva keskkonna loomise eest, mis toetab õpilase kognitiivset arengut läbi aktiivse uuriva tegevuse ja on aluseks terviklike seoste loomisel, on juhtiv roll õpetajal. Õpilasel on oluline mõista eseme püsivust, probleemide lahendamise vajalikkust, ruumisuhteid, esemete sihipärast kasutamist, põhjuslikke seoseid.

Kognitiivse arengu käigus õpib laps tegutsema üha eesmärgipärasemalt.

Taotletavad õpitulemused

1. arengutaseme lõpuks õpilane:	2. arengutaseme lõpuks õpilane:	3. arengutaseme lõpuks õpilane:
Eeltunnetuse kujundamine <ul style="list-style-type: none"> • säilitab suunatult lühiajalise tähelepanu • haarab ja hoiab esemeid - puudutab ja kombib esemeid näoga, huultega, kätega, jalgadega • tajub oma keha	Tunnetuse kujundamine <ul style="list-style-type: none"> • tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega • järjestab tuttavas situatsioonis kaks osatoimingut • võtab, hoiab ja uurib esemeid • osutab palve peale mõnele oma kehaosale	Tunnetuse kujundamine <ul style="list-style-type: none"> • kasutab sihipäraselt tegevusvahendeid • osaleb kehatunnetusharjutustes

<p>Meelte stimuleerimine: Kompimismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • talub füüsilist kontakti / puudutamist • lubab oma käed värviseks teha • reageerib /kombib koostegevuses erineva faktuuriga materjale • püüab vabaneda teda takistavast esemest • tekib aisting eseme puudutamiseks (esemega näo ja suu puudutamine uurimise eesmärgil) • hoiab kätte pandud esemeid • haarab esemeid (ühe/kahe käega), laseb neid käest lahti • manipuleerib esemetega <p>Kogu õpetus toimub vajadusel koos õpilase käega tegutsedes</p>	<p>Meelte stimuleerimine: Kompimismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • vabaneb takistusest (eemaldab ettejäävaid esemeid/asju soovitu kättesaamiseks) • tunneb ära mõne tuttava eseme • tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega • paneb liikuma erinevaid esemeid (autod, helilised mänguasjad vms) • paneb eseme ühest käest teise, et veel üht eset kätte võtta • võtab eseme nõust/tapilaualt • paneb esemeid nõusse ja tühjendab nõu 	<p>Meelte stimuleerimine: Kompimismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • seostab eri meelte abil loodud aistinguid (nt.taktilsete nädalapäeva tähistavate kaartide kompimine) • valib tegevuseks õpitud teemavaldkondade piires vajalikud vahendid ja kasutab neid sihipäraselt (nt koristusvahendid, söögiriistad jm)
<p>Haistmismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • reageerib erineva intensiivsusega lõhnadele (meeldiv/ebameeldiv lõhn) <p>Anda tunnetada erineva intensiivsusega lõhnu (meeldivad ja ebameeldivad lõhnad).</p> <p>Maitsemismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • reageerib erinevatele maitsetele (magus, soolane, mõru, kibe, hapu, terav jt) 	<p>Haistmismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • valib meeldiva/ebameeldiva lõhna vahel <p>Maitsemismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • valib meeldiva/ebameeldiva maitse vahel 	<p>Maitsemismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • on nõus proovima erinevaid maitseid

<p>Anda tunnetada erinevaid maitseid (nt. magus, soolane, kibe, terav jne), siduda neid lõhnaaistingutega.</p> <p>Nägemismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • fikseerib ja hoiab pilku taustast eristaval esemel. • jälgib pilguga • pöörab pead • jälgib kontrastpilte • vaatleb vaateväljas olevaid esemeid <p>Õpetada fikseerima ja hoidma pilku kontrastsel esemel, pöörama pead (vajadusel suunata ise õpilase pead) ja jälgima ning otsima eset.</p> <p>Kuulmismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • pöörab pilgu/ pea/ keha heliallika suunas <p>Õpetada eristama erinevaid helisid (nt. erinev helitugevus, olmehelid); harjutada heli suuna tajumist (pea ja/või keha pööramine heliallika suunas)</p>	<p>Nägemismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • ühendab esemepaarid • ühendab eseme ja foto/pildi • matkib üksikuid liigutusi • tunneb ära tuttavaid inimesi • otsib tema nähes peidetud eset • püüab säilitada silmsidet kadunud esemega (lapse nähes peidetakse see ära ning ergutatakse seda otsima) • reageerib mingil moel kadunud (eemaldunud) eseme uuesti ilmumisel <p>Kuulmismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • matkib rütmilist liigutamist 	<p>Nägemismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • jälgib pilguga liikuvat pilti (Nt smart-tahvlil olevat tegevust) <p>Kuulmismeel</p> <ul style="list-style-type: none"> • matkib rütmi (plaksutab, koputab) • eristab (juhendajat) matkides helitugevust • eristab olmehelisid
--	--	---

<p>Eseme püsivus</p> <ul style="list-style-type: none"> • püüab säilitada silmsidet osaliselt peidetud esemega • püüab säilitada silmsidet kadunud esemega (lapse nähes peidetakse ese ära ning ergutatakse seda otsima). • reageerib mingil moel kadunud (eemaldunud) eseme uuesti ilmunisele. 	<p>Eseme püsivus</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab (tema nähes) peidetud eseme 	<p>Eseme püsivus</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab eseme asukohta, mis ei ole nähtaval, aga on seal püsivalt olnud (nt riided nagis, lusikad, pliiatsid sahtlis jne)
<p>Probleemi lahendamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • üritab vabaneda takistusest (nt. üle pea tõmmatud kampsuni ära võtmine) • tõmbab nõõri otsas oleva eseme enda juurde • tõmbab eseme aluse abil enda juurde • kasutab mõnda eset kasutusviisi järgi 	<p>Probleemi lahendamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • paneb eseme ühest käest teise, et võtta veel üht eset. • kasutab esemeid kasutusviisi järgi (nt. sööb lusikaga, kuivatab käterätikuga käsi) 	<p>Probleemi lahendamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • ühendab pildipaarid • paneb kokku kaheosalise pildi. • kasutab esemeid kasutusviisi järgi (nt. kritseldab pliiatsiga; kasutab pintslit, liimipulka, löikab kääridega) • küsib abi
<p>Põhjus-tagajärg seos</p> <ul style="list-style-type: none"> • kordab liigutusi või annab mõnel muul moel märku meeldiva tegevuse jätkamiseks (nt. patsutab lauale, häälitseb vms meeldiva muusika katkemisel). • nähes/kuuldes signaaleset, mõistab järgnevat sündmust ja reageerib toimingut esile kutsuvalt (nt. lülitist pannakse tuli 	<p>Põhjus-tagajärg seos</p> <ul style="list-style-type: none"> • eemaldab (tõmbab, tirib) topi kaane meeldiva eseme saamiseks • lülitab tule põlema/kustutab • avab/suleb veekraani 	<p>Põhjus-tagajärg seos</p> <ul style="list-style-type: none"> • mängib tehnoloogilisel seadmel põhjus-tagajärg mängu

<p>põlema, tõmbab nõõrist mängutoosi käima, vajutab mänguasja nupule, lükkab ukse lahti)</p>		
<p>Suuruse-, vormi- ja ruumikujutlused</p> <ul style="list-style-type: none"> • võtab eseme juhendaja käest (erinevatest suundadest) • võtab eseme karbist, tapilaualt • paneb eseme karpi 	<p>Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutlused</p> <ul style="list-style-type: none"> • paneb erinevad kujundid vastavasse vormi (ümar, kandiline) • paneb väiksema eseme suurema sisse (nt topsid) • jaotab esemeid kahte ossa: suuruse, kuju, ja/või värvuse alusel. • paneb ümmargusi tappe tapilauda • laob rõngaid pulga otsa • seab esemeid eeskuju järgi (peale/alla/kõrvale) • teab ette rutiinsete tegevuste/sündmuste ajalist järgnevust (nt söömisele järgneb WC toiming, riietumisele järgneb õue minek) • eristab aastaegade vaheldumist iseloomulike tunnustega märgistatud esemeid kompimise teel (puulehed, külm veepudel jm.) 	<p>Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutlused</p> <ul style="list-style-type: none"> • saab aru passiivselt mõistetest: <ul style="list-style-type: none"> ○ suur-väike ○ üleval-all-peal-kõrval ○ sees-väljas ○ vaikne-vali ○ pehme-kõva ○ soe-külm ○ ümmargune- kandiline • mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu • mõistab aastaegade vaheldumist iseloomulike tunnuste abil • paneb erineva kujundi vastavasse vormi (ümar, kandiline, kolmnurkne)

	<p>Rühmitamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab samasuguse (kahe samasuguse eseme leidmine) • rühmitab esemeid ühe tunnuse alusel kahte ossa (kuju, värvus, suurus) 	<p>Rühmitamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • saab aru mõistest “samasugune” (eseme ja foto/pildi ühendamine) • rühmitab esemeid/esemekujutisi ühe tunnuse alusel kolme ossa
		<p>Üldistamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • jaotab esemeid kategooria alusel kahte ossa (nt. riided/toit) • sooritab neljas liigne-tüüpi ülesandeid esemetega (nt. kõrvuti on 3 palli ja auto – leiab teistest erineva)

Kasutatavad õppematerjalid

- Bluma, S., Shearer, M., Frohman, A., Hillard, J.(1995). *Astmed: Koolieelse kasvatusprogrammi*. Tallinn; Helsingi.
- Dyrbjerg, P., Vedel, M.(2007). *Everyday Education: Visual support for children with autism*. London.
- Faherty, C.(2006). *Autismi/Aspergerin oireyhtymä. Mitä se merkitsee minulle? Ideoita strukturoitua opetusta verten kotiin ja kouluun*. Oulu.
- Huhtanen, K. *Puhetta tukevat ja korvaavat. Kommunikointintimenetelmät Suomessa vuosituhanen taitteessa*.
- Kujanpää, S., Väinölä V.(2000). *Koritehtävät 1*. Jyväskylä.
- Lovaas, O. I. (1998). *Arenguhälbega laste õpetamine*. Tartu
- Mesibov, G., Shea, V., Schopler E.(2001). *The teach approach to autism spectrum disorders*.
- Tetzchner, S., Martinsen. H. (2000). *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Helsingi.
- Lihtsustatud viiped: <http://lihtsustatudviiped.edu.ee/>
- Kommunikatsioonipass: <http://hev.edu.ee/?id=179>
- Vaimupuudelaste õpetamise metoodikamaterjalid. Kommunikatsioon. Tallinn, 1995
- Vaimupuudelaste õpetamise metoodikamaterjalid. Igapäevaoskused. Tallinn, 1995
- Vaimupuudelaste õpetamise metoodikamaterjalid. Motoorika. Tallinn, 1995

- Vaimupuudlaste õpetamise metoodikamaterjalid. Sotsiaalsed oskused. Tallinn, 1995

Lisa 1. Läbivate teemade kirjeldused

Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine

1.1. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning tegema mõistlikke kutsevalikuid.

1.2. Õpilast suunatakse:

- teadvustama oma huve, võimeid ja oskusi, mis aitavad kaasa adekvaatse enesehinnangu kujunemisele ning kutseplaanide konkreetsemaks muutumisele;
- arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö- ja otsustamisioskusi ning teabega ümberkäimise oskusi;
- arendama oskust seada endale eesmärke ning arendada oskust neid ellu viia;
- kujundama valmisolekut elukestvalt õppida ja kutseotsuseid teha ning tundma haridus- ja koolitusvõimalusi;
- tutvuma erinevate ametite ja elukutsetega, tundma õppima töösuhteid reguleerivaid õigusakte ning kodukoha majanduskeskkonda.

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemine 1.–5. klassis:

- aitab kujundada õpilastel positiivset hoiakut õppimisse ning toetab esmaste õpioskuste omandamist;
- mänguliste tegevuste abil aidatakse õpilasel õppida tundma ennast ja lähiümbruse töömaailma, tuginedes õpilase kogemustele igapäevaelust;
- õpilasele tutvustatakse erinevaid tegevusalasid ja ameteid, nende olulisust ning omavahelisi seoseid;
- õppemeetoditest on kesksel kohal rollimängud, õppekäigud ja praktilised tegevused;
- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- keskendub õpilase sotsiaalsetele ja toimetulekuoskustele, oma huvide ja võimete tundmaõppimisele ning arendamisele;
- eesmärk on aidata õpilasel kujundada põhilisi õpioskusi, empaatiavõimet ning suhtlemis- ja enesekontrollioskusi;
- õpilasele tutvustatakse erinevaid elukutseid ja töid ning nende seost inimeste individuaalsete eelduste ja huvidega;
- õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia;

- õpilasi teavitatakse erinevatest tööharjutamise võimalustest ning julgustatakse neid kasutama;
- õppemeetoditest on kesksel kohal praktilised tööd, praktika, õppekäigud ja aktiivõppe meetodid;
- õpilasele vahendatakse teavet edasiõppimisvõimaluste kohta ning luuakse võimalus saada kutsenõustamist;
- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng”

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustab jätkusuutlikkust.

Õpilast suunatakse:

- aru saama loodusest kui terviksüsteemist, inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest ning inimese sõltuvusest loodusressurssidest;
- aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest;
- väärtustama bioloogilist (sealhulgas maastikulist) ja kultuurilist mitmekesisust ning ökoloogilist jätkusuutlikkust;
- võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutama loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng” käsitlemine 1.–5. klassis:

- tugineb õpilase kogemustele, igapäevaelu nähtustele ning looduse vahetule kogemisele;
- õppe ja kasvatus kaudu taotletakse õpilase keskkonnataju kujunemist;
- pööratakse tähelepanu kodu- ja kooliümbruse keskkonnaküsimustele ning tegutsemisviisidele, mille abil on keskkonnaprobleeme võimalik praktiliselt ära hoida ja lahendada;
- õppemeetoditest on kesksel kohal rühmatööd, praktilised tööd, arutelud, rollimängud, õppekäigud;
- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või IÕK-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- keskendub koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide käsitlemisele;
- arendatakse õpilaste tahtet osaleda keskkonnaüritustel ning kujundatakse keskkonnaalast otsustamisoskust;
- arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja väärtustatakse elukeskkonda;
- õpitakse teadvustama end tarbijana ning toimima keskkonda hoidvalt;
- kujundatakse arusaam loodusest kui terviksüsteemist;
- Arutletakse looduskeskkonna hapruse ning inimese sõltuvuse üle loodusvaradest ja -ressurssidest;
- õppemeetoditest on kesksel kohal aktiivõppemeetodid, praktilised tööd, rühmatööd, arutelud, rollimängud ja õppekäigud;
- õpitavad teadmised, oskused ja hoiakud loovad eeldused vastutustundliku ning säästva suhtumise kujunemiseks oma elukeskkonda ning eetiliste, moraalsete ja esteetiliste aspektide arvestamiseks igapäevaelu probleemide lahendamisel;
- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või IÕK-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Õpilast suunatakse:

- väärtustama ühiselu demokraatlikku korraldamist, koostööd, kodanikualgatus ja vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivallatut lahendamist;
- olema ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama;
- teadma enda ja teiste õigusi, mõistma nendega kaasnevat vastutust ja kohustusi;
- mõistma enda kui üksikisiku rolli ühiskonnas.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” käsitlemine 1.–5. klassis:

- koostöö ja ühiste otsuste tegemise kogemuste saamine. selle viisid on õpilaste vabatahtlik tegevus, nt ühistööd, ühisüritused jm;
- õpilasele tutvustatakse kodukandi ettevõtteid;

- osaletakse vabatahtlike organisatsioonide poolt korraldatud ühisüritustel;
- õppemeetoditest on kesksel kohal ühismängud, praktilised ühis- ja grupidööd ja õppekäigud;
- antud teemad lõimitakse peamiselt aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- toetada õpilase initsiatiivi ning pakkuda võimalusi ja abi ühisalgatusteks:
  - õpilasi innustatakse iseseisvalt tegutsema ühise eesmärgi nimel,
  - õpetatakse võtma sellega kaasnevat vastutust ja kohustusi,
  - suunata õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi ning aidata neil kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust;
- läbiva teema käsitlemine keskendub avaliku, tulundus- ja mittetulundussektori koos toimimisele ja seostele;
- vabatahtlikuna tegutsemise mõistmiseks ja motiveerimiseks tutvustatakse õpilasele tegutsemise võimalusi ning julgustatakse tegevustes osalema;
- õppemeetoditest on kesksel kohal kooli ühisüritused, maakondlikud ja vabariiklikud ühisüritused, rahvusvahelised ühisüritused, praktilised ühis- ja grupidööd, projektitööd ja õppekäigud;
- antud teemad lõimitakse peamiselt aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiv teema „Kultuuriline identiteet”

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Õpilast suunatakse:

- mõistma ennast kultuuri kandjana, edasivijjana ja kultuuride vahendajana;
- mõistma kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsust ühiskonna jätkusuutlikkuse kujundajana;
- olema salliv ja suhtuma lugupidavalt teiste kultuuride esindajatesse ning nende tavadesse ja loomingsusse, taunima diskrimineerimist;

- tundma õppima ning väärtustama oma ja teiste kultuuride pärandit ja eripära, toetudes ühelt poolt erinevates õppeainetes õpitule ning seda üldistades, teiselt poolt ka omaalgatuslikult loetule, nähtule ja kogetule;
- omandama teadmisi kultuuride (sealhulgas eesti rahvuskultuuri) kujunemise ja vastastikku rikastavate mõjutuste kohta.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemine 1.–5. klassis:

- pakkuda võimalust osaleda oma kultuurikeskkonna tavades, kujundada üldpilt oma kultuurist ja kogeda sellega seonduvaid emotsioone;
- olla salliv teiste kultuuride ning nende tavade ja kommete suhtes;
- õppe ja kasvatusena kujundada meie kultuuriruumis üldiselt tunnustatud käitumisharjumusi;
- toetada uudishimu ning positiivset suhtumist uue ja erineva suhtes;
- õppemeetoditest on kesksel kohal vaatlused, jutustamised, ühisüritused, dramatiseeringud, etlemised, õuesõppe erinevad vormid, projektid;
- antud teemad lõimitakse peamiselt aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- kujundada positiivseid hoiakuid erinevate kultuuride ja inimeste suhtes ning vältida eelarvamusliku suhtumise kujunemist;
- õpetada respektierima erisusi ja hindama neid kui kultuurilist mitmekesisust ning kultuuride vastastikuse rikastamise vahendit;
- leida võimalusi, kus õpilane saab rakendada oskusi oma kultuuri tutvustamiseks (näiteks koolide ja rahvusvaheliste projektide kaudu);
- teadvustada, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teistes kultuurides orienteerumisel;
- omandada kogemusi ning süvendada teadmisi teistest kultuuridest, saada elamusi erinevatest kunsti- ja kultuurivaldkondadest;
- õppemeetoditest on kesksel kohal vaatlused, jutustamised, demonstratsioonid, ühisüritused, dramatiseeringud, etlemised, õuesõppe erinevad vormid, projektid, aktiivõppemeetodid;
- antud teemad lõimitakse peamiselt aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiv teema „Teabekeskond”

Läbiva teema „Teabekeskond” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist vastavalt võimetele teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskonda, suudab seda analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetika järgi.

Õpilast suunatakse:

- mõistma vahetu ja vahendatu sarnasusi ning erinevusi;
- valima sobivat suhtlusregistrit ning sidekanalit olenevalt olukorrast ja vajadusest;
- määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet;
- kujundama tõhusaid teabeotsingumeetodeid, mis hõlmavad erinevaid teavikuid ja teabekeskondi;
- arendama teabeanalüüsi oskust.

Läbiva teema „Teabekeskond” käsitlemine 1.-5. klassis:

- harjutada kirjeldama oma tegevust teabekeskonnas. õppida mõistma teadete suhtluseesmärke;
- eristada olulisi teateid ebaolulistest;
- õpilase eakohast meediakasutust arvestades pööratakse rohkem tähelepanu visuaalsele meediale ning visuaalse teksti analüüsile;
- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate suhtlusteemade käsitlemisel.

Läbiva teema „Teabekeskond” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassis:

- põhiliste kommunikatsiooniformaatide tundmaõppimine;
- harjutada internetis liikudes eristama avalikku ja isiklikku sfääri ning valima selle põhjal õige suhtlusviisi;
- harjutada lugema ja kuulama uudist kui üht ajakirjanduse põhilist tekstiliiki;
- õpetada mõistma meedia osa ühiskonnas (sh majanduselus) ning kasutama meediat teabeallikana;
- õpetada õpilast mõistma internetis leiduvaid võimalusi ja ohte ning ennast ja oma privaatsust kaitsma;
- analüüsida meediaga seotud problemaatilisi olukordi (eraellu sekkumine, väärteabe edastamine, huvide kahjustamine, kallutatud teabe edastamine vms);
- harjutada iseseisvat teabeotsingut;
- õppemeetoditest on kesksel kohal aktiivõppemeetodid, projektid ja infotehnoloogia kasutamine ainetundides;

- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate suhtlusteemade käsitlemisel.

Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon”

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Õpilast suunatakse:

- olema kursis tehnoloogia arengusuundadega erinevates eluvaldkondades;
- mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus;
- aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest ning omavahelisest seotusest;
- tajuma tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes;
- kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi ikt) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks;
- arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet uuenduslike ideede rakendamisel erinevates projektides.

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” käsitlemine 1.–5. klassis:

- õppida infotehnoloogia kasutamise elementaaroskusi;
- õppemeetoditest on kesksel kohal frontaalsed õpetamismeetodid, mängulised arvutiprogrammid, praktilised tööd, loovtööd;
- antud teemad lõimitakse:
  - erinevate õppeainete ainetundidesse,
  - kodutöösse,
  - huvitegevusse.

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- mitmekesistada tehnoloogia rakendamise võimalusi foto või video tegemisega, mudelite ja makettide meisterdamisega;
- kujundada ikt rakendamise pädevusi igapäevaelus ja õpingutes. nende pädevuste kujundamiseks tuleb erinevate õppeainete õpetajatel lõimida oma ainetundidesse ikt

rakendamisel põhinevaid meetodeid ja töövõtteid ja kasutada nüüdisaegseid ikt vahendeid ka kodutööde ja õuesõppe puhul;

- õppemeetoditest on kesksel kohal rühmatööd, aktiivõppemeetodid, praktilised tööd ja ülesanded, mis eeldavad tehnoloogia rakendamist erinevates ainetundides või huvitegevuses.

Läbiv teema „Tervis ja ohutus”

Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

- **Tervisekasvatus** põhineb õpilaste tervisega seonduvate teadmiste ja hoiakute ning sotsiaalsete toimetulekuoskuste arendamisel. Seda toetab tervist edendava kooli põhimõtete rakendamine koolis.
- **Ohutuse valdkonnas** õpetatakse käituma ohutult liiklus-, tule-, veeohu ja teiste keskkonnast tulenevate ohtude puhul ning otsima vajaduse korral abi.

Õpilast suunatakse

tervise valdkonnas:

- terviseteadlikkuse arenemisele, sealhulgas oma tervise ja turvalise käitumise väärtustamisele;
- kasutama oma teadmisi, enesega toimetuleku oskusi ning üldisi sotsiaalseid oskusi enda ja teiste turvalisuse, sealhulgas turvalise koolikeskkonna kujundamiseks;
- teadvustama oma otsuste ja käitumise ning selle tagajärgede seost tervise ja turvalisusega;
- leidma ning kasutama usaldusväärset terviseteavet ja abiteenuseid;
- teadvustama keskkonna mõju oma tervisele.

ohutuse valdkonnas:

- tundma eri liiki ohuallikate ja ohtlike olukordade olemust ning nende võimalikku tekkemehhanismi;
- vältima ohuolukordadesse sattumist;
- kujundama turvalisele kooli- ja kodukeskkonnale ning liiklusohutusele suunatud hoiakuid ja käitumist;
- omandama teadmisi ning oskusi ohu- ja kriisiolukordades tõhusalt käituda;

- kujundama õiget liikluskäitumist, harjuma järgima liikluses kehtivaid norme ning arvestama kaasliiklejaid;
- tundma õppima ja väärtustama liikluse ning ohutuse reeglitest tulenevaid õigusi, kohustusi ja vastutust.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemine 1.–5. klassis:

- omandada eakohased teadmised ja oskused seonduvalt tervise füüsilise, vaimse, emotsionaalse kui sotsiaalse tervise aspektiga;
- kujundada tervist väärtustav hoiak;
- mõista ohu olemust ja selle tekkepõhjusi oma igapäevases keskkonnas ning omandada oskused käituda ohutult ja turvaliselt;
- õppemeetoditest on rõhk jutustustel, aruteludel, rühmatöödel, demonstratsioonidel, rollimängudel ja käitumise modelleerimisel;
- antud teemad lõimitakse aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade käsitlemisel ja huvitegevuses.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- pöörata teadmiste ja oskuste kujundamise kõrval tähelepanu väärtushinnangute kujundamisele, õpetuse elulähedusele ja riskikäitumise ärahoidmisele:
  - käitumine, millega kaasnevad nt vigastused,
  - ohu tekkimine,
  - alkoholi jt uimastite kuritarvitamine,
  - suitsetamine,
  - seksuaalne riskikäitumine,
  - ebatervislik toitumine,
  - vähene kehaline aktiivsus ja kehaline ülekoormus;
- õppemeetoditest sobivad aktiivõppemeetodid, arutelud, rühmatööd, rollimängud ja demonstratsioonid, õppekäigud, juhtumianalüüsid, diskussioonid, õppetööd ainetundides saavad täiendada noortelt noortele metoodikal põhinevad tunnivälised projektid, klassivälised ennetusprogrammid ning õpilaste maksimaalne kaasamine tervist edendavatesse ja ümbritseva turvalisust suurendavatesse tegevustesse;
- antud teemad lõimitakse kõikide õppeainete aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus”

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õpilast suunatakse:

- tunnustama väärtusi, kõlblisi norme ja viisakusreegleid;
- analüüsima süstemaatiliselt kõlblisi norme ja väärtusi;
- arutlema üldtunnustatud eetiliste printsiipide üle ja neid omaks võtma;
- juhinduma oma käitumises neist põhimõtetest ning hindama iseenda ja kaasinimeste käitumist nende alusel;
- osalema kollektiivi (klassi, kooli, huviringi jm) eetikakoodeksi ja käitumisreeglite väljatöötamises ning neid järgima;
- reflekteerima nii iseenda kui ka kaasinimeste käitumispõhimõtete üle, kasutades kõlbliste konfliktide lahendamise ning vastutustundlike valikute tegemise oskusi.

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemine 1.–5. klassis:

- õppida iseennast tundma;
- omandada head kombed;
- kujundada klassikollektiiv, kus peetakse oluliseks:
  - õiglust,
  - ausust,
  - hoolivust,
  - sallivust,
  - inimväärikust,
  - lugupidamist enda ja teiste vastu,
  - lubaduste pidamist,
  - demokraatlikku osalemist,
  - rahvuslikkust;
- õppemeetoditest on esikohal töö jutustustega, rollimängud, arutelud ja õpetaja selgitused, mille kaudu õpitakse oma kogemusi teadvustama ning oma tegutsemist jälgima ja reflekteerima;
- antud teemad lõimitakse kõikide õppeainete aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral.

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemine 6.–9. ja täiendavate õppeaastate klassides:

- teadvustada ja mõtestada kõlbelisi norme;
- kujundada sallivust ja lugupidamist erinevate inimeste vastu;
- suhtuda paindlikult õpilaste mõtterearendustesse ja arvestada õpilase arvamusega;
- õppemeetoditest on kesksel kohal lugude analüüs, aktiivõppemeetodid, rühmatöö, konfliktsete juhtumite arutelu ning rollimängud, uurimisprojektid;
- antud teemad lõimitakse kõikide õppeainete aineõpetaja tööplaani või iök-sse käsitletavate teemade sobivuse korral:
  - õppevara kaudu tutvustatakse õpilasele positiivseid kõlbelisi eeskujusid ja ideaale,
  - igapäevases koolielus pakutakse võimalusi rakendada omandatud teadmisi,
  - erinevate maailmavaadete ja religioonide tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist.,
  - eri allikatest teabe kogumisega, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal juhitakse õpilasi arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse.